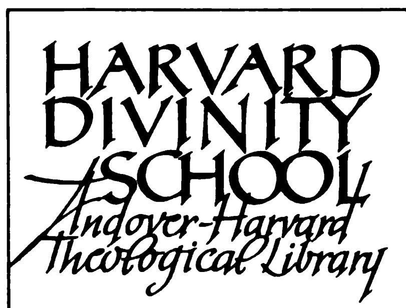
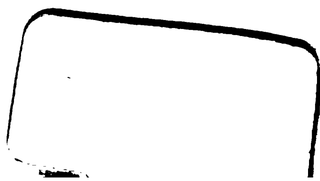

HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
Andover-Harvard
Theological Library

AZ

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

EGYHÁZI BESZÉDGYŰJTEMÉNY

MAGYARORSZÁG EZERÉVES FENNÁLLÁSÁNAK EMLÉKÉRE

IRTÁK

AZ UNITÁRIUS LELKÉSZEK.

SZERKESZTETTE

SIMÓ JÁNOS

sepsi-köröspataki lelkész.

Jókai-nyomda-részvénytársulat könyvnyomdája S.-Szentgyörgyön.

Előszó.

Hazánk ezer éves fennállása örömébõl fakadt lelkesedésnek egy kis hajtása ez a beszédgyüjtemény is, melyet „Az Unitárius Szószék“ czimen ezennel a nyilvánosság elé bocsátunk.

Nem a feltünni vágyás, vagy valamely üzleti számitás volt ennélfogva a forrása és inditó oka e szerény mü egybeállitásának és kiadásának, hanem ugyanaz a fellángoló hazafiui érzés, a mely annyi nagy és szép müvel igyekezett megörökiteni az ezredév emlékét. S a nélkül, hogy ezzel a kijelentéssel párhuzamba akarnók állitani azt ez év hazafias nagy alkotásaival, jól esik lelkünknek a tudat, hogy azoknak sorozatát, ha szinte a legutolsó helyen is, ez emlékmüvel mi is szaporithattuk.

Mivel is járulhatott volna hozzá nemzeti ünnepélyünkhöz egyébbel az unitárius lelkészi kar, mely méltán elmondhatja az apostollal: „aranyom és ezüstöm nincsnekem“? Mivel járulhatott volna ahoz egyébbel, mint egy ily beszédgyüjteménynyel, mely ezüstnél és aranynál becsesebb lehet azokra nézve, a kiket még nem hóditott meg a kor anyagias iránya annyira, hogy az örökélet kincseiben is gyönyörködni ne tudnának s azokat megszerezni ne igyekeznének.

Részemről valóban nagyon szerencsés gondolatnak tartom e beszédgyüjtemény kiadását s üdvözlöm, a kinek fejében a gondolat megszületett, szintugy mint azokat,

a kik a gondolatot megvalósitani közremüködtek. Mert ha e beszédgyüjteménynyel tisztán csak azt a czélt érjük is el, a mi első sorban mindnyájunk szeme előtt lebeg, hogy az unitárius lelkészi kar hazafiságának, kapcsolatban nemzeti létünk ezredéves ünnepélyével, századokról századokra maradandó emléke legyen, a mi munkánk akkor sem volt hiában való az Urban!

De én más tekintetből is örvendek e beszédgyüjteménynek s annak nem csekély jelentőséget tulajdonitok; mert egyházi irodalmunknak éppen azt az ágát termékenyitette meg egy szerény müvel, a mely ez idő szerint talán a legkevesebb figyelemben részesül.

Egyházi irodalmunk gazdagságával — sajnos — egyáltalában nem dicsekedhetünk. Ennek különben, ha keressük, könnyen megtalálhatjuk az okát is. Mindaz, által más irányban mégis aránylag nagyobb munkásságot fejtünk ki s többet tud felmutatni kicsiny egyházunk is, mint a gyakorlati lelkészet terén. A „Keresztény Magvető“, az „Unitárius Közlöny“, az „Unitárius Kis Könyvtár“ mindenesetre tiszteletre méltó helyet foglalnak el egyházunkban s megbecsülhetetlen az az erkölcsi haszon, mely azokból egyházunkra háramlik. De ezekben a folyóiratainkban és szakközlönyeinkben rendeltetésöknél fogva csak kivételesen jelenhet meg egy-egy egyházi beszéd. Nemkülönben kiadunk még olykor-olykor alkalomszerüleg is egyes beszédeket. Ugynevezett „Egyházi beszédtár“-unk azonban nincs. Pedig a vallás ápolására és igy az egyház elébe kitüzött czél elérésére a leghatalmasabb eszköz volt és lesz mindig a „Szószék.“

Igaz ugyan, hogy az egyházi beszédek irása nem attól függ, hogy kiadatnak-e azok vagy nem? Mert a lelkészeknek vasárnapról vasárnapra kötelességszerüleg hirdetniök kell az Isten igéjét. S ki merné kétségbevonni azt, hogy ne lettek volna hivatott lelkészeink,

a kik szószékeinknek diszére váltak a nélkül, hogy egyházi beszédeik nyomdafestéket láttak volna, különösen a lefolyt századokban, a mikor a sajtó jóformán el is volt zárva előlük, vagy ők maguk jobbnak látták elzárkózni a nyilvánosság elől. De másfelől ép oly kevéssé lehet kétségbe vonni azt is, hogy van valami ingerlő hatása a sajtónak, a mi fokozza a munkakedvet, fejleszti a tehetséget s fegyelmezi a gondolkozást, az észjárást.

E szempontból is melegen üdvözlöm azért e beszédgyüjteményt, annyival inkább, mert miután abban mintegy 80 egyházi beszéd csaknem hetven lelkészünktől foglaltatik, mintegy tüköréül szolgál egész lelkészi karunk szellemvilágának. Vajha oly képet mutatna az, a melynek szemlélete mindnyájunknak örömet, lelki gyönyörüséget szerezne! Vajha olyan fogadtatásban részesülne „Unitárius Szószék“-ünk, hogy ezredéves hazafiui lelkesedésünkből fakadt eme kis hajtás ne maradna csak emléknek, hanem egy oly termékeny élőfává nőné ki magát, mely évről-évre meghozza a gondos ápolás mellett még fejlettebb gyümölcseit az Isten országa számára!

Kolozsvártt, 1896 november hóban.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

A szerkesztő szava.

Azon ékes szavak után, melyeket a fennebbi Előszó tartalmaz, nekem csak az a kiválóan kedves kötelesség marad, hogy vallásközönségünk szeretett főpapjának főtisztelendő Ferencz József püspök ur ő méltóságának az „Unitárius Szószék“ felépitéséhez nyujtott magas pártfogásáért ugy papitestületünk, mint a magam nevében is legmélyebb és leghálásabb köszönetet nyilvánitsak. De hálás köszönetet nyilvánitok tisztelendő Boros György papnöveldei tanár, Kelemen Albert marosköri, Raffaj Domokos kereszturköri, Osváth Gábor felsőfejérköri, Gvidó Béla küküllői esperes uraknak; Mózes András kolozsvári, Ürmösi Kálmán szentgerliczei, Kisgyörgy Sándor vargyasi, Sándor Gergely dersi, Györfi Ferencz szentmihályi, Németh István siménfalvi, Végh Mihály ravai, Deák Miklós ürmösi, Vaska Béla sepsi-szentkirályi, Székely Zsigmond kálnoki, Ajtai János homoród-almási, Lőrinczi Dénes kökösi és József Lajos kilyén-sepsiszentgyörgyi lelkész-társaimnak, hogy e szerény emlékmü létrehozásában segitségül jöttek, valamint azon szolgatársaimnak is, kik dolgozataikkal hozzájárultak Szószékünk épitéséhez.

Mindenek felett pedig az „Istennek legyen hála“, ki megsegitett, hogy a mult tanuságául és a jövő biztositékául két ezredévnek — a multnak és jövőnek — határdombjára felépithettük, a mi egyszerü „Unitárius Szószék“-ünket, honnan a szeretet és béke, haladás és felvilágosodás, szabadság és egyenlőség, igazság és halhatatlanság evangeliumát hirdettük a multban s fogjuk hirdetni az eljövendő időkben is!! E végre

„Legyen, maradjon velünk
Mindörökké Istenünk!!“

Sepsi-Kőröspatakon, 1896 november 24-én.

Simó János.

I.

Hogyan lehet és kell a lelkészi szolgálatot ékesiteni.

Uj lelkészek felavatásakor.

Bölönben, 1895. aug. 25-én

mondotta:

FERENCZ JÓZSEF

unitárius püspök.

Zsinati Gyülekezet! Kedves afiai az urban! Tegnap vallásunk szertartásai között felszenteltük ez ujonnan épitett templomot*: ma ennek falai között lelkészeket szentelünk fel, a kik négy évvel ezelőtt tartott zsinati gyülésünk óta lettek kibocsátva templomaink őrállóiul s azokban Isten igéjének hirdetésére, a mint azt az evangeliumból vallásunk hitelvei alapján megismerték s a természetben, a történelemben és saját életökben folyton tartó isteni kijelentésből kiolvassák, megértik és a magukévá tudják tenni. Örömnap és örömünnepély volt a tegnapi, melynek visszfénye — szeretem hinni — nem mosult el s nem is fog egyhamar elmosulni lelketekről. De nem kevésbé örömre indithat a mai ünnepély is, a melyen ismét egy nehány lelkes ifjut avatunk fel a lelkészi pályára. Nekem legalább, valóban, jól esik látnom, hogy a kor anyagias iránya mellett is, még mindig ily szép számmal találkoznak ifjak, kik e pályára lépnek, a mely anyagi előnyökkel, különösen a mi egyházunkban, teljességgel nem kecsegtethet s ha valahol szüksé-

* Megelőző napon szenteltetett fel Bölönben az ujonnan épült templom. F. J.

ges, itt igazán szükség van rá, hogy a ki e pályára lép, az iránt ügybuzgalmat, mély és igaz szeretetet és soha nem lankadó lelkesültséget érezzen magában — nem egyszer egészen az önfeláldozásig.

És itt nem mulaszthatom el rámutatni az ujabban alkotott, ugynevezett egyházpolitikai törvényekre, a melyek alig egy hónap mulva már életbe lépnek.

Mert kétséget nem szenved, hogy az anyakönyvek államositása, a polgári házasság s a gyermekek vallása iránt hozott ujabb országos törvények jelentékenyen meg fogják változtatni a papság eddigi helyzetét és elhivatását. Nem tartozik ide, hogy ezeknek a törvényeknek genézisét — származását — részletesen megismertessem. Tudva van az mindazok előtt, a kiket e kérdés érdekel. Még kevésbé vehetjük e törvényeket e helyen elbirálás alá. Mint hazafiaknak nekünk kötelességünk azok előtt tisztelettel meghajolni. — S ezt annál inkább megtehetjük: mert azok a vallás lényegét nem érintik és igy az egyházra nézve nem is sérelmesek. Az államnak, ugyanis, kétségbevonhatatlan joga polgárainak státusát: születését, halálát nyilvántartani, házasságkötését, felbontását szabályozni. S a mennyiben ezek körül eljárni eddig az egyházak voltak hivatva, eljárásukat részben szintén az országos törvények szabályozták; tehát ennyiben a papság is, ugyszólva, állami tisztviselői minőségben müködött. S hogy ez a lépten-nyomon szükséges anyakönyvi kivonatok mellett a tan- és katonakötelesek kiirásán elkezdve, a családi értesitők egybeállitásáig gyakran mennyi zaklatással járt, különösen a népesebb egyházközségek lelkészei jól tudják. Nem lehet azonban tagadni, hogy az ujabb törvények következtében ezektől, ha nem is egyszerre, mert hiszen a multra nézve még jó ideig a mi anyakönyveinkre lesz utalva a polgári állam ezután is az adatokért, de rendről rendre megszabadulván, egyszersmind eddigi csekély javadalma is

még inkább megrövidül a papságnak. S a mi még nagyobb figyelmet érdemel — mert az előbbit, ugy hiszem, nem fogja, nem hagyhatja minden kárpótlás nélkül az állam sem* — kérdés, hogyha az egyháztagokat a lelkészhez kötött eme külső kapcsok elszakadnak, nem fog-e általában meggyengülni közöttük az a belső, lelki viszony is, mely az egyházközségek fennállásának nélkülözhetetlen feltétele.

Egy dolog legalább bizonyos. És ez az, hogy ennek a benső, lelki viszonynak az ápolása minden esetre nagyobb gondot és több fáradságot fog adni a papságnak.

Valóban, a lelkészi pálya eddig sem volt könnyű annak, a ki annak meg is akart felelni, a ki e tisztét igazán betölteni igyekezett. De ezután még terhesebb lesz, mert tisztán önerőnkre leszünk utalva, meggyőzni a világot és az embereket arról, hogy az egyháznak önmagában is megvan jelentősége és becse; hogy a létért való nagy küzdelemben győzve is elbukik, a kinek fegyverén nincs rajta a vallás próbája s a hit Ariadne-fonala nélkül utját veszti az élet annyi szövevénye között.

És ti ifju szolgatársaim, mégis e pályát választottátok magatoknak s ma ünnepélyes esküvel is lekötelezitek magatokat, hogy a magatokra vállalt tisztet lelkiismeretesen betöltitek és hivek maradtok ahoz a zászlóhoz, mely alatt az Isten országáért, lelkiismeret szabadságáért, szent vallásunk diadaláért, az igazságért ama „nemes harczot megharczolni indultok.“ Legyetek egyen-egyen és együttesen főpásztori szeretettel üdvözölve. Mindnyájatokat ismerlek. Hiszen éveken át részben én készitettelek elő a lelkészi pályára. És igy ismertek ti is engemet. Tudjátok, hogy mit várok én

* Már meg is kezdette a csekélyebb javadalmazású lelkészek segélyezését . . . F. J.

és mit vár tőletek egyázhunk. Nem mondhatnék semmi olyat, a mit tőlem már ne hallottatok volna. Mindazáltal nem mulaszthatom el ez alkalmat is felhasználni arra, hogy még egyszer felmutassam előttetek kötelességeiteket, melyeket szem előtt tartva, elérhetitek azt, a mit én és mindnyájan óhajtunk nektek, ugy a saját magatok, mint egyházunk érdekében, hogy pályátokat nagy sikerrel futhassátok meg, azon magatoknak köztiszteletet, közszeretetet biztosithassatok s elmondhassátok mindenkor Pál apostollal: „én az én szolgálatomat ékesitem."

E szavak, ifju szolgatársaim, a melyeket a nagy apostolnak rómabeliekhez irt levele 2. r. 13. versében megtaláltok, dicsekedésnek látszanak ugyan, de ha az is, olyan dicsekedés, a melyre bármely közpályán élő embernek szüksége van, ha nem is azért, hogy azzal a világ előtt kérkedjék, hanem hogy szivében érezve, megnyugtathassa vele lelkiismeretét. Hiukká, öndicsekvőkké én sem akarlak tenni; de azt óhajtom, hogy egyházunknak ékességei legyetek. Lássuk tehát, hogyan lehet és kell a lelkészi szolgálatot ékesiteni. E kérdés fejtegetése lesz beszédem tárgya. Remélem, hogy jó néven veszitek tőlem ez utasitást, valamint a nagyérdemü gyülekezet sem vonja meg becses figyelmét talán rájok nézve is nem minden tanuság nélküli beszédemtől.

I.

Ékesiteni lehet és kell a lelkészi szolgálatot mindenek előtt a szószéken.

A lelkésznek első és főkötelessége az ige hirdetése. Már Esaias próféta erre int: „Kiálts teljes torokkal" — ugy mond ő — „mint a trombita emeld fel a te szódat és mondd meg az én népemnek az ő bünöket és a Jákób házának az ő hamisságukat" Esa. 58 : 1. Nem különben a Zsoltár-iró igy szól: „Hirdetem a te igazságodat a gyülekezetekben; imé, az én ajakimat meg nem tiltom":

Szolt. 40: 10. Az igehirdetés iránti kötelezettséget még határozottabban kifejezve találjuk az uj testamentumban. Jézus maga mondá: „Elmenvén, tanitsatok minden népeket“ Máté 28: 19. Az apostolok Jézus emez intését szemük előtt tartva legelső kötelességöknek ismerték: „a könyörgésben és az ige hirdetésének szolgálatában foglalatoskodni.“ Csel. 6: 4. S hogy több idézettel ne fárasszalak, mily szépen mondja Pál apostol: „Prédikáljad az igét, rajta légy mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben: feddődjél, dorgálódjál, intsed a hallgatókat minden szelidséggel és tanitással.“ II. Tim. 4: 2.

Valóban, ha semmi más kötelessége nem lenne is a lelkésznek, mint az ige hirdetése, ebben is oly szép és nagy munkakört talál magának, a mely annál nagyobb tiszteletet szerez neki a társadalomban, minél inkább befoly és közreműködik az ige hirdetése által az emberiség jólétének és boldogságának előmozditására.

Mert mondjon bármit a világ a mi predikáczióinkról, azok az emberiség közművelődésének leghatalmasabb eszközei maradnak örökre, már csak azért is, mert sokkal nagyobb és szélesebb körre kiterjednek, mint akár a tudós társaságok művei, akár az egyetemek s más tanintézetek tanárainak előadásai. Megengedem én azt, hogy valamint a napnak nem minden sugara érint termő földet, hanem egy részök kopasz kősziklákra vagy büzhödt posványokra esik s a fellegekből aláhulló esőcseppek is részben tova futnak a rohanó árral, anélkül, hogy partot érintsenek; mégis általában ezeknek köszönhetjük földünkön a tenyészetet: a rét virágait, a mezők rengő kalászait, az erdők lombkoszoruit, az izes gyümölcsöket; szóval az egész természet virulását és életét: szintugy a mi predikáczióink is nem egyszer mint kiáltó szó hangzanak el a pusztában vagy hiában verődnek vissza a templom falairól; de eljut ezekből sok a szivekhez is s ott épen mint a napsugár és esőcsepp a

növényeknél megkezdik az emberi szemek elől elrejtett munkásságukat; egyikben megenyhitik a fájdalmat, másikban kiölik a haragot, boszut és irigységet, a harmadikban felélesztik a reményt és bizalmat, a negyedikben uj lángra lobbantják a már-már kialvó szeretetet, hitet .... s ki tudná megmondani, hogy a tizedikben, századikban és igy tovább a szép és nemes érzéseknek, a hasznos és üdvös tetteknek minő csiráit fakasztják fel. Szóval, az Isten igéjének meg van most is és meg lesz mindig az emberiség közmivelődésére s ez által jólétének és boldogságának előmozditására a maga hathatós és üdvös befolyása.

De midőn az igehirdetésnek ily nagy jelentőséget tulajdonitok, sietek hozzátenni, hogy ennek kivánt eredménye nem csekély mértékben magától az igehirdetőtől, tehát a lelkésztől függ. S hogy templomaink gyakran üresek, ennek — ne tagadjuk — a vallástalanságra hajló korszellem mellett, részben mi vagyunk az okai az igehirdetéssel. Mert nem elég a palástot vállainkra s a bibliát kezeinkbe venni; nem elég a hallgatók fülét telekiabálni s a homlokunkról a verejtéket törölni, vagy óránkat nézni, hogy mikor mondjunk már Amen-t; nem elég az Isten haragjával és itéletével fenyegetőzni s esetleg egy-egy gyengébb szivü öreg asszonyt könyekre inditani; szóval nem elég csak kötelességszerüleg prédikálni, elmondani egy-egy beszédet, a mely hosszunak elég hosszu, telve mindenféle okoskodással, hogy ne mondjam üres frázissal; de egy gondolatot nem ébreszt, egy érzést nem fakaszt, mert az élettel nem érintkezik, egy igazságra rá nem vezet, egy tanuságot felszinre nem hoz, valamely szép és nemes tettre nem hevit s legfennebb csak arra való, hogy a közönség egy része elaludjék alatta, a másik része pedig a templomból kimenve azt gondolja magában, hogy ezért bizony nem volt miért ide jőni.

Tudom én azt, ifju szolgatársaim, hogy nem könnyü

dolog vasárnapról vasárnapra s a templomon kivül esetleg napról-napra reátok néző lelkészi szolgálatoknál mindig gyönyörködtetve és épitve beszélni; mert ez folytonos gondot ád s annyi ember- és életismeretet kiván, a melyet csak állandó utánjárással, elmélkedéssel, jó és hasznos könyvek olvasásával, a társadalmat mozgató eszmék és elvek megfigyelésével, azoknak beható bonczolásával s igy a szükségképpen bekövetkező eseményeknek, ugy szólván, előrelátásával lehet megszerezni. De csak igy lehettek, a kornak, melyben éltek, hivatott prófétái. A régi közmondás is azt tartja, hogy a „jó pap holtig tanul". Nektek sem szabad hát azt gondolni, hogy már az egész életre készen vagytok, hogy már elég beszédetek van, vagy eleget irtak mások, hanem haladjatok a korral, vegyétek számba hallgatóitoknak miveltségét, lelkiszükségét, ismerjétek meg azoknak jogos vágyait és reményeit, esetleg rut szenvedélyeiket, bünös hajlamaikat, az igazság keresésében tévelygéseiket, családi és polgári, hazafiui és keresztényi kötelességeik teljesitésében hüségöket vagy hivtelenségeiket s ezekhez képest intsétek, oktassátok, bátoritsátok és lelkesitsétek őket minden alkalommal, mert csak akkor fogjátok a szószéken, „a lelkészi szolgálatot ékesiteni."

II.

Ékesiteni lehet és kell a lelkészi szolgálatot továbbá: a hivekkel való érintkezésben.

Ha azt a befolyást, melyet Jézus tanitványaira gyakorolt, ki akarjuk magyarázni, ne keressük ezt az ő tanaiban. E tanok homlokegyenest ellenkeznek kora gondolkozásmódjával s ellentétben állottak azokkal a várakozásokkal, melyeket népe a messiási jövendölésekhez kötött. Hogyan nyerhették volna meg ezek a sziveket?! Söt e tanoknak egy részét mind e mai napig még

magok a keresztények sem fogták fel igaz értelmökben. Olyan magyarázatokat adnak és olyan értelmet tulajdonitnak azoknak sokan, hogy a nagy mester bizonyosan nem köszönné meg. Hogy csak egy pár példát hozzak fel. Minő értelmet tulajdonitanak s abból minő következtetésekre jutnak a legtöbben Jézus ama szavait illetőleg, a melyeket Péter apostolhoz intézett volt, ezt mondván neki: „Te Péter vagy és ezen a kősziklán épitem fel az én anyaszentegyházamat.“ Mát. 16 : 18. Vagy hányféleképpen magyarázzák az urvacsora szereztetésekor mondott szavait: „Ez az én testem, ez az én vérem.“ Mát. 26 : 26. 28. És aránylag mily kevesen teszik magokévá most is ama határozott kijelentését, a melynél pedig világosabb, érthetőbb talán az egész szentirásban nincs: „Ez pedig az örök élet, hogy tégedet egyedül ismerjenek lenni igaz Istennek.“ Ján. 17 : 3. Nem az ő tanaiban kell tehát keresni Jézusnak tanitványaira és környezetére gyakorolt befolyását, hanem inkább velök szemben tanusitott eljárásában, abban az emberbaráti gyöngéd, nemes modorban, a mely őt minden eddigi vallásalapitó fölébe emelte s ma is felülmulhatlan példányképül áll előttünk. Ő nem zárkózott el az emberektől; tanitványaival járt-kelt; ha ezek nem jöttek hozzá, ő ment el hozzájok; tanitotta, oktatta őket utközben, vagy ha elfáradtak és pihenni leültek, egy-egy fa árnyékában, egy-egy forrás mellett; a mezőn, hol az aratók dala a pacsirta énekével egybeolvadott, a tengeren, hol a halászbárkát most barátságos hullámok ringatták, majd vész és vihar fenyegette, mindenütt felhasználta az alkalmat, hogy velök érintkezzék, nem utasitott el magától senkit, ki hozzá tanácsért folyamodott vagy nála vigasztalást, enyhülést keresett; ölébe vette a kis gyermekeket, megjelenésével fokozta a nászünnepély örömét; részt vett másoknak jó és balsorsában; felkereste még a bünösök házát is s meg-

bocsátott legnagyobb ellenségeinek is. Ily eljárással és szeretetteljes modorral, a melyeknek ragyogó példáival teljes a szentirás, fűzte ő magához tanitványait s lett környezetének, ugy szólva, bálványa, mely boldognak érezte magát, ha csak közelébe juthatott, ha csak ruháit érintheté s annak prémjét megcsókolhatá.

Ez eljárást, e modort kövessétek ti is, ifju szolgatársaim, a hivekkel való érintkezésben. Ezzel igyekezzetek őket megnyerni, hatalmatokba ejteni, lekötni. Nem mondom, hogy ezzel minden szivet megnyertek, s minden lelket hatalmatokba ejtetek, leköteleztek magatok, szent vallásunk és egyházunk iránt. Mert vannak emberek, a kiket a jó Isten szeretete sem indit meg, nem térit meg gonosz indulataik, rosz szenvedélyeik utjáról. S hogy a nép kegye mily változó, semmi sem mutatja inkább, mint éppen a Jézus példája, kit ma „hozsánnával" üdvözölt ugyan a nép, de alig pár napra rá, már tele torokkal kiáltotta a „feszitsd meg"-et. Mégis, ha van valami, a minek varázsereje lehet a szivekre: ez a szeretet, az a gyöngéd, nemes bánásmód az emberekkel, a mit különösen egy lelkész annál kevésbé nélkülözhet, mert nincs más eszköz a kezében, a melylyel hatalmát gyakorolhassa. Nem áll rendelkezésére sem fegyver, sem végrehajtó, hogy a maga birodalmának határait megvédje, annak jogait és törvényeit tiszteletben tartassa. Azok az egyházpolitikai törvények, melyeket beszédem kezdetén érintettem, még inkább kiveszik a hiveket a mi külső hatóságunk alól. A keresztelésért, esketésért, temetésért sem lesznek a törvény által többé kényszeritve hozzánk folyamodni. Mindezekért, ugyszólva, nekünk kell utánok járni, s meggyőzni őket arról, hogy a polgári törvények mellett ott vannak az erkölcsi törvények is, melyek semmivel sem kisebbek azoknál, sőt nagyobbak; mert meg van irva, hogy „mit használ valakinek,

ha az egész világot megnyeri is, lelke pedig megbüntettetik.“ Mát. 16 : 26. Nekünk most kétszeres erővel kell őrködni, hogy meg ne inogjon a hivekben a vallás szeretete, az egyházhoz való ragaszkodás érzése, s ezek iránt tartozó kötelességeik teljesitésére a buzgalom, az áldozatkészség. S mind ezeknek titka, meggyőződésem szerint, leginkább a hivekkel való azon emberbaráti, gyöngéd és nemes érintkezésben van letéve, melyre Jézus példát adott s a melyet én is ajánlok nektek, ifju szolgatársaim, hogy e tekintetből is elmondhassátok „én az én szolgálatomat ékesitem.“

III.

Ékesiteni lehet és kell a lelkészi szolgálatot még a közügyek körüli önzetlen tevékenységgel is.

És itt első sorban ismét a közvetlen gondozástok alatt levő egyházközségek s ezáltal közvetve egyházunk közügyeire hivom fel figyelmeteket. Mert ne gondolja azt senki, hogy jó polgár, nagy hazafi lehet, ha legközelebbi kötelességeit elhanyagolja. Egyházközségeiteknek közügyeit annál inkább sziveteken kell hordoznotok, mert valamint jó hirneveteket, ezeknek erkölcsi és szellemi haladása biztositja, szintugy anyagi jobblétetek is leginkább azoknak anyagi gyarapodásától függ. Meglehetősen ismerem egyházközségeink anyagi helyzetét. Sajnos, hogy egy részök szükséggel, sőt nyomorral kénytelen küzdeni, a miből aztán a lelkésznek is kijut, hogy magát fenntarthassa. De másfelől arról is meg vagyok győződve. hogy valamint Mózes próféta a pusztában bujdosó nép szomjának enyhitésére a kősziklából is tudott vesszőjével forrást fakasztani : ugy a mi gyülekezeteink kebelében sem száradtak ki még teljesen azok a források, a melyekből 300 éven át égetőbb na-

pok alatt annyi termékenység áradott ki egyházi életünk mezejére.

Csakhogy ezeket a forrásokat bizony keresni kell s ha megtaláltátok, okosan kihasználni, megbecsülve a csepegést is, ha nem csorog. Kicsiny vizre nem lehet egyszerre nagy malmot épiteni ; de a folyamok is kicsiny patakokból lesznek. A fődolog az, hogy a legkisebb malomkerék is meg ne álljon. Minél érdemesebbekké és tiszteletreméltóbbakká teszitek magatokat hiveitek előtt a szószéken és a velök való mindennapi érintkezésben, annál inkább tudtok reájok hatni, annál több áldozatkészségre tudjátok őket birni templomuk, iskolájuk, lelkészük, tanitójuk, szóval minden közügy érdekében. Nem egy szép példát tudnék én erre felmutatni még most is egyházunkban, mind a mellett, hogy a mint látszik mind inkább lábra kezd kapni a mi egyházközségeinkben is az egész társadalomban elharapódzott betegség, mely szerint az emberek mindent itt a polgári, amott az egyházi államtól várnak. Pedig nőni és erősbülni csak belülről lehet. Egy csep vér az én testemben többet ér, mint ha nem tudom, mennyit belém fecskendeznek. A ki csak a mások segélyéből akar megélni, nem méltó a segélyezésre. Igyekezzetek hát egyházközségeitekben ezt a benső erőt fejleszteni. Mert a mily mértékben gyarapodnak és erősbülnek egyházközségeink, abban a mértékben fog gyarapodni és erősbülni egész vallásközönségünk s ebben igen természetesen a ti helyzetetek és állásotok is.

De vegyetek részt, a mennyiben időtök megengedi s képességetek erre feljogosit, a polgári községet, a társadalmat, a hazát érdeklő közügyekben is. Nem egy helyen s nem egy dologban lehettek itt is a nép vezetői, sőt nem egyszer állásotok és társadalmi helyzetetek még meg is kivánja ezt. Ne zárkózzatok el azért az egyházon kivül levő dolgoktól se, mintha azok egyáltalában reá-

tok nem tartoznának, mintha a társadalom fejlődése, községeteknek, hazátoknak sorsa titeket nem érdekelne. Igaz, hogy Jézus azt mondta: „Az én országom nem ebből a világból való“ ; de nagyon félre értenők őt, ha ebből azt következtetnők, hogy nekünk nincsenek polgári és hazafiui kötelességeink is, melyeket ép ugy szivünkön kell hordozni, mint idvességünk gondját. Hiszen ő maga is részt vett kortársainak küzdelmeiben és könnyeket hullatott Jeruzsálem felett. Luk. 19 : 41. A mennyei polgárságot is itt e földön kell megszerezni. S minél inkább tudjátok magatokat érvényesiteni a társadalomban, a közéletben, annál több sulyotok, annál nagyobb tekintélyetek lesz az egyházban is. Csak egyre vigyázzatok, hogy a közügyek körüli tevékenységtek, irányuljon az akár az egyházi, akár a polgári életre, legyen ment minden önzéstől és haszonleséstől, vezessen minden lépésetekben a meggyőződés, amely még tévedéseiben is tiszteletre méltóbb, mint a legnemesebb cselekedet, ha az rut önzéssel van egybekötve. A közügyek körüli ily önzetlen tevékenységet tanusitva pályátokon, mondhatjátok csak el „én az én szolgálatomat ékesitem.“

IV.

Ékesiteni lehet és kell végre a lelkészi szolgálatot: a tiszta nemes élettel.

A tiszta nemes élet, ifju szolgatársaim, nemcsak ékessége, de koronája a lelkészi szolgálatnak. Lehettek a legjobb szónokok, a hivekkel való érintkezésben a legnagyobb gonddal eljárhattok, a közügyek körül kiváló érdemeket szerezhettek magatoknak — tiszta és nemes élet nélkül csak olyanok lesztek, mint a fényes ráma, a mely üres, vagy a mitől Isten még inkább óvjon meg, a Jézus által emlitett ama „festett koporsókhoz fogtok hasonlitani, a melyek ugyan kivül szé-

peknek látszanak, de belől rakvák undok tetemekkel.“ A tiszta, nemes élet teszi a papot pappá. Más pályán is szükség van erre, mert valódi tiszteletet csak a valódi jellem iránt érezünk. De egy pályán sem annyira szükséges, mint a lelkészi pályán.

Ez adja meg annak zománczát s a tiszta, nemes életü lelkész gyakran több eredményt tud felmutatni, mint a leghiresebb szónok, a képmutató farizeusokat, a külső látszatért versenyző szájhősöket nem is emlitve.

Nem terjeszkedem ki arra, hogy a tiszta, nemes élet mit kiván tőletek ifju szolgatársaim, mert ez magában egy beszéd tárgya lehetne s tartok tőle, hogy már is visszaéltem ugy a ti- mint a gyülekezett türelmével. Különben is ezt magatoknak szintugy tudnotok kell. Hiszen, a lelkészi elhivatás már maga is főleg arra irányul, hogy a tiszta, nemes életet, a jó erkölcsöket ápolja, fejleszsze és terjeszsze az emberek között. S avagy mi módon lehet ebben valaki munkás, ha maga nincs tisztában feladatával? Hogyan fog valaki a családi élet szentségéről, a gyermekek neveléséről, a polgári jogokról és kötelességekről, a testvéri szeretetről, a hazafiságról s általában a keresztényi erényekről beszélni, ha maga sem ismeri ezeket? Csak arra kérlek tehát, hogy mindezekben ti magatok járjatok elől jó példával a gyülekezet előtt, melynek lelki vezéréül lettetek elhiva. Óvakodjatok minden oly cselekedettől, nemcsak a templomban, hanem azon kivül is saját otthonotokban, családotok körében, a társadalomban, polgári, hazafiui kötelességeitek teljesitésében, a mi tiszta és nemes életetekre homályt vethetne s jellemeteket megbélyegezhetné. Mert Jézus mondá tanitványainak: „Ugy fénylék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket és dicsőitsék a ti mennyei Atyátokat.“ Mát. 5: 16.

Ekkor aztán nyugodtan elmondhatjátok: „én azon én szolgálatomat ékesitem.“

*

Ezeket kivántam figyelmetekbe ajánlani, lelketekre kötni, ifju szolgatársaim, életetek eme fontos pillanatában. Lehet, hogy ti azt gondoljátok magatokban, hogy mindezekkel ti is tisztában vagytok s jobb szerettétek volna, ha valami biztatót, bátoritót is mondok azon aggodalmak eloszlatására nézve, a melyek közületek nem egynek kebelében, ugy lehet már is befészkelték magukat, hogyha mindezeket megcselekszitek is mi lészen jutalmatok? Nem mondom, hogy aggodalmatok alaptalan. Hiszen előrebocsátottam, hogy a lelkészi javadalmazásoknak, különösen a mi egyházunkban való csekélysége miatt, szinte csudálkozom azon, hogy még mindig ily szép számmal találkoznak, a kik e pályára lépnek. De jaj lesz a társadalomnak, mikor az embereket általában csak munkájoknak anyagi jutalma fogja lelkesitni s nem lesznek, a kik erkölcsi, szellemi czélokért, ha kell, még életöket is feláldozni készek legyenek. Akkor első sorban magának az Ur Jézusnak példája elveszti minden jelentőségét. Akkor nincs miért magasztaljuk a hitjavitást, s nincs miért megemlékezzünk a mi Dávid Ferenczünkről is. Akkor szánjuk inkább, mint bámuljuk a mi hitelődeinket, akik kisded egyházunkat nekünk annyi vész és vihar között is megtartották.

Nem, nem, az anyagi jutalom nem lehet egyedüli rugója az emberi munkásságnak és tevékenységnek. A ki csak ezt nézi, csak ezt keresi, abból még ha felszentelik sem lesz igazán unitárius lelkész. S nagyon sajnálnálak titeket is, de még inkább egyházunkat, ha pályátok és elhivatásotok iránt csak annyi vonzalmat éreznétek, a mennyi jutalom azzal egybe van kötve; ha nem lelkesitene az a nagy eszme és szent ügy is, a melynek szolgálatában állotok.

Különben elcsüggedni s reményt veszíteni, ifju szolgatársaim, az anyagiakért sincs okotok, ha vágyaitokat mérsékelni tudjátok s megtanuljátok a nagy apostoltól azt is, hogy a „melyekben vagyunk, azokban meg kell elégednünk.“ Fil. 4: 11.

Sőt én bizom az isteni gondviselésben, hogy rendről-rendre az a gond és aggodalom, a mi lelkészeink anyagi helyzete miatt, legyetek meggyőződve, az én lelkemet is nem egyszer emészti, enyhülni fog. Legyetek hát ti jó reménynyel: „az Ur nem hagyja el az övéit.“

Lám, éppen 40 éve, hogy én is, bizony nem kevesebb gond és aggodalom mellett, mint ti most, a palástot vállaimra vettem. Ezer köszönet mindazoknak, kik erről megemlékezve e zsinati gyülésünket rám nézve egyszersmind jubileumi ünnepélylyé is tették. Nem vártam s nem is óhajtottam ezt, mert a legegyszerübb jubileumnál is lehetetlen nem érezni a jubilánsnak, hogy a szives jóindulat és baráti érzés rendesen tulbecsüli érdemeit s ez inkább némi lelki aggodalmat, mint örömet okozhat. Másfelől pedig a legfényesebb jubileum is csak olyan, mint az őszi nap, mely bár ragyogva osztja sugarait, azért a fák csak hullatják leveleiket, virág nem nyilik a mezőkön, a természet pihenni készül.... De ha már barátaim és tisztelőim jónak látták az én 40 éves egyházi szolgálatomról megemlékezni, a nélkül, hogy igénytelen személyemre nézve ebből magamnak oltárt akarnék emelni, áldom az isteni gondviselést, hogy nehány porondszemmel csakugyan talán én is hozzá járulhattam szeretett egyházunk épületének mai állapotához, a melyet a 40 év előttivel összehasonlitva, szinte megfoghatatlannak és hihetetlennek látszik előttem az a haladás és fejlődés, a melyet azóta tett. És ti, ifju szolgatársaim miért veszitenétek el reményeiteket, a mikor az unitárius vallás többé nemcsak Erdély bérczei között, hanem a magyar alföldön, sőt az ország

szivében, a fővárosban is számos követőkre talált, otthonossá lett; a mikor hazánk határain kivül is testvéreink vannak két hatalmas nemzet kebelében: az angolok és amerikaiak között, a kik rokonszenvvel kisérik munkásságunkat és segitenek törekvéseinkben: amikor ha a korszellem által támasztott szükségeinket kielégiteni ugyan most sem tudjuk, de még is gyarapodtunk és erősbültünk anyagilag is annyit, a mennyit csak egy pár évtizzel ezelőtt is, álmunkban sem igen láthattunk. Félre hát a kishitüséggel! Emeljétek föl fejeiteket! Vessétek munkára kezeiteket! Istenben való hittel és bizalommal előre az ő országa terjesztésére, szent vallásunk diadalára, az örökélet koronájáért ama nemes harcz megharczolására! . . . Ámen.

II.

Ima

az ezer év ünnepére.

Irta: FERENCZ JÓZSEF unitárius püspök.

Népek és nemzetek nagy Istene! mennyen és földön végtelen hatalommal országló Felség! gondviselő Atyánk! a honfiui és honleányi sziv szent hevével imádunk hazánk e nagy nemzeti ünnepén, melyet nekünk megérnünk engedél.

Ezer éve, hogy „őseinket felhozád Kárpát szent bérczére“ s a népvándorlás árjában idáig sodort nemzetünknek itt hazát jelöltél meg, a melyet nemes önérzettel a magunkénak mondhatunk most is.

Előtted ugyan, óh Uram! ezer év is csak egy szempillantás; de mi, a kiknek csak egy arasznyira tetted életünket e földön, alig tudunk ezer évet még gondolatban is beölelni. Sőt egy nemzet életében is oly nagy időt jelez, a mely tiszteletet parancsol s méltán hálára indithat irántad.

Óh, mert kinek köszönhetnők nemzetünknek ezer éves életét másnak, mint neked megtartó és gondviselő Istenünk! Te tetted diadalmassá honfoglaló őseink maroknyi népét annyi más nép felett, melyek akkor ezt az országot lakták és te dicsőitetted meg magadat nemcsak vezéreink fegyvereiben, hanem bölcsességében is, melylyel e hont utódaiknak is biztositották. Te tetted fogékonynyá első királyunk szivét az evangelium tanitásai iránt s inditottad arra, hogy hazánkat a keresztény államok sorába emelje, mi által nemzetünket a haladásra és fejlődésre alkalmassá tette. Te ültettél a királyi székbe időről-időre nagy és a jövőbe messze belátó uralkodókat, a kiknek nagy és korszakalkotó intézményei előtt ma is tisztelettel kell meghajolnunk. Te adtál nemzetünknek bölcs törvényhozókat és rettenthetlen hadvezéreket, a kik hazánk jogait, szabadságát és függetlenségét egyfelől a törvényekkel biztositották, másfelől, mikor a szükség ugy hozta magával, fegyverrel is megvédelmezték. Te oltottad be e hon fiai és leányai

szivébe a hazaszeretetnek azt a meleg, azt a szent érzelmét, a melyről annyi nagy és szép tett teszen tanubizonyságot hazánk ezer éves történetében.

Mindezekért légy áldva, légy magasztalva tőlünk nagy Isten! Légy áldva és magasztalva még a megpróbáltatásokért is, melyeknek ezer év alatt oly sokszor kitetted nemzetünket. Óh, mert a mikor ezer éves nemzeti létünknek dicső képeit elvonulni látjuk lelkünk előtt, nem hunyhatjuk be szemeinket a gyásznak és keserüségnek szintoly sok, talán még számosabb fájó emlékei előtt sem. Hiszen mily sokszor és mennyi honfi vér folyt el hazánk védelmében? Hányszor kelle nemzetünknek ezer év alatt felkiáltani: „Uram, tarts meg, mert elveszünk!?“ Hányszor tornyosultak össze hazánk egén is a legsötétebb fellegek? Most külellenségnek fegyvere, majd a belviszályoknak és pártoskodásnak ádáz viharai hányszor pusztitották el hazánk földjét, dulták fel nemzetünk békéjét?! De te, örök hatalmu Isten, mindannyiszor ismét felemelted védő karodat s nem engedted meg, hogy nemzetünk sirba szálljon, sőt nem egyszer, miként a rege szól a phoenix-madárról, nemzetünket is még hamvaiból is uj életre hivtad.

Ennyi jóságot, ennyi kegyelmet miként köszönjünk meg neked, mindenható Isten, szerető szt. Atyánk! És miként köszönjük meg, hogy annyi balszerencse és sok viszály között is nemcsak megtartottad nemzetünket, hanem ugy intézted annak sorsát, hogy mi, e mai nemzedék, örömmel és lelkesedéssel ülhetjük meg az ezer éves nemzeti ünnepet. Oh mert talán soha sem volt több jogunk hazánk fenmaradásában és nemzetünk életében bizni, mint most. Honfoglaló őseink csekély létszámához képest ma egy nagy népcsaládot alkotunk. Ellenségünk most is van elég; egymással is versengünk és viszálykodunk még többet; de amazoknak ellentállani s ezeket leküzdeni nem vagyunk gyengébbek, mint az előttünk élt nemzedékek. Lázas tevékenység hatja át egész nemzetünket, a palotáktól a kunyhókig. Ipar és kereskedelem, földmivelés és tudomány, irodalom és müvészet eddig nem ismert fejlődést vett hazánkban is. Meg van polgári szabadságunk s még nagyobb mértékben birjuk a lelkiismeret szabadságát. Miveltségünk mindinkább kiállja a versenyt más nemzetek miveltségével. Mindezekre Uram, te segitettél s mindezek azzal biztatnak, hogy távol attól, hogy nemzetünk ezer év után a hanyatlás lejtőjére jutott volna, ellenkezőleg csak most lépett életkorának teljébe, hogy még nagy hivatása és rendeltetése van a világtörténelemben és igy midőn a letünt ezer évnek hálát adó érzések között ünnepet szentelünk,

szivünkben teljes bizalommal és reménynyel tekintünk a reánk derült második ezer év elébe is.

De hogy e reménység meg ne szégyenitsen, hálaadásunk után hozzád fordulunk kérésünkkel is gondviselő Istenünk! Vedd atyai oltalmadba továbbra is szeretett hazánkat és nemzetünket. Tartsd távol ennek határaitól, bárhonnan támadna, az ellenség fegyverét s kebelében ne engedj helyet a pártoskodásnak. A béke angyalának védő szárnyai alatt adj fejlődést minden téren és minden irányban, hogy a megkezdett uton tovább haladva, a következő ezer év legyen e hon felvirágzásának és nemzetünk boldogságának nem is álmodott aranykora.

Áldd meg nagy és nemeslelkü királyunkat, ki szivben és lélekben ugy egybeforrt e nemzettel, mint előtte kevesen azok közül is, kik egykor vérünkből való vér valának. Ragyogtasd még hosszasan fején fényben és dicsőségben a magyar szent koronát. S ha majd késő évek multán neki is le kell szállnia ősei sirhajlékába, ültess helyébe hozzá méltó utódokat a királyi székbe, a kik a trón biztonságát és erejét a nemzet szeretetében keressék és találják meg s a kiknek mindig szeretettel és határtalan tisztelettel hódolhassanak az utánunk jövő nemzedékek is.

Tartsd meg hazánk és nemzetünk jogait és szabadságát minden lehető támadással és cselszövénynyel szemben. E végre adj a nemzet élére minden időben hazafias érzelmü, bölcs kormányt, mély belátásu törvényhozókat, a törvények alkalmazására és végrehajtására kész és alkalmas birákat, tisztviselőket és azoknak önként engedelmeskedő népet.

Fegyvereinket nem vágyunk összemérni senkiével. A harcznak és háborunak nem vagyunk többé barátai. Elég volt ebből a multban, a mikor nem egyszer nemcsak magunkért, hanem más népek és nemzetekért is védfalképpen állott nemzetünk. De ha hazánk védelmében ismét sikra kellene szállanunk nekünk vagy utódainknak, légy segitségül temagad hadseregeinknek s adj diadalt azoknak, hogy régi dicsőségünk a harcz mezején is homályba ne veszszen.

Ismételten az áldott békéért esdeklünk hozzád, nagy Isten! Legyen a jövő ezer év a nemzeteknek kézfogása a munkára. S különösen itt hazánkban a különböző népfajokat egyesitsd a testvéri szeretetben, hogy ne ismerjenek más czélt, mint közös egyetértéssel munkálni a haza üdvét és boldogságát, mely egyedül biztositja az egyeseknek és családoknak is előmenetelét és jólétét. E végre koronázd sikerrel a szántóvető verejtékét, a kézmives

fáradságát, a kereskedő számitását, a hivatalnok szorgalmát, a tudós éji virrasztásait, az irodalom felkentjeinek, a müvészetek ihletett lángszellemeinek alkotásait. Juttasd hazánkat és nemzetünket az előttünk álló második ezer évben a miveltség oly fokára, melyet a tőled nyert tehetségekkel az ember e földön elérhet.

És mert minden miveltségnek alapja a te félelmed és tiszteleted: ne hagyd megingani nemzetünk keblében a vallásosságot. A lelkiismeret szabadságának annyi küzdelem után érvényre jutása mellett, bármily formában fognak téged imádni e nemzet fiai és leányai, egyesitsd őket abban, a mi fő minden vallásban: a te szeretetedben és embertársaik szeretetében. A különböző egyházak legyenek ezeknek hü ápolói és terjesztői nemzedékről-nemzedékre. E végre tedd már az iskolákat, a nevelő intézeteket megannyi templommá, melyekben az ismeretek, a tudományok mellett az erkölcsi, a vallási érzület is hüen ápoltassék s szilárd alapot nyerjen.

Oh de ki tudná, Uram, mind elődbe terjeszteni nemzetünk szükségeit, vágyait, reményeit egy uj ezredév küszöbén, mikor még egy rövid napnak vagy évnek eseményeit sem tudjuk előre kifürkészni, hogy magunkat azokhoz alkalmazzuk és azokra előkészüljünk. Te, a ki belátsz a végtelen jövőbe, te légy vezére, gondviselője nemzetünknek a második ezer évben is, mint voltál az elsőben. Mi reád bizzuk magunkat, hazánk és nemzetünk sorsát most és mindörökké. Amen.

III.

Könyörgés.

A magyar nemzet ezer éves örömünnepére irta Albert János tordai unitárius lelkész.

— Elmondotta Tordán, 1896. máj. 10-én. —

Népek és nemzetek Istene! mindenható Isten! Szent álmélkodással emeljük fel lelkünket és sziveinket Tehozzád. Szent egeid felé tekintünk e legszentebb és legdicsőbb pillanatján földi életünknek. Hitünk szárnyain felszállunk tehozzád, hogy bejussunk mennyed dicsőségébe, hogy a világok özönével együtt zengjük azt az éneket, melynél szebb, mióta e világot teremtetted, nem hangzott el soha: dicsőség a magasságos mennyben Istennek, e földön békesség és az emberekhez jóakarat. Luk. 2: 14.

Nagy és végtelen vagy oh mindenható, nagyobb mint a világok, kezdet és végnélküli oh örökkévaló! Keletről inditottad el a fényes napot, mélynek kapuit a ragyogó csillagok feltárják, — keletre helyezted az emberviláig bölcsőjét, melyből a népek és nemzetek seregei kikeltek, kelet volt a hely, a vidék és tartomány, hol a világnak ama világossága született, hogy szabadsága és üdve legyen minden lelkeknek, profétája és királya a hivők sokaságának. Amaz időben, midőn a népek és nemzetek már megsokasultak, a mint a meggyült vizek áradásai kiöntenek, és a tereket és vidékeket elboritják: ugy indultak meg a népvándorlások, hogy maguknak tért és helyet foglaljanak, hogy az elfoglalt tér és hely aztán hazájok legyen, ugy keltek utra őseink, a hősök ama bajnokai, mikor lobogni kezdettek a zászlók, megszólaltak a tárogatók, harczot harczoltak, csatákat vivtak és hazát teremtettek „Árpádnak hadai".

Mindörökké és mindenekben imádunk tégedet oh mindenható, de mégis legmélyebben érezzük szeretetedet e nagy és szent nap emlékei között, s főképpen hazánk és nemzetünk történelmében. Eszünkbe vesszük a földet, melyet apáink egykor elhagytak, s ma már földrétegek és feledékenység boritňak, eszünkbe veszszük a tengert, melyen átgázoltak, a magasba nyuló hegyeket és havasokat, melyeken átküzdöttek, az ellenséges népeket, kikkel megvivtak, miglen elérték és hatalmuk alá vetették a négy folyót és hármas hegyet. Eszünkbe jutnak az áldozatok, a kiontott vér és az eskü, a fogadalmak és a törvények, melyek egy szabad földet és hazát alapitottak, hogy itt ez áldott földön különböző nemzetek sokaságával együtt éljünk, lakozzunk, és versenyre keljünk a haladó világ mivelt nemzeteivel. Eszünkbe vesszük a sok száz évi harczokat, melyekben földrészünk kapuján őrt állottnnk és vivtunk a hit és vallás szent ügyeiért, az életért és szabadságért. És bár olykor a küzdelemben elfáradtunk s aléltan összeestünk, s ellenségeink tomboltak halálunkon, . . . mint a te lelked mondja: „kihoztál a' koporsóból és megelevenitettél", (Zsolt. 30.) hogy vagyunk és élünk, hogy „él nemzet e hazán", ez a te munkád, ez a te szereteted bizonysága. „Áldott legyen a te neved mindörökké!"

Oh nagy Isten! ki előtt ezer esztendő annyi mint a tegnapi nap, avagy egy éj rövid vigyázása, ha már ezer év viharja zugott el nemzetünk feje felett, ezer hálát adunk teneked! Te látod, hogy most is vivnunk és munkálnunk kell, s tovább épitenünk dicsőséged templomát, add segedelmed továbbra is, mert nekünk,

a mint egy Istenünk, ugy csak egy hazánk vagyon.. Adjad, hogy el ne fáradjunk, hogy legyen még boldogabb ez a föld lábaink alatt, s dicsőbb az ég fejeink felett. Buzgón kérünk, oltalmazzad a hit templomait, a tudományok hajlékait, melyekre legyen felirva: „minden bölcsességnek kezdete, az ur nevének félelme". (Salamon.) Legyenek sok oltárai a szép művészeteknek ; hadd égjenek a szent áldozatok tüzei, hadd virraszszanak a bölcsek, kik a nemzet egének csillagai. Ne boruljon éjbe a világosság, ne öltsön gyászt soha a szabadság. Hozd fel a szeretet áldott napját, hogy testvérileg éljenek itt a nemzetek, s legyen közkincsünk a béke és egyetértés. „Te vezeted a vizeknek folyásit, és a királyok sziveit" ; (Péld. 21 : 1) tartsd meg jó királyunkat dicsőn és boldogul, hogy szent jogara alatt nevekedjék népünk és nemzetünk számban, tudományban, erőben és hatalomban, hogy az események árjai el ne meritsenek, a történetek zivatarai össze ne törjenek, hogy legyen magyar ég és föld, „legyen magyar Sion örökkön örökké!" hogy „örvendezzenek e földnek minden lakói, hogy szolgáljanak az Urnak vigassággal, hogy menjenek elődbe örömmel, hogy tudjuk meg, hogy te teremtettél minket, hogy mi a te néped vagyunk, hogy menjünk be a te kapuidon hálaadással, a te pitvaridba dicsérettel, hogy hálát adjunk néked, mert jó vagy és mindörökké vagyon irgalmasságod, nemzetségről, nemzetségre a te tökéletességed!" Zsolt. C. Most és mindörökké!! Amen.

Uram! áld meg a te népedet erővel, bőséggel, e földet szenteld meg békességgel, fedezz jobb kezed hatalmával, vezérelj és igazgass, hogy legyünk boldog nép és nemzetség. Kérünk, usson fel hozzád buzgó esedezésünk!! Amen.

IV.

Az Ur utai és ösvényei.

— Ezredévi beszéd. —

Irta: **Barabás Lajos** székely-keresztúri lelkész. —

Alapige: 25-ik Zsoltár 4. v.

Nagy ünnepet ülni gyültünk ma össze k. ai! Isten szent házába, ... nagy nemzeti ünnepet! Kárpátoktól le az Adriáig nincs torony, melynek harangjai ez órában, ne e nemzeti örömünnepet hirdetnék, nincs templom, melynek falai között a hivő keresztények imái nem hazafias érzésben buzognának; sőt elmondhatom,

hogy nemcsak a három hegy lábánál és a négy folyó mentén, hanem Magyarország határain tul, tul még a messze tengereken is, nincs magyar sziv, mely örömtől, jogos büszkeségtől ne dobogna, nincs magyar lélek, mely a mindenhatónak, a magyarok hatalmas Istenének hálaimát ne rebegne!

Nagy ünnepet ülünk ma k. ai! Magyarország fennállásának ezredéves ünnepét! Ezer esztendeje annak, hogy nemzetünk Mózese: Árpád, őseinket a vereczkei szoroson bevezérelvén, elfoglalta, magyar földdé tette e tejjel és mézzel folyó Kanaánt.

Ezer év viharai vonultak el azóta hazánk felett. Mennyi ármány, mennyi erőszak, mennyi kivülről szitott pártvillongás, a háboruk mennyi iszonyu sorozata akarta azóta e földet hol németté, hol tatárrá, hol muszkává tenni! ....

Ezer év ragyogó dicsősége sugárzik felénk a multból. Az önzetlen hazaszeretetnek, áldozatkészségnek és önfeláldozásnak mennyi lelkesitő példája; a magyar vitézségnek, hősiességnek mennyi mesébe illő, csodásnak tetsző jelenetei, párosulva a magyar nők lángoló honszerelmével.. törte meg az erőszakot, semmisitette meg az ármányt, verte szét az ellenséges hadakat, melyek hazánk élete és nemzeti jellege ellen törtek.

Bizony egy ily küzdelemmel és dicsőséggel teljes ezer esztendő után meg lehet egy kissé állapodni, lehet örömünnepet szentelni s a második ezer esztendő kezdetén lehet a szép multra gondolva bizalommal tekinteni a jövőbe. Ugyanazért, ha a bezárult ezer esztendő áldásaiért hálaimában buzogtunk az Örökkévalónak, most a második ezer év kezdetén is Isten nevében induljunk el s a jövő bizonytalan eseményeire gondolva őtet kérjük a Zsoltáriróval: „A te utaidat mutasd meg Uram nekem és a te ösvényidre tanits meg engem.“

Jertek azért ai! ez igékből kiindulva keressük az Ur nak utait és ösvényeit, a melyeken haladva hazánk és nemzetünk fennállása a második ezer évben is biztositva van.

*

Ha az emberek nyilvános életét, előhaladását vagy hátramaradását, boldogulását vagy tönkrejutását komolyan vizsgáljuk, arra a meggyőződésre jutunk, hogy ugy szerencsénknek, mint szerencsétlenségünknek többnyire mi magunk vagyunk az okai. A mindenható Isten azt akarja, hogy mindenek idvezüljenek és az igazság ismeretére jussanak. Elküldte e végre szent fiát, hogy járjunk az ő nyomdokain. Megvilágitotta utunkat apostolai által

Tanit a természet jelenéseiben, lelkiismeretünk szózatában, sőt még szivünk dobbanásában is. Nem vezérel ugyan minket kézen fogva, nem állja ugyan utunkat, ha a veszedelembe rohanunk; de adott józan okosságot, hogy a veszedelmet kikerüljük s adott szabad akaratot, hogy saját elhatározásunkból válasszuk az utat, mely idvre vagy kárhozatba vezet.

Kevés ember lehet k. ai! a ki szándékosan a saját szerencsétlenségét tüzte volna ki elérendő czélul. S hogy mégis annyi nyomor van az életben, annak oka abban rejlik, hogy midőn az élet egyik vagy másik utján elindulunk, nem figyelünk eléggé az okosság és lelkiismeret szavára, nem választjuk utitársunkul a mi példaadónkat, nagymesterünket az Ur Jézust, s nem Isten nevében indulunk el.

Igy történik aztán, hogy a kik lelkiismeretükben Isten szavát elnémitva, a könnyü megélhetés, a munkátlanság, a fényüzés ösvényére lépnek: az elszegényedés utjára jutnak; a kik az álszinü hirnév, hatalom és dicsőség tarka pillangóit kergetik, a nyugtot nem hagyó nagyravágyás utját tapossák; a kik minden áron meggazdagodni akarnak, a kik a testi gyönyörök poharát fenékig üritik, a kik hiu vágyaik s vak szenvedélyeik kielégitése után futkosnak: azok a bünnek, a kárhozatnak, a pokolnak utjára jutnak.

A mi igaz az egyesekre, kettőzött mértékben igaz a nemzetekre nézve. Forgassátok a történelem lapjait. S midőn virágzó és gazdag országokat láttok a tönk szélére jutni; midőn egykor világot rázó hatalmat láttok megtörve, üszkök és romok között járni; s midőn látjátok a Zsoltáriró király egykor dicső nemzetét a világon szétszórva hontalanul bujdosni: tudjátok meg, hogy ama tönkrejutott, megsemmisült vagy szétszórt nemzetek nem az Isten utain jártak s tanuljátok meg, hogy „minden ország támasza és talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görnyed.“

Ez az igazság ragyog felénk Magyarország ezeréves történetéből. Hogy ama rettenetes csapások daczára, melyek az országot nem egyszer vérbe és gyászba boritották; hogy a tatárjárás, a mohácsi vész, a másfélszáz évig tartó törökuralom s a közelmult feledés fátylával takart eseményei daczára „él magyar, áll Buda még“, s hazánk két világrész mivelt nemzetei rokonszenvétől kisérve ünnepelheti meg ezeréves fennállásának emlékét: azt bizonyitja, hogy „nemzetünk Isten utain járt szüntelen, hogy templomaiban és iskoláiban soha meg nem szünő gonddal ápolta a tiszta erkölcs és a lángoló honszerelem ki nem alvó Vesztatüzét.“

Ez a szent tüz melegitette a magyar haza minden gyermekének, fiainak, mint leányainak szivét egyaránt; ez tette békében még a hálátlan nemzetiségekkel szemben is nagylelküvé; ez lelkesitette szabadságáért, lételéért vivott háboruiban oly fényes fegyvertényekre, a minőket csak az ó-kori népek hitregéiben olvashatunk: de a minőkre a világhistóriában nincs példa.

A mi a multban történt, annak kell történnie a jövendőben is, mert a jövendő alapja a multban van lerakva. Nemcsak az egyeseknek; de a népeknek és a nemzeteknek is olyan aratásuk lesz, a milyen magot vetettek.

Magyarország ezeréves multja oly szilárd alap, a melyre az uj ezer év történetét biztosan fel lehet épiteni. A szabadság, egyenlőség és testvériség élőfája, — a melyet őseink ültettek, annyi ádáz viharok között önfeláldozással ápoltak, saját vérükkel öntöztek s mint szent örökséget reánk hagytak, — kezdi már hajtani lombjait.

Nem volnánk a honszerző Árpád méltó örökösei, ha csak a lombosodó fa árnyékában pihenni akarnánk s nem lennénk a hős Rabonbánok méltó ivadékai, ha nemzetünk amaz életfáját apáink önzetlenségével, önfeláldozásával és lángoló honszerelmével nem oltalmaznánk, hogy utódaink, a második ezer év gyermekei, annak drága gyümölcseit élvezhessék.

Az ősök vére buzog a jelen nemzedék ereiben. S ha egyes kérdésekben pártokra szakadunk is; de a haza szerelmében egyek vagyunk. Ha tekintjük ama nemzetünk felvirágozását, ezredéves alkotmányunk biztositását czélzó nagy alkotásokat, a miket kortársaink, vezérférfiaink, sőt az ország lakóinak nagy egyeteme napról-napra tervez, épit, végrehajt: a meggyőződés, hazafiui lelkesedés hangján kiálthatunk föl: „Nem szül gyáva nyulat Nubia párducza“ s együtt énekelhetjük a költővel: „csak nem fajult el még a székely vér, minden kis csöppje drága gyöngyöt ér“.

Használjuk föl azért az őserőt, a lángoló honszerelmet, mely ereinket fesziti, szivünket dobogtatja hazánk nagygyá, dicsővé tételére, hogy mint szabad hazának szabad gyermekei éljünk és haljunk. Járjunk a valódi vallásosságnak és nem a felekezetieskedésnek, a valódi müveltségnek és nem a tudákosságnak utain. Karoljuk fel a templomok és iskolák ügyét, hogy a tiszta erkölcs, a józan felvilágosodás áldásos sugarai boldogitsák palotáknak és kunyhóknak lakóit egyaránt. E végre ne legyen közöttünk senki, a ki az áldozattól is visszarettenne.

Midőn hazánk dicsőségéről, multjáról és jövőjéről lelkesedve beszélünk, ne feledkezzünk el unitárius anyaszentegyházunkról, mely Isten országát a haza boldogságára építi. Minden áldozat, melyet ennek oltárára teszünk: a haza oltárára van téve. Egy néhány fillér adomány a kepe megváltási alapra, egy-két vékás föld haszna valamely ekklézsiai vagy iskolai czélra, nemcsak Isten előtt lesz kedves áldozat, nemcsak a vallás, erkölcs és müveltség ügyének lesz nagy szolgálat, hanem a kegyes adakozók nevét, Isten félelmét, hazaszeretetét az uj ezer évvel együtt fogja hirdetni.

Ne csak szóval, hanem áldozattal is szeressük e hazát, melylyel a gondviselés nemzetünket jó kedvében ajándékozta meg, mert ha ugy teszünk, csak akkor mondhatjuk el a költővel: „Szent hazám, megfizettem, mind mivel csak tartozám."

Amen.

V.

Honszerelem.

— Ezredévi ünnepi ima és beszéd. —

Irta és mondotta Ujszékelyen, 1896. május 10-én, **Raffaj Domokos** lelkész és kereszturköri espores.

Ima.

Oh nemzetek nagy Istene! ajkunk hozzád imát rebeg!
Mert a tiszt és az erő
Nem a napkelet felől,
Sem a napenyészetről,
Sem nem a pusztából jő.
Minden az Istenen áll:
Ő aláz s ő magasztal. (LXXV. Zsolt. 4. vers.)

Elmerül elménk Istenünk! Atyánk! ama nagy gondolatban, nemzetünk történelmének ama nagy emlékeiben, a melyekbe ezer esztendő irta be, hogy a magyar nemzet nem lehet Ázsia sivatag pusztáira kárhoztatva, neki állandó haza kell, a melyben „a vizek tele legyenek halaknak sokaságával, a szép sik mezők ékeskedjenek sok baromcsordákkal, a szép szántóföldek villogjanak sürü gabonákkal, a hegyoldalok, mezőföldek örvendezzenek szép buzanövéssel és énekeljenek nagy gyönyörüséggel." E földi paradicsomban legyen a magyar nemzet számára tér és idő, a melyben bizonyitsa be életrevalóságát s Európa többi népei között létjogosultságát . . . . . Igy lett . . . . Isten ujjainak intését követve,

ott hagytuk az ázsiai homokpusztákat, alapitottunk hont a négy folyam völgyeiben s a három hegység lábainál, kiépitettük a török és tatárserGek dulásainak romhalmait s most — ezer év után — „a Kárpátoktól az Al-Dunáig, a Lajthától az Adriáig él magyar áll Buda még!“ Van alkotmányunk, mely egyéni és társadalmi szabadságot biztosit a nemzet nagyjainak és kicsinyeinek. Van földmivelésünk és iparunk, kereskedelmünk és szépmüvészetünk, józan vallásunk és tudományunk, a melyek bevezettek minket az európai mivelt nagy nemzetek hármoniájába. Oh hatalmas Isten! magyarok Istene! oh édes atyánk! magyarok édes Atyja! neked adjuk meg a dicséretet és dicsőséget az isteni hatalomért, melynek karjai között nemzetünket egy ezredév viszontagságai között ölelve tartva hordoztad; tied legyen honfiui és honleányi hálánk az édes atyai szeretetért, mely keblének melegével ápolgatott „s annyi balszerencse közt s oly sok viszály után“ egyik ezer évből áthozott a másik ezer évbe, melynek hajnalán is „él magyar, áll Buda még.“

Az első ezer év megtette a maga kötelességét: hazát szerzett és keresztényileg müvelt államot alapitott. A második ezer év tőlünk és az egymás után következő századok ivadékaitól várja a fenntartást és virágoztatást: Mi és az ivadékok pedig tőled várjuk a szent segedelmet és áldást, melyeknek nyilvánulásai legyenek: a hazaszeretet és áldozatkészség, a honfiui és honleányi erő és kitartás, munka és életkedv. E végre imádkozva kérünk tégedet Istenünk! Atyánk! testben és lélekben, anyagilag és szellemileg áldd meg e hont, ennek minden rendü, rangu és állapotu polgárait.

Éljen a király, a mi dicsőségesen uralkodó legalkotmányosabb királyunk az ő uralkodó házával egyetemben; és éljenek a századok folyamában az állami törvények szerént egymásután következő alkotmányos királyok. Addig éljenek, amig a honnak élnek. Az ők uralkodásuk alatt seregesen támadjanak a nagy honfiak és honleányok, mint megannyi fénylő csillagok, a kik a haza derült egén tündökölve, vezessék a magyar Izraelt fényre és dicsőségre.

Éljenek a hon atyái, a törvényhozás két házának tagjai, mint a nemzet alkotmányos képviselői. A haza felvirágzására irányuló bölcs törvények legyenek honatyasági müködésüknek áldásos eredményei. Addig éljenek, a mig visszhangzik önzetlen honfiui keblökben a nemzeti dal: „Tied vagyok, tied hazám, e sziv, e lélek, kit szeretnék, ha tégedet nem szeretnélek!?“

Álljanak fenn a hon határai között élő nemzetiségek, mint a közös magyar hazának polgárai, testvériesen osztakozva a közös haza derüjében és borujában. Addig álljanak fenn, a mig megismerik és átérzik, hogy a „nagy világon e kivül nincsen számunkra hely, áldjon vagy verjen sors keze, itt élnünk, halnunk kell".

Álljanak fenn a hon határai között alakult és létező különböző vallásfelekezetek, a melyek arra vannak hivatva, hogy ha különböző utakon is, — de egy irányt tartva — ápolják, terjesszék és erősitsék a valláserkölcsi életet, a mely alapja az állami élet nagy épületének; de a melynek hanyatlásával az épület" ledől és rabigába görnyed". Addig álljanak fenn, a mig jó honfiakat és honleányokat nevelnek a magyar hazának.

Istenünk! Atyánk! legyen megáldva tőled a második ezer esztendő a hazának állandó békéjével, a földmivelés és ipar, a kereskedelem és szépmüvészet, a józan vallás és tudomány felvirágzásával, a polgárok osztatlan egyetértésével, a családok házi nyugalmával, a sorsüldözött nyomorultak kielégitésével, az árvai sohajtások elnémitásával, az özvegyi könnyek felszáradásával, a bánatos szivek megvigasztalásával.

Istenünk! Atyánk! a mint te akarod, ugy legyen!

Az Ur Jézus Krisztus nevében — Ámen.

Beszéd.

Alapige: I. Móz. XLVII. 29. 30.

Lázas izgalomban van e napon az egész magyar állam. A Kárpátoktól az Aldunáig, a Lajthától az Adriáig egy jelszó hangzik: Nemzeti ünnepet szentelni ezer éves állami életünk alkalmából! A magyar királynak és népeinek, az országházaknak és polgároknak, a testületeknek és egyeseknek keblében többszörösen visszhangzik a jelszó: „Nemzeti ünnepet szentelni ezer éves állami életünk alkalmából!" Megszólalnak a tornyok harangjai, megnyilnak a templomok ajtói, egy szivvel és lélekkel indulnak, mennek és jelen vannak a király és uralkodó háza, a magas kormány és törvényhozó testületek, a nemzetek minden rendü, rangu, állapotu és koru polgárai. Fel a nagy ünnepre .... „Nemzeti ünnepet szentelni ezer éves állami életünk alkalmából!" Hálákat adni a népek és nemzetek Istenének, hogy a magyar nemzetet kivezérelte Ázsia homokpusztáiról, letelepitette e hon földére, ezer évig gondviselte. Kérni a népek és nemzetek Istenét, hogy a második ezer évre is áldja meg a

nemzetet Árpád bölcsességével, a hét vezér bátorságával, az egy más után következő királyok honmentő érzületével, a polgárok-millióinak háboruban és békében önfeláldozó hazaszeretetével.

Mi az a titkos erő, mi az az ellenállhatatlan hatalom, a mely e lázas izgalmat e hon határai között támasztotta? Semmi egyéb, mint a honszerelem, a mely Jákóbot az ő fiához Józsefhez arra a kérésre inditotta, hogy ne temesse el őtet Egyptomban, hanem minekutánna meghal, vigye ki őtet Egyiptomból és az ő atyáinak koporsójokba Kanahánban temesse el. A „honszerelem“ dala hangzik a magyar Izrael ajkain is; a „honszerelem“ dala visszhangzik a magyar Kanahán völgyein és bérczei között is: „Tied vagyok, tied hazám, e sziv, e lélek! kit szeretnék ha tégedet nem szeretnélek? „A nagy világon e kivül nincsen számodra hely, áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell!“

Honszerelem lesz az én beszédem tárgya is, a melyet hallgassatok meg honfiui és honleányi lelkesült figyelemmel.

*

Hogy mi a szeretet? ez a kérdés — azt hiszem — nem szorul magyarázatra. Hiszen nekünk, a kik gyermekek és testvérek, apák és anyák, férjek és nők, felebarátok és keresztények vagyunk, annyi alkalmunk van az életben a szeretetet érezni, éreztetni és annak cselekedeteit gyakorolni! De a honszerelemről bővebben szólani, feltétlenül szükséges, épen a nemzetnek ezredéves ünnepén.

Önként értetődik afiai! hogy mint minden nemesebb emberi érzésnek, ugy a honszerelemnek is a sziv a hazája. A honszerelemnek tisztának kell lenni, mint a nyári napnak, a mely minden völgyre és halomra, minden érző és érzéketlen dologra reá szórja áldásos sugarait; nem engedi magát semmi érdek és önhaszonlesés által elhomályosittatni, hanem keblére ölel, nagyot és kicsinyt, gazdagot és szegényt egyaránt, a kik e hon határain belől élnek. A honszerelemnek általánosnak kell lenni, mint az ég harmatjának, a mely nem teszen választást a növények milliónyi különbségei között: nem követel és nem ád előjogokat a hon határain belől élő különböző nemzetiségeknek, hanem egy közös atya, a hon gyermekeinek tekinti azokat, a kik igazságosan osztozó testvérekként kell hogy részt vegyenek a hon derüjében és borujában, jó és balsorsában. A honszerelemnek osztatlannak kell lenni, mint az Istenség eszméjének, a mely nemcsak egy néposztály, nemcsak egy vallásfelekezet lelkében kell hogy megcsirázzék és elméjében megfogamjék, hanem közkincsévé kell hogy váljék minden néposztálynak, minden vallásfelekezetnek:

jelszava magyar és német, oláh és horvát, tót, szerb és rácz, keresztény és zsidó! szeresd a hazát, „mert a nagy világon e kivül nincsen számodra hely“ . . . .! Szivem . . . . Magyarország szive! ha dicsekedni akarsz, az első ezer év példájára, ilyen honszerelem kincsével dicsekedjél a második ezer évben!!

Azonban Pál apostol szavai szerint „a szivnek teljességéből szól a száj és abból származnak az életnek cselekedetei“, vagy a közpéldabeszéd szerint: „szólj, hogy ismerjelek, tégy, hogy lássalak“. Pál apostol mintegy kilenczszáz évvel mondotta ezt a magyar állam megalkotása előtt s a mint igazság volt ez a magyar állam első ezer évében, ugy igazság ez most is a második ezer év kezdetén és igazság lesz ennek folyamában. Ha tehát az első ezer év életéből honpolgári buzgalmat és lelkesültséget akarunk meriteni a második ezer évnek a honszerelemre — mi természetesebb, minthogy a történelem lapjairól leolvasva, ujitsuk meg emlékünkben — legalább nagyjában — azoknak a félisteneknek neveit és viselt dolgait, a kik békében és háboruban, szóval és tettel, anyagilag és szellemileg nagy áldozatok árán vásárolták meg e hont és tartották ezt meg ezer év viszontagságai között.

A hét vezér — az ősmagyarok hét nemzetségének fejei — Álmos, Előd, Kund, Ond, Tas, Huba és Töhötöm kivezették a nemzetet Ázsiából. Etelközben, közös tanácskozásban, közös fejedelemnek megválasztották Árpádot, Álmosnak bölcs és vitéz fiát, ünnepélyes beiktatás gyanánt paizsra emelve és egyhangulag kiáltva: „Mai naptól tégedet ismerünk el vezérünknek, parancsolónknak; a hová szerencséd vezetend, mi követni fogunk.“ E fogadás megerősitésére a főtáltos által előhozott szent edénybe a hét vezér felhasitott karjaikból nehány csepp vért bocsátottak, mire Árpád is megesküvék, hogy a nemzet ügyeit mindig a vezérek megegyezésével fogja igazgatni. És e tény által letétetett a magyar király, ministerium és nép közötti viszony alapja.

Árpád — a honszerző — a csaták zajában a kard hatalmával népe élén megszerezte e hont s a pusztaszeri országgyülésen letette a magyar alkotmány alapkövét a következőkben:

1. Mig Árpád nemzetsége él, mindig abból legyen a nemzet fejedelme.

2. A mit közös erővel szereznek, abban mindnyájan igazságosan részesüljenek.

3. A fejedelem tanácsából, az ország kormányából a nemzet nagyjai soha ki ne zárassanak.

4. Ki a fejedelmet megsérti, vagy a nemzetben egyenetlenséget okoz, halállal bünhödik.

5. Ki a szerződést megszegi, az számüzessék s örök átok essék reá. Árpád sirját a történelembuvárok ma is kegyelettel keresik O-Buda tájékán egy kis patak mellett.

István — a honalapitó, az első magyar király — elszoktatta népét a harczias kalandoktól s hogy szelidebb erkölcsök benevelése által állandó hazát teremtsen s ez által népét az európai nemzetek nagy családjának tagjává tegye, külföldről behozott tanitók által csepegtette be a keresztény vallást a magyar nemzet szivébe.

IV-ik Béla — a második honalapitó — a tatárok dulásai alatt néptelenné és romhalmazzá változott országot ujra benépesitette és felépitette.

Hunyadi János az első kormányzó — hazáját annyira szerette, hogy egész életét annak szolgálatában áldozta fel s jaj volt annak, a ki Magyarországot bántani merte s a kinek egy csatavesztése alkalmával a hatszorta nagyobb török sereg vezére igy szólott: „Ilyen győzelmet csak ellenségeimnek kivánok“; a kinek halálakor Mohamed szultán e szavakra fakadt: „Benne a világ, legnagyobb emberét vesztette el.“

Kemény Simon a szentimrei csatában ruhát cserélt a törökök által czélbavett nagy Hunyadival s ez által magát nagy honszerelmében feláldozta a hazáért.

Dugovics Titus a nándorfehérvári csatában győzelem jeléül a török zászlónak a vár fokára kitüzését másképpen nem tudván megakadályozni, a zászlós törököt magával rántotta a mélységbe s igy önhalálával döntötte el a magyar sereg győzelmét.

Mátyás — az igazságos — több háborui mellett a tudományok és szépmüvészetek pártolásában Budán 55000 darabból álló könyvtárt állitott; az igazság kiszolgáltatása ügyében a nép valódi szükségeiről személyes tudomást akarván szerezni, álruhában nem egyszer betért a legszegényebb kunyhókba. Ő róla maradt meg mind e mai napig a közmondás: „Meghalt Mátyás király, oda az igazság.“

Kossuth Lajos — második kormányzó — az osztrák kamarillának a magyar alkotmányt megsemmisitő törekvéseivel szembeáll, szabadságharczra hivja a nemzetet; de legyőzetvén, számüzetésben halt meg; tetemei az olasz Egyiptomból a magyar Kanahánba hazaszállittatván, a honszerelem — sirját a haza földjébe ásva, emlékét a honfiak szivébe vésve — kegyelettel őrzi.

Gróf Batthányi Lajos az első független felelős magyar ministerium elnöke lesz s ezért osztrák golyók vetnek véget életének. A tizenhárom vértanu a szabadságharcz táborainak élére áll s az aradi bitófa lesz honszerelmüknek jutalma.

Gróf Széchenyi István hatvanezer forintra menő évi összes jövedelmét ajándékozza egy magyar tudományos Akadémia létesitésére; s midőn azt kérdezték tőle: miből fogsz egy év alatt megélni? Ő nemesen felelte: eltartanak barátaim. És honszerelmének szorongattatásai között a döblingi tébolydában halt meg.

Deák Ferencz — a haza bölcse — kibékiti a nemzetet az uralkodóval s az ellenséges Ausztriával és megteremti az alkotmányos szabadságot. A nemzet hálás kegyelettel dicsőiti nagy müvét s őrzi áldott emlékét.

I. Ferencz József a nemzetnek alkotmányt ád, a mire a nemzet 1867-ben jun. 8-án a magyar szent koronával felel s ma — mint legalkotmányosabb magyar király él és dicsőségesen uralkodik, vezetvén a magyar államot az első ezer évből a második ezer évbe és gyakorolván a jótékonyság cselekedeteit.

Afiai! ezen s még e helyen egy pár sorban elő nem számitható első ezer évünk nagy alakjainak nevei hallatára bámulva kérdezzük: honnan e nagy munka? honnan e nagy tettek? honnan e nagy áldozatkészség? Onnan, mert szivük csordultig tele volt honszerelemmel.

*

A nép, a nagy sokaság hallja, látja és bámulja e nagy alakok nagy tetteiben nyilvánuló nagy példáit és felkiált: Utam oda irányul, hogy ama sziklatetőn épitett várba eljussak; törekvésem az, hogy ama nagy példákat hasonló tettekben kövessem; de erőm nincs a meredek utakat megmászni, tehetségem és hatásköröm korlátoltabb, mint hogy oly nagy tetteket mivelhetnék! Mi vagyunk e felkiáltó nép és sokaság afiai! Ámde a honszerelem közös kincs lévén, annak megszerzésére, birására és gyakorlására senki elöjogokkal nem bir, de söt azokra mindenki kötelezve van, a ki a hon határain belől lakik. A kicsinyek kis tettekben éppen ugy kimutathatják honszerelmüket, mint a nagyok nagy tettekben. Erre vonatkozólag mondja a költő: „Irj, tégy, csatázz, kinek mint adák az istenek, oltári a hazának hadd füstölögjenek.“

Legyen a családi életben az egyes tagok egyetértésével s a nemes erkölcsök gyakorlásával béke és nyugalom, mert csak ezek tehetik lehetővé az állam összhangzatos müködését. Tartassanak tiszteletben a polgári törvények, mert csak ezek tehe-

tik lehetővé az állam összhangzatos müködését. Feleljen meg mindenki kész örömest és jó kedvvel hadkötelezettségének, mert a lelkesült, erős hadsereg egyik talpköve az állam biztonságának. — Hordozza mindenki panasz nélkül az adót és másnemü terheket, mert az állam csak ez által róhatja le munkásaival szemben a tartozását. — Gyakorolják a honfiak és honleányok a közügyek számára az adakozó áldozatkészséget, mert az állam csak ez által tarthatja össze a kebelében müködő társadalmat. — Pártfogoltassanak az iskolák és nevelő intézetek, mert az állam csak ezek által sorakoztathat mivelt nemzetet a mivelt nemzetek közé. — Legyen hiv mind halálig hazájához minden honpolgár és ne vándoroljon ki más országba, mert a magyar állam mindig elég gazdag Kanahán arra, hogy gyermekeit áldásdus halmain és völgyein táplálja. Irtassék ki a nemzetiségek kebeléből a fajgyülölet, mert az állam csak a nemzetiségek egyetértésével és összetartásával biztosithatja a béke állandóságát. — Olvadjanak fel a vallásfelekezetek egymás iránti féltékenységének fagyos jégkérgei, mert az állam a krisztusi türelem napjával szórhat szét fényt és meleget az igaz hit és szent evangelium terjedésére! — És ha jőnek vészes idők, melyekben duló ellenség tüzte ki czélul ledönteni a hazának a béke és állami egység magas hegy tetején álló szobrát,... talpra álljon minden magyar megvédeni e szobrot — „a férfi vérrel, az asszony könynyel!“

Nohát oh nép! oh sokaság! és mindnyájan afiai! kik a szerencsének azon magaslatán állunk, hogy az ezeréves magyar államnak honfiai és honleányai lehetünk: ne mondjuk, hogy kicsiny a tehetségünk, szük a hatáskörünk honszerelmünknek a kimutatására és gyakorlására. Felmutatám az utakat, megjelölém az eszközöket — válaszszatok!!

A honszerelem cselekedeteinek kincseivel megtermékenyitve — „oh nemzetek nagy Istene! megrongált e szép hazát, vezesd egy szebb jövőre át — Ámen.“

VI.

Ezredévi ima.*

Irta: Molnár János, ádámosi lelkész.

Népek és nemzetek nagy Istene, ki uralkodol mennyen és földön! Leborulunk lelkünkben, hogy imádjuk hatalmadat, magasztaljuk jóságodat és szeretetedet, mely teremtményeid életében és sorsában, jóllétében és boldogságában kezdettől fogva nyilvánul főképen a te választott népednek életében.

E szent és komoly pillanatban visszagondolunk Atyánk, Istenünk! ezeréves multunk lefolyt eseményeire. A képzeletnek szárnyain elszáll lelkünk, nemzetünk ős honába, hol bölcsője ringott, hol ártatlan érzelmekkel, gyermeki hittel imádta nagy nevedet. Elszáll lelkünk oda, hol megsokasitván és elszaporitván őseinket a megélhetés komoly kérdései közepette, felébresztéd a vágyat lelkökben, egy jobb, egy boldogabb haza virányai felé. Mint a szent hajdankorban Izrael fiai sok vándorlás után eljutottak a megigért Kanaán tejjel és mézzel folyó dus vidékére: ugy magyar nemzetünket, a mi dicső elődeinket is „felhozád Kárpát szent bérczére, s általad nyert szép hazát Bendeguznak vére".

Oh nagy és imádandó Isten, ki vezérlő szellemed, őrködő gondviselésed által uj hazát adtál a te népednek, légy imádva tőlünk, a dicső ősök késő unokáitól e szent és komoly pillanatban, midőn annyi viszontagság után, annyi balszerencse közt, nekünk, a téged igazán, lélekben és igazságban imádó gyermekeidnek megérnünk engedted e napot, e pillanatot, hogy hálaadó ünnepet szentelhetünk ezeréves multunk emlékére! Légy imádva tőlünk, „óh egyetlen egy Istenség! kitől függ a nagy mindenség", hogy valamint a honfoglalás kezdetén bölcsességnek, hazaszeretetnek lelkét lehelted azokba, kiket néped vezéreiül választál, később se szüntél meg a hazát hőn szerető keblek melegével árasztani el, mely által erőt, hitet és bizalmat meritett e nemzet, mely sokszor „megfogyva bár, de törve nem", megtartotta s minket is megtanitott megtartani s mindenek felett szeretni a mindent adó hazát. Légy imádva tőlünk óh örökkön örökké élő Isten e napért, e pillanatért, melyben itt a te szent hajlékodban, itt a hiveknek

* Elmondatott 1896. május 9-én Ádámoson.

seregével, itt a jövő nemzedék leendő oszlopainál borulhatunk le, hogy gyermeki hálás érzelmeinket kiöntsük.

Oh Isten, népek és nemzetek nagy Istene! vallásos hitünk és szeretetünk megszentelt érzelmeivel emelkedik a mi hálánk szent egeid felé e pillanatban, midőn drága hazánk e nagy és örök emlékezetü ünnepén a te gyermekeidnek milliói imádkozhatnak te hozzád, hálákat adva a megtartásért, a gondviselésért, mely ezer év lefolyása alatt mindenkor nyilvánult. Szenteld meg azért lelkünknek buzgó, szivünknek igaz imáját s mint a multban, ugy hallgasd meg a jelen és jövőben is népednek buzgó könyörgését.

Itt a mult határpontján és a jelen küszöbén megállva, kérünk és esedezünk jó Atyánk, Istenünk! légy vezérünk, légy oltalmunk minden vész és csapás ellen. Oh, mert multunk történelméből tudjuk, hogy mily tengernyi akadály, nehézség merült fel nemzetünk előtt, midőn e hazát elfoglalni s megalapitani törekedett; tudjuk, mily sokszor áztatta e haza földét a hősök vére, midőn az ellenséges érzelmü népfajokkal vivott csatában „hullottak el jobbjaink.“ Elgondoljuk Atyánk, midőn a visszavonás, egyenetlenség ádáz harcza már-már sirját ásta édes hazánknak. S midőn mindezeket elgondoljuk, s elgondoljuk, hogy volt idő, midőn a költő szerint a magyar „nem lelé honját a honában“: oh Atyánk, Istenünk, ezeknek elgondolása aggodalommal tölti el lelkünket, ha vajjon az uj ezer év szintén fog-e hozni vészfelhőket, melyekből megsemmisüléssel fenyegető mennydörgések rettentik népedet? Avagy az áldott béke szelid napja ragyog egünkön, melynek sugarainál áldott segedelmed, megszentelő kegyelmed által munkálhatjuk hazánk további felvirágoztatását; munkálhatjuk polgári, valláserkölcsi, társadalmi és családi boldogságunkat? De bizunk édes Atyánk, Istenünk! hittel és reménynyel bizunk tebenned, hogy ki a multban velünk voltal, népednek uj hazát mutatva, azt megalapitani segitetted s a nagy alapitók keblét szent lelkesedéssel eltöltötted, a szent ügy harczában erőt és kitartást adtál, biztositottad és bátoritottad, a csüggedésben elmerülni nem engedted: uj korszakunk, második ezredévünk eseményeiben is velünk leszel. E bizalom szent reményekkel tölti el keblünket e magasztos pillanatban s ünnepi örömünk hálás érzelmekben száll magas trónod zsámolyához. A hála, a bizalom és remény édes érzetével imádkozva szivünket és lelkünket tehozzád emelve kérünk azért téged, mennyei jó Atyánk! vedd kedvesen hálaáldozatunkat s hallgasd meg a te néped millióinak buzgó könyörgését, s hallgasd meg a mi imádságunkat is.

Sokát nem kérünk, sokat nem várunk, csak egy „szabad hazát“ s ebben a szabad hazában polgári jóllétet, hitszabadságot, családi boldogságot. Oh add meg ezeket Isten, ki ott fenn uralkodol; hogy ezeknek birtokában teljesithessük soknemü kötelességeinket, hogy elmondhassuk az ihletett költővel: „uj nap fényle reánk, annyi veszélyek után.“ Adj közszeretetet hazánk nemzetiségei között, kik ma egy bölcs, egy fennkölt szellemü, nemes érzelmü földi uralkodó alkotmányos kormányzata alatt élvezik a polgári béke áldásait. Tanits meg mindenkit szeretni e drága hont, „melyen annyiszor apáink vére folyt, s melyhez minden szent nevet, egy ezredév csatolt.“

Áldd meg magyar nemzetünket ujabb áldásokkal, ujabb boldogsággal, adj hőn szerető szivet keblébe, hogy tudjon élni s ha kell tudjon meghalni hazája szent védelmében.

Oh magyaroknak Istene!
Oh áldd meg ezt a nemzetet.
Adj neki mindent, a mi kell
Adj egyetértő érzetet!

(Garay.)

Áldd meg Atyánk felkent királyunkat, királyi családjával együtt. Adj bölcsességet, adjad a szeretet lelkét, mely találja meg mindig az utat népei szivéhez, hogy annak fénysugarainál jóllétben, dicsőségben kezdhesse meg uj ezer esztendejét s hasonló szellemü földi uralkodók jogara alatt érjen nemzetünk egy uj ezer évet.

Adj hazánknak bölcs és igaz hazafi érzelmekkel biró férfiakat, honleányokat, kik időről-időre nevelhessenek ujabb meg ujabb nemzedékeket, kik ismerjék meg és imádják mindenekben hatalmadat.

Áldd meg drága vérrel szerzett édes hazánkat, hogy halmain és völgyein, térein és bérczein viruljon a nemzeti jóllét, terjedjen a béke és megelégedés, hangozzék dicsérő és hálaének.

Áldd meg édes hazánkban a családokat, a szerető szülőket és ezeknek magzatait. Oltsd korán szivökbe a te félelmedet, a vallásosságot és erkölcsiséget; mert ha ez megvész „minden ledül s rabigába görbed.“ Add keblünkbe a haza szent szeretetét, mert valamint a mult ezer évben ez tartotta fenn s ma is ez védi édes hazánkat, a jövőben szintén csak az lehet védpaizs minden megtámadások ellen. E végre testi és lelki javaidat ne vond el a te népedtől, hanem add meg a megélhetés módját és eszközeit s hü

munkálkodása ne legyen sikertelen, arczának véres verejtéke ne hulljon hiába a porba.

E hazában áldd meg a különböző vallásfelekezeteket is, hogy békében épitsék a jövőt. Kicsiny egyházunkat is áldd meg, mely „a te örök egységednek“ volt és lesz hirdetője, hogy a hit és lelkiismeretbeli szabadság szent lobogóját tovább is csak győzelemre vihesse.

„Isten halldd meg szivünknek
Hálás dobogását
Fogadd el hiv lelkünknek
Buzgó áldozatját.“

Amen.

VII.

Őseink örökségének megtartása.

— Ezredévi egyházi beszéd. —

Irta: **Dézsi Mihály** felsőszováthi lelkész.

1. Kir. 21: rész, 3. vers.
Oltalmazzon az Ur engem attól, hogy én másnak adjam az én Atyáimtól maradt örökséget.

Ma országos, nemzeti ünnepet ülünk k. ai! Szent és magasztos ünnepet, melyen repes a lelkünk örömében. Ha egész életünkben áldanók a gondviselő jó Istent, ugy sem tudnók eléggé magasztalni, hogy minket annyira szeretett és ilyen szent, nagy ünnepet deritett reánk. — Ezer éve, hogy a magyarok itt laknak. — Mutassatok még nemzetet a történelem lapjairól, a melyet a jó Isten annyira szeretett volna, mint a magyar nemzetet! Hisz hány nép enyészett el nyomtalanul ezer év lefolyása alatt csak országunk szomszédságában! Isten csodája, hogy áll még a mi szent, drága magyar hazánk! Hány nép akart hazát alapitani a négy folyó és három halom mentén, de egynek sem sikerült, csak a mi őseinknek. S ma, midőn történelmünk e fényes mesgyéjén pihenőt tartunk, lelki szemeink előtt elvonul ezer esztendő tündérképe, bája. — Mi alig tudjuk a mi életünk örömteljes és fájó emlékeit is magunk elé varázsolni egy rövid pillanat alatt;

ki tudná egy óra alatt lelkével átölelni a dicső magyar nép hős történelmének szép, ragyogó emlékeit!?

Boldog az a szónok, a ki felszántott és megmüvelt földbe vethet tiszta magot, oh de százszorosan jaj nekem, ki századokon elhanyagolt földbe hintem a hazaszeretet tiszta buzáját! De hintem, hisz most ezen a nagy ünnepen még a kövek is megmozdulnak, azok is beszélnek. Beszélnek a százados küzdelmekről, a sok véres csatáról, a sok diadalról, a sok félistenről, a dicső hősökről, a tudomány, költészet és müvészet felkentjeiről.

Jertek azért és okuljatok! Hisz a ti őseiteknek is van érdeme, hogy „él magyar, áll Buda még". Őseitek tartották meg ezt a községet, melyben lakunk, azok irtották ki a rengeteg erdőséget és tették müveltté földjét. A ti elődeitek itt ebben a községben és aztán sok ezer község lakói ott a Tisza és Duna mentén, itt bérczeink között, hagyták reánk örökségül e hazát. A nép tartotta meg ezt a földet, a melyen lakunk, ezt a nyelvet, a melyen beszélünk, melyen a jó Istennek a megtartásért hálát adunk. A nép fiai vérzettek el a csatamezőn Sajónál, Mohácsnál, ... de nemcsak ők, hanem a király is, a püspökök, főurak, vezérek. Mind-mind, a gazdag és szegény egyformán részt vettek a haza védelmében! Óh, mert ez a magyar haza mindnyájunké. Hiszem, hogy minden igaz hazafi ajkára tolul a próféta szava: „oltalmazzon az Ur engem attól, hogy én másnak adjam az én atyáimtól maradt örökséget!"

De kérditek:

1. Mit örököltünk őseinktől?

2. Hogy tarthatjuk meg ezt az örökséget?

I.

Örököltük a magyar hazát, ezt a szép Magyarországot, melyről a költő lelkesedéssel énekli: „Szép vagy óh hon, bércz, völgy változnak gazdag öledben, téridet országos négy folyam árja szegi."

Őseink, mikor a vereczkei szorosan bejöttek, alig voltak százezeren. Minő haladás ezer év alatt! ma 8 millió a magyarság száma! Itt találták a hazában a bolgár, morva és szláv népeket. A hős magyar fegyverek előtt önkényt meghódolt egy része, a más részét vitézséggel és bátorsággal meghóditották. Mind a két nagyszerü eseményt kiváló müvészeink ecsetje festette vászonra, az egész müvelt világ bámulatára.

A mi őseink megtartották ezt a földet. A népvándorlás alkalmával annyi nép akart itt hazát alapitani, de egynek sem sike-

rült, csak a magyar nemzetnek. Vajjon miért? Mert a magyar nemzet tudottt alkalmazkodni a kor szelleméhez.

Szent István a keresztény vallást behozta, iskolákat létesitett nemcsak e hazában, hanem a külföldön is, papokat, tanitókat hozatott be az országba, mert tudta, hogy a népnek legjobb barátja a templom és az iskola. Ő mondá azt is: a mit anyagias korunkban nem felesleges ismételni: „A pap többet dolgozik mindnyájunknál. Világi ember kiki maga dolgát végzi, magáért dolgozik. A pap dolgozik valamennyi emberért. Illik tehát, hogy mi is dolgozzunk, sőt ha kell, még életünket is koczkáztassuk érte." (Pauler Gy. A magyar nemzet tört. 1. köt. 51. l. Budapest 1893.) És a kereszténység felvétele, a vallásos szellem volt, a mi hazánknak legerősebb védbástyája mndenkor.

Hányszor támadta meg a német hazánkat? Tatár, török elpusztitotta az országot, de hamvaiból ujra feléledt. Szebb gabona termett az ősök vérével áztatott barázdákban, virágzóbb városokat létesitett az életben maradt magyarság önzetlen lelkesedése. És őseink sértetlenül hagyták reánk örökségül a nagy magyar alföldet, hol a meddig a szem ellát, hetekig járó földön csak magyar templomot lát s magyar barátságot.

De őseink nemcsak ezt a hazát hagyták reánk örökségül, hanem az ősi dicsőséget is. Ha egyes ember is jól eső örömmel emliti, ha ő becsületes elődöktől származott; ugy mennyivel inkább büszkék lehetünk mi magyarok, a kik annyi ősi dicsőségnek vagyunk a tanui. Nincs történelem a világon szebb, ragyogóbb példákkal telve, mint a magyar nemzet történelme!

Emlitsem-e a hős Árpádot, a ki diadallal foglalta el ezt az országot? Szent Istvánt, a ki a keresztény vallást behozta? Kálmán királyt, a ki törvénybe igtatta előbb, mint a világ legmüveltebb nemzetei, hogy „boszorkányok nincsenek és boszorkányság miatt senkit perelni nem lehet"? Emlitsem-e, hogy Nagy Lajos király alatt „magyar tenger vizében hunyt el, észak, kelet s dél hullócsillaga"? Avagy ki ne hallott volna az igazságos Mátyás királyról, kinek udvarába jártak a müvelt európai tudósok s bámulták az ő nagy tudományát, udvari szép könyvtárát, a fejedelmi pompát és a fényt? Emlitsem-e a magyar nemzet felvilágosodott bölcs törvényeit? Midőn 1568-ban Tordán azt a törvényt hozták, hogy mindenki azt a vallást kövesse, melyet akar! A többi müvelt nemzetek is csak 300 év mulva jutottak ide, hova a magyar nemzet, dicső királyai, bölcs törvényhozói értelme, tudománya folytán eljutott.

Nem dicső volt-e az a jelenet 1825-ben, midőn a magyar nyelv terjesztésére egy tudományos Akadémia felállitásán vitatkoztak, felállott egy ifju huszártiszt, Széchenyi István gróf s egész évi jövedelmét a tud. Akadémia felállitására ajánlotta fel, a mi mintegy 60,000 frt volt. Példáját számos gróf és báró követte. Avagy nem a mi dicsőségünk-e, hogy 1848-ban, midőn a lánglelkü Kossuth felhivja a nemzetet, hogy a haza veszélyben van, az országgyülés egyszerre mint egy ember feláll és 200,000 fegyveres katonát ajánl fel a nemzet védelmére! Emlitsem-e, hogy e lánglelkü szónok szavára Czegléden és az Alföld nagyobb városaiban a magyar nép aranyját, ezüstjét, urvacsorai készletét és templomtornyaiból a harangokat, karját és életét mint ajándékozza oda a haza védelmére? De nem lenne elég az idő, ha őseink dicső tetteit mind elé akarnám számlálni. Ki is tudná rövid idő alatt felemliteni azt a sok dicsőséget, a mit őseink ránk hagytak örökségül. Mi legyünk büszkék arra, hogy nemcsak ez a szép ország a miénk, hanem az a millió meg millió dicső tett, melyekkel rakva vannak a történelem lapjai. Áldó imádság mellett vegyük a költő szavait ajkunkra:

„Hogy magyarrá lettem, áldom Istenemet
Mert e nemzetre bárki büszke lehet!"

Őseinktől nemcsak hazát és ősi dicsőséget, hanem vitézséget és bátorságot is örököltünk.

A történelem nem mutat vitézebb és bátrabb népet a magyarnál. Már a honfoglalás után igy imádkoztak az olasz templomokban: „Ments meg Uram a magyarok nyilaitól!"

Egész sora a hősmondáknak maradt reánk e korszakból örökségül Botondról, Lehelről.

Emlitsem-e László herczeg vitézségét, a későbbi nagy királyét, ki midőn a kunok betörtek hazánkba s egy gyönyörü szép magyar leányt magukkal hurczoltak, László herczeg a kun után vágtatott. Cserhalomnál megharczolt vele és a leányt elvette, s azóta „Cserhalom a te tetőd diadalmak büszke tetője!" Emlitsem-e Mátyást, ki alatt az ország anyagi s szellemi jóllétnek örvendett. A bajnok örömest elment a csatába, mert ott is győzelem várakozott reá, sőt „nyögte Mátyás bus hadát Bécsnek büszke vára."

Emlitsem-e Kinizsi Pált, ki két kezében kardott fogott s ugy apritotta az ellenséget. S a kit még előbb kell vala emlitenem, Hunyadi Jánost, a ki oly sok győzelmet aratott s kit a világ egyik nagy jellemének nevezett el találóan, az emberiség egy nagy gondolkozója.

Emlitsem-e az egri nők vitézségét, mikor 1552-ben Eger várát ostromolta a török? — A bátor és vitéz Dobó István, mikor az ellenség felhivta őt, hogy adja meg magát, koporsót tüzetett a vár falára annak jeléül, hogy készebbek meghalni, mintsem a várat feladják. Egy hónapnál tovább folyt az ostrom és az egri nők segitettek férjeiknek a csatában, köveket dobáltak az ellenségre a vár fokáról és a török megszégyenülve távozott el Eger vára alól. Ma is azt mondják, a ki derék munkát végzett: „Kivivta az egri nevet."

Emlitsem-e a szigetvári hőst, Zrinyi Miklóst, ki 2000 emberrel tartóztatta fel a török szultán kétszázezernyi hadát?

Óh, de ki tudná mind elöszámlálni őseink harczi, vitéz tetteit csak a közelmult szabadságharczból!? Nincs város, nincs falu ebben a hazában, melynek határát az ősök hősi vére ne áztatta volna, nincs egy kő, mely a mi őseink vitézségét ne hirdetné. Ha minden magyar hősnek, ki édes magyar hazánk védelmében veszett el, szobrot emelne a hazafias kegyelet; egy dicső Pantheon lenne az egész magyar haza. A földmives szobrok közt szántogatna, a pásztor ez alatt álmodna az ősök dicsőségéről s furulyáján a vitézek hősi tetteit zengené. Ennyi vitézséget látva, önkénytelenül a Petőfi szavai hangoznak lelkünkben:

„Ha nem születtem volna is magyarnak,
E nemzethez állnék azonnal én!"

Őseinktől örököltük még a nagylelküséget is. A magyar nemzet kiváló jellemvonásai közé tartozott, hogy ő a bántalomért mindig jóakarattal fizetett, ha ellenségei békejobbot nyujtottak neki, ő a véres, a fájó emlékekre mindig fátyolt boritott. Vallásos hite, vitézsége és a korszellemhez való alkalmazkodás mellett nagylelküségének köszönhette, hogy annyi népet és nemzetet beolvasztott magába a szeretet lángoló melegével, hisz a honfoglaláskor itt talált népek egytől-egyig beolvadtak a magyar nemzet seregébe. Csak azok idegenkednek, a kiket 4—5 száz évvel ezelőtt ide, mint vendéget befogadott az ország, kiváltságokkal látta el őket. Hányszor akarták 300 év óta ezt a nemzetet németté tenni és soha sem sikerült és a nemzet a bántalomért mindig jósággal fizetett, a mellőzésért rajongó szeretettel, a sok vérontásért kenyérrel és tiszta szivvel. Vendégeit fiaiul fogadta, édes fiával, a magyarral egyenlővé tette. S mikor fogadott fiai a rácz, a tót, a horvát és oláh az édes apát, a hazát akarták kifosztani örökségéből s ellene támadtak, velünk volt a jó Isten, az

igazság és a bátorság és győztünk! Ekkor ismét nagylelkü volt a magyar haza fogadott, hálátlan gyermekeivel szemben. Még több jogot és szabadságot adott nekik, mint azelőtt.

Nincs a világnak nagyobb lelkü népe, mint a magyar. Az orosz alig 10 év alatt 100,000 oláhot muszkává tett, alig nehány évtized alatt a német 3 milliónyi lengyelt magába olvasztott; csak a magyar engedi, hogy szidják fogadott gyermekei a nemzetiségek s engedi, hogy használják nyelvüket, szokásaikat, a mint nekik tetszik. Engedi, hogy állitsanak iskolákat, saját nyelvükön imádják Istenüket. Melyik állam teszi ezt meg a világon? A magyaron kivül egy sem. De mi megteszszük, mert tudjuk, hogy az Isten igazságos és annak, a kivel mi ezerszer, milliószor jót tettünk, annak nincs hatalma soha felettünk. Most is az a nap van az égen, a mi ezer esztendővel ezelőtt, most is az a jó Isten országol felettünk, a ki látta és tudja a mi elődeink önzetlen szeretetét, nagylelküségét, a ki száz csatán, ezer veszély közt óvott, védelmezett; és ez a jó Isten nem fog erőt adni soha a hálátlan gyermeknek,. hogy szentségtörő kezeit az ő jóltevője, hazája ellen felemelje. Csak az igazságos uton nyert győzelem tartós. Egy nemzet fennállásának a legszilárdabb alapja az igazság és a tiszta, a nemes, a fényes, a ragyogó mult. Egy mustár-magnyi igazsággal nem lehet félni a félvilágtól. Velünk a jó Isten, oldalunk mellett az igazság és ha Isten velünk, kicsoda lehet ellenünk?!

Nemzetünk nagylelküségéből ered az ő önfeláldozó szeretete. Midőn a magyar nemzet előtt megjelent az országgyülésen talpig sötét gyászban Mária Therézia királynő, kezénél fogva vezetve gyermekeit és panaszolta, hogy veszve az ő trónja, csak hüséges magyar nemzetében bizik. A magyar nemzet egyhangu lelkesedéssel kiáltotta: „Életünket és vérünket a mi felséges asszonyunkért és királyunkért Mária Thereziáért!“ — aztán csatát nyert a nőkirály a magyarok segitségével. Mutat-e fel a történelem nagyobb lelkü népet, mint a magyar? De azt tudjátok-e, hogy a magyarok mint kedvelték meg a bécsi udvart és elfeledték édes hazánk drága nyelvét, de nehány lelkes ifju ott kezdett buzgólkodni a magyar nyelv mellett. Irók, költők, tudósok termettek és a magyar irodalom virágzásnak indult.

Őrizzétek meg ai! kegyelettel atyáitok örökségét, ezt a szent földet, a hazát, az ősi dicsőséget és vitézséget s az ő nagylelküségüket!

II.

Kérditek, miképp tarthatjuk meg ezt az örökséget? A mi őseinkről olvassuk, hogy ők minden munkájukat imádsággal kezdették. A harczba sem mentek, mielőtt a jó Istenhez segedelemért nem fohászkodtak. A romlatlan szivü magyar ember ma is Isten nevében kezdi el s végezi el az ő munkáját. Ki ne emlékeznék közületek ama boldog időre, midőn édes anyja, kinek porai tán az ősök szent porával elvegyültek, őt reggel és estve, munka előtt és munka után imádkozni tanitotta? A mi elődeink nappal harczoltak, éjjel imádkoztak. Tudjátok, hogy Szent István uralkodása alatt a földmüvelésre a papok tanitották a népet? Éjjel tanultak és nappal szántottak. Tudjátok-e, hogy hányszor lerombolta az ellenség a templomokat és a mi őseink felépitették? Tudjátok-e, hogy mi volt a fogadó Szent István idejében? Egy-egy olyan hely, a hová a szegény deák 4—5-öd magával meghuzódott, ott tanult éjjel-nappal, hogy a népet imádkozni és földmüvelésre tanitsa később. Én Istenem ma milyen más czélja van a vendéglőknek!

A mi őseink nem tudták volna reánk hagyni vallásos hit nélkül ezt a szép hazát, azt a fölemelő sok szép emléket.

Mint aranyfonál huzódik végig törvénykönyveinken, még inkább történelmünkön a vallás iránt való rajongó tisztelet. István király törvénybe igtatta, hogy a vasárnapot meg kellett ünnepelni imádkozással. A ki marhával, lóval dolgozott, az tőle elvétetetti Ma már a törvény senkit sem kényszerit arra, hogy imádja Istenét.

Vajjon arra a törvény szigora kényszerit-e, hogy szeressük azt, a ki tejének melegével táplált, édes anyánkat? Nem ai! Erre szivünk, lelkünk vezérel. A szeretetet nem lehet megparancsolni. Arra kényszerithetnek, hogy engedelmeskedjünk a főhatóságnak, de arra, hogy valakit szeressünk, nem lehet soha. A jó Isten áldásával, jóságával, élettel és ezernyi ezer jóval áraszt el. Nem engedelmességet kiván tőlünk, hanem szeretetet. - Nem a külső törvény szigora alkotta a vallásokat, az apostolokat, a dicső nagy hősöket, hanem a lángoló lelkesedés, itt az emberi lélek bámulandó világában az a csodás szeretet, mely imára kulcsolja kezünket egy láthatatlan lény előtt; az a szeretet, mely részvétre indit az igaz ügy iránt és védelmére az elnyomottnak, enyhitésére a szenvedőnek. Ez a szeretet a jó Isten iránt és minden szép, igaz és nemes ügy iránt, ez tartotta meg ezt a magyar hazát ezer éven át és ez tart meg minden népet; ez teszi hőssé az egyes em-

bert, ez teszi felvirágzóvá a nemzetet. A legszentebb törvény ott az ember lelkében. Ennek engedelmeskedjetek! Oh mert minden törvény változó a nap alatt, csak egy törvény van, a mely örök, mint maga az Istenség és változhatatlan, mint a mult története és ez a szeretet törvénye lelkünk tábláján.

Ma egészen más a korszellem, mint atyáink idejében. Ma nem telik el háboruskodás közben a mi életünk. „Nem karddal és harczi bátorsággal kell megtartanunk a hazát, hanem munkás kézzel és hősies elszántsággal.“ Nem a csatatéren kell megmutatni, hogy hősök vagyunk, hanem a mindennapi életben. S ma is lehet minden ember igazi hős, a napszámos, földmives, az iparos, a kereskedő, a tanitó, a pap, a tudós, a törvényhozó. — Kérditek hogyan? Hős lesz mindenik, ha önfeláldozóan teljesiti kötelességét. — Nézzétek a napot: reggeltől estig szórja sugarát és használ melegével a földnek és az emberiségnek. Nekünk Isten teremtményeinek sem volna szabad pihennünk mig nappal van, mert eljön az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik. Hősök lesztek mindnyájan, ha annyi szép és nemes alkotás fakad lábatok nyomán, mint virág a mezőn és reménység az ifjui kebelben! Hősök lesztek mind, ha nemesen éreztek, nemes dolgot müveltek, a mi hasznára van másoknak is; ha termékenyebbé teszitek barázdáitokat, szebbé községeiteket, templomaitokat és iskoláitokat, ha imádkoztok és dolgoztok. Oh mert ma az ásóval, kapával, kaszával, ekével, tollal, szivvel és az észszel s nemes lelkesedéssel lehet legszebb diadalt aratni, a hazát önfeláldozással ma igy lehet szeretni.

Ti egy ezer éves hazának vagytok gyermekei, ti egy dicső, vitéz, nagylelkü és vallásos nép hősi tettei, millió meg millió szent emlékeinek, fényes történelmének vagytok az örökösei! Ritkán adott a jó Isten ilyen dicső napot egy nemzetnek. A viharok elvonultak, a vészes csaták kora lejárt, a nap is ragyogó fényben süt az élő Isten e kézzel csinált templomába, melyet a mi őseink vallásos buzgósága emelt az egy igaz Isten tiszteletére. Jertek, kulcsoljuk imára kezeinket és tegyünk egy szent fogadást a prófétával, a mit derüben, viharban megtartunk: „Oltalmazzon az Ur engem attól, hogy én másnak adjam az én Atyáimtól maradt örökséget!“ — Ámen.

VIII.

Az Isten megjelent testben.*

— Karácsoni beszéd —

Irta: **Derzsi Károly** előbb budapesti lelkész, most tordai tanár.

Alapige: I. Tim. 3. 16.
„Az isten megjelent testben,** igazoltatott lélek által, láttatott angyaloktól, hirdettetett a népek közt, hittek benne e világon, felvitetett dicsőségbe.“

Ez öröm-ünnepre, melyet a többi keresztényekkel együtt mi is a Jézus születésének emlékére szentelünk, alig választhattam volna méltóbb s egyuttal merészebb alapigéket, mint a melyeket felolvasék. Méltók az alapigék, mert — mert lényegi vagy lelki értelmüket véve — egy szép és mély igazságot tartalmaznak; s merészek, mert ezt az igazságot a gondolat szédítő magaslatain járó és igy csaknem megdöbbentő szavakban tárják elénkbe. Az iró a Jézus nagyságára gondolva s ez által föllelkesülve, összejár mélységeket és magasságokat; lát népeket és angyalokat, hivő világot és mennyei dicsőséget, — és eközben használ olyan kifejezéseket, melyek a közönséges gondolkozást könnyen félrevezethetik s a téves elméleteknek évszázadokon át támaszául szolgálhatnak. Innen van az, hogy a felolvasott vers is egyike ama kevés bibliai helyeknek, melyeket a Jézus istensége tanának támogatására a többi egyházak dogmái idézni szoktak. Innen van az, hogy a felolvasott helyet egy unitárius szószékről hallani szokatlan, váratlan, meglepő s tán megdöbbentő is lehet ép az unitáriusok előtt. Pedig én azt hiszem, hogy eljő az idő, midőn az alapigék nem az orthodoxiának, hanem az ugynevezett heterodoxiának, az unitárizmusnak, vagyis a tisztább és egyetemlegesebb vallásnak és istenfogalomnak bizonyitására fognak szolgálni és használtatni.

A Talmudban — mint mondják — szó van egy fuvoláról, mely az őspatriárkákról, kézről-kézre adva, szállott alá s a templomban őriztetett. Sima, vékony, finom egy hangszer volt; zenéje

* Elmondva Budapesten, 1891. decz. 25-én.

** Tudom, hogy a helyesebb olvasás ez lenne: a ki megjelent stb de czélomnak igy jobban megfelelt. Derzsi.

felülmult minden más fuvolát. Végül egy király, hogy elismerését és nagyrabecsülését bebizonyitsa, elrendelte, hogy aranyozzák meg a lehető leggazdagabban. Ugy is történt. Fölékesitették gazdagon, pazarul. S mi lett az eredmény? — Az, hogy szivreható bűvös-bájos hangját elvesztette, s csak akkor hallatta ismét titokzatos szép melodiáját, mikor a rárakott ékitményektől megfosztva,ujra természetes egyszerü hangszer lett, miként azelőtt volt.

Igy vagyunk a Jézussal is. Nagy lelkének csodás zenéjét, megragadó és lelkesitő összhangját csak akkor láthatjuk, istenies, természetes fennségében: ha amaz ékitményeket, melyeket az idők babonás kegyessége s félszeg tudománya rá aggatott, eltávolitottuk. — Igen, mert nemcsak a szentkönyvekre, bibliákra nézve, hanem a vallás-alapitókra nézve is áll az, hogy életükben és fennmaradásukban három korszak található. Az első az, midőn, mint az emberiség természetes szülöttjei és hősei az emberek között járnak és élnek, s életük, tetteik és beszédeik által kiérdemlik és megnyerik a nép ragaszkodását, becsülését, tiszteletét. A másik az, midőn távozásuk után s hatásuk következtében a tisztelet és bámulat lajtorjáján mind magasbbra emelkednek s végül az imádás tárgyaivá, istenekké lesznek. Harmadik az, midőn szellemükkel az emberek közé mind jobban és jobban visszatérnek, a szivekben megelevenülnek s élő erő gyanánt hatnak és müködnek. Az első a tényleges, gyakorlati élet korszaka, mely rendesen rövid, de mély nyomokat hagy maga után, a második a megdicsőülés és bálványoztatás korszaka, midőn a megaranyozás fényét a messzi távolból látjuk, de épen e miatt a sziv melegségét csak alig érezzük, a lélek zenéjét csak alig hallhatjuk; a harmadik az ujraszületés korszaka, midőn hősünk ismét itt jár velünk, itt harczol előttünk, itt melegit, buzdit és lelkesit bennünk és közöttünk.

Hiszem, hogy a Jézus életének ez a harmadik korszaka elébb-utóbb eljő. Hiszem, hogy amaz ugynevezett nagy titokról, melyet az egyoldalu bölcselkedés sok vajudás után a 4-ik évszáz elején és végén képzeletben fölállitott, t. i. a szentháromság nagy titkáról a fátyol lehullani fog - és földerül az absolut egység; hiszem, hogy megvalósulnak elébb-utóbb a nagy Apostol szavai, hogy végül az Atyának alája vettetik maga a fiu is, hogy az „Isten legyen mindenekben minden.“

De egyuttal hiszem azt is, hogy a Fiu csak ekkor lesz valóban az Isten fia, csak ekkor lesz valóban nagy, valóban isteni

és valóban halhatatlan; s a mi legfőbb — csak ekkor lesz reánk emberekre nézve valóban szabaditó, Üdvözitő.

S vajjon miért?

Azért, mert igazak az alapigék szavai - hogy ő benne az Isten megjelent testben. Hogyan? Nem a régi görög s római hitregék szerint, a hol az istenek alászállva, emberi alakot öltenek s a föld halandó lakóit igy meglátogatják. Nem is a keresztény mythologia közönséges felfogása szerint, mintha az Istenség kivételes módon alászállott volna s egy jászolban emberré születve, felnőtt, fellépett, tanitott, gyógyitott, bánkodott, szenvedett, a kereszten meghalt és eltemettetett volna — — oh nem! — Isten életének és müködésének ily érzékies fölfogásától, már-már visszariad az erkölcsi érzet, visszaretten a lelkiismeret s a józan ész, elveszitvén hitét a dolgok rendjében, a törvények folytonosságában, a saját tapasztalataiban, söt magában Istenben is. Avagy ha valaha az élő Istenről s az ő jelleméről igazán gondolkoztatok; ha valaha a mennyei Atya iránt nemesen és mélyen éreztetek; ha valaha őszinte imában a lélek szárnyain feléje emelkedtetek: kérdezzétek meg most sziveteket s lelkiismereteteket, vajjon nem tiltakozik-e minden oly felfogás ellen, mely az Istent — ha csak rövid időre is — egyetlenegy földi emberré alázza, a helyett, hogy az emberek mindannyiát istenivé, Isten gyermekeivé emelné.

De az alapigék mégis igazak, — igazak egy mélyebb, egyetemlegesebb lelki értelemben — mert „az Isten megjelent akkor s megjelenik mindig testben.“ — A költészet, melylyel az evangelisták Jézus születését és életét oly szépen megénekelték, mint költészet, ma is igaz. Karácson ünnepe nemcsak a kis Judeáé, hanem az egész emberiségé; nemcsak egyetlenegy időponté, hanem a minden időké, a multé, jelené s jövőé egyaránt. Minden uj szülöttben Istennek egy-egy gyermeke, egy-egy kisebb vagy nagyobb Messiás jő a világra, kiről a próféták előre jósoltak. Mindenikben Isten teremtő ereje testesül, szeretete nyilatkozik. Mindenik, Bethlehemben, „a kenyér házában“, a gondviselés mezején születik. Mindenik fölött feltünik a ragyogó csillag az anyai szeretet szemében. Mindenik fölött megzendül a szülői keblek hurján az angyalok karéneke: „dicsőség a magasságban az Istennek, e földön békesség és az emberekhez jóakarat.“ Mindenikhez oda jönek a keleti bölcsek — család nagyjai, vénei, — hozva aranyat, tömjént és myrhát: a szeretet üdvözlését és a reménykedés jókivánatait. Mindeniket keresteti ama nagy zsarnok, a halál, — mindenik ve-

szélyben forog... ama veszélyekben, melyeknek a zsenge élet kitéve van; de a gondviselés titkos keze által megmenekül. - Aztán növekedik és fejlődik tovább Názárethben, azaz kies völgyben „zöld“ domb alján, melynek csucsán nagyszerü kilátás nyilik, az ifjukor reményvilága tárul fel, — a távolban égbenyuló nagy hegyekkel, a melyeket — ha erőnk lesz — meg kell másznunk, — közelünkben a tengerrel, az élet oczeánjával, melynek hullámain hányattatni fogunk s ha hitünk lesz, megtartatunk. - E gyermeki és ifjui fejlődés és növekedés közben mind jobban és jobban széttekintünk; bejárjuk a hegyeket és a völgyeket, bejárjuk a természetet, a hol ezer változatban zsong, zsibong az élet, dalol a létezés; fogékony lelkünkkel figyelünk, észlelünk, bámulunk és kérdéseket teszünk: honnan körülöttünk az égen és földön ez a csodálatos szépség, ez az isteni báj, mely lelkünket kimagyarázhatlan gyönyörrel tölti el? Honnan az életnek e mérhetlensége? Honnan a természet e titkos összhangja, mely szivünket visszahangzó rezgésbe inditja? Honnan e csodás rend, a mely — mennyire belátni tudjuk - saját gondolatinkat is egy folytonos lánczolatba füzi és sorakoztatja? Honnan s miért mindez?... Eme kérdésekre lelkünk sugallólag felel: „az Isten jelent meg testben“, az ő jelenléte nyilatkozik a nagy természetben, az ő gondolatai testesülnek a tüneményekben, az ő bölcsesége beszél hozzánk a dolgokból és a dolgokon át, az ő lelke rejlik azokon tul, azok mögött. Ő „mindenekben minden s mi is őbenne vagyunk, mozgunk és élünk.“

Ez alatt ujra meg ujra bemegyünk a szent városba, mind jobban és jobban behatolunk az embervilágba, s tapasztalatokat szerzünk a vallásos, családi és társadalmi élet felől. Mily bűvösbájosan zeng a Zsoltár a templomban! mint emelkedik a lélek hit s bizalom szárnyain az örök Lélekhez!... Érzem, hogy „boldogok a tiszta szivüek, mert ők látják Istent, kinek „szentsége“ megjelent és él bennök „testben.“ De, fájdalom, nem mindnyájan tiszták; itt egy farizeus imádkozik: „hálát adok neked Istenem, hogy nem vagyok olyan, mint emez itt; böjtölök kétszer egy héten s megadom a tizedet mindenből.“ Képmutató! te „megszomoritod“ az Istennek lelkét, ki lakozik benned „testben!“ Ott egy publikánus esedezik: „Isten, légy irgalmas nékem bünösnek!“ Bizonynyára igazultabban megy haza, mint a farizeus, mert a lélek benne áttört a gyarlóság és bün hálózatán, s az „erkölcsi erő és bizalom“ hatalma nyilatkozott benne testben. Emitt a „gazdagok“ gazdagon, de szivtelenül adnak a fölöslegükből, — elvették a

jutalmukat; de amott a „szegény özvegy" két fillért vet a perselybe s ezzel mindenét od'adja. Bizonnyára „többet vetett, mint a többiek mind"; látom, hogy az Isten, mint „jóság" angyala „megjelent" őbenne „testben." Az előcsarnokban árusok s pénzváltók zsibonganak — — önző népek, — darabonként adják el lelküket s rablók barlangjává teszik künn, ugy mint benn az Isten templomát. — A családban kis gyermekek ringnak az édes anyák karjain; ártatlanság az arczokon, égi mosoly a szemekben — — bizonnyára „övék a mennyek országa . . . . az Isten megjelent testben." Menyegzőn vagyunk Kánában . . . elfogyott a boruk.. nem „jött még el az én órám", de már látom, hogy „boldogok, kik szomjuhozzák az igazságot, mert ők megelégittetnek." A tulparton Jairus leánya meghalt . . . Miért siránkoztok? Mig élt, az élet Istene nyilatkozott benne „testben." Ne féljetek, csak higyjetek. Nem halt meg, csak alszik. Az élet végtelen. — — Ott künn az „élet utain, a társadalomban", a jó Samaritán megtalálja a sebzett utazót, kit a fajabeli pap s lévita elkerültek; hozzája megy, olajat tölt sebeibe, gondozza, megmenti . . . Most már tudom, ki a felebarát. Bizonnyára ő az, kiben a „jóltevés és szeretet Istene megjelent" és nyilatkozott „testben." Aztán végig futunk az emberiség történelmén; látjuk a hősöket, kik küzdöttek s önmagukat feláldozták az igazságért; látjuk ama lánglelkeket, profétákat, dalnokokat, kik egy szentebb s tisztább élet érdekében az Istentől, az Istenről, az emberért az emberből szólottak, intettek és énekeltek — látjuk, hogy isteni erő, isteni szépség, bölcsesség s dicsőség nyilatkozott bennök, — — Miért? Mert az „Isten megjelent testben."

E látások, ez elgondolások, e tapasztalatok hatása alatt mind jobban-jobban föllendülünk, felbuzdulunk, s magunk is érezzük az apostol szavainak igazságát: „hiszem, hogy bennem is az Isten lelke lakozik."

De előnkbe tünik a sötét oldal is. Itt és amott látjuk a babonát, a tudatlanságot, a ködhomályt, melyek Isten lelkét az emberben elboritják, megkötik és fogva tartják; látjuk a szenvedélyt, az álnokságot, az önzést, a bünt, melyek az emberben az Isten templomát elrutitják és megszentségtelenitik. E látványtól egyelőre elcsüggedünk és visszarettenünk. De e kettős hatás alatt beáll a benső küzdelem, a magasabb isteni s a gyarló emberi elemek küzdelme bennünk; vitetünk a Lélek által a pusztába s ott próbára tétetünk, mignem kimondottuk és érezzük a szavakat: „távozz tőlem, Sátán, meg vagyon irva: a te Uradat Istenedet

imádd s egyedül neki szolgálj": Ekkor aztán előlépünk, mint az Isten küldöttei; szólunk, nem magunkról, hanem az Istenről; cselekeszszük nem a magunk, hanem a mennyei Atya akaratát, végezzük az ő munkáját, s küzdünk tovább-tovább, jőjjön bár élet vagy halál.

Ime, afiai, igy áll elé, ez és ilyen a valódi, az isteni ember. Igy állt elő és ilyen volt Jézus, kinek ma születése emlékét ünnepeljük; igy jelent meg benne a lehető legnagyobb arányban az Isten testben. Igen. Isten folyton jelen van lelkünkben; az ő erkölcsi és lelki tulajdonai, a melyekkel gyermekeit megáldotta — gondolat, jóság, szeretet, hüség, igazságosság, szabadság, bölcseség, szánalom, kegyelem s örök tevékenység — mindig előtörni, valósulni, testesülni igyekeznek bennünk és általunk, — s csak tőlünk függ, hogy elnyomjuk-e, visszaszoritjuk-e e tulajdonokat, vagy engedünk nekik, követjük vonzásaikat és intéseiket, és bizonyitjuk, hogy „az Isten megjelent bennünk testben". — Igen, mert az Isten jelenlétét s müködését bennünk be is kell bizonyitanunk, mint bizonyitotta Jézus, miről most csak pár szóban szólhatok. — Az a tény, hogy benne az Isten megjelent testben — miként alapigénk mondja — „igazoltatott lélekben vagy lélek által; — igaz, szavai, tettei, érzelmei és gondolatai „lélekből" származtak, szép lelkéről tettek tanubizonyságot. „Láttatott az angyaloktól", — igaz a tiszta lelkek mélyébe csak az angyalok — csak jó szivek és tiszta lelkek láthatnak. „Hirdettetett a népek közt," — igaz, hirdettetik ma is és hirdettetni fog a nagy időkön át. „Talált hitet vagyis hittek benne a világon", — igaz, 19 évszáz többkevesebb hittel, bizalommal csüngött és csüng rajta, s e hit annál tisztább, annál erősebb lesz: minél inkább visszahozzuk lelkét és szellemét az emberek közzé. „Felvitetett dicsőségbe", — igaz, a jó és hű szolgát itt és amott dicsőség követi.

E gondolatokban örvendezzünk s ünnepeljünk afiai! Örvendezzünk, hogy Jézusban, Mesterünkben olyan kiváló mértékben megjelent volt Isten testben. Örvendezzünk, hogy érezzük s tudjuk Isten jelenlétét lelkünkben is. Igazoljuk ezt a jelenlétet lélek által, láttassuk az angyaloktól, hirdessük a népek között, — s legyünk meggyőződve, hogy igy hitre lelünk e világban s emelkedni fogunk dicsőségről, dicsőségre itt és ama más hazában.

Amen.

IX.

Az angyal Jézus születését megjósolja.

— Karácsoni homilia. —

Irta: Ürmösi Kálmán szentgerliczei lelkész.

Alapige: Luk. I. 30—33.

A mai nap egy hosszas várakozás, egy kifáradni nem tudó remény, egy hosszu századokon keresztül hőn ápolt óhajtás teljesülésének öröm napja, melynek boldogitó voltából s jótékony áldásaiból mondhatni a nagy nemzettestek és népcsaládok közül csaknem mindenik részesül, csupán azon nép rekeszté ki önmagát merev hidegséggel, melynek kebelében a Megváltó, vagy a mint e nép saját nyelvén nevezte: a Messiás eszméje legelébb megszületett. Hiában várták oly hosszasan, hiában csüngtek megérkezésén oly mohó vágygyal s eljöveteléhez hiában kötöttek oly vérmes reményeket; mert a midőn eljött, az övéi nem ismertek rá; hogy szegénységben s nem ragyogó pompában lépte át e muló világ küszöbét, nem fogadták el annak, a mi a szó szentebb értelmében volt: szabaditónak s igy alkalmat adtak ama nyilatkozatra: „mindenütt kedves a próféta, csak az ő hazájában nem“.

Pedig, a kinek születése utnak inditotta kelet komoly bölcseit tisztesség-tételre; kinek világrajövetele föllelkesité az egyszerü pásztorokat is annyira, hogy nyájaikat elhagyva, az ujszülött csecsemő fölkeresésére induljanak s miután megtalálták, az angyali utasitás nyomán, az ő születésének hirnökei legyenek; kinek eljövetele oly határtalan lelkesedésre ragadott minden nemes lelkeket, hogy az elragadtatás csak ezen szavakban volt képes kifejezést találni: „dicsőség magasságban Istennek, e földön békesség és az emberekhez jóakarat“; kinek születése ily nagy hullámokat vetett a lét tengerében: az eléggé bebizonyult a józan itélet előtt, hogy nem közönséges halandó, hanem feljogosit azon várakozásra, hogy életében és halálában is tőle bámulatra inditó eljárásokat, nagyszerü dolgokat várjunk!

Vegyük hozzá még ehez a születést megelőző körülményeket; az angyal Máriának tett jóslatát, mely a született gyermekben egészen teljesedésbe ment s teljesen igazolva látjuk a zsidóság

tévedését, midőn a Krisztust Messiásnak lenni el nem ismerte. De hogy erről jobban meggyőződjünk, hogy a karácson innepének a kereszténységet illető mély fontossága érzetétől s a mai nap történetéből áradó örömtől annál mélyebben áthatva legyünk: jertek afiai vegyük rendre alapigénk szavait s vonjunk tanulságteljes következtetéseket azokból. Kérlek, kisérje a tárgyhoz illő figyelmetek előadásomat.

„És monda neki, t. i. Máriának az angyal" ; ezek alapigénk kezdő szavai. Tehát angyal jelenék meg Máriának, valamint az előtt Zakariás papnak; itt és ott egyaránt azért, hogy egy bekövetkező nagy eseményről értesitést adjon. Vajjon, hogy kelljen azt értenünk? Mert azt semmiesetre nem gondolhatjuk, hogy Istennek ily üzenethordó személyekre valaha szüksége lett volna; vagy ha volt, azokat ma is ezen szolgálatra föl kellene használnia, miután Isten akaratából s közvetlen meghagyásából sok történik kiváló egyének által a világban ma is. De mivel ilyen értelemben mai napság senkinek angyal meg nem jelenik s ha valaki azt mondja, csak a csekély értelemmel birók elámitása s tévutra vezetése végett teszi: józan értelemmel egyebet nem hihetünk, minthogy személyesitve angyalok, mint égi hirnökök soha a földön nem jártak.

De igenis jártak eleitől fogva s járnak ma is a földön angyalok, csakhogy más értelemben. Kik bánatunkban vigasztalni, elhagyatottságunkban magános sorsunkat megosztani s kétes helyzetünkben jó tanácscsal rajtunk segitni törekednek: ki merné mondani, hogy ezek nem angyalaink? azaz Istennek hozzánk bocsátott küldöttei. Hiszen hányszor mentettek meg az ilyenek csüggedéstől, kétségbeeséstől s tartóztattak vissza a halál torkába való rohanástól? hányszor adták vissza lelkünk elvesztett nyugalmát, békéjét s ezzel örökre eltüntnek hitt életboldogságunkat?! Igen afiai, ne tagadjuk, mert ezzel vétkeznénk az Isten jósága ellen, vannak angyalok; de ezek a lelki jósággal biró emberek. Ilyen angyal jelent meg bizonnyára Máriának, midőn elhagyatott volta, szomoru helyzete fölött magában tünődve talán keserü könynyeket hullatott s vigasztalá meg őt e szavakkal: „ne félj Mária! mert Istennél kegyelemben vagy." De hát mitől félt Mária? miért aggódott? hát mi mitől félünk, miért aggódunk legtöbbet és legtöbbször? Bizony afiai a bizonytalan jövőtől s ennek eshetőségeitől! a mit sejtünk, de nem tudunk, a mi kecsegtet s mégis rémit, a mi reményt és aggodalmat egyszerre támaszt a szivben: jövő sorsunk s a hivatás nehéz küzdelmei, ezek azok, melyek

főleg az ifju szivet leginkább eltöltik félelemmel. Mária pedig ifju s reményben már anya volt. S kinek van több és nagyobb oka remélni, de félni; bizni, de aggodalommal tekinteni a jövő elébe, mint egy ilyen állapotu nőnek?!

Azonban az angyal, tán rokona, jó embere vagy barátnője, ki mint látszik egész lélekkel résztvesz sorsában, ki fájdalommal látja, hogy a szelid s bájló szépségü ifju nő napról-napra hervad, mint az ég harmatját nélkülöző rózsa, nem nézhette tovább hervadását, jóakaratulag kezdé vigasztalni tehát, felhozva az isteni kegyelmet, mely a zsidófelfogás és vallási alapokon nyugvó zsidó társadalmi nézet szerint abban nyilvánult főleg, ha a Jehova gyermekkel ajándékozza meg a nőt; erre alapitja tehát vigasztalását a Máriát megnyugtatni s lelke békéjét visszaadni kivánó angyal, midőn mondja: „fiat fogsz szülni és nevezed az ő nevét Jézusnak", azaz szabaditónak, minthogy ő fogja megszabaditani az ő népét annak büneiből. Ki áll jót arról, hogy e vigasztaló, kit ha ugy tetszik bizvást nevezhetünk tovább is angyalnak, sőt, hogy a mythoszi szinezet is meglegyen, az evangelista elnevezése után mondhatjuk Gábrielnek is, az elébbi értelmezés fenntartásával — ki áll jót róla, ismétlem, hogy ez angyal előre tudhatott volna oly dolgot, mit e földön tudnia senkinek nem adatott? Ki áll jót róla, hogy a mit a zsidó nép legnagyobb és legbölcsebb prófétái s az egész nép egészen más szempontból fogtak fel, a születendő szabaditóban világi hatalmas királyt remélvén: e jósló ugy állitotta volna az anya elé, mint erkölcsi szabaditót? igen de hát másfelől ki veszi rosz néven, ha valaki egy szomorkodót megvigasztalni törekedvén, oly dolgokat is mond, a melyeknek bekövetkezéséről maga sem sokkal tud többet a bánatos szivünél s csupán annyiban áll fölötte, hogy a bánat által leveretve nem lévén, többet tud bizni és remélni! a czél az, hogy a bánat feledtetve s ha lehet eloszlatva legyen s bár az illető bánatos maga sem bizik akárhányszor abban, a mivel vigasztaljuk, mégis jól esik hallania másoktól azt, a mit óhajtana megtörténtnek látni.

Ez az oka, hogy a vigasztalásban néha a kellő határon tul megyünk (bár felettébb tulozni itt sem szabad) s ez az oka, hogy ily körülmények között a képzelő erő nagyságával biró embernek több előnye van annál, a ki csak a józan ész határai közt mozog s a mérsékletet levetkőzni nem tudja.

Imé a Máriát vigasztaló s őt megnyugtatni kivánó angyal mily élénk képzelettel tudja kiszinezni a születendő gyermek jövőjét s nagyszerü hivatását! Valódi prófétai lelket s elragad-

tatást tükröznek szavai, midőn folytatja tovább jóslatát: „ez nagy lészen és a magasságban lakozó fiának hivatik és az ur Isten neki adja Dávidnak, az ő atyjának székét.“ Könnyü belátni, hogy ezen, az ujszülöttnek ilyen fényes jövőt igérő szavak minő jótékony hatást gyakorolhattak az ifju nő lelkére s mily boldogitó volt olyanokat mástól hallani, miket önmaga tán a legvérmesebb remények mellett sem merészelt hinni! de hátha mégis beteljesednek! hátha igazak lesznek a jóslat ezen szavai! hiszen oly meggyőződésből származnak azok s oly édes a szivnek ezt hinni! hiszen Isten előtt semmi sem lehetetlen! hiszen hatalmas a Jehova, miért ne tehetné meg, a mi az ő erkölcsi czéljaival nem ellenkezik?! s aztán... nos aztán... mi is van abban valami elérhetlen?... igy szokta magát tovább biztatni a nekibátorult emberi remény. Hiszen hány apa és anya épitett ily módon légvárakat gyermeke jövője és nagyszerü hivatása felől, melyek hogy be nem teljesedtek, bizonyára nem rajtok, hanem vagy a körülményeken, vagy az illető hanyagságán multak el. És megforditva, hány ember lett nagygyá és kitünővé az által, hogy ilynemü jóslatok idejekorán önérzetre keltették és a benne helyezett bizodalomnak s a felőle táplált szép reményeknek nemes büszkeséggel kivánt megfelelni!? Ki tudhatná, vajjon a Jézus jövő nagyságára is nagyszerü lelkiadományai mellett nem ezen jóslatok gyakoroltak-e elhatározó befolyást? Ki tudhatná, nem ezen forrásból táplálkozott-e az életér, mely oly megragadó szépen s kristálytisztán folydogált mindvégig, daczára az azt felzavarni törekvő életkörülményeknek?... „A magasságban lakozó fiának hivattatik, és az ur Isten neki adja Dávidnak, az ő atyjának székét!“ Hisz e szavakban tisztán ki van jelölve a hivatás, az életczél, csak törekedni kell annak megvalósitására. Már pedig, ha a helyes irány meg van találva s a megkivántató nemes elhatározás és erős akarat nem hiányzik: akkor mi sem gátolja az önérzetes embert magasztos hivatása betöltésében!

„És uralkodik Jákobnak házán mindörökké, és az ő országának vége nem lészen“, e szavak képezik az angyali jóslat záradékát s az elébbieknek mintegy koronájául tekinthetők. „Uralkodik végnélkül és az ő országa el nem pusztul, semmiféle veszedelem vagy ellenség ártalmára nem lehet.“ Ilyen uralkodót s ilyen országot még nem mutatott fel a történelem ugy-e afiai? Mindenik, ha a leghatalmasabb, virágzóbb és gazdagabb volt is, önmagában hordta előbb- vagy későbbi megsemmisülésének magvát. Kérdhetjük tehát, vajjon itt is nem a jövendölő s jószivüségében felül-

mulhatlan angyal élénk képzelete szinezte-e ki oly megragadó szépen a születendő kisded jövő nagyságának képét? vajjon születhetik oly uralkodó, kinek uralkodása soha meg ne szünjék s alapitható-e oly ország, melynek az idők végéig való fennállása minden körülmények daczára biztositva legyen? A felületes gondolkodó, a ki a dolgok mélyére nem tekint, azonnal kész a tagadó feleletre; de az előtt, a ki, a mig valamire véleményt mondana, minden tényezőket szoros vizsgálat alá veszen, tiszta igazságnak látszik ezen az angyal által Máriának tett jövendölés, hogy az ő születendő fia uralkodni fog mindörökké és az ő országának vége nem lészen!

Avagy nem ő, a Názáreti Jézus, a Mária fia uralkodik-e ma is, elveinek tisztasága s tudományának igazsága által a müvelt világ lakói, tehát nemcsak a Jákób háza felett? s nem alapitott-e oly országot, mely saját szavai szerént nem e világból való, hanem e földön Isten országa, az igazság és szeretet társasága, mely fellépése óta a müveltség legfontosabb tényezője lett, századokon át szüntelen növekedett, lakói közt üdvöt és lelkibékét árasztott; karjaira vette a társadalom elhagyatottait, növelte árváit, gyógyitotta betegeit, intézeteket állitott a vakok és siket-némák, ujabban a hülyék, eme legszerencsétlenebbek befogadására s azt cselekedte, hogy bár alapitójának nem vala hová fejét lehajtsa, most menedéket képes nyujtani a nyomorultnak és üldözöttnek! Ez ország, mely a kereszténység egyeteme, alkotmányának helyes alapokon nyugvó voltánál — s tökéletesithető rendszerénél fogva örökös fennmaradásra van hivatva, hogy a mustármag oly terebélyes fává növekedjék, melynek ágai az egész világ számára izletes gyümölcsöket teremhessenek s árnyában az elfáradottak milliói pihenést találjanak!

Üdvözöljük hát örömmel s méltó lelkesedéssel a Karácson ünnepét s szenteljük meg tiszta keresztényi érzelemmel, mint oly napot, mely a Jézus születése által kutfeje lőn mindazon áldásoknak s nemes örömeknek, melyekből ma a szegény és gazdag, a boldog és szerencsétlen, szóval a társadalom fennti és alanti rétegei egyenlően részesülhetnek. Igen afiai, Jézus mindeneket egyaránt fogad magához, mert az ő meghivója ez: „jőjjetek én hozzám mindnyájan.“ Menjünk hát mindnyájan testvéries érzéssel, egy szivvel és lélekkel a ma született Jézus tiszteletére; menjünk s tegyünk tiszteletet neki s adjunk hálát szerető Atyánknak, ki minket szent fia elküldése által megszabaditott a bünnek rabságából s felhozta a szellemvilág soha el nem homályosuló napját,

hogy járjunk világosságban s a sötétség éjféli szellemei ne rémitsenek. Legyen azért áldott a mi Istenünk! „Dicsőség, oh dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, e földön békesség és az emberekhez jó akarat! Ámen.

X.

Én világosságul jöttem e világra!

— Karácsoni egyházi beszéd. —

Irta: **Sándor Gergely** derzsi lelkész.

Ján. 12: 46. Én világosságul jöttem e világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben, a ki én bennem hiszen.

Elhangzott a karácsoni Zsolozsma: „Jer! mindnyájan örüljünk, és innepet szenteljünk, mert születék ur Jézus nekünk.“ És mi innepszentelésre gyültünk. Legyetek üdvözölve ker. ai!

A jobb jövő reménye az emberszív éltetője, és pedig minél terhesebb az állapot, minél kinzóbb a lélek gyötrelme, a remény annál élénkebb, a vágy annál biztatóbb. A mai nap pedig annak bizonysága, hogy az emberiség legjobbjainak vágya, reménye nem volt hiábavaló. Ésaiás, a jobb sorsért esengő próféta, még századokat, ezredeket megelőzőleg nem ok nélkül jósolgatja: „Az Isai törzsökéből egy vesszőszál származik és az ő gyökeréből egy virágszál növekedik, kien az Urnak lelke megnyugszik.“ Esa. 11: 1—2. Zakariás ajakán is nem hiába szólal meg Isten az ő angyala által: „Örülj erőssen Sionnak leánya, örvendezz Jeruzsálemnek leánya: ime a te királyod eljő tenéked. Igaz és szabaditó ő.“ Zak. 9: 9. Nem ok nélkül, és nem hiába, mert a Jézus születése előtti népek nem tudtak vallásukból irányt meriteni az emberi magasabb rendeltetés felé és nem tudták az isteni adományokat békességesen használni. Müveltség és politikai törvények a vallás örök igazságai nélkül nem voltak elégségesek. Görögország és Róma hatalmas társadalma, a dicsőségért versengő China és Japán elég bizonyság, hogy az üdv és örök élet csak a kereszténység által érhető el. Azért keresték az eljövő szebb napok hajnalcsillagát, a szellemvilág virulását, azért szól a lélek vakságában és tudatlanságában mélyen alvókhoz az utolsó pró-

féta eme bátoritással: „Feltámad ti néktek, kik az én nevemet félitek, az igazság napja és egészség leszen az ő szárnyai alatt.“ Mal. 4: 2. A jogaitól megfosztott, királyi méltóságából kivetkőztetett ember, egyéni világában is megbénitva, a szabad vizsgálódás szárnyain nem tudott ama fényes csarnokba emelkedni, melyben a lélek meg tudná érteni, hogy ki sziklákat hasogat villámaival, vagy megnyugtat Horeb csipkebokrának fényével, a hatalmas Jehova vagy irgalmas Atya áld, ha erény, sujt ha a bün utain haladsz; családi és társadalmi élete a nemesebb érzelmek, a megszentelő és ragyogó erények példái nélkül oly siralomvölgye, melyben a szeretet siron innen és siron tuli összeköttetéseire nem tudtak gondolni. Azért a tehetségeit érvényesiteni akaró lélek mind teljesebben fogta fel a fényt: „Kelj fel, világosodjál, mert eljött a te világosságod“ És. 60: 1., azért szól meggyőződéssel a próféta a családokhoz: „Mi nékünk egy gyermek születik.“ És. 9: 6. „Kiben megáldatnak a földnek minden nemzetségi“ I. Móz 12: 3.

Ily jövendölések nélkül Egyptom téglagyáraiban, Babilon sanyaruságteljes fogságában reménytelenül veszett volna el Izrael megsiratott gyermeke. S bár ezekből is egy nemzeti király fegyver által alapitandó országát várta, ki a Dávid és Salamon korabeli dicsőséget szerzi vissza, ki Izrael fiait minden más nemzetek fölé emeli s még igy is, a jövendöléseknek földi értelemben vett magyarázása mellett: „Nekik lett az igéret és az ő fiaiknak“, „ő benne áldatának meg a földnek minden nemzetiségei“.

Ker. ai! ha az ó-szövetség annyi prófétáinak lelkét egy jobb jövő várása boldogitotta, mennyivel boldogitóbb lehet reánk az uj-szövetség embereire az elért eredmények feletti örvendezés czéljából a világosság és békesség templomába gyülekezni, és itt „hálákat adni az Atyának, ki a szentek örökségének elvételére a világosságban minket alkalmasokká tett, ki megszabaditott minket a setétségnek hatalmasságától és az ő szerelmes fiának országába által vitt“ Kol. 1: 12—13. Oh jőjjetek mindnyájan, hivők és hitetlenek, nagyok és kicsinyek, gazdagok és szegények, kik földi életetekben nem egyszer „láttátok s tettetek bizonyságot arról, hogy az Atya elbocsátotta az ő fiát, e világnak megtartóját. Ján. 14: 4. és hallgassátok éber figyelemmel, mig „hirdetem nektek a nagy örömet, az egész népnek azon örömét: ma született a megtartó, ki az Ur Krisztus a Dávid városában.“ Luk. 2: 10—11. jőjjetek és kövessük utunkban a csillagot, mig „megtaláljuk ma e házban Máriával az ő anyjával a gyermeket s

leborulván előtte, tiszteséget teszünk, adván neki ajándékul aranyat, tömjént és mirhát.“ Mát. 2: 11. Jőjjetek s ha a szent hajdankor emberei intetének álomban Isten angyalai által, minket intsen a ma született Jézus és győzzön meg az igaz beszédről, melyhez mindenképpen méltó ragaszkodni: „Én világosságul jöttem e világra....“

Az eddig mondottakból, de az alapigéből feltétlenül következik, hogy a Jézus születése

Szent vallásunk tisztább világosságának
Lelkünk nagyobb békességének és
Éltünk nemesebb örömeinek bizonysága.

I.

„Jézus születése szent vallásunk tisztább világosságának bizonysága. Az a tudomány, melyről Jézus megmondotta: „Én vagyok e világnak ama világossága: a ki követ engem, nem jár a sötétben, hanem életnek világa leszen annak“ Ján. 8: 12. az a tudomány, melyről egy más alkalommal igy nyilatkozik: „A beszédek, melyeket én szólok nektek, lélek és élet“ Ján. 6: 63. az a tudomány, mint fényes nap tünt fel az emberiség életegén, hogy a lelkekre borult sötétséget elüzve, a népek és nemzetségek, mint világosság fiai és leányai, világosságban járjanak. Mert Isten, kinél bőséggel van minden jó adomány, kitől száll alá minden tökéletes ajándék, ki minden korban, minden században kegyelmes volt az emberekhez, támasztott Ábrahámnak fiakat a kövekből is: „kik hordozzák őket a tökéletes uton“ Zsolt. 139: 24. küldött férfiakat, valahányszor sötétség ült a lelkek világán, „kik vezérelték a népet és bevitték az ő szentségének hegyére, az ő hajlékába“ Zsolt. 43: 3.

S „minekutánna az Isten sok rendben szólott volna régen az Atyáknak a próféták által, az utolsó időkben szólott nekünk az ő fia által“ Sid. 1: 1. és szólotta az igazságot, mely kiragad a halálból; a szeretetet, mely a tökéletesség kötele, a szabadságot, mely minden ember legdrágább kincse, az isteni akaratot és törvényt, a hitet, reményt és szeretetet, mint a lelki ország erős kőszálait, hogy ezekben és ezek által: „uj eget és uj földet teremtve“, legyen az emberiségnek a keresztről való tudomány: „bölcsesség, igazság, szentség és váltság“ 1. Kor. 1: 40. És az emberi lélek, melynek Istenhez való vágyódása örök, megértette az evangéliumból: „Nincsen senkiben másban idvesség és nem is adatott emberek között ég alatt más név, mely által kellene

nekünk megtartatnunk." Csel. 4: 12. Megértette s három századon keresztül mily szép volt a kereszténység Jézus születésével támadott világa, mig az egy személyü Isten tana volt minden embernek hitvallása, mint ha épen a mi elveinken épült volna fel a kereszténység dicső temploma. De mint a természetben is a fényt árnyékok takarják el, a lelkek világára is nehéz napok, sötét századok következtek, mely alatt az evangeliumok tiszta tudományából tévesen Krisztusnak öröktől fogva való istenségét, a böjtölés, bucsujárás, önkinzás, szerzetesi élet ezer nemeit teszik vallási czikkelylyé s hogy az egyházi hatalom a kezébe ragadt világi hatalommal a lelkiismeret teljes elnyomása mellett az egy személyü Isten hitének fényét is teljesleg el nem olthatta, az isteni gondviselés különös munkája.

Isten jött a népek segitségére, Isten nem hiába mondatta szent fiával: „Én világosságul jöttem e világra. . . ." A föld megmozdult, a világ különböző részeiben csaknem egy időben a hitujitás szent munkája indul meg. Szellemóriások rettenthetlen bátorsággal és győzelemmel haladnak előre, börtönök, máglyák között, vérrel szegélyezett utakon bár, de hazarészünk is ujra birtokába jut a lelkiismeret szabadságának s bérczei közt halhatatlan reformátorunk, vallásalapitó Dávid Ferenczünk azon nagy törvény után: „minden azon vallást tartsa, a melyet akar", három vagy négyszáz templomban gyujt nagyobb szövétneket, hogy fényénél annál tisztábban legyen olvasható az általa kijelentett, de életébe került igazság: „Hiszem az ember Ur Jézust, és nem ismerek más Krisztust, mint ki földön élt, szenvedett, keresztre felfeszittetett." A dévai sötét várban nem aludt el a fény, talizmánunk az irott emlék: „A pápák kardja, a kereszt s a halál képe — semmi nem fogja az igazságot utjában feltartóztatni." Egyszerü templomainkban áhitat ébredez szivünkben, szent fogadalom lelkünkben, követni hiven bujdosásunk utain az érczkigyót, melyen irva áll: „Mindeneket megpróbáljatok s a mi jó azt megtartsátok" 1. Thes. 5: 21. és „Legyetek tökéletesek, mint Atyánk a mennyben tökéletes". Mát. 5: 48.

És bár megfogyva, de törve nem, szent reménységgel telik el lelkünk, hogy a mig Jézus születése a lelki élet napjának soha el nem alvó fényét példázza, mindig lesznek Izraelben legalább hét ezeren, kiknek térdük csak az egy és oszthatatlan Isten előtt hajlik meg imádással, a közbenjáró Jézus Krisztus előtt pedig, ki világosságul jött, hogy a ki benne hiszen, senki ne maradjon sötétségben, keletnek bölcseivel leborulnak s ajándékul adják

szivük tiszta érzelmeit s a mindinkább tökélyesbülő élet magasztos erényeit.

II.

„Jézus születése lelkünk nagyobb békességének bizonysága.“ Valamint a tisztább lelki világosságot, akként a nagyobb lelki békességet is Jézus szerezte az emberiség számára. Azért mondja szt. Lukács: „Hogy megjelenék azoknak, kik a setétségben és a halálnak árnyékában vannak, hogy lábaikat igazgassa a békesség utára“ Luk. 1: 79. mert „Isten nem személyválogató, hanem minden nemzetségben kedves neki, a ki őtet féli és igazságot cselekszik, melyet megjelentett az Izrael fiainak, hirdetvén békességet a Jézus Krisztus által, ki mindeneknek Ura.“ Csel. 10: 34–36. S ha el nem jön egy ily napon, ha nem mint tanitó, mint Isten követe, ha nem mint a szellem-világ királya jön, „még ma is a pogányság sötét álomországában bolyongunk s az ég csillagai előtt leborulva, a teremtő helyett a teremtményt imádjuk!“

Nehéz idők, válságos körülmények járták mindenfelé. A pogány oltárok, melyeken az érzéki vágyak és szenvedélyek lobogtak, melyeken a világ teremtőjének s a lélek halhatatlanságának hite nélkül áldoztak, adományok és áldozatokkal se tudták a földiség hiu vágyai s a bünnel fertőzött hideg önzés világába taszitott népet békességre juttatni. De maga Izrael is, melyet az idegen járom alatt szabadulásának már csak gyönge szálai füztek az élethez, békességet óhajtott. Hitében megzavarva, a hatalmasabb felekezetek és emberi vélemények nyomása alatt állott. Farizeusi képmutatással és szenteskedéssel takarni el az erkölcsök romlottságát, a bün és vétek undokságát, vagy lemondani minden világi gyönyörről s erdők magányában az emberi társaságtól megválva, tölteni el az életet; az elmuló földi ország javainak keresése s azok használatában látni csupán az emberi pálya körét, vagy a jó cselekedetekben, melyek Istenhez s az igazi megjutalmazásra az örökéletre visznek; a papuralom, mely a vallási és világi társadalom nyakán ült, füstölgő máglyái és orgyilkaival nem csak egyeseket, gyakorta egész nemzedékeket vérfürdőbe fulasztott s a békesség után szomjuhozó léleknek még sóhaját is pártütésnek vette; Jeruzsálem vagy Gárizim hegyére siessen áldozatra és minő szertartásokat tegyen, hogy megbékülve lehessen az Istennel és önmagával..? oh ezek a kérdések nagyon zavarólag hatottak a nép közgondolkozására.

Ily időben, midőn nagy mérvü aggodalom és nyugtalanság

töltötte el a lelkeket, égi karoknak a szép hozsánnája csendült meg: „Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, e földön békesség és az embereknek jóakarat“ Luk. 2: 14. s egyuttal megnyilt az ország, melyben „az igazság és békesség egymást csókolják“ Zsolt. 85: 11. melybe a karácsoni király belépve, letette lelkek békéjét meghozó kormány elveit. A kik az ismeretlen isteneknek emeltek oltárokat, az apostollal mondá: „A bálvány semmi, nincsen több Isten, hanem csak egy“ Zsolt. 8: 6., a kiket a világ szerelme foglalt le, megmondá: „Nem szolgálhatok Istennek és e világi gazdagságnak.“ Mát. 6: 24. „A ki akarja az életet és akar jó napokat látni, távozzék el a gonosztól, cselekedjék jót, keresse a békességet és kövesse azt“ 1. Pét. 3: 10—11. a hamis tudomány utain tévelygőnek fülébe kiáltotta: „A betü megöl, a lélek megelevenit“ 2. Kor. 3: 6. „Ha tett szerént éltek, meghaltok, de ha a lélekkel a testnek cselekedeteit megöldöklitek, éltek“ Rom. 8: 13. A kik hitökben, lelkiismeretökben valának korlátozva evangéliumával vigasztalá: „A lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységét is.“ 1. Kor. 2: 10. „S valakik ennek regulája szerént járnak, békesség leszen azokon és irgalmasság“ Gal. 6: 16. a bálványok felé hajló, a nemzeti pártoskodások tüzében szenvedőknek, az Isten imádás módja és helyére kellő tájékozással nem biróknak kinyilatkoztatá: „Eljő az óra, melyben sem e hegyen, sem Jeruzsálemben, hanem az igaz imádók imádják az Atyát lélekben és igazságban, mert az Atya ilyeneket keres.“ Luk. 4: 23. Mondjam-e, hogy ezek a jézusi és apostoli szavak századok és ezredek jó és balsorsában az emberi lélek megmentői, békességének megszerzői valának?!

Oh én hiszem, hogy a mig az Isten előtti kedvességet a lélek nemességében, a sziv tisztaságában, az érzemények egekbe vágyó áhitatában keressük, a mig szt. Dáviddal boldog lelkek éneklik: „Nagy békességök van az Ur törvénye szeretőinek és nincsen azoknak bántatásuk“ Zsolt. 119: 165., addig örökké lesznek korunknak is Simeonai, kik meghalnak örömmel, miután látták a világ Idvezitőjét; apostolai, „kiknek egy Istenök amaz Atya és egy közbenjárójuk, az ember Jézus Krisztus leszen“ 1. Tim. 2: 5., kik az élet és világ harczában, az erény és igazság kereszttüzében nagy megnyugvással fogják vallani: „Békességre hivott minket az Isten“ 1. Kor. 7: 15. a kik ha jönnek mint Saul.. ez égi szózatra: „Ember, ember miért üldözsz engemet“ Csel. 9: 4. a kegyelem asztalától mint Pál apostol emelkednek fel, hogy elmenvén követhessék az életben az idvesség fejedelmének idvesség-

szerző igéit: „Jőjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek és én megnyugosztlak titeket“ Mát. 11: 28.

III.

„Jézus születése lelkünk nemesebb örömeinek forrása. A vallás és erkölcsi élet mezeje a világosság sugaraitól áthatva és békességgel mivelve, időre legalább megtermi a lélek nemesebb örömeit. Az egy Isten tiszta és világos hite életünk zajló tengerén mily erős kőszálhoz kapcsolja gyenge sajkánkat s mily nemes önérzettel és édes örömekkel boldogitja lelkünket jó és balsorsunkban egyaránt. „Az Istennek hozzánk való szerelme, hogy egy szülött fiát elbocsátotta e világra, hogy éljünk ő általa“ Ján. 4: 4. „s megigazulván a hit által békességünk legyen az Istennel“ Rom. 5: 1., buzgó törekvésünk legyen a szentek örökségének elvételére, erős akaratunk ugy cselekedni, a mint ő cselekedett, erős elhatározásunk az erény és igazság utain nem félni azoktól, „kik a testet ölik meg, mert a lelket meg nem ölhetik“! Óh mondjátok, ez elgondolások nem a legnemesebb örömek forrásait nyitják-e föl a szomjuhozó lelkek enyhitésére?!

Az a tudat, hogy visszanyerve emberi méltóságunkat, hatalom adatott Isten képét önmagunkon az értelem kimivelésében s keresztényi életünk ezer viszonyaiban megdicsőiteni; az a tudat, hogy a földi pálya megszakadásával a tökéletességre még el nem jutott élet be nem végződik, sőt csak azután – ha Isten eltöröl szemeinkről minden könyhullatást – „bizatunk többre s mehetünk be az urnak örömébe“; az a tudat, hogy szabad akaratunk korlátlan használata mellett, ama belső szózat, Isten szava, lelkiismeretünk, mint őrálló szüntelen kiáltja: „A léleknek gyümölcse minden jóságban, igaz cselekedetben és igaz mondásban vagyon“ Ef. 5: 9. s erényességünk és erkölcsiségünk jutalmát önmagunkban lehet és kell találnunk, oh mondjátok, ez elgondolások nem tudják-e nemessé és boldoggá tenni az életet?!

Korunknak ha vannak bünei, kétségkivül nagyszerü vivmányai és sikerei is vannak az anyagi és lelki élet terén egyaránt. Meg kell azonban mondanunk, hogy a világ meghóditásában, a lélek kimivelésében, családi, társadalmi és államéletünk rendezésében kiváló szerep jutott a karácsonéji csillagnak, mely közel két ezer év óta vezeti fényével a jászolbölcsőhöz a sziv embereit, a léleknek bölcseit. „A kik fegyvert fognak, fegyver által pusz-

tulnak el" Mát. 26: 52. azért „Boldogok a békességre igyekezők" Mát. 5: 4. e jézusi elv kezd uralkodó hatalmasság lenni. Bizalom és szeretet az egyetlen jel, mely alatt élni és győzni lehet. Bizalom és szeretet a családban, hogy annak mindenik tagja megszentelt érzéseiben és gondolataiban Isten templomává tegye a házat, melyben férj és nő „azokról gondolkoznak és azokért élnek, melyek szerelmetesek, tiszták, jóhirüek, igaz cselekedetek", melyben szülők és gyermekek a szeretet köntösébe öltözve, a szeretet gyümölcsével békességgel táplálkozva, mondhassák az apostollal: „akár eszünk és iszunk, akár dolgozunk és imádkozunk, akár örvendünk és szenvedünk, mindeneket az Isten dicsőségére mivelünk." Szeretet és bizalom az anyaszentégyházban, mely itt a mennyeknek ajtajában, az Istennek házában, hálaáldozatra indit, kebelére ölel, tejnek italával táplál s lelkünket a kegyelem igéreteivel az örök élet mezőin legelteti. Szeretet és bizalom a külvilágban, hogy vallási és nemzeti gyülölség, az irigység és pártoskodás hidrafejei ne kapjanak jobban erőre, hogy ne éljen többé senki csak önmagának, hanem a Krisztus éljen benne s az ő lelke, a szeretet folytassa tovább a megváltás munkáit a humánitás azon dicső tényeiben, mely a szegény betegeknek kórházakat, a lelki és testi nyomorékoknak és árváknak ápoldákat, az erkölcsi bünösöknek javitó házakat emel. Igen! a ki annak nevében és szellemével jár el, a ki ezt mondá: Én világosságul jöttem e világra ...." az az élet nemesebb örömeiben, a közjó áldozataiban, a szeretet üdvárasztó áldásaiban mindig érezni és követni fogja: „Ha az Isten minket igy szeretett, nekünk is egymást szeretnünk kell" Ján. 4: 11., mert a szeretet a legnagyobb és legboldogitóbb érzés; az mindig hálás érzéssel fogja imádkozni: „Áldott az Izrael ura Istene, hogy meglátogatta és megváltotta az ő népét és felemelte az idvességnek szarvát nekünk, ellenségeinknek kezekből megszabaditván, megadta hogy félelem nélkül szolgáljunk neki szentséggel és igazsággal a mi életünknek minden idejében." Luk. 1: 68.

Oh jertek hát ker. ai. „tegyünk bizonyságot arról, hogy az Atya elbocsátotta az ő fiát a világnak megtartóját". Ján. 4: 14. jöjjetek s még egyszer gondoljuk át a felszámithatlan jótéteményeket, melyeket e mai nap - Jézus születése - árasztott a ker. világra, hogy a tőle nyert fénynyel s a benne való igaz hittel és békességgel tudjuk az élet nemes örömeit és lelkünk üdvét keresni. Adja a kegyelem Istene, hogy ha Jézussal még uj életre nem születtünk, ha bünéjszakánkba hajnalcsillaga fe-

lénk még nem mosolyg, hitünk erejével, a szeretet erényeivel. jelen ünneplésünkkel győzzük meg a világot a felől, hogy az erény és boldogság templomaiban járva, szent oltárairól nekünk is szól az ige: „Ma lett idvessége e háznak, e ház minden lakóinak.“

Amen.

XI.

Miért kell örvendeznünk Jézus születésén?

— Karácsoni beszéd. —

Irta: **Mózes Mihály** abrudbányai lelkész.

Alapige: Luk. II. r. 11. vers.

A karácson, melyet a kereszténység nagy sokasága a Jézus születésének emlékére ül, ismét megérkezett k. afiai. Ma a világ csaknem minden részében a hálaadás hangjai emelkednek fel Krisztusnak e világra jöveteléért. A prófétáknak századokkal elébb kelt reménye, látnoki jóslata, — melyet mindannyiszor igénybe vettek, valahányszor a zsidó nemzet zsarnokoktól elnyomatott, vagy idegen hatalom rabszolgaságában sinlődött — beteljesült. E napon a várakozás, mely minden szivet és lelket betöltött, valósult. Angyal szállt le a magasságból, hogy hirdesse az egyszerü pásztoroknak a bethlehemi örömet, mely ma is az egész emberiségnek öröme,

Bölcsek jelennek meg az egyszerü jászol mellett s mig fenn az angyalok sokasága mennyei hangon énekli: „Dicsőség a magasságban Istennek és e földön békesség s az emberekhez jó akarat.“ ők aranynyal, tömjénnel és mirhával áldoznak a csecsemő Jézusnak.

Hányszor nem zendült meg az emberiség ajkán majdnem két ezredéven keresztül az angyalok mennyei énekének dallama? Hányszor nem jelentek meg az örömhirdetők e napon a népek előtt? Hányszor nem vitt a buzgó keresztény aranyat, tömjént és mirhát szivében áldozatul a betlehemi jászolbölcsőhöz? S mégis mily jól esik az emlékezet e nagy napján, ha lélekben felemelkedve, magunk elé állitjuk születését, szellemével az oly hosszu

idő óta jóltevő idvezitőnek; ha a mult nem ritkán viharos napjain áttekintve, ott képzeljük magunkat a szegénységben született s várva-várt nagy mester bölcsőjénél.

Ugy tetszik, e gondolatnál megszünnek a fájdalmak, begyógyulnak a sebek s lelkünk levetkezi a föld porias gondolkozását s e gyarló világból megtisztult gondolatokkal száll fel Istenhez, kitől nekünk ajándékul adatott. Lelki öröm az, a mi magával ragad a keresztény világ e nagy ünnepén! Oh jertek ne álljatok ellent az örömnek; jertek kiáltsunk igy fel: „Örvendj óh keresztény, mert Megváltód ma született!“ Jertek keressük fel a betlehemi csecsemőt s megállva a jászolban csendesen alvó kis gyermek előtt, gondoljuk meg miért kell örvendeznünk?

E kérdésre többféleképpen lehetne és lehet is felelni afiai. Én azonban ez alkalommal alapigénkből két gondolatot olvasok ki, melyeket, - becses figyelmeteket megnyerve - fejtegetni fogok. Hogy miért kell örvendeni, e kérdésre megfelelek először azzal, mert alázatos sorsban született, 2-or azzal, mert ő a mi szabaditásunkra született.

I.

Örvendenünk kell afiai, azért hogy Jézus alattvaló sorsban született. Sokan vannak a keresztények közt, kik Jézusnak, születése előtti lételt tulajdonitanak, s ezt az által akarják bebizonyitni, hogy a szentirás némely helyeit betüszerinti értelemben magyarázzák. Én azonban ezekkel szemben azt mondom, hogy nekünk épen azért kell örvendenünk mert ő született. Az ő születése őt közénk helyezi. Életének minden mozzanata s a halál, melyet szenvednie kellett, emberi természetéről tanuskodnak.

Avagy nem anya szoritotta-e őt is karjai közé? Nem az anyai kebelről nyert-é táplálékot? Nem voltak-e meg neki is vágyai, reményei? Oh igen afiai! S ez az épen, a mi azt bizonyitja, hogy ember volt. Ha Jézus ember feletti lény lett volna, az emberiség nem közeledett volna oly bizalomteljesen hozzá.

Nem érezte volna ama szeretetet, mely őt hozzánk, mint jóltevő testvérünket köti. Nem értette volna meg ajkáról ama szeretetteljes szavakat, melyek Istent a világgal s az embert Istennel oly közeli viszonyba hozták.

Én magam elé képzelem amaz egyszerü helyet, hol bibor és bársony, uralkodók és világi nagyság helyett, a szegénység

ruhájába öltözött pásztorok jelennek meg, nem tisztelegni, hanem tisztességet tenni. S az egyszerü hely látása nem szerez, nem okoz nekem fájdalmat. Nem, mert tudom, hogy az ő születése kezdete volt ama küzdelemmel teljes életnek, melynek végén is a kereszt kinaival kellett meghalni. Ezekben ismerem meg én őt; az ő fenkölt lelkét, magasztos szellemét; törhetlen erejét és az emberiség iránt tanusitott nagyságát. Ő ezekben mutatta meg azt a szeretetet, melyet a biborban született, s kényelem közt növekedett fejedelmek szivéből kiolvasni nem tudok. Az akadályok, melyeket a zsidó főpapság, s a koronájukat féltő földi hatalmak utjába s Istentől rendelt czéljai kivitele elé helyeztek, mind megannyi eszközök voltak arra, hogy az emberiség őt a maga fennségében ismerje meg.

Most a tudatlanokkal látom társalogni, s ugy tetszik, mintha hallanám, miként magyarázza, hogy „az Isten lélek s azért csak lélekben kell imádni.“ Majd ellenségek és rágalmazók veszik körül s ő nyugodtan állva tanitja s figyelmezteti amaz egyik legfőbb parancsolatra: „Szeressed felebarátodat, mint magadat.“ Majd meg a kereszten látom küzdve a halál fájdalmaival s hallom miként mondja a gyilkos gaztetteire: „Atyám bocsásd meg nekik; mert nem tudják mit cselekesznek.“

Ha ő magas rangban, nem az egyszerü szülőktől a még egyszerübb jászolban született volna; bizonyára nem érezhetett volna a sorsüldözöttel, a szegény nyomorulttal; nem leshette volna el a nép érzelmeit, nem áldozta volna fel koronáját, mint nem áldozta egy földi uralkodó sem. Oh akkor nem mennyei birodalmat, hanem földi országot alapitott volna; akkor nem ment volna a halálba, s nem imádkozott volna azokért, kik életére törtek. Földi uralkodó sohasem gyakorolt az emberi lélekre oly hatást, mint a Jézus lelke és jelleme. Az ő Isten-, ember- és igazságszeretetét, senki szeretete meg nem közelitheti.

Ezek azok a kincsek, melyekkel soha senki kivüle az emberiséget meg nem ajándékozta. Ezek az ő nagysága koszorujának hervadhatatlan babérlombjai.

Mig a királyok, császárok nevei idők folytán örök feledékenységbe merülnek, addig ezek évezredeken keresztül napnál fényesebben ragyognak. S ezeket az emberiség a jászolbölcsőnek, a viszontagsággal teljes életnek s a kereszthalálnak köszönheti.

Oh! örvendjünk hát afiai az ő születésének s igyekezzünk közeliteni hozzá. Igyekezzünk magunkévá tenni azt a szeretetet, melyet ő kiterjesztett az emberiség minden osztályára, melylyel

megjelenik a szegény kunyhójában, a gazdag palotájában, a melylyel keblére öleli a bünöst s társalog a vámszedő publikánussal; a melylyel megbocsát azoknak, kik gunyolódva igy kiáltanak hozzá a keresztre: „Ha Istennek fia vagy, szabaditsd meg magad." A melylyel összetartja az atyát gyermekével, a testvért testvérével, az államokat polgáraikkal. S ha afiai ezt magunkévá tettük, — akkor könnyü lesz felfognunk, mily értelemben lett ő a mi szabaditónk! A mit lássunk beszédem második részében.

II.

Egy kornak sem volt oly szüksége a szabaditóra afiai, mint annak, a melyben Jézus született. A hit, remény, szeretet, ész, értelem és a lelkiismeret, szóval minden a mi az embert emberré tehette volna s teheti ma is, mind szabaditó után vártak. S ez a szabaditó a ma született Jézusban megjelent. Ő megingatta ama nézeteket, melyek a hitet az üres czeremóniák szigoru gyakorlásába helyezték s a bosszuálló kényur helyett a szerető Atyát ismertette meg a hitét elvesztett emberiséggel. Felébresztette a keblekben a jövő élet reményét. Feltörte a sirok zárait s egy nagy mezőt nyitott a halál fájdalmaival küzködő szenvedő előtt.

Biztositotta az emberiséget afelől, hogy tökéletesedés kezdetének folytatása lesz, ama boldog hazában, hol nincs mulandóság és változás. A szerencsétlen sorsüldözöttnek egy szebb élet hajnalát mutatta fel. A bünösnek visszaadta lelke nyugalmát, reményét, utat mutatván a megjobbulásra. Egész életét a szeretetnek szentelte. Lerombolta ama válaszfalakat, melyek Isten és ember, ur és szolga, gazdag és szegény, államférfi és alattvaló közt voltak. Szeretetre alapitotta tanitásait. Az ő szeretete kiterjedt az egész emberiség nagy családjára.

Az észt kiszabaditotta ama börtönfalak közül, melyek közé a zsidó főpapság előitélete s a régiekhez makacssággal ragaszkodó hatalma zárta. S utat nyitott a szabad gondolkozásra. Eleibe tárta a nagy mindenséget, mint Istennek jóságos adományát, hogy abban szabadon, emberalkotta korlátok nélkül vizsgálódhasson. Megnyitotta a végtelen tökéletesedésnek addig nem ismert utját s nem jelölte ki annak határát, hanem saját példájával tovább meg tovább haladni buzditotta.

A kényszer kötelesség teljesités helyett a lelkiismeretet helyezte az ember keblébe, hogy az által ne csak önmagának, hanem az emberiség hasznára is munkálkodhassék, hogy a mások

boldogitásáért ép ugy, mint a magáért, nem a büntetéstől való félelem, hanem a sziv és lélek sugalta érzelmek szerint munkáljon, hogy ne az anyagi, hanem a szellemi jóllét, a tökéletesség, az erkölcsi nagyság utáni vágyak inditsanak tetteink végrehajtására.

Jézus a lelket felszabaditja a szenvedélyek, indulatok, előitéletek uralma alól s érintkezésbe hozza Istennel, kitől az embernek adatott s tanitásai által folyton emeli, hogy azoknak szolgája ne legyen. Nem szab határt munkásságának, sőt utat tör, hogy azon a végetlen bölcs Teremtőhöz mindinkább közeledhessék.

Ime afiai az emberiség szabaditója! Követői akartok-é lenni? Azért gyültetek-e ide, hogy az ő szellemét magatokévá tegyétek? Hogy lerázzátok magatokról ama lelki terheket, melyek korlátok közé szoritnak?

Oh ha ezeket akarjátok, ha megerősödni akartok a Krisztus szerinti hitben, szeretetben és reménységben, fogadjátok őt hajlékaitokba!! Kövessétek tanácsait. Igyekezzetek megközelitni az ő szellemét! — Gyakoroljátok magasztos szeretetét! Engedjetek szabad folyást a mindent bölcsen kutató észnek! Az akadályok, melyek utaitokban vannak, ne rettentsenek vissza a munka terén! Legyen előttetek szüntelen ő, ki örök világosságban tündököl! Ki felemeli az elesettet, bekötözi sebeit a szenvedőnek, vigasztalást nyujt a szomorkodónak, ki segit, hogy az ő nevében összegyüljetek! S világosságot mutat, ha kételkedtek, s megerősit, ha ingadoztok. -- Az ő szeretete tartson össze titeket s terjedjen tovább meg tovább az emberek kebléhen! Amen.

XII.

Ünnepet bezáró ima.

— Karácsoni. —

Irta: Ütő Béla alsó-rákosi lelkész.

„Dicsőség a magasságos mennyben Istennek“, -- az angyalok karának e dalát halljuk visszhangozni most is felséges Istenünk! s ünnepszentelésünk végső pillanatain örömmel vesszük ismét ajkainkra e dalt, hogy végetlen szeretetedet magasztaljuk, mert Jézus elküldése által végrehajtottad, hogy legyen „e földön békes-

ség és az emberekhez jóakarat." Bár régen munkáltad már az emberiség boldogságát; a prófétàk által is felgyujtottad a hit és értelem világát... de a tudatlanság és tévelygés sötét éjjele boritotta a kebleket, meddig ama lelki szabaditót, Jézust el nem küldötted; általa magadat kijelentetted, törvényeidet megismertetted, Tégedet lélekben és igazságban imádni, parancsolataid szerint élni és egymást szeretni megtanitottál.

Az uj világ hajnalát jelezte az ég boltozatján feltünt csillag; a bölcsek és pásztorok örömmel mentek annak vezérlete alatt s vitték ajándékaikat, hogy felkeresve a kis gyermeket, előtte leboruljanak s néked tiszteletet tegyenek. Örömmel jöttünk fel mi is e szent ünnepen imádásod hajlékába jó Atyánk, hogy emlékezetben Jézus bölcsője mellett állva, atyai szerelmed, isteni fénysugára előttünk is bevilágolja az örök boldogságra vezető utat.

Keblünk legnemesebb érzelmeit hoztuk fel és mutatjuk be ajándékképpen ez órában, ünnepünk végső pillanatain is szent szined előtt, mert kegyelmed kiválóképpen őrködött életünk felett, hogy sem az idő mostohasága, a tél fagyos lehellete, sem semmi vész és csapás fel nem tartóztattak ünnepi örömünk nyilvánitásában, a hit dolgainak vizsgálásában. Békében, a hit melege által áthatott kebellel lehettünk együtt családunk tagjaival, hitfeleinkkel és barátainkkal hajlékodban s künn társas viszonyaink között. Részt vennünk engedted a szent vendégségben is, hol Jézus magasztos tényei vonultak el lelki szemeink előtt, melyeknek látása és átérzése a kegyes Simeonéhoz hasonló megindulásra emelte keblünket, hogy részesülhetének az örökélet kenyerében és italában, melyet atyai bölcsességed rendelt nekünk. Hála! óh örök hála legyen neked jó Istenünk, hogy a bölcső és koporsó együttes szemlélésével, azok közé zárolt földi életünk nemes feladatáról, gondolkoznunk engedted, annak megoldására vezérlő szövétnekül nekünk Jézust adtad.

Segélj minket örök szeretetü Istenünk, hogy szemünk elől őt soha el ne tévesszük s ama világosságot, melyet tudománya árasztott szét az emberiség lelki világában, meghomályositani ne törekedjünk, hanem abban legyen legszentebb foglalkozásunk, hogy mint Jézus által ujjá teremtett világosság fiai: „járjunk világossághoz illendő öltözetben." Jézusnak hivése, parancsolatainak megtartása vezessenek érzéseinkben és gondolatainkban, lehessünk erősek testben és lélekben, vallásunk szerelmében és igaz meggyőződésünk nyilvánitásában, önmagunk és az emberiség boldogságára hasznos és te előtted kedves cselekedetek teljesitésé-

ben. Ne engedj lankadni a jóban soha, sőt miképpen oda volt irányitva legszentebb törekvésünk, hogy kedves áldozattal járulhassunk szined elébe ama nagy áldásodért, melyet nekünk Jézusban adtál: segélj, hogy teljes életünkben járhassunk előtted igaz hittel, erkölcsi jósággal és áldozatra kész szivvel. Ujitsd meg még ünnepünket, hogy valahányszor Jézus születésén örvendünk: szülessünk ujra ama nemes elhatározásban, hogy őt fogjuk követni az élet megpróbáltatásai között is, mert követésében a megfáradtak ereje sem lankad el.

A te szent fiad tanitott minket nemcsak magunkért, de másokért is imádkozni s ha vannak, kik születése ünnepén velünk együtt nem örvendhettek, mert betegség, szenvedés megzavarták keblük nyugalmát, vagy miként a gonosz szivü királynak bosszuja miatt kisdedeiktől megfosztott szülőknek — koporsók felett kellett keseregniök: óh Atyánk küldd el azoknak a vigasztalás balzsamát, csendesitsd meg fájdalmokat, láttasd meg velök is Jézust s biztasd őket, hogy meg fogják látni szabaditásodat. Vezess mindnyájunkat igaz vallásos érzelemmel világi foglalkozásunkban is, hogy házunknál, családunk körében, az emberek között, egymás társaságában szóljunk tisztelettel szent nevedről, érzékiségünknek tudjunk határt szabni s még vigasságunk is legyen tiszta tüköre keresztényi érzelmeinknek. A tél komor napjai pihentetik testünk erejét, összeszoritották munkálkodásunk körét az anyagi javak szerzésében, de annál több alkalmat nyujtanak a lélek kincseinek gyüjtésére: adjad hát jó Istenünk, hogy ragadjuk meg az alkalmat önmivelésünkre, ismereteink szaporitására, hitünk öregbitésére. Jézusnak evangeliuma által vezess minket minden lépésünkben, gondolatunkban és cselekvésünkben, mert ő e „világnak világossága s ha őt követjük, el nem veszünk, hanem örök életet nyerünk.“ Az ő nevében kérünk hallgass meg könyörgésünkben. Amen.

XIII.

Meg kell ujulnotok!

— Ujévi egyházi beszéd. —

Irta: Györfi Ferencz szt.-mihályi lelkész.

Alapige: Efez. 4. 22—24.... le kell vetkeznetek ama régi élet szerint való ó embert. És meg kell ujulnotok a ti elméteknek lelke szerént. És fel kell öltöznötök amaz uj embert.

Keresztény atyámfiai! Különös sajátsága az emberi természetnek az, hogy nagyobb érdeklődéssel viseltetik az iránt, a mi „uj," mint az iránt, a mi „régi." E tekintetben mindnyájan együvé tartozunk a gyermekekkel. — Adjatok — például — a gyermeknek már meglevő játékszerei mellé egy „ujat" s meglátjátok, milyen örömmel fogadja; le sem akarja tenni kezeiből; csak avval szeret játszani; a „régiek" nem kellenek többé; pedig — meglehet — azok is épen azon szerkezetüek, szinüek, alakuak, csakhogy nem „ujak!" Vagy készittessetek neki „uj" ruhát s előtte a „régi" nem oly szép, nem oly jó többé; csak az „ujat" szeretné viselni; le se teszi sirás nélkül; pedig — meglehet — a „régi" is épen azon anyagból való s még a viselés nyomai se látszanak rajta; de hiába, egy hibája mégis van .... „nem uj." — Jelenjék meg egy társaságban „uj" ember: minden szem rajta függ, mindenki csak őt akarja hallgatni; birálják termetét, szavait, ruházatát, modorát, arczvonásait; szóval: mindenki csak vele foglalkozik; pedig — meglehet — ama társaságban vannak még épen oly derék, oly figyelemre méltó emberek; de hát... azoka a szem megszokta, azok már nem „ujak!" — Igy van a dolog a tudomány, az ismeretek terén feltünő „uj" eszmével is; tudós és tudatlan nagy seregben csoportosulnak körüle; vizsgálják, elemezik, bonczolják; mindenkinek szava van hozzá; addig teszik, veszik, — mint gyermek a játékot — mig mellette sok „régi" dologról megfeledkeznek; pedig — meglehet — az „ujnak" alapja amazokban van; meglehet, hogy amazok épen oly üdvösök, hasz-

nosok, mint emez; de hiába! . . . . amazok már ismerttek, ruhájok kopott; emez uj köntöst visel s a mi „uj“, ujdonságában hordja érdekét! Találkozzék két ismerős, legelső kérdés is nem ez-e: „mi ujság“!? pedig — meg lehet — a régi események épen oly tanulságosok, épen oly intők; de hát . . . . . azok „régiek“ s miért beszélni arról, a mit mindenki tud?

Látjátok — atyámfiai! — mint a gyermek játékával, a társaság uj emberével, a tudós világ az uj eszmével s az ismerősök az első kérdéssel: mi is ugy vagyunk az idővel. Oly szép számmal vagyunk itt, a milyent ritkán lehet látni e szent házban. Közülünk — ugy hiszem — egy se ifjabb tiz évnél s a nagyobb rész tul van már 30—40 éven is; de — hiszem — nem tévedek, hogy ma senki sem emlegette még eltöltött idejét; senki se kérdezte másikától: „hogy volt?“ de önmagában százszor is feltette e kérdést: „hogy lesz?“ S ennek oka semmi más, csak az, hogy van „uj dolog“, miről beszélni; van — mint a gyermek kezében — „uj játék“, melylyel kiki játszik a maga módja szerint: . . . . . . a részekre darabolt időnek más szakába léptünk . . . . . „uj esztendő“ van!

„Uj esztendő!“ . . . . . de hát ki adta az örökkévalóság egy pillanatnyi idejének e nevet?! Ki merészli mondani az idő ujulását?! Hiszen a levegő a világ teremtésekor is levegő volt; télre mindig tavasz, — éjre nap következett; az események egymás utánjában annyi időtől fogva háboru után béke s békére háboru jött; a harag és engesztelődés, a szeretet és gyülölség egymásnyomába léptek. Mindig csak régi dolgok, festve más szinre, rakva más rendbe!! — — Mivel ujabb egyik esztendő a másnál? — — talán mert 18 . . hez még egyes számot adunk, azonnal megujul felettünk az év, az idő?! . . . Ne hidjétek! Ez csak annyi, mintha a gyermek kezében elszakadt könyvnek uj táblát tesz a könyvkötő.

Az esztendő csak akkor ujul meg, ha megujulnak az emberek; hisz az év magában semmi, egy puszta szó csupán; lényegét emberek teszik. Hogy uj esztendőnk legyen, meg kell ujulnotok — atyámfiai! — gondolatban, érzelemben, cselekédetben; vagy mint az alapige szól: „le kell vetkeznetek ama régi élet szerént való ó embert és meg kell ujulnotok a ti elméteknek lelke szerént és fel kell öltöznötök amaz uj embert.“

Különösen kettőben ajánlok ujhodást:

1. vallásosságban

2. erkölcsben.

Mig ezekről elmélkedem, kérlek, hallgassatok ujult figyelemmel.

I.

Ujuljatok meg a vallásosságban.

Mai időben semmi se kezdett annyira kimenni szokásból, divatból, mint a vallásosság; pedig a vallásosság nem divatczikk, mit egyesek szeszélye talál ki s többeknek szeszélye éltet. — A vallásosság az embernek életszükséglete. — — A mig lesznek dolgok, melyeket az ember önhatalmulag, saját erején elintézni nem tud, — a mig lesznek események, melyekben kénytelenek vagyunk fensőbb igazgatást látni, – a mig lesznek titkok, melyeket se tudomány, se hatalom felderiteni nem képesek: addig az embernek a vallásosságra is lesz szüksége, hogy bátoritson ott, hol nélküle csak remegni tudnánk; hogy világoljon akkor, midőn nap, hold s csillagok fénye is sötétségben hagy; hogy vezéreljen azokban, melyekben ismeret, erő, ügyesség nem kalauzolnak.

De nekem ugy tetszik, hogy a vallásosság szükségének hirdetésével — mi papok — ugy vagyunk, mint a házi gazda némely vendégével. Hiába vannak felrakva elébe a legizletesebb ételek; hiába kinálja a legigazabb, a legőszintébb jóakarat, szeretet; meg se kóstolja; mert egyebütt kielégitette magát s nem érzi szükségét az étkezésnek.

A nép is mai időben — kevesek kivételével — eltöltötte magát olyan fogalmakkal, olyan eszmékkel, olyan gondolatokkal, a melyek az evangeliomi eszméknek, a vallásos gondolatoknak helyet nem adnak. Vasut és kereskedés, vásár és nyereség, gazdaság és politika közelebbről kezdették érdekelni az embereket, mint a vallás, melyet nem lehet pénzintézetben kamatoztatni, melynek haszna asztagba nem rakható. Hiába mondjuk, mint a Jézus példázatabeli király, ki az ő fiának lakodalmat szerzett: „imé, az én ebédemet elkészitettem; jertek el a lakodalomba"; kiki inkább szereti saját asztalát, menvén" egyik jószágára, a más kereskedésére." Hiába mondjuk: „Nagy nyereség az isteni szolgálat elégséggel"; több nyereséget látnak az adásvevésben. Hiába prédikáljuk: „boldogok, a kik éhezik és szomjuhozzák az igazságot"; a mai világ kinevet; a gyakorlat azt mondja: teritett asztal s korcsma több boldogságot adnak, mint ez a hirdetett éhség és szomjuság.

Ne higyjétek, hogy nagyitom a dolgot s valótlant beszélek. Emlékezzetek csak az elmult év s a többi esztendők Vasárnapjaira, melyeken ép ugy hivogatólag szólott a harang, mint ma, melyeken ép ugy prédikáltatott az ige, mint most: hány volt,

ki szorgalmatosan látogatta az Istennek házát? hány volt, ki vágyott e szent asztalhoz? hány volt, a kinek lelke gyönyörködött az Urnak dolgain?... Kevés, nagyon kevés!... A gazda arattatott, kaszáltatott; az asszony rendezgetett, tisztogatott; az ifjuság tánczolt, mulatott; üresen maradt a templom s a Sionnak utai sirtak!! És ma mi az eredménye a nagy igyekezetnek, mely hetenként hat napi munkával is eltelni nem tudott? Mi az eredménye Mártha szorgalmatosságának, ki sok dolga miatt nem kapott időt, hogy — — mint Mária — Jézus lábaihoz üljön s hallgassa az életnek beszédét? Mi az eredménye az ifjuság mulatozásának, örvendezésének, mely miatt a zenének hangját nem adta volna száz orgonáért?... Az, hogy van olyan gazda, a kinek ma azon kell töprenkedni, hogy pár hó multán mivel tartja éhező családját; van olyan asszony, kinek házában ásit a rendetlenség és van ifju, kihez hozzá tapadt a bün, a léhaság!

Hol van tehát az „uj esztendő", ha csak régi baj, régi szenvedés uj alakban jő?! Hogy ujul meg az idő felettünk, ha azok maradunk, mik eddig valánk?!

Látjátok atyámfiai, csak ilyen eredménye van a vallásosság elhanyagolásának; — mert a ki hit nélkül szerzi kenyerét, — a ki az „uj év" napján egész esztendőre akar imádkozni, — a ki a vallásosságot csak vasárnapi ruhájával veszi fel s hétköznapon idegen isteneknek áldozik, bármily szorgalmas legyen is, fövényre épiti házát s éléskamrájában idő előtt ver tanyát az éhség. — — Hát ha jött volna a halál?!... pénzét, javait adhatta volna-e cserébe lelkéért közülünk bárki is?

De lennénk csak mindnyájan vallásosok, hallgatnók csak szorgalmasan az evangeliumot: a gazda megtanulná a Példabeszédek bölcs irójától, hogy „az Ur félelmének vége tisztesség, gazdagság, élet"; az asszony figyelembe venné, a mit Jézus mond: „Mártha, Mártha, szorgalmatos vagy és sokra igyekezel, de egy a szükséges dolog"; az ifju hallgatna a bölcs Prédikátorra, midőn igy szól: „örvendezz ifju a te ifjuságodban; de meg tudjad, hogy az Isten tégedet itéletre vonszon"; és a haldokló igy szólna a Zsoltáriró királylyal: „hová mennék a te lelked elől oh Uram!?... ha a koporsóba vetem az én ágyamat, ott is jelen vagy" s ha volna szenvedő, a ki méltatlanságot tür, — éhező, a kinek nincs kenyere, — bujdosó, ki dideregve jár s küzdő, kinek bére a hálátlanság, mindenik megnyugvást találna az apostolnak e szavaiból: „a kik az Istent szeretik, azoknak mindenek egyiránt javokra vannak".

Hogy uj esztendőtök legyen atyámfiai, „vetkezzétek le ama régi élet szerént való ó embert; öltözzétek fel amaz uj embert“: ujuljatok meg vallásosságban.

De ujuljatok meg

II.

erkölcsben is.

Ha általános és jogosult a panasz a vallásosság hanyatlása miatt, épen oly általános és jogosult az erkölcsök megromlása felett is; pedig „minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs.“ Amaz elsőből következett ez a második és e másodikból a harmadik: az a türhetetlen, az a rendetlen állapot a társadalomban, mely — mintha átok volna — elviselhetetlen teherként nehezedik reánk. Van-e csak egy is, a ki ne jajgatna annak sulya alatt?!..... A család jajgat, mert engedetlen, szófogadatlan fiak, fényüző leányok keseritnek apát és anyát; vagy apák tékozlása felett sirnak fiu és leány. A gazda jajgat, mert cselédjének igazsága, hüsége nincs s a cseléd jajgat, mert gazdája nem fizette bérét. A vagyonos jajgat, mert keresményét nem tudja biztositni tolvajság ellen, a szegény is jajgat, mert érzi a nagyobbnak hatalmát, kezét. A község jajgat, mert ügyei zavartak; naponként ujabb sebek támadnak testén; az egyház is jajgat, mert romladoznak templomai, düledeznek czintermei s javitás helyett „enyém-tiéd“ kérdése járja. Mindenütt, hol ember él, csak jajgatást hallani, mert a társadalom teste beteg! .... Pedig mennyit s mennyien orvosolják!! .... Ott a sok törvény s szabályrendelet, mit théka számra gyártanak; de mit használ, ha mindezek csak irott valaminek maradnak? .... Ott a sok hivatal, mely egész hadsereg; minden törvénynek külön ügynöke; de mit ér, ha a vadász kancsal s rendszerént tul lő a czélon? vagy mit ér az, ha a jogsérelemnek orvosságát „perben“ keresi mindenik? Olyan állapot ez atyámfiai, mint ha szobában, hol sokan vannak, egyszerre gyertyát oltanak s egyik kezével ütésre, a mással védelemre készül mindenik. S jaj akkor a társaságnak, ha nincs, ki világot gyujtson! Jaj nekünk, ha nem ott voltunk, a hol ég; ha nem ott kötözünk, a hol seb van; ha nem azt az orvosságot veszszük, a mi használ; ha azt várjuk, hogy más gyógyitson s mi magunk gyógyulni nem akarunk. Jaj nekünk, ha tovább is azt hisszük, hogy az isteni dolgokat emberiekkel helyettesiteni lehet.

Betegségünk nem egyéb, mint az erkölcsök megromlása és ennek nem borogatás, nem külső gyógyszer kell. — — — Ereinkbe

kell uj vért ömleszteni; cselekedeteinknek rugóit kell megváltoztatni; arra a fundamentumra kell épitni életünk hajlékát, a mely vettetett a Krisztusban; ugy is „más fundamentumot senki sem vethet.“ A mit a mai kor áramlata iszapul rakott reánk: a törvénynek jármát s a testnek bilincseit kell lerázni magunkról, hogy járásunk szabad s egyenes legyen; hogy a sziv és lélek földjét kellőn mivelhessük. Ki kell gyomlálnunk e földből minden dudvát a hitnek eszközeivel s vetnünk kell belé kereszténységnek magvait. Törvénykönyvünk legyen a Biblia; gyüléseinknek helye a templom. Itt tanuljon a gazda méltányosságot, a cseléd hüséget, a férfi igazmondást, az asszony kegyességet, az ifju jámborságot, a gyermek engedelmességet. A ki gyülölséget táplált eddig, induljon engesztelődésre itt a szeretet oltára mellett; a ki érdeknek volt szolgája, legyen szabadosa az evangeliomnak; a ki félt a törvénytől, nyerjen bátorságot a hitben; a ki durva és vakmerő volt, olvadjon meg a szeretet tüzében és „elmenvén, cselekedjék mindenik aképpen.“

Ez lesz — atyámfiai — az erkölcsök ujhodása; ebben ujulhat meg felettünk az idő, az esztendő! Ez lesz e földön Istennek országa „s a kik ezt keresik, azoknak mindenek megadatnak.“ Kivánom is néktek atyámfiai, hogy a lélek és a test javaiban ne legyen szükölködéstek; a munkás táplálkozzék munkásságának gyümölcsével; a ki vet, arathasson örömmel; a ki szenved, szivét vidámitsa meg remény; a ki boldog, boldogsága legyen zavartalan s a küzdőnek bérül jusson elismerés. Kivánom, hogy legyen a családokban béke, a községben előhaladás, az egyházban szeretet; hogy legyen felettünk amaz uj ég, alattunk amaz uj föld, melyben lakozik igazság: hogy legyen ez esztendő mindnyájunkra nézve „az Urnak kedves esztendeje.“ Amen.

XIV.

„Mit cselekedjünk, hogy uj eget és uj földet nyerjünk“?

— Ujévi egyházi beszéd köznép előtt! —

Irta: **Mátyás János** muzsnai lelkész.

II. Péter, III. 13. „Uj eget és uj földe várunk, melyekben lakozik az igazság“.

Isten hozott várva várt uj év! Isten hozott!! Ma minden keresztény ember-társát, barátját, szomszédját igy üdvözli: boldog uj évet! Ma a kis gyermek is szülőit igy köszönti: boldog uj évet! Fogadjátok tőlem ti is e szent helyről, Sionunk e kies hegyéről, egyszerü, de őszinte tiszta szivből eredő üdvözletemet: boldog uj évet!

Igen, legyen szerencsés a beállott uj év családotokra, nemes törekvéstekre és munkáitokra! Ne érezzétek a „nem szeretem napok“ sulyos terhét: ne bántsa lelketek nyugalmát keserüség, fájdalom és szenvedés! A hitvestársak, a gyermekek és testvérek közt egyetértés legyen a vezérlő angyal, virágozzék a megelégedés és boldogság, terjedjen az erény és igazság!

Ha az irigység ádáz csele akar rajtatok győzelmet venni: a szeretet és béke angyala őrködjék lelkeitek felett. Ha a hitlenség akar porba sujtani: az élő hit oszlassa el erőtlenségteket. Ha a csalódás fájdalma száll lelketek derüjére: a reménység angyala jőjjön és hullasson arany-erőt megvigasztalásul.

De ne csak magunkra gondoljunk a beállott uj évben! Legyen boldog az hazánkra és keresztény anyaszentegyházunkra nézve is! Virágozzanak azok jólétben; gyarapodjanak és nemesüljenek bennük a polgári és keresztényi erkölcsök és erények, melyek éltetői, fentartói a családnak, a hazának és keresztény anyaszentegyháznak. És a föld barázdái, hadd hozzák meg a munka és fáradság jutalmát; ért gyümölcsökben!

Azonban midőn igy üdvözöljük az uj évet, lehetetlen eltitkolnunk némi aggodalmat is az uj év, a jövő iránt s szorongva

kérdezzük: vajjon mindezek beteljesednek-e, valósulnak-e? Avagy a beállott uj év megtagadja mindazt, a mit várunk, reménylünk tőle? Valóban atyámfiai, vágyainkkal, reményeinkkel s igy jövőnkkel is ugy vagyunk, mint „a lepecsételt levéllel, melyet örömmel veszünk kézhez, pedig nem tudjuk mit rejt magában.“ „Bizonnyára mint az árnyék, ugy jár az ember; bizonnyára csak hiába szorgalmatoskodik; csak hiába gyüjt, de nem tudja kicsoda éli meg azokat.“ (Zsolt. 39.)

Avagy ki tudná megmondani, hogy mit rejt méhében a jövő? Vajjon lehanyatlik-e szerencse csillagunk, vagy aranyfény tündöklik derült egünkön? Vajjon, ha ma még csendben és békében vagyunk családunk körében, holnap nem dulja-e fel nyugalmunkat a háboruság? És vajjon, azon a kis függetlenségünkön, melyet ma még sajátunknak mondunk, már a közel jövőben nem fognak-e rablánczok zörögni? Mind ezek oly kérdések, melyekre válaszolni nem tudunk! Hát vajjon ezekre: hogy mikor jön el az az idő, a mikor „az a fényes csillag“ fényével betölti, megvilágositja a sötét elméket? a mikor: tiszteletben tartjuk azt, a mi a másé; a mikor: a nem szeretem napok terheit könnyebben hordozhatjuk; a mikor: nem lesz többé keserüség, sirás és jajkiáltás; a mikor beteljesedve lesz a parancsolat: „Tiszteljed atyádat és anyádat, hogy hosszu életü légy e földön, melyet a te Urad, Istened ad tenéked“: a mikor, a kereskedő azzal a mértékkel mér, a melyikkel veszen? Mindezekre csak annyit tudunk felelni, hogy: tőlünk messze vannak. Mert mindennap tapasztaljuk, hogy az evangélium csak kiáltó szó a pusztában; „a Sionnak utai sirnak, mert nincs a ki felmenjen a templomba“; (Sir. 1: 4.); hogy örvendünk, ha más tulajdonában kárt tehetünk; hogy a gyermek édes apját és anyját keseriti, bánatba ejti, vagy éppen ütlegeli; hogy mindenekben a mások kijátszására törekszünk; hogy pénzért, jutalomért szolgáltatunk igazságot; hogy elnyomjuk az ártatlant. Valljuk meg, jelenünk, sorsunk, állapotunk sok tekintetben elszomoritó s a világ erkölcsi arczulata nem a legderültebb!

Ez látta és tapasztalta az apostol is korában s reménykedőleg azért mondotta: „uj eget és uj földet várunk, melyben lakozik az igazság.“

Azonban az uj eget és uj földet hiába várjuk tétlenül, összedugott kezekkel; ha reményeink, vágyaink megvalósitásán mi magunk egész lélekkel nem munkálunk. Jertek azért, lássuk, mit cselekedjünk az uj évben. 1-ször mint a család, 2-szor mint a haza és 3-szor mint az egyház tagjai?

Uj ég és uj föld, szebb és jobb jövőnk, boldog uj esztendőnk: fontos tárgy; azért mig e három pontban teendőinket elmondom, becses figyelmeteket elvárom.

*

Előre bocsátom, hogy az uj ég és uj föld alatt nem értek valamely a messzi láthatáron feltünő és feltalálható uj eget és földet. Azt sem értem, hogy ezen mi földünk, melyen Isten kibeszélhetetlen szeretetéből, kegyelméből ezer éve lakunk, megváltoznék s más alakot öltene magára! hanem uj ég és uj föld alatt sorsunk és vallási, erkölcsi, társadalmi, anyagi és lelki állapotunk jobbrafordultát értem.

Ez pedig csak ugy lesz, ha

1-ször mint a család tagjai családunkban mieinket jól neveljük, engedelmességre és munkára szoktatjuk.

Az emberiség diszes épületének alapja: a család. Éppen ezért én a jelen innepi alkalommal titeket a családba vezetlek, mint legközelebbi otthonba. Itt vannak az apa, anya és a gyermekek. Hol e három fő alkatrész nincs meg, nem teljes a család. Természetes hát, hogy minden családnak feje van, kinek első sorban kötelessége nevelni, tanitani, engedelmességre és munkára szoktatni a család minden tagját.

A vadfa magára hagyva fanyar gyümölcsöt terem; ha oltjuk, nyessük s többször átültetjük: nemes, izletes gyümölcsét szedjük. Igy vagyunk az emberrel is. Ha a gyermeket magára hagyjuk, napról-napra látni fogjuk rosz irányu felnövését; ellenben, ha neveljük, tanitjuk, mind tökéletesebbé válik. Jól tudjátok ti k. a. mint földmivelő emberek a ti munkáitokról, hogy a föld csak ugy terem, ha jól megmivelitek és a mi szintén szükséges, a maga idejében megköverititek. Az ember lelki világa is termő föld s mi mint családtagok, azon munkások vagyunk. Nemesitsük ugy magunkat, mint miéinket. A vad hajtásokat — értem a rosz indulatokat, szokásokat — nyesni kell, hogy idővel nemes gyümölcsöt teremjünk, sok jót cselekedjünk. Igy teszszük családunkat miveltté, boldoggá s Isten és emberek előtt kedvessé. A jó nevelést már zsenge korban el kell kezdeni. Azt mondja a példabeszéd: „addig hajtsd a fát, mig vessző.“ Tehát, ha azt akarjuk, hogy az uj ég és uj föld eljőjjön, tegyünk meg mindent. a mit tennünk lehet és kell családunkért. „Munkátlan embernél nincs nagyobb terhe a földnek“: mondja egy más példabeszéd. Ezzel azt akarja értésünkre adni, hogy szoktassuk a miéinket jó

idején kitartó munkára! Ide vonatkozólag olvashatjuk a szent könyv parancsát is: „Eredj el a hangyához, oh te rest, nézd meg az ő utait és tanulj! Holott nincsen vezére, igazgatója és ura: mégis nyárban szerzi meg az ő élelmét, megszerzi aratáskor az ő eledelét." (Péld. VI., 6 -8.) Szeretném k. a. ha mi is családunkban ugy tennénk, mint a hangya!

Rajta! föl a tettre! kitartó munkára, mert csak igy leszünk Isten kedve szerinti család, hová megjön az uj ég és uj föld, melyben lakozik a boldogság és megelégedés.

De mi 2-szor a hazának is tagjai vagyunk, itt is sok a tenni valónk.

Mint polgárok, ezt a hazát szeretni tartozunk, melyről a költő oly elragadó szépséggel és igazsággal mondja „a nagy világon e kivül nincsen számodra hely, áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell!"

Hazánkat emberi kötelességeink hü teljesitésével kell szeretni. Mert hiába kiáltja valaki tele torokkal, hogy „éljen a haza, virágozzék a haza", ha ő ennek eszközlését cselekedeteivel nem segiti elő; ha ő a haza terén csak munkátlan proletárként tengeti nyomorult életét.

Valódi hazaszeretet alatt tehát az igazi, benső, nemes tettekre hevitő honszeretetet kell érteni, melylyel őseink sokszor, valahányszor az idő, a kor ugy kivánta, a hazát ujjá teremtették. Azt a honszerelmet, mely ha a hazára ellenség, „Pogány jő," ezt mondja Hunyadival: „Hah! nem türhetem. Magyar hazán és nemzeten nem dul pogány hatalma!" S aztán hogyha szükség „Aczélt ragad,... csatáz, viv, izzad éj és nap. S mig nem győz nincs nyugalma." (Czuczor.) Értem azt a honszeretetet, a melyik ha mondja:... igazán mondja...: „Tiéd vagyok, tiéd hazám. E sziv, e lélek", s tettekben mutatja szeretetét, tudván, hogy minden Demosthenesnél szebben beszél a tett.

Tudnotok kell afiai, hogy a hazát nemcsak azok szerethetik, kik törvényeit alkotják, népeit kormányozzák, hanem mindenki, tekintet nélkül foglalkozására. Az iró és költő tollával, a festő ecsetjével, az iparos eszközével, a földmives ekéjével, a katona fegyverével, mind -- mind lehetnek hü hazafiak. Nyissátok fel hazánk történelem könyvét s a hazaszeretetnek minden téren annyi szép példájával találkoztok, a mennyit tán a világon egyetlen nemzet sem mutathat. A rómaiak történetében Regulus és Cincinnatus, a görögökében a spartaiak, Amerikában Washington, hazánkban

Szent István, Hunyadi Mátyás, az egri, a szigetvári hősök, Kossuth, Deák, Széchenyi... a hazaszeretetnek mind fényes nevü példányképei. S még hányan rajtok kivül?! Ezeket ha követni tudjuk — csak némileg — is, hazánkat akkor igazán szeretjük. Álljon tehát lelkünk előtt szüntelen a költő intése: „a haza mindenek előtt!“ Láttam egy boldog országot, melyben a nép szükséget nem érzett, mert ebben a kötelességtudás és teljesités kinek-kinek mindennapi kenyere volt. Olvastam egy római katonáról, „hogy Pompei város fala mellé vala állitva őrnek, midőn a Vezuv iszonyu kitörésével a várost eltemette; a katona ott állott helyén mozdulatlanul! Meghalt anélkül, hogy helyét elhagyta volna.. „Ime, a kötelességtudás bár egyszerü, de szép példája.

Föl! minden sorsban, minden állapotban! Szegény és gazdag, tudós és nem tudós, kereskedő és földmivelő a hazának mind egyforma tagja! Mindenikre kötelesség vár! Mindeniknek tenni kell a szerint, a mint az Isten tehetséget adott. Akkor hazánkra nézt is várhatunk „uj eget és uj földet, melyekben lakozik az igazság és haladás.“

Ha boldog uj évet várunk, akkor 3-szor legyünk vallásos, buzgó keresztények.

Azt mondja idvezitő Jézusunk, hogy „az Isten országa ti bennetek van.“ Luk. 17:21. „Bizony mondom néktek, ha olyanok nem lesztek mint a kis gyermekek, semmiképpen nem mehettek be az Isten országába.“ Mát. 18: 3. „Keressétek először az Isten országát és annak igazságát és egyebek megadatnak nektek.“ Mát. 6: 23. Ime k. a. ha többet nem mondanék is, Jézus eme szavaiból megtudhatjátok, melyik ut áll előttünk, melyen haladnunk kell naponta, hogy értelmesebbek, miveltebbek — szóval: tökéletesebbek legyünk. Ez az ut a vallásosságnak, az Isten országa keresésének, a kis gyermekekéhez hasonló tiszta erkölcsösségnek utja! S hogy ez uton haladhassunk, kettőztessük meg templombajárásunkat! Jőjjünk fel napról-napra, hétről-hétre, hogy imádjuk a mi urunkat Istenünket.“ Ésa. 66: 23. mert: „ő teremt nekünk uj eget és uj földet.“

Itt megismerjük a vallás igazságait, azokat az igazságokat, melyekkel mi is, mint hajdan Mózes, benézhetünk az igéret földére, megláthatjuk annak szépségét, gyönyörködhetünk dicsőségében. Ide jőjjünk Istentiszteletre, hálaadásra — e szent házba, itt az örökélet forrása, amaz éltető viz, „melyből a ki iszik, soha meg nem szomjuhozik.“ Ján. 4: 14.

Ezt cselekedjük a beállott uj évben, ha boldog napokat

akarunk érni és tölteni! Legyünk vallásosak s vallásunkban legyünk buzgólkodók.

Mert hit nélkül, vallás nélkül csak olyanok vagyunk, mint a tengeri utas iránytü nélkül; mint az ég napfény nélkül; mint a fa virág nélkül. A hit mindent pótol, a hitet ellenben nem pótolja semmi. S hogy hitetekről bizonyságot is tehessetek, szent vallásunk, egyházunk iránt nyissátok meg áldozatkészségtek tárczáját s buzgóságtok forrását, hogy ne csak ajkaitokon hordozzátok az Isten szent nevét, hanem sziveitekben és cselekedeteitekben is. Igy aztán mint keresztények is várhattok uj eget és uj földet, melyben igazság, boldogság, megnyugvás és szeretet lakozik!

*

Előadtam teendőinket, melyeket a beállott uj évben el kell végeznünk családunk, hazánk és anyaszentegyházunkban, ha boldog ujévet akarunk érni, tölteni. Ismételjük még egyszer a három főkötelességet: családunkban törekedjünk miveltségre és kitartó munkára, hazánkat, ezt a jóságos anyát szeressük s érette tenni, áldozni mindig készek legyünk s mint keresztény anyaszentegyházunknak tagjai legyünk vallásosak, buzgók és áldozatkészek. Ekkor várhatunk és érünk is „uj eget és földet, melyekben lakik az igazság.“ Legyen, oh legyen boldog ez a felderült uj esztendő minden emberre! Amen.

XV.

A paradicsom nem veszett el a földről!

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: **Nagy Lajos** kolozsvári lelkész-tanár és központi-kolozsdobokaköri esperes.

Alapige: I. Mózes 3: 23. v.
Kiküldé azért ötet az ur Isten az édennek kertéből.

Alapigénk szavai a szent történelem azon részéhez tartoznak, mely az első emberpárnak a földi paradicsomból lett kiüzetését beszéli el. Mózes próféta előadása nyomán némely bibliamagyarázók az elveszett paradicsomnak helyét napkeleten a Tigris és Eufrátes folyó vizek forrásainál keresik, remélvén azt ottan ma

is feltalálhatni. Rambach szerént jobb lenne, ha többet fáradnának a mennyei paradicsomért, mintsem hogy idejöket oly hasztalan nyomozódásokkal töltsék el, melyek a végin is csak vélemények maradnak. Részemről az emlitett bibliamagyarázókhoz örömmel csatlakoznám, ha nem azt vitatnák, hogy az elveszett paradicsom itt vagy amott volt, hanem azt, hogy a meglevő itt vagy amott van; mert nézetem szerint az éden vagy a paradicsom, — mely héber és persa szavaknak jelentése ugy sem más, mint szép kert, mulató hely — a földről nem veszett el. A nappal világával, az éjszaka ragyogó csillagaival ma is oly szépek, mint a teremtés első napjaiban, sőt azt hiszem, hogy azok előtt, kik a különböző naprendszereket, a csillagok pályafutását s ezekben az Istennek bölcsességét ismerni és imádni tanulták, még szebbek, mint a tudatlan Ádám és Éva előtt a paradicsomban. A föld ma is oly gazdagon virágzik és gyümölcsözik, mint az éden kertje, sőt azt hiszem, hogy még szebben és gazdagabban ott, hol a kedvező éghajlati viszonyok mellé az emberi mesterség és szorgalom is hozzájárult. Bizony sok helyet lehet találni a földön, mely szépségben felülmulja Kis-Ázsiának azt a részét, mely az első ember bölcsője lehetett. Szelid éghajlat alatt, zöld leveles, virágos fák árnyában jó szállása lehetett Ádám apánknak; de mennyivel jobb, kényelmesebb a mostani ember szállása a csinosan épitett s minden szükséges tárgygyal berendezett lakházakban, falukban és városokban. Szerintem a paradicsom nem veszett el a földről.

De nem kell betüértelemben venni a bibliai elbeszélést a paradicsom elvesztéről, mondják mások. A biblia ez elbeszélése, részint az ősi kor szellemét tükrözi vissza, mely szerént csaknem minden régi nemzet busan emlékezett egy-egy elveszett aranykorról, mint a hogy mi is olykor busan emlékezünk az elmult szebb napokról, jobb időkről; részint pedig jelképesen eléadja azt a lélektani igazságot, hogy ha az ember egyszer vétkezett s ennek következtében az öntudat nyugalmát vesztette: akkor nem talál többé örömet sem az ég, sem a föld szépségeiben, akkor rá nézve elveszett a paradicsom. Ez értelmezést szivesen osztom, csak ne vigyék odáig, hogy Ádámban mindnyájan vétkeztünk s igy reánk nézve is a földi paradicsom elveszett. Meggyőződésem szerint az ember ma is bün nélkül, tisztán születik, mint az első ember s igy mindaddig paradicsomban lehet a földön, mig szivét tisztaságban és ártatlanságban megőrzi s igy keblének nyugalmát, lelkének vidámságát el nem vesztette. Meggyőződésemet a felhozott lélektani alapra, a szentirás világosabb szavaira épitem, és

épitem Isten igazságára, mely nem engedheti meg, hogy egy ember bünéért az egész emberi nemzet bünhödjék örök időkre. A paradicsom nem veszett el a földről.

A paradicsom nem veszett el a földről! — Honnan van még is, kérdezhetnétek, hogy a próféták és apostolok irásiban a paradicsomról, mely a földön léteznék, sehol sincs emlités, sőt épen ellenkezőleg a próféták szerént bujdosók, idegenek és jövevények vagyunk e földön. Pál apostol szerént pedig nincs itt maradó városunk, hanem jövendőt keresünk? Ha a próféták nem találtak paradicsomot e földön — azt bőven ki lehet magyarázni a zsidó nemzet boldogtalan multjából. Ha Pál apostolnak nincs kedve a földön maradni, ki csudálkozhatnék azon? Apostoli munkássága közben alig hogy megpihent valamely városban, alig nyert meg ottan prédikálásai által nehány szivet az evangeliumnak s már is kénytelen volt érezni a zsidók haragját, a pogányok gyülölségét és a köznép dühét. Maga az apostol irja egyik levelében: „Háromszor verettem meg vesszővel, egyszer köveztettem meg; háromszor voltam a tengeren veszedelemben hajótörés miatt: veszedelmes utakban gyakorta voltam, rablók miatt veszedelemben voltam, veszedelemben voltam nemzetségem és a pogányok között, a tengeren, a városban, a pusztán, fáradtságban és nyomorban, vigyázásban, éhségben és szomjuságban.“ (2. Kor. 11: 25–27.) Tegyük magunkat Pál apostol lelki helyzetébe, 's éppen nem csudálkozhatunk rajta, ha nem találta fel e földön a paradicsomot s vágyódott egy jobb hazába. Ha az első keresztények kész örömest rohantak a máglyákra, nem törődvén a földi örömekkel: ezt is kimagyarázhatni bőven az üldözésből és sanyargatásból, melynek ki voltak téve szüntelen.

Szemben az első keresztényekkel, az apostolokkal és a zsidó nemzet prófétáival, azt nem merném állitani még se, hogy ma már az egész föld paradicsom; mert látja Isten és ember, hogy bizony most is sok a baj, a bün és a szenvedés a népek és a nemzetek és az egyesek életében, hanem azt mégis merem állitani, hogy a paradicsom nem veszett el a földről, sőt paradicsom, vagy azzá lesz a mi lakóhelyünk is. Megmondom hogyan. a) Munkássággal, b) szeretettel, c) tiszta öntudattal.

a) Paradicsom a föld először is munkássággal. A kinek alkalma volt sokat utazni, sok országban szétnézni, az olyan ember kénytelen megvallani, hogy szorgalom és munkásság nagyon is sokat szépitett a föld ábrázatján. Hány mocsárt

száritott ki, hány kopár oldalt ültetett be növényekkel, hány pusztát népesitett be emberekkel, állatokkal, hány pompás várost, mulató helyet épitett a munkásság!? Kerteink mennyire szépülnek délnek átültetett pompafáival, keletnek ékes virágaival; határaink menynyire gazdagodtak Ázsia és Amerika honositott gabonanemeivel? Mily áldást hozott az emberiségre, mennyi kényelmet eszközölt sokak számára az emberi munkásság? mindezeknek részletesb előszámlálása nem lehet az én feladatom, a mit felhoztam, csak annak támogatására szolgál, hogy bizony a munkásság által a föld szine szebbé lett és szépül naponként.

A munkás ember méltó az ő jutalmára. És ez ritkán is marad el. A növény, melyet kis kertedben reggel és este öntözgettél, hőségtől és fagytól védelmeztél: elvégre szépen kivirágzik, s ékességévé válik kertednek; a föld, melyet megszántottál, bevetettél: elvégre dus kalászokban hullámzik meződön; az eszme, melyet éjjeli és nappali gondolkozás között érleltél: elvégre kihat az emberek közé s homlokodra babérokat szerez; a gyermekek, kiknek ápolására, képzésére szentelted erődet: elvégre nagyok lesznek és szeretettel fizetik vissza fáradalmaidat. Oh a munkás ember egy paradicsomot teremt magának és maga körül a földön.

Ha az emlitett jutalmak el is maradnak! ha virágod elhervad, mielőtt kinyilt volna; ha szántóförded vetését jég veri le, vagy szárazság aszalja meg; ha üdvös eszméd a pusztában hangzik el; vagy még üldöznek is érette; ha gyermekeid hálátlanok hozzád: még akkor is megmarad lelkedben a kötelesség-teljesités édes önérzete s ez önérzettel mindenütt paradicsomban vagy a földön.

És ha a földi paradicsomot még szorosabban feltételezzük is a lelkiektől, még akkor is bátran merem állitani, hogy paradicsom a föld munkássággal. Tiszta igazság az, hogy az ember munkája közt kapja a legjobb nevelést. Közvetve a munka éppen ugy adja a léleknek a szellemi és erkölcsi táplálékot, mint a testnek a kenyeret. Vegyük például a szántóvetőt. A szántóvető szükséges, hogy figyeljen az elemekre; szükséges, hogy a földnek, melyet megszánt, a magvaknak, melyeket elhint, az állatoknak, melyekkel dolgozik, természetét, nemeit és erejét ismerje. E szükség arra szolgál, hogy a figyelő és itélőtehetséget erősitse, gondolkozását gazdagitsa, – szóval, hogy az embert nemesebbé tegye a földön. S ha ez igy van az anyagi, mennyivel inkább a szellemi munkásság terén!

A munkásság elüzi az unalmat s igy megakadályozza oly bünöknek elkövetését, melyek leginkább a tétlen életből szoktak származni; pedig mi szükségesebb arra, hogy paradicsom legyen a föld, mint a szivnek tisztaságban és a léleknek ártatlanságban megőrzése!

A munkásság alkalmat és módot nyujt arra, hogy az ember másokkal jót cselekedvén, erkölcsi életet éljen. Nem minden ember dolgozik csak magáért, hanem legtöbben azokért is, kik drágák a szivnek: egyik atyjáért, másik gyermekéért, a harmadik keresményének egyrészét oda áldozza, hogy a szegények táplálást, a betegek gyógyulást és a tudatlanok oktatást nyerjenek. Az ember, ki másokért örömmel munkál, önmagának is épiti földi paradicsomát, munkája közben nemesebbé és jobbá lévén lelkében.

A munkásság még vallásos oktatásban is részesit s igy is épiti e földön a paradicsomot. Vegyük itt is például a szántóvetőt. Földjét eső és napsugár termékenyiti, mezeje tavasztól őszig virágzik és gyümölcsözik Isten jóságából; Isten bölcsességét látja a természet rendiben, hatalmát hallja a mennydörgésben, erejét bámulja a viharban. Mindez nem marad rá nemesitő befolyás nélkül. A szántóvető nem lehet vallástalan — munkájával keresi mindennapi kenyerét és megtalálja az élet kenyerét is, megtalálja az ő Istenét. És ismét mondom: ha ez igy van az anyagi, mennyivel inkább a szellemi munkatéren, hol az Istennek lelki áldásaira is rátalálunk, bölcsességét, hatalmát és erejét a lelkiekben is láthatjuk!

Csudálatos, hogy mindamellett is sokan átoknak tartják a munkát, melyet Isten éppen akkor sujtott az emberi nemzetre, midőn az első emberpárt engedetlensége miatt a paradicsomból kiüzte.

Átok valóban az emberen a munka akkor, ha annyira a testiekre szoritkozik, hogy a lélek fejlődése egészen elfojtódik általa; átok akkor, ha valaki annyira tulozza akár a testiekben, akár a szellemiekben, hogy a szükséges idő uj erők gyüjtésére nem marad fenn; átok akkor, mind reá, mind másokra nézve, ha valaki oly munkatéren dolgozik, melyre hivatva nincs és átok ott, hol csak egyik ember dolgozik, a másik pedig henyélve fogyaszt. Hanem Isten áldása ott, hol a munka maga rendén foly. Dolgozzék csak minden ember — kiki az ő hivatása szerint, egyik észszel, a másik kézzel — mindenki tehetsége szerint: akkor nem lesz átok a munka, hanem az a varázserő, mely paradicsommá változtatja a földet.

b) Paradicsom a föld, másodszor, szeretettel. Éreztem ezt magam is, midőn a szülei szeretet boldogitó befolyását az atyaiháznál közvetlen tapasztalhatám, és érezhetétek mindnyájan, kiket a jó Isten szerető szülékkel áldott meg. Az ártatlan gyermekévek önmagokban is szépek, de mennyivel szebbek, ha az édes anyának önfeláldozó szerelme, az édes atyának gondozása alatt telnek el. A gyermekarcz, melyet az édes anya csókolgat,... pirosabb, mosolygóbb, mint az árváé, ki ezt nélkülözni kénytelen,

A szülei házat el kell hagynunk. Az ifju tiszta és önzetlen szivet vivén magával az emberek közé, egy ideig paradicsomnak tekinti a világot — mindenek felett pedig elég hatalmas képzelő erővel bir arra, hogy saját ábrándvilágában uj meg uj paradicsomot alkosson magának, — hanem mindez nem sokáig tart: a világban keserü csalódások érik; ábrándvilága szétpattan, mint szappanbuborék. S mit gondoltok, mi adja vissza örömét, boldogságát, mi adja vissza az ő elveszett paradicsomát? Gazdag emberek utazással, szép házak épitésével, drága butorokkal, finom ételekkel és italokkal akarják szépiteni az életet — s gyakran csak megaranyozzák ezáltal a lánczot, mely a lelket a földhöz köti. Mások más uton szépitik: zene, festészet, tudomány, költészet, könyvek és gondolatok által. Hanem ilyen ember aránylag kevés van, százra alig esik egy. Az emberek nagy része a szeretet által szépiti meg az életet — a nő örvendez férjének, a férj nejének, mindketten örvendeznek a gyermekeknek, s e kölcsönös örömben és szeretetben ismét fel van találva a paradicsom. Munkálni természetesen szükséges e paradicsomban is, sőt még többet, mint azonkivül, de szivének kedveseiért örömmel munkál az ember, s ha éppen elfáradtál, szerető kéz törli le homlokodról az izzadtságot — és ha nyomor, szenvedés ért, azt is meg tudja édesiteni a hü társnak szeretete.

Azonban félreismerném a szeretet üdvös befolyását, ha azt csakis ily kicsiny körben mutatnám be előttetek. A szeretet szintugy, mint más lelki tehetség, fejlődik, növekedik s mentől nagyobbá lett, annál több örömet és üdvöt áraszt szélyel, annál nagyobb lesz körében a paradicsom. Szereted előbb az emlőt, mely táplál, az ajkot, mely megcsókol, aztán az anyát, az apát, a testvért, a férjet vagy nőt, kik családodnak tagjai: s majd tágasabb körben szereted hű barátodat, embertársadat, szereted hazádat, egyházadat, szereted még ellenségeidet is.

Ily nagy szeretet — mondjátok — kevés emberben van.

Éppen az a baj, atyámfiai, hogy kevés emberben van, ezért oly örömtelen, oly boldogtalan sok emberre nézve a földi élet, ezért nem virágzik fel a haza, ezért keseredik el jobban az ellenség. Óh, ha minden ember — ki-ki az ő körében — megruházná az árvát, enni adna az éhezőnek, vigasztalná a szenvedőt, gyógyitná a beteget, oktatná a tudatlant: mennyivel nagyobb lenne az örvendezők száma e földön. Oh, ha mindenki szeretné hazáját, mint Dávid az Izraelt, mint Regulus Rómát, ha mindenki őrködnék az ország jogai és szabadsága felett, mint fegyveres Cherubimok a paradicsom előtt, s nem lenne egy sziv, mely ki ne békülne ellenével: akkor a Kárpátoktól Adriáig ismét felvirulna a haza. Oh, ha minden kebelben lángolna az Ur házának szerelme, a vallásos szent buzgóság: akkor ékesebb lenne az Urnak háza, telve imádkozó hivekkel; akkor lenne igazán paradicsom a föld!

Pedig a szeretet még e határokon is tul kell, hogy terjedjen. El kell, hogy foglalja az első helyet a királyi termekben, a törvényházakban és a vallásban, mert csak az ő kormányzása alatt boldog valamely ország, mert nélküle rideg az igazság, kegyetlen a törvény, zsarnok az Isten, kietlen a vallás - ellenben szeretettel áldás a kormányzás, törvénykezés, szeretettel Atyánk az Isten — vigasztalónk a vallás — szóval: paradicsom az élet.

Ily szeretetre tanitott a Krisztus, meg is mutatta az utat, tőlünk függ, hogy tanitása és példája után, többet is nyerjünk a földi paradicsomnál.

c) Paradicsom a föld, harmadszor, tiszta öntudattal. Lám, már az első ember azért vesztette el a földi paradicsomot, mert vétkezett az Isten ellen, megszegvén annak tiltó parancsolatját. Az első ember története megujul minden ember életében, a ki valamely bünt követ el, s annak következtében elveszti öntudatának tisztaságát. Nézhet azután is a csillagos égre, de a csillagok nem ragyognak többé feléje, s ott a csillagok felett eszébe jut az Isten, ki a sziveket és veséket vizsgálja s jól tudja mi legyen az emberben, s megfizet mindenkinek cselekedete szerint. Járhat virágos kertben, de a virágok többé nem mosolyognak szemébe. Mehet az emberek közé, de azok tőle elfordulnak, vagy legalább neki ugy tetszik, hogy a ki szembe jön is vele, csak azért teszi, mert vétkét szemére akarja lobbantani. Öltözhetik bársonyba, de ugy tetszik neki, hogy mindig marad valami fedezni valója, s az a bünös léleknek szennyes oldala. Lakhatik fényes palotában; de ugy érzi mintha kebelében mardosó kigyók lakoznának. Halmozhat kincseket rakásra, mégis sze-

gényebbnek találja magát a koldusnál. Fél az éjtől, a nappaltól; fél goldolkozni, fél beszélni: szóval: bünnel, tiszta öntudat nélkül kietlen a föld, örömtelen az élet. Ellenben, a kinek szive tiszta, lelkiismerete nyugodt, annak paradicsom a föld mindenütt. Boronghat felette az ég, döröghet a menny, hullhat a villám; megindulhat lábai alatt a föld, érheti csapás, nyomor, szenvedés, csalódás, hálátlanság; vihetik tömlöczre, halálra: sehol és semmi körülmények között boldogtalan az igaz ember nem lehet.

Nem, bizonynyal nem veszett el a paradicsom a földről; de valamint az első emberpár csak bizonyos feltételek mellett maradhatott benne egy ideig: ugy reánk nézve is csak bizonyos feltételek mellett paradicsom a földi élet. Az első feltétel a munkásság, második a szeretet, harmadik a tiszta öntudat. A feltételek közül egyik sem oly bajos a teljesitésre, miután eredetileg minden sziv tiszta és ártatlan, minden kebelbe bele van oltva a szeretet érzése, és minden test és lélek illő képességet és erőt nyert Istentől a munkásságra. Óhajtanám, hogy ti mindezen feltételeket teljesitsétek; mert a jutalom szép: paradicsom e földön és paradicsom a mennyben. Amen.

XVI.

A mi Istenünk.

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Ürmösi Kálmán** szentgerliczei lelkész. —

Alapige: „Nekünk egy Istenünk van, amaz atya, a kitől mindenek (vannak), és mi is abban vagyunk.“ I. Kor. 8: 6. „legyetek azért tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.“ Máté 5., 48.

Általánosan elfogadott állitás ker. afiai, hogy nincsen oly nép, a mondhatni az állatiasság legalsó fokán lévők közt se, a melynek valamelyes formában levő Istenhite, illetve vallása ne volna. S ez annyira az egyetemes emberi természetből kifolyó szükségesség, hogy máskép nem is lehet. Az emberi gyarlóság, erőtlenség, a mely önmagából kellő erőt nem merithet, önmaga emberségéből nem elégséges arra, hogy a külvilággal s a termé-

szet őserőivel szemben harczolhasson, mintegy az önzés, félelem erkölcsi s tán még inkább testi kényszere által rá lőn vezetve arra, hogy valamely önmagán kivül levő, önmagánál erősebbnek, hatalmasabbnak hitt vagy képzelt valóságot keressen s fogadjon el, a kinek az ő sorsára befolyása van, s őt gyámolitni, megvédni képes.

A vallásoknak s általában az Istenhitnek azonban nemcsak a testi szükségesség volt a létrehozója, van azokban erkölcsi indok is, a minthogy kétségtelen igazság, hogy a miveltség és a tökéletesség magasabb szinvonalára emelkedett s rendezett társadalmi és állami intézményekkel biró népek és nemzetek is nemhogy eltértek volna s eltérnének az Isten hitétől s ennélfogva vallástalanokká lettek volna s lennének, sőt intézményeik tökéletesedésével, tudományos fejlettségökkel s müveltségök haladásával vallásuk és Istenhitök is folyton tökéletesedett s szellemibbé vált. A szellemi tökély legfelső fokát — természetesen — az Istenről való felfogás, a vallásos hit, a keresztyénységben érte el; de sietek utána tenni... a tiszta, jézusi felfogásu s az ő evangeliumától el nem térő keresztyénységben. Mert fájdalom ugy van, hogy a mint Jézus hasonlatilag mondá: „az én atyám házában sok hajlékok vannak“ ; és ismét: „más juhaim is vannak nékem“ : ugy bizony! a keresztyénység kebelében is, annak tagjai sok hajlékokban, vallásfelekezetekben vannak eloszolva s mindenikben más felfogás, törekvés, valamint sok tekintetben más erkölcsök is uralkodnak, minek kihatása nemcsak az egyesek életében látszik meg, hanem kihat a nemzeti élet alakulásaira is.

Ugy van, nagyfontosságu s jelentőségteljes kérdés afiai, hogy minő vallása van valamely népnek, vagy a mi ezzel egyet jelent: minő felfogással bir Istenről? Mert ez a társadalmi és állami élet minden nyilvánulásaiban, intézkedésében, törvényhozásában és igazságszolgáltatásában meglátszik, hogy az egyéni és családi életről ne is szóljak, mint a melyek amugy is és önként értetnek. A hol az Isten-hit s ennek kifejezője a vallás szabadgondolkodást, lelkiismereti szabadságot enged, sőt kiván és követel a hivőktől és arra ugyszólva ráneveli, mondván: mindeneket megvizsgáljatok s a mi jó azt megtartsátok; a hol a lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységeit is: ott az egyéni életben hiányozni fog a babona, előitélet, vakbuzgóság s a képtelennél képtelenebb szörnyüségek elhivése s igy Isten előtt is nem meghunyászkodó érzelemmel áll meg a hivő, hanem alázattal bár, de mégis önérzettel; az állami életben sem lehet ily vallásos felfogás és Isten-

hit mellett zsarnokság, az állampolgárok jogai el nem koboztathatnak, hanem a szabadelvü és emberies törvények befolyása alatt fejlik az ipar, müvészet, földmivelés, kereskedés, tudomány s ezeknek ölén az egyesek jólléte, nyugalma és boldogsága. S hiszem és vallom s meg vagyok győződve róla, hogy a vallásoknak a lelkiek mellett ez is feladata, hogy t. i. az embereket vagyoni helyzetökben is tegye előhaladottá, jelölje meg az utat a kellő jóllétre, szóval vegye gondjaiba a földet és földieket is, ne csak a földöntuliakat, mert a folytonos nyomor, inség, egyszóval a szegénység rossz utvezető akár az idvességre, akár a mennyország örömeire; s több embert taszitott a bün örvényébe bizonyára a nélkülözés, a nincsen, mint a tisztességes vagyoni helyzet.

Igen ker. hivek, ily irányban kell vezetnie a valódi Istenről való felfogásnak az embert, hogy az legyen a családban övéihez hü, odaadó, gondos, a társadalomban egyebek javára is törekvő s nemcsak önhasznát kereső mindenekben, mint állampolgár a haza javát és előmenetelét előmozditó, vagy hogy mindeneket röviden fejezzek ki: neveljen valódi Isten képére teremtett embert.

Kérdés már, vajjon a mi hitünk, a mi Istenről való felfogásunk olyan-e, mely ezen kivánalomnak vagy kivánalmaknak megfeleljen? Én azt hiszem s ugy látom a Jézus tanitásaiból, a szent iratokból, hogy a mi hitünk nem tért el az őseredeti felfogástól, sőt visszatért arra, midőn azt mondja Pál apostollal: „nekünk egy Istenünk van, amaz atya, kiben mindenek és mi is abban vagyunk“, a Jézussal pd. igy int: „legyetek tökéletesek“ stb.

Alapigénk először is azt mondja: nekünk egy Istenünk van s ebben van kifejezve a legsarkalatosabb hitigazság, mely a keresztényeket két részre osztotta: unitáriusokra és trinitáriusokra vagyis egységhivőkre és háromságosokra. S noha oly igazság afiai az Isten egységéről való hit, melyet a természetből, szentkönyvből és a józan okosságból meritett érvek egyaránt kétségtelenné tesznek; oly igazság, melyet a kereszténység két kimagasló s azt megteremtő vezérférfia Jézus és Pál apostol minden szavukban hirdetnek, jobban mondva: csakis ezt hirdetik, oly igazság, melyet az egész müvelt keresztény világ, sőt a kevésbé mivelt, de józan gondolkozásu része is magában velünk együtt hiszen: mégis a hivatalos egyház s különösen azoknak hivatalos képviselői mereven elutasitják, jobban mondva sántikálnak kétfelé, mint az Ilyés korabeli Baál papjai, kiket keményen dorgál a bátorlelkü próféta: ha az Ur az igaz Isten, kövessétek őt. Az ők tagadások egyébaránt nem gátolja meg ez igazságnak, ha apránként és foko-

zatosan való, de biztos terjedését mindenfelé, valahol az evangéliom prédikáltatik.

Nem mondom én afiai, hogy azok is, a kik az Istent több személyben hiszik, ezen hitökben ne találnának megnyugvást lelköknek; végre is kit-kit az ő hite boldogit; nem mondom azt se, hogy ne volnának ők a társadalomnak jó és hasznos tagjai, s jó és áldozatkész hazafiak: csak azt mondom, hogy azok, a kik eltérnek ugy az ó-szövetségi próféták és ősatyák egy Isten hitétől, mint figyelmen kivül hagyják Jézusnak, a ki a legfőbb tekintély ugy ebben is, mint egyebekben és az ő apostolainak el nem ferdithető tanitásait; a kik a világ-egyetem megteremtésére s annak fentartására, igazgatására nem tartják elégnek az egy igaz élő Istent: azok tévelyegnek és kissebbitik az Isten ő felségét szintugy mint azok, kik oly valóságok létezését hirdetik, a melyek elég erővel és hatalommal birnának beléavatkozni az Isten világigazgatásába s annak egyes részeit másképpen hajtanák végre, mint a hogy czéloztatott a Mindenható Fővalóság által; ismétlem, hogy ők tévelyegnek, mert a mint alapigénk szavaiban kifejezve van: nekünk egy Istenünk van.

De mi nemcsak azt mondjuk ker. hivek, hogy nekünk egy Istenünk van, hanem azt is mondjuk, hogy ez az egy Isten nekünk Atyánk!

Mily fenséges és boldogitó viszony az, melybe az által jutottunk afiai, hogy nekünk Isten Atyánk; hiszen az életben lehető minden összeköttetések között egy sincs, a mely tagjait oly közel hozná egymáshoz s ugy összefüzné a szeretet kötelékével, mint a családi élet viszonya. A mi édest, gyönyörködtetőt, a mi salaktalan örömet találni lehet ebben a szükmarku életben, azt csakis a családi életben találjuk meg. A hol mindenik a másiknak boldogitására gondol, azért tesz, fárad, az egyedüli öröme, hogy övéit boldognak lássa. És im Jézus az ő vallástanával Isten és az emberiség között ezt a szeretettel teljes viszonyt akarta létrehozni, a mikor kimondotta: „ti a mikor imádkoztok ezt mondjátok: mi Atyánk!“ Atyánk ő tehát, a mi Istenünk, a kinek czélja az, hogy mi, az ő intézkedései által boldogok legyünk. És oh mily boldogitóan emel föl ez a hit szenvedéseink örvényéből s feledteti el kinjainkat, hogy mindezek nem vaksors, nem véletlen vagy bosszu müvei rajtunk, hanem javunkra s tökéletesedésünk előmozditására bocsátott eszközök.

Mily édesen hangzik füleinkbe a vigasztaló szózat: „hivj segitségül engemet a te nyomoruságodnak idején s én meghall-

gatlak tégedet" ; vagy ez: „ne félj mert én veled vagyok." Oh bizony az a tudat, hogy a menny és földnek teremtője az én Atyám, az én szerető Gondviselőm, a ki nem hágy el engem, ha az egész világ elhagyna is, sőt velem van fölkeltemben és lefektemben, velem ha lakatlan, vadon helyeken bujdosnám is és fölemel elestemből: oh ez a tudat a legdrágább kincs, a mivel e földön birhatok, drágább aranynál, ezüstnél, mert ezek a test és világ javai, amaz pedig lelkemnek örök java, mely már e földön táplál az örökéletre.

Ám afiai ez a tudat, hogy a mi Istenünk „egyszersmind a mi Atyánk, azt is magában foglalja, hogy ő az egész emberiségnek, tehát a nem keresztényeknek is Atyja; el kell tehát jönnie amaz időnek, a mikor ezek is megértik velünk együtt annak szavát, ki nemcsak egy választott népnek Istene, hanem támaszt a kövekből is fiakat magának, hogy az ő teritett asztala mellett a hivatalosak egyszersmind választottak is legyenek s egyenlően kegyelemben részesüljenek, hogy minden sziv meghajoljon az ő dicséretére s nevének magasztalására, a ki szent mindörökké s a seregeknek Ura és Atyja.

És végül afiai a mi Istenünk „végetlen tökéletesség," „a kihez hasonlóvá lenni örök feladata az emberiségnek." Midőn az Istennek tökéletességéről szólunk, ebben kifejezve látjuk mindama felséges tulajdonokat, a melyekkel az emberi ész a maga Istenét csak maga felruházni képes. A tökéletesség oly tulajdonok összege, a melyekkel ember e földön nem bir. És mégis ebben vala az emberiség elébe irva az ur Jézus által amaz ut, melyen mindaddig kell haladni, mig eljut ama magaslatra, a hol áll a mi Istenünk, a mi mennyei Atyánk. S pedig mily magaslaton van ez! oly szédületes magaslaton, hogy bár óriási léptekkel halad az emberiség a fejlődés utján, mégis a gondolat elfárad, mire oda ér; de hogy oda kell jutnia egykor, jobban mondva fokozatosan, az nemcsak a Jézus szavaiból tetszik meg, hanem már a teremtés történeténél kifejezésre van juttatva eme szavakban: teremté Isten az embert a „maga képére és hasonlatosságára." A mi félreérthetlenül azt fejezi ki, hogy az ember arra van hivatva, hogy a keblében levő isteni tulajdonokat folyton fejleszsze s azok által legyen minden földi teremtések felett Istennek földi képviselője és igy természetesen nemcsak a hatalomban és uralkodásban, hanem a szeretet és jóság gyakorlásában is, kövesse azt, a ki annyira nem személyválogató, hogy az „ő napját felhozza jókra és gonoszokra s esőt ád igazaknak és hamisaknak földére egyaránt!"

Általában ugy tünik fel előttünk az evangeliom olvasásánál afiai, hogy az ur Jézusnak több intései, utasitásai mintha az élet keretébe beilleszthetők nem volnának; midőn int pl., hogy ne szerezzünk magunknak földi gazdagságot, sőt adjuk el vagyonunkat s osszuk ki a szegények közt, hogy kincsünk legyen a mennyben; midőn int, hogy ha a mi szemünk megbotránkoztatott, vájjuk ki azt, mert jobb vakon menni az idvességre, mint ellenkezőleg a kárhozatra jutni; midőn int, hogy a ki kéri felső ruhánkat, adjuk oda annak az alsót is, vagy ha arczon üt valaki félfelől, tartsuk oda a másik arczunkat is: ezek s több ezekhez hasonlók, melyek közt mégis leginkább az tünik ki, hogy ne szeressük e világot s ne ragaszkodjunk ahoz, mert a ki inkább szereti vérszerénti kedveseit is, mint őt, t. i. a Jézust, nem jut az örökéletre; ha ezeket igy meg akarjuk tartani, akkor bizony nem elég imádkoznunk, hogy „ne vigy minket Uram kisértetbe", sőt a legerősebb akarat is akárhányszor megtörik, hanem testünket kellene levetkőznünk, ha ugyan lehetséges lenne, mert igy a test és vér szintugy követelik a maguk részét, mint akár a lélek. És én ugy látom, hogy az Isten országának, a tökéletesedésnek utjában éppen ezek képezik a legerősebb akadályt.

De afiai, mint egyebekben, ugy itt is áll, „hogy a betü megöl s a lélek megelevenit." Mindazok, a miket felsoroltam s más azokhoz hasonlók, lényegükben igazak s igen is az idvesség, vagy mondjuk: a ker. tökéletesedés feltételei, de csakis lényegökben és nem apró részleteikben. S éppen szükség ezt kifejezésre juttatnunk, mert akárhányan azért döbbennek vissza a test és világ ellen folytatandó harcztól, mert arra elégtelennek érzik magukat, hogy ily kemény megpróbáltatásoknak ellenállni képesek legyenek. Ám, ha azt mondjuk, mit mondott az ó-kori bölcs: igyekezz mindennap leszokni egy hibádat s megszokni egy erénynek követését: igy a lassankénti fokozatos haladás a tökélétesedés legbiztosabb eszközévé lesz s milliárd meg milliárd évek mulva mennyivel tökéletesebb lesz az ember a mainál s legalább ez intéssel: „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes" egy végnélküli czél van tüzve az örök tökéletesedésre hivatott ember elé, mely tespedésre jutni soha sem engedi.

*

Ime afiai! ez a mi Istenünk, az egyetlen egy, a ki teremtményeinek Atyja s a ki végtelen tökéletesség. Vajjon kielégiti-e ez a mi vágyainkat? megfelel-e amaz eszménynek, melyet lelkünk

alkot a legfőbb Valóságról? Én ugy érzem afiai, hogy mindenekben megfelel ez a felfogás annak az óhajtásnak, a mit a lélek Istenhez köt, tőle vár idvessége elérhetése végett. Ragaszkodjunk tehát hozzá élő hittel, gyermeki szeretettel, igaz buzgósággal, hogy a tökéletesedés utján is haladhassunk, mignem eljutunk földi küzdelmeink után amaz örök boldogság honába, hol nem kisért többé a test és világ, hanem leszünk a halhatatlanság gyermekei. Amen.

XVII.

Miben áll a keresztény sziv igazsága?

— Egyházi beszéd.* —

Irta Kelemen Albert marosvásárhelyi lelkész és marosköri esperes.

Alapige: Rom. 10; 10 v.

A vallás székhelye az észben, vagy a szivben van-e? E kérdést mindig fontosnak tartották s igyekeztek is a vallás iránt érdeklődő elmék erre lehetőleg határozott és megnyugtató feleletet adni. Most az egyik, majd a másik nézet győzött s ahhoz képest nyilvánult a vallás hatása is az életben.

Erről könnyen meggyőződhetünk, ha egy futó pillantást vetünk a vallás fejlődése történetére. Tekintsük azonban csak a minket közelebbről érdeklő keresztény vallást.

Az őskereszténységben a Krisztus által a szivbe helyezett vallás üdvösen hatotta át a lelkeket s az élet jelenségeit; de azután csakhamar az ész a Krisztus egyszerü s öntevékenységre serkentő tanitásait tudós tantételekbe foglalta, melyek az egyház tekintélyével zsarnokilag uralkodtak az ember hite és gondolkozása felett s azokat el kellett hinni, ha még képtelenségek voltak is. A lelkek hosszu időn át, hol az ész szigoru fegyelmének, hol a sziv szenvedélyes indulatainak rabságában nyögtek és szenvedtek: A menekülők két szélsőségbe estek: vagy mindent elhittek, vagy semmit sem hittek.

Legujabb korunknak jutott a feladat, tisztáznia, hogy a vallás

* Mondatott Maros-Vásárhelytt, 1895. nov. 17-én.

nem az emberi elme által megállapitott tudós tantétel, hanem az ember gondolatait, érzelmeit és akaratát megszentelő életelv, a hivő lelkében élő, kedélyét meghatározó keresztényi vallásos érzelem. Igy lett azután az ész és sziv, mindenik a maga jogaiba visszahelyezve és ma már igazságképen kimondhatjuk, hogy „a vallás székhelye nem az ész, hanem a sziv, melynek kegyes állapotait az ész csak felfogja és kifejezi."

Hogy a vallás a sziv dolga, azt a szentirás is tanitja. Igy olvashatjuk az ószövetségben: „Az Istent szivből szerető, kereső s ő hozzá hajló szivüek boldogok. Szerelmes fiam! őrizd meg és adjad a te szivedet énnekem. A töredelmes szivüekhez közel van az Isten." Az ujszövetségben, midőn az apostolok igy tanitanak: „A hivő sokaságnak szivök és lelkök egy vala, — s ékességtek legyen a szivben elrejtett ember", mind csak a Krisztus elveit követik, a ki a vallásosságot a sziv érzésébe helyezte e kijelentésével: „Boldogok a tiszta szivüek." Ő ezt mondotta: „a ki hiszen, idvezül," de nem azt: „a ki okoskodik."

De aligha van a szentirásnak még egy olyan helye, a mely határozottabban és megragadóbban fejezné ki azt az igazságot, hogy a vallás a sziv, az érzés dolga, mint a felolvasott szent leczke apostoli szavaiban: „Szivvel hiszünk az igazságra."

Nem akarom ezzel kétségbe vonni az ész tekintélyét s befolyását még a vallás tárgyaira s a vallásos életre sem, sőt el kell ismernem, hogy az elme mindeneket vizsgáló képességének köszönjük azt, hogy a mai kereszténység egy jó része a babonás és vak hittől ment, tiszta és boldogitó krisztusi valláshoz visszatért. Ezzel csak annak a meggyőződésnek adtam kifejezést, hogy a keresztény vallás igazságai a sziv kincsei. Azt akartam elérni, hogy midőn még korunkban is sokan a vallásról kicsinylőleg beszélnek s azt az értelem előtt kigunyolni törekszenek, megtaláljuk azt a biztos alapot, a melyen e földön Isten országát s ebben méltóságunkat, nyugalmunkat és üdvünket felépithetjük.

Legyen tehát a felolvasott szent leczke alapján elmélkedésünk tárgyául kitüzve e kérdés: „M i b e n á l l a k e r e s z t é n y s z i v i g a z s á g a?"

Jertek, ker. afiai! hogy e kérdésben foglalt tárgyunkat bővebben kifejthessük, arra e három pontban adjuk meg feleletünket, ugymint:

1. A h i t b e n.
2. A s z e r e t e t b e n.
3. A z á l d o z a t k é s z s é g b e n.

Mig ezekben megadhatnók a feleletet a feltett kérdésre, legyetek figyelemmel.

I.

A hitben.

Miben áll a keresztény sziv igazsága? A hitben. Ez az első feleletünk.

Mikor a hitről beszélünk, kettőt kell megkülömböztetnünk. Egyiket, azt a tárgyat, a melyre hitünk irányul, és a másikat... saját szivünk munkásságát. „A hit tárgyául jelöljük ki azon dolgokat, melyeket nem látunk, az érzékeken kivül eső, láthatatlan, örök világot és szivünk saját munkásságául — a bizalmat a láthatatlan világban. E szerint hitünk nem egyéb, mint szivünk osztatlan odaadása a szellem láthatatlan világa iránt. Mely odaadás oly boldogsággal tölti el szivünket, a melyhez e világ minden egyéb boldogsága nem hasonlitható.

Ugy alkotta Isten emberi szivünket, hogy a vallás hitigazságának mustármagvait magában hordja s fejleszsze, ugy a mint azokat Isten a Krisztusban kijelentette, a Krisztus pedig saját szivéből hirdette nekünk, hogy dicsekedésünk legyen az apostollal szólva: „Minden a mienk, mi pedig a Krisztuséi vagyunk, a Krisztus pedig az Istené".

Igy birja szivünk a hit felséges igazságait. Érzelmeiben csalhatatlan igazság gyanánt hiszi, hogy van egy teremtő, gondviselő Isten, a ki atyai szeretettel és irgalommal tekint gyermekeire. Hiszi, hogy már itt e földön hivatva van törekedni arra a tökéletességre, a melyre utat mutatott a Krisztus. Hiszi a láthatatlan világ „azon örök dolgait, melyeket szem nem látott, fül nem hallott s az embernek gondolatjába sem mehettek, melyeket Isten készitett az őt szeretőknek." Hiszi a szépnek, jónak örök diadalát. Hiszi a halhatatlanságot és örök életet.

Ezek a keresztény szivnek azon igazságai, melyekről az apostol tanitva, igy szól: „szivvel hiszünk az igazságra."

De a teljes hit ezen igazságoknak nemcsak birásában áll, hanem főleg abban, ha azokban való bizalmunk tevékeny munkásságra is ösztönöz. Azaz: nem elég hinnünk hitünk igazságaiban, hanem azokat egészen át kell éreznünk és azok szerint élnünk. Ha elhittük, hogy Isten szerető mennyei Atya, akkor neki engedelmes gyermekei is kell hogy legyünk. Ha elhittük, hogy Krisztus az igazság, ut és az élet, akkor törekednünk is kell, hogy az ő nyomdokaiban haladjunk. Ha elhittük, hogy egy, érzéki felfogásunk

körén felül eső világnak vagyunk részesei, akkor szellemi életet is kell hogy éljünk.

A keresztény hit igazságainak át kell hatnia egész életünket minden viszonyaiban, hogy mindinkább megvalósuljon e földön Isten országa s ne legyen kitéve társadalmunk semmi hamis tudomány felforgató veszedelmének. Azért álljunk meg az igaz hitben s vezéreljük főleg gyermekeinket arra, hogy ha talán korunk iránya szerint értelmileg pogányos oktatásban részesülnének is, de érzelmeikben nyerjenek keresztényi vallásos nevelést. Mert a pogányos, vallástalan nevelés, hogy mennyire megboszulja magát, élő példa erre a különben müvelt Francziaország, hol csak közelebbről is nem volt kötelező az állami iskolákban a vallásos oktatás. S mi lett ennek a következése? Beszél erről a következő megdöbbentő eset. Egy törvényszék által gyüjtött adatok szerint különféle vétségek és büntények elkövetéseért a biróság által javitó intézetbe szállittatott 100 gyermek közül 89 a vallástalan iskolákból, mig a vallásosan nevelő iskolákból csak 14 került ki. Bizony nem csoda, ha ujabban is azon országban a társadalmi rendet felforgató fejetlenség pusztit olykor.

Hála Istennek, a mi magyar s főleg székely társadalmunk még nem jutott ily veszélybe; de elbiznunk magunkat nem lehet, nem szabad. A halálos veszélyt megelőző egyedüli óvszert még hatékonyabban kell használnunk, mint eddig használtuk: felélesztenünk és fejlesztenünk kell a sziv érzelmeiben a hit igazságait.

Ez volt az első felelet a kérdésre, hogy miben áll a keresztény sziv igazsága? A második felelet ez lesz:

II.

A szeretetben.

Mi lehetne a keresztény szivnek, a hit mellett felségesebb és boldogitóbb igazsága a szeretetnél. Ez a szilárd alap, a melyen felépül Isten országa; ez az a kemény kapocs, a mely összetartja, ez az a védelem, a mely megoltalmazza a földön a szentek egyességét. Isten országában a szeretet a legnagyobb.

Maga Jézus mindenek felett ezt köti hivei szivére: „Szeressed a te Uradat, Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes elmédből.“ Ez az első és nagy parancsolat. A második pedig hasonlatos ehhez: „szeressed felebarátodat, mint magadat.“ A szeretet hirdetésében a tanitványok mindnyájan Mesterük elvét követik. Pál apostol — a többek között — szeretetről zengő dicsénekét e szavakkal végzi: „Azért most megmarad a hit, a reménység,

a szeretet, e három: ezek között pedig legnagyobb a szeretet.“

Igen, a keresztény szivnek legdrágább kincse a szeretet, ha az a maga krisztusi tisztaságában lakozik benne. De ez a szeretet csak akkor nyer valódi értéket, akkor válik a szivnek valódi élő igazságává, mikor áthatja az ember egész életét s annak minden tevékenységét. A keresztény sziv szeretete, miként a multban sok szépet és dicsőt mivelt, ugy a jövőben is csak jót és üdvöst hozhat az egyesre, a társadalomra, az egyházra, a hazára és az emberiségre.

Ez a szeretet cselekszi azt, hogy az ember embertársát testvérének tekintse s ismerje el annak emberi méltóságát, legyen az különben bármely sorsban és állapotban.

Ez a szeretet szenteli meg a családi életet, a társadalom ez alapját s egy szent szövetségben erősiti meg a házastársakat egymással s a szülőket gyermekeikkel.

Ez a szeretet bontogatja le a társadalom óvilági válaszfalait, hogy terjedjen a testvériség országa s a jó szivek segélyével mindinkább szünjenek meg a visszásságok s enyészszék az inség, nyomor és szenvedés.

Ez a szeretet szenteli meg a honszerelmet s a haza, nemzet és szabadság eszméit fénysugárral önti el.

Ez a szeretet az egy hitben, egy érzelemben, rokonsziveket egy élő vallásos közösségben összehozza, egy szent egyességben egyesiti s átkiséri még az örökkévalóságba is.

Ez a keresztény sziv szeretete indit arra, hogy az egész emberiség iránt emberileg érezzünk és cselekedjünk.

Ékesitsük azért ker. afiai! szivünket igaz, munkás keresztényi szeretettel, hogy lehessünk Istennek gyermekei, embertársainknak jó testvérei s Krisztusnak igaz követői. Igy meg is fogjuk valósitani, cselekedni azt, a mit szóval adtunk a feltett kérdésre feleletül, hogy a keresztény sziv igazsága áll másodszor a szeretetben. Áll még:

III.

Az áldozatkészségben.

Arra a kérdésre, hogy miben áll a keresztény sziv igazsága, eddigelé két pontban feleltünk meg, hogy t. i. áll a hitben és szeretetben. Még egy feleletünk van hátra s ez az, hogy áll végre: az áldozatkészségben.

A keresztény sziv élő hitének s forró szeretetének csalhatatlan bizonysága az áldozatkészségben nyilatkozó igazság. Mert

a mire irányul hitünk s a mi iránt szeretettel viseltetünk, arra örömmel visszük meg áldozatunkat és pedig annál nagyobb örömmel, minél szentebb kapocscsal vagyunk csatolva ahhoz a tárgyhoz, a mely áldozatunkat kivánja.

A szülőföld, a melyen bölcsőnk ringott, — a társadalom, a mely befogad s küzdelmeivel, javaival és örömeivel eláraszt, — a haza, mely ápol s hantjával egykor eltakar, viszonzásul mind megérdemlik áldozatunkat, de kivánnának bármit is, nem tarthatunk semmit nagynak, nem, ha még életünket is kellene feláldoznunk érettük.

A müvészet, a mely életünket széppé s kellemessé teszi, — a szobrok és oszlopok, a melyek nagyjaink nevének s dicső tetteiknek szép emlékezetét hirdetik, — a nevelés és oktatás ügye, mely gyermekeink gondozásával a jövő javát szolgálja, szintén áldozatra hivnak.

Az egyház, a földön ez az Isten országa, mely hitünkben erősit, szeretetünkben buzdit, küzdelmeinkben megerősit s a jövő életre megnyugtat első sorban hivja hiveit az áldozatra.

Igy tettek őseink s ujabban mindazon halhatatlanok, a kiknek neve az örök emlékezet könyvébe van irva.

Áldozatkészség vetette meg alapját a 30-as években e marosvásárhelyi egyházközségünknek s áldozatkészségnek köszönjük azt, hogy mi ma egyházközségünk végleges megalapitásának ünnepét üljük, a boldog emlékü Dersi János és dr. Demjén Farkas nagyszerü áldozataiknak. Legyen áldott emlékük nemzedékről nemzedékre!

De jegyezzük meg jól, ker. afiai! hogy egyházközségünk jövő fenmaradását ismét csak áldozatkészséggel biztosithatjuk, a miben kicsinyeknek és nagyoknak megillető részt kell vennünk, mert ez az egyházközség édes mindnyájunké; s minél többet fáradunk, minél többet áldozunk érette, higyjétek el, annál forróbb ragaszkodással mondjuk magunkénak.

Nem ugy van-e hát s nem helyesen adtuk-e meg feleletünket a feltett kérdésre, hogy a keresztény sziv igazsága, a hitből és szeretetből folyó áldozatkészségben áll.

Megtanulhattuk ker. afiai! az elmondottakból, hogy a vallásnak székhelye a sziv s a ker. sziv igazsága és boldogsága áll a hitben, szeretetben és áldozatkészségben. Oh, ne felejtsétek el a hallottakat! Ébreszszétek, ápoljátok sziveitekben a hallott igazságokat, hogy találjatok üdvöt az igaz hitben, legyetek áldottak a mindent átölelő szeretetben és ékeskedjetek a közjót emelő

áldozatkészségben. Igy fogtok bővölködni sziveitekben az életboldogitó keresztényi igazságokkal.

*

Ez az én hozzátok intézett első tanitásom, marosvásárhelyi unitárius szent gyülekezet, ker. afiai! közétek való beköltözésemmel. De ez, hála Istennek! sem bucsu-beszédem a marosszentkirályi társgyülekezet, hiveitől, sem beköszöntő beszédem hozzátok, mert az áttelepülés kivételével, épen ugy mindkét gyülekezet hivei között fogok és kivánok élni és szolgálni hitem teljes erejével, szeretetem teljes melegével s áldozatkészségem teljes hüségével, mint eddig, évek során át éltem és szolgáltam. Testi életfám átültetésére a beköltözés, mint a közfelfogás tartja, talán lehet nem-kedvező, de hitem biztat, hogy miként eddig előttem a lelki élet volt a fődolog s ott is, itt is már ilyen életet éltem, ugy ez után is lelkem lesz az a gyökér, a mely társ-gyülekezeteitekben, mint Isten országa egy kis szögletében továbbra is megtart és éltet. E gyökér kitéphetetlen. Lelkem gyökérszálai még ezután is elválhatatlanul hozzátok kötnek hát, marosszentkirályi társegyház hivei, kedves afiai! Örömmel mondhatom azért a régi népdal egy kis változtatásával: „Testem a fa, lelkem a gyökér, gyökér nélkül a fa meg nem él. Hogy tépném ki a fát földéből: Isten országa kebeléből."

Légy üdvözölve általam, Maros-Vásárhely szabad királyi város, ki engem, a közmivelődés egy szerény munkását, e naptól fogva, letelepüléssel, polgáraid közé fogadtál. Légy üdvözölve minden rendü és minden felekezetü lakóiddal. Legyen békesség falaid között s Istennek áldása miden lakóidon!

Legyetek szivből üdvözölve, legközelebbről, ti marosvásárhelyi szent gyülekezet hivei, ker. afiai! kikkel már oly sokszor találkoztam s kiket mindig szeretettel köszöntöttelek s kik között eddig is feladatom volt terjeszteni Isten országát; de sokkal inkább lesz az ezután, a mint közvetlen és állandó érintkezésbe jutottam veletek az átköltözés által. S ezzel egyuttal, hivatásomat tekintve, elmondhatom a Zsoltár iróval, hogy „szép és kies helyen esett az én sorsom." Erős is az én hitem, hogy Isten segedelmével s mindnyájatok szives buzgó részvételével együtt, a hitnek, szeretetnek és áldozatkészségnek sok üdvös munkáit elvégezhetjük, lelkünk megnyugtatására, egyházunk felvirágzására s Isten dicsőségére. Legalább „nekem" – az apostollal szólva — „az én életem sem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat és a szolgálatot, melyet vettem az Ur Jézustól." Amen.

XVIII.

Az Isten szeretet.

— Egyházi beszéd. —

Irta: Kisgyörgy Sándor vargyasi lelkész és udvarhelyköri jegyző.

Alapige: I. Ján. 4: 8. v.

Ez a világ a maga összevágó és szétágazó törekvéseivel, a benne élő ezermillió teremtmények önfentartási eszközeivel, a folytonos enyészet és ujulás soha meg nem szünő változásaival egy mindenekfeletti hatalomról beszél, egy láthatatlanul is létező erőt prédikál s egy a nagy mindenséget összetartó végtelen lánczolatról tanuskodik és a létező minden érző és érzéketlen valóságok egymásra utalását, egyiknek a másikért való létezését hirdeti. De nemcsak a nagy világ, hanem a teremtés egyenkénti tárgyai, ásványok és növények, állatok és emberek különvéve is azt beszélik, azt hirdetik, arról tanuskodnak, hogy létezik valami felsőbb hatalom, van egy a mindenséget betöltő és a legkisebb lényeket is átható erő, egy az egészet és annak részeit összetartó kapcsolat, melyet mi Istennek nevezünk. A koronás dalnok Szent Dávid király ezt eként énekli: „Az egek beszélik és nyilván hirdetik, az Urnak erejét, az ég mennyezeti, szépen kijelenti, kezének munkáit; a napok egymásnak tudományt mutatnak, az ő bölcsességéről. Egy éj a más éjnek, beszél az Istennek ő nagy dicsőségéről!“

Az emberi vizsgáló ész, értelem és gondolkozás, e szép világ látásán, keresi az összekötő és elválasztó pontokat az ég és a föld között, hogy mélyebben áttekinthesse a világ rendjében nyilvánuló hatalmat, mely a létel és élet adója; az emberi bonczoló ész, értelem és gondolkozás, e szép világ látásán, a teremtmények végtelen során, az égnek csillag sátorától kezdve a föld poráig mindenben keresi az erőt, mely alkot és teremt, s aztán keresi a nagyvilág jórendjében a vezető, a gondviselő kezet, a mely mint egy erős lánczolat, mindeneket egy meghatározott törvény szerint összetart s igazgat; ezek keresése közben, a mindenség rendszerében, az uralkodó hatalom is, a teremtő erő is, a gondviselő összetartás is nyilvánvaló lesz abban, a mit mi

szeretetnek nevezünk. Ján. III. 16. „Ugy szereté Isten a világot, hogy az ő egyszülött fiát adná érette“ : mondja az apostol s már ez is megerősit ama hitünkben, hogy e nagy világ teremtése az Isten szeretetén alapszik, a minthogy a legelső „legyen“ szó is a szeretet hangja volt, mely a setétség felett világosságot deritett; a szeretet hatalma volt az, a mely mindent előhozott a teremtés munkája idején, s azután is minden kikelettel uj életet teremt a természet kebelén. Hát a Sion pusztáján vándorló Izraelt nem a szeretet ereje szabaditotta-e meg nehéz rabságából, nem ez nyitotta-e meg a kőszikla kebelét a szomjuhozó nép enyhitésére, s nem ez vezette-e Kanahán boldogságára?

És vajjon az uj élet reménységének csillagát nem a szeretet hatalma tündököltette-e Bethlehem felett s az uj élet valóságára nem a szeretet szava hivta-e a világot, midőn Jordán partjain, ama nagy keresztelés idején, szózat hallatszott: „Ez az én szerelmes fiam, őtet hallgassátok?!“

Bizony k. ai. akár a teremtés történetét, akár a fennálló világ szép rendjét s a benne élő ezermillió teremtmények, s közöttök az emberiség fejlődését, haladását, tökéletesedését vegyük vizsgálat alá, abból a legfőbb okra nézve csak egy eredményre, meggyőződésre juthatunk s ez nem lehet más, mint a mit az evangeliumban olvasunk: Az Isten szeretet!

Milyen szép jele az Isten szeretetének ez a nagy világ, élén az emberrel, a teremtés koronájával, kit az Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtett! De hisz az Istennek nincs testi formája vagy ahoz hasonlósága, mert az Isten lélek és láthatatlan; micsoda képe az hát Istennek, melyre az ember teremtve lett?

Mi mindnyájan Isten gyermekei vagyunk s tőle születésünkkel örökölnünk kellett valami hasonlóságot, a mi ismertető jeléül szolgáljon annak, hogy mi egy közös Atya gyermekei vagyunk; ez pedig csak a szeretet lehet, mely Istent jónak és igaznak mutatja s mely az ő egész valóját alkotja. Ebből a szeretetből nyertük az Isten képének szent örökségét, melyre idvezitő Jézusunk alapitotta a kereszténységben az ember legfőbb kötelességét ama parancsolatban: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes!“ Mi hát a szeretet által vagyunk Isten képmásai e földön, s a mennyiben lelki valóságok is vagyunk, kötelességünk az Istenhez hasonlók lenni. Kisértsük meg ker. a. az Isten szeretetének számtalan jeleiből kötelességül venni azt a munkakört, a miben leginkább

megismerhetjük, hogy az Isten szeretet s a miben legszebben megbizonyithatjuk, hogy mi tudunk is akarunk is hozzá hasonlók lenni!

A szent történetben emlékezet van ai. olyan időről, melyben ez a világ még nem létezett, tehát az Isten az ő mindenható ereje által teremtette. Ezért őtet teremtőnek nevezzük. S vajjon az Isten teremtő munkája csak a világ alkotásában lett nyilvánvalóvá s többé azután nem mutatkozik? Vajjon az egyszer megteremtett dolgok örök enyészete és örök ujulása nem a teremtés folytonos munkáját jelenti-e? s a szünetnélküli változás megszámlálhatatlan alakjai nem a legerősebb bizonyitékai-e a teremtés szakadatlan müködésének?? Bizony afiai minden uj tavasz virágai, s minden lábbadozó beteg reményei a teremtő erő örök müködésére vallanak, s a kis füszálnak tejben, husban s ruházatban való átalakulásai mind a teremtés örök müködésben létét bizonyitják előttünk szüntelen!

Midőn tehát az Isten megismerésére törekvő értelemmel a teremtés munkájában keressük az ő nagy szeretetének erejét, nincs miért a kezdet kezdetére visszamennünk, s a nagy világ első alkotásában keresnünk az Isten lételének bizonyitékait, mert azok mindennap és minden világi dolgokban nyilvánvalókká lesznek előttünk, csak megfelelő értelemmel s igaz jóakarattal vizsgáljuk azokat; e közben mulhatatlanul rájövünk az Isten alkotó kezének megismerésére s örömmel zengjük nevének ama dicséretét: „Elmerül elménk Isten, ama gondolatban, te vagy a véghetetlen Felség e világban. E világ nagy kormányát, tartod szent kezedben, mint alkotó országolsz, királyi székedben!“

Az emberiség nagy családjában egy édes Atyára tekint minden szem s ettől az édes Atyától látja eredni az életfentartás minden eszközét; tőle jő a munka segedelme, az erő és egészség ajándéka, az igaz szorgalom áldása, az okosság és értelem világa, az ember sokra képes tehetségei, melyek életre hivnak, élni segitnek, a lelki élet számtalan érzelmei, melyek küzdelemre biztatnak, boldogságra vezetnek, s az élet küzdelmeiben való hit, mely az életben türni és remélni megtanit, mind mind Isten atyai szeretetének adományai, teremtő erejének kifolyásai, melyeknek használatában s élvezetében kibeszélhetetlen sok alkalmunk van meggyőződni a felől, hogy „az Isten szeretet!“

De az Isten nemcsak teremtő, alkotó szeretetével s élni segitő adományaival, hanem gondviselő szeretetével is gyakorolja naponként a maga atyai kötelességét a teremtmények között s

kiválóan az emberiség nagy családjában! Mi is lenne akkor, ha az Isten, mint Atya csak teremtené az embert, adna képességet, szorgalmat a munkára, de nem viselne gondot a munka gyümölcsének fejlődésére; mi lenne, ha az Isten csak teremtené a szivet s adna belé érzelmeket, hitet, reménységet, de nem viselne gondot a hit táplálkozásáról s a reménység valósulásáról?? Oh akkor kietlen és puszta lenne az élet, czéltalan és örömtelen az emberek törekvése, üres és szintelen az emberek hite és reménysége!

Igy azonban azt látjuk, hogy az Isten teremtő és gondviselő szeretete karöltve járnak mindenütt s igy az emberek között is. Isten atyai gondviseléssel őrködik az emberek élete felett, s az emberek ezer irányu törekvéseihez az értelem és akarat erejét, a testi és lelki erő számtalan ajándékait megadva gondoskodik az ember testi lelki fejlődéséről, gyarapodásáról, mivelődéséről és boldogulásáról.

Az emberiség nagy családjában folytonos a munka anyagi és szellemi téren egyaránt, minden jóra való ember arra törekszik, hogy munkája eredményével közremunkáljon a világ szépsége és gazdagsága előmozditásában, s minél több eredményre jusson a maga és mások boldogsága megalapitásában; s midőn azt látjuk, hogy ilyen nemes czélu küzdelmeiben az életnek.. erőt, egészséget, szorgalmat és munkakedvet, jó sikert és kedvező eredményeket csak a nekünk adott tehetségek észszerü és okos használata biztosit, erre pedig az Isten gondviselésének számtalan ajándékai vezetnek, önként keletkezik ezek tapasztalatain lelkünkben az Isten atyai jóságának olyan megismerése, hogy: „Az Isten szeretet“!

Ha tehát Isten munkásságának körét leginkább a teremtésben és gondviselésben látjuk határozódni, nekünk is valami ilyen munkakörben kell élnünk, hogy hozzá hasonlók lenni törekedhessünk.

De hiszen ez nem is lehet másként, mert miután az ember társas lény, családi és társadalmi téren egyaránt arra van utalva, hogy erőit, képességeit, testi és lelki tehetségeit ugy értékesitse, hogy munkáinak nyomán keljen és viruljon a családi és társadalmi élet. Ezt pedig csak ugy teheti, ha szivének érzésével, elméjének gondolatával, kezének munkájával módot és eszközöket teremt családalapitásra s társadalmi nemes czélok elérésére, s azután ezekben legjobb meggyőződése szerint teljesiti az apostoli parancsolatot: „Vigyázzatok a nyájra, melyben a Szentlélek titeket vigyázókká tett!“

Mindezekhez pedig legelső feltétel az igaz szeretet s

az ebből származó nemes lelkesedés, mert ugy látjuk Istentől, hogy a legszentebb szeretettel alkotta meg e nagy világot s ép ugy gondoskodik is a teremtett dolgok életéről, fennmaradásáról, s általában azon munkálkodik atyai szeretetével, hogy okos teremtményei folyton tökéletesedjenek, a müvelődés törvényei szerint előbb haladjanak, ő benne higyjenek és boldoguljanak. Nekünk is, mint családalapitóknak a leghivebb szeretettel kell azon munkálnunk, hogy családunk tagjai fentartassanak, munkás igyekezetben fejlődjenek, testben és lélekben müvelődjenek, napról-napra tökéletesedjenek; gondot kell viselnünk eledelökről, ruházatukról testileg, erkölcsi és vallásos nevelésükről lelkileg, szóval körül kell vennünk családunkat a szeretet édes melegével, s minden erejével, hogy élni segitsük s élni tanitsuk és boldogitsuk azokat, a kiket a mi gondunkra bizott az Isten atyai gondviselése! Ezt látjuk s tapasztaljuk az emberiség nagy családjának édes Atyjától, a mi gondviselő Istenünktől, a ki minket, gyermekeit naponként ránk forditott atyai szeretetével boldogit, s viszontszeretet által nemcsak gyermeki hálára, hanem cselekedeteinek követésére kötelez.

A családi élet ugyis magában véve egy kis világ, melynek alkotása, megteremtése Isten után tőlünk függ, annak fentartása, gondozása nehéz, de kedves kötelességünk, s minél több szeretettel munkáljuk annak szerencséjét, boldogulását, annál közelebb jutunk a tökéletességben Istenhez, annál hasonlóbbak leszünk hozzá s annál méltóbbak képének viselésére e földön! Csak az a fájdalmas tapasztalás, hogy ebben a kis világban, a családi élet kis körében, nem minden családfő veszi követési szabályul a nagyvilág Atyjának példáját, s nem szivesen követi az ő nagy szeretetének utait; sem szavaiban, sem cselekedeteiben nem tükröződik ki a lélek nemessége, a szeretet isteni képe és annak hasonlósága. Isten iránt háládatlan, családja iránt szeretetlen s a társadalmi rend és munkásság iránt érzéketlen. Pedig a társadalom a családi élet körében tartja tápláló forrásait, innen származnak ki az életnek cselekedetei s ezekből alakulnak a társadalom előhaladásának, felvirágzásának vagy hanyatlásának és pusztulásának eszközei. Milyen szent óhajtással várták volt a szeretetben megfogyatkozott népek Jézus eljövetelét, hogy a tudatlanság s erkölcstelenség sötét ködében elveszett társadalom felett uj napot támaszszon, uj világosságot deritsen a szeretet Istenének hitében s uj országot alapitson, az erkölcsiség és szeretet országát, a lelki élet számára, melyben a buzgó lelkek társasága találja meg az egyedül igaz Isten atyai szeretetében és gondviselésében az életre tartozó

kötelességeket, s ezek hiv teljesitésében találja meg az igaz boldogság örömét!

El is jött Jézus az időnek teljességében s lett a népek szabaditója. És mitől szabaditotta meg Jézus a népeket? Talán a zsarnoki hatalom igáját törte szét s ugy szabaditotta meg az utána várakozókat? Oh nem! Jól tudta Jézus, hogy ha ilyen ügyben ragadna vezéri kardot kezébe s ideig-óráig megszabadithatná is népét az önkény uralma alól, tudatlanságuk s romlott erkölcseik miatt ismét és ismét elnyomatásra jutnának, s azért a lelkileg beteg nép számára gyógyulást keresett az egy igaz Isten ismeretében és hiv tiszteletében, a szeretet nagy törvényének a szivek kincsévé tételében s az embereknek személyválogatás nélkül testvérekké avatásában!

Tanitni kezdte a népet s alapjául tette tanitásainak a szeretetet, mert jól tudta, hogy ha Isten országát e földön, az emberek szivében megalapitani s ez által az erkölcsi világnak megteremtését eszközölni akarja, ezt csak a szeretet mindenekben győzedelmeskedő hatalmával teheti, mint a hogy Isten is atyai szeretetének végtelen hatalmára alapitotta e nagy világ létrehozását. Kiadta hát legelsőnek a szeretet nagy parancsolatját: „Halljad Izrael: A mi urunk Istenünk egy Ur! Szeressed a te Uradot Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és minden erődből s szeressed felebarátodat, mint magadat!" Aztán megismertette tanitványaival az Istent igy: „Egy a ti mennyei Atyátok!" szólott nekik az ő nagy jóságáról eképpen: „Nincsen jó több, hanem csak egy, t. i. az Isten!" Márk. 10: 18. Luk. 18: 19. Magyarázta az örök életet e szerint: „Ez az örök élet, hogy tégedet megismerjenek egyedül igaz Istennek!" Ján. 17: 3. És a bálvány istenek előtt meghajolt népet Isten imádására igy hivja: „Az Isten lélek és a kik őt imádni akarják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják!" Jézusnak minden szava és minden cselekedete a szeretet megnyilatkozása volt, a mit fennen hirdet a tanitványaihoz intézett utasitása is, melyet ama szent emlékü vacsora alkalmával adott: „Ugy szeressétek egymást mint én szerettelek titeket, mert arról ismernek meg, hogy az én tanitványaim vagytok, ha egymást szeretenditek!" Ján. 13: 35.

Ime k. ai. Jézus tanitásainak e kis bemutatója. ugy hiszem eléggé bevilágitja azt a nagy munkakört, melyben ő az emberiség megváltására, szabaditására egész életét s lelkes munkásságát oly önfeláldozólag szentelé; eléggé bevilágitja a kereszténység megalapitásának nagy terve iránti lángoló szerelmét az „osztha-

tatlan és egyedül igaz Isten hitében", s a lépten-nyomon, beszédeiben és cselekedeteiben hirdetett emberiség iránti végetlen szeretetében. Minthogy pedig Jézus egész életével s lelkének minden készségével arra törekedett, hogy mennyei Atyjának akaratát megvalósitsa ezen a földön az emberek között, hogy bizonyosokká tegye az embereket afelől, hogy az Isten e világnak teremtője és gondviselője, hogy az Isten egy mindeneket szerető jó Atya, kinek mi mindnyájan gyermekei vagyunk s igy egymásnak testvérei és hogy ennek a jó Atyának akaratja az, hogy gyermekei személyválogatás nélkül mind boldoguljanak s idvezüljenek, ezekből is végeredményül az evangelium ama tanitásának igazságára ismerünk, hogy: „Az Isten szeretet!"

De Jézus tanitásásaiból annak igazságát is megismerhetjük, hogy az Isten egyetlen egy. Nem tarthatunk hát azokkal, a kik az Istent állatjában egynek, de személyében háromnak ismerik, nem tarthatunk azokkal már csak azért sem, mert mi sem állati, sem személyi tulajdonságok szerénti egyesitését vagy megosztását Jézus tanitásaiban sehol se találjuk, hanem igenis megtaláljuk azt, „hogy az Isten lélek s hozzá a legtisztább lélekhez csak tiszta lelkek közeledhetnek, s a kik őtet imádni akarják, csak lélekben és igazságban imádhatják!" A törvényadó Mózes is csak egy Istent ismer, ki igy szól Izrael népéhez: „Én vagyok a te Urad Istened!" A próféták kora s ősatyák és patriárkák is egy hatalmas Urról, Jehováról, Ábrahám, Izsák és Jákob Istenéről emlékeznek s nekünk nagy okunk van hinni, hogy Jézusnak is az volt az Istene, mert már pályája kezdetén határozottan kijelentette, hogy: „Nem jöttem én, hogy a törvényt eltöröljem, hanem hogy azt inkább betöltsem!" Ez pedig nem jelenthet egyebet, mint hogy Jézus elfogadva és megtartva a Mózes törvényében érvényre jutott egy Istent, annak tiszta hivésére alapitotta a keresztény vallást s felforgatva lelkes tanitásaival a bálvány istenek oltárit, érvényt szerzett az Isten lélekben és igazságban való imádásának s ezzel kivánta igazán betölteni a törvény rendeléseit s életre hivni a keresztény vallást, a szeretet vallását!

A keresztény vállást nem ok nélkül nevezik a szeretet vallásának, mert annak tárgya a szeretet Istene, ki ugy szereté a világot, hogy szent fiát adá érette; ő pedig ugy szereté az Atyát, hogy az emberiséget szeretettel vezette ismeretére és imádására. Jézus vallásának tárgya a mennynek és földnek egyedüli Ura, kit imádás tárgyává tett a kereszténységben s megtanitotta, hogy „az Isten egyetlen egy, legtisztább lélek és tiszta szeretet!"

Egyszerü beszédem folytán igyekeztem megmutatni a szentleczke szavainak igazságát s lélekben az embernek Istenhez való hasonlóságát; felmutattam az Isten munkáit a teremtésben és gondviselésben, s összehasonlitottam az embert Istennel a teremtés és gondviselés munkáiban s kivántam ez összehasonlitásból eredményül kihozni, hogy a mint az Isten szeretetének müveiben, gondviselésének cselekedeteiben lesz láthatóvá s Atyai jóságában ismerhetővé: ugy mi emberek is szeretetünk mértéke szerént lehetünk Istenhez hasonlóvá, képének hordozóivá, s szeretetünk és jócselekedeteink által alapithatjuk meg a magunk és mieink boldogságát, szerencséjét s egykor idvességünket is. Azért higyjünk amaz igazságban, hogy az Isten szeretet, s aztán szeressük az Istent, mint Jézus tanitotta, tiszta lelkünkből. Amen!

XIX.

A szabadság a haladás evangeliuma.

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: **Józan Miklós** toroczkói lelkész.

Alapige: „Hirdessetek szabadságot a föld minden lakosainak". 3. Mózes XXV: 10. v.

Mikor a föld a tavaszi szellők langy lehelletére lerázni készül a jégbilincseket, melyekbe a zsarnok tél uralma verte s egy pár hét lefolyása alatt az egész külvilág szinte csodálatos változáson megy át, a mennyiben erdő, mező, liget kopott ruhájok helyett eleven szint öltnek: akkor a természetben a hegyek és halmok, ugy tetszik, mintha „szabadságot hirdetnének a föld minden lakósainak". Minden, a mi érez, felserken a téli zsibbasztó álomból s szabadabban szivja be magába az életnek édes lehelletét. A mit lágyan suttog az alkonyi szellő, a mit dall a madár zöld lombok rejtekén, a mit csacsog a völgyben kigyódzó vándor patakocska: az mind egy-egy visszhang a szabadság fel-felcsendülő hármoniájára.

A mint a szabadságnak ilyen diadalittas érzete a természetben tavaszszal nyilatkozik, ugy a népek és nemzetek, avagy egyes világraszóló intézmények életében is koronkint megujulnak ezek a tavaszi időszakok, a midőn az eszményekért való neme-

sebb föllángolás hatalmába ejti a sziveket s egy-egy fölkent apostola által „szabadságot hirdet a föld minden lakosainak.“

És a mint a természet-világban a szabadságnak ezt a kedves megnyilatkozását mindenütt nyomon követi a haladás, fejlődés, mely tart szünet nélkül; ugy a népek, nemzetek és intézmények életében is ez a két tényező egymásra kölcsönösen visszahat. A természet-világ csak ugy és akkor haladhat és fejlődhetik, ha „szabad.“ A népek, nemzetek és intézmények szintén csak e föltétel mellett fejlődhetnek és virágozhatnak. Hirdessünk tehát szabadságot a föld minden lakosainak, alkalmatos és alkalmatlan időben, a „kürt zengésnek esztendejében“, és azonkivül; mert a szabadság a haladás evangeliuma.

Hirdessünk szabadságot

I.

a vallás terén.

A vallás s illetve a vallásos érzelem az egyéni léleknek szent és sérthetetlen tulajdona volt és marad mindig. A legrégibb időktől elkezdve, le napjainkig, a mikor és a hol csak eszmélni tudtak az emberek a világról s annak jelenségei és tüneményei mögött fölismerték az isteni erőt, mely mindennek alap- és létokát képezi, egy vagy más alakban kifejezésre jutott a csodálat és hódolat, mint önkénytelenül feltörő vallásos érzelem. Az éghajlati, társadalmi és egyéb viszonyok, természetesen, mind befolyással voltak arra az irányra, a melyben a vallásos érzelem kifejlett. Két irány érdemel e helyen bővebb fejtegetést. E két irány közül az egyik az, a mely a vallást az egyéni lélek és Isten között fennálló bizalmas viszonyban, a mindennapi szoros érintkezésben és társalgásban találja fel; a nélkül, hogy az egyéni léleknek szüksége volna egy harmadik személyre, mint közbenjáróra, a ki az ő érzelmeit tolmácsolja. A másik irány pedig az, a mely kizárja annak lehetőségét, hogy a hivő lélek Istenével egymagára szabadon érintkezhessék s a lélek üdvösségét attól teszi függővé, hogy az illető mennyiben fogad el bizonyos megállapitott tanokat és hitczikkelyeket s mennyiben veti magát alá az egyházi szertartásoknak és rendeleteknek. Utóbbi irányt követték és követik a mózesi és a római katholikus vallás, előbbinek a jézusi tudomány és az evangelium nyomdokaiban haladó protestantizmus szereztek érvényt.

Nemrégiben a két irány még elkeseredett harczban állt egymással s küzdött mindenik a maga igazáért. Az egyetemesnek hirdetett egyház minden olyan törekvést, a mely az egyéni léleknek

vallási szabadságára és függetlenségére czélozott, minden áron elnyomni igyekezett s nem riadt vissza oly eszközöktől sem, a melyek homlokegyenest ellenkeznek a kereszténység sarkalatos elveivel. Ma már, hála a Gondviselésnek, sokkal biztatóbb a helyzet és sokkal kedvezőbb az áramlat. De még mindig nem multa idejét, hogy koronkint megujitsuk a szabadság harsány kürtzengését s hirdessünk szabadságot a föld minden lakosainak éppen a vallás terén; mert a vallás, a mint tudva van, a közmüvelődésnek és a haladásnak egyik hathatós előmozditója, melynek jótékony hatása kiterjed a népnek legalsóbb rétegeire is.

Hadd lépjen hát előtérbe az egyéni lélek s ne korlátozza az isteni lélekkel folytatott benső viszonyát semmi külső, idegen befolyás, mely hagyományos előjogokra támaszkodik. Ha mindent egyebet lehet is erőszakolni, a vallást soha. Csakis szabad vallás lehet a haladás evangeliuma.

II.

Szabadságot az erkölcs terén.

Régebben a vallásról és erkölcsről alkotott fogalmak annyira össze voltak forrva egymással, hogy az egyikre a másik nélkül gondolni sem lehetett; és a kit vallási tekintetben gyanusnak tartottak, annak egyszerün kétségbe vonták erkölcsi feddhetetlenségét is. Pedig hol volt több önfeláldozó jellem, mint azok sorában, a kik azért, a mi szabad lelköknek őszinte meggyőződése volt, bátran szembe szállottak az egyesült politikai és egyházi hatalommal.

Ma már a vallás és az erkölcs, ha nem is egészen, de külön hatáskörben mozognak s valakinek hitéből nem vonunk szigoru következtetést cselekedeteire. Vannak, még pedig Amerikában, a „szabadság paradicsomkertében“, a kik a vallásnak majdnem teljes mellőzésével, egyedül az erkölcsre s illetve az emberi természetben gyökerező erkölcsi érzésre alapitják a jövő társadalmát: nekik az erkölcs annyi, mint nekünk a vallás. S nem egyhamar fogom elfelejteni azt a hamisitatlan lelkesedést és azt az apostoli buzgóságot, a melylyel — hogy igy mondjam — ennek az erkölcsi felekezetnek egyik titkára védelmezte az ők álláspontjukat.

Mig sokan azt mondják, hogy a körülmények szeszélyes befolyásától függ, hogy adott helyen és időben miként viseljük magunkat s igy csökkentik avagy teljesen megszüntetik bennünk az erkölcsi felelősség érzetét; addig ezek a szabad-akaratnak hivei s elismerik, hogy ha nem is minden, de sok tekintetben

az emberen áll, hogy bármily körülmények között is szive jóra vagy roszra hajoljon. Hiszen tulajdonképpen, ez az a fő ismertető jel, mely az embert a többi teremtett állatoktól megkülönbözteti. Ha mi is annyira az öröm és fájdalom s a puszta természeti ösztönök kölcsönös be- és visszahatása alatt állanánk, mint az állatok s csak tennők, a mi nekünk a pillanatban éppen jól esik, s kerülnők mindazt, a mi nekünk fájdalmat okoz; akkor, fájdalom! sokat, de sokat vesztenénk az emberi méltóság érzetéből s meglehet, az a gondolat is, hogy Isten bennünket a maga képére és hasonlatosságára teremtett, hidegen hagyna: szóval megszünnénk erkölcsi valóságok lenni. Minthogy pedig ezt a főlényünket semmiképpen föl nem adhatjuk, ne tekintsük magunkat játéklapdáknak a véletlen kezében; hanem, ha megadtuk az Istennek, a mi az Istené, válasszunk férfias elszántsággal, az élet viharaiban edzett akarat-erővel, válasszunk szabadon jó és rossz között: a lelkiismeret mindig meg fogja sugni nekünk, hogy mely irányban haladjunk, ha eszményünk a czéltudatos élet és a fokozatos fejlődés. Hirdessünk tehát szabadságot az erkölcs terén is, mert az akarat szabadsága nélkül erkölcsiség el sem képzelhető.

Szabadságot az erkölcs terén! — Igyekezzünk urai lenni önmagunknak: értelmünk és okosságunk tartsa féken az indulatokat és szenvedélyeket. Tegyük a jót magáért, mivel jó, minden mellékérdek és önhaszonlesés nélkül: s ez a nemes és szabad elhatározás bennünket mind fölebb és fölebb fog vezetni a haladás lépcsőjén czélunk, a végtelen tökély felé. Csakis szabad erkölcsiség lehet a haladás evangeliuma.

III.

Szabadságot a tudomány terén.

A tudományt arra a tekintélyes polczra, a melyről ma büszkén tekint végig a kivivott eredményeken, a szabad vizsgálódás juttatta. De a tudomány sem volt mindig és ma sem ment minden előitélettől és szükkeblüségtől. Volt olyan idő, a midőn egy-egy merészebb felfedezés, a mely összeütközésbe jött az addig bálványozott nézetekkel, az uralkodó felfogással, életébe került a merész álmodozónak, a ki a nap alatt valami uj, illetve addig nem észlelt természeti tüneményre vagy törvényre hivta fel a különben kiváncsi világ figyelmét. A mint azonban az ismeretkör tágult és a tudománynak merész röptü szárnyait avatatlan kezek meg nem kuszálhatták, a fölfedezések egész sora virradt a kutató emberiségre s ennek következtében ugy az egyéni, mint a társadalmi

élet óriási lendületet nyert. Minthogy ezek a vivmányok a legközönségesebb ember előtt is manapság tudva vannak, azoknak felsorolásával nem terhelem figyelmeteket. Elég azokra általánosságban hivatkoznom.

A theologiai tudomány is, a mióta kivetkőzött rideg felekezetiességéből s az Istenség fogalmát és annak történeti fejlődését tisztán tudományos, tehát szabad szellemben vizsgálja, szintén sok oly dolognak jött nyomára, a melyek felett azelőtt hiába töprengett, hacsak az értelem rovására azokba, holmi elavult hagyományok kedveért, bele nem nyugodott. Jézusnak személyét kiragadta a csodák büvös légköréből s egyszerü emberi fogalmakból kiindulva erősitette meg az ő isteni nagyságát. Miként a halnak a viz, a madárnak a levegő, ugy a tudománynak a szabad vizsgálódás az az eleme, a melyben a legjobban érzi magát: fejlődik, izmosodik és erősödik. Ha ezt megvonjuk tőle, akkor elsatnyul. Hirdessünk azért szabadságot a tudomány terén! mert ha nem is mindig szentirás, ha nem is mindig örök és megmásithatatlan az igazság, melyet a tudomány szövétneke földerit, legalább bevilágitja az utat, a melyen teljesebb igazságra juthatunk.

Ránk nézve ez az esztendő „kürtzengésnek esztendeje.“ A Lehel kürtje szóllalt meg; de most már nem a szabadság véres harczaira hiv fel, hanem munkára és haladásra. „Hirdessünk szabadságot a föld minden lakosainak.“ Tőlünk függ, hogy szabad vallás, szabad erkölcs és szabad tudomány legyen jelen- és jövő haladásunk evangeliuma. Amen.

XX.

A könyörületesség mint vigasztaló és szabaditó, a veszedelmek napján.

— Köznép előtt tartott egyházi beszéd. —

Irta: Rédiger Géza szabédi lelkész és marosköri jegyző.

Alapige: Zsolt. XLI. 2. v.

Van-e ember, kinek ne lenne panasza az élet küzdelmei ellen? Bizonyára nincs! Mindenkinek üritenie kell az élet keserü poharából. Mindenkinek kijutott kisebb, nagyobb mértékben az élet terhe, az élet sulya.

Mint a hajónak a hullámok hánykolódásaival, ugy kell küzdenünk az élet ezer, meg ezer bajaival.

Mindnyájunknak küzdenünk kell az élettel tagadhatatlan, de küzdelmeinkben mégis hányan nem vagyunk segitve — születés, kedvező viszonyok, önszorgalom, vagy éppen véletlen szerencse által annyira, hogy az élet terheit mosolyogva viselhetjük? Mig mások s oh de mennyien! már első siralmukban az árvaság, vagy egyéb szerencsétlenség keserü könnyeit hullatják pólyáikra.

Ha végig tekintünk az emberiség sokaságán, mily szenvedő arczokat, mily nyomorban sinlő alakokat látunk! Itt egy ártatlan, munkaképtelen kisded zörget ajtónkon egy falat kenyérért, szemeiben az árvaság, arczán az éhség és nyomor fájdalmai tükröződnek vissza. Amott egy magával jótehetetlen öreg kéregeti a nyomoruság filléreit; testvére, rokona, barátja nincs — senkije sincs koldusbotján kivül... egyedül áll a nagy világban, mint a zivataros tengerbe dobott deszkaszál. Itt egy ösmerős arcz! néhány napokkal még a jóllét és kényelem pamlagán nyugvék, de a balsors sujtoló keze mindenétől megfosztotta s ma már, fárasztó munkái után a könyör szalmáján pihenteti terhes munkához nem szokott testét az éj förgetegében.... Amott!.... de boldog Isten! ki tudná elsorolni a szerencsétlenek ezereit?! hiszen minden nagy városnak, minden kis falucskának vannak

szegényei, szerencsétlenei, a kik egyedüli reményöket a felebaráti szeretet könyörületességében helyezik. Árvák, tehetetlen öregek, bénák, szerencsétlenek, vakok, őrültek s hontalan bujdosók bolyongnak miközöttünk. Hát azért, mert nem édes véreink — szivtelenül éhen hagyjuk-e őket halni?.. hát ne töröljük-e le az árváknak könnyeit?.. ne segitsük-e az elbukott szerencsétleneket?.. s a hontalan bujdosók előtt bezárjuk-e ajtóinkat?..

A szent legenda szerint az elhagyatott prófétát oktalan hollók táplálták, naponta eledelt hordva nekie... s ama történelmi rege szerint a nagy Róma alapitóját, midőn, mint tehetetlen gyermek szivtelenül kidobatva volt egy rengetegbe a vad állatok martalékául: egy vérengző anyafarkas nevelte emlőjén..

Hát egy oktalan holló nemesebb érzéssel birna-e, mint egy fogékony keblü ember?.... hát egy vérengző farkasban, egy iszonyatos vad állatban — könyörületesebb sziv, nemesebb érzés lakoznék-e, mint az Isten arczára teremtett emberben?...

Atyámfiai! emlékezzetek a koronás dalnok szavaira: Boldog az, a ki könyörül a nyomorulton, a veszedelemnek napján megszabaditja őtet az Ur!

* * *

Minden ember a boldogság felé törekszik s még is mily kevesen vannak, a kik csak némileg is elmondhatják magukról, hogy — boldogok!

Különös az emberi természet! hiu vágyak, ábránd — képzelődések vezetik.... Senki sincs megelégedve sorsával!

Olvastam egy mesét: a „völgy“ igy sóhajtott a magas sziklára tekintve: mily boldog a szikla! Oh, hogy szeretnék én szikla lenni!..... A „szikla“ letekint a völgyre s fájdalmasan zokogott: én Istenem! milyen „boldog“ a völgy!... Oh, mint szeretnék én völgy lenni!...

Ilyen az emberi természet is! Mindenik a másik sorsára vágyakozik, pedig minden ember a maga sorsát tudja legjobban! A szegény a gazdagoknak állapotját irigyli, mintha a gazdagoknak nem lennének elrejtett fájdalmai, melyeket a szegény tán sohase érezhetett épen szegénységénél fogva. A kicsinyek az ünnepelt nagyokat irigylik, mintha bizony nem lenne azoknak is a mi borut vonjon homlokukra épen nagyságukért — s igy tovább!..

Higyjétek meg afiai! nem a gazdagságban, nem a nagyságban, nem a hir, név, vagy dicsőségben van a boldogság! Nem ezekben kell keresnünk: szemkápráztató délibábok ezek, melyek

bámulatra ragadják ugyan a szemlélőt, de egy kis szellő, egy véletlen eset összerombolja a csillogó látványt s annál nagyobb rom, annál nagyobb pusztulás és szomjuság marad helyébe. A boldogság nem ezektől függ! Szegény és gazdag, kicsiny és nagy, mindenik feltalálhatja azt, de „nem kivül“, hanem „önmagában.“ benn a „sziv nemességében, a lélek jóságában“...

A szenvedő, kit megvigasztaltál; az éhező, kinek enni, a szomjuzó, kinek inni adtál; a kesergő, kinek könnyeit letörölted; az üldözött, ki előtt ajtódat megnyitottad: egy sóhajával, egy hálás mosolyával nagyobb boldogságot tud adni, mint ama csalfa ködfátyolképek, melyek után a balga emberek nagy tömege kapkod!...

A boldogság legtisztább kutforrása: a könyörületesség...

Hiu ember! ki fényes öltözetekben hiszed föltalálni boldogságodat, gondold meg, bármily csillogó ruha ékesitse testedet, nem lehetsz boldog, ha szivedet és lelkedet a „könyörtelenség“ nemtelen érzései és gondolatai fertőztetik. A ruhát megemészti idő, moly; haszontalan rongy lesz belőle, bármily drága volt is. Szivedet és lelkedet ruházd fel a vallás szent ruházatával, az erkölcsök fehér köntösével és érdemjelül tüzd fel a jó cselekedetek és könyörületesség örök fényü gyémántjait: s boldog leszesz, bármily ütött, kopott ruhában járj is...

Te gazdagságra áhitozó! ki azt hiszed, hogy az ezüstök és aranyok csillogásai boldoggá tesznek; gondold meg, hogy a lopók kiáshatják, a tolvajok ellophatják.... Ne ily veszendő kincseket gyüjts, hanem maradandókat. Előtted áll az „örökélet kincse“ a jó cselekedetekben, a könyörületességben, mely gazdaggá és boldoggá tehet...

És ti nagyravágyók, kiket a hir, név, dicsőség álmai bántanak, hallgassatok a költő szavára:

„Oh szép, oh szép a hir borostyán fája,
Nem is csoda, ha hervadás nem bántja,
Hiszen tövét a meggyilkolt boldogság
Kiontott vére és könnyüi mossák!...“

És ti mindnyájan! kik az emberi gyarlóság mulékonyabbnál mulékonyabb tárgyaiban keresitek a boldogságot: ne kapkodjatok ily hervadó virágok után!.. a valódi boldogság a könyörületes sziv tisztaságában s a lelkiösmeret nyugalmában van.

Boldogok akartok-e lenni? — ugy gondolkozzatok, ugy éljetek,

ugy cselekedjetek, hogy se Isten, se embertársaitok, se magatok ne vádolhassátok magatokat — s boldogok lesztek!

Imádjátok az Istent; végezzétek el kötelességeiteket, szeressétek embertársaitokat; cselekedjetek jót s ha ez egyszerü erkölcsi törvényeknek eleget tesztek: a boldogság üdve vár reátok. Saját boldogságotokért emlékeztetlek a koronás dalnok szavaira: „Boldog az, a ki könyörül a nyomorulton, a veszedelemnek napján megszabaditja őtet az Ur!"

* * *

Minden változandó, egyedül a változandóság változhatatlan!.. Nem csak a természet végtelenében, hanem a szükhatáru emberi életben is tapasztalhatjuk naponta ezt az igazságot...

Mint az idő, most vidám, majd borongó, ugy az életben is az öröm gyászszal váltakozik...

Tüneményes játék az emberi élet!..

Alásülyednek a nagy hegyek s a tengerek mélységeiből nem sejtett magas sziklák emelkednek fel. Nemzetek lesznek, nemzetek vesznek. A nagyhirü nemzetek elenyésznek s ösmeretlen népek emelkednek fel, azok sirhalmai felett. Igy van ez az egyes emberekkel is! Senkit se lehet életében boldognak tartani, mert a jövendő változandóságát senki se tudja. Ma még szeretteink körében boldogok vagyunk, s ki tudja holnap mily boldogtalanság várhat reánk?.. Ma még a jóllét, a boldogság poharából, — az örömök édes borával kinál, — s ki tudja holnap: vajjon nem a szenvedések üröm italából kell-e üritenünk? Ma még gazdagságunkban elbizakodva, lenézhetjük szerencsétlen embertársainkat, de vajjon holnap nem lehetünk-e ép ugy rászorulva a mások könyörületességére, mint ők most a miénkre? Senki se lehet elbizakodott saját szerencséjébe! mert mindenkinek sorsa a változandóság törvénye alá van vetve.

Tőletek kérdem afiai! mi jót várhat az olyan ember felebarátaitól, vagy magától a jóságos Istentől, ki a mennyei Atya parancsolatait megvetette, embertársait lenézte, senkivel soha jót nem tett, semmi nemes czélra nem adakozott, hanem élt önmagának test szerint?... mi jót várhat az ilyen ember, midőn a nyomoruságnak napjai beköszöntenek? — megvetést és utálatot!... Mert azt mondja az irás: „ki konkolyt vet, konkolyt arat; ki a testnek vet, a testből arat veszedelmet; a ki pedig a léleknek vett a lélekből arat örök életet." S van-e csak vigasztalója is az ő elhagyatottságában? — nincs!... „A hit lenne: de a hit csak a nemes lelkek vigasztalója."

Mig ellenben a ki életét Isten törvényeihez szabta, ki nemcsak a puszta kereszténység, hanem jó-cselekedetei által bizonyitotta be, hogy ő keresztény; ki Jézus tanának nemcsak vallója, de követője volt, ki ugy élt, ugy cselekedett, hogy Isten és felebarátainak szeretetét kiérdemelte: az ily ember, ha a megpróbáltatásnak szomoru napjai bekövetkeznek is: felebarátainak részvételével és könyörületességével találkozik. De ha jó cselekedeteiért hálátlansággal fizetnének is az emberek: megmarad számára a vigasztaló angyal, a „hit“!... A hit, mely fölemel, föntart az élet sujtoló csapásai alatt, mely megvérzett kebelünket a vallás balzsamolajával kötözi be, mely siró szemünknek fájdalmas könnyeit a reménység sugaraival száritja fel, mely keserü fájdalmainkban vigasztaló angyalként jelenik meg s szeretetével átölelve enyhitőleg sugja füleinkbe: a „tűrőké és szenvedőké a mennyeknek országa“; a hit, mely egy jobb élet reménységével biztat, a hol fájdalmaink véget érnek és Isten országának végetlen örömeiben részesülünk.

Ha ily élő igaz hitünk van: ránk zudulhatnak a balsorsnak ezer villámai, de le nem roskadunk; kebelünkbe üthetik embertársaink a hálátlanság gyilkát, de meg nem ölhetnek; jöhet az élet vihara hánykodó hullámaival, de el nem sodortatunk, mert „Isten a mi szabaditónk, ki megszabadit minket a veszedelmek napján.“

Oh gondoljatok hát lelketek üdvére, jelen és jövendő boldogságtokra! gondoljatok az élet változandóságára, a szerencse forgandó szeszélyére, a balsors bekövetkezhető napjaira! Ne bizza el magát senki, mert mindnyájan a változandóság kérlelhetetlen törvénye alá vagyunk vettetve. Oh, vegyétek szivetekre, vegyük szivünkre mindnyájan a koronás dalnoknak ama fényes igérettel egybekapcsolt parancsolatját: „Boldog ember az, a ki könyörül a nyomorulton, a veszedelemnek napján megszabaditja ötet az Ur.“ Amen.

XXI.

A mi hivatásunk.*

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: Lőrinczi Dénes kökösi lelkész.

Alapige: II. Tim. 1. r. 7. vers.

Az emberiség ellenállhatlan menetben halad elé a nagyobb győzelmek s egy magasabb rendeltetés felé. Különösen az ujabb időben az emberi gondolkozás roppant élénk mozgásban van. A természettudományok terén a régi nézetek és vélemények egymást követve tünnek el az ujabb meg ujabb felfedezések előtt. Tudományos tételeink és formáink egészen megváltoznak, uj alakot öltenek. De a tudományos fölfedezések mellett - s mondhatjuk — épen ezek hatása alatt, egy uj és mélyebb kutatás indult meg a társadalmi erkölcsiség és a vallás alap-elemei, alkatrészei felől is. Az ész ma már nem tesz külömbséget és kivételt, nem ismer olyan dolgot, melyet kutatni és megvizsgálni kész ne lenne. S e szellem mind tovább, tovább terjed. Régen csak a tudósok és bölcsek vizsgálódtak; de ma már telve van — hogy ugy mondjuk — a lég s minden gondolkozni szerető ember tudja, hogy az erkölcsnek legfontosabb tételei, a hitnek legtiszteletreméltóbb és legszentebb tárgyai is, a természetes, józan ész által, mint legilletékesebb és legfelsőbb biró által, kell hogy megvizsgáltassanak és megitéltessenek.

Ez az oka, hogy korunkban nemcsak az iskolákban és a tudósok gyülekezetében s az arra hivatottak körében özönlik és árad a gondolkozás dagálya, hanem az eddig csendes otthonokba s áhitatos, kegyes szivekbe is behatol a kérdezgetés, a gyanakodás, a kételkedés áradata, ijesztően fenyegetve, hogy a tiszteletnek régi tárgyait kiméletlenül elsodorja s a megszentelt oltárokat pusztán és sötéten ott hagyja. Mi, mint a haladás és szabad gon-

* E beszéd nagy részben Derzsi Károly szerkesztésében megjelent „Unitar. Kis Könyvtár“ 2-ik füzetének „A krisztusi keresztény vallás“ czimü czikkéből van dolgozva. L. D.

dolkodás őszinte barátai örömmel látjuk e lázas kutatásban, ezekben az uj alakulásokban, hogy miképp halad az emberiség a hitnek nemesebb, tisztább formái s az Istenről alkotott magasztosabb és szentebb gondolatok utján; örömmel látjuk, mint tisztul az emberi gondolkozás, nemesbül az erkölcs, erősödik az Isten- és emberszeretet; örömmel látjuk, mint válnak ki a mélyebb és tisztább gondolkozásuak a nagy tömegből s ezekből miképp tömörül és növekedik egy előretörő kicsiny hadsereg mind nagyobbra és nagyobbra s mikép halad állandóan, kitartással fokról-fokra, lépésről-lépésre. Mindezekben, ha tekintjük a keresztény felekezetek mai álláspontját, — örömünkre — ugy találjuk, hogy azok a régi hitformáktól sok tekintetben eltérnek. Ma már egy gondolkozó ember, — tartozzék bármelyik felekezethez, — sem kisérti meg, hogy a biblia különböző tanitásait egymással és a tényekkel minden áron kiegyeztesse; nem keres abban betüszerinti ihletést, hanem keres magasabb szentséget, valódi szépet, örök eszményt. A régi hitformák zord vonásai mindinkább szelidülnek; a haladó korszellem derengő világa lassanként áttöri az elavult dogmák sötét borulatát; a látni vágyó lélek lerázza magáról a vakhit felhőit s lesz a félelmes, borzadályos „szent homály“ helyett „égi lény“ és „szent tüz“, melynek világa mellett szemeink igazán belátnak az ég örök titkai közé is.

Az idő mutatkozó szép jelei közt, a lelkek ezen forradalmában a mi hivatásunk az, hogy kimutassuk azokat a pontokat, melyekben a felekezetek a Krisztus szellemével ellenkező irányban haladnak s lehetőleg tisztán és világosan állitsuk az emberek és a világ elé a mi vallásos nézeteinket, mert „nem adta nekünk az Isten a félelemnek lelkét, hanem erőnek, szeretetnek és józan értelemnek lelkét.“

* * *

Az egyháznak, mely magát „közönséges“-nek és „egyedül idvezitő“-nek nevezi, istentiszteletformái szépek s a vallásos kedélyre mélységes hatással birnak. El kell ismernünk, hogy nagy szolgálatokat tett az emberi mivelődés és polgáriasodás érdekében — a sötét századokban; vitte hosszu időn keresztül az emberi haladás zászlóját; ismertette s ismerteti ma is legnagyobb erélylyel s legszélesebb körben az Isten nevét s a Jézus evangeliumát s ápolja a vallásos kegyességet — a maga módja

és utai szerint. „Elismerjük eszméje nagyszerüségét, a mely szerint minden nemzet, égalj és nyelv népeit egy szent egységbe vonni óhajtja, — de a midőn azt követeli tőlünk, hogy erkölcsi és értelmi szabadságunkat valamely földi uralkodónak alárendeljük," midőn el akarja venni az embertől szivének és eszének legszentebb jogait, midőn békót akar verni a gondolatra és lelkiismeretre s szárnyát szegi a magasratörő emberi léleknek: ekkor már teljes ellentétben van az „egy pásztor" szellemével s itt nem követhetjük; nem, mert amaz egy pásztornak, a kinek nevében a világot meghóditani akarják, határozott czélja az volt, hogy az embereket, a szellemi járomból, a papi uralom, a szertartások hatalma, a szenvedélyek zsarnoksága s minden erkölcsi rosznak köteléke alól felszabaditsa. Ő nem alkalmazott külső tekintélyt; nem tiltotta a szabad vizsgálódást, nem vette birálat alá az egyéni, őszinte meggyőződést. Az ő vallása értelmi szabadságon alapul; de az — ugynevezett - egyedül idvezitő egyházról ilyent nem mondhatunk: az egy szellemi zsarnokság, melynek ellenállani minden szabad keresztény kötelessége.

Mit mondjunk arról a papi rendről, mely ugy tünteti fel magát, mint egyedüli közvetitő eszközt, Isten kegyelme és megnyerésére. Egy rend, a mely a zsarnokság és önzés igájába hajtja, az elfogultság és tudatlanság, a babona és a bigottság sötét börtönében kivánja tartani még most is a hivők és követők seregét. Egy rend, a mely szavakban hirdeti és emlegeti, de elvben és a gyakorlatban megtagadja a nagy Mestert, Jézust, a ki önzés helyett önfeláldozó készséget, uralkodás helyett alázatosságot, sötétség helyett világosságot, elnyomás helyett szabadságot és testvériséget hirdetett, tanitott és terjesztett. Hogy alkothat ilyen fogalmat a papi hivatalról az, a ki Jézus életét valaha olvasta? -- megfejteni nem lehet. Hiszen az ő legfőbb czélja az volt, hogy minden embert élő és egyenes összeköttetésbe hozzon az Atyával. Ő nem ismert „szent rendet" az emberi lélek és az Isten között, hanem az Atyának „lélekben és igazságban" való imádását tanitotta.

A hittételek nagy része is a Krisztus szellemével ellenkező és igy tarthatatlan. Ilyen a „szent-háromság" tana. Egy tan, melyet Krisztus után a negyedik században találtak ki, melyet megmagyarázni nem tudott soha senki s ép azért azt mondják: „titok"; egy tan, melyet a Jézus soha sem tanitott s mely a bibliában sehol elő nem fordul s csak mesterségesen lehet némely szavaiból kierőszakolni. Ilyen az „eredendő bün" tana, mely szerint az Ádám bün-esete miatt, — melynek meséjét valamelyik héber iró

évezredekkel ezelőtt kigondolta — mi is, ma is, mindannyian bünösök és szükségképen romlottak vagyunk, bünben születünk, bünben élünk, bünben halunk meg, s tán nincs is egyéb dolgunk és teendőnk, mint hogy az Ádám büne miatt, mely reánk is átszállott, folyton a mellünket verjük s fejünkre hamut hintegessünk! Ki tudná elképzelni a végtelen jóságu s kifogyhatatlan szeretetü Istenről, hogy engedetlensége miatt bárkit is végtelen bünösségre s örök nyomorra kárhoztasson? Ki hinné az Atyáról, — a ki azt akarja, hogy minden ember idvezüljön, — hogy kettőnek hibája miatt az egész emberi nemet átok alá vesse? Jézusnak az emberek iránt mindig tanusitott bizalma és nagy szeretete s különösen a kis gyermekekről mondott eme szavai: „ilyeneké a mennyeknek országa“ — megczáfolják az eredendő bün, vagyis a velünk született bünösség eszméjét. Ilyen „az előre-elrendelés“ tana, melyszerint a kiválasztottak a jövő életben örök boldogságra, a többiek pedig — ha jól és erkölcsösen éltek is e földön — menthetetlenül és irgalom nélkül az örök kárhozatra jutnak. Ki tenné fel — még csak gondolatban is — az igazságos Istenről, a ki nem személyválogató, a ki nem akarja, hogy földi gyermekei közül egy is elveszszen, a ki felhozza az ő napját mind a jókra, mind a gonoszokra és esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak földjére, — ki tenné fel azt a nagy igazságtalanságot, hogy bárkit is mielőtt jót, vagy roszat tett volna: jutalmazzon, vagy büntessen; születése előtt jónak, vagy rosznak lenni rendeljen? Honnan és kitől várjuk „ama nagy napon“ az igazságos itéletet, jutalmunkat, vagy büntetésünket, a szerint, a mint jól, avagy roszul cselekedtünk?! E tan ellenkezik az Isten igazságával, jóságával, ellenkezik az ember erkölcsi érzetével. Mindezekkel együtt esik el a „kiengesztelés“ tana, mely szerint a Jézus az ő halála által, mint engesztelő áldozat által, kibékitette a haragvó Istent s vérével elmosta az emberiség bünét; nemcsak, hanem az ő érdeméből nekünk is jut egy rész, hogy könnyebben idvezüljünk. E tantól az embesi természet visszaborzad, a lelkiismeret, a józan ész és az erkölcsi önérzet visszairtózik. Istennek ilyen kiengesztelésre nincsen és soha sem volt szüksége, mert ő gondozza az eltévedetteket is, s örvend visszatérésükön. Jézus a kereszten ellenségei számára bocsánatot kér, de nem azért, mert ő szenved helyettük, hanem azért, mert „nem tudják mit cselekesznek.“ E tan elvonja a figyelmet a vallás lényeges elemeitől s pusztán a Jézusban való hitet követelve, győzelmet igér harczolás nélkül. Ily közvetlen siker azonban ellenkezik emberi lényünk törvényeivel.

A varázsszerü átalakulás. mely bünöst egyszerre szentté teszi; az ujjászületés, mely nehány szó kimondása s nehány csepp viznek a csecsemő homlokára hintése által — állitólag — történik s több, ezekhez hasonló nézetek ellenkeznek a mester szellemével, kinek eledele volt a mennyei Atya akaratát cselekedni, és a ki, a kegyesség és erkölcsi jóság tényei és követelményei előszámlálása után, hitformára hivatkozás nélkül mondá: „valaki hallja én tőlem e beszédeket és azokat megtartja: hasonlitom a bölcs emberhez, ki az ő házát épitette a kősziklán.“

* * *

Elgondolva az emlitett, Krisztus-ellenes tanokat, elég okot találunk arra, hogy a Jézus szellemével egyező igazságokat nyiltan és őszintén, félelem és tartózkodás nélkül hirdessük.

A kereszténység testvéries egyesülését hasztalan reméljük mindaddig, mig akadnak emberek, a kik azt hirdetik, hogy az idvezitő hit egyértelmü a jól körülirt hitformával. Épen ez teszen minden felekezetet bigottá, kizárólagossá és szeretetlenné. Az emberek már természetüknél s neveltetésüknél fogva sem lehetnek mindnyájan egy véleményen, de egyezhetnek a Krisztus szeretetében s példája követésében. Ha egyszer átlátnók és átéreznők, hogy ez utóbbi megegyezés jobb mint az első: többé nem lenne ok felekezeti gyülölségre és türelmetlenségre. E czélból kötelességünk nekünk hirdetni, hogy nem bizonyos hittani kérdésekben való egyesség, hanem a szellemi egység: a közös Mester szeretetében s ügye szolgálatában, és az ő nagy czéljai előmozditásában: ez a legfőbb óhajtás és törekvés, mert csak ily egységben valósulhat meg az „egy akol és egy pásztor fenséges eszméje.“

A kételkedés és hitetlenségnek, melyek napjainkban oly nagy arányokat öltenek, legfőbb oka ama formákban van, melyekben az emberek egy része a keresztény vallást felmutatni szokta. E régi tanok ma már nem felelnek meg a kor magasabb értelmiségének s hogy hatásuk legyen, szabadabb, terjedtebb, észszerübb és nemesebb szellemben kell hirdetni azokat. E tekintetben miénk az előny, a kik nem ismerünk hitkényszert, lelkiismereti szolgaságot, kiknek lelkünk szárnyalhat magasan, szivünk doboghat szabadon. Miénk az előny, kik az észt és a kijelentést nem tartjuk ellenkező dolgoknak; hitünket nem féltjük a vizsgálódástól, csak ez lelkiismetesen s elfogulatlanul történjék; nincsenek hitczikkelyeink a lelkek

lebilincselésére, a sziv érzelmeinek elzsibbasztására. „Szerintünk a Krisztus vallása nem áll hajthatatlan formákból, kemény rendszerekből, szigoru határozatokból; nem a szertartások és vélemények hordozhatatlan járma, hanem öröm-izenet, a béke, megnyugvás és remény telve dicsőséggel és halhatatlansággal; biztositék, hogy „a hol az Urnak lelke van, ott van a szabadság, melyen állanunk kell örökké és rendületlenül.“ Ilyen a mi evangeliumunk, melyet hirdetünk; telve szép, magasztos elvekkel, melyek összhangban vannak az emberi természet tisztább ösztöneivel, magasabb vágyaival; kielégiti a lélek mélyebb szükségeit, legszentebb ohajait, s benső fogadtatásra talál a legtöbb embernél minden felekezetben. E szabad hit által támogatva, bizalommal tekintünk a tudomány haladására, melynek vivmányaitól nem féltjük a mi keresztény vallásunkat, mert ennek elvei természetünkben gyökereznek, lelkünk legszentebb vágyaival, legmagasztosabb kivánságaival összenőve vannak s igy kitörölhetetlenek.

Van-e szükség több biztató, bátoritó, fölemelő és lelkesitő okra, melyek mind arra inditanak, hogy hitünknek gyakran félremagyarázott elveit embertársainkkal megismertessük. Alkalmat mindig találunk, s azt jól felhasználva az eredmény felől nem kételkedhetünk. Folytassuk tehát az Isten által előnkbe szabott munkát oly módon és szellemben, hogy munkánk a nagy és fontos czélhoz méltó legyen. Tegyük ezt most inkább.. fokozottabb erővel és lelkesebben, mint valaha tettük, mert soha sem volt nagyobb szüksége a világnak és emberiségnek, mint ma van a Krisztus öröm-izenetére; soha sem volt nagyobb szüksége egyházunknak, mint ma van, hogy a világ s az emberek megismerjék egyszerüségükben is magasztos elveit, s a Krisztus szellemével egyező tanitásait.

Hirdessük tehát, hogy amaz egyetemes Lény, az Isten, kinek jelenlétét s müködését künn a természet dicső templomában látjuk és csodáljuk s benn szivünkben érezzük és tapasztaljuk: ez a Lény, az Isten: egyetlen egy; lélek s ezért lélekben és igazságban imádandó; öntudatatos, végtelen Hatalom, a ki a mindenséget fenntartja és igazgatja, s reánk emberekre nézve erkölcsi Lény, mennyei jó Atya, kinek mindnyájan gyermekei és igy egymás testvérei vagyunk. Hirdessük, hogy a világ nagy prófétái, erkölcs- és vallástanitói, reformátorai között legnagyobb volt a Jézus, a mi nagy Mesterünk, kit mint eszményies embert, mint az igaz élet példányképét, mi is méltán követhetünk s követni tartozunk. Hirdessük, hogy a szent Lélek nem egyéb, mint Isten-

nek erősitő, ihlető és lelkesitő ereje, mely nincs helyhez és időhöz kötve, hanem folyton árad, s ha szivünk, lelkünk tárva áll előtte, mindig száll reánk, biztatva és bátoritva, buzditva és lelkesitve. Hirdessük, hogy az ember ártatlanságban s nem bünben születik, hogy isteni elemeket és tulajdonságokat hord magában, melyeket a tökéletességig fejlesztenie kell, s hogy öntudattal, lelkiismerettel és szabadakarattal bir s épen ezért cselekedeteiért ómaga felelős. Hirdessük, hogy az Isten igaz, s hogy igazsága és szeretete szerint jutalmaz és büntet, e földön ugy, mint egy más hazában. Hirdessük, hogy az emberi lélek — mert Isten lelkének egy szikrája — örök és halhatatlan; hogy végtelen haladásra és fejlődésre van teremtve, s épen azért örökéletet, halhatatlanságot követel magának. Hirdessük, hogy a külsőségek és czeremóniák csak lényegtelen másodrendü dolgok, s hogy az összes törvény betöltve van e két parancsolat által „szeressed az Istent teljes szivedből, lelkedből és szeressed felebarátodat, mint önmagadat." S végül hirdessük, hogy az emberi jóllét és boldogság nem külső dolgokban, fényben, gazdagságban, hanem a hü munka végzése és odaadó kötelességteljesités után a sziv tisztaságában és a lélek békéjében keresendő.

*

Ezek az elvek és igazságok azok, a melyeket a nagy Mester a Jézus Krisztus hirdetett és melyekért élt, ezek azok, a melyekben az Isten nekünk „az erőnek, szeretetnek és a józan értelemnek lelkét" ajándékozta. Ezeket hirdetve és élve mi is, tüntessük ki magunkat embertársaink között tisztább nemesség és szentség által életünkben, nagyobb buzgóság és komolyság által az emberszeretet munkáinak végzésében. Szép elhivatás, nagy munkakör áll előttünk; lépjünk be s mint a Krisztus tanitványai munkálkodjunk hiven, szorgalommal s munkánk nem lesz eredménytelen. „Folytassuk igaz és hü törekvésünket, sohasem kételkedve, hogy az kellő időben Isten dicsőségére s az emberek javára szolgáland, s hogy elközeledik e földön Isten országa, melyben igazság, béke, boldogság és szeretet lakoznak." Amen.

XXII.

Korunk bálványai.

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Raffaj Zsigmond** verespataki lelkész.

Alapige: I. Kor. 8. r., 4. v. „Tudjuk, hogy a bálvány semmi.“

Mihelyt az ember öntudatra ébredt és eszét használni kezdette, szóval: gondolkozni kezdett, mindenesetre feltünt neki a természetben uralkodó rend és szabályszerüség. Feltünt neki, hogy a nap mindig ugyanazon helyen jö fel s éltető melegével és világitó sugaraival elönti a földet, az ő lakhelyét; lemenetele után pedig feltünnek az ég sátorán a csillagok s azok között a halvány hold, melyek az éjszaka sötétjét némileg eloszlatják világukkal. Feltünt mindenesetre az is, hogy az évszakok változásaival a növényi és állati életben mily nagy változás áll be. És e rendszeres, minden évben, minden nap ugyanazon szabályok szerint ismétlődő változásnak okát is szerette volna tudni, mert az emberi ész nyughatatlan természetü, nem elégszik meg csak azzal, hogy ez igy vagy amugy van, hanem annak kielégitő magyarázatát is keresi s nem nyugszik meg mindaddig, mig azt meg nem találta. Mindig kell lenni valami olyannak, a mi az emberi észt foglalkoztassa... ha pedig nincs, keres az magának arra tárgyat. A gondolkozásnélküliség egyenlő a halállal. És az emberi gondolkozó ész meggyőződhetett tapasztalásból a felől, hogy ok nélkül, csak ugy magára nem áll elő semmi, nem történik semmi s még a legkisebb, legjelentéktelenebb dolognak is oka van. Igy jött rá bizonynyal arra, hogy e szép, dicsö és nagyszerü világ, mely ötet bámulatra ragadja, annál kevésbbé állhatott elé csak ugy a semmiségből, magától, s az a szép rend és czélszerüség, melynek minden nap szemtanuja, nem lehet rendező nélkül: szóval: kell lenni egy, az emberi ész által eléggé fel nem fogható hatalmas alkotó erőnek, a mely mindezt előállitotta és fentartja. S az ember eredeti, legszebb tulajdonságai, tiszteletre legmél-

több jellemvonásai közé tartozván a jótételről való megemlékezés, a hála... nem tehette, hogy tiszteletre, imádásra ne buzduljon lelkében, szivében az iránt, a ki ennyi jóban, szépben, annyi örömöt és boldogságot okozó áldásokban részeltette. E hála, a jótéteményekről való megemlékezés érzelme teremtette meg az emberek között az istentiszteletet, mely az idők hosszu során oly sok változáson ment keresztül. Mint a Mózes I-ső könyvében olvassuk: Ádám Isten iránti hálája és tisztelete kifejezéséül gabonája legszebb terméséből áldozott égő áldozattal. Utódai is az istentiszteletnek e módját gyakorolták. A hogy az ember eszmélni és gondolkozni kezdett tehát, az Isten létéről mindjárt volt valami homályos fogalma, sejtelme, de a mely folytonosan változott, módosult a haladó idővel és miveltséggel annyira, hogy nem egészen helytelen amaz állitás, miszerint az ember saját képére teremtette az Istent, vagyis a saját felfogása és miveltsége képére. Igy a zsidók - legelső társadalmi erény lévén a boszuállás, — az Istent is boszuállónak hitték. Más népek meg az Istent vagy Isteneket felruházták mindazokkal a jó és rosz tulajdonságokkal, melyek bennök megvoltak, csakhogy mindezeket az Istenben fokozott mértékben hitték lenni. Nézzétek meg, vizsgáljátok meg a görög hitrege isteneit, nem olyanok-e azok, mint az emberek, nem ugyanazokkal a szokásokkal, tulajdonságokkal, szeszélyekkel és szenvedélyekkel élnek és cselekesznek-e, mint az emberek, azzal a különbséggel, hogy mindenben ügyesebbek az embereknél?

Az Istenről való felfogáshoz képest az istentisztelet is rendesen módosult. A legtöbb nép nem tudván felfogni a láthatatlan Isten eszméjét, nem tudta megérteni, nem tudott azon magas álláspontra emelkedni sem, hogy az Isten lélek, és a kik őtet imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják; nem tudta megérteni, hogy az Isten, az az egész világot átölelő szellem, a kiben élünk, mozgunk és vagyunk. Olyan Isten kellett neki, a kit érzékeivel felfoghasson, láthasson. Igy teremtette meg az ember magának a bálványokat, ama kézzel fogható, látható isteneket, melyek előtt hódoló tisztelettel hajolt meg. Az ily bálványimádás jellemzi a régi népeket általában; a bálványimádás, mely a legijesztőbb babonákkal volt összekötve. Igen gyakran még embereket is áldoztak e bálványisteneknek. Sőt még a zsidó népnél is, melynek keblében fogamzott meg a láthatatlan Isten eszméje, találunk az emberáldozatra példát. Gondoljatok csak az Ábrahám és Jefte történetére. Az egy Istent hivő zsidó népnél

is mennyiszer fordul elő a bálványimádás. Nem is emlitve az egyptomi fogság előtti történeteit, jusson eszetekbe, hogy a Mózes idejében, a ki ámbár több izben és erős büntetés terhe alatt megtiltotta népének a bálványozást, hányszor esett e bünbe, sőt még a Kanaánban való megtelepedés után is, mily gyakran üti fel tejét a bálványimádás a választott nép között.

Ne csodálkozzunk ezen aai! hiszen minden időnek, minden kornak megvan a maga jellemvonása, képe, melyet világosabban vagy homályosabban mutat a történelem. A régi kornak pedig vallási tekintetben legfőbb ismertető jele a bálványimádás. Mily hosszu időnek kellett elmulni addig, mig az Istenről való felfogás annyira tisztult, hogy kimondhatá az apostol ama nagy igazságot: „a bálvány semmi, és nincsen más Isten, hanem csak egy!“ A keresztény vallás áldásos szelleme ha nem is egészen s nem is mindenütt, de nagy részben megszüntette a bálványimádást. Vége tehát vallási tekintetben ama sötét korszaknak. De mindamellett is ne gondoljátok azt, hogy korunknak nincsenek meg a maga bálványai, melyeknek ép oly nagy mértékben hódol, mint az őskor a maga bálványisteneinek.

Ez alkalommal éppen korunknak egy pár bálványára akarok rámutatni.

I.

Egyik hatalmas bálványa korunknak a tudomány.

Arczotokról látom, mintegy leolvasom a megütközést, a megbotránkozást azon merészségem miatt, hogy talán kárhoztatni merem a tudományt, mely annyi jót, áldást adott az emberiségnek, mely megismertet minket a világrendszerrel s naponként ujabb, szebb és merészebb felfedezésekkel gazdagitja a tudvágyat; a tudományt, mely oly gyors és kényelmes utazást biztosit számunkra, milyenre még nem is olyan régen gondolni is merészség lett volna; a tudományt, melynek köszönhetjük, hogy a gondolat gyorsaságával mehet a tengerek tulsó partjaira is a hir; a tudományt, mely megismertet a világrendszer csodáival és azokat előttünk érthetővé, megfoghatóvá teszi az által, hogy természetes uton kimagyarázza. Megmondja a nap- és holdfogyatkozások s más csodásnak látszó természeti tüneményeк természetes okait,

elvezet a természet titkos mühelyeibe s megtekintenünk, megértenünk segit sok oly dolgot, a miről a régi kor még álmodni sem merészelt.

Távol legyen tőlem annak a gondolatnak még csak árnyéka is, hogy én a tudományt kárhoztassam, sőt elismerem annak áldásos befolyását az egész emberiség szellemi és anyagi életének és érdekeinek emelésében. Elismerem, hogy tudomány nélkül csak ugy minden czél nélkül tántorognánk keresztül az életen, mint az éj sötétében tévelygő, ki nem látja a czélt, mely felé igyekszik s nem tudja, melyik pillanatban zuhanhat le valamely ismeretlen örvénybe, hol életét is igen könnyen végezheti. Az élet utain olyan ránk nézve a tudomány, mint a hegyek mélyében dolgozó munkás kezében a mécs, mely sugaraival megvilágositja vészes utját; vagy mint a nap, mely világával fényt, életet önt a természetbe. Én elismerem, hogy a tudomány az emberiség szellemi, lelki életének világitó fáklyája, ragyogó napja, mely nélkül sötétségben, a tudatlanság és babona sötétségében tévelyegnénk. Elismerem a prófétával, hogy „elvész a nép, mely tudomány nélkül való!"

És csodálkoztok ugy-e, hogy az üdv és áldást hozó tudományt mégis korunk bálványának merem állitani, holott mi a bálvány alatt olyan utálatos dolgot értünk, melytől megvetéssel és undorral kell elfordulnunk, melyet le kell rontanunk és megsemmisitenünk, mert a szent irók véleménye szerint is „legnagyobb bün a bálványimádás", vagy Pál apostol szerint: „a bálvány semmi." Tehát a tudomány is, melyet korunk bálványának nevezék, semmi volna-e?! Korántsem! Ezt nem merném állitani, sőt ujból is elismerem, hogy a tudomány nagy és megdönthetetlen hatalom! S nem is az ellen akarok én küzdeni, hanem annak ferde kinövései, fattyuhajtásai ellen s küzdenie is kell az ellen minden kereszténynek, ki a valódi miveltség és vallásos szellem előhaladását, emelkedését óhajtja és akarja. Küzdenünk kell az ellen teljes erővel, lankadást nem ismerő buzgalommal, mert különben elborit a hitetlenség árvize, mely néhol már is vészes hullámokat vet és eliszapolással fenyegeti a társadalmat.

Nem a valódi, igaz tudománynyal szemben kell tehát fegyvert fognunk, mert az szabadokká teszen az igazság által, szabadokká a lélekzsibbasztó babona hatalma alól, hanem annak a tudománynak kell hadat izennünk, mely ki akarja zárni Istent a világból és azt követeli, hogy minden állitását feltétlenül, megvizsgálás nélkül igaznak ismerjük el; az ellen a tudomány ellen,

mely merészségében igy szól: „Müszereim segélyével átkutattam az egész világrendszert, át az ég csillagainak mindenikét, de egy alkotónak, az Istennek létele nyomaira nem találtam sehol!“...... Hogy nem találtad meg ez uton Istent, elhiszem, mert nem ott kerested, hol megtalálható; igen távol kerested, Isten pedig nincs oly távol, ő közel van hozzánk, ő az, a kiben élünk, mozgunk és vagyunk, keresd csak közelebb, keresd lelkiismeretedben és azonnal megtalálod!

A tudomány az emberiség legnagyobb áldása, de csak ugy, ha a vallásról, Istenről és a hitről sem feledkezik meg, ellenkező esetben pedig áldása átokká és a szabadság, melyet igér, szolgasággá válik. Igy esik meg aztán, hogy a miben szabadságunk jóllétünk és boldogságunk nemtőjét véljük feltalálni, éppen az dönt szolgaságba, nyomorba és boldogtalanságba. Ez az eset a tudománynyal is igen sok embernél. Nem akarja magát szolgálatnak igájával lekötelezni s azért szakit Istennel és vallással, de másfelől a legterhesebb szolgaságba esik, mert vakon, minden vizsgálódás nélkül hiszen annak a tudománynak, mely oly gyakran téved és alá van vetve az idők változásainak annyira, miszerint nem ritka eset, hogy a mit ma a tudomány igazságának hirdetnek, már holnap mint az észnek legnagyobb tévedése, mint balgaság lesz feltüntetve. Istennel akar szakitani és bálványimádásba, a tudomány bálványozásába esik, pedig a bálvány az istentelen tudomány semmi!

Ne istenitsük, ne tegyük hát bálványunkká ezt a tudományt s ne is higyjünk állitásának, mert igen könnyen tévutra vezet. S a miként valamely helyet nem ismerő utas kalauzt fogad maga mellé, de mindamellett is azt vakon nem követi, hanem tanácsait, utasitásait előbb megbirálja s csak ha azokat elfogadhatóknak találja, indul utána, ugy mi se rohanjunk vakon e vezető után, hanem elébb gondoljuk meg, nem vezet-e tévutra, nem akar-e Istentől elszakitani és a hitetlenség örvényébe sodorni, s csak ha mindezek ellen kellő biztositékot nyujt, kövessük, mert mit használna, ha a tudomány hatalma által az egész világot meghóditanók is, a mennyországot, lelkünk nyugalmát pedig elveszitenők. Hiszen nem a tndomány vezet mennybe, hanem az Istenben vetett bizalom, a jó cselekedetek gyakorlása és emberszeretet, vagyis: „az élő hit“; a tudomány pedig ennek csak erősitője legyen mindig, hogy a czélhoz, a valódi lelki boldogsághoz és szivnyugalomhoz juthassunk.

II.

Másik hatalmas bálványa korunknak a pénz. Ugy-e különösnek találjátok ismét, hogy a pénzt, mely nélkül társadalmi élet, közlekedés nem is képzelhető, s mely nélkül az embernek tisztességesen élni, embertársai sorában megállani lehetetlenség, korunk bálványának nevezem?! A közmondás szerint is: pénz emberség, s tény az, hogy a társadalom, pénze, vagyona és gazdagsága szerint mond a legtöbb esetben itéletet az ember felől. És mint látjuk, a társadalom nyomorultjai rendesen azok, kiknek nincs pénzök, a kik szegények és e miatt alig tengődnek napról-napra. Pénz az emberi életben a munka ingere, mely vajmi sok rosztól óvja meg az embert. Pénz az államok jóllétének és boldogságának mutatója. És sem államot, sem egyes embert, ki pénzzel nem rendelkezik, nem szoktak számbavenni. A pénz az a mindenható hatalom, melylyel országokat, birodalmakat lehet meghóditani s nemcsak hazát, de a közmondás szerint, még édes anyát is lehet azzal venni. Egyszóval: a ki pénzzel rendelkezik, az élet semmiféle kényelmeiben hiányt nem szenved, sőt nem csak magán, hanem elhagyatott, nyomorult állapotban levő embertársain is igen könnyen segithet, gyakorolhatja a jótékonyság nemes erényét. Valóban, ha a pénzt a magunk és mások jóllétének előmozditására, szenvedő embertársaink felsegélésére, az egyház, a haza, az emberiség érdekében okosan és bölcsen tudjuk használni, a legáldásosabb eszköz mindazok között, melyeket valaha az emberi ész feltalált.

S a pénznek mindezen áldásos jó tulajdonai mellett annyi rosszat lehet arról olvasnunk világi és egyházi iróknál egyaránt! Igy, hogy nagyon sok idézettel ne hosszabbitsam a dolgot, csak azt emlitem meg, hogy egy bölcs az igazságot szekérnek és a pénzt tengelyei kenőjének nevezi; Pál apostol pedig azt mondja: minden gonoszságnak gyökere a pénznek szerelme. Ha tekintetbe veszszük az igy nyilatkozók okait és összevetjük azokat saját tapasztalatainkkal, csakugyan igazat kell adnunk az ily nyilatkozatoknak, mert hisz olyan a pénz, mint a tüz, melyet ha a maga módjával használunk, jótékony melegével életet és áldást terjeszt maga körül, de mihelyt visszaélünk azzal, magunknak is, másoknak is veszedelmére van pusztitó hatásával. Nézzük meg csak a világtörténelem szégyenfoltjait, avagy nem a pénz tulságos sze-

retete, bálvány gyanánt imádása idézte-e elé legtöbbször azokat az eseményeket, melyek gyakran nemcsak egyesek, hanem egész nemzetek, országok veszedelmével, végpusztulásával végződtek. Nem is emlitve az Ephiálteseket, kik pénzért elárulták hazájukat és ez által azt a végpusztulás örvényébe taszitották, emlékezzünk meg csak a Jákób fiairól, kik testvérüket Józsefet husz ezüstpénz bérért juttatták a nehéz szellem- és lélekölő rabszolgai állapotra. Judás nem harmincz ezüstpénzért árulta-e el szerető Mesterét?! Gondolkozzatok csak, mert ezekhez hasonló példát özönnel fogtok találni, melyekből meggyőződhettek, hogy az előtt, ki a pénzt tulságosan szereti és bálvány gyanánt imádja, nincs sem testvér, sem barát, sem haza, sem Isten, nincs semmi szent, melyet e bálványának fel nem áldozna. Feláldozza az ilyen e bálványának saját becsületét, lelkiismeretét és szivnyugalmát, feláldozza embertársai életét és boldogságát, csak hogy a pénzgyüjtés szenvedélyének élhessen.

Ha csak a régi korban lett volna meg a pénz bálványozó szelleme, könnyen fátyolt vethetnénk rá, a feledés fátyolát; oh de mikor korunkban is fájdalommal kell szemlélnünk, hogy mily sokan megfeledkeznek a pénz tulságos szeretete mellett minden nemesebb dologról, nem lehet hallgatással mellőznünk a kérdést, nem lehet csak ugy könnyedén átsikamlanunk azon. Hányan vannak ma is olyanok, kik embertársaik megkárositásával, nyomorba taszitásával igyekeznek maguknak pénzt, vagyont, gazdagságot szerezni! Hány van olyan, ki, miként a régi bálványimádók, embert áldoz a pénz szerelmének, csakhogy kielégithesse szenvedélyeit s gyönyörködhessék a kincshalmazban, melyet embertársai szerencséjének romjai fölé rakott. És a kiben e rut szenvedély, a pénz tulságos szeretetének szenvedélye gyökeret vert, azt belőle ki nem irthatod; olyan az, mint ama mesebeli szörnyeteg, melynek ha egy fejét levágják, kettő nő helyette. Rontsd le, pusztitsd el az ilyenek bálványát, mást teremt helyébe, mint a Mózes által vezérelt zsidó nép lerontott bálványai helyébe mindannyiszor ujat állitott, csakhogy legyen, mi mellett megfeledkezzék Istenről, igazságról, becsületről és mindenről, a mi szent.

Nincsen-e tehát igazam, midőn a pénzt korunk egyik hatalmas bálványának nevezém?!

*

Korunknak a két emlitetten kivül, oly sok bálványa van még, hogy mindannyit elészámlálni lehetetlenség. Engedjétek meg

azért, hogy többet ez alkalommal ne emlitsek s csak azt jegyezhessem meg, hogy még eleinte a legnemesebb szándékkal és ügybuzgalommal megkezdett dolog is igen könnyen a bálványozásig sülyedhet, mely mellett megfeledkezik az ember Istenről. Igyekezzünk azért a korunk bálványainak való hódolástól tartózkodni, mert a bálvány semmi és nincs más Isten, hanem csak egy. Ezt az egy Istent imádjuk mindig feltétlenül; ehez az egy Istenhez ragaszkodjunk jó és balsorsban egyaránt; ne kötelezzük le magunkat szolgálatnak igájával, hogy legyünk szabadok és éljünk! Amen.

XXIII.

Az idvesség napja.

— Egyházi beszéd, márczius 15-én. —

Irta: Gvidó Béla, dicső-szentmártoni lelkész és küküllői esperes.

Alapige: II. Korinth. 6. r. 2. v. „Ime most vagyon az idvesség napja."

Országok és nemzetek történelmében, ha azokat vizsgáljuk, ugy találjuk, hogy azoknak haladásában, emelkedésében avagy bukásában, elnyomatásában avagy győzelmében egy napi esemény tárja fel az előzményeket, egy napi esemény veti meg alapját a fokozatos fejlődésnek. Az emlékezet élethüen, megdönthetetlen igazsággal beszél erről. Nincs nép, nincs nemzet, nincs ország az ősi időktől kezdve, egész napjainkig, mely bármily társadalmi csoportokra oszoljék, annak kebelében bármily vallási társulatok alakuljanak, egy-egy ily napot, mint a megtartásnak, a küzdelemnek, sőt az erős megpróbáltatásnak nagy napját meg ne ünnepelné. És e napon az együvé tartozó nemzetek és országok minden gyermekének szive együtt érez, észvilága együtt gondolkozik, egész lénye egyért lelkesedik: a szent napnak megünneplésééért.

Keresztény aai! Tudjátok ugy-e bár, hogy hazánk és nemzetünk történelmében ma van évfordulója egy olyan napnak, melyen a második honalkotás dicső ténye nyugszik. Ma van fordulója annak az időpontnak, melyen a magyar vitézség és honszerelem

megmentette a hazát. megszabaditotta e drága földet a sok gonosztól, megörökitett olyan eszméket, melyek az emberiségnek legdrágább isteni kincsei, melyeknek örökségében állhat fenn nemzetünk s virágozhatik szent hazánk.

Századok elnyomatás, a lét és nem lét örökös küzdelmei után, akkor a midőn a téli fagy engedett, a mikor a természet kezdett uj életre ébredni; akkor a midőn völgy és halom hirdette a madárdal közeledését, a midőn a fák rügyezése, az elhullott magvak csirázása munkásságról, reménységről kezdett beszélni, munkásságra és reménységre kezdett serkenteni; akkor a midőn az áldott nap sugarait melegebben, még éltetőbben szórta szét a mindenségre, hogy ujabb meg ujabb táplálékot nyujtson a hivő léleknek, hogy oly sok szenvedés után ujabb erőt, lelkesültséget meritsen, hitünk és bizalmunk, „él még Isten a magyarok Istene“: egy nagy napon, 1848. márczius 15-én eljött a magyar nemzetnek megváltása, idvessége napja. És e napnak 48-ik évfordulója ime most vagyon. Igen „ime most vagyon az idvesség napja.“

Nekünk különösen, mint unitáriusoknak is okunk van arra, hogy 1848. emlékére ünnepeljünk. Hiszen 1848-ban a pozsonyi országgyülésen mondatott ki, hogy nemcsak Erdélyben, de Magyarországon is, hol 300 év előtt oly nagy tért foglaltak el hitelveink, vallásunk szabad gyakorlata megengedtetik.

Nagy törvény volt ez. Igazán illő a nagy idők keretébe.

Azonban tekintve azt, hogy azok az eszmék, melyek márczius 15-én 1848-ban diadalmaskodtak, hazánk és nemzetünkre nézve minden külömbség nélkül az idvesség napját képezik, nem zárkozunk, nem zárkozhatunk mi most sem a felekezeti válaszfalak mögé. Oh nem, nem zárkozunk el, hanem, mint a kik hirdettük, hogy egy Istenünk, egy magyar hazánk, mint a mely vallásfelekezetnek sorsát mindig a haza sorsával találjuk, mint a kikben a hazafiasság volt az első: szenteljük tisztelt templomi gyülekezet lélekben és igazságban való áldozatunknak eme szent és lélekemelő napját a „h a z a i d v e s s é g e n a p j á n a k“ áldozatára.

I.

„Ime most vagyon az idvesség napja.“

Melyek hát azok a vivmányok, melyek azok a megvalósult elvek, melyek 1848. márczius 15-ikét a magyar nemzetre és Magyarországra nézve a megváltás, az idvesség napjává tették?

Nyisd fel történelmünknek 1848. előtti lapjait, olvasd el

a megaláztatásnak, a kijátszásnak, az elnyomatásnak, az idegen szellem zsarnoki önkénykedésének sötét korszakát, s látni fogod azokat a dolgokat, melyeknek csak olvasása is borzalommal, iszonyu fájdalommal tölti el a honfi szivet. Ugy jön, mintha testvért testvér ellen állitottak volna, a sötét lapokról ugy rémlik, mintha valami gonosz szellem minden hazafias érzést nemzetünk fiaiból ki akart volna ölni. Látni fogod, hogy a gondolat meg volt kötve, a nemzet olyan rabságba hurczoltatott, melynek vége a megsemmisülés lett volna. Szolgaság, zsarnokság és önkény alatt nyögött az ország.

A honfisziv elszorult. S mégis..... mégis táplálta egy jobb jövőbe vetett hite, bizalma, táplálta az idvességnek reménysége.

És aztán?.... és aztán mi történt? Hite jogos volt, reménysége nem szégyenitette meg.

Mintha lettek volna együtt egyenlő akarattal; mintha kettős tüzes nyelvek alakjában valami isteni erő szállott volna alá; mintha a pusztában források fakadtak volna; mintha a kövekből próféták támadtak volna: csuda történt. Mintha csak a sötét éjben világosság támadt volna; mintha a sötét börtönből az ártatlanul bevádolt József kiszabadult volna; mintha a kicsiny Dávid meggyőzte volna az önhitt Goliátot; mintha a nehéz kő a koporsóról legördült volna; mintha megnyiltak volna az egek s valami isteni szózat a világ fülébe lehelte volna, nem, nem, még sem „az ártatlanok nem vesznek el és az igazak nem törültetnek el.“

És ekkor a haza Tyrteusának, a kunyhó és palota lakóinak szive egybeforrt. A szolgaság, az önkény és zsarnokság helyét az egyenlőség és testvériség váltotta fel. A rabságnak lánczai lehullottak. Az egyenjoguság, a közteherviselés és a szabadsajtó, s ezekkel az alkotmányos élet emelkedett fel. Megszületett a szabad és önálló Magyarország, megszületett a szabad és önálló nemzet s a szivekbe beköltöztek a szeretet vallásának boldogitó igéi.

Ezek azok a nagyszerü vivmányok...

Ezért van ma imádott hazánknak idvessége napja.

II.

És most szóljunk az idvesség napján fénybetükkel elõnkbe irt hazafias kötelességeinkről, melyekkel e nagy naphoz méltón ünnepelhetünk. Melyek és milyenek azok?

Oh e kötelességek kedvesek, elbüvölők, mint mikor a nap-

sugár fürdik a harmatcseppben. Istenitők, lélekemelők, mint madárdal, mely száll magasra s ugy dicséri az Urat.

Oh mert azok a szent jogok, azok a vivmányok csak szent kötelességeket is szabhatnak elönkbe.

Első ezek között az a h á l a, melylyel e szent helyen megjelentünk a mi Istenünk szine előtt. A hála a szivnek édes emlékezete. Ezzel keressük fel hát mindenkor a szabadság napjának ama dicső hajnalát. Ezzel szenteljük meg legkisebb rögét is ama sirhantoknak, melyekben a mi hazanemtőink, a mi hőseink nyugosznak.

Hadd gyujtsa ez lángra keblünkben s tartsa örökké ébren ama szent örökséget, melyre őseink által tanittatánk: a h a z a s z e r e t e t e t.

De minden őrizésnek felette őrizzük meg „az e g y e t é r t é s t."

Az egyetértés volt mindenkor s az ma is a felemelkedés és nagyság alapja. Valahányszor a nemzet testében ez volt az éltető elem, annak haladásában soha semmi utját nem állhatta. Az aczélozza meg a parányi erőket, az ad tartósságot a jóllétnek és boldogságnak minden terén, de a hazának, ennek a magasztos fogalomnak fentartásában feltétlenül.

Idvességünk napját ezekkel kell s csak ezekkel lehet méltóan megünnepelni. Hiszen, hogy hosszasabban figyelmeteket tisztelt hallgatóim, a bővebb fejtegetéssel ne fáraszszam, a hála előttünk tartja szüntelen az idvességnek ama napját, s annak a legdicsőbb alkotásait; a hazaszeretet azoknak fenntartásában bátrakká és elszántakká teszen, az egyetértés nem kérdezve, hogy te Pálé, avagy Apollosé vagy-e, nem tekintve, hogy imádásod hajlékának kereszt, avagy gomb diszlik tornyán, nem kérdezve, hogy a szószék, avagy oltár ékesiti-e templomodat: azokat erősiti, nap-nap után tökéletesiti.

Ezek azok a kötelességek, melyek betöltésével, jőjjön bár vész, vihar, nemzetünk élni fog.

Ármány, zsarnokság, boszu liheghet ismét fel az idegenek részéről, de a hazát, melynek tagjait a hála szent érzelme füzi nagy emberek hős tetteihez, nagy idők nagy alkotásaihoz, meg nem semmisithetik soha sem, mert „ősi fényből, dicsőségből, sok ezernyi uj név támad."

A felemelt zászlót, melyen „előre, éljen a haza" van felirva, az egyetértéstől istápolt hazaszeretet az idők végtelenségéig juttatja dicsőségről, dicsőségre.

Hadd lelkesüljön hát minden sziv, hadd egyesüljön minden

kebel, a nagy idők vivmányai iránt, hadd érezze minden honfiu és honleány, hogy e nap emlékének mily sokkal tartozunk.

S ha ily lelkesültségünkben ádáz kezek lennének elég vakmerők zavarni, ha hálánk és honszerelmünk szent tüzét cselszövényekkel akarná valami földi hatalom kioltani: legyen erős a mi hitünk, mely nem egyszer tett boldogokká e szent helyen, ez egyszerü áldott falak között „mig él a mi egyetlen Istenünk, az igaz ügy nem veszhet el“.....

Szeretett hiveim, tisztelt ünneplő gyülekezet! emelkedjünk fel hát hitünk szárnyain az élő Istennek zsámolyához e szent órában, hogy vegyük az erőnek és bátorságnak lelkét, hogy az idvesség napja áraszsza ki éltető sugarait reánk is. Emelkedjünk fel, hogy keblünkben örök talizmán legyen az az égi szózat, mely oly édes, oly boldogitó, oly megszentelő..... Jőjj csak és hallgasd bizó lélek..... „Ne félj én népem, én nem hagylak! Meg ne rettenj, mert én vagyok a te Istened, ki téged megerősitelek és az én igazságomnak jobb karjával támogatlak.“ Amen!

XXIV.

A szenvedő Jézus.

— Husvételőtti egyházi beszéd. —

Irta: **Györfi Ferencz**, szentmihályi lelkész.

Máté 26. 39. „És egy kevéssel előmenvén, arczczal leesék, könyörögvén és ezt mondván: Én Atyám! ha lehetséges, muljék el e pohár én tőlem: mindazonáltal ne ugy legyen, a mint én akarom, hanem a mint te.

Mint a sötét éjszakában alig lehet biztosan és az eltévedés veszélye nélkül előre haladni kitüzött czélunk felé: épen igy az életnek nehéz és válságos körülményei között, melyek, mint egy sötét éjszaka, borulnak reánk, alig bizhatik az ember önmagában; ritka eset, hogy ilyenkor csupán saját lelke tanácsából nyerje azt a leghelyesebb utasitást, melyet bátran és aggodalom nélkül követhet. Saját magáról tapasztalhatta mindenki, hogy

nagyon kényes helyzeteiben, nehéz gondjai között, a veszélyek sejtésekor tanácsért, útbaigazitásért máshoz folyamodott. A nehéz gondok, a fenyegető veszélyek pedig rendes uti társaink a földi pályán; alig hagyhatjuk el egyiket, azonnal a másikhoz érünk; alig menekülhetünk egyiktől, a másik már mellettünk terem. Természetes tehát, ha minden pillanatban szükségünk van arra a tanácsra, a mely irányt mutat, eszközt ád kezeinkbe, világosságot gyujt lelkünkben, hogy a veszélyekben, baj, gondok között, mint az éji vándor, el ne tévedjünk.

Leghivebb tanácsadónk maga az Ur Jézus; alig lehetnek olyan változásaink, alig juthatunk olyan nehéz körülmények közé, alig környezhet olyan veszély, vagy alig érhet lelkünkben olyan keserüség, a melyek között Jézus életére tekintve, abból ne nyerhetnék bölcs és biztos utasitást. „Én példát adtam néktek, hogy a mint én cselekedtem, ti is ugy cselekedjetek.“ — Ezen szavai is arra figyelmeztetnek minket, hogy az ő példaadásától tekintetünket elvonnunk nem szabad s cselekedeteinknek irányát egyedül tőle kell tanulnunk.

Szenvedéseinek külömböző jelenetei különösen azok, a melyeknek ismerésére törekedni, azok között mutatott lelki nagyságára, erkölcsi fönségére figyelmezni nélkülözhetetlen érdekünk mindaddig, a mig csak lesz szenvedés e földön, a mig a szenvedésektől menekülni óhajtunk. A most felolvasott alapige is egy ilyen kiváló jelenetet tár fel előttünk.

Jézusnak azokból a folytonos küzdelmekből, a melyeket a hatalmas zsidó papoknak, farizeusoknak, irástudóknak földi érdekei ellen folytatott, azokból a gyanusitásokból, alattomos incselkedésekből, méltatlan megtámadásokból, melyekkel ellenségei részéről találkozott, abból a gyülölségből, a melyet tanitásai iránt mutattak, végre is meg kellett győződnie arról, hogy áldozatul kell esnie. Nem titkolta ezt a tanitványok előtt; sőt reá mutat az árulásra, mely be fog következni; a veszélyre, mely őt sujtani s a tanitványokat szétüzni fogja. E tudattal keresi fel a Getsemáné kert magányát, hol a tusakodás az élet és halál gondolatával e szavakra nyitja ajkait: „Én Atyám! ha lehetséges, muljék el e pohár én tőlem, mindazáltal ne ugy legyen a mint én akarom, hanem a mint te.“

Tegyük — ker. afiai! — elmélkedésünk tárgyává az Ur Jézusnak ezen szavait s vonjunk ezekből magunknak kellő tanulságokat.

I.

„Én Atyám! ha lehetséges, muljék el e pohár én tőlem“; az Ur Jézusnak ezen szavaiból meritsük azt a tanulságot, hogy a szenvedések között, a küzdelmek és fenyegető veszélyekben imádkoznunk kell. Földi sorsunktól — ugy látszik — elválhatatlan a szenvedés; akár betegség támadjon meg s járja át tagjainkat, — akár gyüjtött javainkban érjen kárvallás — akár szeretteinkből követeljen áldozatot a halál, mindenik változásból szenvedés, fájdalom fakad, melynek elhordozására csak a lelki erő segit. S honnan meritjük ezt a lelki erőt? Talán abból az orvosságból, melylyel beteg tagjainkat gyógyitjuk?! vagy abból a reményből, hogy szenvedett kárunkat kipótolja a megkettőztetett munka, a lankadatlan szorgalom?! vagy abból a tudatból, hogy a mi született, egyszer csak meg kell halnia?!

Egyikből sem afiai! hanem csak abból az imádságból, melylyel sorsunknak Urához, a változásoknak egyetlen forrásához, Istenhez fordulunk. Az orvosság, a munka csak földi biztatást adnak s e muló dolgokból a lélek kitartó erőt nem merit; a halál tudata egy kényszerü meggyőződésre juttat csupán s e meggyőződés inkább lever, mint fölemel; óh, de ha lelkünk áhitatával s ajkaink imájával folyamodunk ahoz, kiről irva van, hógy a töredezett nádszálat nem rontja össze“, kiről tudjuk, hogy áldását adja az igaz munkára, kiről azt énekli a Zsoltárok irója, „hogy „még a halál árnyékának völgyében sem hagy el“, akkor ez imából olyan erőt nyerünk, mely a szenvedéseket el tudja hordozni, a küzdelmekben meg nem tántorodik és a veszélyek előtt nem retteg. De a mely lélek nem tusakodik imában az erőért, a mely lélek nem ölti fel az áhitat szárnyait, hogy azokkal az Istenhez emelkedjék; az a lélek alant marad a porban, lesujtva a szenvedésektől, rettegve a vészek között, zugolódva a küzdelmekben s önfeledten átkozva a születés pillanatát. Tanuljatok hát Jézustól a szenvedések között igy imádkozni: „Én Atyám! ha lehetséges, muljék el tőlem e keserü pohár!“

De hátha nem testi szenvedések érnek, hanem lelki fájdalmak vesznek körül, melyeket a gyülölség, ármánykodás és méltatlanság osztogatnak; ha küzdötök nemes czélokért s az érdek ellenetek áll - ha hirdetitek a szeretetet s épen az árul el, kit kebletek melegén ápoltatok, — ha tesztek igazat s épen az igaztalanság sujt reátok, — ha előre törtök s nyomotokban gunyolódás kisér — ha dicső eszmék heve ragad

magával s a kikért az eszméket éltetitek, épen azok kiáltnak halált fejetekre: akkor, oh akkor mit tesztek e keserü pohárral? hová fordultok annak kiöntéseért?! a világhoz, vagy az éghez? Oh a világ csak ahhoz ért, hogy csordultig töltse azt s mit egyszer kitöltött, megitatja áldozatával. - Csupán az ég veszen el az ilyen keserü pohár mérgéből; vagy ad erőt, hogy kiüritni ne féljetek. Csak az imádság enyhiti meg kezetekben az ilyen poharát; vagy felbátorit, hogy az utolsó csapást is rettegés nélkül fogadjátok.

Tanuljatok hát Jézustól a lelki szenvedések közt is igy imádkozni: „Én Atyám! ha lehetséges, muljék el e pohár én tőlem“ és tegyétek utánna az Ur Jézus szavaival: „mindazáltal ne ugy legyen, a mint én akarom, hanem, a mint te“....

Igen afiai! az isteni akarat tiszteletével kell imádkoznunk a szenvedések között, mert ez adja meg imánknak azt a bélyeget, a melyről a nagy lelkeket lehet megismerni.

Az Ur Jézusnak ezen szavaiból meritsük hát

II.

azt a tanuságot, hogy „akaratunkat az Isten akaratának alá kell rendelnünk.“

Az embernek bárminő jóban is féluton megállni nem szabad; kötelességünk tehát arra igyekezni, hogy lelki nagyságra jussunk el. De ez a lelki nagyság nem a kényelem párnáján, nem a boldogság és öröm ölében, hanem a küzdelem mezején terem. Egyetlen ember sem lett még nagygyá küzdelem és tusakokás nélkül s mint a hegyi patak vize annál tisztább, minél több kövön kell megtörnie hulláminak, hogy salakjait lerakhassa, épen igy az emberi lélek is csak ugy tisztulhat meg minden földi salakosságtól, ha kitartóan küzd s bátran száll szembe az akadályokkal. A küzdelemre ezt a kitartást, az akadályokkal szemben ezt a bátorságot a győzelem kecsegtetéséből, a jutalom reményéből szokta nyerni a legtöbb lélek. De hát aratott-e minden nemes küzdelem óhajtott győzelmet? részesült-e minden ilyen bátorság méltó jutalomban?! Bizony nem afiai! sőt a mult arról tanuskodik, hogy a legtöbb nemes küzdelem Golgothával végződött... S mégis, mégis egyik nem okult a másik példáján; ha kilencz elesett a zászló mellett, a tizedik kézbe ragadta azt! Vajjon miért? talán csak a siker biztatásából? Nem afiai! hanem azért, mert át volt hatva azon hittől, hogy ha Isten a lélekbe vágyat, sejtelmet oltott, ezt a vágyat, ezt a sejtelmet meghátrá-

lással leverui nem szabad, de méltó küzdelemben kell előbbre vinni, magasabbra emelni s ha érte bukás is a jutalom, ne a kétségbeesés, vagy a néma önmegadás kisérje azt, hanem amaz öntudat, hogy Isten akarata szerint cselekedett.

Higyjétek meg afiai! hogy az ilyen öntudat nélkül soha sem volt és soha sem lesz nemes áldozat; hanem a bukás megmarad bukásnak, kisérve kárörömtől vagy sötétitve gunyolódással s példája rettenteni és nem lelkesiteni fog. Az ilyen öntudat nélkül lehetnek kétségbeesettek, néma lemondók, világgyülölők, de soha sem olyanok, a kik igy szólhatnának Krisztussal: „Én példát adtam nektek."

Ne rettenjetek meg azon, hogy minden igaz ügy megkivánja a maga áldozatát; mert az ilyen áldozatokból gyul fel időről-időre az a tüz, az a lángoszlop, mely — mint Izraelt a pusztában, — a nemzedékeket előbb vezeti.

Tanuljátok meg az Ur Jézustól az igazság küzdelmét, a szenvedésekben való imádkozást és az isteni akarat tiszteletését, igy szólván: „Én Atyám! ha lehetséges, muljék el e pohár én tőlem; mindazáltal ne ugy legyen, a mint én akarom, hanem, a mint te." Amen!

XXV.

A lábmosásról.

— Husvételőtti homilia. —

Irta: **Szász András** vadadi lelkész.

Alapige: Ján. XIII. 1—17.

K. afiai! Midőn egy müremeket: szobrot vagy festményt látunk, gyönyörüséggel telik el lelkünk. S minél jobban látjuk azon a müvész kezének nyomait; minél mélyebbre hatolhatunk müérzékeinkkel azon árnyalatok elemzésébe, melyeknek egymásba olvadásából áll elő a kép, mint hullámsirból a viztükör: annál mélyebb és igazibb a gyönyör, mely ezalatt szétárad lelkünkben. Még ennél is mélyebb, nagyobb és fölemelőbb az a hatás, melyet egy szép tettekben dus emberi élet képe gyakorol lelkünkre.

S mi sem nyujt nagyobb lelki élvezetet, mint éppen a képet kidomboritó jellemvonások beható szemlélete: a mint a sziv nemes fellendülései, tettekben nyilvánulásai föltárják előttünk a lélek benső világát. E két világ — az érzelmek és azok külső nyilvánulásai — között levő összhang, mig egyfelől gyönyörbe ringat, bámulatra ragad; másfelől rokonszenvet ébreszt keblünkben az iránt. Fensőbb természetünk, magasabb rendeltetésünk tudatára ébredünk s mintegy benső ösztönzésre, követői leszünk annak a jellemnek, melynek oly megragadóan szép vonásai vannak, a milyenek -- érezzük -- lényünkhöz leginkább illenek.

Ki nem érezte lelkében ezt a hatást, ki olykor Jézus életének fönséges képén elmerengni szokott?...

Kinek nem ringatták olykor gyönyörben lelkét a fenséges lélek és tiszta sziv közvetlen megnyilatkozásai?... azok a szép tettek, melyekben Jézus rövid élete oly gazdag!... Sok, sok millióra megy ma a száma azoknak, kik e dicső példánykép hatása alatt, irányjelzése szerint haladnak előre az üdvkeresés utain.

Igen, ker. afiai, nekünk keresztényeknek a Jézus Krisztus egyedüli vezérünk, követendő példányképünk. Élete szép, megragadó kép; vonásai élethivek, igazak, melyeknek mindenike a tiszta, isteni fönség bélyegét viseli magán. E képet az evangéliom fényes lapjain szemlélhetjük, melyek éppen ettől nyerik fényüket... Mennyi szép, jellemző és tanulságos dolgot lehet is ott róla olvasni!...

A felolvasott igék is mily szép jelenetet ábrázolnak életéből... Jézust, a nagy Mestert, sokak által lealacsonyitónak vélt foglalkozás között, tanitványai lábait mosva találjuk... E gyönyörü kis kép méltó arra afiai, hogy hosszabban időzzünk mellette, hogy behatóbban megvizsgáljuk: annak nagy jelentőségét és a belőle vont tanulságot.

I.

A nagy szellemeknek különös isteni adományuk van arra végre, hogy a jövőbe lássanak. Ezt látjuk érvényesülni Jézusnál is a felolvasott igék kezdő soraiban... A vihar, mely ellene készül, s mely drága életét összezuzandó - már oly nagy mérvüvé vált, hogy a végső és döntő kitörés minden perczben várható... Elő kell készülnie a halálra... Szerettei köréből az örök szeretet keblére sietni.... Ah! de a földhöz füző lánczok széttépése előtt valami emlékről kell gondoskodnia, hogy legyen

a mi a távozó és felette könnyezők között az összekötő lánczot: az emlékezetet az idők feledtető hatalmával szemben fenntartsa; hogy a ráemlékezés a tanaiért, példája követeléséért való lelkesedés kialvó lángját ujra meg ujra fellobbantsa s az igazságért való küzdelemben erőt, bátorságot legyen honnan meriteni.

Mindezeknek fontolóra vétele után, Husvét ünnepe előtt, amaz örökké emlékezetes vacsorához ül Jézus az ő tanitványaival. E végső vacsorában egy oly emléket állit, melyet az idők még meg nem semmisithettek s nem is fognak soha. E vacsora lefolyását czélomhoz képest mellőzöm. Ismervén tanitványai lelkületét, már ott látja a Judás lelkében lappangó rossz szellemet, mely az elárulásra fogja ől késztetni.

Mit tegyen, hogy a tanitványokat, emlékezetes példaadás által egymás és embertársaink iránti kötelességeikre, az istenes élet vezérelveire figyelmeztesse?...

Fölkel a vacsora után és felső ruháját levetvén, egy kendőt köt maga körül. Azután a medenczébe vizet töltvén, kezdi a tanitványok lábait rendre megmosni és a kendővel megtörleni.

Mily meglepő volt ez még az ő kis környezetére nézve is, kik bár ehez hasonló számos, szép, cselekedetének valának még szemtanui!..... Ámde a meglepetés csak Péternél nyer nyilt kifejezést..... Midőn a sor rákerül: „Uram! te mosod-e meg az én lábaimat“?!... — a megdöbbenésnek e szavaival akarja tiltakozását fölemelni....

S miért? Mi oka van Péternek e tiltakozásra?... Mi oka?!... Hát nem természetellenesnek találnátok ti is afiai, azt, hogy az ur mossa meg a szolga lábait?.... Igen, a mult, söt bátran mondhatjuk, a mai kor azon közönséges felfogása szólt Péterben, mely nem csak az emberek között tesz, születés, rang és hivatal szerinti külömbséget, hanem munka-hatáskörüket is oly éles határvonallal különiti el egyik a másétól, hogy azt átlépni, a magasabb állásunak az alsóbb rangu teendőjét végezni, kötelességét teljesiteni, ... elég ok arra, hogy benne mindenki megbotránkozzék, megmosolyogják vagy szégyenkezve elforduljanak tőle.... Minő péteri meglepetést — hogy ne mondjam — megbotránkozást — szül ma is, ha elvétve akad egy-egy ember, ki ur létére dolgozni nem szégyel; gazdag létére egyszerüen él és öltözködik; magas származása daczára mindenkivel szemben leereszkedő, nyájas és előzékeny; szóval, ha abból a légkörből, a melyben született, vagy a melybe felemelkedett: leszáll egy perczre, hogy — mint Jézus — az alázatosság erényeit gyakorolja. Bizony távol állunk

még attól, hogy eme szép jézusi elv gyakorlása: „a ki magát megalázza, felmagasztaltatik“, — meglepetést ne okozzon, vagy ha okoz is: az mindenkire nézve kellemes legyen. Ámde Jézus e tekintetben is magasan állott felettünk s midőn magát megalázta — mint e tettével is — követőit is önlelke magaslatára szándékozott felemelni. Hiába való azért, a még határozottabb tiltakozás is: „az én lábaimat soha meg nem mosod“, — mert a Mester szavai: „a mit most én cselekszem — nem tudod, de meg fogod tudni; különben nem lészen hozzám semmi közöd“ — mint a tenger hullámait egykor: lecsillapitják Péter heves tiltakozását is és engedelmeskedik neki: — „Uram! nem csak lábaimat, hanem még kezeimet és fejemet is!“

— „A ki megferedett, nem szükség, hanem csak hogy lábait mossa meg, mert mindenektől tiszta; ti is tiszták vagytok, de nem mindnyájan“! . .

Ime egy szép igazság s ujabb rámutatás a Judás lelkében fondorkodó bünre, mely őt tőrbe fogja ejteni. Csak ezt kell lemosni; csak ettől kell megtisztitani a testet . . . Valamint a tiszta buzában is akad konkoly: a legnemesebb, legtisztább társaságba is beüt a gonosz rontó szelleme, melytől meg kell tisztitani azt, nehogy az egész társaságot megfertőztesse s — mint Judás a Jézust — odadobja a bün, a gazság felfegyverzett bérenczeinek.

Ez az értelme röviden eme jelentőségteljes szavaknak, melyeket a tanitványok bizonyára kevéssé értettek meg, a mit Jézus maga is átlátva, nem késik a tanulságot is azonnal levonni, mindabból, a mit tett velük, hogy megértsék és példája követésére buzduljanak.

II.

A tanitványok lábainak megmosása után Jézus felöltvén magára felső ruháját, leül és igy szól hozzájuk: „Értitek-e mit müvelék veletek?“ Oly kérdés, melyre Jézus nem vár feleletet, mivel tisztában van azzal, hogy mit kellene felelniök, hanem hozzákezd legott a magyarázathoz:

„Ti engemet igy hivtok: Mester és Uram és igazán mondjátok, mert az vagyok. Annakokáért, ha én megmostam lábaitokat Ur és Mester lévén — nektek is meg kell mosni egymásnak lábait.“

Ez a magyarázat és ez a tanulság az egész tényből. Jézus, Urok és Mesterük, megmossa lábaikat. Tehát a mi nem illetlen

még az Urhoz is szolgáival szemben: mennyivel illőbb, sőt kötelezőbb is egyszersmind az a szolgák, vagyis az egyenlő ranguakra nézve egymással szemben.

Ennek a szép igazságnak szerzett érvényt Jézus e nevezetes tette által. Igy akarta a külömböző rangu emberek között levő magas és áttörhetlen válaszfalakat lerombolni, hogy a kölcsönös szeretet, előzékenység és szolgálatkészség füzzék és forraszszák össze az embereket, azon egy mennyei Atyának gyermekeit, hogy a szeretet ne ismerjen rangot, urat és szolgát, hanem sugározza jótékony melegét mindenkire: nyujtson segitséget, a hol szükségét látja; oltsa és ápolja az erény virágait; irtsa és gyomlálja a bün sarjait, bárhol fogamzott is, utfélen vagy virágos réten, az az kunyhó, vagy biborszülötte keblében.

Ily eszméktől volt áthatva Jézus s ily czélból mossa meg tanitványainak lábait, példát adván, hogy „a miként ő cselekedett, azonképpen cselekedjenek tanitványai is“ s azonképpen cselekedjünk mi is, kik szintén az ő tanitványai vagyunk.

„Bizony, bizony mondom néktek, a szolga nem nagyobb az ő uránál, sem a követ nem nagyobb annál, a ki elküldötte!“....

Mit jelentnek e szavak?.. Nem egyebet, afiai, mint azt, hogy ha Jézus Ur és Mester létére megmosta tanitványainak lábait: nagyobb urak-e ők nálánál, hogy meg ne moshatnák egymásnak lábait?... És viszont nagyobb-e Ő a követ, t. i., Jézus, annál, a ki őt elküldötte, t. i. Istennél, hogy ne moshatta volna meg a tanitványok lábait, midőn éppen azért küldötte: hogy a szerénység, alázatosság, szivesség és szolgálatkészség felmagasztaló erényeire a büszke, fennhéjázó emberiséget ne csak figyelmeztesse, hanem azok követésére önpéldája által az utat megmutassa; s igy az alázatosságban feltüntetve a felmagasztaltatást, megdicsőülést, a gőg és fennhéjázás magas légkörének lakói kedvet kapjanak az alsóbbak közé leszállani s velük baráti, testvéri kezet fogva, együtt és egyszerre induljanak el azon az uton, mely Isten országába vezet s melyen számukra a földi boldogság és a mennyei üdv hervadhatatlan virágai nyilnak.

A felelet mindkét esetben csak tagadó lehet. Nem nagyobbak, sőt a legméltóbb, illőbb és kötelezőbb is egyszersmind a tanitványokra nézve az, hogy egymás lábait megmossák, azaz egymás testi, lelki tisztaságára felügyeljenek, valamint Jézus is egy isteni küldötthöz, prófétához, idvezitőhöz, megváltóhoz, magához és hivatásához legméltóbb cselekedetet vitt véghez e tanulságos tette által.

* * *

K. afiai!... Jézus e szép s igazán tanulságos jelenetet nem csak a tizenkét tanitvány kedvéért és számára idézte elő.... Bár csak ők valának szemtanui; mindazáltal e gyönyörü jelenetből kisugárzó eszmék, igazságok, nekünk is szólanak, minket is köteleznek. Az alázatosság nagyságunk érzetében is; a megalázódás, hogy másokat is magunkhoz emeljünk és e czélból a személyválogatás nélküli embertisztelet és szeretet; az erény és erkölcs szeretete önmagunkban és megkedveltetése másokkal és e czélból nem tekintve előitéletre, szokásra, hagyományra; nem válogatva az üdvösségre vezető eszközökben: szolgálni Istent önmagunk és embertársaink testi és lelki tisztaságának megőrzésében, az üdvösség utainak eképp egyengetésében.... mindezek minket is ép ugy köteleznek, mint azokat, kikhez közvetlen intézve voltak. Hiszen mi is szeretjük Jézus tanitványainak vallani magunkat. Akkor példáját kell követnünk emez elvekben, igazságokban is, melyek a tizenkét tanitványról ránk szállottak drága örökség, szent ereklye gyanánt. Ó! tartsuk kegyeletes tiszteletben azokat ugy, hogy egész életünkben azoktól el ne tántorodjunk. Különbség mindig lesz és kell is, hogy legyen az emberek között egy s más tekintetben; de mi ne ismerjünk külömbséget a felebaráti szeretetben, a szolgálatkészségben. A nagyok hajoljanak le a kicsinyekhez, a hatalmasok az alattvalókhoz; a rang- és osztálykülömbség ne szolgáljon akadályul a felebaráti szeretet szétáradó hullámainak és e szeretet melegitsen, éltessen, világitson be mindenüvé, mint a nap, midőn sugarait felhő nem takarja. Ébredjünk fel az előitéletek álmából! Az ur ne szégyelje szolga lenni, midőn a közügy kivánja, midőn az emberiség üdvének az által hasznos szolgálatot tehet! A szolga legyen ura önmagának; kövesse a nagyok jó példáját!... Kövessük mindnyájan Jézust ugy e tettében, mint egész életében!... Amen!

XXVI.

A szelid Jézus és a durva szolga.

— Husvételötti egyh. beszéd. —

Irta: Györfi Ferencz szentmihályi lelkész.

Alapige: Ján. 18: 19—23.

Jézusnak szenvedési történetével foglalkozni, annak minden részét lelkünk teljes figyelmével vizsgálni nemcsak azért szükséges afiai! mert ez a husvét előtti napokban épen időszerü dolog; hanem azért is, mert ezen vizsgálódással a vallás-erkölcsi élet iránt való érdeklődésünkről teszünk tanubizonyságot s minél többet foglalkozunk ezen megható történetekkel, annál mélyebb meggyőződésére jutunk annak, hogy Jézus valóban a világnak világossága volt s igéiben és cselekedeteiben látható utmutatásai reánk nézve csakugyan — az evangelium szavaival szólva — „élet, ut és igazság.“ Sem gondolkozó, sem érző részünk nem maradhat meghatottság nélkül e történet vizsgálásánál; mert ha látjuk egyfelől a képmutatásnak és féltékenységnek ama gonosz törekvéseit, melyek Jézus ellen ingerlik a kedélyeket, — melyek a lázitás kemény vádját kiáltják ellene a hatalom előtt, melyek a hamis tanuság árán is készek a Golgotháig hurczolni a kiszemelt áldozatot, lelkünk elszomorodva kérdi: „miként mehet az ember annyira, hogy az idvesség beszédeért gyülölséggel s végre halállal fizessen? miként támadhat fel a szenvedély akkora hatalommal, hogy miatta a szem ne láthassa a szépet, a fül ne hallhassa a jót és a lélek meg ne foghassa az üdvöst?! „És ha látjuk másfelől azt a bátorságot, mely a meg nem érdemelt szenvedések között sem ingadozik, azt a léleknyugalmat, azt az öntudatot, a mely ujjal mutat vissza a lefolyt életre, a nyilvános cselekedetekre; a mely egy küzdelmes multra, egy nyilt pályára hivatkozik tanubizonyságul, szóval: ha látjuk Jézus fönségét a gonoszság kihivó tekintetével szemben is, nemde afiai szivünk érez egy szikrát abból a tüzből, mely a nagyok és nemesek keblét heviti, nemde felénk is lövell egy sugár abból a fényből, mely a dicsők utjára szokott áradni?!

Kétségkivül afiai! elszomorodva és lelki boszankodással gondolunk azokra a méltatlanságokra, melyeket Jézussal az ő vádlói s nyilt ellenségei elkövettek s másfelől milyen jól esik szivünknek, hogy ezt a szomoruságunkat és boszankodásunkat Jézusnak kiváló magatartása enyhiti.

Ime elfogatása után a főpap vallatás alá fogja, megkérdezi tanitványai felől és az ő tudománya felől.

Felele néki Jézus: „én nyilván szóltam e világnak; én mindenkor tanitottam a zsinagógában és a templomban, a hová gyülnek mindenfelől a zsidók és titkon semmit nem szóltam: — Mit kérdezsz engemet? Kérdd meg azokat, a kik hallották, a mit nekik szóltam: ime ezek tudják, mit szóltam én!“ — Ezeket pedig mikor ő mondotta volna, egy a szolgák közül, a ki ott áll vala, Jézust arczul csapá, mondván: „ugy felelsz-é a főpapnak?“ Felele néki Jézus: „ha gonoszul szóltam, tégy tudományt a gonoszról; ha jól szóltam miért versz engemet?“

Az alapigének e szavaiban két kiváló dolog vonja magára figyelmünket; egyik: Jézusnak nyilvános életére való hivatkozása; másik: a szolgának durva bánásmódja.

Tegyük afiai! ezeket elmélkedésünk tárgyává s igyekezzünk e két dolognak kutfejére, inditó okára jutni. Kérlek, figyelmezzetek!

I.

Az embernek minden cselekedetét bizonyos gondolat és érzemény vezeti; minden cselekedete bizonyos határozott czélra van irányozva; ugy hogy senki sem teszen czél nélkül; senki sem teszen a gondolat és érzemény vezetésén kivül őszintén. Ezek között tehát olyan szoros összefüggés van, hogy a cselekedetből meg lehet ismerni annak kutforrását, a gondolat és érzelem világot s biztosan lehet következtetni a cselekedet czéljára is. Ez igazságot fejezte ki Jézus ezen szavakban: „a jó ember az ő szivének jó kincséből hoz elő jót, és a gonosz ember az ő szivének gonosz kincséből hoz elő gonoszt.“

Azt lehet mondani tehát, hogy a cselekedet a lélek világának nyilvános felmutatása; tükör, melyben a léleknek képét látjuk. Ezen meghatározás szerint könnyü volna megismerni az egész embert, csupán cselekedeteit kell megnézni, tetteire kell figyelmezni.

De itt is az a baj afiai! — hogy sok kivétel van a szabály alól s ezekkel a kivételekkel, ezeknek megismerésével, megtanulásával sokkal több küzdelem jár, mint avval a tudománynyal, —

melyet „emberismeretnek“ nevezünk. Hányszor nem hallhattok nyájas, sima beszédet, melynek virágai között nem lehet észrevenni a rejtett kigyót! Hányszor nem éreztek barátságos, meleg kézszoritást, mely alatt hideg, átkos gyülölség lappang! Hányszor nem láttok csillogó, felcziczomázott cselekedetet, melynek sallangjai csak arra valók, hogy a durva vázat elfedezzék! És ha alkalom jön, — ha elérkezett az idő terveikre, — azonnal ledobják a külsőt s megismerheted a mi lelkökben lakott. Azt hiszed-e, hogy ezek csak azt szólották, a mit te hallottál, azt cselekedték, a mit te láttál?! .....

Szólottak ők titkon, cselekedtek alattomban s ha vallatásra foghatod tetteikért, ha számot kérsz szavaikról, lelkök hazugnak kiáltja ajkaikat: ama benső biró tüzet gyujt arczaikon s nem mernek nyugodtan szólani: „én nyilván szóltam e világnak.“ Az álnokok, a képmutatók ezek afiai! a kiknek külseje egy csalárd tükör, mely nagynak mutatja a törpét, egyenesnek a görbét.

Ezek ama kivételek a nagy szabály alól, a kiknek megismerése, a kiknek élete egy megtanulhatatlan átkos tudomány az élet iskolájában. Jaj annak, a kinek e leczkével sokszor kell bibelődni.

De hát melyik az a nagy szabály, melyet követni kell az embernek? a mely alól senkinek sem szabadna kivételt képeznie? Az afiai! melyet Jézus maga állitott fel ezen szavakban: „a szivnek teljességéből szól az embernek szája!“ (Luk. 6: 25.) S kik követik ezt a nagy szabályt? Azok, a kiknek gondolataik és cselekedeteik összhangzanak, a kik nem pirulnak világ elé tárni azt, a mi lelki világukban készül; a kik nem félnek nyiltan és őszintén bevallani érzéseiket; a kik nem tudnak másoknak látszani, mint a milyenek valósággal; a kiknek élete nyilt könyv, melynek nincsenek titkos betüi; kiket ha megkérdezünk, tetteik beszélnek; kiket ha ismerni akarunk, a tettek tükörén mindenkor meglátjuk; kiknek ajkára, szemére, arczára kiül a „sziv“! A kiket igy szoktunk nevezni: „igaz és becsületes emberek.“ Hogy kik ezek s hányan vannak, névről-névre nem tudom. De egyet tudok: „az Ur Jézus Krisztus“; a ki azt mondotta, a mit gondolt; ugy cselekedett, a mint érzett s a halál küszöbén vallatásakor bámulandó öntudattal szól a főpapnak: „mit kérdezsz engemet? kérdd meg azokat, a kik hallottak, a mit nékik szóltam; imé ezek tudják, mit szóltam én!

Vonjátok le afiai! ezekből magatoknak a következtetést; mert tudjátok meg, hogy csak az az igaz, az a becsületes

ember, a kit, ha tetteiért kérdőre vonnak, szavak helyett pályájával felel.

II.

Lássunk a másik kiváló dologról, a szolgának durva bánásmódjáról.

Miben állott ennek a szolgának durvasága? Abban afiai! hogy midőn Jézus a főpap előtt a vádakkal szemben bátran, nyiltan és tiszta öntudattal hivatkozott életére, szavaira és cselekedeteire, melyek minden vádat megczáfolnak, a szolga Jézust arczul csapá, ezt mondván: „Ugy felelsz-é a főpapnak?!“

Ki ne botránkoznék meg afiai! ilyen eljáráson? kinek ne sértené emberi méltóságát az ütés, melyet még állatra is csak durva kéz szokott mérni? És teszi ezt egy szolga, ... Jézussal ... törvényteremben, hol itéletet igazságban s emberségben kell osztogatni!!! És miért e durva tett? Jézusért-e vagy a főpapért? melyik volt nagyobb e szolga lelkében: a Jézus elleni gyülölség, vagy a főpapi tekintély? a vádlott védelme, vagy a vádló hatalma? Könnyü kitalálni! .... E szolga a főpap előtt csak remegő bünösöket látott, kik mentségökre dadogva szóltak; még nem jelent meg ott előtte igazság, mely bátran felemeli fejét; meghunyászkodó alattvalók jártak ki s be, ugy a mint a tekintély és hatalom bilincse engedte; .... és most egy meghurczolt ember, ki fejét meg nem hajtja, — ajkait le nem zárja, — kinek lelke tüz, — szava éles fegyver, — tiszta mint a nap, nagy, mint a próféta s bátran felel: „mit kérdezsz engemet?!“ És a főpapnak nincs mit szólnia, mert az igazság kövéhez ért, melyben meg kell ütközni lábainak és a szolga lelkében felébredt a „hatalom-féltés“ s Jézust arczul csapá!

Van-é, ki mentené e szolgát afiai!? .... Elitélte maga a korszellem, mely megszüntette még az itéletet is, mely egyik ember kezét a másikra emelé. — S mégis mennyi szolga van afiai! Ott állanak a hatalmasok mellett; lesve lesik a szót ajkaikról; élénken figyelnek az intésre; lelkökben nincs akarat, agyokban nincsen gondolat, szivökből hiányzik az érzelem; akarnak ugy, mint parancsolva van; gondolnak ugy, a mint rendelik s éreznek, ha tiltva nincsen; a vádlott igazságra megvetéssel néznek s azt, ha kell, arczul ütik, mert előttük a tekintély s hatalom minden; jutalomért mindenre készek s kezökben az igazság, erény, becsület csak áruczikk.

Igen afiai! ott vannak a világban a hatalmasok: „az érdek, önzés, szenvedély“ s a kik mellettök állanak, csak intéseikre

figyelnek, csak utasitásaikat követik, de saját akaratjok nincs, gondolatjokat s érzeményöket vezetni engedik, azok szolgák egytől-egyig, testben, lélekben egyaránt. Ezek azok, kik a bátor szót ki nem állhatják s az öntudat megnyilatkozásában lázadást látnak. Ezek szokták arczul ütni az igazságot. Vigyázzatok afiai! nehogy e hatalmasok szolgálatába kerüljetek; nehogy elveszitsétek a „szabadságot, melylyel minket a Krisztus megszabaditott.“

Amen.

XXVII.

Mivel fizet a világ az ő nagyjainak?

— Virágvasárnapi beszéd. —

Irta: **Deák Miklós** ürmösi lelkész és felső fejérköri jegyző.

Máté XXI. 8, 9, 10, 12, 13. stb.

Minden csendes, minden kihaltnak látszik Izráelben. Csupán a haza szive: Jeruzsálem mutat élénk, váltakozó életet. Népek sokaságai érkeznek oda, hogy a közelgő páskha ünnepén a nagy templomba felmehessenek. Ez a többször rab, mint szabad nemzet áldozni jő, emlékezni akar. Emlékezni arra az időre, midőn szivében a hontalanság keservével áhitozott elhagyott szabad hazája felé; emlékezni pusztai bujdosására, hol csodálatos fényes felhő világitja meg a régi lábnyomokat; hol kedvökért megnyilik a tenger s habsörénye ezüst hiddá válik, hogy azon átjuthassanak; emlékezni, hálára buzdulni gyül Jeruzsálembe Izráelnek minden fia, azért, hogy a Jehova leoldotta róluk Egyiptom lánczait s Józsué harczával visszaadta nekik a réges-régen elveszitett szabad hazát.

Ki csodálná, ha ma ott van mindenki a haza szivében, ha Jeruzsálem egy nemzet ünnepének szinhelyévé lesz! Ki csodálná, ha a visszaemlékezés e szép ünnepén egy édes álom, egy titkos ábránd emészti az ismét rabbá lett nemzetet — az: hogy szabadok legyenek!

E gondolatot, ez édes álmot oda zárták szivök legmélyére. Zaj, lelkesedés, szent felhevülés nincs közöttük. A nemzeti

dicsőség napjai lehanyatlottak régen. A próféták hallgató ajakkal elfeledett sirjaikból nem adhattak hangot. Egyik század a másikra lépett és meddőn maradván a hosszu idő, nem jött el a várva-várt vezér, a harczra szólitó. Csend volt. Csak a lánczok csörgése hallatszott, melylyel ez a szerencsétlen nemzet megkötözve volt.

Csend volt, de nincs többé! Nem hallotok valami dühöngő órkánszerü zugást ott a béthániai-uton? A haza leghübb fia, a Jézus, jő ottan! Neki szól, érte van az a szokatlan lelkesedés. Nézzétek csak a sokaságot! mikép teriti le az utra ruháit; mikép szór virágokat lábai elébe. Halljátok: mikép kiált a nagy néparadat Hozsánnát, mikép mondja: „Áldott a ki jött az Urnak nevében!“ Ah, ugy tetszik, mintha beteljesülve látnám Ker. János nyilatkozatát: „elközelitett a mennyeknek országa!“ Ézsaiás és Zakariás látását: „Ime, eljött a te szabaditód Jeruzsálem, — örülj Sión, örülj Jeruzsálem! ime, a te királyod jő! igaz és szabaditó.“

Ez az öröm szent, lelkes és megasztos. A nép szól s mintha Isten beszélne: a Mórea és Sion hegyei visszaverik az egetérő kiáltást: „Áldott, a ki jött az Urnak nevében!“ Még tán a Golgotha is ismétli az öröm és lelkesedés szavát: „Hozsánna, Hozsánna!“

Királyokat illető fogadtatás ez afiai! A nép lelkéből kitör a titkos vágy, az édes ábránd s mintha a hon mentője állana előttük, virágokon vezetik keresztül, pálmákkal koszoruzva követik a nagy városba; de, „mikor bement volna Jeruzsálembe, megháborodék az egész város, ezt mondván: Kicsoda ez?“

E nagy városban nem ti vagytok a hangadók béthániai utnak lelkesülő népei! A főpapok — lelketek eme zsarnokai — a király, ki maga mellett nem akar más királyt, a gazdagok, kik nem szorultak a názárethi öt sovány kenyerére; a farizeusok, kik hallották a méltó elnevezést: „fehéritett koporsók!“ — itt ezek uralkodnak és tajtékzó dühtől megháborodva hütik le szivetek lángoló melegét, midőn gunyolódva kérdezik: Ki csoda ez?

Lelkesedéstek egy fénylő ég, melyen az érdem elismerésének szép csillaga ragyog, az a gunyos kérdés pedig egy sötét felhő, mely homályt akar boritani az érdem ragyogó csillagára. Oh és mintha látnám, hogy az a csillag letépetik, mintha hallanám, hogy az a lelkesülő hang megváltozik! Ez aggodalmat előre érezi szivünk, ma, virágvasárnapján, a lelkesedés szent ünnepén. Mert mivel fizet a világ az ő nagyjainak? Ki a nemzetek történetét ismeri, tudja, hogy a nép kegye nagyjait

I. Fölemeli ma, és

II. Megalázza holnap.

Mig a felolvasott igék szem előtt tartásával ez állitást igazolnám — figyelmezzetek.

I.

A mai világnak nem kis érdeme az afiai, hogy embereinek nagyságát nem a születés koldus rongya, vagy királyi bibora által határozza meg. A királyfi nem nagyobb a bölcsőben, mint a koldus ivadék. Nagygyá senki sem születik, de azzá lehet. Régen királyok osztogattak nemeslevelet, ma mindenki önmagának irja küzdelemmel, verejték cseppekkel. Ma az emberiség nagyságát, nemességét az a munkakör határozza meg, melyet elfoglal és betölt.

Korunk ezen gondolkozásával ki ne tudna lelkesülni egy téglavető kunyhónak uj vendégén: Mózesen, habár ringó bölcsője csak a Nilus hulláma; ki merné Ker. János nagyságának mértékéül ruháját és egyszerü eledelét tekinteni, midőn tudja, hogy az elhagyott és megbántott Istenhez vezette vissza az embert; ki küldené vissza kolompoló nyája közé Dávidot, hogy pásztor legyen, midőn egy nemzetnek méltó atyja lehet; kinek ne töltené el szivét bár egy titkos büszkeség a felett, hogy a jászoly, melyben a Krisztus született, drágább a mai világnak, mint Herodes aranytól csillogó bölcsője?! . . .

A Krisztus korában e felfogást nem ösmerték. A kit sorsa nem ringatott aranyos bölcsőben, kihez a nyomor szegődött örök lakótársul, még embernek sem tartották. Végre jött a Krisztus, ki nem nézte társainak származását, szegénységét, bünös voltát, hanem oda simult a bánat emberéhez, hogy megvigasztalja, a csüggedőhez, hogy lelkének elvesztett rugékonyságát a reménység szárnyain ujra felemelje; a beteghez, hogy meggyógyitsa, a vakhoz, hogy szemvilága, a sántához, hogy lába legyen. Ott volt mindenütt a bünösök társaságában, nem hogy elitélje őket, hanem, hogy a megbocsátó Isten kegyelmére hivatkozván, fölemelje önmagához s megmentse azt is, mi elveszésnek indult. És a szegény, elhagyott, kizsarolt nép követi mindenfelé őt; mert hozzá még ugy nem beszélt senki, vele ugy nem tett senki, követi, mert mióta őt hallgatja; a sürü felhő: a bün, elvonult az ég és föld közül s ő hite szemével nem a boszuálló Istent többé, de azt a szerető Atyát látja, ki mindenkinek javát akarja. És ez az emberi méltóságától eddig megfosztva tartott nép tudja, hogy jóakaróját kisértgetik, igéretek, fenyegetésekkel tőle elvonni akarják, sze-

génység helyett: gazdagsággal, nyomor helyett: jóléttel kinálják — csak.. hallgasson és ő „kinek annyi helye sincs, hová fejét lehajthatná“ — a nép és igazság érdekében fel akarta lármázni mégis az alvó világot. Heródes palotáját elkerüli, de ott van a kánai mennyegző szegényeivel, többször bolyong éhesen, mint jóllakva, de a hegyi prédikáczió hallgatóinak, a tengerpart lakóinak, Náin város özvegyeinek, a meggyógyitott betegeknek, vakok, sánták, bélpoklosok sokaságának kenyér és halvacsoráját mégis örömest adja.

Ah, ők tudják, kicsoda ez az ember! Megvalósulása annak a fényes álomnak, melyről az ősök álmodtak; a századok sohajtozva reménykedtek; ember, kiből az Isten lelke szól; vezér, ki megutáltatja a rabság bilincseit; a sebzett sziven balzsam; a csüggedt lelken vigasz; fényes nap, melytől a lelkeken uralkodó zsarnokság szemvilágát veszti, a tudatlanság miatt vakok szeme pedig megnyilatkozik.

Igy ösmerik, ilyennek tudják. S most, midőn ő is megy a nemzet nagy ünnèpére, midőn mind együtt találja pártfogoltjait, — csoda-e, ha azok megismerve őt, — ruháikat teritik lábai elébe, ha virággal hintik be lába nyomait; ha a hála érzése kitör lelkökből s szájról-szájra hangzik a lelkesedés szava: „Áldott a ki jött az Urnak nevében!“

De midőn Izrael népei igy ünneplik a nemzet nagy fiát, midőn érdemei előtt meghajolva, felmagasztalják, midőn az elismerés királyi koronáját fejére teszik: a hon leendő szabaditóját is üdvözlik benne. Igen, hisz könnyezni látják őt a város felett s ugy tetszik, mintha kérdeznék: Rab népedet, hazád elveszett szabadságát siratod ugy-e?!.... Oh, mert látod, látnod kell a békót, mely sokat szenvedett hazád testére záratott! Ki töri ezt össze, ha nem te?!... Lám, lám! Izraelben az édes anyák nem szabad polgárt, rabokat szülnek, nem szabad polgárt, rabokat szoptatnak. És te elnéznéd ezt?!... Nézd! itt egy egész nemzet ünnepel, ünnepét üli egy régi fogságából történt szabadulásának! Oh, de uj rabságunk, a szolgaság ez uj igája fájóbb, mint minőt hordoztak az egykori téglavető kunyhók szomoru lakói. Tüzd ki, tüzd ki azt a zászlót, szabadság zászlóját! Ha te szólsz, ha te mondod, hogy „előre“ — rozsdás kardunk fényes, rabnevünk szabad lesz. Oh, tüzd ki azt a zászlót, szabadság vezére! Dicsőség neked, hozsánna neked!

Lám afiai! igy s ezekért ünnepli Izrael nemzete az ő nagy fiát ott a béthániai uton, de igy emeli magasra minden hálás

nemzet a történelem tanusága szerint a maga jóltevőit — ma. És holnap?!...

II.

Megalázza holnap.

A Jézus utja diadalut Jeruzsálem felé, de ő szerény és alázatos ott is; pedig vezért, ki győzött a csatán, nem kisérhetnek nagyobb öröm és lelkesedéssel, mint őt. Ez a lelkes tömeg tudja kicsoda ő! De ma be akarja mutatni magát a Jeruzsálembelieknek is, hogy azok is megismerjék. Legelőször is templomba megy, hogy imádkozzék.

És, a ki alázatos tudott maradni a diadaluton, melyet neki az őt megismert ezerek készitettek; kit elbizakodottá egy pillanatig sem tett az az érte halni is kész nagy sokaság, ime! az Isten házának tornáczában megváltozik, szelid lelkében a haragnak égő tüze gyul fel, a mint meglátja a pénzváltók asztalát, a mint hallja az eladók és vevők pokoli lármáját.

Itt volna hát a szentekszente!?... Ez volna hát a mennyország előcsarnoka!?.. Ez? Hol csalás, huzavona, lélekvásárlás foly! Ki! El a vásári piaczczal innen! És fékezhetetlen haraggal dönti fel a pénzváltók asztalát, korbácscsal veri szét a kalmár lelkeket s ha nem tudják, ime fülökbe kiáltja a még meg nem ismert igazságot: „Az én házam imádságnak háza, ti pedig azt tolvajok barlangjává tettétek!“

Igy, eképpen dörög haragtól elborult lelke az Isten templomának megszentségtelenitőire, de a sötét borulaton, egy drága szép szivárvány: a szánalom érzése fakad fel, midőn belépvén a templomba, meglátja a szenvedők sokaságát. Szelid lelke orvosa lesz a fájó sziveknek. Meggyógyulnak. Járnak ép lábakon. Látnak ép szemekkel s a hála szava ott is kitör feléje, mint diadalutján: „Légy segitségül Isten, a Dávid fiának!“

„Micsoda méltósággal cselekszed ezeket?“ — kérdik tőle az irástudók és papifejedelmek, E kérdés elhozta a leszámolás idejét. A nemzet jelen van, a nemzet lássa meg, hogy kik az ő lelkének őrei! És a szelid Jézus kibontja a lelkek harczának lobogóját, felemeli a szó hatalmának fegyverét; minden szava egy-egy álarczot tép le az ámitók és népbutitók országában, hogy lássa őket a nemzet valódi alakjukban.

És ti akartok számoltatni engemet? — kérdé sértett büszkeséggel. Hát nem a ti apáitoknak volt kezére száradva az Isten küldötteinek ártatlan vére; hát a szőlő Urának megölt fiáról nem tudnátok immár; hát a megcsalt nemzetet nem ti taszitottátok

elhordozhatlan rabigába; hát nem a ti kezetek van a mennyország ajtaján és magatok be nem mehetvén, az édes atya gyermekeit is kizárjátok onnan; hát a megcsalt árvák és kifosztott özvegyek nem tudják-e, hogy ti vagytok a fehéritett koporsók, kivül szépek, belül undokok; hát kik a mérges kigyóknak nemzetsége, ha nem ti?!...

És mikor ezeket mondotta volna „megháborodék az egész város, ezt mondván: Kicsoda ez?"....

A bemutatkozás megtörtént.

Most már ösmeritek ugy-e bár Jeruzsálem nagyjai, hogy kicsoda ő?!.. És háborogtok, mert, ki üdvösséget hirdet a jóknak, az nektek a kárhozat hirnöke, — háborogtok, mert végre meglátott a nemzet saját meztelenségtökben, háborogtok, mert ime látjátok, „hogy az egész világ követi őt." Hivjátok csak össze a feldöntött asztalok árusait, a meg és kikorbácsolt pénzembereket: ők mindnyájan veletek elfogadják a Kajafás tanácsát: „Jobb nekünk, hogy egy ember meghaljon a köznépért," mert a pogányok pitvara, az ó világ elavult eszméi a ti kenyeretek, s ha Jézus él: az Ur háza: imádság háza lesz és nem a népbutitók tanyája, ha Jézus él: „eljön az uj ég és uj föld, melyben lakozik igazság", s nektek éppen az nem kell!

És te nép, te Istenadta nép, te elnézed, hogy egyedüli védőd és oltalmazódnak zsarnokaid aláirják halálos itéletét?!.. Igen, hisz elhitted már nekik, hogy ő egy világámitó csaló, ki vágyad és édes ábrándodat meg nem valósitja. Hogy kardját nem fogja ellenség vérébe mártani; hogy rabházád sorsán fegyverrel segiteni nem fog; hogy vérrel nem irja hazád szabadságlevelét, ezért nem kell neked?!.. Hát nem megmondotta régen, „hogy az ő országa nem e világból való!?".. Ah, ismét nincs füled a hallásra, ismét vak vezérek után indulsz, tegnap véredet ontottad volna érte, ma az ő vérét kivánod, tegnap még tiszteléd, ma meggyalázod, tegnap még Hozsánna, ma már feszitsd meg hangzik ajkadon!.. Miből vagy alkotva te nép, te Istenverte nemzet, hogy minden megváltódnak hálátlansággal fizetsz?!.. Hát nem elfordultál Mózestől, mig az erkölcsi törvényt megirta neked: keltél-e védelmére Ilyésednek, midőn Jézábel haragja elől bujdosott; Uriás megmentésére volt-e egy szavad; nem neked szól-e: „Jeruzsálem, Jeruzsálem! ki megölöd a prófétákat és megkövezed azokat, kik te hozzád bocsáttatnak!"

Lám, hogy cselekszik Izrael az ő nagyjaival!? De fájdalommal mondom, hogy e bün az emberiség közös büne, mert

nézd édes afia a történetet! nem volt soha az emberiségnek apostola, kit meg nem kövezett!

A perzsaverő Themistokles, az igazságos Aristides hazátlan bujdosók. A világhatalmu Róma tárpeji szikláján holnap lelöki azt, kit ma piaczán megtapsolt. Kolumbus, ki egy addig ismeretlen világrész felfedezésével a gazdagság kimerithetetlen bányáit adta a vén Európa kezébe, Galilei, ki elleste a természet öröknek látszó titkát — a föld forog — rablánczokon, börtönben senyvednek el. És neked is ezeréves hazám, drága nemzetem! nem voltak-e bölcsességet szóló Mózeseid — kik ide vezettek; világhirü Dávidjaid, kik nevöket és nevedet becsültté tették a nagy világ előtt; honszerelemtől ihletett prófétáid, kiknek szellem fénye szenvedésednek utját bevilágitotta; és kik igazaidat mindig védték: javaidat lelköken viselték; kik mindenöket, éltöket is érted feláldozni készek voltak; oh ezeket, nagyjaidat, a hálátlanság köveivel hányszor dobáltad meg?!.. És egyházunk történetében nem látjátok a szegletkövet: Dávid Ferenczet? Nem tudjátok, hogy kora emberei igy üdvözölték őt: „Élj soká veszni indult hazád romolhatlan dicsősége!" És hogy sokáig ne élhessen: bus keresztjét felállitani sietnek a dévai várban.

Igy fizet a világ a maga nagyjainak. Fölemeli ma. Megalázza holnap. Szomoru dolog, mert a hálátlanság uralmát, győzelmét mutatja. De ti tudjátok, hogy a nagypénteki gyásznak lesz virágvasárnapi diadala, midőn eszméik világra kiható győzelme után koszorukat füznek azok sirjára az emberek, kiknek testi halálát siettették. Hagyjuk hát ma a rossznak látszólagos győzelmét, kerüljük a lehangoló gondolatokat. Lelkünk szárnyait kibontva, menjünk a béthániai utra. Köszöntsük mi is a nagy Mestert Hozsánnával, igaz lelkesedéssel! Ott a tömeg ruháit teriti lábai elébe, virágait szórja utjába. Hát nekünk ne volna ruhánk: az áldozatkészség, sziv-virágunk: a buzgó vallásosság?! Oh, e maholnap 400 éves egyháznak annyiszor volt már nagypénteki gyásza, kinos keresztfája! Tegyük, hogy legyen, hogy legyenek virágvasárnapjai is a sok gyász után! Minden fillér, melyet egyházunk oltárára tesz az áldozat; minden igaz törekvés, mely irtja a bünt, sujtolja a babona és tudatlanság hydrafejeit: egy-egy élővirág egyházunk életének fáján. Ezt, az ilyen virágot vigyünk mi a Jézus utjára, ezt a ruhát: az áldozatkészséget teritsük le lábai nyomába, a sziv pálmáiból fonjunk koszorut, hogy lássa, miszerint közöttünk Isten háza, imádságnak háza, az erény iskolája, hol a nagyok érdemeinek elismerése igen, de

hálátlanság nem terem soha. Ilyen virággal, ilyen ruhával menjünk eleibe, és zengjünk Hozsánnát diadala utján: „Áldott a ki jött az Urnak nevében.“ Amen.

XXVIII.

Az idvezülendők.

— Konfirmatioi beszéd és imák.* —

Irta: Németh István alsó-siménfalvi lelkész.

„Az Ur pedig mindennapon szaporitja vala a gyülekezetet azokból, a kik idvezülendők valának.“ Az őskeresztény egyház fejlődését hiven jellemző, de reánk is találó emez apostoli szavakkal mutatom be k. afiai egyházunk felserdült eme 20 növendékét, a kik hitünk főelveit megismervén, arról nyilvános vallomást kivánnak tenni. Itt vannak azzal a szándékkal és komoly elhatározással, hogy az általuk is már megismert unitárius hitelvek szerint élni és cselekedni az Uriszentvacsora első felvételével magukat elkötelezzék, s ezáltal az idvezülni vágyók számát növeljék.

A milyen komoly reájok nézve e pillanat, nem kétlem, épen olyan örvendetes reátok is ez az óra. Örvendetes nemcsak azért, mert ez ifjakkal egyházunk és vallásunk hirdetői szaporodnak, hanem azért is, mert ugyanennyi apa és anya veszi át ma a vallásos nevelés jutalmát, s teszi le egyuttal a nevelés nehéz gondját azok kezébe, a kik ezuttal közénk állanak hirdetni, hinni és vallani unitárius hitünket.

S midőn részemről csak hálát adok Istennek segedelméért, a melyet ez ifjak vallásos oktatásában nekem adni kegyes volt: egyszersmind felhivlak k. afiai a kellő figyelemre, mig ők megismert hitökről vallomást tesznek. Titeket pedig kedves ifjak! kérlek: feleljetek kérdéseimre legjobb tudásotok szerint. Mindenek

* Lythurgai szabályok hiányában e dolgozatban csakis egyéni izlésemet követtem. Falusi viszonyaink miatt ez ünnepély legalkalmasabb ideje, a virágvasárnapi istentisztelet végén van. A részletekre is kiterjedve, lehető hü képet kivántam nyujtani az olvasó előtt e nagy gondot és fáradságot érdemlő ünnepélyről. N. I.

előtt pedig forduljatok imával segedelméhez annak, a ki mindnyájunk édes Atyja! Imádkozzatok!

(Itt a növendékek együttesen eléneklik előbb „Szent Istenem tekints reám" kezdetű éneket s ennek végén egyik növendék elmond egy segitségül hivó s e czélra irt rövid imát.)

Most pedig leülvén, feleljetek kérdéseimre!!

(Kikérdezom őket az unitárius hitelvekről a „Confirmatioi Káté" szerint.)

Örömmel hallgattuk értelmes feleleteiteket kedves ifjak! A szülői és a keresztényi hála szent érzelmeivel köszönjük a jó Istennek atyai segedelmét, melyet rajtatok nyilvánvalóvá tett. Bizonyára ti is hálás érzelemmel s egyszersmind gyermeki örömmel tesztek fogadást unitárius hitetek hü megtartására. Jertek tegyétek is meg.

(Ekkor eléneklik „Hiszek, vallok én egy Istent" czimü ének 4 versét, s együttesen felelnek e kérdésekre : 1-ször. Hiszitek-e és valljátok-e mindnyájan azokat, a mikről vallomást tettetek? 2-szor. Igéritek-e, hogy azok szerint éltek és cselekedtek? 3-szor. Igéritek-e, hogy egyházatok hü és annak javát munkáló tagjai lesztek? 4-szer. Készek vagytok-e ezek után az Uriszentvacsorát felvenni?)

Ezek után nincs már egyéb hátra, mint meghivnom titeket e szent asztalhoz, melyre Jézus megtöretett testének és kiontatott vérének ábrázoló jegyei vannak letéve. Mielőtt azonban ezt tenném: szükségét látom, hogy egy pár szót intézzek még hozzátok:

A lelki pásztort megillető atyai örömmel adom tudtotokra, hogy unitárius egyházunk önálló tagjai vagytok e pillanattól kezdve. Jóleső örömmel jelentem ki, hogy az egy igaz Isten helyes imádásáról adott feleleteitek által magatokat az Ur Jézus hü tanitványai közé nyugodt önérzettel számithatjátok. A szülői kebel forró melegével nyujtjuk kezünket és ajkunkat elismerésül és jutalomként a szorgalmas igyekezetért, a melyet vallási ismeretetek megszerzése czéljából tanusitottatok.

Adnánk ugyan több és világszerint értékesebb jutalmat is, de „aranyunk és ezüstünk nincs." Csel. 3 : 9. Magunk is szegények vagyunk. A mi aranyunk csak az Istenben helyezett tántorithatlan hit; egyedüli ezüstünk az ő szent fia iránti forró szeretet: ezeket nektek is szivesen adjuk. Elhiszszük és erősen bizunk, hogy Isten iránti hitetekben nem fogtok ingadozni, Krisztus Urunk iránti szerelmetekben nem fogtok lankadni. Mert hogy bizonyára jőni fognak napok, a melyek hiteteket és keresztényi szereteteteket próbára teszik ; jőni fognak nehéz pillanatok, a melyek az aranytisztaságu és ezüstcsengésü

hitet és szeretetet bennetek is erős tüzpróbára teszik: erről bizonyosak lehettek, sőt erre előre is készen kell lennetek. Eljőnek majd a világi gondok, rátok nehezednek a mindennapi kenyér megszerzésének terhei, a melyeket az isteni bölcseség minden ember osztályrészéül mért ki e szavakban: „... fáradságos munkával egyed a föld gyümölcsét életed minden napjaiban." I. Móz. 3: 17. S ekkor megjelenik a pusztai kisértő szellem is. Gond és munka nélküli életet igér, ha cserébe neki adjátok az isteni bölcseségben vetett hitetek aranyát. És ha nem lesz elég erős hitetek, elég erős bizalmatok igy szólani az Ur Jézussal: „Távozz Sátán... nemcsak kenyérrel él az ember.... stb": (Mát. 4: 4.) bizony meg fogjátok hallani a lelkiismeret szemrehányó szózatát: „ez a nemzetség csak szájjal közelit énhozzám, szive pedig távol van tőlem." (Ézsa. 29: 13.)

Eljőnek majd olyan napok, a melyek tisztességes jólétben, embertársaitok tiszteletében, családi boldogságban ajkatokra adják a prófétai örömet: „édes e világ és jó a mi szemeinkkel nézni a napot." (Préd. 11: 7.) és ekkor hozzátok szegődik a telhetetlenség és nagyravágyás kisértő szelleme. Több fényt, nagyobb hatalmat igér, ha cserébe adjátok neki Idvezitőtök szerelmét. És ha nem lesz nagy saját szivetekben a lélek szerelme, távol üzni a sátánt az Ur szavaival: „a te uradat imádjad és csak őtet szolgáljad." (Mát. 4: 10.): bizony nem lesztek méltók a nagy Mesterhez, nem lesztek hálásak a mi örömünk iránt!!

Eljőnek bizonyára napok, a melyeken az öregség terhét, hosszu élet kinos fáradalmait szivesen letennétek; szivesen engednétek a sok szenvedést átélt pátriárkához intézett tanácsnak: „átkozd meg az eget és halj meg." (Jób. 2: 9.) És ha ilyenkor nincs hitetek, nincs bizalmatok: ugyan kihez folyamodtok: „Uram tarts meg, mert elveszünk" (Mát. 8: 25.) kiáltásaitokkal?!

Bizony kedves ifjak! az élet nagy tengerén a hit aranya és szeretet ezüstje nélkül menthetetlenül elsülyedtek: azért fogadjátok tőlem és szülőitektől drága ajándékképen a mi hitünket és bizalmunkat. Miként egykor az Ur Jézus méltán mondhatta tanitványainak: „példát adtam nektek, hogy a mint én cselekedtem, ti is azonképen cselekedjetek" (Ján. 13: 15.) ugy mi is nyugodt önérzettel kivánhatjuk tőletek, hogy az Isten, Haza és Egyház szeretetében arról ismerünk reátok, gyermekeinkre, ha azokat és egymást szeretitek, s ezt tényeitekkel be is bizonyitjátok.

Nem félünk immár, hogy e gyakorlati szeretet és engedelmesség utját meg nem találjátok. Ismeritek ti azt az Isteni szó-

zatot, mely kebletekben is gyakran beszélt és beszélni fog s a melyet lelkiismeret néven jelöltünk meg. Ezt a szózatot követte mindvégig szent hitünk fejedelme az Ur Jézus, a ki életét sem habozott feláldozni, s a kit nekünk is követni legszebb erényünk lehet. Ezt a szózatot követték ezer éves dicső hazánk nagy királyai és bölcs államférfiai, hogy nekünk szabad hazát, szabad hazában a hit és lelkiismeret szabadságát és a lelkiismeret szabadságában az anyagi és szellemi haladás biztos utját kijelölhessék s mindnyájunkat egy ujabb ezer évet igérő haza boldog fiaivá tegyenek.

Ezt a szózatot követték hitelődeink, midőn az üldözések hosszu évszázai alatt sem tagadták meg hitöket, hanem megtagadták inkább a kényelmet, a fényes igéreteket, jól tudván: „Mit használ valakinek, ha az egész világot megnyeri is, lelkét pedig elveszti.“ (Márk. 8: 36.)

. . . . Ezt a szózatot kövessétek hát ti is, kedves ifjak! A mit ez megtilt: még szülőitek parancsa is némuljon el, mert hallottátok a nagy Mestert: „inkább engedelmeskedjetek Istennek“, Csel. 5: 29.) mintsem még szülőiteknek is!! A mit ez parancsol) és helyben hagy, ne ingadozzatok cselekedni, még akkor se, ha embertársaitok kigunyolnának is azért, mert Jézus mondá: „a ki akar én utánnam jőni, tagadja meg magát; vegye fel az ő keresztjét s kövessen engem.“ (Márk. 8: 34.)

Kövessétek Őt, kinek égi Atyjában bizalma sohasem ingadozott, s ki Atyja parancsát élete feláldozásában is teljesitette, s ki nektek is érthető rövid szavakkal adta tudtul a törvények összegét: „Szeressed Istenedet teljes szivedből; szeressed felebarátodat, mint magadat“ (Mát. 22: 37., 39.) . . . és . . . „a mit akarsz, hogy mások veled cselekedjenek, te is azt cselekedd másokkal.“ (Mát. 7: 12.)

És ha ezeket igy cselekedve is: „e világon nyomoruságtok leszen,“ (Ján. 16: 32.) bizzatok Istenben, bizzatok a jók és igazak szeretetében. Gondoljatok Krisztus Urunkra, kinek bizalmát és örök dicsőségét ez a szent asztal hirdeti. Gondoljatok ti is mindig arra az égi boldogságra, mely hüségtek jutalmául sirotok szélén is igy biztat: „jól van hü szolgám, menj be a te Uradnak örömébe.“ (Mát. 25: 21.)

És most már jertek, vegyetek részt a szent vendégségben. Jertek boruljunk le Isten előtt s imádkozzunk:

* *
*

Örök szeretetü Isten, az Ur Jézus által mennyei Atyánk! Szivünk ártatlan örömével borulunk le e szent asztal köze-

lében, hol élvezni vágyó tekintettel szemlélik lelki szemeink az élet kenyerét és italát. Gyermeki örömek között és hálaadó érzelmekkel tekintünk vissza még egyszer rövid életünk gazdag és nagy áldásaira, a melyeket nekünk eddig is nyujtottál. Hálával ismerjük meg, hogy életünket és annak minden javait te adtad. Te adtál nekünk szülőket és tanitókat, a kiknek szerető gondozása alatt minket ép testtel és lélekkel ruháztál fel. Te adtad a gyermekkor gondtalan örömeit. Te tetted ismeretessé általok előttünk azokat a kincseket, a melyeket minden gyermekeidnek azért adtál, hogy ez életnek örülni tudjanak. Te adtad azt a szellemi kincset is, mely Tégedet, ezt a világot, s ebben magunkat és kötelességeinket megismerni tanitott. Te adtad ezt az órát is, melyben először állhatunk itt ártatlanságban áldozni szent hittel és bizalommal.

Érezzük oh jó Atyánk, hogy ez a legelső és egyszersmind legtisztább áldozatunk. Nem éreztünk még kisértéseket; nem állottunk ki nehéz megpróbáltatásokat: azért nyugodt szivvel várjuk áldásodat. Nem azt kérjük, hogy megpróbáltatásokat, kisértéseket reánk ne is bocsáss: csak azért imádkozunk, ne hagyj azokban és azok által elesnünk. Csak arra kérünk: erősitsd meg ártatlan szivünk szeretetét isteni Fenséged, hazánk, egyházunk és embertársaink irányábau. Arra kérünk ne kisérts minket erőnkön felül. S ha mégis jónak látod jövőnk, utját tövisekkel is behinteni: juttasd eszünkbe a te szent Fiadat, kinek halálát hirdetni, példáját követni, im szent lelked erejéért könyörgünk. Adjad oh Atyánk bátoritó erődet, hogy örömmel vegyük a kenyeret és bort, most és mindörökké. Amen.

(Az urvacsora a szokott módon kiosztandó.)

Testi és lelki örömmel borulunk le még egyszer, kicsiny fiaid és leányaid, a lelki élet eme hüsitő forrásánál, hogy megköszönjük atyai áldásodat. Nincs elég szavunk, a melyekkel örömünket hiven tolmácsolni tudnók. De hiszen te a szivek titkos érzelmeit is ismered. Ismered örömünket is. Fogadd el azt. Kebledre simulva örömmel adjuk, hogy mi is hallhassuk meg az égi szózatot: „Ez az én szerelmes fiam, kiben én megengeszteltettem.“ (Mát. 3: 17.) És adjad, hogy ez égi szózat legyen vezérünk a te imádásodban, utmutatónk szent fiad követésében, bátoritónk az életharczában, lelkesitőnk hazánk és egyházunk szeretetében s egykor vigasztalónk az élet végén is. Amen.*

*

* Ezt az imát módositással egyik növendéknek betanitva s általa elmondva is lehetne gyakorolni.

Kedves gyermekeim! Elbocsátlak már. Vége van ünnepélyünknek. Vigyétek haza áldásomat. Vigyétek szeretetemet. Hagyjátok meg nekem azt a boldogitó hitet, hogy buzgó unitáriusok, jámbor keresztények lesztek. Isten és emberek szeretete veletek.

Amen.

XXIX.

A kik a Krisztust ma is megfeszitik!

— Nagypénteki beszéd.* —

Irta: Simó János sepsi-kőröspataki lelkész.

Alapige: Luk. 23. r. 33. vers. Megfesziték őtet.

Egy dicsőséges és bámulatos élet végződött be ily napon. A Jézus tragikus halálának Nagypénteke volt az. S mi borus és áhitatos gondolatokkal gyültünk egybe, hogy amaz „elsötétült“ nagy nap emlékezetére ünnepet szenteljünk.

Szép és tiszteletreméltó szokásnak tartom ker. afiai, hogy ti e gyászos emlékü ünnepre mindig ily szép, mondhatnám teljes számmal jöttök fel, bizonyságot tévén ez által is arról, hogy kinek élete és cselekedetei annyi jót árasztottak reánk, annak halála is mélyen és igazán érdekel. S mert jól tudom, hogy a nemes érzésü keresztény embernek mindig lelki épülésére szolgál, ha Jézus életének nagy vonásait, halálküzdelmeinek megrázó jeleneteit kegyeletes elmerüléseiben lelke előtt fölidézheti, ... ezért önként jön nekem is a kérdés, hogy vajjon a nagypénteki tragédiának, melyik felvonását, melyik jelenetét, melyik személyét rajzoljam, hogy sziveitekben a nagy napnak megfelelő hangulatot kelthessek?

Pilátust, az itélő birót mutassam-é be, ki olcsó népszerüséget hajhászva s Jézus megvédelmezésére erkölcsi bátorságot nem érezve, bünös fölületességgel és könnyelmü meggondolat-

* Gyülekezeteinkben a nagypénteki istentisztelet főpontját az ugynevezett „Passió“ éneklés képezi, mely a Jézus kinszenvedéseit és keresztrefeszitését tartalmazza. Azonban több helyen csak imával, némely helyen pedig egyházi beszéd tartásával ünneplik a Nagypénteket.

lansággal jelenti ki, hogy „ám ti lássátok“ és az igaz embert a józan gondolkozásától is megfosztott népre bizza!?

Pilátus nejéhez vezesselek-é? ki megtudva a názárethi próféta rettenetes kinzásait s engedve a női sziv gyöngéd megindulásának „külde Pilátushoz, ezt üzenve „Ne avatkozzál az igaz ember dolgába, mert sokat szenvedtem álmomban miatta.“ (Máté 27. r. 19. v.)

A népről szoljak-é, mely Virágvasárnapján hozsánnázott s Nagypénteken már halált, feszitsd meg-et kiáltott? s mely, kit tegnap a nap hősévé avatott, ma már a halál fiává tett?! A népről szoljak-é, mely még gunyolódni is tudott azzal, a kit az Ég az ő üdvösségéért küldött? A népről, mely a bünről leoldja a lánczot, hogy az erény és igazság szárnyaira kösse azt?! A népről, mely meghallgatja ajkairól az evangelium biztatásait, de nem azért, hogy kövesse, hanem, hogy szavait félremagyarázva ellene hamis tanubizonyságot tehessen? A népről, melynek tömegéből nem akadt csak egyetlenegy is, ki az „embernek fiát“, midőn „vércseppel veritékezik, elalél és csüggedezik“ felemelje? A népről, mely Judás táborába áll, hogy a Jézust megfogja, megkötözze és halálra vigye, bár látja, „mint sir a kertben magában, mint küzködik a harczczal, mely a sötét éjszakában a földre ejti arczczal“!?

Vagy a könnyező kiséretet, Jeruzsálem siró leányait akarjátok-é látni, kiknek könnyeiben a Jézus sorsán való részvét és aggodalom napsugarai törnek meg s kik elkisérik őt, a Mestert föl a Golgothára, hogy lássák, hogy hallják, hadd tudják, mi történik vele mindvégig?!

Megosztott ruházatát, a fejére tett töviskoronát, a reá adott bibor palástot, a nádszálat, a méreggel kevert eczetet, mind elősorolhatnám! Elmondhatnám a templom falainak meghasadását... a láthatár borulatát is rajzolhatnám! Maga a Golgotha hegye is — ez uj testamentumi Nébó — lehetne beszédünk és figyelmünk tárgya! A sok és rettenetes bántalom felsorolása, melyekkel Jézust biró és szolga egyaránt illette, szintén meghatnának.

Sőt mindezeknek elhallgatásával, egyedül a megfeszitett Krisztust, a golgothai tragédia e főhősét állithatnám lelki szemeitek elé, hisz ezt tán igy kivánná maga a nap története s ünnepszentelésünk hagyományos méltósága is?!

Egyiknek is, a másiknak is tüzetes és közvetlen tárgyalása helyett a három első evangelium befejező részleteihez* utasitlak,

* Máté 26—27. r. r. Márk. 14—15. Luk. 32—23. r. r.

hol a megfeszitett Krisztus végóráinak, halálküzdelmeinek szép és megkapó leirása foglaltatik. Otthonotokban családotok mai olvasmánya legyen tehát ez. Templomi elmélkedésünk tárgya pedig ez a kérdés: Vannak-e, a kik a Krisztust ma is megfeszitik? Mig e kérdésre nehány pontban feleletet adok, figyelmezzetek!

I.

A názárethi Jézust ma először is azok feszitik meg, kik az imádkozást, az Istennel való társalkodás ezen legszebb módját, a vallásos léleknek ezen legfelségesebb megnyilatkozását nem gyakorolják. Mert a mint a szenttörténetek sok helyen igazolják, Jézus, küzdelem és szenvedésdus életének minden napján imádkozott. Már 12 éves korában a templomba megy s imádkozik. Kivonul a pusztába, hogy elhivatásának s jövendőbeli sorsának nehézségei felől gondolkozzék. Ott is imádkozik. Ellátogat Jeruzsálembe s legelőször az imának csarnokát, a templomot keresi fel. Itt és amott, magános óráinak csöndében s az emberekkel való érintkezés zajában — hogy igy mondjam — mindennapi kenyerét az imádkozás teszi. A Gecsemánéban is, a legkinosabb lelki harczok közepett, félre vonul, térdreesik és imádkozik. A megfeszittetés elmondhatatlanul szivetrázó perczeiben is... imádkozik. Szóval: örömeiben, bánataiban, éjjel és nappal, életében, sőt halálának pillanataiban is imádkozik.

Az imának ereje volt az a villámhárító, mely a feje fölött oly gyakran, oly terhesen összegyült veszedelmeket elháritotta. Az imának ereje adott kitartást és bátoritást arra, hogy szent és szép elhivatását oly páratlan hatalommal teljesitse! Az imának ereje adott világosságot élete borulataiban; melegséget a hideg világ fagyasztó magatartásában; lelki békét az ellenséges elemekkel való örök harczban; s tikkadt lelkére az ima szolgált üditő harmatul. A szenvedés és ima iskolájában aczélozódott meg nagy lelke. Az élet roppant tüzpróbáit az ima erejével állotta ki.

Hogy az ima, — egyedül az emberi nemnek adott eme kizárólagos jog — mily rendkivül megbecsülhetetlen áldás az emberre nézve, az nemcsak a Jézus életéből látszik meg, hanem bizonyságot tehetünk arról saját élettapasztalatainkkal mi magunk is. Bizonyitsátok állitásomat ti szülők. Midőn gyermekeiteket remény és aggodalom váltakozó érzései között kibocsátjátok az élet homályos utaira, megbizhatatlan viszonyai és ellenséges elemei

közé, — mondjátok — nem nagy megnyugvása-e lelketeknek, ha egy hő imában áldást kérhettek reájok?! Tagadhatatlanul!

Mindnyájan tudjuk, hogy midőn barátaink szenvedésünk napjaiban elfordulnak; s kikben biztunk, hütlenül megcsalnak s megtagadnak, mint Péter a Krisztust s ugy tetszik, mintha az egész világ ellenünk támadt volna: mily véghetetlenül jól esik, ha egy imában kipanaszolhatjuk magunkat az Isten előtt!? Hát mikor nagy feladatok, magas elhivatás előtt állunk? mikor indulnánk a kötelesség utján, de nem tudjuk mely irányba? midőn utaink mellett és folytán ezer veszély, még több akadály áll elő... mi emeli föl, mi bátoritja, mi erősiti lelkünket? Az ima, Isten megközelithetésének ez az egyedüli eszköze.

Midőn a kis gyermek édes anyját keresi s a hitvestárs élet-párja után busong, de az anya nem jön, mert örökre távozott, a hitvestárs is késik,... örökre késik; miből nyernek vigaszt, hol száradnak fel az árvának, az özvegynek könnyei? Az ima napsugaraiban.

Hát a beteg, midőn érzi, látja: hogy emberi erő és hatalom nincs, mely — egy araszszal bár — nyujtsa életét, hol, miben talál megnyugvást, könnyebbülést?! Az imában!

Igen, igen afiai, az imádkozás hozzátartozik az élet szükségleteihez s ki ezt nem gyakorolja, az megfesziti önmagában a szellemileg élő és ható Krisztust s megfesziti önmagában a lelki megnyugvást, az Istennel való békességet is.

Kérve kérlek afiai, ne tartozzatok azok közé, kikre ráillik alapigénk szava, hogy: megfesziték őtet? hanem hallgassatok Pál apostolra, ki oly melegen és szépen int, „szüntelen imádkozzatok“, mert ima a lélek szárnya, melylyel egy-egy szent pihenőre az élet zivatarai után föl az égbe, Istenhez emelkedhetünk.

II.

Jézust megfeszitik másodszor azok is, „a kik a szenvedett sérelmekért nem tudnak megbocsátani.“ Mert Jézusnak egész élete sem egyéb, mint a megbocsátás szép erényének állandó és folytonos gyakorlása. A kit sokan, legtöbben félreértenek, bántalmaznak, annak legtöbb alkalma van a megbocsátásra is. Jézus azonban nemcsak ezért, hanem szivének veleszületett, — ha ugy tetszik — belenevelt sajátságánál fogva is a megbocsátás gyakorlására volt utalva.

A farizeusok és irástudók, meg a népnek vénei — Jézus eme legmegátalkodottabb ellenségei — bár titkon megvannak győződve elvei magasztosságáról s csak hatalom és kenyérféltésből

nem követik — mindent megtesznek, hogy őt elveivel együtt elnémitsák s a nép előtt guny és nevetés, megvettetés és üldözés tárgyává tegyék. Jézus még sem gondolt soha bosszúállásra. Elégnek tartotta, hogy saját nevökön „vak vezéreknek", „fejéritett koporsóknak" nevezze őket s nyiltan szemökre lobbantsa nagy tévedéseiket, hogy aztán megbocsáthasson bántalmaikért.

Midőn a bünös nőt elébe hurczolják s felfedezve előtte roppant bünét, megkövezését óhajtják, Jézus — mert ir vala a porban — fölemelkedik: „az vessen — ugymond — követ reá, ki nem bünös." És a nő „eredj el és többé ne vétkezzél" utasitással bántatlanul távozik.

Jézustól veszi eredetét az a megragadó példázat is, midőn az atya megromlott, tékozló fiát a viszontlátás örömével fogadja vissza keblére s kész lélekkel megbocsát neki.

Midőn a tusakodás Gecsemánéjában a Judás által vezetett bérenczek megrohanják, a védelmére kelő Péterrel hüvelyébe téteti a fegyvert, hogy bántatlanul maradjanak ellenségei.

Midőn a sötét jellemü és megbizhatatlan Judás amaz emlékezetes csókolással elárulja, csak ennyit mond: „hát csókolással árulod-e el az embernek fiát"? s elég büntetésnek tartja reá nézve az önvádolást, mely kezébe adta a gyilkot. Nagylelküen megbocsát neki a helyett, hogy átkot, örök büntetést kért volna reá.

Midőn az erős hitü, a kőszikla hitü, a rettenthetetlen hitü, a megingathatatlannak gondolt hitü Péter harmadszor is kimondja, hogy „nem ismerem az embert", Jézus nem kér átkot reá, nem szidja, nem veti szemére hütlenségét, mert elégnek tartja a lelkiismeret rettenetes büntetését, mely Péter nagy „keserves sirásában" nyilatkozott meg. Megbocsátott hütelen Péterének is!

Midőn a szolgák arczul verték, megkinozták, szivéig vérezték, midőn a Golgotha magaslatá a nép „feszitsd meg" kiáltását verte vissza, nem emlékeztette a tömeget virágvasárnapi hozsánnájára, hanem lelkében a nagy lelkek gondolatával, szivében a nagy szivek érzésével s szemeiben az örökkévalóság tüzének ragyogásával s hullatva könnyeket, melyekben a megbocsátás napsugarai törtek meg, igy sóhajtott fel: „Atyám, bocsáss meg nékiek, mert nem tudják mit cselekesznek." S aztán meghalt... megbocsátva halt meg!!

Nekem ugy tetszik, hogy Jézus e ponton volt a legnagyobb, a legdicsőbb, a legmelegebb szivü ember. A benne lakozó isteni e ponton ragyogott legfelségesebben.

S kérdem afiai, tudnátok-e ti őtet e szent magaslatra kö-

vetni?! Ha azt, ki boldogulástok utjába mindig botránykövet görditett, ki abban lelte igen sok örömét, hogy nektek bánatot okozzon, könnyeket fakaszszon... nem szitokkal, hanem áldással kiséritek, akkor őt, a Mestert követitek!

Ha azt, ki jó neveteket, tiszta jellemeteket beszennyezni törekedett, s ennek romjain akarta magának a hirnév várát felépiteni... nem lesztek bántalmára, akkor a Krisztust követitek a megbocsátásban.

Ha azt a barátot, ki megcsalt, elhagyott; onnan az ut széléről, sebeiből, véréből kiemeled, a megbocsátás Krisztusának vagy hü tanitványa. Ellenben, ha bosszutállotok, minden napon megfeszititek önmagatokban a megbocsátó Krisztus szellemét!

Kövessétek, kövessük őt. A rosszért soha se fizessünk roszszal s a gonoszságot tartóztassuk fel az erény, a megbocsátás zászlójával. A megfeszitett Krisztus halálküzdelmeiből ragadjuk ki a legszebb imát s kérjünk azokra is megbocsátást, kik életünkre törtek.

III.

Megfeszitik a Krisztust továbbá azok, kik az Isten akaratán való békés megnyugvás helyett mindig a maguk félszeg gondolkozásmódját akarják érvényesiteni. Mert Jézusnak, egész élete, az Isten akaratának meg nem szünő teljesitése volt. Minden gondolata, minden érzése, minden ténykedése az Isten akaratával olvad össze. Már mint gyermek, az Ur dolgaiban foglalatoskodik. Emlékeztek ti mindnyájan arra a szép és megkapó jelenetre, midőn szülői felviszik a Husvét ünnepére Jeruzsálembe s ott a templomban a főbbekkel való társalgásba annyira belemerül, hogy véletlenül ott marad. Eltávozott szülői egy napi földről visszatérve aggodalommal keresik s midőn megtalálják — anyja némi szelid feddéssel igy szól: „Fiam, miért cselekedtél igy velünk? Ime atyád és én nagy bánattal kerestünk tégedet.“ Jézus erre mély értelmüséggel és nem minden jelentőség nélkül igy felel: „Nem tudjátok-e? hogy azokban kell foglalatosnak lennem, melyek az én Atyámnak dolgai?“ Luk. 2. r. 48—49. v. Mi egyéb ez, mint a mennyei Atya akaratának igaz meghódolás?!

Midőn az emberi törekvések legfőbb tárgyáról van szó, Jézus azt adja tudtunkra, hogy „keressétek először Istennek országát.“ Máté 6. r. 33. v. Tehát az Isten országa és akarata mindenek előtt!

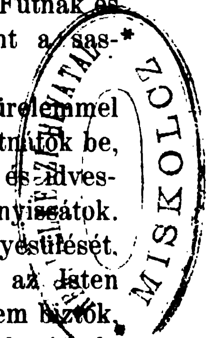
Midőn arról kell nyilatkoznia, hogy kik az Isten országának

örökösei nem mutat a gazdagokra, sem a hatalmasokra. Még azokra sem, kik mellöket verve tele torokkal kiáltják „Uram! Uram!...“ hanem azokat előnyösiti a „kik cselekszik a mennyei Atyának akaratját.“ Máté 7. r. 21 v.

Mikor tanitványait imádkozni tanitja, ez alkalomra mondott örökszép imája sem nélkülözheti e megnyugvást, mert igy imádkozik „Legyen meg a te akaratod, mint mennyben, ugy itt a földön is.“ Máté 6. r. 10. v.

S hogy még csak egy esetet hozzak fel, midőn a halála előtti órákban a Gecsemáné magános csendjébe vonul, hogy ott imádkozva, előkészüljön a rettenetes halálra, „arczra esék, könyörögvén és ezt mondván: én Atyám! ha lehetséges muljék el e pohár én tőlem, mindazáltal legyen nem ugy mint én akarom, hanem a mint te.“ Máté 26: 39. S kinek akarata volt életében egyedüli törvénye, halálküzdelmeinek rettenetes perczeiben is megbizik ez örök akaratban s „lelkét annak kezeibe ajánlja.“

Boldogok, ezerszer boldogok, kik biznak az Urban. Futnak és nem fáradnak el, szárnyakkal magasra repülnek, mint a sas-keselyüek.

Hordozzátok békével az élet terheit s viseljétek türelemmel sujtolásait, hisz emberi gyenge szemekkel hogyan láthatnátok be, hogy az Isten minő utakon viszi hozzátok a boldogság és üdvesség feltételeit!? Soha az ég ellen ajkaitokat panaszra ne nyissátok. Engedjétek mindig az életben, Isten akaratának érvényesülését, mert jól tudja Ő, hogy mi nélkül szükölködtök. Ha az Isten akarata ellen panaszkodtok, ha benne föltétlenül meg nem biztok, akkor a Krisztust önmagatokban ti is mindennapon megfeszititek, mert ő mindenkor és mindenekben Isten akaratát teljesitette.

Kik az alázatosságot nem ismerik, kik a szeretet törvényét megrontják, kik az igazságot üldözik, az ártatlanságnak menedéket nem nyujtanak; kiknek szivök az éhezőn és szomjuhozón nem könyörül, szóval: kik a jó cselekedetek gyakorlásában restek: azok is mindennapon megfeszitik a Krisztus szellemét.

Kik tanitásainak szépségeit, Istenről, lélekről, önmagáról s az emberről való helyes felfogásait, nyilatkozatait elferditik, meghamisitják... mind-mind megfeszitői a názárethi prófétának.

* * *

Ime ker. afiai. a fennebbiekben akartam — Jézus halálának ez ünnepélyes fordulóján — rámutatni azokra, a kik ma is megfeszitik a Krisztust. Mi ne tartozzunk azok közé soha, hanem az imádkozás, a megbocsátás, az Isten akaratán való megnyugvás erényeinek s általában a jó cselekedeteknek gyakorlásával engedjük, hogy dicső szelleme mindig éljen bennünk!!

Ne téveszszétek szemeitek elől példaadásait! Igyekezzetek tevékenységteket az emberiség közjavára irányitani, miként ő tette s ha egy élet az ő munkásságával nem elég a közjóért; ha egy élet az ő harczaival nem elég az igazság megvédelmezésére, legyetek a halálra is készek, hiszen

„Meghalni az emberiség javáért,
Mily boldog, milyen szép halál!
Szebb és boldogitóbb egy haszontalan élet
Minden kéjmámorainál.“
(Petőfi.)

Kövessétek a Krisztust

„Legyen bár ezért jutalmatok
Egy uj Golgothán egy uj kereszt.“ (Petőfi.)

S ha bármikor, valamiben ti magatok is megfeszitettétek őtet, megjobbulástokkal eszközöljétek, hogy jőjjön el ti bennetek is a Krisztus szellemének, lelkének és cselekedeteinek husvéti feltámadása. Amen.

XXX.

Jézus feltámadása miről győz meg minket?

— Husvéti beszéd. —

Irta: Ürmösi Kálmán szentgerliczei lelkész.

Alapige: I. Korinth. 15. r. 55., 57. vv.

Harmadnapi kinteljes várakozás után felragyogott ujra az idvesség hajnalcsillaga; a megveretett pásztor árva nyája ismét összekerült. Elhangzott a kétségbeesés jajkiáltása, s a győzelmi öröm hangja elnémitotta a félelem szavát. Ujra hangzik a Mester bátoritó szózata: „élek én és ti is éltek!“ Oh de ki tudná való-

dilag kibeszélni az igazak örömét, az ártatlanok nagy győzelmét s a hivő lelkek kitörő lelkesedését, mely e szavakban tör utat magának: „feltámadott az Ur Krisztus?!“ Igen ai, a Jézus feltámadott s a kereszténység győzelmi örömünnepet ül ma. Az örömükben pár nap előtt tomboló farizeusok és irástudók szégyenteljesen ismerik el aljas törekvésük sikertelenségét. Kétségbevonhatlan tanuságát látják, hogy a szellemet csak elfojtani, de megölni nem lehet! Imé hiába fesziték keresztre, hiába zárták nehéz koporsóba az idvesség fejedelmét, mert a szellem, mely őt átlengé s a körülte levőket felvillanyozá, a lelket, mely őt hevité s másokat is lelkesedésre gyujtott, csak harmadnapig némithaták el s ennek elmultával, mint a mesebeli Phoenix hamvaiból ujra éledt, ugy Jézus szelleme is az elein megfélemlett tanitványokban ismét életre kelt s dicsőséges munkáját megkezdette. Korai volt tehát azok vigassága, kik igy szóltak kicsinyes megelégedésökben Jézus megfeszitése alkalmával: már most nyugodtan lehetünk, nincs okunk félni, eltettük láb alól a názárethbeli prófétát, ki a népet el akará tőlünk hóditni, ő már érdemlett büntetését elvette. Korai volt az örömnyilatkozat s mindenek felett nagyon rövid; mert ime alig telik el három nap s a Mester nemes szelleme ujból megtestesül tanitványaiban.

Azokra pedig, a kik megszomorodva állták vala körül a szeretett tanitó keresztjét a vészteljes Golgothán, azokra a kik a szent ügy bukását sirva kesergék és a győzelem reményét már-már elveszték, örömnap virradott a Husvéttal; mert az eltemetettnek hitt igazság kikél sirjából, az elhamvadott fáklya ismét föllángol eloltbatatlanul s a hit és szeretet barátai szent csókolásokkal üdvözlik egymást, nem félve többé a sötétség embereitől! „Oh hol vagyon halál a te diadalmad, hol vagyon koporsó a te fulánkod? az Istennek legyen hála, ki adott nekünk diadalmat a mi Urunk Jézus Krisztus által.“ (1. Kor. 15: 55., 57.) Ime ai, ez a mai nap története rövidbe foglalva. Méltó örömre gyulaszt ennek emléke minden nemes keblü embert; mert mig egyfelől e dologban bizonyságát látjuk annak, hogy a sötétség hiában törekedik elboritani az igazság fénylő napját, mert ez amazon áttörve uj fénynyel mosolyg elé; addig másfelől azt is megtanulhatjuk belőle, hogy a keblünkben honoló isteni szikra, a lélek, halhatatlanságra, örök életre van hivatva, s mint ilyennek, müködése a sirnál nem szünik meg, a koporsóra hulló göröngyök csak a portestet boritják el, de a szellem fennmarad s munkáját tovább folytatja időről időre.

Állapodjunk meg ai, ennél az igazságnál s elmellőzve egyéb mellékkörülményeket, a mai nap történetével összekötött örömet igyekezzünk egyszersmind hasznunkra is forditani. Lássuk meg, hogy Jézus feltámadása minő biztatást nyujt az élettel való küzdelmeinkben s m i r ő l g y ő z m e g m i n k e t ? Jertek s lássuk meg: mit tanulhatunk meg e nap történetéből? Én igyekezni fogok kellő egyszerüséggel megfelelni a feltett kérdésre. Ti pedig ai, a tárgy fontosságához mért figyelemmel kisérjétek előadásomat.

I.

Az első, a mit megtanulhatunk a husvéti történetből ez: h o g y a z e m b e r i s é g n e k a j ó b a n v a l ó e l ő h a l a d á s á t s e m m i e l l e n e t ö r e k v ő h a t a l o m f e l n e m t a r t ó z t a t h a t j a.

Az előretörekvésnek mindig voltak és vannak ma is akadályai, s a ki erről meg akar győződni, saját élettörténetére utalom. Nem is emlitve a belső akadályokat, melyek szüntelen velünk vannak, s most a kicsinyhitüség, majd az ügy iránti lelkesültség hiánya vagy a jóravaló restségben határozódnak, csak a külső akadályokra szoritkozom, melyek embertársaink ellenünk törekvésében állanak. Nincs oly ügy, avagy törekvés akár egyesek, akár társulatok müködjenek létesitésén, mely akadályokkal ne találkozzék haladásában. Oh, a jónak mindig vannak ellenségei. Minden korban találhatók egyének, kik a terjedő világosságtól félnek; mert ez gonoszságukra fényt derithetne. Már pedig „valaki gonoszul cselekszik“ -- azt mondja az evangelista — „gyülöli a világosságot, és nem megyen a világosságra, hogy az ő cselekedetei meg ne feddettessenek.“ (Ján. 3 : 20.) És bámulnunk lehet, hogy jóllehet az emberiségnek természetében van a fokozatos haladás kivánalma, és az előretörekvés életszüksége: mégis akadnak akárhányan, kik maradni kivánnak; nemcsak, hanem a tudományok és ismeretek haladó keretébe nevetséges erölködéssel belefogódzva, azt föltartóztatni remélik. Hanem az ilyenek csakhamar kénytelenek belátni, hogy a korszellem hasonló az utjában gátat nem ismerő bősz áramlathoz, mely minél nagyobb akadályon kell áttörnie, annál magasabbra hányja hullámait, s a föltartóztatás alkalmával tömörülvén az erő, annál nagyobb zajt eszközöl s figyelmessé teszi a körüllevőket a mélyébe rejtett hatalomra. Mig ellenben a kicsiny patak egyhangu csörgedezését — senki által észre nem véve -- folytatja a fölé hajló bokrok leple alatt.

Azt mondám fennebb ai, hogy az emberiségnek a jóban

való eléhaladását semmi ellene törekvő hatalom fel nem tartóztathatja. Ez feltevés ai, melynek igazságát megmutatni vállalkozám. Bizonyitásul hozhatnék fel példákat a napi életből, mely erre számos adattal bir. Vagy, ha ez nem lenne elég, fölnyitnám a történelem könyvét s a tények hosszu sorát beszélhetném általa nektek. De mert nem akarok ez ünnepi tárgykörön kivül menni. Jézus példájából mutatom meg a feltétel igazságát. Különben is, nincs okunk innen eltávozni, a mit akarunk, Jézus müködése körében megtaláljuk. Imé alig ragyog fel a lánglelkü próféták szebb álmaiban látott idvesség napja a názárethi egyszerü ifjuban; alig születik meg ... az ármány azonnal emeli fel ellene vészes fejét Herodes király személyében; s a keletkező világosság első sugarától megijedvén, igyekszik nem mint az éj madarai szokták előle odujába rejtőzni, hanem magát a világosságot eloltani. Tudjuk, hogy aljas terve nem sikerült.

Majd férfikorát elérve, a lelkében élő szent eszmének, magasztos czélnak létesitéséhez fogott. Elkeseredéssel látta, hogy azok, kik az igazság forrásának birtokában vannak, miként zárják el a nagy többségtől az enyhitő italt. Az emberiség iránti lángoló szeretete nem türheté a kiváltságolt egyedáruságot, mit az emberiség közkincsével a lelki szabadsággal a nép papjai és irástudói hitvány üzérek gyanánt folytattak. Föllépett tehát nyilvánosan és a népet, mely eddig őszinte szót még nem hallott, elkezdette tanitani. Megnyerő és lélekhez szóló volt minden szava. A szenvedésekkel küzködő előtt a lélekből jött szavak mindig megtalálják a szivhez vezető utat. A nyomor a legjobb előkészitője a vallás igazságainak befogadására. Ez a nép pedig sokat, igen sokat szenvedett. A kik hallák szavait, mint szomju föld a lassu esőt, egész mohósággal vevék magukba. S lassanként mind óhajtottabb és kedvesebb lőn a szerény próféta s hire hova-tovább mind szélesebb körben terjedett el.

Gondolhatjátok ai, hogy tekintélye növekedését a nép irigy nagyjai féltékeny szemekkel nézték; sőt látva, hogy a nép komoly ragaszkodással viseltetik iránta, ellenállásról kezdettek gondolkozni. Saját szavai által igyekeztek tőrbe ejteni, több alkalommal s mikor ezzel nem boldogultak, lázitónak nyilvánitották, ki a népet a császártól el akarja hóditni. Ámitónak, ábrándozónak nevezték; s mindezt annyival nagyobb buzgósággal tevék, mert másfelől tekintélyök volt a mérlegben. És a csalárd szavak hatást tőnek. A nép engedé magát a vakvezérek által félrevezettetni. A nép, mely szelid mesteréhez annyira ragaszkodott, mely Jeruzsálembe

vonulását oly nagyszerü örömrivallgással fogadá, nehány nap után, midőn nem látott benne egyebet egy prófétánál, rákiáltá a „feszitsd meg“-et.

Megrendül a sziv keblünkben ai s jobb érzésünk feltámad a borzasztó kegyetlenség miatt, midőn az igazság nagy tanitóját keresztre hurczoltatni látjuk! És ha itt a történet fonala megszakadna, megrémülve kellene látnunk, hogy az igaz ügy miként bukik el, s az emberiség előhaladásában e tény által miként tartóztattatik fel a bün és gazság által! Azonban ez, hála és dicsőség a mindenek erős Urának, nem történhetett meg! A megostorozott és kigunyolt Megváltó, noha kinosan elvérzett, ámde ügye, mely az emberiség szent ügye volt, el nem bukott. Az ellene támasztott minden akadályok, az anyagi nyers erővel rendelkező farizeusok minden buzgalma daczára is harmadnap mulva kikelt sirjából, meggyőzni a világot a felől, hogy a mi jó és szent, elnyomathatik ugyan, de megfojtani, elölni nem lehet.

Ne rettegjetek hát afiai, ne essetek a kétség karjai közé, ha néha buzgó igyekezettel, nemes törekvéssel fáradozván valamely szent czél elérésén, vállalkozástok meghiusul, hajótörést szenved, mert „ha hétszer elesik is az igaz, ugyan felkél azért“ ugymond a bölcs király, azaz: az igazságnak előbb vagy később, de bizonynyal győzedelme lészen. És ez az első tanulság, mit husvéti örömünkből ez alkalommal merithetünk.

II.

Második tanulságunk ez lehet: h o g y a z ü d v ö s v á l l a l a t o k s o h a e r e d m é n y n é l k ü l n e m m a r a d n a k. Az ember veleszületett természeténél fogva munkálkodik az ebből eredő haszon reményében. S jóllehet e haszon nem követi azonnal fáradságát, de a jövő legalább igéri. És afiai, annyira természetünkben van, annyira elválhatlan tőlünk e — mondjuk ki tisztán — számitás, hogy a nélkül, ha ez nem állana előttünk, tán semmit se tennénk. A földmives szánt, vet; mert gazdag aratásra van kilátása, s igyekezetét megjutalmazva látja a jövőben. A kézmüves munkája után lát szorgalmasan... a kellő dijazásért természetesen. A tanuló egész buzgalommal gyüjti a hasznos ismereteket, hogy később azok által önmagának és sorsának ura lehessen. A tudós egész éjeket virraszt át a rideg könyvek társaságában, hogy neve e dicsőültek Pantheonában megörökküljön. Szóval mindenki tesz, munkál; de csak valamely érdekből. És ez jól is van igy; részemről megrovandónak nem találom. Ámde értsük meg egymást afiai,

ez nem azt teszi ám, a mire sokan magyarázni szeretnék, hogy tehát csak a magunk érdekét tartsuk mindig és mindig szemünk előtt; oh nem, mert a mint az apostol mondja: „nem nézheti kiki csak a maga hasznát, hanem egyebek hasznait is kell néznie." (Filip. 2: 4. v.)

Igen afiai, érettünk is tettek mások, nevezetesen elődeink, nekünk is kell tehát másokért tennünk; erre intenek a természeti és erkölcsi törvények egyaránt. Avagy nézzetek szét magatok körül, vizsgáljátok anyagi és szellemi javaitokat elfogulatlanul s meg fogtok győződni, hogy azoknak tetemesen nagy részét nem önmagatoknak, mint inkább az ősöknek köszönhetitek, a kik azokat időről-időre megszerezték és létrehozták.

Egyik nemzedék elülteti, ápolja és gondosan neveli a fát, de bizony gyakran, sőt a legtöbbször a már megért gyümölcsöket csak a második, harmadik, avagy negyedik nemzedék szedheti le. Valamint nem ritka eset az is, hogy a készen leszedett gyümölcsök élvezése a még későbbieknek jut osztályrészéül. De e miatt zugolódnunk, vagy éppen munkakedvünket elvesztenünk ép oly kevéssé van jogunk, mint nem volna joga a földmivesnek egyik év terméketlenségéért elcsüggedni s többé nem mivelni földjét.

Az üdvös munkálatok soha sem maradnak eredmény nélkül afiai. A szellemnek örök élete van, melyet egyik kor a másiktól örökség gyanánt nyer. S bár megtörténik, hogy miként a világi birtok, ez is gyakran rosz kezelésre jut, elpazarolják s lelketlen uzsorások körmei közé kerülvén, iszonyatos kamatra kölcsönöztetik ki, vagy a mi még rosszabb, elzárva őriztetik: de a mit egyik időszak emberei elmulasztottak, a visszaéléseket utóbb az okos felhasználás helyrepótolja. Ok nélkül szegül ellene a jó terjedésének tehát bármikor is az ármány, ok nélkül törekszik meggátolni a nemes ügy diadalát az elvakult tudatlanság; mert az igazság érdekében tett munkálatok eredménytelenül nem maradnak.

Nézzetek csak lelki meggyőződéssel Jeruzsálem felé; emeljétek szemeiteket hittel a kigunyolt Megváltó életére; fussátok át gondolatban munkálatait s látni fogjátok: hogy a nemes törekvés sikert mutatni képes mindenha. Mert hiszen, nem Jézus lankadatlan törekvésének-e eredménye, hogy az eddig tudatlanságban és kétely sötét völgyében bolyongó emberiség a lelki szolgaság és bün kisérteteitől megszabadult, nem a megfeszitett Üdvözitő önfeláldozó munkásságának tulajdonithatjuk-e, hogy Izrael népe megszünt Isten kiválasztottja lenni s azután az elkárhozottnak

itélt pogányok is reménységgel folyamodhatnak a szeretet Atyjához? a ki nem személyválogató, hanem minden nemzetségben kedves néki akár kicsoda, a ki őtet féli és igazságot cselekszik. (Csel. 10: 35.) Nem Jézus magasztos tanitása eszközölte-e, hogy a lélek a szertartások nehéz nyügeiből kibontakozva, szentségben és igazságban imádhatja a lelki Atyát? hogy a szegény halandó nem remeg kétségbeeséssel önalkotta bálványa előtt, hanem megnyugvással fordul Istenéhez, a ki hiv és igaz, hogy megbocsássa nekünk a mi büneinket és megtisztitson minden hamisságtól? 1. Ján. 1: 9. s végre nem az ő általa elültetett magból növekedett-e fel a nehéz századok kemény zivatarai között ama dus lombozatu élőfa, a kereszténység, mely ma a világ minden részeibe elnyujtván terebélyes ágait, oly sok millió embernek nyujt biztos menedéket és enyhhelyet, kik az élet terhei és szenvedései hordozásában ellankadva szent árnyát fölkeresik?!

A ki ezek után sem győződik meg ai, arról, hogy minden üdvös vállalat előbb-utóbb eredményt szül: az, biztositlak, hogy sohasem fog ilyenbe kezdeni, soha sem fog többre törekedni minthogy mindennapi kenyerét megszerezhesse, az soha sem fog egyéb lenni, mint a mindennapiság országutján sántikáló vándor. Vegyétek azért e meggyőződést második tanuságul husvéti örömetekből ai s ez bátoritson és lelkesitsen munkáitokban, melyek ha rátok nézve nem is, de az utánnatok következőkre áldásthozók lehetnek.

III.

Harmadik és utolsó tanulság, mit ezuttal husvéti örömünkből merithetünk: hogy a szenvedések, melyeket kiállunk, nem czéltalanok. Ugy hiszem ai, első tekintetre ellentmondásosnak fog látszani előttetek, ha azt mondom, hogy a legtisztább és édesebb örömek forrásai, a kiállott szenvedések; s a szenvedések által eszközölt könnyek harmatja után a legszebb örömvirágok nyilnak keblünkben. És mégis ugy van. Állitásom igazolásául álljon itt egy pár példa. Egy édes anya forrón szeretett magzatja kórágyánál ül; a szenvedő gyermek vonásai el vannak torzulva a nyavalyák kinjai miatt; halvány ajkairól elköltözött a vidor mosoly, s a vidám enyelgő csevegés helyét szaggatott sóhaj és jajgatás foglalta el; a megtört szemeket elhagyta az üdvadó fény derüje, s a bágyadt pillantások halvány sugarai a már-már kialvó életszikra elhamvadását jel-

zik... Oh ki irja le a kétségbeesett anya metsző fájdalmát? hol a szin, mely méltóan visszaadná e kép valódiságát? Most imádkozik, majd sir; most kétség, majd őrület szállja meg... Átszenvedi százszorosan a beteg kinjait; kiállja mindazokat a gyötrelmeket, miket az emberi merész képzelet a bünös lelkek rémitésére a tulvilágot illetőleg megalkothatott... És ekkor, midőn kétségbeesése tetőpontra hágott; midőn a kinok sulya alatt csaknem leroskadott: imé a beteg àllapotja jobbra fordul, a szenvedő gyermek, kit őrült fájdalmában már halottnak képzelt, ismét egészséges lesz, a rózsák visszatérnek arczaira, a vész elvonul. Oh mondjátok meg ai, kik ezt tapasztaltátok, van-e öröm, mely a megváltozott állapot fölöttivel nagyságban mérközhetne? mely ehhez hasonlitható volna?.... Részemről én nem képzelek. A gyermek élete most kétszeresen kedvessé, a szeretet iránta a legnagyobb mértékben fokozottá vált, mig ennek hiányában csak közönséges lett volna. Imé, Isten czélja a betegekkel való látogatásban!

Majd ismét valamely kedvencz eszme létesitésén fáradozunk, melynek kivitele életünk boldogságával egyértelmü s melyet évek hosszu során szivünk vérével tápláltunk. Már csaknem czélnál vagyunk s előre elteltünk a diadal örömével. Akadályról nem is gondolkozunk; mert a veszélynek még gondolatára is remegés fogja el tagjainkat. S imé egyszerre a derült láthatáron sötét felhő jelenik meg, mely mind nagyobb kiterjedést vesz. Nemsokára megdördül fejünk felett, előbb halkan, majd mind erősebben, a sötét fellegek villámokat szórnak; és a mihez oly közel éreztük magunkat, most attól az akadályok oczeánja választ el... Nem kisértem meg hiába a kiállott gyötrelmeket, lelki kinokat leirni, azokat érezni kell, hogy fogalmunk lehessen róluk... De majd a zivatar elmulik, az ég kiderül s a mit elveszettnek hittünk, ujra birjuk. A le nem irható kinnal csak az ezt követő öröm mérközhetik. Imé a szenvedés a legtisztább öröm forrása lett, melyből föltartózhatlanul árad a boldogság kristálytiszta vize.

Ki tagadhatná tehát, hogy e tekintetben is nincsen czélja a szenvedéseknek.

De nemcsak ez a czél, mit Isten a szenvedések által szokott elérni, hanem az is, hogy az igazság, melyet szenvedések közben juttattunk győzelemre, maradandóbb becsüvé válik. Avagy ki nem tapasztalta, hogy a minek könnyen birtokosai leszünk, az rendesen csak rövid ideig bir érdekkel előttünk, sőt figyelemre sem méltatjuk; mig a nehéz küzdelmek gyümölcse mindig fél-

tett, és gondos őrködéssel vigyázunk reá. Egy eszme, bármily közérdekü s következményeiben bármily áldásthozó legyen, soha sem eszközöl hatást, ha mindenki elfogadja s ellene nehézséget nem támaszt. Mig egy más, tán sokkal közönségesebb, ha létesitése közben akadályokkal találkozik, ha pártharczot szül s elkeseredett küzdést támaszt, azonnal figyelmet kelt maga iránt s győzzön vagy bukjék bár el, az érdekeltség kisérni fogja.

Gondoljátok-e ai, hogy Jézus tanitásai oly általánosságra jutottak volna, ha neki Zsidóország nagyjai utjába annyi akadályt nem görditenek? Gondoljátok-e, hogy oly sokan lettek volna Jézus követőivé, ha látják, hogy ő az első megtámadásra azonnal megtagadja elveit s kislelküleg visszavonul. Alig hiszem. Mig igy látva a legelkeseredettebb üldözések daczára is tanusitott elszántságát, szilárd férfiasságát Jézusnak; látva, hogy a kiméletlen birói faggatás előtt is bátran kimondja: „én azért születtem, hogy bizonyságot tegyek az igazságról, valaki azért az igazságtól vagyon, hallgatja az én beszédemet" (Ján. 18: 37.) s látva különösen, hogy a kereszt egyaránt kinos és gyalázatos halála sem rémitette el czéljától: gondolkozni kezdettek tudománya felől, bámulták annak erejét, mely ennyire képes s igy elfogadva azt, követőivé váltak, s igy később ezek is vértanuivá lévén ez igazságnak, mind szélesebb körben terjedett el lassanként. S miként a nyugodt felszinü tóba dobott egyetlen kő elégséges számtalan hullámgyürüt támasztani, ugy Jézus halála is képes volt az általa hirdetett tudomány igazságát az általános emberiség közkincsévé tenni.

Nem mondhatja tehát senki ai, hogy a bár méltatlanul kiállott szenvedések czél és haszon nélküliek lennének. Hiszen ki szenvedett méltatlanabbul Jézusnál s kinek áradott szenvedéseiből több haszon valaha az emberiségre, mint az övéből? Ne csüggedjetek azért ai, ha a szenvedések eláradnak rajtatok s gyakran ostromolnak és végelnyomással látszanak fenyegetni; mert ha előre nem is látjátok a czélt, miért azt hordozni kényszeritve vagytok, ha Isten bölcseségén megnyugvással hordozzátok a rátok mért csapást, egykor gyümölcsözővé váland magatokra vagy tiéitekre.

*

Beszédemnek végéhez jutottam ai, a hosszadalmasságért mentsen ki előttetek a tárgy fontossága, melyen átfutni könnyedén, vajmi nehéz. Figyelmetekért fogadjátok köszönetemet. Kivánom, hogy e nap emlékéhez kötött történetek kellő eredményt

eszközöljenek nálatok. Kivánom, hogy husvéti ünnepléstek örömökkel teljes legyen. Vigyétek innen azt a meggyőződést házaitokba, foglalkozástok közé, hogy a jó és igaz ügy diadala csak idő kérdése lehet, de megölni vagy végkép elfojtani az igazságot semmi hatalom nem képes. S e meggyőződés adjon erőt és kitartást mindennemü küzdelmeitekben. Mert csak igy és ekkor tudtok szembeszállni az akadályok mérhetlen táborával; csak ekkor nem féltek azoktól, „kik a testet ölik meg, a lelket pedig nem ölhetik meg", (Máté. 10: 28.) csak ekkor lesz éltetek a Jézuséval megegyező s ekkor lesz az örökélet reménysége rátok nézve megnyugtató és boldogitó. Mit szivemből kivánok. Ámen.

XXXI.

Az örökélet hite, az ember legdrágább kincse!

— Husvéti beszéd. —

Irta: Egyed Ferencz homoród-szentpáli lelkész

Alapige: Ján. 11. r. 25. vers.

Én vagyok a feltámadás s az élet, s a ki hisz én bennem, ha meghal is, él.

K! Az eszterág, a daru és a fecske, felkelti a költő szivében a fájdalmas érzést és honfibúban szenvedő lelkét igy szólaltatja meg: „Boldogok ők, mert nekik két hazájuk van." — „Nekünk csak egy volt és az is elveszett." És csakugyan, ha az ezer éves viharhullámos magyar nemzeti életünkre tekintünk, való igaz, hogy az ezer évhez viszonyitott rövid életü költőnek megtámadhatta lelkét az a balsejtelem, hogy vége Magyarországnak.

Az elszállott ezer év igazolja ma, hogy a költőnek nem volt oka a földi haza veszélyes állapota miatt kétségbeesni, hisz az ember is két haza polgára és nemzetünk fiai ma is birják mindkettőt. Eltekintve különleges hazánktól, ha mint csak emberek — és nem hazafiak — gondolkozunk is, ugy találjuk, hogy ember és állat között e tekintetben az a külömbség, hogy mig az állatok a vesztett egyik haza egét, a másik hason-haza egével dusan kárpótoltnak érzik, addig az embert, a földi haza vesztett boldogságáért, csak az égi haza el nem veszthető boldogsága kárpótolhatja. Egyenlők lennénk pedig az állatokkal, ha vesztett

földi hazánk boldogsága, csupán egy más földi haza boldogságával kárpótoltatnék. Nekünk hinnünk kell, hogy földi hazánkban megfutott életpályánktól függ, hogy birni fogjuk-e vagy elvesztjük lelki hazánk örökké tartó kincseit. S igy földi rövid életünk előkészitője az örökélet szent birodalmának.

Földi hazánk teljes mérhetetlen érzékiségekkel, mig mennyei hazánk, a képzelem világát egész nagyságában tárja elönkbe. Ha az érzelem világa megsötétül, megvilágosodik a képzelem világa. Amott a jézusi kinhalál — s az azt megelőző üldözés, guny, arczulcsapás és szuró tövisekkel megrakott korona... itt a bágyadt elmék felvidulása, a boldog lelkek édes nyugodalma és a drága igéretek valósulása szállnak reánk. Tettek mezeje termi a legillatosabb virágokat. Itt lehet aratni a hervadást nem ismerő babérokat és találhatni elévülést nem ismerő jutalmat, a boldogitó öntudatban, hogy igazán éltünk. E mezőnek mivelése nagy kitartást és aggodalmat követel, de a legédesebb isteni itallal oltja a szenvedők égető szomját. S igy a z ö r ö k é l e t h i t e, a z e m b e r i n e m l e g d r á g á b b k i n c s e. Ezért mondhatja az örökélet példás életü bajnoka Jézus: „Nem megmondám-e néked? hogy ha hiszesz, meglátod az Istennek dicsőségét." Ján. 11: 40. Itt látjuk őtet küzdeni, — a földön mindent vesztve, — az előitélet és világ üldözése közt, a midőn sulyos keresztjét hordozza és könnyezik földi hazája elvesztése miatt, de lelki nyugalommal viseli mindezt, mert hite sugallja; hogy ő, ha meghal is él.

Ha Ábrahámot és Lótot nagy hite vezérelte és tartotta meg. Ha Jézust szent hite és meggyőződése vezette, hogy földi életének nehéz küzdelmei árán, a halál utáni dicsőbb és szentnek mondható életet biztositsa és emlékét az igazak szivében, lelkében megörökitse és ez által ma is ugy áll előttünk, mintha soha meg se halt volna: ugy nekünk is vele az élet-halál nehéz harczától megrettennünk nem szabad, hanem beléje vetett szent és nemes hitünk fegyverével ellátottan hirdessük; hogy ő a feltámadás és élet és a kik benne hisznek, ha meghalnak is élnek. Ő életének nemesen folytatott szent törekvései által, ma is mindenkinek megjelenik. A sir csak testporait fedte el, de lelkének nagy tettekben nyilvánult élete kristálytükör, melyben minden — az ő szelleme által lelkesitett ember — önmagára ismerhet. Ennélfogva, ha hisszük az ő szenvedéseit, nagy lelkibátorságát, emberek iránti szeretetét, jóságát, alázatosságát, embereken könyörülő szivét annyira, hogy e tulajdonságai minket is hasonlókkal ékesekké tesznek, ugy igazat adhatunk neki midőn igy szól: „Én vagyok

a feltámadás és élet, a ki én bennem hiszen, ha meghal is él," a mint felolvasni hallottátok.

Törhetetlen a törekvés mindenkiben a jobblétre és elismerésre — hogy ne mondjam — az örökéletre. Nemes vágy üzi az élőt, kitünni valamiben. Szóval az ember boldogságra törekvő lény, csak a boldogság fogalma — mint maga az érzés és gondolat — igen sokféle. Egyiket a gazdagsága, másikat a sokak feletti uralom, harmadikat bámulatos észtehetsége, szépsége és egyéb kitünő tulajdonai boldogitják; holott az ezekre épitett boldogság nem örök és nem állandó. — Ellenben sokaknak a fennebb felhozott jézusi erények és tulajdonságok halhatatlan emléket és igy életet — mondhatnám boldogságot — biztositanak és igy Jézussal — haláluk után is — élnek a jók emlékezetében. Az igy szerzett boldogságot sem élet, sem halál, sem angyal, sem fejedelem, sem jelenvalók, sem jövendő el nem vehetik tőlük, mi által igazolva van, hogy a feltámadás, vagy örökélet hite, az emberiség legdrágább kincse, mert az ezen hit világánál keresett életjók I. még a halál után is örökkétartók, II. boldogitók és idvezitők, III. a balsors csapását enyhitők. Lássuk ennek valóságát, mint figyelmetek tárgyát.

I.

A krisztusi erények, melyek az örökélet hitén alapulnak, a halál után is örökkétartók. Ezek az emberi élet csalhatatlan mérlegei. Nem az esztendők számában rejlik a hosszu élet, hanem a cselekedetek milyensége sokasitja vagy kevesbiti azt. Idvezitőnk rövid életü, — csak alig 33 éves - volt. Mint gyermek játszá el élete egy harmadát s a másik két harmadból a tanulási idejét leszámitva, müködési köre alig terjed három évre, — jó és nemes tettekbeni három évre — és mégis most rövid időn 1900 éves életté növi ki magát, a keresztény világ életében. Nincs nap, sőt pillanat sincs, melyben ne predikáltatnék szent élete s melyben meg ne jelennék, az élő emberiség közt, azoknak, kik az ő 3 évi küzdelmes életét választják, az élet nagy rejtélyének megoldására példányul. Az évszázakkal ezelőtt élt Socratesek, Arisztidesek, orleánsi szüzek, weinbergi nők, Hunyadiak és az elmult Kossuth, Széchenyi és Deák Ferenczek, ma is élnek, és soha meg nem halnak. Pedig az emberiség földi életéből csak mérték szerint adatott nekik is. A valódi nagy és nemes lelkek, pillanatról-pillanatra megjelennek az élőknek, lelkesiteni őket, az örökkétartó szent élet birására. Mint az éjjeli ál-

matlanságban szenvedő, ha nem alhatik, lehunyja szemeit és esdve fohászkodik nyugtató álomért, ugy a földön élő, de mindig ébren levő lelki emberek is, lelki szemeiket iparkodnak levenni, az undort és megvetést érdemlő emberek élete emlékezetéről és keresvekeresik, az igazak emlékezetét. Mily jóleső tudat, ha elődeink emléke szent az élők előtt, ha van annak becse és mily fájó, ha füleink hallatára, azoknak emléke meggyalázva van. Kell-é jutalmazóbb érdem ezeriziglen, a kegyes elismerésnél és igen-e keservesebb büntetés az őseinket meggyalázó rossz emlékezetnél? Bizony nem. Akkor az örökélet hite, — mely jóra vezérlő ereje által boldogit, — az emberiségnek legdrágább kincse és e hitet nekünk, hitünk fejedelme Jézus szerezte, kinek a hit birodalma feletti királysága csalhatatlanná vált.

Tanuljatok ai Jézustól embereket szeretni, alázatos, kevélységnélküli lélekkel birni. Keljen fel bennetek az indulat, mindenekkel jól tenni. Igyekezzetek látni és hallani, a mit ő tett és mondott, hisz: boldogok a kik látnak és hallanak és csak az ellenkezők a boldogtalanok. Ha jártok a hivők utján és nem ültök a csufolóknak székében, akkor a hit bajnokaivá lettetek és a hitért vivott nemes harczban vett sebeitek árán, eljuttok az örökélet birodalmába, hol a hivők, az igazságért háborut szenvedők boldogsága vár reátok és a sirók örök vigasztalódása száritja fel könnyeiteket és lesz örökké tartó kincsetek, de lesztek boldogok is, mert az örökélet hitén alapult jézusi erények a siron tul is örökké tartók, ugy

II.

Boldogitók és idvezitők is. A mi ez életben boldogság, az a halálban idvesség. Mi is tulajdonkép a boldogság, a mely után annyi az epekedés az emberek közt? Mi lenne egyéb a megelégedésnél? Kevés az emberek közt az elégedett és ezért kevés a boldogok és idvezültek száma is. Az emberi vágyak be- vagy nem teljesedésétől függ azok boldogsága, vagy boldogtalansága is. Minthogy pedig az emberi vágyak — azok tulzottsága miatt — nem teljesülhetnek, — elégedetlenkedünk, békétlenkedünk és igy boldogtalanok vagyunk.

Keress gazdagságot, esel kisértetbe, mert többhöz több kell és soha meg nem elégszel. Ezért van, hogy a gazdagok sem mind boldogok. Keress hatalmat és előkelőséget és ha megnyerted, fennebb vágyol. Ugy vagy vele, mint a hegymászó, ki tovább látni vágyván, megerőltetéssel is fennebbi magaslatra jutni

iparkodik. Keress dicsőséget, soha be nem telsz vele, sőt a végén zsarnoki kéjvágyak epesztenek és könnyezel Nagy Sándorral, hogy nincs több küzdtér számodra, melyen babérokat arathass. Próbálj szerelmet, ha elérted, meglomhadsz s veszed észre, hogy a netovább nincs elérve. Ezért van, hogy a legforróbb szerelmek gyülöletté válnak, vagy igen sokszor kihülnek és még ezer szerencse, ha egy tisztességes barátság alakjában birhatók.

Ezek alapján csak elégségre kell törekednünk, hogy földi életünk boldog legyen és halálunk után az idvezültek boldog országának polgárai lehessünk. Földi életünk elégedettsége a halálos óra nyugalmát biztositotta és igy idvességünk el van érve.

Vessétek szemeiteket Jézusra, mily elégült szivvel hagyja el a Naini asszony hajlékát, Lázár barátja betegágyát, midőn nekik vigasztalást nyujthatott. Mekkora lelki nyugodtságot tanusit a háborgó jeruzsálemi templomi gyülekezettel szemben, midőn ottani tényei felett a nagy közönség háborog és a poroszlók értésére adják, hogy őtet mint gonosztevőt halálra keresik. A történelem nagy alakjai mint Sokrátes és Aristid szintén a lelki nyugalom példányképei és boldogok, a kortársaik ellenkező itélete ellenére is.

Jézus világi életében fősulyt fektetett lelke megnyugtatására, a midőn egy felsőbb akarat végrehajtására vállalkozva, annak megfelelni iparkodott. Indulatait mérsékelte. Feddhetetlen tiszta életre törekedett. Erre tanitott minket is és azon sokszoros vádakkal szemben, melyekkel őtet keseriteni akarták, csak egyszer sem vesztette el béketürelmét, akkor sem, mikor kinos keresztjén gunyt üzve belőle, keseriteni igyekeznek végperczeit, mert ekkor is elégült sziv nyugalmával imádkozik gunyolóiért, mintsem átkozná őket. Soha sem lankadó buzgósággal fejti meg az emberi élet nagy feladatát, a midőn teljesiteni igyekszik megbizója akaratát. Az életet nem kiméli és annak megtartását csak ugy kéri, ha azt a nagy czél, melyre el lett bocsátva, nem követeli tőle.

Nekünk k. ai! ily odaadással kellene a jóra törekednünk. A magunk java munkálása, csak annyira foglaljon el, hogy a közügy szeretete és emberfeleink java előmozditására időnk maradjon, mert életünk boldogsága — a miben határozódik idvességünk, — azon sarkallik. Az idvezült lelkek birják a jók emlékezetét és ezt a lelki megnyugvás és önvád nélküli jézusi élet biztositandja. Az elévülhetlen tények e földön megnyugtatnak, a halálutáni emlékezetünket örökitik meg s igy a jézusi erények boldogitók és idvezitők, valamint

III.

A balsors csapásait is megenyhitik. Magasztos gondolat élni a siron tul is. Örökké élni, soha meg nem halni! Mi van ennél valami enyhitőbb és boldogitóbb gondolat e földön? Fáj a szenvedés, melyet életünk sokrendbeli próbái szereznek nekünk. A fájó seb meggyógyul, a tikkadt kebel megenyhül, hogy nekünk nem csak a földi rövid élet jutott, mélyen szuró fájdalmaival, hanem, a jövő is miénk, melynek dicsősége ingyen sem hasonlitható a jelen dicsőségéhez. Nemes tényeink életünkben félremagyaráztatnak, de boldogitó enyhet ad, hogy a késő nemzedék, utunkat választja a haladásra, jó példánkat a követésre és erényeinket a tisztességre, melyre ők is törekedni fognak. Ha a sokaság ránk kiáltja: öld és feszitsd meg őket, találkozik egy őszinte hang, mely igy szóljon: „bizony ez ember igaz vala!" vajjon nem enyhitő-e ez balsorsunkban?

Földi életünk boldogságának keresésében, a jövő élet szépsége lebegjen szemeink előtt és ez felejtetni fogja a balsors csapásait, nemcsak, hanem megnyugtat, ha megfáradtunk és biztat, hogy reményt nem vesztve tovább küzdjünk a jobblétért s munkáljunk a jövő élet számára, mely jó tettünk által édes gyümölcsöket visz a reánk emlékező kor számára.

Nincs e földön semmi oly jó, mely meg ne keseredhetnék, az öntudatos nyugodt sziven és lelken kivül.

A ki ezekkel bir, birja mindazt, a mi a földi háborgások idején nyugtat és a szenvedések özönében mentő sajkát és enyhitő balzsamot ad.

Sok változás éri az embert földi életében, de feledve minden, ha biztos reményünk van, hogy ha életünk, kincsünk, minden földi javunk elvész is, de tetteink jó emlékében élünk, soha meg nem halunk.

Ezer éves földi magyar hazánk dicső fejedelme Árpád, ma is él minden magyar lelkében! Mintha ma is ő uralkodnék szép országunk felett és övé lenne ezen, annyi vérrel szentelt föld! Él Árpád, honunk alapitója és élni fog, mig magyar él e földön, soha meg nem hal. Ő magyar hazánk örökélő szelleme, mint Jézus a keresztény hit birodalmáé. Élni fog, mig áll Buda az ős Duna magyar vérrel szentelt hullámainak zajlása felett. Az ezeréves Magyarország 900 éves keresztényi multtal dicsekedhetik; és ezen 900 éves élet minden lapja tele van irva dicső erények szent emlékével. És ha jönne idő, melyben e nemzet csak az em-

lékezetnek élne, — bár rokon nélkül áll, — de a nem rokon nemes népek hü és igaz emlékében kellene élnie és fogna is élni. Avagy nem ezt bizonyitja-e a most megnyilatkozott közszellem, mely a többség rokonszenvében nyilvánul?

Magyar nemzetünk 900 éves szent hite a krisztusi hit! És azóta a feltámadás boldogitó hitét szentül táplálja keblében, lelkében és vallja, hogy az, végeredményében boldogitó, idvezitő és a sors csapásaiban örökké tartóan enyhitő. E hit alapján sajátja népünknek a jézusi béketürés. Ezért áll történelmileg, hogy nemzetünk, más népeket és nemzeteket, a vallásos türelem és lelkiismereti szabadság tekintetében hozott törvényeivel századokkal előzött meg. E haza földén a jézusi hit védelme és különbségnélküli ápolása, minden más keresztény nemzetek előtt biztositva volt. Magyar hazánk törvényhozóinak korát megelőzött bölcsesége, legelőbb hozott törvényt a jézusi hit külön nézetü népeinek számára, belátva annak az örök élet hitében birt boldogitó erejét, mely Jézusunk eme szavaiban rejlik: „Én vagyok a feltámadás és az élet, a ki én bennem hiszen, ha meghal is él.“ Amen.

XXXII.

Az igazak fénylenek, mint a nap!

— Husvéti egyházi beszéd. —

Irta: **Dézsi Mihály** felső-szováthi lelkész

Máté: 13. rész 43. vers.

Jézus, az emberiség megváltója, kinek müveiből, életéből közel kétezer éve már, mint kiapadhatatlan forrásból annyi nagy müvész, költő és jó ember meritett lelkesedést, a mennyországról szóló gyönyörü hasonlataiba ezt a mondatot is beleszőtte: „Akkor az igazak fénylenek, mint a nap az ő Atyjoknak országában.“

Ezen szavakkal a Jézus azt a magasztos eszmét teszi világossá, a miről olyan szépen beszélt, a kovászról, a mustármagról, a tiszta buzáról szóló példázataiban, melyek azt a nagy

igazságot fejezik ki, hogy a világosság legyőzi a sötétséget, az önzetlen, a lelkes munkást elismerés éri, az igaz törekvést előbb vagy utóbb siker jutalmazza.

Más vallások is tanitják, hogy a világosság legyőzi a sötétséget, a jó a rosszat.

Az emberiség jobbjai, nemesebb szellemei hitték, hogy:

„Lenni kell egy jobb világnak,
Itt vagy más bolygó tekén."

A kinek szive és lelke ily magasztos eszmék hatása alatt áll, annak tettei, élete és cselekedetei is nagyok, az emberi társadalomra, nemzetére, egyházára nézve hasznosak. A milyen az embernek hite, olyan az élete. A ki nem hiszen egy felsőbb lényben, ki a szivek és lelkek életét intézi, irányozza és vezeti; annak élete gyarló, eszmékben, eseményekben szegény. Hogy az ember szépet, jót tegyen, egyházának, nemzetének hasznos tagja lehessen, a társadalomnak javára munkáljon, annak első feltétele az, hogy higyjen az isteni gondviselésben, s ebből kifolyólag a jó ügy győzelmében, az igaz, nemes és a józan észszel megegyező eszmék diadalában.

Népet és nemzetet nem a törvények sokasága, hanem azoknak jósága, hasznossága és azok iránt való tisztelet tehet nagygyá, hatalmassá, de a törvény iránt való tiszteletet semmi olyan erővel nem tanitja, mint maga a vallás. Ha az államnak az ember a legnagyobb vagyona, még inkább elmondhatjuk, hogy a hazának, a nemzetnek valódi alapja a vallás, és legdrágább vagyona a vallásos lélek. Társadalom, állam, nemzet vallás nélkül csak ideigóráig állhat fenn s annak hajója már a legelső szirtnél elmerül menthetetlenül. Hazánk történelméből látjuk, hogy a legkitünőbb törvényeket a legvallásosabb, a legdicsőbb lelkü férfiak hatása alatt hozták s ekkor volt a nemzet legnagyobb, legdicsőbb, legboldogabb.

Nemcsak az államnak, hanem a társadalomnak is erőssége, támasza a vallás. Egyes ember vallásos hit nélkül olyan, mint a gyümölcsfa virág nélkül, mint a csecsemő édesanya nélkül.

Vajjon miért oly rideg igen sok embernek az élete, vajjon miért oly önző, fösvény, irigy annyi ember a földön? Én azt hiszem azért, mert az ilyenek szivében kiskorukban nem hintetett el a vallásos igazságok tiszta magja, vagy alszik az isteni gondviselés iránt való hit, nem gyuladt fel keblében a nemes eszmék iránti szeretet lángoló világa.

A nagy szellemek, a nagy lelkek eszmékért élnek, embertársaik javán munkálnak, fáradnak és verejtékeznek. Az ő zászlójuk a tökéletesedés. Mint a selyembogár drága szövethez való anyagot szolgáltat magából, mint az édes anya tejének mézével táplálja gyermekeit: ugy ők is lelkük fényével hintenek fényt maguk körül és az ő lelkes munkájuk nyomában halad a tudomány, a müvelődés és nemesedik az emberiség erkölcse. — Halad, mert az ő zászlójukra ez van felirva: „Ha az Isten velem, senki sem lehet ellenem.“

Különös és megmagyarázhatatlan, a mit az emberiség történelme tanusit, hogy az ilyen nagy lelkeknek, kik fénylenek, mint a nap életükben és a halál után: sorsuk mindig a félreértés, az üldöztetés, számüzetés, vértanu, vagy kereszthalál jutott osztályrészül.

Vajjon igazság-e az, hogy a ki millióknak adott jogot, szabadságot a boldogulhatásra, a ki milliók nyakáról rázta le a jobbágyság igáját, ki népét, nemzetét, imádásig szeretett hazáját függetlenné és igy boldoggá akarta tenni, a ki szenvedett, könnyezett, busult és e közben munkált milliók javán, elfeledve önnön búját-baját, a nagy tettekért ne kapjon jutalmat? Vajjon hihető-e, hogy a megváltók, a kik elvérzenek a szent eszmékért, ne kapjanak jutalmat sem itt, sem ott a más világon.

Nem, az nem lehet. Van Isten, szivem érzi, lelkiismeretem azt sugja, hogy a szentirás szava igaz: Az igazak fénylenek, mint a nap az ő atyjuknak országában.

Az isteni gondviselés megszánja olykor az elárvult népet, a magára hagyatott nemzetet, a bünbemerült emberiséget és küld vezéreket, megváltókat, idvezitőket, apostolokat, tanitókat a népnek, hogy őket hallgassák, kövessék és aztán boldoguljanak.

A megváltók élete szenvedés, kenyerük az üldöztetés, italuk a keserüség, jó barátjuk az inség, utitársuk a mély bánat. Vajjon isteni munkájukért ne lenne jutalom, ne lenne elismerés?

A megváltó elvérzik, elbukik, de a halott porait elviszi a szél a világ négy tájára, ráfujja a kunyhókra és a palotákra, az eszme élni kezd, a halál után jön a feltámadás, a hős bukása után az eszme győzedelme. De mi lesz vele a hőssel, az igazzal, a megváltóval? Vége-e a sirnál az ő küzdelmének, szenvedésének, nagy szive bújának? örökre vége a kinnak és kezdődik a megdicsőülés, a halhatatlanság reá nézve egyénileg is. Babért tüz a halott koporsójára a világ.

Az igazak fénylenek, mint a nap az ő Atyjoknak országában. Hangzik az égi szózat a megdicsőült igazakhoz: „Jőjjetek el Atyámnak áldottai, birjátok az országot, melyet készitettem nektek."

A nagy emberek, bölcsek, szentek, igazak élete, példája arra int, higyjük, hogy az emberiség sorsát egy bölcs Isten intézi.

A mostani emberiségnek van igazán szüksége ezen isteni kijelentésre: Az igazak fénylenek, mint a nap az ő Atyjoknak országában.

Ma az emberiség nagy része kezd nem hinni az eszményiben, a mennyei dolgokban.

Ma a reálist vadászsza a müvész, a költő, sőt még a bölcsészet is örömest azzal foglalkozik, a mi szerinte kézzel fogható. Az emberiség nagy része előtt csak egy dolog, a mi szent, . . . a pénz, a vagyon. Pénzért adják elveiket, meggyőződésüket. Vallásukat, hazájukat is csak ugy szeretik, ha zsiros falatot nyernek szeretetükért. Pénzért áruba bocsátja becsületét a nő, jellemét besározza a férfi a mindennapi kenyérért. És mit szóljunk a nagy tömeg egy részéről? Ez előtt szent az a mi földi. Holott van az emberben valami, a mit léleknek, szellemnek nevezünk, a mi becsesebb annál, a mit látunk. Valamint a virágban az illat, a napban a melegség az, a mi előttünk kedves, vonzó és életadó: ugy az emberben is a lélek, a szellem a becsesebb. Ez az, a mi értéket ad az embernek, mint az arany a kőnek, a gabona a földnek. A lélek az, mi a virágnak a harmat, a tikkadt földnek az áldásos eső; ez a lángoló nap lelkünk világában, ez a szent forrás keblünkben, ez a szikra az istenség szelleméből, ez az, a mi megelevenit, ez az, a mi fényt, becset kölcsönöz életünknek, tetteinknek.

Ez ad önérzetet bensőnkben, nyugalmat, békét, elismerést, a mit a világ nem ad és nem adhat, a mit pénzen megvásárolni nem lehet. Ez ad erőt arra, hogy igazán, szentül, nemesen érezzünk, igazat szóljunk és cselekedjünk; az ártatlannak, elnyomottnak keljünk védelmére, részvétet érezzünk a nyomorult iránt, hogy igy lelkünk e földön érezze már a mennyei örömet és boldogságot a jóltevés, nemes cselekedettel együtt járó lelkiismeret békéjét, majd a más világon az idvezülés örömét és boldogságát.

Hitem, meggyőződésem, hogy a konkoly a buzával együtt marad az aratásig, aratás után kiválasztják. Az igazak fénylenek, mint a nap az ő Atyjoknak országában.

Igaz, hogy e földi életben az igazaknak sokat kell szen-

vedni. A rózsa is tövis között terem, a pálma a teher alatt nő, az igazi erényt, jellemet az élet viharai próbálják meg: de vihar közben tisztul a levegő; a nyomor, az élet kisértései, az emberek üldözései aczélozzák meg az akaratot, teszik fényesebbé a ragyogó jellemet.

Krisztus, ha a farizeusok, zsidó papok bűneit, kora előitéleteit nem ostorozza, ha nem élt volna egy bünbe merült nép között példás és erkölcsös életet, ha meghajlott volna a zsidó papság előtt, a reá bizottakat nem tudta volna oly fényesen elvégezni. Ő onnan felülről mennyei Atyjától nyerte az erőt a szent, istenes életre. Bizott küldetésében, érezte azt a nemes, lángoló fényt lelkében, a mit kioltani nem lehet a világ fiainak és ez a tudat emberfeletti erőt kölcsönzött neki, a mint ma is ez ad erőt minden jó léleknek a magasztos tettek véghezvitelére.

A jó Isten hány nagy lelket, hőst, szabaditót, bölcs törvényhozót, kiváló költőt küldött a népeknek, köztük a magyar nemzetnek is, hogy mint lángoszlop mutassák az utat a sötétségben tévelygőknek. Ha életükben szenvedtek, küzdöttek és ették a hontalanság keserü kenyerét, de haláluk után emlékük a népek és nemzetek legnagyobb öröksége, alkotásaik az emberiség legdrágább kincse. Minden elporlik, feledésbe merül, csak a jók és igazak emlékezete áldott. Csak az igazak fénylenek, mint a nap az ő Atyjok országában. Legyen is áldott az igazak emlékezete és legyenek áldottak, test és lélek szerént boldogak az igazak e földi életben és a más világon. Amen.

XXXIII.

Ünnepet bezáró ima.

— Husvéti. —

Irta: **Ütő Béla** alsó-rákosi lelkész.

Képedre és hasonlatosságodra teremtettél minket, lelkedet lehelletted keblünkbe jó Istenünk, mely által — miként léteied változás nélkül marad fenn örökre, — minket is, bár testünket

elnyeli a sir: de éltetni fogsz mindvégig a lelkeknek országában. E boldogitó eszmét, a lélek halhatatlanságát erősitetted meg kegyelmed által az emberiség keblében, midőn végetlen erőddel kiemelted az ármány és erőszak által eltemetett igazságot, Jézus igaz tudományát a sirból, s ennek feltámadásával az utolsó kételyt is eloszlattad, bizonyosokká tettél minket arról, hogy a halál által lelkünk meg nem semmisül. Éltünk eme boldogitó kincseért, hitünk emez édes vigasztalásáért szenteltünk mi ünnepet most is jó Atyánk, melynek végső pillanatai már elközelgetének s kegyelmed által nyujtott kedves órái nemsokára a mult emlékei közé vegyülnek. Minő áldozatot hozzunk még oltárodra? miképpen fizessük le hálánkat, melylyel gondviselésedért tartozunk, hogy lelkünket ez ünnepen a halhatatlanság és örök élet hitével tápláltad? Megnyitjuk ajkainkat s gyarló szavakban bár, de igaz hittel, mély tisztelettel imádjuk nagy nevedet, hogy győzedelmet adtál az életnek a halál felett, megvilágitottad a sirok éjjelét, elvetted a koporsó fulánkját s megszabaditottál a halál félelmétől.

Óh! mennyire is fájna a rokonlelkektől való megválásnak még csak gondolatja is nagy Isten! mint ontanók könnyeinknek záporát kedveseink koporsójára, midőn őket a kérlelhetetlen halál kiszólitja körünkből, ha nem nyujtana vigaszt a viszontlátás édes reménye, ha testünkkel a lelket is megemésztené a sir?! Óh mennyire boldogtalanok lennénk ez életben, mily könnyen megfeledkeznénk magasztos rendeltetésünkről, a jónak követéséről, az igazság védelméről, a szeretet és békesség ápolásáról; ha nem biztatna az örökéletbe vetett hit, ha földi életünk véghatáránál munkálkodásunk is bevégződnék?! De uj, örökéletet nyitottál meg előttünk kegyelmes Atyánk; Jézus feltámadásával valósággá tetted keblünk titkos sejtelmét, a halhatatlanság édes hitével s boldogitó reményével gazdagitva feltártad előttünk a megelégedés és boldogság utjait.

Hála legyen neked gazdag kegyelmü Isten! hogy földi létünk sokoldalu szegénységeit az egykori jobb lét reményével kárpótoltad. Hála, hogy felmutattad ez ünnepen is azokat, kik az igazság erejétől vezéreltetve, a lélek és erény örök életében bizva, nemesen küzdöttek országod dicsőségén, szent vallásunk erősitésén, a keresztény anyaszentegyház megszilárditásán. Hála, hogy testvéri szeretetben, keresztényi indulatban vezéreltél ez ünnepen, családi és polgári erényünket nevelted az örökélet beszédének hirdetésével, lelkünket tápláltad igéd forrásából, megelégitetted

a szent vacsorában s hallhattuk biztatásodat, mely szerint a tiszta szivüek és hiven cselekvők örökéletet nyernek.

Óh! sokasitsd meg ezután is rajtunk testi és lelki áldásodat, s ama lelki jókat, melyeket tőled ez ünnepen is nyertünk, tartsd meg számunkra jó Atyánk! s ne engedd, hogy azokat földi, hiu érdekekkel felcseréljük. Hogy ha kisért minket a világ, próbára tesznek meggyőződésünk erejében az emberek: Jézus evangeliumából adj világos értelmet, hogy ismerjük meg vallásunk igaz voltát, őrizzük hiven szentségét s maradjunk meg állhatatosan követésében. Mint egy szent örökséget nyertük vallásunkat hitelődeinktől, kik Jézus nyomdokán haladva, nem rettentek vissza sem a börtön sötét üregétől, sem a békó- és rabláncztól, vagy a bizonyos haláltól, mely szent harczuk babérkoszoruja volt, az ellenség által téve homlokukra: ez igazak szellemét vond át sziveinken jó Istenünk, hogy az tüzzön össze érzésben és akaratban s buzditson vallásunk védelmére, szentségben tartására. Vedd gondviselésed erős karjaira, kik fájdalom sulya alatt nyögnek, vagy vesztéseik felett mélyen keseregve töltötték ez ünnepet, s elhullatott könnyeikkel fakaszd fel a jobblét reményvirágait, hogy csendes megadással hordozzák az életnek nehéz keresztjeit.

Élet és természet egyaránt szólják kegyelmed dolgait s tárják fel előttünk az uj élet jeleit, — azért ha ünnepszentelésünk órái lejárnak s holnap és azután foglalkozásaink között is, látjuk a természet ébredését, felfakadni a kihaltnak hitt föld kebeléből a tavasz virágait, a reménység zöld szinébe öltözni az elsárgult mezőket, kopár oldalokat: ismertesd meg ezekből életünk képét, hogy értsük meg szavaidat a természetben és kijelentésben egyaránt s kövessük a jót, munkáljuk a hasznost és boldogitót, mert ha cselekedeteinknek jutalmát nem vennők is el e földi életben, de megnyerjük ama jobb hazában, hová minket Jézus által elhivtál az örök életnek birására, mert ha meghalunk is, benne vetett hitünk által örökké élünk. Amen!

XXXIV.

Kicsoda a Jézus Krisztus?

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: Ürmösi Kálmán szentgerliczei lelkész.

Máté 16., 13—16.

Az a véleménykülönbség, nézeteltérés a Jézus személyére vonatkozólag nemcsak az ő életében volt meg, a mikor némelyek Keresztelő Jánosnak, némelyek Ilyésnek, némelyek Jeremiásnak, vagy egynek a régi próféták közül valónak állitották őt, hanem a ker. egyház kebelében is eleitől fogva kelletén tul vitatott kérdés volt, hogy kicsoda legyen a Jézus Krisztus? s mondhatni e kérdés körül áldatlan vitában fecsérelte el a kereszténység nagy többsége a hosszu századokat a hasznos alkotások helyett s a helyett, hogy az evangeliom szellemét felfogni s általában a Jézusnak tanitásait átértve, azokat követni s azok szerint élni törekedett volna.

A vita nevezetesen e két kérdés körül forgott: Isten-e a Jézus? s ha az, milyen Isten? eleitől fogva való-e, vagy léte kezdettel bir? Istenhez hasonló, vagy csak hasonló lényegü? A másik kérdés pedig ez volt: ember-e a Jézus? és pedig fogantatásánál fogva is, vagy pedig csak emberi természettel a váltság munkájának végrehajtására felruházott isteni lény, a mint sokan mondják: isten-ember? Ezek a kérdések foglalkoztatták - fájdalom — azokat, a kik azt hitték s azt állitották magukról, hogy ők a názárethi Jézus követői, tanitványai, pedig bizony nem egyebek voltak, mint a Krisztus szellemének keresztre feszitői, annyival rosszabbak pedig a Krisztus korabeli éretlen zsidó népnél, hogy az csak egyszer feszitette keresztre őt s akkor is csak a testet, ezek pedig naponta s ezrével feszitették keresztre, hurczolták máglyára s vérpadokra azokat, kik más véleményen voltak, mint ők és igy tulajdonképpen meggyilkolták azt a szellemet, mely a kereszténységnek föltétlen alapelvét képezi: „a szabadvizsgálódást,“ melyet Jézus e szavakban hagyott meg: „tudakozzátok

az irásokat, mert azokban örök éltetek van"; Pál apostol pedig igy fejezett ki s tett kötelezővé: „mindeneket megpróbáljatok s a mi jó, azt megtartsátok."

Az unitárius egyház már kezdettől fogva azon az állásponton volt a Krisztus személyét illetőleg, hogy ő ember volt, mit ugy születése, mint egész élete folyása nyilvánvalóvá tesznek; igy pl. voltak több testvérei is; mint gyermek, gyermeki tudvágygyal kérdezősködött a jeruzsálemi templomban a tudós papoktól és irástudóktól némely előtte nem világos, de tudni óhajtott dolgokról. Később a tanitói pályáralépés küszöbén erős harczot vivott a test kisértő vágyaival, melyek vonzották őt is, mint minden embert a gyönyörüség, dicsvágy és hatalom felé, mignem az erős lélek legyőzi e világhoz való ragaszkodás csábitó szellemét. Majd, mint tanitó széjjeljárva honfitársai közt, midőn azokat vezérlé Isten országa ismeretére, szintugy gunyolódva kérdék egymástól: „avagy nem ez-e amaz ácsmester fia? nemde nem Máriának hivják-e az ő anyját és az ő atyjafiait (testvéreit) Jakabnak, Jósénak, Simonnak és Judának?" (Máté 13 : 55.) Később is tanitói utjában emberi tulajdonságok kisérik; most „megfárad" (Ján. 4: 6.), majd „megszomjazik" (Ján. 4: 7.); itt „megéhezik" (Luk. 24:.41.), amott „könnyez" (Luk. 19: 41.), majd a közelgő halál előérzetében bizonyos megdöbbenés, mondhatni „félelem vesz erőt rajta" (Máté 26: 37.), a kereszten pedig fájó sóhaj lebben el ajkain: „én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet?!" (Máté 27: 46.).

De nemcsak az ő életében felmerült események, jelenetek, nemcsak a természet vaskövetkezetességgel uralkodó törvényei, melyek ugrást, kitérést meg nem engednek, hanem a Jézusnak saját szavai is mellettünk tesznek tanubizonyságot, a mi álláspontunkat igazolják. Ő maga mondja az őt jónak nevező ifjunak: „miért mondasz engem jónak? nincsen senki jó több a z e g y I s t e n n é l!" (Máté 19: 17.). Ő maga mondja az őt kisérteni akaró irástudónak: nem tudod-e, hogy minden parancsolatok közt ez az első: „halljad Izrael: a mi Urunk Istenünk egy Ur!" mire ez is erősitőleg felel: jól vagyon Mester, igazán mondád, mert „egy az Isten és nincs más ő kivüle!" (Márk 12: 29., 32.) S szintén ő maga mondja: „ez pedig az örökélet, hogy tégedet egyedül ismerjenek lenni igaz Istennek" (Ján. 17: 3.), valamint ő mondja azt is: „egy a ti Mesteretek, a Jézus Krisztus s egy a ti Atyátok, a ki a mennyben van." (Máté 23: 8., 9.) Midőn magáról beszél, a legtöbb helyen emberfiának nevezi magát; igy pl. „az

ember fiának nincs hol lehajtani fejét“ (Máté 8: 20.) „Az ember fiának vagyon hatalma megbocsátni a bünt“ (Máté 9: 6.) „Az embernek fia ura a szombatnak.“ (Máté 12: 8.) „Az embernek fia eljő az ő dicsőségében.“ (Máté 16: 27.) „Nem tudjátok sem a napját, sem az óráját, melyen az embernek fia eljön.“ (Máté 25: 13.) És igy tovább.

Nem mondom, hogy evvel szemben nem lehet felhozni a biblia mélységes tengeréből olyan helyeket is, a melyek a Krisztus Istenségét látszanak igazolni; de azt igenis állitom, hogy az ilyen helyekből csak kiolvassák s kiolvasták azt eleitől fogva. Hiszen ezek a helyek: „én és az Atya egy vagyunk“, (Ján. 10: 30.) „a ki engemet lát, azt látja, a ki engemet elbocsátott“, Ján. 12: 45.) „én az Atyában, az Atya én bennem van,“ (Ján. 14: 10.) s más ezekhez hasonlók, ha nem a betüt nézzük, a mely megöl, hanem a szellemet, a mely éltet, csak a mellett bizonyitanak, hogy „a Jézusban csakugyan isteni tulajdonok voltak“ és pedig a legnagyobb mérvben mindazok közt, a kik e földön éltek. De nyilatkoznak e felséges isteni tulajdonok mindazokban a kiváló emberekben, a kiket, a mint mondani szokták, a muzsa homlokon csókolt s akár mint költők, akár mint zenészek, szobrászok, festők oly nagyokat alkottak, hogy a kortársak vagy a késő nemzedék is oly bámulattal áll meg müvök előtt, mint isteni alkotások előtt s mondja ezer és ezer esetben az elragadtatott Tamással: „én Uram és én Istenem!“ És azt is állitom, hogy a Jézus magáról sehol és soha nem mondja, sőt nem is sejteti, hogy ő Isten, holott ez lenne a legerősebb bizonyiték, sem a vele egykoruak nem szólnak róla, mint Istenről. Pilátus pl. azt mondja: „imhol az ember“ (Ján. 19: 5.) máshol ismét: „semmi bünt nem találtam ez emberben“ (Luk. 23: 14.); a keresztje alatt megállott pogány százados pedig igy szólt s azt hiszem ez igen őszinte elismerés: „bizony ez ember igaz vala!“ (Luk. 23: 47.)

És már most kérdem, ily határozott s félre nem magyarázható bizonyitékok alapján, ha mi unitáriusok Istentől nyert józan eszünket is segitségül hiva azt mondjuk, hogy a Jézus Krisztus ember s róla ily értelemben tanitunk: méltóan és jogosan neveztetünk-e ezért Krisztus tagadóknak? s pedig a mi ker. testvéreink gyakran illettek s a kereszténység nagyobb dicsőségére illetnek ma is minket e czimmel s akarnak ez által kisebbitni s akarják a közönség értelmét megtéveszteni felőlünk, hogy az unitárizmus értékét alászállitsák. Mi azonban igazunk tudatában nyugodtan türjük a rágalmazásokat, mint türte Jézus, midőn

őt ámitónak s a törvényes rend felforgatójának nevezték. Legfőbb ha azt mondjuk reá, a mit Jézus az őt arczul ütő szolgának mondott: „ha gonoszul szóltam tégy tudományt a gonoszról, ha pedig jól szóltam, miért versz engemet“ ? (Jan. 18 : 23.)

Hanem, hogy nem voltunk s nem vagyunk Krisztus tagadók, eleitől fogva bizonyságot tesz erről multunk s a mivelt világ, mely bizony hite szerint unitárius álláspontom van; s kimondom, tudományosan mivelt, józaneszü és gondolkozásu ember, őszinte meggyőződés szerint nem is lehet más felfogáson. Hiszen akkor magok a tanitványok s ezeknek szószólója Péter is velünk együtt örök kárhozat gyermekei, mert pl. Péter sem mondá azt Jézus ama kérdésére: ti kinek mondotok engemet? hogy te vagy az igaz Isten, hanem ezt: te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia. Ezt mondjuk mi is s állitásunkat a következőkkel indokoljuk:

I.

Először, hogy soha ember ugy nem szólott. Mindenek előtt megjegyzem afiai, hogy midőn azt mondjuk, hogy a Krisztus Istennek fia, ez alatt azt értjük, hogy ő benne az isteni tulajdonságok teljessége lakozott. Tulajdonképpen mindnyájan Isten fiai vagyunk, a mennyiben Jézus ugy tanitott, hogy Isten a mi Atyánk, tehát az ő gyermekei: fiak és leányok vagyunk. Hanem a szerént, a mint egyik-másikban több a jóság, szeretet, hivség, igazság, szóval az erkölcsi tulajdonságok, a szerént áll közelébb Istenhez, vagy távolabb tőle ez vagy amaz ember. A mi hitünk és meggyőződésünk szerént Istennek legkedvesebb gyermeke volt Jézus, mert ő annyira engedelmes volt Isten törvényei iránt, hogy azokat még szóval sem sértette meg soha.

Mennyivel más a mi eljárásunk e tekintetben afiai. Mi ha valami kedvünk ellen van, ha óhajtásunk nem teljesül, tekintet nélkül arra, vajjon a természeti törvények szerint lehetséges volt-e az vagy nem? zugolódunk s káromlásra nyitjuk ajkainkat. S vajmi ritkán hangzik ajkainkról az Isten akaratán való megnyugvás szózata, mely azt fejezné ki, hogy akaratunkat alárendeljük készséggel Isten akaratának. De kisérjük Jézust végig földi pályáján, avagy nem mindenütt ugy tapasztaljuk-e, hogy ugy, mint ő „soha ember nem szólott.“ (Ján. 7: 46.)

Kezdjük csak legelől. Mikor a hegyről leszállt, a hol megtartotta ugyszólván programmbeszédét: „álmélkodik vala a sokaság az ő tudományán, mert tanitja vala őket nagy méltósággal és nem ugy, mint az irástudók.“ (Máté 7: 28—29.) És vajjon mit ta-

nitott, miről szólt ezen ugynevezett hegyi beszédben, a mely annyira elragadta a hallgatóságot? Itt afiai mindent megtalálunk, a mi az ember földi életére és mennyei üdvösségére tartozik, a mi által, mint emberek a polgári tarsaságnak hasznos tagjai lehetünk, de egyszersmind Isten országának felépitésére is segédkezünk. Van abban emlékezet a boldogság különféle fokozatairól, a tökélyesbitett, mondhatnám, eszményitett tiz parancsolatról, a nemcsak felebarátinkat érdeklő, hanem ellenségeinkre is kiterjesztendő szeretetről, alamizsna-osztogatás mikéntjéről, imádkozásról, böjtölésről, vagyongyüjtésről, világi szorgalmatosságról, egymás megitéléséről és pedig mindezekről oly egyszerüen és mégis meggyőzőleg, hogy azok, akik addig őszinte, igaz szót papjaiktól s irástudóiktól nem hallottak, egészen átengedték lelköket az édes szavak hatásának, mintha valami tulvilági zene hangjai büvölték volna meg s annak hatása alól szabadulni nem tudnának!

Később is bárhol találkozunk vele, szavai mindenütt az ő bölcsességéről, mélyen gondolkozó lelkéről s melegen érző szivéről tesznek tanuságot. S mert mind nem sorolhatom fel, csak nehányat emlitek meg a nevezetesebbek közül. Lehet-e pl. a ker. bölcsességnek aranyatérőbb szabálya, mint a tanitványoknak kibocsátások alkalmával adott emez utasitás: „legyetek okosak, mint a kigyók és szelidek, mint a galambok.“ (Máté 10: 16.) Lehetett volna-e bölcsebb s több szerénységgel párosult feleletet adni Keresztelő János tanitványainak ama kérdésére, hogy ő t. i. a názárethi Jézus volna-e az, a ki eljövendő vala, vagy mást kell várni? mint ezt: „mondjátok meg Jánosnak, a melyeket hallotok és láttok; a vakok szemök világát veszik, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak és a szegényeknek az évangélium prédikáltatik.“ (Máté 11: 3—5.) Avagy minő bölcs felelet volt az is, midőn az őt törbeejteni akaró farizeusok kérdeztetik tőle: „kell-e a császárnak adót adni?“ s Jézus az adópénzen levő képre és irásra mutatván, midőn kérdésére, hogy az ki képe? felelik, hogy a császáré, ő is nyomban feleli nekik: „adjátok meg hát, a mi a császáré a császárnak, és a mi Istené, Istennek.“ (Máté 22, 15—22.) És ugyanez alkalommal szadduczeusok faggatására, hogy ha hét testvérek egymás után, a Mózes rendelete szerint, feleségül vettek egy nőt, vajjon a feltámadás idején melyiké lesz a hét közül az asszony? mi bölcsen feleli: „tévelyegtek, mert a feltámadás idején feleséget nem vesznek, sem házasságra nem adatnak. A halottak feltámadások felől pedig nem olvastátok-e, a mit Isten

mondott: Én vagyok az Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak Istene; az Isten pedig nem a holtaknak, hanem az élőknek Istene" (Máté 22: 24—32). „És mikor a sokaság ezt hallotta volna, elcsodálkozék az ő tudományán." (Máté 22: 33.)

És igy tovább afiai, felsorolhatnám, ha térrel és idővel rendelkezném az összes evangeliumokat, mert ezeknek az egész összessége arról tesz meggyőző tanubizonyságot, hogy a Jézusban csakugyan isteni tulajdonok teljessége lakozott oly mértékben, hogy ma is szivünk és lelkünk őszinte hitével, meggyőződésével kell bizonyságot tennünk felőle, sőt ma inkább, mint ezelőtt, mert már az idők bizonyságtétele is a latba esik: „te vagy a Krisztus, az élő Istennek szent fia!" mert ő szavainak örök időkre szóló igazságánál fogva csakugyan az ma is és leszen a világ végezetéig!

II.

De ezt bizonyitják nemcsak szavai, hanem továbbá tettei is. Azon saját elvéből indulva ki, hogy „nem mindenki, a ki ezt mondja: Uram, Uram! megyen bé a mennyországba, hanem a ki cselekszi a mennyei Atya akaratát" (Máté 7: 22.) ő igazán nemcsak szólt, nemcsak beszélt, hanem a tett embere volt. A már alig tizenkét éves gyermek, belső hivatása által ösztönöztetve, édes vágygyal siet az Ur házába, hogy lássa „annak szépségét s gyönyörködjék szent dolgaiban." S nem mint történni szokott más hasonló koruakkal, a külsőségek ragadják el lelkét, nem a fény és pompa után fut, hanem ott leli gyönyörét, abban merül el egész lélekkel, a hol az ég dicső királyáról, „az ő lelkében már élő mennyei Atyáról" hallja beszélni a tudós tanitó mestereket. Ott mintegy meggyökereznek lábai, feledi a külvilágot, a test szükségeit, apát és édes anyát; lelke fölszáll a magasba s mint egykor az ős pátriárka Jákob, amaz emlékezetes éjszakán, minden erejével belemélyedett a Mindenható létének végetlen mélységébe, hogy azt megfoghassa, megérthesse (I. Móz. 32: 24—29.) azonképpen odaadással hallgatja és kérdezi vala ő is a tudós doktorokat. S midőn őt, az elveszettnek hittet megtalálták szülői s gyöngéden kérdezi a megijedt édes anya: „fiam! miért cselekedtél igy velünk? ime én és a te atyád nagy bánattal keresünk vala téged"; igy felelt a teljes meggyőződés hangján: „mi dolog, hogy engem kerestek vala? avagy nem tudjátok-e, hogy azokban kell foglalatosnak lennem, a melyek az én Atyám dolgai"!? (Luk. 2: 42 49.)

De hogy ő nemcsak egy szemlélődő, nemcsak egy önma-

gába mélyedett próféta volt csupán, hanem érdekelte a külvilág, annak minden mozzanata, sőt maga is részt vett a kiválóbb eseményekben: mutatja egész élete folyása. Nem is szólok e helyen a pusztában való elmélkedéséről, midőn prófétai pályája küszöbén önmagával és saját erejével komolyan akart számolni, mert ezt már fennebb érintettem. Hanem ott, azon a téren szemléltetem őt, a midőn a kisértés legyőzése után az édes szülőföldön, Galileában elkezd prédikálni a megtérésről. Majd érezvén erejének önmagában való elégtelenségét, midőn a Galilea tengere mellett halászó Simon Péterrel és Andrással s később Jakabbal és Jánossal találkoznék, ezeket is felhivja segitő társakul; mit azok minden ellentmondás nélkül elfogadván: „bejárá velök az egész Galileát, tanitván a zsinagógákban és prédikálván az Isten országának evangéliomát és gyógyitván minden betegséget és erőtlenséget a község között.“ (Máté 4: 17—23.)

S bizony ez nem volt kicsi dolog afiai. Mert a nagy sokaság mindenütt nyomon követte s ezek — irva van — (Máté 4: 24.) nem a világ szerint boldogok és szerencsések voltak, hanem azok, a kiknek vigasztalásra, erősitésre, gyógyitásra volt szükségök: kik el voltak fáradva és megterheltetve; mert ezek soha semmi édes és biztató szót az ők lelkivezéreiktől nem hallottak, gyöngéd bánásmódot nem tapasztaltak, hanem még durvitotta lelköket s kérgesitette szivöket a sok véres áldozat, melyet az engesztelhetlen Jehova kivánt, kinek ez volt főtörvénye: „szemet szemért, fogat fogért“ (2. Móz. 21: 24.); minek ellenébe kellett állitni emez erkölcsi törvényt: „a gonosznak ne álljatok ellen gonoszszal, hanem a ki arczul ütend jobb felől, forditsd a másik orczádat is“; annak pedig: „szeresd felebarátaidat s gyülöljed ellenségidet“, ezt kelle ellenébe tenni: „szeressétek ellenségeiteket is s tegyetek jót azokkal, kik titeket gyülölnek.“ (Máté 5: 38—44.) És igy tovább. Nehéz vagy legalább nehezen bévehető beszédek valának ezek hiszem és hogy három évi müködés alatt annyi eredményt lehete elérni, hogy az istenországának kicsiny kovásza képes lőn az akkori zsidó társadalom hideg tésztáját annyira fölmelegitni, hogy az erjedésnek induljon, oda sok jövés-menés, sok beszéd, sok meggyőző érv felsorolása, sok türése hideg- és melegnek, sok éhség és szomjuság elszenvedése és sok méltatlan bántalom elhordozása volt szükséges!...

Most ugyanis a Máté elhivásakor tartott vendégségnél (Máté 9: 10- 12.); majd a Zakeus házánál való megjelenésért (Luk. 19: 7.); majd, hogy a Simon farizeus házánál való vendégeskedés

alkalmával megengedte a magdalai Máriának, hogy őt drága kenettel megkenje (Luk. 7: 36—39.); majd ismét, midőn a jeruzsálemi templomban a gyermekek üdvözlék őt, mondván: „Isten légy segitségül a Dávid fiának“ (Máté 21: 15.) zúgolódának ellene az irástudók és farizeusok s igyekeztek hibát találni eljárásaiban, hogy különben is nehéz munkáját még nehezebbé tegyék.

De hiába volt minden ellenséges fellépés, minden ellenállás, mert itt is betölt, hogy minden hatás visszahatást szül. Jézus is lépten-nyomon szembeszáll velök s dorgálja kétszinkedő eljárásaikért. Miről, ha valaki teljes meggyőződést akar szerezni, nem kell egyebet tennie, mint elolvasni Máté évangélioma 23-ik részét eleitől végig, mert ott a zsidónép azon időbeli vezetőit, az irástudókat és farizeusokat teljesen leleplezve találandja s látni fogja azt is, hogy a Jézusnak az Isten országa megalapitása végett igazán minden talpalatnyi tért, ha nem is éppen vérrel, de verejtékkel s nyugalma feláldozásával kelle és lehete megszereznie, hogy aztán a jól teljesitett munka önérzetével hagyja örökül követőinek eme minden időkre szóló intést: „példát hagytam ti néktek, hogy a mint én cselekedtem, ti is ugy cselekedjetek“ (Ján. 13: 15.); és hogy elmondhassa: „Atyám! elvégeztem a dolgot, melyet reám biztál volt, hogy elvégezzem.“ (Ján. 17: 4.) Ki igy élt és igy cselekedett, ki minden körülmények között a lelkében élő Isten akaratát teljesitette, azt lehetetlen el nem ismerni az Isten ama Krisztusának; s ha mi is az ő nyomdokin járunk, mi is kérhetjük majdan ő vele: „Atyám! én dicsőitettelek téged e földön, mostan azért te is dicsőits meg engemet te magadnál!“ (Ján. 17: 5—6.)

III.

Azonban a Jézusnak valódi nagysága, erkölcsi ereje az ő halála körülményeiben tünik ki leginkább.“ Tekintve az élethez való ragaszkodás olthatlan ösztönét, igazán bámulattal szemléljük, mily nyugodtan készült ő halálára s mily félelem és aggodalom nélkül nézett avval szembe. Mintha csak valamely közönséges elutazásról lett volna szó, melyről az emberek a legközönyösebb hangon szoktak beszélni: „kezdé Jézus — ugymond Máté — jelenteni az ő tanitványainak, hogy neki Jeruzsálembe kellene menni és sokat szenvedni a vénektől és papi fejedelmektől és az irástudóktól és megöletnie.“ Mikor pedig Péter a teljes jóindulat hangján, ugyszólva kéreli őt, mondván: „kedvezz Uram magadnak, ne legyen ez neked“, Jézus haragtól felindulva szól vissza neki:

„távozzál el tőlem, bántásomra vagy nekem, mert nem vagy bölcs az isteni dolgokban“. (Máté 16: 21—23.)

Készen volt ő eleitől fogva arra, hogy neki erőszakos halállal kell kimulnia, de őt perczre sem tántoritá el attól az iránytól, melyen haladni maga elébe tüzte; mert a Zebedeus fiainak anyjok ama kérésére, hogy parancsolná meg, miszerint az ő fiai üljenek a Krisztus országában annak jobb és bal keze felől, igy felel: „megihatjátok-e a pohárt, melyet én megiszom.“ (Máté 20: 21—22.) s midőn azok igenlőleg nyilatkoznak, Jézus mintegy tanuságot akarva szolgáltatni a többieknek is, mondja: „a ki köztetek első akar lenni, legyen a ti szolgátok, mint az embernek fia, ki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon és adja az ő életét sokakért.“ (Máté 20: 27—28.) Ebben a tudatban nagy elhatározással és rendithetlenül haladott előre. S mily erőt adott neki a léleknek emez elszántsága! Midőn a Gethsemáné kertben amaz emlékezetes vacsora után három kiválasztott tanitványával félrevonult, hogy készitse magát a már elkerülhetetlenül fenyegető halálra, bár az ettől való ösztönszerü borzalom ama kérést adá ajkaira: „Atyám! ha lehetséges muljék el e pohár én tőlem“; de nyomban a lélek ereje felülkerekedik a test gyarló félelmén és igy folytatja: „mindazáltal ne ugy legyen, a mint én akarom, hanem, a mint te.“ (Máté 29: 39.)

Majd midőn az áruló Judás vezérlete alatt megjelennek a zsidók szolgái fegyverekkel, lámpásokkal és fáklyákkal, a sötét éjben bizony borzalmas lehetett a felgyult fény és a nekivadult szolgahad orditozása; s daczára ennek, Jézus a helyett, hogy a fák és bokrok sürüjében menekült volna a biztos veszély elől, a mint ezt az ő helyében talán mindenikünk tette volna: nyugodtan eléjük áll s azt kérdi: „kit kerestek?“ s lám a lelki fenség még a bérenczekre is minő hatással van! mert a mint értésökre adja, hogy a názárethbeli Jézus, a kit ők keresnek „őmaga volna“: ezek hátravonulának, megdöbbenve ily nagyság láttára s ijedtökben a földre esének. De Jézus másodszor is felteszi a kérdést: „kit kerestek?“ hogy aztán ismételve felelhesse: „mondom nektek, hogy én vagyok a názárethbeli Jézus. Azért, ha engem kerestek, ezeket (a tanitványokat) bocsássátok el.“ És a visszatorlás vagy ellenszegülés legkisebb jele nélkül engedi át magát a durva szolgahadnak, hogy megkötözzék; csupán Judásnak teszi meg a megérdemelt szemrehányást: „barátom Juda: csókolással árulod-e el az embernek fiát?!“ sőt a hü Pétert is, ki a legkisebb állatnál is természetszerü ösztönnél fogva véletlenül előrántja szablyáját,

szeliden dorgálja: „tedd hüvelyébe a te szablyádat, hogy meginnám a pohárt, melyet az Atya adott nékem. Hiszen én kérhettem volna mennyei Atyámat s adott volna többet tizenkét angyaloknál védelmemre!“ (Ján. 18: 4—12.)

Pilátus előtt is, ki pedig további sorsa felett határozott, mily nyugodtan védi magát! Elismeri, a mivel vádolják, hogy „ő király, mert ő arra született, hogy bizonyságot tegyen az igazságról.“ (Ján. 18: 37.) Majd a további faggató kérdésekre nem is felel s mikor Pilátus hatalmára hivatkozva bizonyos fensőbbségi érzettel mondja: „nem tudod-e, hogy nekem hatalmam van arra, hogy megfeszitselek és arra is, hogy eleresszelek“: nyugodtan s mintegy megszégyenitőleg mondja: „nem volna tenéked semmi hatalmad énrajtam, ha onnan felülről nem adatott volna.“ (Ján. 19: 10.) A megfeszités helyére őt sirva kisérő nők felé fordulván szeliden szól: „Jeruzsálemnek leányi! ne sirassatok engemet, hanem ti magatokat és a ti magzatitokat“ (Luk. 23: 28.) s a keresztje alatt siránkozó édes anyát és a szeretett tanitványt gondoskodólag egymásnak veszteségük kárpótlásául ajánlja (Ján. 19: 26—27.) A vele együtt megfeszitett és teljes bünbánatot tanusitó gonosztevőnek megigéri a vele együtt való üdvözülést, mondván: „ma velem léssz a paradicsomban“ (Luk. 23: 43.), mig a félrevezetett s elámitott népnek szive szerént megbocsát, sőt imádkozik érte: „Atyám! bocsáss meg nékiek, mert nem tudják, mit cselekszenek.“ (Luk. 23: 34.) Ezek után pedig elgondolván még egyszer lelkében azokat, melyek a megváltás munkájára vonatkozók valának, nyugodtan szól: „elvégeztetett minden“ s még egyszer s utoljára felsóhajt a jól teljesitett munka önérzetével: „Atyám! a te kezeidbe teszem le az én lelkemet“ s ezzel „fejét lehajtván, lelkét kibocsátá!“

És mi elmondhatjuk afiai, hogy a ki ugy élt, az csak igy halhatott meg! A ki oly nagy volt az életben s cselekedetekben, hogy a törpe utódok, csak mint Istenre merték szemeiket fölemelni: azt jól esik látnunk, hogy oly nagy volt a halálban is s ezt megelőzőleg a szenvedések és bántalmak elhordozásában! Jól esik tudnunk, hogy ő egyike volt emberi nemünk diszének, egyike az emberiség ama nagyjainak, a ki a szegény sorsból önereje s az Isten áldott lelkének segedelme által jutott a dicső halhatatlanok sorába s mint ilyen örök példányképe, eszménye lesz minden nemes törekvésnek s intő például szolgál, hogyan valósulhat meg amaz ószövetségi kifejezés: „teremté Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára“ (1. Móz. 1: 27.) s meggyőződéssé érleli bennünk ezeknek látása a hitet, hogy együtt

valljuk Péter apostollal mi is, hogy a názárethi Jézus valóban a Krisztus, az élő Istennek fia!

*

Imé afiai, ez a mi Krisztusunk; valóságos vér, hus és csont, megelevenitve az Istennek mibennünk is lakozó lelkével s fölmagasztalva az ő igaz, nemes és példaadó szent élete által, melytől távol volt a bünnek árnya is. Ilyennek találjuk őt leirva az evangeliumokban, önmaga, hivei, sőt ellenségei által is. Ilyennek mutatja józanokosságunk, a mely pedig bennünk isteni rész, emberi meg nem vesztegetett itéletünk s a részrehajlatlan tudomány. De ilyennek óhajtjuk őt tudni idvességünk és földi boldogságunk érdekében is. Mert ha nem ugyanazon emberi nehézségekkel megharczolva és azokat legyőzve jutott volna győzelemhez és a dicsőség magaslatára: akkor mi gyarlósággal teljes szegény halandók hiába akarnók követni őt, egy isteni személyt azon az uton, melyről igy joggal hangoztathatta felénk: „példát adtam nektek, hogy a mint én cselekedtem, ti is ugy cselekedjetek“; de bizony a jól végzett élet után emez édes biztatás is csak igy hangzik füleinkbe: „hű voltál a kevesen, többre bizlak ezután, menj bé a te Urad örömébe“ s kérhetjük ő vele: „Uram! én dicsőitettelek téged e földön, mostan azért dicsőits meg te is engemet a te országodban.“ Amen

---

XXXV.

Nem szégyellem a Krisztus evangeliumát!

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Kozma Dimén** énlaki lelkész.

Alapige: Rom. 1 : 16.

Ezen figyelemre méltó nyilatkozatot a Krisztus evangeliumát oly nagy buzgósággal terjesztő Pál apostol teszi.

Volt is rá oka! A ker. vallás — ugyanis terjedő félben volt, nagy mértékben vonta magára az emberek figyelmét és több érdeklődő előtt merült fel a kérdés: „Mit cselekedjünk atyámfiai!

férfiak?" Csel. 2: 27. És ha voltak az uj tudománynak pártfogói, voltak ellenségei is. Ha volt, a ki eképpen hódolt az istenország ügye előtt: „Édes uraim, mit kell nekem cselekednem, hogy idvezüljek?" Csel. 16: 30. — volt olyan is, a ki az evangeliumi tudomány hirdetése hallására igy szólott: „Bolondozol te Pál!" Csel. 26: 24. Sőt még az uj gyülekezetek tagjai közül is többet kellett intenie és bátoritania az apostolnak, hogy a már megismert és elfogadott tudományban állhatatos maradjon. Annál inkább kellett küzdenie a magukat mindenek felett „választott"-nak tartott kevély, másokat és másoktól eredő minden dolgot megvető, de a maguk hitére és szokásaikra oly sokat adó zsidókkal; a kik között ha akad is Jézushoz vonzódó kevés Nikódemus, de a legtöbb kicsinylőleg kérdi: „Názárethből származhatik-e valami jó?" Ján. 1: 47. Volt dolga az apostolnak az athenebeliekkel, a kik, mig egyfelől reménytgerjesztőleg mondják: „Ezután ismét akarunk e tudomány felől hallani tőled"; Csel. 17: 31, de mégis „patvarkodva" nevetnek vala rajta. Volt találkozása a fényüző és hatalmas rómaiakkal, a kik a világuralommal a vallási igazságokat is kezökben hive, számbavételre alig érdemes mozgalomnak tarták a názárethi Jézus bethlehemi születése, golgotai vértanusága, husvéti feltámadása és a szegény apostolok pünkösti lelkesedése történetét; és nem sejtve, hogy a Bethlehem felett támadott s később nappá növekedett csillag fényénél miként homályosodik el bálványisteneik tekintélye; nem sejtve, hogy a Péter helytartói széke épen ezen hatalmas birodalom szivében, épen ezen büszke város kebelén állittatik fel, — alig méltatják ezen ügyet csak annyiban megemlitendőnek is: „Tudjuk, hogy ezen ügynek mindenfelé ellentmondanak." Csel. 28: 22. De Pál nem lankad és a gunyolódóknak önérzettel mondja ezen — az evangelium iránt bizalomra gerjesztő — nyilatkozatot: „Nem szégyellem a Krisztus evangeliumát!"

Ker. Gyülekezet! A ker. vallás ma már dicsősége magas fokán áll; győzelme nem csak ezer évre, hanem azon időre is biztositva van: „ha ég és föld elmulnának." Eddigi boldogitó hatása arról tanuskodik, hogy „az evangelium Istennek hatalma, minden hivőnek idvességére, hogy nem adatott ég alatt az emberek közt más név, a mely által meg kellene tartatnunk, mint Jézusé és más fundamentumot senki sem vethet rajta kivül." S lám, a Krisztus tiszta tudományára nézve még ma is ugy állanak a dolgok, hogy a mely védekezést mellette első gondolatra még a Pál ap. idejében is feleslegesnek tartottunk volna, azt ma is szükség

igénybevennünk; szükség — ugyanis — Pál apostollal igy szólanunk: „Nem szégyellem a Krisztus evangeliumát.

De a jelen óra tanulságául lássuk meg, hogy kiknek és kikkel szemben van okuk még ma is az alapul vett apostoli nyilatkozatot tenniök?

Nem szégyellem a Krisztus evangeliumát. Igy szólhat:

I.

Minden keresztény, a más vallást követőkhez. Némely, hiszem, azt mondhatja, hogy ma már szükségtelen a keresztény vallásnak a más vallások feletti előnyeit bizonyitgatni. Igenis, szükségtelen volna, ha e föld minden népe közt elismerésben volna ez az előny. Oh! de mennyi más vallási forma van még, a melyeknek a keresztényeket még ma is nagy számmal tulhaladó tagjai s ezek közt a kereszténység központján tartózkodók is, saját vallásuk igazságainak tudatában elbizakodottan verik mellüket, igy szólva az önhitt farizeussal: „Hálát adok, hogy nem vagyok olyan, mint ama bünös publikánus.“ Luk. 18: 11. Mily nagy számmal vannak azok, a kik nemcsak nem ismerik Jézust, de ismerni sem akarják s a kiknek szükséges volna fülökbe kiáltani mindennap: „Térjetek meg! Mert elközelitett az Isten országa.“ Máté 3: 2. „Le kell vetkeznetek ama régi élet szerint való ó-embert; és fel kell öltöznötök amaz uj embert, a mely az igazságra és szent életre teremtetett az Istentől.“ Eféz. 4: 22—24. Oh a ker. próféták, az apostolok még ma sem fejthetnek ki elég szorgalmat arra, hogy betöltsék eme jézusi megbizatást: „Elmenvén, tanitsatok minden népet“; és hogy egyengessék azon utakat, melyeken minden ember hivatalos birni „a számára megkészitett országot.“ Mert ha az ember főczélja a felvilágosodás, a munka, becsület és szeretet gyakorlása által a boldogság lehető legmagasabb fokára emelkedni, a lehető balsorsban magát megvigasztalni tudni, egy szebb jövő reményében nem lankadni, — erre Jézus elvei alapján juthat el legbiztosabban. És az emberiség mai erkölcsi és anyagi hatalma ez elveken épült fel; s pedig ott épült fel a legmagasztosabban, ott sugárzik fel valóban az emberen az Isten képe, a hol legnagyobb mértékben nyertek életet ezen igék: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes. Az Isten lélek és a kik imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. Keressétek először az Isten országát s egyebek is megadatnak

nektek. Szeressétek az Istent, embertársaitokat s ezek közt még ellenségeiteket is. Boldogok, a kik éhezik és szomjuhozzák az igazságot. Boldogok az irgalmasok. Boldogok, a kik háboruságot szenvednek az igazságért" stb.

De nem akarom e pontnál felettébb terhelni figyelmeteket, a kik már ugy is idvességre törekvő követői vagytok a krisztusi tudománynak. Aztán, mert az én gyönge szavaim különben sem hatolhatnak el azon messzi távolban levők füléhez, a kikhez Jézus lelki uralma még el nem érkezett. Inkább a ti lelki megnyugvástokra és további buzditástokra czélozva akarék kifejezést adni a ker. vallás boldogitó méltóságának, kérve, legyetek büszkék, hogy keresztények vagytok s mindannyiszor bárki előtt bátran mondjátok a nagy Apostollal: „Nem szégyellem a Krisztus evangeliumát." A mit méltán is mondhat „minden keresztény a más vallást követőkhez."

De ezt mondhatja tovább

II.

Egyik keresztény ember a más keresztények. Értem ezt, hogy ezen vallomást tehetik egyik felekezet tagjai a más felekezet tagjainak; jelesen: a tiszta igazság után vágyakozó „haladók" az őket méltatlanul vádoló „elfogultaknak."

Én sohasem aggódom a miatt, hogy a kereszténység felekezetekre oszlik; hogy valamint egy családnak egy vérből származott s egy czélra hivatott tagjai sem tudnak egymásközt mindenben egyetérteni, ugy — a mondhatni egy akolban és egy pásztor alatt élő keresztények is külömbözőleg hiszik és vallják az Istent; mert az ember tökéletesedése a „mindeneket megpróbáljatok és a mi jó azt megtartsátok"-féle krisztusi elvben találja egyik feltételét. — De azt már sajnálom, hogy ezen felekezetek üldözik egymást; sőt, hogy igen gyakran bünös eszközökkel küzdenek élet-halál harczot egymással, hogy igen gyakran bünös önérdek szolgál alapjául azon kegyes szinü kegyetlenségeknek, a melyekkel az állitólagos „eretnekek" alá saját lelkük üdve megmentése ürügye alatt gyujtatik máglya. Különben nem volna érthető, mikép történhessék az, hogy azok is, a kik az emberiség élén állva, annak jobb jövője munkálására hivattak, saját maguk által is idvesnek ismert igazságokat igyekeznek elásni. Különben nem lehet érteni, honnan van az, hogy a türelmetlenség cselekedeteit azok is gyakarolják, a kik — nem is oly régen — maguk is tiltakoztak másoknak velök szemben tanusitott ily cse-

lekedetei ellen, a felekezeti gyülölség és türelmetlenség cselekedetei ellen, s követelték maguknak meggyőződésük szabadon való követésének jogát. Igazán sajnálandó, hogy épen ilyenek, a kik Jézus istenies dicsőitésében irányadóknak kivánnak látszani, feledik Jézusnak ezen irányadó igéjét: „Valamit akartok, hogy cselekedjenek veletek az emberek, ti is azt cselekedjétek azokkal.“ Sajnálandó, hogy a szeretet parancsa megtartásában, mely Jézus evangeliumának sarkpontját képezi, még csak oda haladtunk, hogy magukat iránytadóknak tartók is vétenek ezen parancs ellen; midőn üldözik ugyanazon egy Istent imádó keresztény társaikat, gyülölik és üldözik a tiszta igazság megismerése után vágyakodókat s nem akarják észrevenni, hogy e tettükben épen megtagadják Jézust s főfők oly vétségben, mely miatt rájuk is illik Jézus ezen nyilatkozata: „A ki velem nincs, ellenem van az“; nem akarják elhinni ama Gamaliel szerinti elv igazságát: „A mely dolog Istentől van, azt senki fel nem bonthatja.“ Nem akarják elhinni, hogy a mi létrejött, minden változás alatt áll s a vallásformák is a vedlés végzetét viselik magukon, ujhodniok kell s ezen ujhodásban visszatartani semmi emberi erő sem képes. Nem akarják megismerni azon tapasztalati igazságot, hogy az örök igazságoknak és idves eszméknek s ezek apostolainak az üldözés és martyrhalál inkább elősegitői, mint megsemmisitői és hogy az üldözők az üldözöttek dicsőségének uttörői; hogy a martyrok emlékét bakóik szokták beirni az emlékezet könyvébe; hogy e szerint, a ki valamely nemes ügyért életét feláldozza, az mindannyiszor győztes azok felett, a kik életét elvették; hogy a keresztény vallásnak egyfelől azok szereztek diadalt, a kik Jézust keresztre juttatták. Ezt az egyet különösen be kellene ismernünk, hogy minden egyebet inkább, de a lelkiismeretet s annak meggyőződését az Isten nem helyezte emberi uralom alá, hogy szükségtelen a megismert igazságot leplezgetni, jobban mondva „szégyellni.“

Mi az igazság s hol található fel? Azt nehéz volna meghatározni. Ámde, ha valakinek ugy jön, hogy azon krisztusi intés alapján: „Legyetek tökéletesek!“ mint azon apostoli intés alapján: „Mindeneket megpróbáljatok!“ — éhezze, szomjuhozza és keresse az igazságot s világosságra jutni törekedjék; — hogy a józan értelem, a sziv sugalma, a természeti törvények és a ker. tudomány alapján a világalkotmány élén csak egy Istent higyjen és imádjon; — hogy Jézusban, mint Istennek leghivebb és legkedvesebb fiában s az emberiség legnagyobb prófétájában, az ő történetében: az emberi erő, értelem, bölcseség, becsület, hüség és

kitartás megdicsőülését lássa s ez által felbátoritva érezze magát e fényes példánykép követésére; — hogy azt higyje, hogy a szent lélek azonos az emberben munkálkodó nemes buzgósággal; — hogy higyje, hogy az ember az Isten képének viselésére a szeretet törvénye betöltésében magasztosul fel; hogy a jó cselekedetben és a megbocsátásban találja fel legédesebb boldogságát; — hogy higyje, hogy Isten előtt nincs személyválogatás és az „elválasztás" helyett mindenkit érdeme szerént jutalmaz s e szerént minden ember maga felelős saját tetteiért, a szabad akarattal birván jóra és gonoszra; s épen azért a méltatlanul szenvedő előtt egy szebb jövőnek s ugy az erényes ember előtt az örökéletnek reménye méltán állhat; — s végre, ha ugy jön, hogy ily hitéről ezen jézusi elv alapján: „A gyertyát nem azért gyujtják meg, hogy véka alá rejtsék, hanem hogy mindeneknek fényeskedjék". — szóval és tettel az emberek előtt bátran vallást tegyen: ezekért oka pirulnia nincs, nem lehet, mert ebben azon apostoli intést követi: „Ne szégyeljed a mi Urunkról való bizonyságtételt." 2. Tim. 1: 8.

Mire, oh mire valók hát a türelmetlenségnek ádáz munkái? Szálljatok magatokba ti sötétség bajnokai, világosság ellenségi. Némitsátok el magatokban az önzés sátáni indulatait, az irigység és boszu érzelmeit s legyetek tettben is követői, társai a szerető Jézusnak, a világ világosságának, a ki által lehet menetelünk a tökéletesség országába. Harczotok ugy is hiábavaló s a felkelő nap sugarai felett győzelmetek lehetetlenség. Ti pedig bátran előre igazság bajnokai! Habár, a mint a multban is minden lépést vérrel kellett megvenni az igazság harczában, ugy a jelenben sem hiányzik a türelmetlenség szülte itélet: „Eretnekek!" „Kárhozottak!" — azért a nemes munkában félnetek, lankadnotok nem szabad; nincs szégyelni okotok a lelkiismeret meggyőződése s a józan értelem világánál itélt krisztusi evangeliumból meritett hitet és arra alapitott cselekedetet. Ebben az általános emberi természet áll mellettetek, a mely igazság után vágyakozik; az ember isteni rendeltetése, a mely a tökéletesedés s általában a világ szekerének haladása iránya, a mely még eddig előre tartott. Ebben a történelem áll intő tanulságul előttünk, jelentől el Jézusig s az ő nagy bajnokáig Pálig, a ki annyi ellenség közt, annyi szenvedés daczára önérzettel mondja: „Nem szégyellem a Krisztus evangeliumát." Igy szólhat ma is minden igazság után vágyakozó és tökéletesedő keresztény, őtet ezért kárhoztató elfogult keresztény társának; igy: felekezet felekezetnek. — De igy szólhatnak végre

III.

Ugyanazon felekezet tagjai is egymásnak.

Egy hitfelekezet sem dicsekedhetik azzal, hogy kezében volna már az oly régóta keresett igazság; avagy, hogy előtte már megnyilt volna az oly sok ember által annyira sóvárgott paradicsom ajtaja. És ha volna is oly felekezet, a mely azzal dicsekedhetnék, hogy másoknál tisztább eszközökkel, rövidebb uton, egyszerübb módon igyekszik az idvesség honába jutni, de azt már tisztán állithatni, hogy olyan felekezet nincs, a melynek tagjai között ne volnának olyanok, a kiket ama mennyei gazda méltán szólithatna meg eképpen: „Barátom, mi módon jöttél ide, holott nincsen menyegzői ruhád?“ Mát. 22: 12. Nem is emlitve azokat, a kik nemhogy imádnák az Istent, sőt káromolják; nem hogy pártfogolnák az igazságot, sőt üldözik; nemhogy felvilágosulni akarnának, sőt a nevelés minden ügyét kárhoztatják; a kik nemhogy szeretnék ellenségeiket, sőt azokat boszuval illetik; nemhogy áldoznának, sőt bünös kezekkel érintik a közjót: azokra kell inkább rámutatnom, a kik mindemellett másokat is megbotránkoztatnak; „a kik bezárják mások előtt is a mennyeknek országát; mert ők nem mennek be és a kik akarnának menni, azokat sem bocsátják be“ Mát. 23: 13. Konkolyt hintnek a tiszta buza közé, azt hirdetve, hogy a mai napság igaz embernek megélni lehetetlenség; szomjuhozni az igazságot hiábavalóság; szeretni az embereket élhetetlenség; megbocsátani ellenségeinknek gyávaság; áldozni hálátlan vesztegetés; Istennel, a templommal bibelődni gyermekség. Ezek közül az egy utolsó is elég, hogy megbotránkozzunk rajta. S pedig fájdalom! hallhatunk ily megjegyzést is; gyakran tapasztaljuk semmibe vétetni a vallásos szertartásokat, az isteni tiszteletet; a mi több: olyanoktól is, kiknek jó példával kellene mások előtt járniok; a kik már állásuknál fogva is értelmeseknek, ugyszólva tudósoknak és miveltéknek szeretik magukat tartani és tartatni, a kiknek ily magatartásnk önkénytelen juttatja eszünkbe Jézus panaszát: „Ha a zöldelő fán ezt mivelik, az asszunak dolga miként leszen.“ Luk. 23: 31. Meg kell vallanunk, hogy igaz, a mivel az ilyenek közül némelyek mentik magukat, hogy: „Nem minden, a ki ezt mondja: Uram, Uram! megyen bé mennyeknek országába, hanem a ki cselekszi az én mennyei Atyámnak akaratját.“ Mát. 7: 21. És meg kell vallanunk azt is, hogy az áldozatkészség az emberek közt napirenden van s

annak időnként, mint másfelé, ugy a mi egyházunkban is meglepő jeleivel találkozunk. Ámde ebben a külső vallási szertartások gyakorlásának mellőzése, bátran mondhatjuk: „szégyellése“ nincs indokolva. A kettőnek: a külső és belső vallásosságnak együtt kell járniok; mert a jótékonyságnak, mint egyéb keresztényi erénynek egyik hatós eszköze és forrása az ünnepek megtartása és az istenitisztelet gyakorlása, a hol a buzgó embernek, sőt a kevésbé buzgónak is, mindannyiszor alkalom nyilik magába szállni; magasabb rendeltetésére emlékezni, a testiség lánczai alól szabadulni, sőt nemes elhatározást nyerni. Vagy ki állithatná azt, hogy egy-egy hatásos templomi ünnepély ne szolgált volna alkalmul nagyszabásu s messzijövőre kiható nemes tettre-ébredésnek? Hajdani, akkor még ebben is vallásos, jó egyháztartó pátronusaink többször nyerték ily alkalommal ama nemes elhatározást, hogy ha szükségét látták lakhelyük közelében a templomba családjuk számára ülőhelyet szerezni: egyszersmind arról is gondoskodjanak, hogy a szék felett egy ékes imaház épüljön, az imaháznak helyiség szereztessék, a mellé egyházi hivatal s ahhoz ismét egyházközség szerveztessék.

De nem vádolok vallástalansággal senkit. Egy felsőbb lény keresése és tisztelése iránti hajlam mindig megvolt az emberben; s ha lankadna is néha, de nem hiányzik, csak alszik. De az ilyen emberre nézve előbb-utóbb jön egy oly időpont, a midőn minél tovább aludt benne a vallásos érzelem, annál élénkebben ébred és támad fel ismét az áhitat: kifejezést adni az Isten iránti tiszteletnek s esdekelni az ég áldását és vigaszát. Vajha ne lenne késő némelynél az ébredés, a midőn, mint amaz evangeliumi szivtelen gazdag a gyehennában az Ábrahám keblében örvendező szegény Lázártól, hiába esdekli a vallás enyhitő bálzsamát. Vigyázzatok afiai! példák vannak rá, hogy kétségbeesettek: koronás fők mint alattvalók, biborosok mint koldusok, bünbánó könnyüikkel mosták le templomi székeikről a port, a mit azokra az idő, huzamos távollétük alatt hintett. Még boldogok, ha bocsánatot és enyhet nyertek, de boldogabbak azok, a kik mindig Istennel voltak s a kikkel hatalmuknak, gazdagságuknak, dicsőségüknek s élveiknek viszonyaiban velük járt Jézus szelleme, utaikat és tetteiket az evangelium ujitó és megszentelő vizével hintezve be. Az ilyeneknek, ha vannak, nincs okuk pironkodni. Pál hitfeleinek irja s az ilyenek is bátran szemükbe mondhatják a korszerüséget vallástalanságban fitogtató feleiknek: Nem szégyellem a Krisztus evangeliumát.

Ker. atyámfiai! Tovább már kevés mondani valóm van. A Pál ap. példája nyomán czélom volt elmondani, hogy a Krisztus evangeliumát bárkinek bárki előtt nincs oka szégyelni. Vajha a mondottak által bár kis mértékben is növelhettem volna bennetek a készséget: bizonyságot tenni a Krisztusról és tudományáról, tanitásairól és példáiról idvességtekre tartozó igaz értelmük szerint — ugy a vallásosság külső gyakorlásában mint a mindennapi életben — mindenek előtt. Ez lenne jutalma jeleni elmélkedésemnek. Amen.

XXXVI.

Menjünk ki a mezőre!

— Tavaszi egyházi beszéd. —

Irta: **Vári Albert** kénos-székely-udvarhelyi lelkész.

Alapige: Énekek 7. r. 11 v. Menjünk ki a mezőre.

A természet egy nyitott könyv, hasznos tanulságoknak gazdag tárháza, melynek minden lapján az egyes képek és jelenetek többet beszélnek, mint a legtüzesebb képzelő tehetségü iró s a leghevesebben beszélő szónok. Hasznosságuk mellett nyájasok és vonzók e képek, melyeket lelki élvezet s gyönyörüség nélkül egy romlatlan keblü ember sem szemlélhet.

Azok a természetből vett szép hasonlatok, melyek oly bőven találhatók az evangeliumban, arról tesznek bizonyságot, hogy idvezitőnk is kedvelte a természetet. Abból tanult Ő s az abból meritett tanuságokat érvényesitette a legsikeresebben tanitásaiban. A Jordán csöndes hullámzása, a puszta fölséges csöndje, a genezáreti tó néma nyugalma, az olajfák hegyének elrejtett magánya egyaránt lebilincselte szemlélődő lelkét s ezekben találjuk őt a legtöbbször, hol magánosan, hol tanitványaival.

A magot hintő földmivest, a szőlőmunkásokat, a parányi mustármagot, a mezők liliomait, melyek szebben öltözködnek, mint Salamon minden királyi dicsősége, a veréb és hollófiakat, melyek sem nem szántnak, sem nem vetnek, mint a természet vonzó képeit elragadtatással szemléli. Szép is a természet min-

den időszakban! Szép a tél mint egy nagy halott méltóságos nyugalma fehér szemfedővel boritva; szép a nyár, midőn a természet erői munkálkodásuk tetőpontján állanak, mint egy erős férfi pályája közepén, ki ifjui vágyainak „igéret földére" belépni készül; szép az ősz, midőn a természet már elvégezte müködését s mint az élete javarészét leélt öreg, önelégülten tekint vissza a megfutott pályára s az elért sikerekre. De mégis a tavasz — tán azért, mert a tél után következik — a legállandóbban hat az emberi kebelre. Miként kezd ébredezni a mély álomba merült természet; a nyugalomba vonult erők pihenésük után miként kezdik meg munkájukat; ott hol ezelőtt nem sokkal minden halottnak látszott, miként pezsdül uj élet; a fekete földet a megujult erő miként vonja be zöld szőnyeggel; s miként disziti föl a szivárvány minden szineivel ékeskedő virágokkal, mint megannyi bokrétával: oly fölséges képet tár ez a szemlélő elébe, melyet igaz gyönyör, lelkiélvezet nélkül nem nézhet.

Körülöttünk minden az ujjászületés örömével örvend. „Szép virágok láttatnak mindenfelől s a gerliczének szava hallatik e földön, a hegyek és halmok énekelnek s a mezők fái kézzel tapsolnak." A madarak bübájos éneke, az állatok szelid ugrándozása, a patakok vig csörgedezése, a fák néma susogása, a rovarok csöndes bongása, a levegőnek virágillattól áthatott ozonja, a napnak mosolygó sugára minket is édes örömre hangol s érezteti, hogy az elvesztett paradicsom körülöttünk s bennünk van. Itt egy nyájas kép, ott egy vonzó jelenet gyönyörködtet lélekben. Oh fölséges a természet tavaszi képe, melynek gyönyöreit annál inkább élvezzük, mennél inkább elmerülünk annak szemlélésébe. Ki ne kivánkoznék ilyenkor a mezőbe? Én ez alkalommal nem a puszta gyönyörüségért hivlak a természetbe; hanem azért, hogy a szépet a hasznossal, a gyönyört a tanulsággal párositsuk.

Minden kép, bár némán hallgat, mégis hangosan beszél valamit s csak, a ki érti beszédét, tudja megmérni becsét. E nélkül teljes élvezettel nem is szemlélheti azt. Azonban a gyönyör hamar elmulik s csak az abból meritett tanulság marad meg számunkra. Jőjjetek hát „menjünk ki a mezőre"[*] s mig elmerülünk annak fönnségében

I.

Lássuk meg Istent a maga teljes dicsőségében.

Sokszor és sokképpen szólott Isten az emberhez, hogy

megismertesse magát s kijelentse akaratát. Őt bár szinről-szinre nem láthatjuk; de munkái és tényei világosan mutatják létezését. A multak történelme, az emberiség élete arról teszen bizonyságot, hogy a történelem fonalát nem a vak sors, nem a véletlen vezérli az időnek végetlen során, ezer változásain keresztül; hanem egy főbölcseség, ki ismer multat, jelent és jövendőt. Igen! az örök Gondviselő munkájának nyomai látszanak a népek és nemzetek életében. A mit itt nagyban, ugyanazt tapasztaljuk kicsinyben saját egyéni multunkban s életünk változásaiban. A mely gondviselés vezérli az emberiség óriási hajóját s különböző korok hullámainak csapkodásai között, a mely Gondviselés őrzi azt a hajót az elsülyedéstől: ugyanaz a gondviselés igazgatja rövid életünk könnyü sajkáját ezer változás és ezer viszontagság között. Tekints bár a történelem lapjaira, vagy saját életed multjára s mindenütt ott fogod látni a mennyei kart, mely viszi előre a történelem fonalát.

A kinek ez nem elég bizonyság, a kinek a multból nem elég élénken ragyog vissza az Isten dicsősége: az tekintsen saját kebelébe. Hallgassa szive dobogását, vizsgálja lelke óhajtását. Mi az „Istennek élő templomai" vagyunk s keblünkből olykor-olykor egész önkénytelenül emelkednek az imádás érzelmei a Mindenható trónjához. Az „Isten lelke" lakozik bennünk s a rokonlelkek mindig vonzódnak egymáshoz. Mint a szomjas szarvas az enyhitő forrás után, lelkünk ugy óhajtozik az élő Istenhez. Nem volna a földön elhagyottabb és szánandóbb teremtmény, mint az ember, ha lelke olykor-olykor az élet viharai között meg nem nyugodhatnék, a Mindenható hatalom atyai kebelén. Dobjátok ki kebletekből az Isten hitét s elveszitek lelketektől az éltető levegőt.

De talán még ennél is világosabb bizonyitékot kivántok? Tisztábban akarjátok látni Isten dicsőségét? Érthetőbben akarjátok hallani fölséges szavait? Kézzel foghatóbban szemlélni munkáit? Jőjjetek „menjünk ki a mezőre." A tavaszi természetben látjuk megnyilatkozni az isteni mindenhatóságot a maga teljességében, a megujult föld szinén az ő dicsőségét a legragyogóbban. Ott, hol eddig siri csönd, néma aggodalom ült, élet és öröm pezsdül egyetlen lehelletre. A Teremtő szava átjárta a mindenséget, mint egy végtelen gondolat. Monda miként kezdetben: „legyen" és lett „uj ég és uj föld." Végig lebbent hatalma, mint villanyáram a földön, mely megmozditotta a földben pihenő növénygyökereket, életet adott a fák rügyeibe s csirát a száraz mag-

vakba. Szava és hatalma elhatott a föld egyik végétől a másikig, északtól délig s nincs sehol egyetlen teremtmény, mely meg ne hallotta, meg ne értette volna. Minden, de minden meghajol a Teremtő szózata előtt s önkényt engedelmeskedik neki. Lehetséges volna, hogy mi, „kik csak kevéssel vagyunk kisebbek az angyaloknál“, kik éppen ezzel vagyunk más állatok fölébe emelve, a mivel azt a hatalmat megláthatjuk, kik a szép világot, e dicső természetet csudálni és bámulni tudjuk, lehetséges — mondom — hogy éppen mi kicsinyeljük azt a végtelen hatalmat, mely ezt alkotá s esztendőről-esztendőre uj életet lehel abba?

Az emberi értelem vég nélkül tökéletesithető. De tökéletesedjék bár millió meg millió éveken keresztül, azt a mindenható hatalmat utól nem fogja érni soha. Ma is sok mindent megteszen; de még több van, a mit nem tehet meg. Fölemelkedik a magasba, a csillagok honába, leszáll a mélységbe, villany és gőz szárnyakon repül s a természet titkos erőit saját javára forditja; de mindez semmi az Örökkévaló mindenható hatalmához képest. Avagy tud-e egy növény gyökerébe — bármily müszereket használjon — életet lehelni? Tud-e egyetlen csiraképes buzaszemet teremteni? A fákban meg tudja-e azt az áramot inditani, melytől száraznak látszó galyaikon zöldülő élet mutatkozzék? Egy növényt alkotó részeiből össze tud-e ugy állitani, hogy ez elplántálva tovább élhessen? Bizony gyarló, nagyon gyarló az emberi értelem hatalma az isteni lélek hatalma mellett. A tavaszi természet láttára kénytelenek vagyunk érezni, hogy mi az isteni léleknek csupán egyetlen szikráját birjuk, melylyel boldogulhatunk ugyan az életben, de Őt, a ki adta, utól nem érhetjük.

Azt mondjátok talán, hogy az az erő, mely a mezőn nyilvánul, az élet, mely ott pezsdül, az ujulás, mely mintegy varázsszóra indult, nem egyéb, mint a mindenség gépszerü müködésének az eredménye. De ha a mindenséget ugy is tekintjük, mint egy óriási örökmozgó gépezetet, mely minden évben ugyanazt a forgást megteszi s esztendőről-esztendőre ugyanazon eredményhez jut, azzal még nincsen megoldva a világ-talány. A kérdések egész özöne tódul lelkünk elébe. Ki az, a ki alkotta azt a megmérhetetlen müvet? Ki az, a ki kerekeit olyan szabályosan rakta és rendezte egymás mellé, hogy azok soha össze nem ütköznek? Ki az, a ki annak pontos és rendes járására felügyel? És ha romlik vagy vásik itt vagy ott, ki az a müvész, a ki megigazgatja? De nem keresztények! ne menjünk e talajra! Ingoványos, könnyen elsülyedhetünk! A mindenséget, mely annyi élő és öntu-

datos lényt rejt magában, öntudatlanul mozgó gépezetnek nem tekinthetjük. Vagy ha annak tekintjük is, az egy nagy alkotót, egy bölcs rendezőt, egy örök kormányzót tételez föl, kinek neve aranybetükkel van fölirva az égnek csillagtáborán s a dicsőség sugárözönében fürdik minden tavaszszal e földön, hol „az egymás után következő napok bőséggel prédikálják az igét, s az egymás után következő éjszakák tanitanak arra a bölcsességre“, hogy Isten van a természetben. Halljuk meg ez igét, fogjuk fel e bölcsességet s szent elragadtatással mondjuk az álmából fölébred ő Jákóbbal: „Bizony e helyen van az Ur!“

II.

Jőjjetek „menjünk ki a mezőre“ s mig elmerülünk annak fönnségében tanuljuk meg a legszebb emberi erényeket.

Mily nyüzsgés, mily zsibongás, s mily mozgás körültünk mindenfelé! Itt a munkás méh egyhangu dongással vigan száll egyik virágról a másikra, hogy kiszivja kelyhének méztartalmát s magát megterhelve fáradhatlanul repül vissza a családi hajlékba; ott a picziny hangya teste nagyságát kétszeresen meghaladó terhet emel kitartással, hogy magáról és kicsinyeiről gondoskodjék. Ismét itt a fák s növények mohó vágygyal szivják magukba az éltető nedvet, hogy folytathassák életüket: virágozzanak és gyümölcsözzenek; ott a jégbörtönéből megszabadult hegyi patak vidáman halad lefelé a völgy kanyargó ölén, hogy fussa meg a pályát, melyet a természet ura neki kimutatott. Minden – de minden követi az ösztönt, enged az ingernek, melyet a gondviselés beléje oltott, hogy megfeleljen hivatásának s betöltse rendeltetését. Különböző utakon bár, de együttes müködést, egy czélra törekvést látunk mindenfelé. Egyedül az ember zavarná meg ezt a szép hármoniát tétlenségével? Egyedül ő ne sietne haladni pályáján? Egyedül ő ne igyekeznék betölteni a kört, melyet a gondviselés számára kimutatott? Egyedül ő engedné parlagon heverni azokat a szép tehetségeket, azokat a nagyszerü erőket, melyekkel meg van áldva? Ő, kinek hiv küzdéseért babér igértetik s igaz törekvéseért eltétetik az élet koronája? Boldog, a ki minden tavaszszal a természet munkájából ujabb erőt merit kötelességei teljesitésére, vaspályája megizzadására, rendeltetése betöltésére, melyre teremtve van!

De az embert sokszor éppen a jövő miatti aggodalom, sorsa fölötti kétségbeesés vonja el a munkától. Akárhányszor a lehangoltság hatalma annyira erőt vesz rajtunk, hogy a jövőben vetett

hitünk megrendül s a jelenen tul látni nem tudunk. Miért törjem magamat? miért izzadjak s fáradjak? Hiszen ugy is: „mi haszna vagyon az embernek minden ő munkájából?“ Igy tusakodnak sokan. „Élj a jelennek, zsákmányold ki annak alkalmatosságait, üritsd ki fenékig az öröm-poharát, ugy is a jövő azt kiragadja kezeid közül“, azt kiáltják mások. Jőjj ki oh hitetlen a mezőre tavaszszal s ott minden esztendőben ujabb és szebb világitásban látod az Isten dicsőségét, kinek bölcs törvényei nem változnak soha. Beborulhat egy időre az ég; de csak azért, hogy azután annál ragyogóbban törjenek elő az áldott nap sugarai. A zordon tél után minden esztendőben eljön a tavasz ifjui üdeséggel, mosolygó ábrázattal. Az, a ki ilyen bölcsen rendez mindeneket a természetben, a mi életünknek is Ura s bizonyára nekünk is „mindeneket javunkra igazgat.“ Nézd az ég madarait, melyeket ő tart, a mezők liliomait, melyek szebben öltözködnek, mint Salamon királyi dicsősége s gondold meg, hogy ki ezeket gondozza, rólunk is gondot visel, kik előtte drágábbak vagyunk, mint azok. Arany-betükkel van fölirva a tavaszi természet egy lapjára: „A hol legnagyobb a szükség, ott van legközelebb az isteni segitség.“ Ez a hit erősödjék meg bennünk minden tavasz eljöttével.

Nemcsak hitet; de reménységet is ébreszthet bennünk a tavasz. A fák ágain uj élet pezsdül; a letarolt mezők a reménység zöld szineivel kezdenek ékeskedni. Ujjászületik a mindenség, megujul az egész természet. Az ifjusághoz pedig mindig reménység van köttetve s jaj az olyan ifjunak, kinek élete semmi reményre nem jogosit. Oh az ifju természet minden évben ujabb reményt ad nekünk. E reményért várja azt a földmives, kinek oly édes örömmel telik el kebele, ha munkája után megerősödhetik keblében az élő reménység, hogy fáradságos vetése után gazdag aratása leszen. E reménységért várja azt a hoszszu télen ágyában sinylődő beteg, hogy a tavasz tán ujjá szüli őt is, hosszas szenvedései után. E reménységért várja azt a nyomorult, hogy az ujjászületett természettel neki is csak mutatkozik valamely megélhetési mód. Reménynyel tekint mindenki a tavasz elébe. Engedjetek hát ennek a hatásnak, hogy kebletekben élő reménység ébredjen s ha a sors vihara megtámad s időnap-előtt komor telet hoz életetekre, a reménység, e mennyei tündér, mutassa előre a bekövetkezendő tavaszt.

Jézus a szeretetet tette a legfőbb parancsolattá s az élet alapelvévé. S ő a szeretet parancsolatát a természet legrégibb

könyvéből meritette. Valóban ugy tapasztaljuk, hogy a természetben minden egyes valóság közeledik, vonzódik, ragaszkodik a másikhoz. Az erdők fái összehajtják lombfejüket, hogy egymást védjék, támogassák; a földmives buzakalászai egymásra borulnak, hogy terhüket inkább megbirhassák; az embereket a beléjük oltott ösztön társadalommá alakitotta, hogy egyik a másikon segitve inkább boldogulhassanak. A természet minden egyes képei, jelenetei szeretetről beszélnek minden időszakban; de leginkább prédikálja azt nekünk a tavasz. A levegő vándor dalnokai seregekké alakulva térnek vissza elhagyott otthonukba; a hegyi patak sietve halad lefelé, hogy valahol egyesüljön többi társaival, melyektől a bérczek orma elválasztotta; a fák ágain játszadozva turbékol a gerlemadár s azok enyhe árnyában suttogva halad a szerelmes pár. Nem hallod-e oh ember a tavaszi természet hangos kiáltását: „szeress“? Szeressed testvéreidet, kik veled egy közös Atyának gyermekei s kiket veled együtt egy közös anya: a föld növel, éltet és táplál.

Azért hát mi keresztények! olvasgassunk időnkint a természet tanulságos könyvéből s ha ugy találjuk — a mint hogy máskép nem is találhatjuk — hogy annak tanitásai összhangzók Isten igéjével, melyet szent fia által kijelentett; ha ugy találjuk — mint hogy máskép nem is lehet — hogy a történelmi és a természeti kijelentés mindenben megegyez: boruljunk le szent hódolattal a megifjult föld kebelén a természet Ura, a világ lelke, a mi egy igaz Istenünk előtt, ki ilyen bölcsességgel növel s vezet minket örök rendeltetésünk felé. Munkáljunk hittel, reménynyel és szeretettel, hogy a természet áldott összhangját, magasztos hármóniáját meg ne zavarjuk, hogy méltó helyet foglalhassunk a Gondviselés örökszép rendszerében. Amen.

XXXVII.

Az erkölcsiség követelményei.

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: Ajtai János homoród-almási lelkész.

Alapige: Luk. 10: 25—37.

Mily egyszerü és mégis mennyire meggyőző alakban terjeszti elő a nagy Mester az erkölcsiség szabályait! Mikor az alakoskodó törvénytudónak kérdésére megadja a példázatban a meglepő választ, — ugyanakkor összes hallgatói lelkében egy nagy igazságot derit fel, melyet addig sürü homály fedett el előlük.

Hallva e tanitást, nem lehet többé kételkedniök abban, hogy az ember lelkében csakugyan van oly törvény, mely felette áll a dogmáknak, uralkodik minden felekezeti tanrendszer felett s mig ezek egymás nyomában születnek s tünnek el az idők folyamán, ápolva, dédelgetve szüntelen azt, ami egymástól elkülönöz, felekezetekre, pártokra oszt, — addig az a törvény felkeresi, ápolja, erősiti lelkünkben örökké azt, a mi egymáshoz közelebb vezet, a mi egybekapcsol, mi a maga tisztult légkörében az egész emberiséget egy nagy és szent czél körül egyesiti s ez: — az erkölcsiség.

A könyörülő Samaritánus cselekedete minden nemzet s minden égalj fiainak őszinte rokonszenvével találkozik. Annak hallatára elnémul a nemzetiségi és felekezeti torzsalkodás zaja; szétfoszlik a sürü fátyol, mely a lelki szemek látását elhomályositotta; ember előtt addig nem ismert fényben derül fel erkölcsi valója; ledől a válaszfal, mely a zsidót a pogánytól annyira elkülönözte; egyik a másikban felebarátjára ismer, — egyenlő osztálysorsosára, kivel a feladat és czél azonossága egyesiti őt az erkölcsiség mezején. Nem kérdezi többé: „Mit cselekedjem, hogy az örökéletet elvehessem?“ — tudja, hogy czélja az erkölcsi világban van kijelölve s ennélfogva feladata nem lehet egyéb, mint hogy az erkölcsiség követelményeinek megfeleljen.

Az alapigénkül felvett történeti példázatban ez igazság van

szemléltetve hatalmas vonásokban. Jertek fiai! ezek nyomán keressük ki, „melyek az erkölcsiség fökövetelményei?"

I.

A felolvasott történet Jézus egyik nyilvános tanitása alkalmával folyt le, a mikor nagy sokaság hallgatta öt. „Ime egy törvénytudó felkelve kisértvén öt és mondván: Mester mit cselekedjem, hogy az örökéletet vehessem?"

E kérdésben elsö tekintetre semmi különösebbet nem láthatunk. Csak egy, ez azon sok száz, vagy ezer közül, melyet naponta intéznek a Jézushoz az üdv után esengö kegyes hallgatói. De vizsgáljuk csak, hogy ki most a kérdezö és milyen czélzattal járul a Jézus elé?

Nemcsak a bibliai irók megjegyzéseiböl, de magának Jézusnak nyilatkozataiból is tudjuk, hogy a törvénytudók csak ugy, mint a farizeusok és zsidó papok neki legádázabb ellenségei voltak. Ők voltak Izraelben a vallásnak és tudománynak s az ezek alapját képezö szent törvényeknek magyarázói, hirdetöi: ezért a nép elött nem csekély tekintélynek s tiszteletnek örvendettek. Ezzel azonban ök alaposan visszaéltek. Lassanként az üdv kiváltságos közvetitöiül tolták fel magukat a nép elött, mint a kiknek egyedül van hatalmuk a mennyország kulcsain; pontosan gyakoroltak a külsö czeremóniákat, de elhanyagolták a belsö kegyességet; büszkeséggel s zsarnoki hatalommal akartak uralkodni a nép lelkén, e végett álszenteskedéssel jártak elötte, önzö czéljaik eszközéül törpitvén le a vallást és erkölcsöt. Mikor Jézus fellép velük szemben s ostorozza telhetetlen kincsszomjukat, vastag önzésüket: mint egy tábor állanak fel ellene; gyanusitani, rágalmazni, üldözni kezdik öt, söt tovább mennek. Látván ugyanis, hogy a felvilágosodott nép tölük Jézushoz pártol s nem hajlandó többet töltögetni erszényeiket: halálos bosszut esküsznek ellene. Nyiltan és alattomosan kisérik ezután öt nyomrólnyomra künn a szabádban, benn a templomban és zsinagógában, hogy tanitásaiban valami állam — és nemzetellenest fedezhetvén fel, okot és módot találjanak elvesztésére.

Egy ezen ellenségek közül e törvénytudó is! Mikor feláll s szólni kezd, minden szem feléje fordul; a nagy sokaság bizonyosan elálmélkodott s csodálkozva kérdezte magában: Hogyan? hát egy törvénytudó is tud tanulni Jézustól, ettöl az üldözött, lenézett prófétától?

Egy törvénytudó, ki a törvénynek kiváltságos magyarázója

a nép előtt?! Vajjon lehetséges-e ez, vagy mi indithatja ezt az embert arra, hogy Jézushoz forduljon tanácsért? ugyan mi lészen ebből?... A sokaság tünődik; pedig Jézus tudja, hogy mit kell tennie; emberét hamar felismeri s az áltanitványt az ő mindennapos foglalkozására emlékeztetve szól: „A törvényben mi vagyon megirva, mint olvasod azt?“ Mintha utóbbi nyomatékos szavaival ezt kérdezte volna: „Mint szoktad azt naponként olvasni s magyarázni a hallgatóknak“? sejteti vele, hogy ismeri élethivatását s tisztában van czéljával is. Ama pedig látván, hogy a tanitvány szerepét nem szinlelheti tovább s itt nyilt választ kell adnia — „felelvén monda: Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és minden erődből és teljes elmédből és a te felebarátodat, mint magadat.“ Monda pedig Jézus: „Jól feleltél, ezt miveld és élsz!“

A törvénytudó számitását, cselét e felelet semmivé teszi. Jézus ezuttal is igazolja azt, hogy „ő nem jött a törvény és próféták eltörlésére, hanem inkább azoknak betöltésére.“ Mát. 5: 17. Ő most is teljes meggyőződéssel tesz erről bizonyságot: „Jól felelél: ezt miveld és élsz!“

Jézusnak ez egyszerü rövid feleletében azonban sokkal több van atyámfiai! mint a mit némelyek felületes megtekintésre abban látni vélnek. Ugyanis. nemcsak egyszerü oktatás, felvilágositás ez, hanem egy hatalmas leczke, egy lesujtó dorgálás a képmutató törvénytudóra nézve. Mintha ezt mondta volna neki: „Te, a ki ismered az irásokat s ezereknek magyarázod azokat hivatalos méltósággal, te jól tudod, hogy mi a parancsolat és mégis tőlem kérdezed? tőlem a kit ti lenéztek, gyülöltök, a kivel szemben azt a parancsolatot minden lépten-nyomon meghazudtoljátok? Uj tudományt kivántok ti tőlem? Uj parancsolatot az idvességre? Töltsétek be csak azt, a mi meg van irva! Jobb volna kevesebbet tudnotok s nemesebben élnetek! Mit ér tudományotok, ha önzéseteket le nem vetkezitek? Te tudod a parancsolatot; csak azt miveld és élsz!“

Honnan van az ker. afiai, hogy az emberiség boldogitására hivatott legmagasztosabb eszméknek is annyi akadálylyal kell megküzdeniök s ezek bajnokainak mindig félreértés, rágalmazás, üldözés s végül martyrhalál a jutalma? Onnan talán, hogy a tudatlan sokaság nem bir felemelkedni eszméik magaslatára? Megengedem, hogy részben okul szolgálhat ez is; ámde nem annyira a tudatlanságban, mint az emberiség egy más nagyon régi, bünös tévedésében van ennek a kulcsa. Jézust nem a tudat-

lan nép üldözi s keresi halálra, hanem ennek vezetői: a papok, farizeusok és törvénytudók. És vajjon tudatlanságból üldözték őt ezek? Hát találhattak-e Jézus tanai között minden kutatásuk után is csak bár egyetlen egyet, a melyet az ők szent törvényük szempontjából kárhoztathattak volna. Nem találunk erre esetet. Mi hát a tulajdonképpeni ok? Halljátok meg magát Jézust, mikor kárhoztatja a nép vezéreit: „Ti farizeusok, jóllehet a pohárnak és tálnak külső részét megmossátok, de a mi bennetek vagyon, telve ragadománynyal és gonoszsággal. Jaj nektek, kik megdézmáljátok a mentát, a rutát; de hátrahagyjátok az itéletet és az isteni szeretetet. Jaj nektek törvénytudók, mert elvettétek a tudománynak kulcsát; ti magatok nem mentek be, a kik be akarnak menni, azokat is megtiltottátok!" (Luk. 11: 39—52.) Ime tehát itt az ok: az önzés, a szivnek az a gonosz kivánsága, mely „mindenben egyedül csak a maga hasznát keresi," a mely magáért, magának él, mely a maga földi gyönyörénél, jólléténél, kényelménél, elsőbbségénél magasabbat, szentebbet nem ismer, mely a vallás és erkölcsiség szent templomait is nyerészkedő kufárok csarnokaivá törpiti le. Muló földiekből indul ki e vágy s ha szenvedélylyé fokozódott, azokba meriti el az embert; tulsulyra emeli benne az állatit az emberi felett; lassanként elfeledteti vele erkölcsi valóját, igaz czélját és végül érzéketlenné teszi minden jó és nemes iránt. Izrael szellemi vezérei legnagyobbrészt e vágynak voltak rabjai; szerették mindenekfelett önmagukat s épp innen van, hogy hiába tudják a törvényt s hiába hirdeti Jézus a legtisztább igazságot, ők nem akarják őt megérteni; nem, mert akkor le kellene mondaniok önző haszonlesésükről! És ha már ismerjük gondolkozásmódjukat, lehet-é csodálkoznunk azon, hogy megtagadják őt, a ki azt sürgeti szüntelen, hogy levetkezvén minden álnokságot, előitéletet, erkölcsi tökéletességre törekedjünk, hogy valóban Isten gyermekei lehessünk?!

* * *

Keresztény afiai, ha láttok ma is embereket, kiket ugyanoly önző érdek vezérel pályájukon, mint Izrael szellemi vezéreit, meg ne botránkozzatok. Vannak — sajnos — emberek ma is, kik az igazságot hasznai után mérlegelik; vannak egyének a társadalom minden rétegében, kik a törvény betüi szerint beszélnek, de saját szivök rossz kivánságaiban élnek. Vannak törvénytudók ma is, kik magyarázzák az erkölcsiség szabályait, de minden cselekedetükkel megtagadják azok szellemét. Vannak kenetes lel-

külettü keresztények, a kik sokra képesek, készek, ha kell – Jézust akár isteni tisztelettel magasztalni, csakhogy emberi példáját követniök ne kelljen; elvennék az egyedül idvezitő „tudománynak kulcsát; s bár önmaguk nem akarnak bemenni, s a kik be akarnak menni, azokat is megtiltanák.“ Szóval arról tesznek bizonyságot, hogy ők az emberi hivatást nem ott keresik, a hol másoknak hirdetik: az erkölcsiség országában, hanem azon kivül valami egyébben. És mindezek abban a balga hitben ringatják magukat, hogy az ők életfelfogásuk a legjobb, hogy csak ők járnak helyes uton, hogy az igazi boldogság csupán az ők „józan okosságuk“-kal érhető el, értvén ez alatt azt a világias bölcsességet, mely csupán a földnek és gyönyöreinek él.

De halljátok meg ti önzés rabjai! eljött az idő, a mikor lehull szemeitekről a fátyol, mely látástokat fogva tartotta; felébred altatott lelkiismeretetek s ha kivette részét a föld gyönyöreiből a testi ember, követelni fogja a magáét az erkölcsi ember is. Lelketek elégületlensége, mint Isten itélete sulyos vádként nehezedik reátok s akkor belátjátok, hogy éltetek java részét elpazaroltátok; a czéltól messze jártatok; hiuságot vetettetek, keserüséget arattatok, mert a parancsolatokat tudtátok, de magatokat egyebekkel ámitottátok. Ébredjetek, míg nem késő; tekintsetek lelketekbe, ott van a szent törvény, mely erkölcsi tökéletesedésre, a megismert igazságok hiv követésére utasit. Ne kérdezzétek, mint ama törvénytudó: „Mit kelljen cselekednem, hogy örökéletet vehessek?“ Vetkezzétek le önzésteket, hogy felszabaditsátok a lelkiismeretet s hogy akadálytalanul követhessétek a nagy parancsolatot: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok.“ Mát. 5: 48. Ez az erkölcsiség első követelménye; ez magatok iránt legszentebb kötelességetek, erre int Jézus, — legelső sorban „ezt miveljétek és éltek.“

II.

A törvénytudó Jézus rövid válaszából megértette a magára vonatkozó leczkét; álszégyenérzete azonban nem engedi magán száradni a vereséget. Minden uton-módon igazolni akarja magát, hogy ő a kérdést jogosan tehette fel, mert a tárgy körül mégis csak van valami homály, a mi felderitésre vár. Ezért tovább megy kérdésével, mint alapigénk mondja (29. v.) „Akarván magát igazitani, monda Jézusnak: De kicsoda az én felebarátom?“

A törvény embere itt csak a kibuvót keresi. Ő tudja, legalább azt hiszi magáról, hogy tudja, ki az ő felebarátja; hanem azért mégis csak felteszi a kérdést, gondolván, hogy ez szégyenének némi leplezésére alkalmas lesz. Nem gondolja meg, hogy ezuttal ismét egy oly tanitásra ad Jézusnak tárgyat ő maga, a mely szégyenét csak fokozza s törvénytudói minden bölcsességét semmivé morzsolja.

„Kicsoda az én felebarátom?" mily könnyünek látszik e kérdés a törvénytudó előtt! „Hát kik lennének mások — gondolja ő — mint egyenrangu tiszttársaim, vagy a magasabb ranguak: a papok, a farizeusok, a gazdagság, vagy tudomány tekintélyei?! Ezeknek barátkozása — tudom — nem válik tekintélyem rovására; egy mezőben dolgozunk, — egy pászmában aratunk. Hanem aztán a nagy sokaság? . . . mi közöm nekem azzal a felebaráti kötelességeket illetőleg? Hát még csak hagyján azok a kegyes izraeliták, a kik hallgatják a törvényt, szorgalmasan áldoznak, templomot járnak; ezeket még csak tudom becsülni s leereszkedem hozzájuk; de hogy minden halászszal, vámszedővel társalkodjam, a kik a pogányokkal is barátkoznak s én azokkal összeüljek? . . . ezt már tiltaná erkölcsi érzületem s vajjon nem játszanám-e el tekintélyemet is Izraelben?"

Ilyen a törvénytudó és társainak gondolkozásmódja, ők csak a magasabb rendek s osztályok embereiben találnak barátot maguknak s ez szerintök a „felebarát" (?!) . . . Jézust rágalmazzák, gunyolják, hogy a publikánusokkal s a nép alsóbb rétegeivel, minden bünössel összeül, mivelhogy magát megfertőztetné. Luk. 19: 2. És Jézus? . . mit felel ő mindezekre? ki az ő felebarátja s ki a felebarát általában szerinte? Kifejti ezt a törvénytudónak adott válaszában, — a mikor elbeszéli — a rabbik által félholtra kinzott szegény zsidó utas történetét, a kin nem szánakoznak meg tulajdon nemzetének „szent" emberei, hanem egy ellenség, egy samariabeli pogány megy segitségére. Kisérjük csak nyomról-nyomra az előadást. (30.) „Egy ember megyen vala alá Jeruzsálemből Jerichóba, és találkozék tolvajokra, kik azt megfosztván és megsebesitvén, elmenének azt holt elevenen hagyván."

Képzelhetitek afiai! azon szerencsétlen utas kétségbeejtő helyzetét! Valami szegény zsidó kalmár lehetett, ki mindennapi keresetéből táplálja családját. A rablók mindenéből kifosztják, utolsó fillérjét is kierőszakolják; sőt ez nem elég. Hogy őket soha el ne árulhassa: élete ellen törnek, összeszurdalják s félholtan otthagyják. Jó ideig fekszik az uton eszméletlenül vérében; mikor

eszmélni kezd, legelébb otthona, családja jut eszébe. Láthatja-e még ezeket ismét csak bár egyszer, vagy talán soha sem? Felkelne, de mozdulni sem tud; ereje mindinkább fogy s ezzel együtt az élet reménye is. Oh vajjon érkezik-e segitség, fog-e könyörülni valaki rajta? Aggódó figyelemmel vár, hallgatódzik, tünődik, mig végre im lépteket hall; valaki közelget feléje. (31. v.) „Történet szerint megyen vala alá azon az uton egy pap.“ Oh ez bizonyosan segit rajtam — gondolja magában a szerencsétlen — hisz Isten embere, ki tudja, hogy kedvességet nyer az Ur előtt, a ki cselekszik irgalmasságot. Meg is látta már őt; élesen figyeli; kettőztetett léptekkel siet feléje mind közelebb, bizonyosan segiteni fog rajta; ott van már éppen mellette. Ni most!... de ime mekkora csalódás! egy szó nélkül megy tovább; „Látván azt elkerülé.“ De hát mit is vártál volna egyebet te szerencsétlen? Hisz Izrael papja nem azért „Isten szolgája“, hogy az embereket szolgálja; ezek apró-cseprő bájaival bibelődjék! Aztán jöhetnek még mások is, a kik felvesznek téged. Ime már is itt van egy másik szent emberetek. Ez egyenesen neked tart; kétségtelen, hogy segitni akar. Oh de miért növeljem gyötrelmeidet, miért ámitsalak üres biztatással? Hisz ez sem akar könyörülni; elkerült, ott hagyott téged (32. v.) „Egy lévita is, mikor oda arra a helyre ment volna és azt látta volna, elkerülé.“

Tőlük tehát meghalhat ott a szerencsétlen, a ki nekik honfitársuk s hitsorsosuk is. Pedig nem várhatná-e meg méltán az ember, hogy egyik, vagy másik segitsen rajta? Ha az a pap lealázónak tartaná, hogy nagy ur létére egy nyomorult sebeit kötözgesse — bizonyosan kevésbbé gondolkozhatik igy egy lévita, ki maga is szegény ember, a papok segédje volt a templomi szolgálatok körül. Vagy megeshetik talán, hogy sürgős dolguk volt, mely halogatást nem türt; talán az áldozásra kellett sietniök? De hát van-e Isten előtt kedvesebb szolgálat, mint a könyörületesség és van-e becsesebb áldozat, mint a jótétemény? „Oh ember, megmondotta neked az Isten, mi legyen jó és mit kiván te tőled az Ur egyebet, hanem hogy igazságot cselekedjél; szeressed az irgalmasságot és hogy a te Isteneddel alázatosan járj.“ Mik. 6: 8. Nem igy szól-e hozzátok az Ur Zakariás prófétа szerint: „Irgalmasságot és könyörületességet cselekedjék ki-ki az ő felebarátjával.“ 7: 9.

Ti a törvényt tudjátok; de nem teljesititek; ajkaitokkal szüntelen Isten előtt, de szivetekben távol vagytok tőle ... Ki segitsen azon a nyomorulton, ha ti nem, az ő tulajdon vérei, az

ő hitének, az ő nemzeti vallásának felkentjei; — talán ellenségei? . . . . Ime ott jön ugyan egy samariai ember; de ennek még a faját sem állhatjátok ki. A zsidót és samaritánust halálos gyülölet választja el egymástól már évszázadok óta. Édes testvérek voltak egykor, de mióta ezek a Garizimre épitették templomukat s külön imádták Istenöket, azóta szivökben is elkülönzöttek egymástól annyira, hogy a zsidók szentségtörésnek tartották volna, még csak egy ital vizet is adni a samaritánusnak, nehogy tisztátalanság vádjába kerüljenek. Előttük ez csak egy hitetlen pogány volt, ki megvetésnél egyébre nem érdemes, mert semmi jóra nem képes. Hogyan is lehetne tehát remélni, — még csak feltenni is, — hogy az a gyülölt samariai ember egy zsidó utason könyörüljön?!.. Pedig nézzétek meg — csodálatos, — de ugy van! Ez a „Samaritánus mikor az uton menne, juta a helyre és azt látván, könyörületességre indula.“ (33. v.)

Nézzétek meg Izrael bölcs törvénytudói, ti is farizeusok és papok, léviták, hogy ki könyörül meg a ti feleteken. Egy samaritánus, kiről ti semmi jót fel nem tesztek, kinek erkölcsi értékét semmibe sem veszitek, ki ellen ti folyton a gyülöletet szitjátok; egy samaritánus, a kit ugy lehet az a ti szerencsétlen feletek is gyülölt tanácsotokból, csupa előitéletességből! . . . Ez pedig nem csak hogy könyörületességre indula azon, a kit ti érzéktelen szivvel elveszni hagytok, hanem „Járulván hozzá, bekötözé annak sebeit, olajat és bort töltvén azokba és azt felhelyeztetvén az ő barmára, vivé a vendégfogadó házhoz és annak gondját viselé. Másodnapon pedig el akarván menni, két pénzt kivevén, adá a gazdának és monda neki: „Viselj gondot erre, és valamit ezen felül reá költesz, én mikor megtérendek, megadom néked.“

Jőjjetek ti mindnyájan Izrael nagyjai, tanuljátok meg egy lenézett, gyülölt pogánytól a felebarátiszeretet nagy parancsolatának betöltését. Tanuljatok tőle igazi önzetlenséget; mert mit várhatott volna ez viszonzásul attól a szerencsétlentől, kinek még életben maradása felől sem lehetett bizonyos; mennyivel kevésbé remélhette azt, hogy ezzel valaha találkozzék is. Lássátok meg, hogy a valódi felebarátiszeretet önzetlen. Nem néz rangot, fajt, felekezetet; javát munkálja külömbség nélkül mindenkinek. Értsétek meg, hogy minden embert felebarátotokul kell tekintenetek, a pogánynyal is jót tennetek; szeressétek, mint magatokat s vele szemben is betartani a nagy szabályt: „A mit akartok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is azt cselekedjétek azokkal.“

Mát. 7: 12. Ez az értelme a parancsolatnak: „Szeressed felebarátodat, mint magadat."

Keresztény afiai! mint Izrael nagyjai hajdan balga önhttséggel kiáltották Jézusnak s minden idegen nemzet és felekezet fiainak: „Mi az Ábraháméi vagyunk, ti pedig az ördögé," s azzal a hazug előitélettel ámitották magukat, hogy csupán ők az üdv kiváltságosai s rajtuk kivül minden más a pokol fajzata, kivel szemben kötelességet, felebaráti tartozásokat nem kell ismerniök: ugy voltak s vannak a kereszténység körében ma is emberek, a kik a „felebarát" fogalmát nemzetük, felekezetük, vagy egyes osztályok szük körére szoritják; kik igazságot követelnek maguknak, de megtagadják azt másokkal szemben; kik jogot formálnak az üdvösségre, de másokat kirekesztenének abból; kik önző gyülölködésüket egyfelől a hazafiság, másfelől pedig a keresztény vallásos hüség nimbuszával takargatják .... Mi igazuk lehet ezeknek? Mondotta-e Jézus valaha azt, hogy a hazafiui és nemzeti hüség gyülöletet követel más nemzetek iránt?... Hiszen igaz, hogy sokkal erősebbek az érzelmek azon szálai, melyek közel álló szeretteinkhez, családunkhoz, házunkhoz, egyházunkhoz füznek, mint azok, a melyekkel az idegenekhez kapcsolódunk, de azért egyik sem gyöngitheti, sőt fokozza a másik erejét. Mi szeretjük hazánkat és nem ok nélkül. Hiszen ez a mi bölcsőnk, éltetőnk, oltalmazónk. Földi vándorutunk ennek kies tájain át vezet az örök hazába. Minden porszemét őseink vére szentelte meg s a mi porainkat is ez fogja megnyugtatni fáradalmaink után. Oh hogyne szeretnők hát e szép hazát, ezeréves drága örökségünket s mindazokat, kik ennek javáért fáradoznak, — hazánk fiait? És van-e áldozat, a melyet nagynak tartanánk, ha a haza jólléte, boldogsága kivánja?... De hát kérdezem már most: hazánk jólléte is nem éppen azt kivánja-e tőlünk, hogy az idegenekkel, mint felebarátainkkal a legnemesebben bánjunk, hogy aztán nemzetünk s hazánk iránt az ő részükről is hasonlót várhassunk? Jézus is szerette hazáját; megmentéseért mindent tett, áldozott s mikor látta elkerülhetetlen romlását, „sira azon"; de hazafiui hüsége és fájdalma mellett is élénken élt lelkében az idegenek iránt tartozó felebaráti szeretet érzése is, a mint ezt a kezünk alatti példázata is igen szépen igazolja.

Kérdezem továbbá: mondotta-e ő valaha, hogy a vallásunkhoz való hüség okvetlen gyülöletet követel a más vallásuak iránt? sőt ellenkezőleg nem a szeretetet hagyta-e mindenkorra hivei ismertető jeléül s legdrágább örök-

mi szeretjük Istent, mielőtt Őt ismernők, annyi mint a sötét éjszakában előre magasztalni a holnapi napnak déli ragyogását, vagy pedig azt hinni, hogy a született vak gyönyörködni képes a szivárvány szinpompáján!... „Hogy Istent szerethessük, — elébb ismernünk kell Őt.“ Igaz, hogy ez nagy feladat. Nehézsége tudatában azonban bátorithat annak elgondolása, hogy mily számosak az Istennek kijelentései, melyekkel alkalmat nyujt nekünk Önmaga megismerésére! Ott van a természet; egy nagy nyitott könyv ez, mely az egymást váltó napok s évszakokkal folyton több és több bölcseségre, Isten jóságának, hatalmának, gondviselésének ismeretére vezet. Ott az élet, a történelem; mely az erkölcsi világrend nagyszerü alakulataiban, a bün és erény örök küzdelmében, a jónak jutalmában, a rosznak sujtó büntetésében az isteni gondviselés ujjait mutatják nekünk. Ott az ember a maga jóra és roszra inditó vágyaival, reményeivel, akaratának szabadságával, lelkiismeretének tiltó és parancsoló birói székével, halhatatlan lelkének az örökkévalóságot kutató sejtelmeivel, mikor alkotóját keresi; ott a próféták, az erény-tanitók, kik az ember által elérhető legmagasabb tökéletesség eszményeért égő vágygyal epekedtek s ott végül Jézus, a legnagyobb mindazok között, kik e földön éltek; kinek tudománya az „örökéletnek beszéde.“ Mindezeknek tanitásai azon nagy Istennek ismeretére vezérelnek, ki teremtőnk, gondviselő Atyánk. Igaz, hogy véges értelmünk az Isten tökéletességének teljességét felfogni alig birja, mert „részszerint van bennünk az ismeret.“ (I. Kor. 13: 12.) Ámde önzetlen jóakarat mellett sokat elérhetünk. Az apostol szerint: „A lélek mindeneket vizsgál, még az Istennek mélységét is. (I. Kor. 2: 10.) Igen! Lelkünk a tökéletességnek benne világló sugarai nyomán felhatol azok örök forrásához s alkotójához, az Istenhez s bár ha csak elmosuló tekintettel szemléli is, végtelen gyönyört érez tökéletességének látásán. És ha szárnyalásában elfáradva, ujból megtér a földre, itt is ugyanazon gyönyör egy nemét érzi akkor, a mikor az emberiség nagyjainak életében, a minden idők kegyes és erős jellemeiben azon isteni tökéletességnek némi megközelitését szemlélheti. Van-e ember e földön, ki elfogulatlanul vizsgálva s megismerve Jézusnak, vallásunk nagy alapitójának életét, ne a legmelegebb rokonszenvvel vonzódnék hozzája? Honnan van ez? Onnan, hogy ő benne az emberben nyilatkozható legmagasabb tökéletesség vonásait látjuk megvalósulva. Iránta való tiszteletünk, szeretetünk és ragaszkodásunk tehát a legtermészetesebb. Ő volt minden időben s ő ma is a kereszténység példány-

képe, kinek magasztos jelleme kitörülhetlenül vésődik be követői szivébe. Ebből magyarázható meg az, hogy több keresztény felekezet annyira ment, hogy őt magát is, mint a tökéletességnek megtestesült eszményét, isteni méltóságra emelte, az Atyával egyenranguvá tette, kizárólag azon czélzattal, hogy az Atyát ő róla tanulják megismerni. Maga ez a czél kétségen kivül nemes volt, csakhogy a czél nem szentesiti az eszközöket. És nem lehet eltagadni, hogy ennek megvalósitása a legszembeötlőbb ellentmondása Jézus összes tanainak. Ő nem azt kivánta, hogy az emberek őt állitsák maguk elébe követendő „eszményül“ s őt imádják; ő „az ember fia“ az egyedül való örök Istent, a mennyei Atyát állitja kizárólag ilyenül, mondván: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.“ (Márk 12: 29—30.) Ám a keresztény vallás tanitói azt hivén, hogy magukon a hiveken is könnyebbitenek, mikor Istennek megfoghatatlan tökéletességeit egy látható eszményben szemléltetve tanitják: ez által egy oly bonyolult dogmai rendszerbe keveredtek bele, a melynek megérthetése bizony már az isteni tökéletesség felfogásánál is nehezebb lőn s e mellet eddigi és ezutáni fejleményeiben a tiszta keresztény tantól mind messzebb vezet. Ugyanis ha e tan következetesen keresztül lesz vive — akkor nemcsak egy atya-, egy fiu- és egy szentlélek Istent fog a hivek imádása tárgyául kijelölni, hanem ezutánra is, tekintettel az emberi életviszonyok sokféleségére, még ujabb rangu isteneket is, a minthogy imádnak már némely keresztények „istenanyát,“ „istenszivet,“ alsóbb rendü hivatást teljesitő angyalokat, égi küldönczöket s csodatevő régi, vagy ma és ezután élő szenteket. Pedig a régi Göröghon s Róma istenei rég lemondottak országlásukról!...

Mi unitáriusok e tekintetben szorosan a Jézus vallásához ragaszkodunk; ő pedig azt tanitja, hogy: „A mi Urunk Istenünk egy Ur“ (Márk. 12: 24. 30.) Pál apostol is ő mellette tesz bizonyságot a sok istent hivőkkel szemben, ezt irván: (I. Kor. 8: 5—6.) „Noha vannak olyanok mind a földön, mind az égben, a kik isteneknek neveztetnek — mindazáltal nekünk egy Istenünk van: — az Atya.“ „Egy az Isten és mindenek Atyjok.“ (Eféz. 4: 6.) Mi nem a káték és szájhagyományokból, hanem a Jézus közvetlen tanitványaitól, az evangélisták és apostolok irataiból, Jézusnak azokban foglalt fenséges tanitásaiból igyekszünk megismerni Istent. Ott pedig mindenütt, mint egyedüli örök tökéletes főlény s az emberiség Atyja van elönkbe állitva. Igen! Isten a mi mennyei Atyánk, legnagyobb jóltevőnk, hiv gondviselőnk. Őt

imádja Jézus is s tanitványait is erre tanitja, mikor igy szól „Ti pedig igy imádkozzatok: Mi Atyánk, ki vagiy a menynyekben, szenteltessék meg a te neved..“ s igy tovább (Mát. 6: 9—13.) és ismét figyelmezteti őket: „Egy a ti Atyátok, a ki mennyben vagyon.“ (Mát. 23: 9.) „Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz.“ (Ján. 20., 17.) Ezekből önként következik, hogy Istent, mint tökéletes mennyei Atyánkat kell megismernünk, kinek határtalan szeretete, igazsága, hüsége, jósága és könyörülete teremtményeivel szemben örök és változhatatlan. És már most az a gondolat, hogy Isten az a mi leghivebb gondviselőnk, a kinek mindenünket köszönhetjük, vezérli utainkat, segit nemes törekvéseinkben; megáld örömekkel, vigasztal fájdalmainkban; velünk van jó és balsorsban s még a halál árnyékának völgyében is szent kezével fedez: — nem inditja-e iránta a legmélyebb hálára s imádásra sziveinket? Nem indit-e egyszersmind arra is, hogy tökéletességét minél jobban megismerjük és azt emberi gyarló magyarázatokkal homályba burkoltatni ne engedjük? Hiszen ha Isten szerető Atyánk, miképpen tehetnénk fel róla például oly könyörtelenséget, hogy az első pár ember vétkeért átkot mondana az egész emberiségre s az ősszülők vétkeért az összes unokáknak már születésüktől fogva kellene lakolniok?! E tant az „eredendő bünről“ sokan tanitják ma is, pedig már az Ótestamentomban ki volt fejezve: „A mely lélek vétkezik, annak kell meglakolnia: a fiu nem viseli az ő atyjának álnokságát.“ (Ezék. 18: 20.) Ezzel ellenkező értelemben Jézus sem tanitott soha. Ő a kis gyermekeket — mint tudjuk — ártatlanoknak s a mennyország örököseinek állitja. (Mát. 18: 3., 14. Márk 10: 4. stb.)

E tan másküllömben a legszorosabb összefüggésben van a Jézus istenségéről s az ő helyettes elégtételéről szóló tannal s ez utóbbival együtt amannak a folyománya. Ugyanis, ha Jézust Istenné magasztalták, - okát kellett adni annak, hogy a földre leszálljon, itt emberi formában szenvedjen és meghaljon. E nagy kérdésnek igazolására vették fel aztán némely keresztény bölcsészek az eredendő bün és a helyettes elégtétel tanát. Ez utóbbi abban állott, hogy Isten hosszas idő multán megszánván az ősszülők bünében vergődő emberiség nyomorát, elküldé a maga fiát, hogy ez fizesse le helyettük a bün váltságdiját s engesztelje meg Isten haragját.

Jézus e feladatot oly hiven teljesité, hogy az ő felesleges érdemeinek gazdagsága kimerithetetlen, annyira, hogy az az összes

jövendőbeli bünök váltságául is elégséges lesz. Már most ezen érdemfeleslegből minden ember kérhet Jézustól annyit, a menynyivel büneit lemoshatja, „csakhogy ő benne, mint Istenben higyjen.“ Igy tehát Jézus az egész emberiség büneinek terhét magára vette s ki őt imádja, — az bárhogy éljen is, — okvetlenül idvezül. E tan nagyon fülbemászóan hangzik azok előtt, kik büneikért az erkölcsi felelősséget magukról egy istenre szeretik háritani; de Jézusnak ehhez semmi köze nem volt. Ő éppen ellenkezőleg az erkölcsi személyes felelősséget hirdette. Mindenki számoljon Isten előtt ő saját maga cselekedeteiről; a mint sáfárkodik, ugy veszi jutalmát. (Mát. 25: 18; Luk. 12: 18; 16: 1—8.) Nem lehet ezt az igazságot elváltoztatni. Hasztalan itt idegen érdemekre hivatkozni; „Nem minden, a ki ezt mondja Uram, Uram, megyen be mennyországba, hanem a ki cselekszi a mennyei Atyának akaratját.“ (Mát. 7: 21.) Hiába való lenne bizni a Jézus istenségében, a mikor ő maga világosan és határozottan tiltakozik ellene. Máté evangelista 19: 16—20. verseinek előadása szerint „Egy ember hozzájárulván, monda néki: „Jó Mesterem! micsoda jót cselekedjem, hogy az örök életet elvehessem? És ő monda annak: Miért mondasz engem jónak? Nincsen senki jó több az egy Istennél. Ha pedig be akarsz az életre menni, tartsd meg a parancsolatokat!“

Itt Jézus nemcsak az isten nevezetet, hanem még a „jó“ jelzőt is visszautasitja s a jutalmazást nem a maga érdemeiért, hanem személyes jócselekedeteinkért helyezi kilátásba. Szerinte ezekhez és nem e vagy ama hitczikkely hivéséhez van kötve az üdv s mint alapigénkben tanitja: a pogány samaritánus is örökéletet vesz könyörületességeért. Jézus tehát nem tanitotta a helyettes elégtétel tanát. De vizsgáljuk csak már most e tant az erkölcsiség itélőszéke előtt! Miért is kellett csak Jézusnak a szerint szenvednie? Azért, hogy a mások büntetését is leszenvedve, a haragos Istent kiengesztelje? Hát vajjon a legtökéletesebb főlény, a mennyei Atya fogalmával összeegyeztethető-e az, hogy egyszer az ártatlanokat boszuból sujtsa s azután, mikor hibáját jóvá akarja tenni, — akkor ismét egy ártatlant szenvedtessen meg még a jövőben lehető bünökért is? Oh ez nem lehet! Hisz ha csak egy földi atya cselekedne is ily önkényességet gyermekeivel, azt is határozottan kárhoztatnók; mennyivel inkább azt a tant, mely a jóságos, könyörülő mennyei Atya tökéletességét ily gyarló emberi vonásokkal homályositja el! Ez ellen fellázad egész erkölcsi valónk, hangosan tiltakozva az ellen, hogy e boszuálló Isten a Jézus

Atyja s a mi Atyánk volna. Mi Őt irgalmasnak ismerjük, ki eltévelyedett gyermekeit is boldogitani kivánja; ki nem hogy az ártatlanokat sujtaná, de még a megtérő bünöst is keblére ölelve, atyai áldásában részelteti, örvendve azon, hogy a ki már csaknem „elveszett vala, megtaláltatott." (Luk. 15: 10—35.)

Ezekből már eléggé látható ker. afiai, hogy Isten ismerete nem a legkönnyebb feladat. A már fent ismertetett tanokon kivül még egy egész garmada áll a vizsgálódó léleknek utjában, mindenik egyedül idvezitő tekintélyt igényelvén magának még a Jézus tanai felett is! Méltán kivánja tehát ő azt, hogy szivünk, lelkünk, elménk teljességével forduljuuk Istenhez, nehogy emberi gyarló tanrendszerek homályába tévedjünk. Hisz Istent csak az szeretheti igazán, a ki megismeri tökéletességét; csak az ilyen juthat el az élet nagy czéljához is, mely éppen e tökéletesség megközelitésében áll.

Isten nem kiván tőlünk egyebet magát illetőleg, minthogy megismerésére törekedjünk. Ki őt ismeri, az szereti (I. Ján. 4: 8.); ki szereti őt, az akaratát követi; ki követte akaratát, az hálával s tisztelettel ragaszkodik hozzája örök jóságáért; de egyszersmind érzi, hogy neki magának is e jóságra kell törekednie embertársaival szemben (I. Ján. 4: 21.) ezért igyekszik magát tökéletesbbiteni az isteni akarat s az ebből folyó erkölcsiség követelményei szerint.

Törekedjünk tehát növekedni napról-napra mi is Istennek ismeretében; ha nehéznek látszik is e feladat — a minthogy az is valóban — azért ne csüggedjünk. Erősitsen az a tudat, hogy e nagy munkában nem állunk minden támasz nélkül: velünk van Isten által keblünkbe oltott erkölcsi érzésünk, lelkiismeretünk; előttünk áll Jézus magasztos élete s fenséges evangeliuma; de segitségünk még a nagy mindenség is, mely „Isten kezének munkáit hirdeti", melynek létele, örök szépsége és rendje hatalmának, jóságának és bölcsességének örök törvényeiről beszél.

Izrael nagyjai csak ezt látták szükségesnek tudakolni Jézustól: „Kicsoda az én felebarátom?" de nem kérdezték ezt is: „Kicsoda az Isten?" Pedig ebben rejlett tévelygéseiknek főforrása! Ők a végtelen Istennek tökéletességeit átváltoztatták, önző kényüknek megfelelőleg, véges emberek gyarlóságaira. A milyen volt eszményük, olyan volt érzületük s egész gondolkozásmódjuk s életük. Ha Istent a személyválogatás és boszu zsarnoki székébe helyeztették, maguk sem emelkedhettek

azon felül az isten- s emberszeretet és az erkölcsiség országának magaslataira.

Hála Istennek mi mégis csak felvilágosodottabb s boldogabb korban élünk. Előttünk az evangelium szövétneke világol; sok tévelygést eloszlatott már ennek fénye! Hogy mégis van előitélet, önzés, babona s tudatlanság, a melyek miatt sokan ma sem látnak, vagy látni nem akarnak, ez ne csüggeszszen. A felkelő nap is csak lassanként emelkedik fel az ég magaslatára, de biztosan felér: igy az igazság is lassanként ugyan, de feltartóztathatlanul halad elébb a maga utján. Az emberiség előbb-utóbb reájön arra a nagy igazságra, hogy az erkölcsiség neki nem felekezete, nem is faji öröke. Isten annak törvényét minden ember szivébe beoltotta. E törvény szüntelen hat, munkál nemünk boldogságára, az Alkotónak dicsőségére s a hol megértik annak Jézus által adott felséges magyarázatát és követik utasitását: „Ezt miveld és élsz!" ott szabaddá lesz a lelkiismeret, ez a szivekbe irt törvény, (Róm. 2: 15.) ott elenyésznek a válaszfalak, melyeket a betük és hitczikkelyek a zsidók és samaritánusok közt teremtettek; a külömböző nemzetek fiai egymásban testvérüket ismerik fel, gyermekeit azon egy mennyei Atyának, a ki azt akarja, hogy önzetlenséggel igyekezzünk a tökéletességre, felebarátaink és Istenünk megismerésére, hogy aztán a szeretetben járhassunk (Eféz. 5: 2.) mert „ez a tökéletesség kötele. (Kol. 3: 4.) Az Isten is szeretet. (I. Ján. 4: 8.) Amen.

XXXVIII.

Jézus mennybemenetele, mint a hüséges munka megjutalmazásának jelképe.

— Áldozócsütörtöki beszéd. —

Irta: Végh Mihály ravai lelkész.

Alapige: Luk. 24. r. 50, 51, 52. vv.

Ünnepet szentelni jöttünk fel ma e szent hajlékba keresztény hallgatóim! Feljöttünk, hogy a sziv és lélek magasztos érzései között szenteljük meg Jézus mennybemenetelének emlékét, egyikét amaz evangeliumi szép történeteknek, melyeken a buzgó keresztény sziv, édes sejtelmekkel telten elmereng. Jól esik lelkünknek

minden vonás felujitása a nagy próféta Jézusnak élettörténetéből, a ki az igazságért oly nemes elszántsággal küzdött s a tökéletes életre oly szép példát mutatott. Jól esik mintegy példázva látni e nap történetében, hogy ha a legszentebb és legmagasztosabb munkában töltött életfolyam, az emberi igazságtalanság miatt méltatlan szenvedések között törik is meg, — az isteni igazságosság jutalmazatlan nem hagyja, megdicsőitésben részesiti. Jól esik a jövő élet és halhatatlanság sejtelmét, mely nélkül sivár és rideg lenne a földi létnek minden öröme, ez ünnep által is táplálni és erősiteni szivünkben, hogy hitté válva serkentsen és lelkesitsen ama magasabb hivatás betöltésére, melyet Jézus e szavakban foglalt össze: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.“ (Máté 5: 48.)

A vallásos buzgóság szárnyain szálljon hát vissza lelkünk emlékezetével, e mai ünnepnapon, ama szent hajdankorba, hol a nagy Mester kedvencz tartózkodási helyén, az Olajfák hegyén tanitványaitól végbucsut veszen. Ime, ott áll körükben, szeretettel tekintve reájuk; szeretetének melegével intézi hozzájuk az utolsó tanácsokat, végső utasitásokat, habár talán a válás pillanatában, miként „a messze távozónak, — szive vérzik, szive fáj.“ És azután felemeli kezeit, hogy megáldja még egyszer és utoljára azokat, a kikkel szive és lelke oly annyira egybeforrva volt. És a „mint áldaná őket, töllök elszakadván, oda fölviteték.“ A magukra maradt tanitványok a válás nehéz pillanatában, talán a kétségbeesés kinos jajkiáltásával, avagy talán szivettépő néma fájdalommal tekintenek a távozó után, mignem szózatot hallanak, mely ezt mondja nekik: „Galileabeli férfiak mit állotok, nézvén a mennybe?“ És ők leborulván imádkozának s azután megtérének Jeruzsálembe, az evangeliumi történet előadása szerint.

Az ég felé tekintünk mi is e pillanatban lelki szemeinkkel keresztény hallgatóim! Szeretnénk betekinteni, annak az emberi tudás hatalma elől elzárt titkos rejtekébe. Óhajtanók megismerni ama hajlékokat, melyeket az Atya házában készitett Jézus, az őt hiven követők számára, de a melyeket „szem nem látott, sem fül nem hallott, embernek is gondolatjába nem mentek.“ (1. Kor. 2: 9.) Feszült várakozással vágyunk hallani szózatot, a mely érzékeink által felfogható magyarázatot adjon nekünk, a honnan jöttünk? hová megyünk? nagy kérdéseire. S talán látni óhajtanók még testi szemeinkkel is az áldozócsütörtöki esemény megvalósulását! . . . .

E pontnál keresztény hallgatóim! mig a csakis rideg valósá-

got. a szüntelen csak érzéke általfelfogható bizonyitékokat kereső, a hitetlenség elvesztéssel fenyegető örvényéhez sodortatik közel, addig a vallásos érzéssel ihletett sziv mintegy kielégitést, megnyugvást talál Pál apostollal e szavakban: „Elég neked az én kegyelmem.“ (II. Kor. 12: 9.)

A vallásos érzéssel ihletett sziv utmutatása mellett vizsgáljuk hát mi is az áldozócsütörtöki történetet, mely ekkor ugy tünik fel lelkünk előtt, mint:

Jelképe az önfeláldozással teljesitett élethivatás megjutalmazásának, a mely minket is hivatásunk odaadással való teljesitésére lelkesit.

I.

„Nekem azokban kell foglalatosnak lennem, melyek az én Atyámnak dolgai.“ (Luk. 2: 49.) „Én azért jöttem, hogy az igazságról bizonyságot tegyek.“ (Ján. 18: 37.) „Én vagyok az ut, az igazság és az élet, senki sem mehet az Atyához, hanem általam.“ (Ján. 14: 6.) „Azért tanitsatok minden népeket, hogy megtartsák azt a tudományt, melyet én parancsoltam nektek.“ (Mát. 24: 19.) Ezekben és ezekhez hasonló mondásaiban fejezte ki Jézus, azt a magasztos élethivatását, melyet maga elé tüzött az emberiség vallási felvilágositásában és erkölcsi nemesitésében. Ennek elérésére szentelte egész életét s dicső élete alkonyán nyugodt önérzettel mondhatta el: „Szent Atyám . . . a munkát elvégeztem.“ (Ján. 17: 4.)

És minő volt a munka, melyet Jézus elvégezett? . . .

Nem lehet feladatom ker. hallgatóim! ez alkalommal a Jézus előtti kor, vallási, erkölcsi és társadalmi viszonyainak részletes tárgyalását adnom. Elég annyit felemlitenem, hogy Jézus megjelenése előtt a lelki sötétség és tudatlanság utvesztőjében bolyongott az emberiség, óhajtva, vágyva, szüntelen keresve azt, a ki közel volt mindenkihez, de a kit megtalálni még sem tudott, mert elzárta tőle a léleknélküli külsőségek és üres szertartások tömkelege. Azok pedig, a kik hivatva lettek volna a helyes irány megjelölésére, magok is, részint tévtanoktól félrevezettetve, részint féltett önérdekből „az igazságot fogva tartották.“ (I. Rom. 1: 18.) Az aggódó kétség és reménytelenség borus érzete szállotta már meg a sziveket, kételkedve, ha vajjon eljön-e az időnek ama teljessége, melyről oly szent lelkesedéssel és édes biztatással jövendöltek a próféták?!

Ekkor lett kijelölve az isteni gondviselés által Jézus, az

emberiség boldogsága és üdvössége nagy müvének elvégzésére. Megjelenése, miként áldásos müködése, csendes volt és zajtalan. Megismervén az uralkodó vallási tévelygéseket és abból származó erkölcsi nyomort, hozzáfogott nagy munkájának végrehajtásához. Lelki szemeink előtt feltünik munkálkodása helyein.

Mintegy látni véljük, a mint a judeai pusztából, lelkének erejét és bátorságát kipróbáló önvizsgálódásai után megtér, s kiválasztott tanitványaival utra kél, hirdetni az üdvösség evangeliumát. Látni véljük, a mint ihletéstől sugárzó arcza, dicső alakja feltünik a magasztos kis sereg élén, most Galilea, Samaria, Judeának térein, majd Jeruzsálem, Kapernaum, Bethaniának utczáin; most a Jordán szent vize mellett, majd a Bethesda és Tiberiás tavának partjain, s mint „édes méz“ foly szájából a legszentebb igazságok tana. Hallani véljük a mint Jákób forrásánál elhangzik ajkáról, ama legdicsőbb kijelentés az Isten lényét és imádását illetőleg és a mint a hozzátóduló s őt szent áhitattal hallgató sokaságnak a Táborhegyen hirdeti a „boldogság tanát.“ Látni véljük, a mint vigasztalja a szegényeket, gyógyitja a betegeket, biztatja a bünösöket, felemeli az elesetteket és megdorgálja s megfenyegeti a képmutatókat és hitetleneket.

Csakis igy munkálkodva sikerülhetett a kereszténység legszentebb eszméit az emberi keblekben meggyökereztetnie. Csakis igy sikerülhetett, rövid három évi müködés után, a munkát, melyet magára vállalt, elvégeznie. És ő el is végezte azt, mert: a legfelsőbb lényről tisztább felfogást adva, Isten tökéletesebb ismeretére vezetett s az Isten tiszteletét az üres szertartások és léleknélküli külsőségek helyett a sziv belső tisztaságába helyezte. Vallását a minden erényeket magába foglaló szeretetre alapitván, egyetemessé tette, lerontván ama válaszfalakat, melyek addig nemzetet nemzettől, az embert embertársától elzárták. Felmutatta a lélek tehetségeiben birt drága kincseket, s ez által a külsőről a belsőre, az érzékiről a lelkire irányitotta a figyelmet. Feltüntette az emberi lélek magasztos nagyságát s önélete által az erkölcsi tökéletesedhetés felől teljes bizonyságot nyujtott. Az örökéletről és a lélek halhatatlanságáról pedig oly megnyugtató és megvigasztaló tanitásokat adott, a melyek megszabaditották az emberi lelket, az örök elmulás kinos gondolataitól.

E szent és magasztos tanok által oszlatta el az emberi lélek egét elboritó sötétséget; ezek által nyerte meg az ember üdvét és boldogságát; ezek által valósult meg isten országa e földön, megismerve az ember, hogy önkeblében hordja azt.

Minő szent és dicső munka volt ez s mégis mennyi küzdelem, szenvedés s mily kinos halál jutott Jézusnak osztályrészeül! Oh, mert feltünik lelkünk előtt az is, a mint az ármány és cselszövény, az emberi gonoszság és igazságtalanság hálót sző ellene: A mint busan sóhajtva mondja: „az ember fiának nincsen hová fejét lehajtania“ (Máté 8 : 20.) s esdeklőleg kéri a mennyei Atyát: „ha lehetséges, muljék el a keserü pohár.“ (Máté 26 : 39.) Feltünik lelkünk előtt, a mint a hálátlan néptömeg, melynek üdveért és boldogságáért szentelte életét, „feszitsd meg“ kiáltásaival sebzi meg nagy lelkét s a mint a Golgotha keresztjének iszonyu kinjai alatt megtörve sóhajt: „én Istenem miért hagyál el engem?“ (Máté 27 : 46.) S önkénytelenül is kérdi lelkünk: mi volt az az erő, a mely Jézust bátoritotta, hogy bár előre tudta sorsát, rendithetetlen bátorsággal állott meg kitüzött czélja mellett s élete feláldozásával is kész volt betölteni hivatását?

Ez erő ker. hallgatóim! az igazság és eszméi győzedelmében vetett hitén kivül a mennyei Atyába helyezett feltétlen bizodalma volt. Az a bizalom, mely küzdelmei közt sem lankad keblében soha, sőt hittel teljesen teszi a vallomást: „ha mindenek elhagynak is, nem vagyok egyedül, mert az Atya velem van.“ (Ján. 16 : 32.) Az a bizalom, mely kinos szenvedései között ellenségeiért is imádkozni késztette s az utolsó pillanatban is a mennyei szent Atya kezébe ajánlta lelkét.

Ez érzettől volt áthatva Jézus teljesen s ennek hatása fejlesztette ki benne az emberben oly nagy mértékben, az istenit. Ez érzettől áthatva élt és cselekedett, ugy a mint érzett és gondolkozott, cselekedve a jót nemcsak azért, mert önmagában véve jó, hanem, mert a mennyei Atya akaratával is egyezik. Ez érzet lelkének erősitője, vigasztalója, eledele volt, ajkaira adva ama szavakat is: „Én dicsőitettelek tégedet e földön, most annakokáért dicsőits meg engemet Atyám te magadnál.“ (Ján. 17 : 4, 5.) Lelkének teljességéből meg volt győződve arról, hogy hüséges munkálkodásáért, kiállott szenvedéseiért a mennyei Atyától jutalmat nyerend.

Jutalmát el is nyerte: eszméinek győzedelmét hirdeti a világ a vallási felvilágosultságban, az erkölcsök nemességében, a keresztény szeretet munkáiban! Jutalmát bizonyára elnyerte menynyei Atyjától is: hitünk sugalja, szivünk érzi, a mai ünnep hirdeti azt nekünk!

Az, hogy a mennyei Atyától nyert jutalmat a felolvasott alapigékben foglaltak szerint mutatja fel az evangelium, legke-

vésbbé sem feltünő előttünk ker. hallgatóim! Mi nagyon természetesnek találjuk, hogy a kinek szentül és nemesen folytatott életiért a hálás utódok tuláradó szeretete oly csudás eseményekkel jelöli meg születése és feltámadása körülményeit, annak megjutalmaztatását is csudálatos esemény előadása által érzékeltesse, azon kornak szokása és gondolkozásmódja szerint. Mi édes sejtelmek érzetével olvassuk az áldozócsütörtöki történetet hitünk világitása mellett, mely azt csak jelképéül tekinti az önfeláldozással teljesitett élethivatás megjutalmazásának, a mely:

II.

minket is hivatásunk odaadással való teljesitésére lelkesit.

Az ember Istentől munkára rendeltetett. Munka szakadatlan folyásában nyilvánul a természet élete is. Ez nekünk is magasztos hivatásunk. Munkálni lankadhatatlanul a nekünk adott erőkkel; hiven sáfárkodni a nyert talentumokkal; megállapodás nélkül haladni előbb és előbb az erkölcsi tökéletesedés utján, amaz örök isteni felé; felemelkedni a szellemi lét azon magaslatára, a hol lényünk mintegy az Istenség lényével egybeolvad: ez a mi legszentebb és legdicsőbb rendeltetésünk.

És látjuk is, hogy hivatásának eleget tenni, rendeltetését betölteni törekedve, miként küzd és munkál az ember. A bár lassu, de folytonos haladás nyoma ott van a külömböző korok szerint munkásságának minden térein. S ha ma az emberi munkásság eredményeit szemléljük az ipar, kereskedelem, tudomány, müvészet stb. csarnokaiban, mintegy szent ámulat foglalja el lelkünket, látván mennyire haladt előre az ember, amaz örök czél felé.

E haladást megtagadni a vallási és erkölcsi élet térein sem lehet, habár nagyon sok még a hiány és elérni való. Mert ha azok lényegükben változhatatlanok is, nyilvánulásaik alakjaiban a fokozatos fejlődés feltalálható. Legtökéletesebb alakjában a Jézus vallásában, a kereszténység magasztos eszméi mindinkább meghóditják a világot, oszlatva a lelki sötétséget a föld eddig ismeretlen részein lakóknál is, a minek legfényesebb bizonyitéka, hogy az evangelium több, mint háromszázötven nyelven hirdettetik. S korunkban a valódi tudománynyal kezet fogva, mert igazságaik egymással nem ellenkeznek, törekedik minél nagyobb világosságot árasztani s minél közelebb juttatni, amaz örök isteni felé.

Hivatásunknak eleget tenni, rendeltetésünket betölteni, törek-

vésünk nekünk is ker. hallgatóim! Munkásságunk külömböző térein, feltünik előttünk a kötelességek végtelen sora. Családi, társadalmi, egyházi élet körében számtalan teendő várakozik reánk és mi munkálunk. Munkálunk az igazság megismerése és megtalálásának szent vágyától lelkesitve. Munkálunk, sokszor minden reménye nélkül annak, hogy munkánknak sikerét, fáradozásainknak gyümölcsét, e földön jutalmát élvezhetnők. Munkálunk, habár gyakran nehéz szenvedés jut is osztályrészünkül, melyet talán gyarlóságaink, talán a sors csapása, talán az emberek méltatlansága és roszakarata okoz. S mi az, a mi ilyenkor küzdelmeink közt biztat és erősit, vigasztal és bátorit s tovább munkálni késztet?! Nemde, amaz előttünk tündöklő erkölcsi ideal, Jézusnak példája, kinek evangeliumából felénk is hangzik a biztató szó: „én vagyok az út, az élet, az igazság," „én példát adtam nektek," azért „kövessetek engem" és „ne féljetek azoktól, a kik csak a testet ölhetik meg," mert „jutalmatok bőséges lesz a mennyekben."

S valóban ugy is van ker. hallgatóim! mert ha be is van ojtva keblünk mélyébe az igazság utáni vágy, a mely miként a nap pályafutásában a többi égi testeket, aként vonzza és irányitja maga felé az érző, gondolkozó, akarat és cselekvési erőket; habár az örök igazság győzedelmébe vetett hitnek szentsége s az öntudatnak nyugodtsága legszebb jutalom is a földön, — mégis, a mi az emberi kebelre, az igazságért való küzdelmek között kibékitőleg és megnyugtatólag hat, nem más, mint az az édes sejtelem, hogy: „jutalmatok a mennyekben leend."

Ott van, ott kell legyen ez, egy vagy más alakban minden nemes érzésü ember kebelében, mert tökéletes élet vallásos hit nélkül nem képzelhető. Megnyugtatni pedig csak az a hit képes, a melyik az örök életről és ott nyerendő jutalomról reményt tud nyujtani.

Ez lelkesitette az apostolokat, hogy megtérve az Olajfák hegyéről, félelmet nem ismerő bátorsággal, lankadni nem tudó buzgósággal hirdessék nagy Mesterük tudományát s János apostol kivételével vértanui halált szenvedjenek!

Ez lelkesitette az első keresztényeket, hogy nem rettenve vissza az üldöztetésektől, hitükről bizonyságot tenni az erdők sürüjébe, barlangok rejtekébe is összegyüljenek, s ha üldözőik kezébe kerültek, a legiszonyubb szenvedések elviselésére is készek legyenek!

Ez lelkesitette a reformáczió dicső bajnokait annyira, hogy

máglya, vérpad, bitó, börtön és a „szent inquisitio“ borzalmat keltő itéletei sem tudták eltériteni az egyszer megismert igazság mellől!

Ez lelkesitette és lelkesiti ma is mindama nagy szellemeket, a kik az emberiség előhaladásának szent ügyét szivükön viselve, odaadással küzdöttek és küzdenek az isteni gondviselés által nekik kijelölt uton!

E hittel kebletekben munkálkodjatok és küzdjetek ti is az igaz uton ker. hallgatóim! Ez lelkesitsen hivatásotok odaadó teljesitésében. S ha talán nagy és dicső müveket nem alkothattok is, legkevésbbé se hasson az leverőleg reátok, mert a ki hivatásának abban a körben, bármily kicsiny legyen is az, a hová a gondviselés által helyeztetett, eleget tenni törekedett, a neki adott erőkkel és tehetségekkel hiven sáfárkodott, a megismert igazság mellett mindvégig kitartott, a mennyei Atyánál éppen ugy megnyeri jutalmát, mint az, a ki nagy és dicső müveket alkothatott. „Küzdj ember és bizva-bizzál.“ Amen.

XXXIX.

Az igazság lelke.

— Egyházi beszéd * —

Irta: Gál Miklós, budapesti lelkész.

Alapige: Ján. 16. r. 12—13. vv.

Alig van Jézus életében érdekesebb, fontosabb és nagyobb következményekkel járó időszak, mint a halálát közvetlenül megelőző. Nagy emberek utolsó szavait és tetteit rendesen a kegyelet különös zománczával szokta bevonni az utókor s méltán, mert egy hosszu élet tapasztalatának veleje van azokban lerakva s a meggyőződés igazságát oly álláspontról tükrözik vissza, mely a helyzet körülményeinél fogva minden önös érdeket kizár. Nincs módunkban eldönteni, meddig volt Jézus tanitványaival; de hogy vallásának legmélyebb igazságait a tanitványok Jézus életében fel nem fogták és át nem értették, arra az evangelium megdönthetetlen tanubizonyságot szolgáltat. Mig mennyei Atyjával való viszonyáról beszél, Filep jellemző korlátoltsággal és őszinteséggel kéri, hogy mutassa meg nekik az Atyát. Tamás hasonló szellem-

* Pünköst ünnepén is mondható.

ben jelenti ki, hogy nem tudja Mestere hova megy, hogyan tudhatná hát az odavezető utat. A kételkedés és kislelküség, mely e szavakban kifejezésre jut, okozhatott fájdalmat a Mesternek; de a prófétai látás, mely lelkében, kivált az utolsó napokban különös tiszta fénynyel világolt, megmondá neki, hogy a tanitványok lelkében borongó homály az ő halála s az ebben kifejezésre jutó áldozat nagysága által el fog oszolni. S nem is csalódott. Az igazságok, melyeket jelenlétében meg nem értettek, elemi erővel gyultak világosságra, mihelyt Ő nem volt többé velük. Az evangeliuma által elhintett mag bámulatos gyorsasággal nőtt követőinek lelkében. A Mester nyugodt, tiszta látása, rettenthetetlen lelke költözött a félénk, csüggedt tanitványokba, felrázta tétlenségükből s világra szóló hivatásuk öntudatát ébresztette fel bennük.

Mi volt e nemes munkájukban az ösztönző, a mozgató erő? Az igazság lelke, isten lelke vagy keresztény szólásmód szerint a szentlélek, melyről a keresztények óriási többségének hivatalos hitformája ma is azt tartja, hogy nemcsak Istentől származott, de ugyanazonos Istennel; mely hivatalos hitforma felett annyi vita volt a multban s melyért, bátran hozzátehetjük, az emberiségnek oly sok szenvedésen kellett átmennie. E kifejezések alatt mi nem értünk egyebet, mint az ember lelkesedését valami szép, nagy és nemes iránt.

Midőn az igazságérzet mennyei eredetének teljes fényében tör elő a lelkekből az igazságtalanság, jogtalanság vagy méltatlanság láttára; midőn a gyönge emberi lélek természetes határvonalai közül kiemelkedve, valami nagy czél követésére határozza magát s táplálékát mintegy mennyei forrásból látszik meriteni; midőn elválhatatlanul kapcsolja magát az emberiség örök érdekeihez s szakadatlan harczot folytat minden aljas, kicsinyes ellen, melynek éltető eleme a posvány; midőn kész feláldozni magát bármely pillanatban oly érdekekért, melyek végtelen magasságban állanak a testi élet oltalmának kötelessége fölött..... mindezen esetekben azt mondjuk, hogy a lélek az isteni erő sugallata, az igazság lelkének uralma alatt áll. E magasabbnemü lelkesülést, mely akadályt nem ismer, mely legjobban a küzdelmek hevében nő, már az emberiség gyermekkorában Isten befolyásának tulajdonitották. Kétségtelen, hogy Jézus ugyanezen isteni szellemet érti, midőn az igazság lelkéről szól tanitványainak. E szellem volt az öntudatos ember legszebb kiváltsága minden időben s e szellem lesz az öntudatos ember legszebb kiváltsága minden idők végéig.

Az igazság lelke isteni eredetü s növekvésében nyomon jár az emberi szellem fejlődésével.

Keresztény nézet szerént van egy bölcs, következetes és tökéletes világkormányzat, mely nemcsak a kültermészet összhangjában szemlélhető, hanem az emberiség történelmi fejlődésében is. E kormányzat az isteni szellem müve. A héber bölcs több ezer évvel ezelőtt látta e lelket, a mint lebeg a vizek felett, rendezi az ős chaosz ellentétes elemeit, elválasztja a világosságot a setétségtől s örökre megállapitja a dolgok rendjét. Mi örököltük az előttünk élt nemzedékek szellemi kincseit, rendelkezésünkre áll a multnak napjainkig felhalmozódott tapasztalata s ezért az isteni szellem hatását terjedelmesebb néző pontból vizsgálhatjuk. Nyomozhatjuk müködését az emberi nem történetének folyamán át avval a tanulsággal, hogy a gondviselés az emberiség nagy érdekei felett őrködni soha meg nem szünt. Ez isteni szellem lelkesitette nemünk legkiválóbbjait nagy és nemes munkáikban. Emberszeretet, hazafiság, önfeláldozás s minden más eszményi törekvés, e szellem müve.

Voltak idők, midőn majdnem általános nézet volt a keresztény egyházban, hogy a teremtés Atyja legnemesebb munkájától felfordnlt s hogy az emberiség nagyobb része századokon vagy évezredeken át az isteni szellem vezető és fejlesztő erejét nélkülözte; hogy csak Izrael választott népe volt az, melyre tekintetének kegysugara esett. Voltak idők, midőn sok kegyes ember hitte, hogy még a mi jó volt is egy Sokrates és Plátó életében, végeredményében az ördögre vezethető vissza; hogy Isten csak akkor kezdett kiengesztelődni az emberiség iránt, midőn ama fényes csillag Bethlehem fölött megjelent, jelezve, hogy a nagy átok az emberiségről elvétetett; hogy az emberek saját érdemük nélkül örökéletet nyerhetnek, pusztán a Jézus Krisztusban való hit által. E tanok alkották egykor a keresztény vallás lényegét s ámbár a szellemi világosság terjedésével merevségükből sokat vesztettek, mint külső válaszfalak ma is hatalmas befolyást gyakorolnak a felekezetiesség birodalmaiban.

Megegyeztethetők-é e tanok egy bölcs, jó és tökéletes Isten kormányzatával? Nézhette volna-e egy ily tulajdonokkal képzelt Isten egykedvüleg, hogy oly sokan általa teremtett gyermekei közül elvesznek egy bün átka alatt, melyben részük nem is lehetett? Még ha az eredeti világtervnek javitásra lett volna is szüksége, nem isteni, hanem csak legmagasabb emberi mértéket alkalmazva a kérdésre – annyi millió nemzedéket hagyhatott-é

oly sokáig sötétben tapogatózni egy jó Atya? E gondolat nem méltó Istenhez; nem méltó róla, mint mennyei Atyáról való felfogásunkhoz. Hisszük, hogy Isten mindig jelen volt a maga világositó, vezető, oktató lelkével gyermekei között.

Igaz, hogy voltak sötét időszakok, melyekben az ember az igazságtól igen messze távozott, de a jónak csirája teljesen kihalva nem volt soha. A legvadabb és legvérengzőbb századok gyakran szolgáltak lépcsőül egy magasabb haladás számára. Isten lelke minden helyzetben kiönti az emberre a szellemi világosság egy bizonyos mértékét; de e világosság mindig arányban áll az ember szellemi és értelmi fejlődésével. A Krisztust megelőző idők készitették az utat egy szebb és dicsőbb jövőhöz s azért megvan szükséges helyük az emberiség történetében. A Görögökben talán nem volt meg Izrael vallásának szellemi mélysége; de egy nép se tett többet az emberi elme legmagasabb erőinek kifejtésére. E nép készitette elő az utat ama szabadságra, melyet a világnak Jézus által kellett elnyernie. A rómaiak sokat tettek a különböző emberfajok, különböző gondolkozásmódok összehozására; ez által öntudatlanul müködve amaz evangelium érdekében, a mely nem ismer többé se zsidót, se görögöt, hanem egy közös emberi természetet, mely testvér; egységben kapcsol össze minden emberi lényt, mely gyermeki szeretettel köt mindnyájunkat egy közös mennyei Atyához.

Az ember szellemi természete legmagasabb tökéletesedését Jézus Krisztusban érte el. Az isteni szellem teljességéből a föld halandó fiai közül ő örökölt legtöbbet s az ő feladata volt szétárasztani azt másokra. Ő jól tudta, hogy ama fenkölt tehetségek, dicső erők és nemes ösztönök, melyek az emberi természet alapjaiban vannak lerakva, ha szunnyadó állapotban is, az isteni lélek alkotó részei. Ő ébresztette fel ezeket a szunnyadás álmából s az isteni világosság kicsiny szikrája magas lángokban gyult ki azok lelkében, a kik elsőkül nyerték az ihletés erejét a Mestertől. Ő tanitványait elhagyta; de ezeknek a Mesterre többé szükségük nem volt; az igazság ereje és lelke volt bennük s e legyőzhetetlen erő birtokában lettek a világ tanitói, az isteni gondviselés eszközei, a keresztény erény és szabadság apostolai, uj határjelzők a világ történetében.

* * *

Még sok dolgok vannak, a melyeket nektek kellene mondanom; de most el nem hordozhatjátok; mikor pedig eljő amaz,

az igazság lelke, minden igazságra vezérel titeket. E szavak magukban foglalják, hogy „az Isten lelke növekedő erő és hatalom“, a mint az ember lelkében megjelenik. Az embereknek az igazságról külömböző időkben külömböző felfogásuk volt; de a szellem, mely az igazság keresésére ösztönözte, mindig ugyanaz volt. Ennek oka az, hogy mint minden egyéb a szellemi és anyagi világban, az igazság elnyerése is a növekedés hosszu folyamatának van alávetve. A vallás és erkölcs birodalmában folytonos a tisztulás és finomodás. Ezért nem szabad egyik kor világosságánál mérlegelnünk egy másik kor tetteit.

A kereszténység nem törvénykönyv, mely a történet folyamában avval a szigoru meghagyással adatott az emberiségnek, hogy annak minden betüje az idők végéig örökkévaló és változhatatlan. Inkább „élő lélek“, melynek a különböző korok haladásával együtt kell szárnyalni. Gyávaság tehát visszarettennünk a tudomány felfedezéseitől és következtetéseitől s az uj világosság elől teljesen egy régmult idő eszmekörébe menekülni akarni. Ez természetellenes. Senki se élhet ma az első században; 19 század haladásával, fejlődésével s a felismert igazságok körének bővülésével számolnunk kell. Ezekben kell keresnünk az isteni világkormányzat utait, ha az ebben való hitet nem akarjuk martalékul dobni azoknak, a kik czélszerüséget és tervet a mindenség berendezésében látni nem akarnak. Egy bölcs világkormányzatban való hit, csak a mellett a hit mellett lehetséges, hogy a szellem, mely bármely kor igazságaiban diadalra jut, végeredményében Isten szelleme.

Midőn tehát valamely vallás nem felel meg többé egy kor kivánalmainak, vagy midőn hitrendszere összeütközésbe jő a felismert és általánosan elfogadott igazságok jelentékeny számával; midőn valamely vallás ugynevezett igazságai ellentétben állanak egy kor legnemesebb és legjobb képviselőinek meggyőződésével, az a vallás többé nem az igazság lelkének kifejezése. A gondviselés szüntelen előbb vezérli az emberiséget. Felfogásunk a mindenségről, a természet törvényeiről, földünkről, az ember multjáról, fejlődéséről és szerepéről a mindenségben — roppant változásokon ment át. Minden körülöttünk kétségbevonhatatlanul magán viseli a haladás jegyeit. Minden erőnk és tehetségünk előre ösztönöz. Vallásos természetünket se zárhatjuk el tehát a fejlődés elől. A kereszténységnek tehát, ha csakugyan a világ és emberiség vallása, birni kell azon sajátsággal, hogy minden igazságot, melyet valamely kor felfedezett, magába olvaszthasson s

azt az emberiség szellemi és erkölcsi emelésének nagy czéljára fordithassa. Mint örök és változhatatlan igazságok tanrendszere olyan lenne, mint egy bebalzsamozott mumia egy élő és tevékeny világban. A távoli mult egy érdekes emléke, hatás nélkül a kor szellemi életére.

Az emberiség hasonlit egy merész utazóhoz, ki ellenállhatatlan erő által ösztönözve, fennebb fennebb emelkedni igyekszik. Szemhatára minden lépéssel szélesedik; az alant elterülő vidékek szépsége összhangzatosabbá válik; a levegő tisztább és üdébb lesz. Az emelkedés — közeledés az Istenhez. A mit maga mögött hagyott, maga mögött hagyta örökre. Ne féltsük merészségéért; Isten lelke vezérli magasabb meg magasabb igazságokra. Oka az örökkévaló isteni tervben van, hogy az igazságot csak fokonként érje el. Ez áll a vallásra is. Jézus vallásának tehát a kor mozgató erői közt kell helyet foglalnia. Ha nem vezetheti előbb az emberiséget, hadd boruljon rá a feledés fátyla, vagy sorakozzék a mult érdekes emlékei közé. De mi azt hiszszük, hogy e vallás sajátos kitünősége épen minden időhöz és korhoz való alkalmazhatóságában áll, mert az emberi természet örök vonásaival esik egybe. Hadd vivja tehát e vallás harczát egyéb alapokon is, mint az isteni kijelentés és isteni ihletés ama korlátolt és szük értelemben, melyre régi idők gondolkozása szoritotta. Ha alapját örökkévaló isteni elemek alkotják, a vizsgálat legszigorubb próbáját is ki fogja állani s megujult fényben kerül ki az alól. S mi hiszszük, hogy a keresztény vallásnak nemcsak multja volt dicső; de a jövő, mely előtte áll, még szebb és dicsőbb. Formái és tanai elavulhatnak, lényege és szelleme az örökkévalósággal esik egybe. A mig az ember ember marad, a mig a sziv nemes érzésekkel dobog, a mig az elme fogékony lesz a gondolat és érzés mindent átható szépségei iránt — Jézus vallása elmulni nem fog.

Keressük tehát e vallás szellemét az igazi haladásban. A régi hitnézet, mely a nyomor-, szerencsétlenség- és földi sors egyenlőtlenségének minden feljajdulását a mennyország hitével akarta elhallgattatni — féligazság volt. Szintén féligazság az az uj nézet, mely az ember sorsát a földi léttel befejezettnek tekinti s azért a földi boldogulhatás eszközeinek és feltételeinek megszerzését tekinti az ember egyedüli czéljának. Az isteni gondviselés a két irány küzdelmében, középuton vezette az emberiséget korunk haladásának magaslatára. Drágán lenne azonban e haladás megvásárolva, ha fel kellene áldoznunk a hitet, reményt, az isteni gondviselésben való bizalmat és megnyugvást, melynek a minden-

ség vallásos szemlélete s a lélek halhatatlanságában való hit a forrása. Óvakodjunk a hamis prófétáktól, kik az isteni gondviselés vezető szellemét az emberiség sorsának intézésében megismerni nem akarják s a mindenség legelső lényéül az ember vagy emberiség bálványképét állitják.

De óvakodjunk azoktól is, a kik rég megismert és rég elfogadott igazságok elől ma is egy őskor világnézletének alapján álló hitnézeteik sánczai mögé vonulnak vissza, a kik különös merészséggel a világhaladás kerekeit ezredévekkel akarják viszszaforditani, vagy legalább is megállitni. A gondviselés, az igazság lelke ellen vétkeznek, mely az emberiséget nélkülök és ellenök folyvást előbb vezeti. E lélek lénye folytonos emelkedés, fejlődés és tökéletesedés. Ez igazság megismerésében s utainak hü követésében áll az ember rendeltetésének betöltése. Amen.

XL.

A pünkösti szent lélek.

— Egyházi beszéd. —

Irta: Fazakas Lajos nyárád-sztent-mártoni lelkész.

Alapige: Csel. 2. r., 4. v. „Megtelének mindnyájan szentlélekkel."

Oh milyen nagyszerü lehetett az első pünköst! Már tizedik napja, hogy az apostolok magukra vannak, árván, vigasztalatlanul; hisz a ki őket oktatta s az élet szenvedéseinek nyugodt elviselésére bátoritotta, elragadtatott szemeik elől örökre. Mindenik olyan levert, csüggeteg, olyan félénk, mint a kis gyermekek, ha nevelőjük, kivel mindig együtt voltak, eltávozott. Még Péter is, ki bátor volt a nevelő oldala mellett, lehajtott fővel, csüggetegen ül. Egy hangját nem lehet egynek is hallani. S ime egyszerre csodálatos változás! Arczuk derülni kezd. Szemeik előtt képek vonulnak el, magasztos képek az eltávozott Mester dicső életéből. Ugy tetszik, mintha hallanák szavait, melyek oly üditő hatást gyakoroltak lelkeikre. És mintha most minden szava egy-egy szemrehányás lenne hozzájuk.

Hát ilyen nemzedéket nevelt az Idvezitő, az a feledhetetlen Mester, kinél szentebb, igazabb nem volt soha senki? Hát ilyen hálátlan tanitványok legyenek ők, oly félénkek, kislelküek, kik feledik azt az ihlett férfiut, ki bátor volt a tenger dühöngő hullámai között is s nyugodtan türte a keresztrefeszités rettentő kinjait is?!

Oh hiszen akkor vége mindennek, a miért a nagy Mester élt, vége azoknak a magasztos eszméknek, melyekért ő életét is feláldozni kész volt. Az nem lehet, az hálátlanság lenne, megtagadása a szentnek, az igaznak, sárbatapodása a legszentebb eszméknek s fölszabaditása az önző lelkeknek, kik csak e földnek, e föld muló javainak élnek s azt hirdetik, hogy balgák, esztelenek mindazok, kik az eszmék szolgálatában töltik el életöket, meritik ki erejöket.

S e gondolatok közepette átváltoznak. Szivök mind hangosabban dobog; ereikben a vér ujra elevenebben lüktet. A félelem a csüggetegség eltávozik lelkükből. A legbátrabb, a lelkesek között a leglelkesebb Péter arcza kigyul. Szemei a lelkesedés szikráit szórják szét. Majd beszélni kezd, mint a Mester: „Mit féltek oh kicsinyhitüek.“ Talpra! Itt az idő, hogy tanubizonyságai legyünk annak, hogy a nagy Mestert ismertük, hogy eszméi magasztosságán lelkesedjünk.

Az idő eljött, hogy ne féljünk.

És e lelkesedés lángoló tüzként terjed egyik lélekből a másikba. A gyávákból hősök lettek s megtelének mindnyájan szentlélekkel s mint lelkesült férfiak megalapiták az első ker. egyházat. Ez volt az első pünköst története!

E magasztos, megható történet emlékét, ma kétezer év multán megujitva, engedjétek meg, hogy két kérdést tegyek fel:

1-ször. Van-é ma szent lélek?

2-szor. Bizhatunk-e hatásaiban a jövőt illetőleg?

Mig a két kérdésre felelek, legyetek türelemmel.

I.

A mai kor felett nem akarok pálczát törni, mert tudom, hogy igaza van a bölcsnek: a mi most van, csak az, a mi már meg volt, s mert tudom, hogy: „mindig igy volt e világi élet, egyszer fázott, máskor lángban égett.“

A mai kor csak kiszélesiti, kibőviti minden irányban eszméit, hogy legyen minden cselekvés szabadabb, korlátlanabb, minden segély közönségesebb s mig az első pünköst alkalmával csak

egy nehány hü tanitványt szállott meg a szent lelkesedés s csak utánnuk a sokaságot, ma már azt hiszem többen akadnának, kiknek arczuk kigyul, szivök hangosan ver, ha az örök eszmék szépségéről, hatalmáról, nagy erejéről kellene beszélniök. De azért aránylag ma sem áll előbb a keresztény társadalom a lényeget illetőleg, mint az első keresztények kicsiny serge.

Ritka korunkban az a szent lelkesedés, mely meg volt az első pünköst szónokaiban s hallgatóiban; ritka az a lelki erő, mely elveiért, meggyőződéséért szembeszáll még a halállal is, s alig található fel az a bátorság, melyről az Idvezitő azt mondta: „Ne féljetek azoktól, kik a testet ölik meg, mert meg nem ölhetik a lelket.“

Van igaz egy lelkesedés, a vagyon, a gazdaságra való erős hajlam, mely szenvedélyesebb versenyt szül mindennél. Meg van a nyerészkedő, a durva szellem, a lázas és kielégithetlen vágy, mely a csalást, a bukást, a bizalmatlanságot megszaporitotta s a lelkesedést igen alászállitotta, ugy hogy, önfeláldozásból, „hideg számitás és érdek nélkül kevesen teszik ma a jót, az igazat, az istenit.“

Nem arra mutat az is, hogy naponként hallunk ilyes nyilatkozatokat: „Miért áldozzak a közügy oltárára, hiszen abból semmi hasznom sincs, mig ha felebarátommal teszek jót, legalább jutalmát látom.“

Nem arra mutat az is, hogy a családi életben is nem azt keresik, hogy két sziv egygyé legyen, hanem a főelv ez: vajjon mennyi alkalmat ad a családi élet a kényelemre, fennhéjázásra, a gőgre, a hatalomra?!

Nem arra mutat-e az is, hogy manapság az emberek többnyire nem a vallás éltető lelkét féltik, hanem a vagyont, a kényelmet, s alig van meg már az igazságnak az a szépsége, finom zománcza, melyet letörölni nem lehet, alig van az emberi lelkekben annyi erő, hogy őszintén törekedjenek megismerni az igazságot; tiszteljék annak méltóságát s ragaszkodjanak ahoz szivvel, lélekkel?

Szomoru, lelket gyötrő állapot ez, hogy a társadalom ugy elmerült az anyagiasságba s nem ismer más czélt, mint hogy kincset kincsre halmozzon, a mi pedig az emberből rabszolgát teremt, kinek reggeltől estig folytonosan izzadnia kell a lelketölő munkában. Ezért mondja a halhatatlan Channing: „Rosz ismertető jele a korszaknak az, hogy a lelkeket csaknem egészen a földi és mulandó érdekek bilincselték le. Leverő gondolat, hogy a lélek

végetlen tehetségeinek, ne legyen magasabb czéljok, mint a ruhaszerzés, a gyomortöltés s a ranghoz illő életmód." A hol ez irány uralkodik a lelkek felett, ott hiába keresnők a szent lelket.

De lássuk

II.

Bizhatunk-e hatásaiban a jövőt illetőleg? avagy elcsüggedjünk?

Az Idvezitő életében s halála után fojtó és halált lehelő légkör árasztotta volt el a világot. Az emberek feledték vagy megtapodták az életirányt, mely a magasba vezet, megtapodták az eszméket, melyekért az Idvezitő élt s magát feláldozni is kész volt s ime egy nehány ember uj irányt ad az emberiség fejlődésének, felrázza őket a mély álomból.

Hát ma azért, hogy az anyagiasság uralkodik a világ felett, vajjon kétségbeessünk nemünk felett, bizalmatlanok legyünk a jó győzelmében?

Nem! A tulságos aggodalomra nincsen ok. Ez a világ kiforrja magát és az anyagot meg fogja szentelni a lélek, mert a mozgalmak, melyeket látunk, komoly irányuak, messze kihatók s kezességül szolgálnak egy jobb jövőre.

El fog jőni az idő, midőn a lelkesedésnek pünkösti kitörését meglátjuk, mert az emberi szellem nincsen egészen megromolva; el fog jőni az idő, midőn az eszmékérti őszinte lelkesedés kiveri a férfiu lelkéből a nyereséghajhászat emésztő gondját s a nőéből a látszat szeretetét; midőn az örömet a családi tüzhely körül keresik, mert a szeretet lelkesedése sugározza be azt, megerősitvén a férj és nő, a szülők és gyermekek közötti kötelékeket.

Az isteni gondviselés minden időben, mondjuk ki szabatosabban — minden tizedben küld egy-egy nemes szivet, ki megtelik szent lelkesedéssel, mint Péter s a lelkesedés terjed, mint a láng s ujjászüli a viselt világot, kiégetvén gyökerestől a haszontalan gyomot, hogy annál dusabban hajtson ki a nemes s közhasznu növényzet.

Mikor a szükség nagy, előállanak a Berdék, a Dersik, kik az anyagot megszentelik magasan szárnyaló lelkesedésükkel s megmentik az elsülyedéstől a kicsiny sajkát. S ezek nyomába lépnek többen, mert bátran kimondhatjuk, hogy a mai korban még több áldozatkészséggel találkozunk, mint a multban; munkatürőbbek, munkaszeretőbbek vagyunk általában véve, csak a jók, a nemesen gondolkozók ne csüggedjenek, ha lassan terjed is a jó,

mert a növekedés, az előhaladás a gondviselés dolga, ki az igazak ügyét jóra vezeti.

* * *

Ker. hivek! Az első pünköstöt a szeretet hatalma teremtette. Ha van korunknak sok gyengesége, eljön megint a mindenható szeretet s teremt uj, csodás, szép világot. Reményünk lehet, hogy az anyagiasság felé törekvést a szellemiek utáni vágy is követni fogja, mely megszenteli és diadalra vezeti az Isten szent ügyét.

Csak tovább ne menjünk, az anyagi iránti szeretetünkben, hanem törekedjünk komolyan a mi lelkünk, a gondolkozó halhatatlan lélek kimüvelésére, hogy legyünk nemes, önzetlen lények. Gyuljon szent lángra bennünk az eszmék, a jó, szép, az igaz szeretete, hogy rólunk elmondhassa az utókor: Megtelének mindnyájan szentlélekkel. Amen. u

Ezeket pedig mikor hallották volna, szivökben megkeseredének, és mondának Péternek és a több apostoloknak: Mit cselekedjünk, atyámfiai, férfiak.— Péter pedig monda nékik: Térjetek és keresztelkedjetek meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek bocsánatjára és veszitek a szent Lélek ajándékát. A kik azért örömest vették az ő beszédét, megkeresztelkedének; és hozzájok csatlakozék azon a napon mintegy háromezer lélek.

XLI.

Mit cselekedjünk?

— Pünkösti beszéd. —

Irta: Németh István alsó-siménfalvi lelkész.

Csel. II. 37, 38, 41.

Valamely dolog vagy esemény valódi értékét csak ugy tudjuk helyesen itélni meg, ha azt egy ahhoz hasonló vagy ugyanoly nemü dologgal, eseménynyel hasonlitjuk össze, s az összehasonlitás alapján látható különbséget mérlegeljük. Pünkösti ünnepünk értékét is legjobban csak ugy itélhetjük meg, ha ezt az első pünkösttel s az ezen véghez viendő cselekvényeinket az első keresztényekével hasonlitjuk össze. Igaz ugyan, hogy az első és a mai pünkösti ünnepek között hasonlitást tenni háládatlan munkának látszik s ugy tünik fel, mintha valaminek kezdete és vége között akarnánk különbséget tenni. De én korántsem az idők és viszonyok, nem az azokban élt és élő emberek között, hanem csupán a pünkösti ünnephez füződött és füződő érzelmek között akarom megtenni az összehasonlitást k. afiai. Megteszem

pedig azért, hogy neveljem buzgóságunkat, ha az összehasonlitás a mai pünköst előnyére találna kiütni. Végső esetben pedig megteszem azért, hogy mulasztásaink pótlására serkenjünk, ha netalán az első pünköstté lenne a diadal.

Nem emlitem tehát, hogy az első pünkösti prédikátor egy egyszerü halász, és nagyon is kevés tudománynyal ékeskedő ember volt. Nem kutatom az okát annak, hogy egyszerü és egyetlen szónoklatára is hogyan térhetett meg három ezer lélek, a mikor ma szónoklás tudományában jártas prédikátorok három ezeret is beszélhetnek, a mig bár egy hallgatót is megtéritenek. Az idők és viszonyok oly különbözők a mult és jelen között, hogy a különbség is az eredményben könnyen érthető. Van azonban egy körülmény, a melyet az összehasonlitásra alapul vehetünk. Kérdezhetjük ugyanis, hogy a mai kereszténység mutat-e föl oly szent lelkesedést, olyan lelki örömet, mint az Ur Jézus első követői? Az a tudat, hogy az Ur Jézus által hirdetett eszméket ujra szülte az igazság pünkösti szent lelke, és az ujra született eszmék azóta az emberi mivelődést ma is vezetik: indit-é minket legalább az azok emlékére szentelt ünnepen pünkösti örömre?!... Valljuk meg afiai, hogy nem!! Valljuk meg, hogy mi a pünkösti eszmék hirdetői, a tanitványok utódai nem félünk a nagy Mester szomoru jóslatától: „E világon nyomoruságtok leszen“! Valljuk meg, hogy titeket hallgatókat sem rettentvén a régiekhez ragaszkodó hatalom fegyvere: a vérrel szerzett nagy örökség békés élvezetében mindkét fél a közönyösség párnáin érezzük jól magunkat. Nincsen elég Péter apostol, ki a megfeszitett názárethi Jézust prédikálja; nincsen elég hallgató, a kik ezeket hallván, „sziveikben megkeseredjenek.“ Pedig afiai, korántsem dicsekedhetünk azzal, hogy az Ur Jézustól maradt örökségünk épen van. Meg-megtámadja a hitetlenség és közönyösség bünös hadserge, s ma-holnap az első pünkösti szentlélekre lesz szükségünk, hogy keresztény elődeink örökségét a maga tisztaságában láthassuk.

De hát „mit cselekedjünk atyámfiai“?

Cselekedjük atyámfiai azt, „hogy emelkedjünk fel a hitetlenség és közönyösség mai párnáiról arra a szellemi magaslatra, a melyen az Ur Jézus és az ő első követői állottak és tegyük pünkösti ünnepünket az első pünkösthöz mindenben hasonló lelkesedés ünnepévé“: Keresztelkedjünk meg a bünök bocsánatára

I. Hittel hirdetvén

II. Cselekedeteinkkel követvén a Krisztust.

Milyen legyen már e hit és cselekedet, ezt fogom igen röviden érinteni a szent leczke alapján és szives figyelmetek alatt.

I.

Minden uj eszmének, minden uj intézménynek védelemre van szüksége, hogy a különböző gondolkozásu emberek között átalánosan tért hódithasson. A legegyszerübb és legérthetőbb eszme sem tud hóditani hirdetők és védők nélkül. Tudta ezt nagyon jól az Ur Jézus is. Ámbár hogy érthetően számtalanszor mondotta: „az én országom nem e világból való“, gyakran ismételte: „az Isten lélek“; egyszerüen és könnyen felfoghatóvá tette, hogy az ő országát, az Istent mint szellemi valóságot csak azok ismerik fel, a kik egymást szeretvén, lesznek az ő követői: mégis jónak látta gondoskodni olyanokról, a kik halála után is védjék őt és tanait. Előhivta azért Pétert, a halászt, ki erős nevével és jelleme szilárdságával az ő követőjéül lenni, lehetni biztositékot nyujtott, s megismertetvén vele az országot és annak Fővalóságát: az naptól kezdve emberek halászásával bizza meg őt.

S ime ez a kiválasztott gyáva tanitvány, a kit Mestere jelenlétében a legkisebb tengeri zivatar is megfélemlitett; a ki egy szolgáló leány szavára megtagadja őt, hogy soha sem ismeré: később az elhagyatottság pillanatában hőssé válik. Abban a tudatban, hogy egy szent örökség védelme most az ő kötelessége: az előre megjósolt pillanatban szólni, beszélni, könyörögni, követelni kezd. Hirdeti azt, a kit az irigykedő ármány elhallgattatott, megfeszitett. Beszéde mozgásba hozza a hitetlenek keblét, felgyujtotta a szunnyadók hitét, lángra lobbantá a hivők seregét: s a szent lelkesedés hatalma háromezeret vezet a keresztségre, a Krisztus egyházának megalapitására s csakugyan bebizonyitá: „Uram, te tudod, hogy szeretlek tégedet.“

Ilyen hirdetőkre van szükség ma is afiai a Krisztus egyházában. Csakis a Péter apostoléhoz hasonló lelkesültség képes arra, hogy részint a félremagyarázott tudomány romboló hatásait, részint az azóta nagyot változott kor és izlés szülte közönyt a lelki élet mezején ellensulyozza s a tiszta hitet fentartsa. És oh ne mondjátok, hogy ezeket a hirdetőket ma feltaláljátok!! Fel kellene találni igaz, mert az ilyenek kiképzésére sok iskola van. A tudományos ismeretek számos eszközei, a szivre hatás számos módjai és formái állanak a hirdetők rendelkezésére, s ha ezek segélyével sem tudunk ma lelkesiteni, követőket szerezni a krisztusi eszmék számára: ennek afiai egyik főoka abban rejlik, hogy a

hirdetőket is meghóditotta az eszmény, a sziv, a lélek, a szellem ellensége: az anyag és a test. A tudományos ismeretek a bibliai történetek szószerinti valóságát megingatván, a hirdetőket is mint ingadozókat magukkal ragadták s ők a megmenekülés kedvéért azt dobják martalékul, a mi még megtartható lenne: az eszményt. Feláldozunk — bizony — a napi, a világi dicsőségért gyakran hitet és bizalmat. Belemerülünk ideig-óráig folytatott küzdés után mi is a kor közönyének tengerébe. Csakhogy erős, küzdelemre képes jellemek nélkül nem lesz pünkösti történet. Péter apostolok kellenek, a kik hirdessék az ellenség táborában is a Krisztust, a ki „tegnap és ma ugyanaz, s mindörökké is az leszen.“ Apostolok kellenek, a kiket a szabadvizsgálódás terén is a Krisztus eszméihez füződő ragaszkodás vezessen. Apostolok kellenek, a kiket a tudományos ismeretek sem téritenek le az erkölcsi világ hitéről és bizalmáról. Apostolok kellenek, a kik e hit és bizalom alapján elmondani merészeljék: „Uram, ha mindenek elhagynak is, de én soha meg nem tagadlak.“ Apostolok kellenek, a kik hittel, szivvel és lelki meggyőződéssel hirdessék a Krisztust.

II.

Csakhogy követők is kellenek, a kik az apostoli lelkesedésből meritett szavak hallatára, sziveikben megkeseredjenek s megkeseredvén megkeresztelkedjenek. És itt nehogy azzal a kifogással éljen valaki, mintha már keresztény lévén — keresztségre nincs szükség. Mert hát hol vannak a mai pünkösti sokaság között, a kiknek az első keresztényekéhez hasonlólag szivök és lelkök egy volna. Egyetért-e ma a sokaság abban a hitben: „az Isten lélek“? Egyek-e az emberek a lélekben és igazságban való imádkozásnál? Ember emberrel, testvér testvérrel, férj feleséggel, apa fiával szeretik-e egymást, ugy, hogy arról a Jézus tanitványaiként felismernék az emberek? Ellenkezőleg nem az Isten lételének megtagadásáig megy-e el sok ember, midőn sorsa és helyzete nem szive óhajtása szerint foly? Nem találkoznak-e az apostolok olyan hallgatóra is, a ki az erkölcsi világrend helyett az anyag és erő világát vitatja?

Hol van hát a sokaság, mely önmagáért bár zugolódás nélkül áldoz az egyház, az iskola és az állam oltárán? Hol van, hova lett a lelkesedés szent tüze, mely az ősök, az elsők felebaráti áldozatkészségét csak megközeliteni is tudná? Áldozza-é fel ma hitéért és meggyőződéséért valaki vagyonát???!!

Van — tagadhatatlanul ma is igen sok példája a lelkesedés

nek. Vannak keresztényes tettek, a melyek bámulatra ragadnak, tiszteletünket érdemlik. De eltekintve attól, hogy azok nagy része hiuságon, dicsvágyon alapszik: tagadom, hogy a krisztusi eszmék iránti szereteten alapulnának; legalább is kétségbe vonom, hogy ez a szeretet haladott volna annyit, a mennyit az első keresztények idejétől mostanig haladnia kellett volna.

Már pedig az apáktól nyert örökséget csak megtartani és nem szaporitani, ez magában véve nem nagy érdem, Az ős kereszténység szellemi örökségét sokasitott mennyiségben felmutatni, ez volna igazi követése a Krisztusnak.

*

Azért hát afiai keseredjünk meg sziveinkben e szent napon. Buzduljunk fel egyfelől az Ur Jézus eszméinek hirdetésére. Hirdessük azt hittel, bizalommal és tántorithatlan odaadással. Cselekedjük annak cselekedeteit, a ki példát adott nekünk, hogy a mit ő cselekedett, mi is azt cselekedjük.

Tegyünk szent fogadást, hogy Istennek, mint szellemi Valóságnak lételét elismerjük, hisszük és valljuk. Tegyünk szent fogadást, hogy az ő tiszteletére épült hajlékot gyakran látogatván: az ő szent szine előtt buzdulni óhajtunk, az egyház, a haza és iskola oltárán tehetségünk szerint áldozni. Fogadjuk fel, hogy Megváltónk tanitásait cselekedeteinkkel követjük s ezek által tesszük pünkösti ünnepünket az igazság és Isten országa győzelmének ünnepévé. Amen.

XLII.

A lélek munkássága az emberben.

— Pünkösti beszéd. —

Irta: **Boér Lajos** bözödi lelkész.

Alapige: János ev. III. r. 16—21. vv.

Elhangzottak rendre a nagy világ bölcs Alkotójának ajkiról a teremtés nagyszerü igéi, és lett a semmiségből e pompás világ, — lett a mindenség, melyet még egyszer áttekintve, — „látá, hogy az jó volna.“ Ezt irja a teremtés történetének bölcs irója. (I. Móz. I: 25.)

A nagy mü kész és jó; de még is ugy tetszik, nincsen egészen befejezve, — hiányzik még — szükséges még valami, hogy a nagy mü egész legyen, — a korona még hiányzott róla. A bölcs Alkotó látá a hiányt, s csakhamar elhangzék a teremtés utolsó nagy igéje is: legyen ember — „teremtsünk embert a mi ábrázatunkra és a mi hasonlatosságunkra“, hogy uralkodjék a föld minden lényein és legyen az boldog.

A végetlen isteni szeretet igéje ténnyé vált: lett és boldog lett minden teremtmény — az vala az ember is, — csak szeretni tudott még, csak a szeretetet látá maga körül müködni — a szeretet szavát hallá mindig Teremtőjétől is. Ah, az ártatlan gyermek is még csak szeretni tud!

Az Istennek azonban nemcsak a szeretet, hanem épen ugy az okosság, a bölcsesség is főtulajdona; az ember pedig az Isten képére és hasonlatosságára lévén teremtve, az okosság és bölcsesség magva is el vala vetve az ő lényében s a mint fejlődött, kezdé érezni, hogy ő többet is tudna — többet is óhajtana tudni, mint csak szeretni. Az ember ismerni vágyott szeretete tárgyát, — bölcsesség után vágyott: im a lélek megkezdi benne munkásságát. De a lélek ezen munkásságával egyszerre, sőt annál még hamarább kezdnek fejlődni az emberben a test vágyai — kivánságai. A test is eléáll még korábban a maga bölcsességével s ösztönzi az embert, hogy az ő vágyait teljesitse. Az emberi kebelben e szerént harcz támad, — a lélek küzd a test bölcselkedése ellen, mig végre ennek még is sikerül amazt háttérbe szoritani s az embert a maga vágyai követésére birni. Igy követi el az ember az első bünt. De kérdhetjük: miért ez bün, hiszen az ember, ha bölcsesség után törekszik, az nem bün, sőt erény?

Igen ám. de értsük meg mekkora a külömbség a test bölcsessége közt, mely bün, — és a lélek bölcsessége közt, mely erény: „A test bölcsessége halál; a léleknek pedig bölcsessége élet és békesség. Mert a testnek bölcsessége ellensége Istennek: mert az Isten törvényének nem enged; mert nem is lehet.“ Igy magyarázza ezt Pál apostol Rom. VIII. r. 6—7. versekben. Ily értelemben magyarázza Idvezitőnk is, midőn azt mondja — mint hallók — a szent leczke szavában: „Ez pedig a kárhoztatás, hogy világosság jött a világra; de az emberek inkább szerették a setétséget, hogynem a világosságot: mert cselekedeteik gonoszok valának“: t. i. a test bölcsességének cselekedetei.

A testnek ezen bölcsességét legyőzni, az embereket ugy-

szólva a lelki munkásságra való ébresztés által — ujjáteremteni, őket a lélek sugalmainak, bölcsességének követésére birni, s igy előttük a valódi emberi élet utait feltárni küldé az Isten Jézust e világra. Mert a világ annyira elmerült vala a test bölcsességében, hogy azt kérdé még egy király is: kicsoda az Isten, hogy engedjek neki? azt kérdé még egy törvénybiró is, micsoda az igazság? De Isten nem akará mégis, hogy a világ elveszszen, sőt inkább „ugy szereté még ekkor is, hogy az ő egyetlen egyszülött fiát adná, hogy minden valaki hiszen el ne veszszen, hanem örökéletet vegyen. Mert nem azért bocsátá Isten az ő fiát e világra, hogy kárhoztassa e világot, hanem hogy megtartassék e világ ő általa.“ — Jézusban — mint mondja az evangelista — igenis világosság jött a világra, a lélek előtt feltárul az igaz bölcsességhez vezető ut, és ő benne ő általa megmutatja az isteni szellem, a lélek, hogy minő munkát végezhet. Őt látva, szavaira, tetteire emlékezve nemde önkéntelenül is felmerül előttünk az a kérdés, hogy hát bennünk, kik ha kisebb mértékben is, de szintugy isteni lélekkel vagyunk felruházva, részesek vagyunk vele a szentlélek ajándékában, bennünk — mondom — valjon munkál-e az a lélek, és ha igen: mikben tapasztalhatjuk leginkább napjainkban a lélek munkásságát? Tapasztalhatjuk ezt atyámfiai

I.

A világosság után való törekvésben. Midőn a nap tiszta fényben felemelkedik láthatárunkra, ragyogó sugarai mindent megvilágositanak körülöttünk. Krisztus, mint az igazság napja tünt fel a lelki élet világában, s megvilágositó igaz beszédeivel, tanitásaival mindazt mit hinni és cselekedni kell. Sokaknak szemét sérté ugyan a tiszta fényü világosság, s törekvéseiket arra irányzák, hogy ezen világosságot elnyomják; de minden fáradságuk ugy meghiusult, mintha arra törekednék valaki, hogy a nap sugarait kioltsa, vagy megakadályozza azt, hogy azok nyilt ablakon át ne hassanak. A kijelentés igaz világát az igazságra, világosságra vágyó lélek előtt eloltani nem lehet. Az igazság, a világosság bármily küzdelmek között is kivivja jogait.

De mintha később maguk a fénysugarak szórtak volna valahonnan maguk elé homályt, — Krisztus tiszta világos tanait azok kezdik elhomályositani, kik magukat világosság fiainak — Krisztus helytartóinak nevezik. Emberi önző és téves tanokat kezde-

nek vegyiteni az eredeti tiszta igazság közé. homályt törekednek vinni a lélek szemei elé. — A világ egy darab ideig szeme huny a visszaélések — a szemfényvesztések felett; de végre felszólal nehány romlatlan kebelben a lélek, és szava azon korban visszhangra talál: ezer ajkról hangzik egyszerre: világosságot — világosságot! s e szavakat és kivánalmat a kinzó eszközök réme s máglyák tüze sem képesek elfojtani.

Az emberiség lassubb vagy sebesebb léptekkel, de folytonosan halad, haladnia kell előre a tökéletesedés felé. Ez pedig igaz, tiszta, józan vallásosság s annak megfelelő erkölcsös élet által lehet. Az igaz vallásosság pedig nem áll vak hitben, ábrándos képekben, testsanyargatásokban, hanem az Isten azon akaratjának teljesitésében, a mely a felvilágosodott józan értelemben, a jó lelkiismeretben, a nemes jó szivben Krisztus tanaival összhangzólag be van irva. Ezen kivül amazok soha nem vezethetnek örök életre, üdvre. Azokat sehol soha nem kivánja Jézus és az evangelium; sőt inkább azt mondja: „mindeneket megvizsgáljatok, hogy a mi jó, azt megtartsátok. „Jézus az örök élet feltételéül azt teszi, hogy megismerjék az emberek Istent, amaz egyedül igaz Istennek, és megismerjék a kit elbocsátott, a Jézus Krisztust (Ján. ev. 17 : 3.) Isten pedig lélek és világosságban lakozik, azért tehát csak a lélek és csak világosságban ismerheti meg.

Igaz vallásosság nem lehet igaz hit nélkül, az igaz hitnek pedig megint szükséges feltétele a világosság, mert hiszen avagy lehet-e igaz hitünk abban, kit világosan nem ismerünk?

A léleknek világosság kell, hogy igaz, tiszta és boldogitó hitet alkosson magának, világositására pedig a külső tárgyak csak annyiban folynak be, a mennyiben a belső munkálkodásra ösztönt adnak s magában a vallás is — mint a lélek felvilágositásának napja — csak annyiban és ugy elégitheti ki a lélek világosság után való vágyát, a mennyiben magunk vagyunk meggyőződve annak igazságairól. Ezen meggyőződés pedig a léleknek önmunkássága által történik, s igy a tiszta világos hit a lélek öntudatos munkásságának következménye. Minél tisztább, világosabb vallásunk, annál szembetünőbben mutatja a lélek munkásságát bennünk. A mint pedig a lélek tiszta, saját meggyőződésével összhangzó hitet, vallást nyert, azonnal teljesiteni vágyik azon kötelességeket is, melyeket ezen vallás eleibe szab.

A Jézus tudományán alapuló igaz és világos vallásban — mely lelkünk vágyaival összhangzik — legfőbb szabály, legfőbb kötelesség a szeretet, lássuk azért

II.

A szentlélek munkásságát a szeretetben, különösen pedig az atyafiui szeretetben.

A léleknek azon munkássága, mely abban nyilvánul, hogy minden cselekedetet a már előtte tiszta világos vallás szabályai szerint intézze — kiterjed az egész erkölcsi életre, és pedig nemcsak a külső cselekedetekre, hanem a legbensőbb munkásságokra, ösztönökre, hajlamokra, kivánságokra stb. Minthogy pedig mindezen érzelmek egy közös forrásból, a szivből erednek, a szivre kell, hogy kiterjeszsze a lélek munkásságát, mint a melyet Isten az ő felügyelete alá rendelt, s mint a melynek müveiről ő felelős. Legfőbb levén pedig a sziv érzelmei között a szeretet, ebben mutatja ki leginkább a lélek kiható munkásságát, hogy ha a sziv ezen legfőbb érzelmét a már megismert igaz világos hit szabályai szerént intézi. Ugyanis: a szeretet a sziv tulajdona lévén, a sziv önző hajlamainál fogva csak az önboldogsága után sóvárog, s ha azt elérheti, nem sokat gondol a mások boldogitásával, — legfennebb azért boldogit még egy-két embert, hogy az által is a maga boldogságát növelje, — a mint ezt az ugynevezett fösvény gazdagoknál tapasztalhatjuk, kiknél a testiség az uralkodó.

De nem ugy van ez, ha a lélek vezérli a sziv indulatait, érzelmeit. A lélek nem eszközöknek tekinti az embereket, hogy azokat a maga boldogsága eszközlésére használja csupán, hanem minden emberben testvérét látja, kiknek boldogságát szintugy tartozik eszközölni, előmozditani, mint a magáét. A lélek a szeretetet kiterjeszteni igyekezik minden emberre.

A lélek Isten országát törekszik létesiteni e földön; Isten országa a lélek világos meggyőződése — s a kijelentések szerént is — a szeretet országa lévén, csak a szeretet által létesülhet. Valahányszor tehát a szeretetet önzés nélkül látjuk nyilvánulni, mindannyiszor tapasztaljuk a szent lélek munkásságát.

Ime a szükkeblü pap — a lévita — a felekezeties gazdag farizeus részvétlenül halad el az ut mellett sebeiben fetrengő ember mellett; lehet hogy ha rokona — szive választottja lett volna, akármelyik felemeli s kimossa sebeit; de lám az igaz — a lélektől vezéreltetett felebaráti szeretet önzés nélkül teljesiti emberbaráti kötelességét. Ez megtisztitja a bélpoklost — szemet ad a világtalannak — járó képességet a sántának — feltámasztja halottját az édes anyának és a jó testvérnek. Mindezek k. afiai

oly tények, melyeket Jézus nem mint valamely isteni hatalommal biró személy, s nem is mint csodákat mivel, hanem olyanok, a melyeket mivel a szent lélektől vezéreltetett felebaráti szeretet. Az önző szivet nem érdekli mások sorsa; vigadnak vagy sirnak embertársai, virágzik vagy lankad — hanyatlik hazájának, nemzetének sorsa — mindegy az előtte. De nem igy tesz az emberszerető; ez akkor örvend, akkor boldog, ha másokat is boldogságban lát; mig a körülötte élő embertársainak kenyere a könyhullatás, addig neki sincs édes falatja; kivált hazájának, nemzetének sorsa szeretetének azon szent tárgyai, melyeknek boldogságáért élni halni kész.

Igy látjuk Jézust és az apostolokat, hogy készek meghalni is azon igazságokért, melyekről meg vannak győződve, hogy azok az emberiséget boldogitják; igy látjuk a keresztény vallás martirjait a legkinosabb halált is szenvedni, a reformátorokat küzdeni s mondhatjuk a pogánysággal versenyző kinzásokat is bátran kiállani, egyiket a máglyatüzön, másikat penészes börtönben is tántoritanul megállani, csakhogy az a világosság, melyről saját lelkök teszen bizonyságot, hogy az embertársaiknak is boldogitására tünt fel, valami módon el ne homályosittassék.

Igy látjuk közelebbről napjainkban is a tudományokkal foglalkozót éjjel-nappal könyvei közt buvárkodni, gondolkozni, az iparost számitgatni s ujabb-ujabb kisérleteket tenni, hogy világosság után vágyó lelkét kielégitve valami olyat találhasson ki, a mi embertársai jóllétét is előmozditsa. Igy látjuk a honatyákat a tanácstermekben gondolkozni, egymással tanácskozni, vitatkozni, hogy a haza felvirágzását s honfitársaik jobblétét eszközölhessék. Igy látjuk a lelkészt tanuló szobájában és szószékén, a tanitót tantermében a szent lélektől nemesitett szeretettel munkálni embertársaik jobblétét.

De hogy a lélek munkásságait kitüntethesse, e végre szabadnak kell lenni. A gondolkozó és hasznosan munkáló léleknek természetéhez tartozik a szabadság. Lássuk azért még

III.

A lélek munkásságát a szabadságra való törekvésben, a mely mind hathatósabban ébred az emberek kebelében és társaságában.

Növények, fák szabad léget kivánnak arra, hogy hasznos és jó gyümölcsöket teremhessenek, hogyne kivánna szabadságot a lélek, hogy munkásságát kifejthesse. Szabadság kell arra, hogy

a hit, melyet a felvilágosult lélek alkotott magának, megteremthesse az erkölcsösség hasznos gyümölcseit. Szabadnak teremtette Isten már kezdetben az embert, s szabad akaratot adott keblébe, melynél fogva parancsait szabadon teljesitheti vagy áthághatja. Másként a jutalmazásnak vagy büntetésnek nem is volna értelme. Szabad örökösöket hivott az Ur a maga országába s szabad tetszésökre bizta az embereknek, hogy elfogadják vagy megvessék az elhivást. A lélek elfogadni vágyik, de számtalan akadályok gördülnek elébe a világ és a testtel való viszonyaiból, melyekkel küzdeni, melyeket legyőzni kell. Ezen küzdése a léleknek az, a mit erénynek, a szabadság erejének nevezünk, s a mi megint hathatósan mutatja a szentlélek munkásságát bennünk. És a mit igy bensőleg mindenki tapasztalhat magában, tapasztalhatjuk azt külsőleg nemzetek, népek életében is.

Semmi talán több küzdelmet, több harczot elő nem idézett a világon, mint a szabadság szelleme. Valamint a lélek csak akkor lehet valóban boldog, ha a világ és test rablánczait lerázva, szabadon munkálkodhatik; ugy népek, nemzetek csak akkor munkálkodhatnak saját jóllétök, boldogságuk elémozditásán, ha idegen hatalmaktól s azok befolyásaitól mentek lehetnek. Legfőbb kincse valamint a magános emberi léleknek, ugy a nemzeteknek is a szabadság, ha ezt elvesztette, még csak egy veszteni valója marad: élete! Csuda-e, ha ezt sem kiméli amazért?

A polip előbb körülkeriti szivacskarjaival zsákmányát s minden testrészét megfosztja a szabad használattól, hogy azután tetszése szerint szivhassa ki abból az életet. Igy tesz a szivtelen absolut hatalom is a népekkel, megfosztja előbb szabadságuktól, kiölni igyekszik a szabadság szellemét, hogy aztán egy önkényü szoritásától függjön azoknak élete. Ah nem egyszer tétettek a mi nemzetünkkel is ilyen kisérletek, ugyannyira, hogy méltán felsóhajthatunk a költővel: „Isten csodája, hogy még áll hazánk, él nemzetünk!“ s ezer évnek ezer küzdelmei között nem maradt csak a történelemben fenn nevünk, emlékünk, mint sok más népeké.

Nem akarok sziveteknek szomoru visszaemlékeztetésekkel fájdalmat okozni, azért elhallgatom a többit, ugyis kivül esik beszédem körén, melyben vigasztalni, buzditni akarlak inkább, mint elkeseriteni, csak egyre emlékeztetlek vissza, melyet sokan ismernek, sokan tudnak még közületek.

Emlékezzünk csak azon időre, a mikor erőszak által elnyomatva egy kevés időre a szabadság szelleme, elvétetett tőlünk

alkotmányos szabadságunk s ezzel mindazon eszközök, melyek nemzetiségünk biztositására szolgáltak. Tanácskozási termeink bezárattak, iskoláink egy idegen nemzetiség terjesztésének eszközéül használtattak. A civilisationak fanatikusai, kik a german culturának árját a Rajnától a Bosporusig gőzmozdonyi gyorsasággal végig futtathatni, s az attól elázott milliókat felolvasztva magukba felszivhatni vélték, még nemzetiségünk fennállhatásának jogosultságát is tagadták. Bün volt előttük a szabadság érzete, s elfojtani igyekeztek, valahol nyilvánulni észrevették. Elfojtani, elnyomni egy kevés időre igen, lehetett; de megfojtani, megölni nem, mert az a lélek tulajdona s megmaradt a lelkekben a lelkekkel s csak időre, alkalomra várt, hogy lételét nyilvánithassa. Az alkalom, az idő — áldott a gondviselés Istene! bekövetkezett. Nemesszivü és bölcs felséges királyunk — mintha a lelki szabadság apostolainak adott szent lélek ajándékában bő mértékben részesült volna ő is — végre átlátta a veszélyt, mely az emlitett bánásmód — a szabadság szellemének elnyomása mellett — nemcsak nemzetünket, hanem trónját is fenyegeté és indittatva a lélekből összehivá a nemzet képviselőit, hogy tanácskozzék maga a nemzet a maga sorsa felett.

Képviselőink összegyültek, nem azért, hogy szemrehányásokat tegyenek, vagy boszut forraljanak — távol legyen — az különben sem tulajdonsága nemzetünknek, — nem azért, mondom, — hanem azért, hogy békés uton visszakérje a nemzet azt, mitől jogtalan erőszak által fosztatott vala meg — szabadságát. A nemzet kivánalma teljesült. A szabadság szelleme ölelkezve a béke angyalával kivivta jogait s nemzetünk a fejlődés, haladás utjára léphetett.

Láthatunk a történelemben — különösen láthatunk napjainkban, midőn a szabadság szelleme mindinkább ébred — példákat ezen szellem nyilvánulására — munkásságára; — de alig láthatunk arra példát, hogy a felvilágosultsággal s atyafiai szeretettel igy párosulva, ily vértelenül vivta volna ki diadalát.

Atyámfiai! vegyünk tanulságot a fennebb elmondottakból — vegyünk tanulságot nemzetünk történelméből. — Felvilágosult lélek — atyfiui szeretet és a szabadság szelleme vezéreljen minket is minden dolgainkban. Törekedjünk mindnyájan — mint honfiak és honleányok arra, hogy hazánk jövője felvirágozzon, hogy a mi örökségünk ne száljon többé a kivül valókra és a mi házunk az idegenre. (Jer. sir. V. 2.) Kérditek talán: miképpen eszközölhetjük ezt, hiszen mi nem vagyunk arra hivatva, hogy a közélet

mezején harczoljunk, vagy szónokoljunk? Nem atyámfiai, nem attól függ az emberiség s ugy hazánk jövője is, hogy mindnyájan a közélet mezején tündököljünk, hanem attól, hogy szükebb körében mindenki hiven teljesitese kötelességét, a melyre küldetve van Istentől.

Tanuljunk — gondolkozzunk, keressük szüntelen a világosságot, hiszen világosság fiai vagyunk, világosság után vágyik lelkünk, világosság a jelszava korunknak.

Ne hallgassunk csak a sziv önző kivánalmaira, hanem a tiszta felebaráti szeretet hevitse keblünket, hogy Jézus igaz hivei és jó hazafiak lehessünk.

Szabadságunkat soha semmi árért el ne adjuk, hiszen szabadoknak teremtett az Isten minket — szabadság szellemét adta keblünkbe. — Szabadság kell a léleknek, hogy Istenhez közeledhessék, hogy tiszta és boldogitó hitet alkothasson magának. — Szabadság kell a nemzetnek, hogy felvirágozhassék és boldog lehessen. Amen.

XLIII.

A vigasztaló szentlélek.

— Pünkösti beszéd. —

Irta: **Vaska Béla** sepsi-szentkirályi lelkész.

János 16: 12—13.

Már a husvét is diadalünnepünk volt, Jézus diadalának ünnepe, melyet a gyalázat, leveretés és halál fölött nyert; a tanitványokra nézve a fölemelkedés ünnepe, kik a csüggetegségből uj reményre ébredtek, mert az elhagyatottság érzetét a közelgő beteljesedés utáni várakozás és reménykedés váltotta fel. A Krisztustól kiindult és sziveikbe zárt uj szellemi élet még várakozott-a születés órájára. Már a husvéti napok óta nem voltak széttoszolva, mint szétriasztott nyáj, hanem szorosabban simultak egymáshoz ujraébredt reményeikben; egyetértőleg gyültek össze. Róla emlékeztek.

Mind ama szelid, mély értelmü, - de előttük néha homályos de messze ki a jövendőbe mutató szavak felmerültek emlé-

kezetükben, s mind jobban és jobban világosodtak meg lelkök előtt; de még mintegy magukba mélyedtek, még nem voltak magukkal készen, még nem született meg az uj élet a benső sötét öléből az öntudat napvilágára. Bizonyára rágondoltak a vigasztaló igékre is: „Nem hagylak titeket árván, megtérek hozzátok; elküldöm nektek a vigasztalót, a lelket, mely titeket tanitani fog arra, hogy mit beszéljetek és bevezet minden igazságba.“ De érezték is egyszersmind, hogy ezen lelket még nem hordják magukban teljes erejében és bizonyosságában, hogy azt saját erejökből és elhatározásukból kell megszerezniök, s az erőgyüjtés alatt várakoztak a közelgő örvendetes órára. Ez pünköst napján érkezett meg.

Vajjon az aratás szép ünnepe, — melyen a gabona első zsengéjét áldozták, — inditotta-e meg a tanitványokat lelkökben s adta értésökre, hogy számukra is megérkezett a nap, melyen első zsengéjüket áldozzák, hogy megért a gabona s aratókra vár? A sinai hegyen hozott törvény emléke, – melynek az ünnepet szentelték, — érlelte-e meg bennök a gondolatot, hogy a törvényt, mely alá Mózes a zsidó nép makacs nyakát igázta, - átváltoztatták evangeliummá és hirdették a föld minden népeinek? Vagy talán a Kis-Ázsia különböző országaiba elszóródott zsidó nép tagjai figyelmeztették, hogy keljenek föl s valósitsák meg az Urnak eme szavait: „elmenvén, tanitsatok minden népeket“? Annyi világos, ha sok homály fedi is az első pünkösti ünnepet követő csodaszerü jelenségeket, hogy annak tulajdonképeni és örök időkre szóló fontossága abban áll: hogy a tanitványok e napon a nyilvánosság terére léptek, hogy az első keresztény gyülekezet e napon alakult, hogy az első evangéliumi beszéd e napon hangzott el Péter ajkáról, hogy a tanitványok apostolokká lettek, egy szóval, hogy e nap a keresztény egyház alapitó és keresztelő ünnepe volt.

Ki alapitotta és tartja fenn azt örökkön örökké? Krisztus maga? Igen is, ő! De nem a földi alakjában 40 napig tanitványaival maradt Krisztus, hanem az ő megdicsőült, köztünk folyton élő szelleme. Ugyan, ő életében hintette el a magvakat, s oltotta azok csiráit a szivekbe, de nem látta az aratás első zsengéjét. Már itt gyüjtötte maga köré a tanitványokat s vonta szorosabban magához, de életében nem bocsátotta el, hogy nevében a nagy világba kimenjenek, mert ő jól tudta: hogy személyiségének fölénye fogva tartja őket s csak halála után lesznek szabadokká; hogy az ügynek javára válik, ha innen eltávozik s a vigasztalót elküldi hozzájuk.

Erről a vigasztaló szellemről vagy lélekről, melyen a keresztény egyház épült, akarok ma k. afiai hozzátok szólani, ragaszkodva szent leczkénk szavaihoz: „Még sok dolgok vannak, melyeket nektek kellene mondanom, de most el nem hordozhatjátok. Mikor pedig eljő amaz, az igazságnak lelke, minden igazságra vezérel titeket. Mert nem szól ő magától, hanem a melyeket halland, azokat szólja: és a melyek következendők, azokat jelenti meg néktek."

*

A szellem, az Ur Jézus, melyen épült a keresztény egyház. Ez a mélyebb értelme szent leczkénk szavainak. Vizsgáljuk hát bővebben 1. miképen lehet a szellem a Jézus? 2. melyik a Jézus szelleme? 3. hová vezet az?

I.

A szellem az Ur Jézus. Nagy szó, mely a kereszténység világtörténeti fontosságát s azt a roppant haladást beláthatóvá teszi, melyet a kereszténység, a pogányság és zsidóság fölött elért. Ez a szellem nem félelemgerjesztő természeti hatalom, mely az emberek fölött lebeg, s a mely előtt azok imádásban és engedelmességben, szertartásokban és áldozatokban borulnak le, miként a pogányok; nem is tan, törvény vagy irás Istentől kinyilatkoztatva, mely a lelkiismeretet megköti és fenyegeti s a melynek senki sem mer ellenmondani, miként a zsidók; nem! ez a szabadon müködő és szabaddá tevő lélek, mely mindent igazgat, mely legfőbb vigaszunk, legerősebb támaszunk, legbiztosabb igazságunk, mely minket minden igazságra vezérel.

Ti ker. afiai! talán nem is gondolkoztatok róla, mekkora nagyság és merészség nyilvánul Jézus ezen szavaiban: „mikor pedig eljő amaz, az igazságnak lelke, minden igazságra vezérel titeket." Mily máskép hangzik ez, mint midőn Mózes a Sinairól leszáll s mennydörgés és villámlás között nemcsak a tiz parancsolatot, hanem az egész törvényt — ugy a polgári, mint a szertartási törvényt is — mint magától az Istentől adottat a zsidóknak azon hozzáadással hirdeti ki: „a ki ezt a törvényt megszegi, halállal lakoljon." — Mi máskép hangzik ez, mint midőn Mohamed a Koránt övéinek átadja; szintén ugy, mint a melyet maga Isten szerkesztett s melyben tanai — mint változhatlanok — örökre meg vannak állapitva. — Jézus nem igy tett. A betü öl, a szellem az, mely éltet és elevenit, erről mindenek felett

meg volt győződve. — Nem akarta — még saját szavaival sem megkötni az övéit; nem akarta az igazságot minden idők számára megállapitani, mintha ahoz soha sem lehetne semmit tenni, vagy abból elvenni. — Azért utalta övéit a lélekre. Nem utalta irásra, sem az ó, sem az uj testamentumra, mely akkor még nem is létezett, melyre akkor még senki sem gondolt; nem külső egyházi rendre, vagy szervezetre, nem a papságra, az egyház méltóságaira, vagy a szent hagyomány őrzőire; nem dogmákra, legyen az akár általa, akár a zsinatok által szerkesztve; — nem, semmi egyébre, mint a lélekre! Ő maga soha egyetlen szóval sem foglalta irásba, sem tanitványait nem utasitotta, hogy beszédeit leirják; nem fektetett semmi sulyt a betüre, egész gondtalanul, vagy inkább az igazságba és az igazság szellemébe vetett teljes bizalommal bizta evangeliumát egyesegyedül az emberiség lelkiismeretére. — Igen, még ma is csodálkozva látjuk azt a hitet, az igazság benső hatalmába vetett ama rendithetlen bizalmat, ama benső szabadságot, mely szabadon bizza mindenkire, hogy üdvét önmagában föllelje, meggyőződését egyedül a szellem szava, bensőnk vezetője által megtalálja!

Mert kérdem k. afiai! mért nem hagyott Jézus semminemü irást testamentuma gyanánt, beszédei gyüjteményét, tettei leirását, egy összefoglalt hitformát; miért nem hitelesitett egy ilyen munkát és miért nem jelentette ki azt isteninek, megdönthetetlennek; miért bizta mindezt — nem akarom mondani a véletlenre, de mégis az emberi felfogás tökéletességére és a lassankénti fejlődésre; ha csak nem azért, mert egyházát a szellemre akarta épiteni; nem befejezett kész betüre, hanem a folyton élénken fakadó haladó szellemre!? Hacsak nem azért, mert nem akart minket szolgáivá tenni, hanem szabaddá; azért, hogy az igazságot ne birjuk holt hagyományként, hanem hogy azt harcz és munka által keressük és kivivjuk; azért, mert ő maga szellemtől eltelve, a szellem hatalmában hitt és csupán csak benne!?

Innen ama nagy, a legszabadabb szellemből született szavai: „Jobb néktek, hogy elmenjek: mert ha el nem menendek, ama vigasztaló nem jő tihozzátok.“ A mi más szavakkal azt jelenti: Nektek szabadokká kell lennetek, már azért is jó, hogy tőletek elmenjek. Ne legyetek többé szavam rabszolgái, legyetek szellemem tanitványai!

II.

D e m e l y i k a J é z u s s z e l l e m e? E kérdésre a válasz lehet-e kétes? Istennek lelke. Ez a lélek vagy szellem, mely az

egek magasságában és az emberi kebel mélyében lakik, mely gyakran általunk nem is sejtve, elrejtőzve felszáll, miként a forrás szikla fenekéről, mely bizonyságot tesz a mi lelkünkkel együtt, hogy mi Isten gyermekei vagyunk. Ez a lélek nem egy külön személy az Atya mellett — a szentháromság harmadik személye — a mint ezt a tant a későbbi egyház kiképezte s a melyet sem maga a Krisztus, sem az uj testamentum nem ismert; sokkal inkább az Atya szelleme — az Isten lelke — az, a gyermekiség szelleme, a mely lelkiismeretünkben nyilvánul, folyton nő és müködik s bennünk az örökéletet teremti.

Istennek lelke az, mely legelőször teljes tisztaságában Krisztusban nyilatkozott s általa kisugárzott mindazokra, a kik ő benne hisznek.

És miért hivják szentléleknek? Azért, mert a komolyság, tisztelet és fegyelem szelleme; nem szavakban, fogalmakban és érzésekben áll, hanem tettekben nyilvánul; mert szenvedélyeinket megfékezi, akaratunkat tisztitja, nemesiti és megszenteli. Erkölcsi szellemnek is nevezhetnők, mert tudnunk kell k. afiai! hogy nincs szentség, mely az erkölcsiségen kivül és felül állhatna, vagy azon tul mehetne, a mit az erkölcsi törvény nevében cselekedni kötelesek vagyunk; és tudnunk kell azt is, hogy bármely cselekedet csak akkor nevezhető jónak, ha Isten és az ő szeretete által meg van szentelve. Igy hát a szentlélek nem elütő a mi szellemünktől, nem külsőleg és természetfölötti uton van belénk öntve; nem, az saját lelkünknek az Istentől fakadó örök forrása, mely mindent áthat, üdit és éleszt, e földön szeretetünket és örömünket kiséri s minden bánatunkban vigasztaló erőnk. Valamint nem külsőleg öntetett belénk, ugy el sem vehető tőlünk. Nem!

Nem tünékeny lelkesedés, nem sejtelmekben és látomásokban való elragadtatás az, hanem életünk, elvünk, legmélyebb meggyőződésünk, melyért szavatolunk s melynek hivei maradunk mind halálig. Ezen szent lélekkel életünk és cselekedetünk feloldhatlanul van összekapcsolva, ez világossá lett értelmünkben, szilárddá akaratunkban, egygyé lelkiismeretünkkel; házunkban lakik, hivatásunkban müködik s minden nehéz és szomoru utunkon kisér bennünket, ez a mi vigasztalónk.

Igy nevezi kiváltképen és örömest Jézus; minek oka mindenesetre tanitványai legközelebbi körére s azoknak mély bánatára való vonatkozásban rejlik, melyet előre látott, midőn tőlük bucsuzék; azért igéré meg nekik a lelket, mint vigasztalót.

Vezérigénkben, valamint számos más helyen az igazság lelkének neveztetik. Az igazságnak az ujszövetségben s főleg Jézus szavaiban nagy és magasztos jelentősége van; igazság karolja át az egész élet tevékenységét, az élő igazság életünk igazsága.

Az igazság ezen szelleme alatt tehát az őszinteséget és lelkiismeretességet kell •értenünk, mely minden cselekedetünket kiséri, mely nem tür önámitást és hazugságot s a melyben szakadatlanul előrehaladunk egyik világosságtól a másikhoz.

És itt közvetlenül a harmadik kérdésnél állunk:

III.

Hová vezet ez a szellem? A válasz igy hangzik: „Minden igazságra." Az az: előre haladunk, lerázunk magunkról tévedést és előitéletet s tisztább világosságba szállunk fel.

Előre haladunk! Nincs hely az ujszövetségben, mely oly világosan és annyira megczáfolhatlanul követeli a vallás terén is a haladást, mint ez, mely a kereszténység tovább fejlesztését tanitja. „Még sok dolgok vannak, melyeket néktek kellene mondanom, de most el nem hordozhatjátok." Idvezitőnk ezen szavai önlemondásra és egyszersmind a jövőbe s abban a fokozatos haladásba vetett bizalomra mutatnak; a mit sokan szem elől tévesztenek, teljes jelentőségében fel nem fognak, kellőleg nem méltányolnak. Még sok nyomja szivét tanitványaiért, de nem mondja meg, mert még nem hordozhatják el. Csak azt jelenti ki nekik, a mit tudni és tényleg elsajátitani képesek. Nem akar rombolni, mikor egyidejüleg épiteni nem tud. Nem akarja azt a köteléket, mely a tanitványokat a régi szokásokhoz, a zsidósághoz, a mózesi törvényhez, a templomi szolgálathoz és a messiási reményekhez köti, külsőleg széttépni, hanem csak belsőleg megoldani, hogy ők maguk törjék szét a bilincseket, ők maguk vivják ki a szabadságot. De ő tudja és akarja, hogy azok magukat szabadokká teszik. Még nem vezette be őket minden igazságba, csak mélyebb ösztönt adott nekik, csak az igazság csiráit ápolta, csak tüzes pelyheket szórt lelkeikbe, csak a külsőről a bensőre vezette és a mi legfőbb: minden szavát és intését dicső életével, tiszta, sziveket hóditó személyiségével bizonyitotta be; de tudja és akarja, hogy a szellem tovább vezérelje minden igazságra.

Igy vezettessük mi is magunkat bátran e szellem által. Gyakran ugyan kétkedő szellem alakjában jelenik meg, mely már a gyermekben is felébred, midőn azt kérdezzük: hát ez igaz lehet-e? A mely hangosabban tör ki az ifju kebléből, midőn a

vallás általa érthetetlen szentélyei előtt vizsgálódva áll meg. S még ez a kétely is, ha komolyan és lelkiismeretesen gyakoroljuk, de gunynyal és könnyelmüséggel nem vegyül, az igazság szolgálatában áll, mint a szellemnek kifolyása. Nem egyéb ez ama lelkiismeretes törekvésnél, hogy semmit se valljunk, mit nem hiszünk és semmit se higyjünk, a mit összes szellemi erőnkkel sajátunkká nem tettünk. Oh k. afiai! Nem lehetünk és ne is legyünk mindnyájan kutatók; és sokan boldogoknak mondhatják magukat, kik — mint a kis gyermekek — békén és zavartalanul hordják egész életükön keresztül a gyermekség hitét, kiknek szeméről soha sem hull le a kötés. De mi azért, ha már a kétely komoly órája ütött, ha már az igazság szelleme felébredt, adjunk annak helyet s ne oltsuk ki a világosságot, sőt inkább egész erőnkkel küzdjünk, bizonyosak lévén, hogy csak a ki derekasan harczol, az nyer koronát. Jól tudom, mily nehéz itt, — hol annyi harcz és szenvedély homályositja el az értelmet, — átvergődnünk a tiszta világossághoz. Sokan — a legtöbben — nem képesek erre; de mindnyájan, — legyünk bárkik, álljunk a miveltség bármely fokán, — képesek vagyunk arra, hogy a holt és megölő betütől megszabaduljunk, hogy a maradandót a mulandótól megkülönböztessük; arra mindnyájan képesek vagyunk, hogy kimondjuk: ettől el nem szakaszt semmi, sem élet, sem halál; ezt magamnak nehéz harczban, szomoru napokban szereztem meg; ez bevált balszerencsém idején s lelkiismeretem szava által hirdeti: ez az én kereszténységem; a többit pedig, a mi fölött a pártokra szakadt táborok czivakodnak, szivesen nekik engedem át, mint gyakorta veszélyes játékot, nem törődöm azzal, a mi engem ugy sem üdvözithet.

A vallás próbaköve a tevékeny szeretet, vagy Idvezitőnk szavaival élve: „Arról ismerjenek meg, hogy az én tanitványaim vagytok, ha egymást szeretitek.“

Igy tehát bátran és örömest bizzuk magunkat az igazság eme szellemére, a melyhez maga Jézus utasitott s a mely először pünköst napján lángolt fel; a mely az első keresztény gyülekezetet megalapitotta s elolthatatlan szövétnek gyanánt világol a kereszténységnek ma is; a mely minden ember lelkiismeretében nyilvánul, évszázadról évszázadra lankadatlanul halad s Krisztus képét az emberek előtt mind tisztábban és világosabban leleplezi; a mely a betünek minden szolgaságától, a mult idők minden előitéletétől megszabadit s a mely az egyedüli Ur a szellem országában! Amen.

XLIV.

Ünnepet bezáró ima.

— Pünkösti. —

Irta : **Ütő Béla** alsó-rákosi lelkész.

Mint az első keresztények mindennap egyenlő akarattal valának együtt, hogy a megismertetett vallás igaz volta felett gondolkozva a szeretet és jóindulat ápolásával növeljék hitöket: feljöttünk mi is még egyszer e szent ünnep utolsó pillanatain hajlékodba szerető Istenünk, hogy lelkünk elmerengve ez ünnep magasztos jelentőségén, hálát rebegjenek ajkaink lelked kitöltéseért, mely által a keresztény vallást, Jézus tiszta vallását győzelemre vezérelted.

Véges elménk alig tudja összefüggésbe hozni a kicsiny kezdetet a roppant változással, melyet végrehajtottál az emberiség lelki életében, a hit és vallás dolgaiban.

Az első pünköst napon egy kicsiny hajlék befogadta Jézus minden követőit, az általa meghóditott egész országot; félelem és kétkedés fogta el a kebleket: ma az emberiség milliói adnak hálát szent Felségednek, hogy lelked ereje apostolokká növelte a félénk tanitványokat, kik Jézus boldogitó vallásának meghóditották a kebleket a szólás hatalmával, az igazság meggyőző erejével, növekedésnek inditották a mustármagot, mely terebélyes fa lett s most lombsátora alá befogadja csendes pihenőre az egész keresztény világot. Ennek árnyékában nyugodtunk meg mindig, ha az élet terhei elbágyasztottak, ide vonultunk e szent ünnepen is, hogy keresztényekhez illően élni tanuljunk.

Fogadd hálánkat jó Istenünk! hogy időt és alkalmat nyujtottál ez ünnepen a jók és igazak törekvésének vizsgálására; felmutattad előttünk, hogy a mi nagy, szép és dicső volt, van és lenni fog az emberiség életében: mindaz a keblekben lakozó szentlélek fellángolásának eredménye. Láttuk csodadolgait lelked ihletésének, hogy miként hódol meg az emberiség a keresztény vallásnak; miként lobban nemes haragra a tiszta kebel, látva az igazság elnyomatását, a bün felemelkedését; miként kel védelmére az igaz hit bajnoka Jézus tiszta vallásának, ha fenséges voltában megfertéztetni akarják a hamis népvezéreket; miként

áldozzák vagyonukat, földi örökségüket, életöket vallásuk fenntartására a kegyes szivü jóltevők, ha pusztulással, megsemmisüléssel fenyegeti azt az ellenséges indulat. Midőn mindezeket látnunk engedted s minket kedveseinkkel, hitünk rokonaival és minden felebarátunkkal békében és szeretetben hordoztál; védelmeztél, hogy ünnepszentelésünket semmi meg ne zavarja; szent fiad asztalánál kegyelmed jeleiben is részeltettél: buzgó szivvel kérünk tégedet mennyei Felség, édes Atyánk! vezérelj minket lelked által törekvésünkben ezután is.

Tudjuk, hogy a nagy munka, melyet az apostolok elkezdettek, a kegyes és istenes lelkek tovább folytattak, nincs bevégezve még most is, mert az egyetemes boldogság nem vett uralmat e földön. Vallás, jog s külömböző érdekeink külön választanak még ma is: de egyesitsed érzelmeinket a hitben és ama reményben, hogy a jók és igazak — minden szent ügy bajnokai testi és lelki áldásodban részesülnek, méltánylást és elismerést nyernek a világosság gyermekeitől. Adj segedelmet családi és polgári erényeink szeplőtlen megőrzésére, lelki szabadságunk és függetlenségünk fenntartására. Nevelj mindnyájunkat szent országod ügyének bajnokaivá, hogy tudjunk tenni és áldozni vallásunkért és egyházunk felvirágozásáért. Ápold keblünkben az igaz honszerelmet, hogy e szép hazát, melyet őseink vérökkel szereztek és szenteltek meg: mi késő unokák lángoló szeretettel, erényeinkkel és tiszta jellemünkkel védelmezzük és boldogitsuk. Lelkednek erejével tégy kitartókká az élet terheinek elhordozására, a csapások és veszteségek elviselésére, s ha vannak, kik ez ünnepen is mély bánatba esve, nehéz bajok terhe alatt nyögtek: azokat is vigasztald meg Atyánk lelked által s adj erőt Jézus és hü követői példájából a vigasztalásra. Tarts meg békében és szeretetben az emberek között, adj kitartást munkáinkban, hogy midőn szent ünnepünk elmultával szokott foglalkozásainkat folytatjuk, künn az élet munkás mezején is tegyünk bizonyságot bennünk lakozó szent lelkedről. Ne bocsáss reánk csapást, inséget; földünkre terméketlenséget: hanem áldásaid megtartásában és növelésében mutasd meg hozzánk való atyai szerelmedet. Vezess minket ezután is jobbkezed hatalmával, hogy látszodjék meg törekvéseinkből, vallásunk szerelméből és áldozatkészségünkből, hogy mi nem a világnak lelkét vettük, hanem a lelket, mely te tőled van s igy látva mások is a mi cselekedeteinket: dicsőitsenek tégedet mennyei Atyánkat! Amen.

———

XLV.

Őrangyalunk mindig a vallás volt!

— Egyházi beszéd.* —

Irta: Vári Albert, kénos-székely-udvarhelyi lelkész.

Alapige: V. Móz. 32. r., 7. v. „Emlékezzél meg a régi időkről."

Az 1896-ik évet arany-betükkel vési be a történet muzsája a magyar nemzet történelmének lapjaira. Sokszor fürdött a magyar a dicsőség özönében; de annyi fény, annyi ragyogás még soha sem sugározta körül homlokát, mint ebben az esztendőben. Nemzeti létünk küzdelmeinek és szenvedéseinek szúrós tövisei között sokszor nyilott bőven számunkra az öröm rózsája; de annyi rózsa nem termett még soha Kárpátoktól le az Adriáig, mint ebben az esztendőben. Ezer éves nemzeti létünk véghatárköve ez az év. Egyik oldala leleplezve áll a dicső mult emléke gyanánt, a másik leleplezetlenül bár; de hirdeti a még szebb jövő dicsőségét. Az Urtól rendelt örömesztendő ez, melyben ünnepe .... örvendetes ünnepe van nemzetünknek. Hatalmas fejedelmek, koronás fők fejezik ki üdv- és szerencsekivánataikat a népével együtt ünneplő koronás királynak, a legboldogabb uralkodónak: I. Ferencz József ő felségének. Nemzetünk ünnepében részt veszen az egész müvelt világ; vele örvend Európa.

És mi ne ünnepelnénk? Mi, kiket magyar anya szült, magyar föld táplál s kiknek sirhalmaink is magyar földben fognak domborulni? Nyilj meg te apáink vérével öntözött drága föld s nyeld el örökre azokat, kiket táplálsz s szivvel lélekkel nem osztoznak édes gyermekeid igaz örömében!

Mi ugy-e bár keresztények örvendünk és ünnepelünk! Ünnepelünk s mint hajdan a zsidók Jeruzsálembe; ugy sóvárog a mi lelkünk Budapest felé. Oda zarándokol a magyar nemzet, mint a keresztények a szent földre Jézus sirjához, Ott van felállitva az ezer év nagy temetője fölé az emlék-oszlop, melyre föl van irva történelme s dicső munkái. Egy közös oltár az, mely előtt hódolattal s tisztelettel borul le a magyar nemzet milliója, melyet a ki megtekinthet, az üdvözül. Ezer év emléke van fölirva ez oltárra! Szép, magasztos, ragyogó ez oltár! Rajta csillog mind

* Elmondva 1896. évi közgyülés alkalmával Jánosfalván.

az, a mit egy munkás, haladni vágyó, müveltségre törekvő nemzet ezer év alatt létrehozhatott. Ott ragyognak a tudományok vivmányai, a költészet és irodalom termékei, a müvészetek nagy alkotásai, az ipar és kereskedelem munkái, szóval mind az, a mit a magyar értelem és akarat egy ezred éven át teremthetett. Nyugodj békén sirodban lezajlott ezer esztendő, mert a hálás magyar nemzet olyan emléket állitott neked, mely méltó hozzád, méltó nagyszerü alkotásaidhoz, és ez emlék örök időkig megőrzi neved.

Azonban midőn az eredményt vizsgáljuk, ne feledkezzünk meg annak tényezőiről. Midőn a jelen dicsőségében fürdik lelkünk, tekintsünk a mult azon eszközeire, melyek ezt szülték. Midőn ez ezer éves emlékoszlopot bámuljuk, tekintsünk azokra is, a kik annak köveit összehordották s azt munkás kezeikkel földiszitették; tekintsünk azokra az eszközökre, melyek a nemzet géniusának munkásai voltak az ezer éves oltár létrehozásában; mert a multra való emlékezés mindig csak fokozni tudja a jövőbe vetett hitünket, reményünket. Ezért hagyja meg Mózes végrendeletében a forrón szeretett Izraelnek: „Emlékezzél meg a régi időkről."

Távol legyen tőlem, hogy én mindama tényezőket elősoroljam, melyek e szép eredményt alkotják. Távol legyen tőlem, hogy én egy ezer éves mult minden tereit bejárjam. Nem! én, midőn az alapigékkel a régi idők emlékezetére hivlak föl benneteket, csupán azt akarom kimutatni, hogy nemzetünk ezer éves emlékoszlopának fölállitásában, nekünk is, mint a vallás szolgáinak részünk van, hogy a millió karok között, melyek azt emelték és diszitették, ott volt az alapvetéstől kezdve a vallás karja is, hogy azt az oszlopot alapjától tetejéig a vallás keze aranyozta meg. Visszavezetlek hát a multba, hogy lássuk a vallás munkáját az ezer évben. És e tekintetben, a mit mondani akarok, az sem több, sem kevesebb, mint az, hogy a vallás volt őrangyala nemzetünknek ezer éven át, mert abból táplálkozott

1-ször Szabadságunk.
2-szor Közmivelődésünk.
3-szor Erkölcsünk.

I.

Mi a szabadság egy nemzetre nézve? Levegő, mely élteti; eső, mely frissiti; nap, mely megtermékenyiti; mindennapi kenyér, mely táplálja. Szabadságban virul a nemzeti lét és öntudat; de a szolgaság megfojtja azt. S hogy ezer év multán is „él

magyar, áll Buda még" azt mi annak a nemzeti szabadságnak köszönhetjük, melyre büszkén hivatkozhatunk ma, mely a magyarnak mindig féltve őrzött kincse volt, melyért vérét ontani is mindig készen állott. És mi gyámolitotta a szabadság utáni emez erős vágyat? Miből táplálkozott nemzeti szabadságunk? A vallás volt az a hatalom, mely nemzeti szabadságunkat megőrzé, az a jótékony eső, melynek nyomában a szabadság virágai nyiladoztak, az az édes anya, mely nemzeti szabadságunkat táplálta. Az irás szavai szerint is: „A hol van az Urnak lelke, ott vagyon a szabadság."

Kételkedtek talán az én szavaimban és a szentirás tekintélyében? „Emlékezzetek meg hát a régi időkről." Nyissátok föl nemzetünk történelmét s annak minden lapján ott találjátok a vallást, mint szabadságot dajkáló édes anyát. Olvassátok mindjárt a honfoglalás után következő idők történelmét, a pogány magyarok kalandozásait. Ott láttok szilaj harczi kedvet, erős vérengző természetet, folytonos harczot, mindig tartó háborut foglal magában csaknem egy hosszu század történelme. És e harczokban, e kicsapongásokban, mig a magyar ontotta a mások vérét; addig az ő vére is folyt; mig csorbitgatta a mások jogait, addig az övé is pusztult; mig korlátozta a mások szabadságát, addig az övé is veszett. Végre is a kard nem lett volna elég erős, hogy a népet és szabadságát megoltalmazza. Ekkor jött, mint égből alászállott angyal a keresztény vallás. szelid parancsaival, szivhez szóló tanitásával, mely megismertette az enyém és a tiéd fogalmával, a mely tisztelni tanitotta a mások jogait, hogy az övé is tiszteletben tartassék, mely erős harczi vágyukon uralkodni s kicsapongó szenvedélyeiken győzedelmeskedni megtanitotta s megértette, hogy az önuralomban áll az igazi, a valódi szabadság.

Vagy olvassátok a törökök elleni hosszu harczok történetét. Mi adott erőt, lelkesedést a hosszu harczok alatt kimerült nemzetnek, hogy egy időre bár megvédje hazáját és szabadságát az óriási török uralom békóitól? Nemde a vallás-e, mely ujabb erőt öntött a nemzetbe, hogy a magyar hazán és nemzeten ne duljon a pogányok hatalma?

És a midőn a vallás többé nem teljesitette ezt az isteni missziót; midőn hatalma meggyengült s ereje elveszett; midőn önző czélok eszközévé aljasittatott: nemde kevés hiján nemzeti létünk nagy temetője lett-e Mohácsnak gyászos mezője?

Jött azután a reformatio harcza. Kiforrottak, megtisztultak a vallásos fogalmak. A vallás visszanyerte elveszitett varázs-

hatalmát. Bérczes kis hazánkban kimondatott a hit- és lelkiismeret szabadságát biztositó nagy elv. Ismét kezébe veszi a vallás elveszitett szerepét s a vallási szabadság vágyat ébreszt a polgári szabadságra s erőt ad a török járom lerázására. Bocskay, Bethlen Gábor, I. Rákóczy György, II. Rákóczy Ferencz, midőn küzdöttek a vallás szabadságáért, ugyanekkor nem védelmezték-e a polgári szabadságot? És 1848-ban nem maga a vallás irta-e föl a magyar zászlóra, a szabadság, egyenlőség és testvériség hármas jelszavát?

Bizony őrző angyala volt nemzetünknek a keresztény vallás a multban; mert táplálta az egyéni és nemzeti szabadságot s nincs a világon nemzet, melynek szentebb érdeke füződnék a valláshoz, mint éppen nemzetünknek. De a vallás táplálta

II.

K ö z m ü v e l ő d é s ü n k e t.

Mintha hallanám mindenfelől az ellenmondásokat: Avagy nem éppen a vallás volt-e minden időben a haladás és fölvilágosodás ellensége? Nem az ragaszkodott-e mindig a régiekhez s semmi ujat bevenni nem akart? Nem a vallás nevében tették-e börtönbe s állitották vérpadra a tudomány és fölvilágosodás apostolait? Nem a vallás nevében fojtottak, s oltottak ki minden derengő világosságot, mely uj eget és uj földet teremthetett volna? Nem a vallás nevében tették-e máglyára Servét Mihályt, Husz Jánost s a dévai várba a mi Dávid Ferenczünket? Mint mindenütt, ugy hazánkban is a vallás nevében sok olyan dolgot követtek el, mely a közmüvelődésnek utját állotta; de a mely a vallás lelkével, szellemével, irányzatával, czéljával homlokegyenest ellenkezett.

De valjon kárhoztathatjuk-e a vallást, mert hütlen sáfárjai visszaéltek vele s önző czéljaikra használták? Avagy lehet-e kárhoztatni azt a pénzt, melyért Judás Mesterét eladta? Lehet-e kárhoztatni általában az értelmet és okosságot, melyet Isten boldogságunk munkálására adott, azért, mert sokan azzal önmaguknak sirt ásnak? Lehet-e kárhoztatni a tálentumot azért, mert az hütlen szolga birtokába jutott?

Bizony a vallásnak czélja s feladata mindig a világosság terjesztése, a tudományok fölkarolása, a közmüvelődés alkotmányának épitése volt. S ha mégis van történelmünkben nehány sötét lap a vallás neve alatt, az csak meghamisitás, azt maga a vallás soha alá nem irta, sőt tiltakozott .... Isten nevében tiltakozott ellene.

Emlékezzetek csak meg a régi időkről. Ama sötét lapok mellett van sok szép ragyogó oldal, mely arról teszen bizonyságot, hogy a vallás nemzetünk közmüvelődésének hiv őre, igaz munkása, édes anyja volt.

Mi sorakoztatta nemzetünket a nyugati müveltség körébe? mi vonta be a czivilizáczió árjába, hogy megállhasson s ezer évig fennmaradjon? A keresztény vallás karja volt az nagy hatalom, mely nemzetünk szivét és lelkét a békés hajlam, a polgáriasodás mezejére terelte. Hányszor zengett el a szelid hittéritők ajakán az ige: „Kelj föl és világoskodjál; mert eljött a te világosságod.“ Hányszor kiáltották tele harsány hangon: „Ha élni akartok, menjetek előre!“

Azután, igaz, jöttek sötét századok. Jött a kietlen középkor, melyben a Jézus tiszta szelleme eltemettetett, tudománya meghamisittatott s a vallás nevében lánczra veretett az emberi lélek ugy nálunk, mint egész Európában. Jöttek azok az idők, a mikor a világosságnak minden őrtüze kioltatott, a mikor gondolkozni nem volt szabad s börtön, bitó, vagy vérpad lett jutalma, ki meg merte zörgetni lelkének lánczait, hogy lerázza azokat magáról. De vajjon azután ismét nem a vallás, nem éppen a sirjából föltámadt Krisztus szelleme szedte-e le azokat a békókat nemzetünk lelkéről s nem az nyitotta-e meg a lelkek börtönének ajtait? Nem az mutatott-e utat az általános haladásra, a fölvilágosodásra? Nem az vette-e szárnyai alá, a még mindig félő és remegő lelkeket? Nem az ő védnöksége alatt haladt-e nemzetünk rövid idő alatt többre, mint azelőtt századokon át?

Jól esik lelkünknek olvasni a fejlődés és fölvilágosodás apostolainak munkálkodásait. Dévai Biró Mátyás, Mélius, Dávid Ferencz, Heltai Gáspár és János Zsigmond koronás király lelkes buzgóságait, kik nem csak az egyházaknak, de az általános közmüvelődésnek voltak lelkes munkásai.

Azután a vallás iskolákkal, templomokkal népesiti be országunkat, melyek által müvelte a magyar szellemet s terjesztette a magyar világosságot. Hány temploma meg iskolája volt s van a vallásnak, melyek ugy állanak, mint megannyi őrtüzek, melyekhen hangzik a magyar szó s melyektől terjed a világosság!? Hány szolgája van a vallásnak, a kik táplálják a tiszta nemzeti szellemet, szólják az igazságot s épitik a magyar közmüvelődést.

Ezer éves történelmünket hazudtolja meg az, a ki a keresztény vallásnak ezt az épitő munkáját megtagadja s hazánk sajátságos viszonyainál fogva nincsen nemzet, mely nagyobb tisztelettel

adózhatnék a ker. vallásnak, mint a magyar; mert közmüvelődésünknek ezer éven át az volt tápláló édes anyja. De abból táplálkozott

III.

Erkölcsünk is.

„Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs." S hogy hazánk és nemzetünk fényben s dicsőségben ünnepelheti ezredik évét, azt ama tiszta nemzeti erkölcsnek köszönheti, mely elválhatlan társa, hü kisérője volt a lezajlott ezer év küzdelmeiben. A tiszta erkölcs pedig a vallásnak édes gyermeke. A vallás táplálja a közönséges élet erényeit. A társadalom épülete egészen leomlanék, ha a vallás, melyen nyugszik kidőlne alóla. Azt hiszitek talán, hogy a polgári törvények, az irott paragrafusok s az emberek társas hajlama a vallás nélkül is fenntarthatnák a társadalom épületét? Hát józan észszel elhihetjük-e, hogy ha a nap kialudnék az égen, a mi fáklyáink megvilágitanák és tüzeink megtermékenyitenék a földet? Vegyétek el a nemzetektől Isten törvényeit s azokkal együtt elveszitek az irott paragrafusok erejét, elveszitek a nemzet erkölcsét.

Hogy a vallás hiven táplálta nemzetünk tiszta erkölcsét, arra tanum a lezajlott ezer esztendő, tanum az a nagy nemzeti ünnep, mely bezárja az ezer évet. „Emlékezzetek csak a régi időkre." Emlékezzetek az öröm és boldogság ama szép napjaira, midőn a dicsőség babér-koszoruja övezte a nemzet homlokát, midőn „Magyar tenger vizében hunyt el észak, kelet és dél hulló csillaga", midőn a magyar név fénye és dicsősége bejárta az egész világot. Mi volt az, a mi nemzetünket megóvta az átkos önbizakodottság vétkétől s a kicsapongás szomoru következményeitől? Nem a vallás-e, a mely mig örömét megszentelte, addig abban mértéket tartani megtanitotta.

Emlékezzetek a gyász, a nemzeti fájdalom, a honfiui keserüség ama szomoru napjaira, midőn „a magyar nem lelé honját e hazában", midőn szét voltunk szóródva, mint az Urtól elpártolt Izrael, midőn kishitüleg hangzott a kiáltás: „Tarts meg Uram, mert elveszünk"! Mi volt az, a mi önbizalmat öntött a csüggedő nemzet lelkébe, egy szebb jövő reményével biztatva? Nem a vallás-e, mely Isten nevében igy szólott: Ha az én rendelésimet megtartjátok, bátorságosan laktok ezen a földön s a föld az ő gyümölcsét megtermi."

Más nemzetek történelme telve van a botránykoztató politikai hazugságok, államcsinyek, a korona és trón fölött folytatott

véres háboruk sokaságával, a politikai erkölcs meghamisitásával; de nékünk — hála a magyarok Istenének — csak egyetlen czélunk volt.

Volt nekünk is eperjesi vértörvényszékünk; de nem volt minden jogtól, minden erkölcstől távol járó Bertalan-éjünk, „véres kezü“ Máriánk és vadul dühöngő inquisitiónk.

Népünkben, mint tisztán földmives népben, a vallás megtartotta az Isten hitét, a jövő élet reményét s ezek megóvták a titkos bünöktől.

Bizony, ha a multra emlékszünk, el kell ismernünk, hogy nemzetünket örömében és bánatában, felső és alsó rétegében a vallás sugallta erkölcsi elvek vezérelték és tartották meg.

De mit beszélek én? Szólaljatok meg ti elmult századok, szólalj meg te öreg ezer esztendő! Mondd el magad, hogy a vallásnak te mennyivel tartozol, hogy az mint hintegette a multban az erény, a humanismus, lovagiasság és tiszta erkölcs magvait!

Emlékezzetek meg hát mindnyájan a régi időkről. Tekintsetek vissza ezer éves történelmünkre s annak minden fordulatán láttok egy édes anyát: a vallást, a mint táplálja három gyermekét: a nemzet szabadságát, közmüvelődését és erkölcsét. Ha látjátok ezt, akkor adózzatok tisztelettel az édes anyának, szolgáljátok hiven őtet; mert vele együtt szolgáljátok a hon boldogságát is.

Mi is kedves polgártársaim és afiai, emlékezzünk meg a régi időkről, s látva ott az édes anyának erejét és hatalmát, győződjünk meg arról, hogy midőn érte futunk s vele harczolunk, nem bizonytalanra futunk s nem ok nélkül vágjuk a levegő egét; győződjünk meg arról, hogy ha a vallásnak a multban meg volt, jövőben is meg lesz hivatása; győződjünk meg arról, hogy „nagyobb szolgálatot teszünk a hazának, ha polgárai szivét és lelkét nemesitjük, mintha magas tetejü házakat épitünk, mert jobb, hogy nagy lelkek törpe kunyhókban lakjanak, mint hogy törpe lelkek magas tetők alatt elbujjanak.“

„Azért — az apostollal végzek — erősen és mozdulatlanul álljatok, bővölködvén mindenkor az Urnak dolgában, mivel hogy tudjátok, hogy a mi munkánk nem hijába való az Urban.“ Amen.

XLVI.

Nézzetek a toronyra!

Toronyfelavatás alkalmával 1896. augusztus 23-án Tordátfalván mondotta Boros György papnöveldei tanár.

Alapige: II. Sám. 22. r. 50—51 vv.

K. ai! Kedvesen hivó szavatokra ime itt állok előttetek, hogy résztvegyek én is veletek a mai nap kettős ünnepében. Örömtől eltelve s mégis elfogódott szivvel nyitom hálaadásra ajakamat. Szivem elfogulását éppen az okozza, hogy nektek ma szokatlan nagy örömetek van, a mely öröm az enyém is, a mint hogy én a tiétek vagyok. Gyermekkori édes emlékeim, mint tündér lepkék, a férfikor aggodalmaival kezet fogva körülöleltek engem, annyira, hogy én e pillanatban alig tudom elválasztani a valótól azt, a mi csupán képzelet játéka.

Képzeteim szárnyain mint gondtalan gyermek áll előttetek ugyanezen a szószéken az az ifju, kinek szárnypróbálgatását ti látni akarjátok, hogy azután vállát veregetve, jobb kezét megrázva tiszta szivetekből mondhassátok néki: az Isten segélje! Az eltagadhatlan való alakjában és a próféta szavával áll előttetek a férfi, hogy viszonzásul titeket üdvözöljön azért a sikerért, melyet egy emberöltőnél hosszabb idő alatt táplált nemes törekvés egy diszes műben végül megteremtett.

Én tehát most a próféta szavait veszem ajakamra:

Ennekokáért hálát adok neked Uram a népek között
És éneket énekelek a te nevednek.
Ő az ő királya, szabadulásának tornya,
A ki irgalmasságot cselekszik a megkenettel,
Dáviddal és az ő magvával mind örökké. II. Sámuel.

K. ai! A hálaadás igéi mellett, melyeketIstenhez emelek, az elismerés szavaival illetem e gyülekezetet.

A kitartásnak és a lankadatlan előre törekvésnek szebb példája ritkán található annál, a melyet a tordátfalvi nemes egyházközség a közelebbről bevégzett alkotással tanusitott.

Már 1868. nemes elhatározással, kitartó szándékkal kopogtat a főhatóság ajtaján, hogy megengedtessék néki, hogy tornyot épitsen az Isten dicsőségére.

E hosszu évek alatt gondosan gyüjtötte, pénzért megkészitette terveit, de sokszor meg-megujitott kérése legtöbbször teljesitetlen maradt a főhatóság aggódó gondoskodása miatt, mert hiszen a természeti körülmények is kedvezőtleneknek látszottak. De nem, a hivek buzgósága nemhogy apadt volna, hanem mint a pálma, talán még nőtt a teher alatt.

És ime most itt van, mint egyik ujabb bizonysága annak a szeretetnek, a melyet a hivek a mi egyszerü unitárius vallásunk iránt éreznek, mint egyik jele annak az áldozatkészségnek, a melylyel e vidék népe mindig meg tudta védelmezni vallását a kisértésekkel és csábitásokkal szemben.

Engemet mindig bámulatra ragad, lelkesedéssel tölt el, midőn eszembe jut az az áhitatosság, a mely e kis templom székeit az év legnagyobb részében mindig elfoglalva tartja s ha én is határtalanul szeretem hitemet, főleg annak a magasztos befolyásnak köszönöm, melyet gyermeki szivemre e gyülekezet lelki vezetőivel együtt annak tagjai gyakoroltak.

S ha azóta a vallás tudományos vizsgálása is ezt az egyszerü unitárius hitet erősitette meg bennem, mely az emberi lény lelki szükségeivel, az isteni bölcsesség kijelentéseivel összhangban van, én mégis azt mondom, hogy ennek valódi melegágyai az ilyen gyülekezetek, melyekben az élet mindennapi foglalatosságai perczről perczre erre terelik a figyelmet, a hol az édes anya és a felnőtt ifju, a gondterhelt apa és az öreg ember mindenike olyan szószólója annak a család körében, a munka között s még az utakon is, mint itt a szószéken a lelkész.

Valóban méltán hatja meg a mivelt és gazdag külföld, áldozatkész embereit is az a munka, melyet hitökért végeztek és végeznek e kopár bérczek szegényes emberei, mert ők nem bőv pénzükből adnak örömest, hanem egy-két fillérüket osztják meg maguk is az Isten hajléka között. Van-e ebben a templomban egyetlen egy kő, avagy fadarab, melyet ne érintett volna a gyülekezet tagjainak munkás keze. Van-e az Urasztalának avagy e szószéknek egyetlen tartozéka, melyet ne az Ur házának szerelme adott volna ide?

Ez az élő, ez a munkás, ez a példányszerü hit az, a melyért a távoli városok elegyes népe közül, érdekszülte zajos munkájából oly örömest jövünk ide, hogy kebelünk uj, tiszta, éltető

léget szijjon magába, mint nyári reggelen az anyatermészet enyhe fuvalmában.

K. afiai, ti ugy éreztetek, én ugy látom, hogy a Sion hegyének ez az egyszerü temploma nem felelt meg egészen a ti vallásos hitetek követeléseinek, ti nem pihentetek addig, a mig a szelidség, béke, csendesség, az ima és áhitat ezen szent oltára fölébe emeltétek fel az erő, a bátorság, a nagyratörés, a merészség oszlopát: az égbenéző tornyot.

Én ezt a lépést nagy haladásnak tekintem e derék egyházközség életében, mert a mennyire kevésre becsülöm a magánházakon ma olyan divatos tornyokat, éppen olyan nagyra nézem azokat a templomok mellett. Én azt hiszem, hogy a torony a miveltség és a tudomány haladásának ad kifejezést, legalább is erről győződtem meg ezelőtt nehány évvel, midőn a világtárlatán, a franczia köztársaság fővárosában, a sziklabarlangi lakóhelyeken elkezdve, végig tekintettem az emberi mivelődés történelmében előfordult összes épitkezéseken, mert a folytonosan haladó tudomány és müvészet legujabb megnyilatkozása az a világhirü torony volt, a mely mestere (Eifel) nevét jobban megörökitette, mint magát a tornyot az a vas, melyből épittetett.

Én tehát üdvözöllek titeket tordátfalvi hitbeli afiai, hogy miveltségetekről, hogy hitetekről, áldozatkészségtekről ilyen bizonyságot állitottatok fel, éppen a nemzeti ezredéves nagy ünnepen s engedjétek meg, hogy midőn ezt kifejezem, egy pár szót intézzek még hozzátok ebből az alkalomból.

Nézzetek e toronyra s mindig jusson eszetekbe, hogy ez 1. központjelző, 2. irányjelző és 3. villanyvezető.

1.

Mindnyájunk előtt ismeretes az az érdekes hagyomány, melyben el van mondva, hogy az egykor hires Babylon népe birodalma fővárosában oly magas tornyot akart emelni, a mely az emberek utját bárhonnan oda a fővárosba irányitsa. Megtörténhetett, hogy egy erejében elbizakodott gazdag keleti uralkodónak ez is megfordult elméjében, de ennél jóval bizonyosabb az, hogy egyik jeles irója az uralkodó önző, nagyravágyó és telhetetlen természetét örökitette meg ebben az alakban, elbeszélésben. A héber nemzet prófétája ezzel nem elégedett meg, hanem a Johveh Isten nevében azt adta hozzá, hogy kelet önhitt népe egy tornyot égig akart emelni, tehát a földet fel akarta vinni az égbe, hogy azután azzal az ég kincseit lehozhassa a földre. Mi volt ez egyéb, mint istenkáromlás, melyet maga Isten

nem engedhetett meg s büntetésül érthetetlenné tette egyiknek a nyelvét a másik előtt, s azzal szétosztotta őket, megtörte erejöket, mely az egységben volt. Ez a Babel tornya legendájának a magyarázata.

Mindenik felfogásnak van helyes oldala, mert a házában, a társadalomban, a közgyülekezetben és a családban egyaránt kell, hogy legyen egy központi erő, a mely az összes tagokat maga felé vonzza, melynek hatása alatt érezzék együvétartozásukat, s annak következtében tanulják meg azt is, hogy nekik hiven és igazán kell szeretniök azt, a minek tagjai: a hazát s annak minden rétegeit, különösen pedig, hogy egyetértésben kell lenniök.

Az egységnek, az egyetértésnek lelkem egész erejével hive vagyok én is, de azt kivánom, hogy az államnak minden kis rétegében a legnagyobb gonddal őriztessék meg az összetartozás érzete mellett az önállóság, a függetlenség és az egyéni jog érzete, mert nekünk, kik kevesen vagyunk, ugyis, mint honpolgárok, ugy is, mint egyháztagok, elkerülhetlen szükségünk van minden ember kezére, minden ember eszére.

Nem kivánom fárasztani ker. afiai figyelmeteket hosszasabb fejtegetéssel, csupán egy dologra mutatok rá, arra, hogy ebben a virágzó szép egyházban minden tagnak, kicsinynek és nagynak, megvan a helye, megvan a szerepe és azt be kell, hogy töltse hiven. Miként várhattok innen a szószékről egész beszédet, ha a templomnak fele része üres, hogy kivánjátok onnan az orgona mellől az összhangzatos szép éneket, ha az egész éneklést egyetlen hangra bizzátok.

K. afiai, bármily foglalkozásban jártok, nézzetek a torony gombjára s jusson eszetekbe, hogy a mennyire összetalálkoznak mindazok a vonalak, a melyek a földszinéről vagy a harangok mellől felvonhatók a tetőig, ugy a ti figyelmetek, gondolatotok, érzésetek is, bárhol, bármily közel, bármiféle foglalatosságban járjon a földön és annak foglalkozásai között, egy helyen, itt az Isten háza körül kell hogy találkozzék, mert ha nem, akkor mint hajdan a Babel tornya körül, közöttetek is összezavarodnak a nyelvek, nem értitek meg egymást és le fogjátok rombolni azt, a mit épitettetek.

Az uj torony legyen nektek hiveim a központjelző, hová mindnyájan vissza kell hogy térjetek az alatt az idő alatt, a mig a hét napjai egyszer megfutják pályájokat.

De legyen

II.

az „irányjelző.“

Minél tovább jutunk ebben a gyorsan haladó világban, annál inkább tapasztaljuk, hogy egy kis község, sőt még egy család tagjai is annyira szétszóratnak a szélrózsa minden irányába, hogy gyakran még hirt sem hall egyik a másikról. Bizony bizony félni lehet, hogy még a magyar hazaszeretetben is győzelmet arat az uj világ szelleme, mely azt mondja, ott a haza, a hol jól megy a dolog. Meglepő, hogy hányan hagyták el az édes otthont az idegenért, hol olyan hideg a föld, az ember s még a sziv is, mint az a csengő pénz, a melyet csábitó étekül előttük pengetnek.

No hát én azt nem kivánom afiai, hogy senki se menjen a külföldre, hiszen az érintkezés, a látás finomitja az izlést, tágitja az ismeretet, növeli az önállóságot, és mindezekre a milyen nagy szüksége van az egyénnek, olyan szüksége van a hazának s annak minden egyes rétegének.

De éppen ez az, a mire nem mindenki gondol, s még talán e kis völgy szülöttei közül is sokan vannak messze távol, a kiktől megkérdezhetnék az uj torony harangjai:

Száraz ágon, hallgató ajakkal
Moddig ültök csüggedt madarak?
Nincs talán már elfeledve a dal
Melyre egykor tanitottalak?

Az a bölcsődal, mely mellett itt ringattak annyit, ki most távol, elfeledtetett, ugy-e erre gondoltatok kedves afiai a mikor tornyot emeltetek, azt hivén, hogy ezt majd megpillantják az élet tengerén hányódók, s szivökben felébred a honszerelem vágya s visszatérnek ide az Isten házába, a mely állani fog még akkor is, ha a szülői hajlék helyébe uj épittetett uj lakósoknak.

Csak a ki a valódi, a vészes tengeren járt, csak az tudja igazán, mit ér az őrtorony, akár oda van épitve, a hol a veszély rejlik, akár oda, a hol a kikötőhely van. A hullámok fejünk fölött járnak, az imént biztosnak hitt hajót mint parányi lapdát ugy dobálja a bősz tenger, ez az óriás szörnyeteg, egyik hullám éléről a másik mélységes ölébe.

Ilyen hánykódó tenger az élet. Köszönet neked buzgó gyülekezet, hogy irányjelzőül felemelted ide ezt a tornyot, hogy majd midőn a világtenger elnyeléssel fenyeget minket, távol bolyongókat, lássuk meg tetőjét s még meglevő utolsó erőnk megfeszitésével jöjjünk ide, hogy itt kiköthessünk és megpihenhessünk az Ur szine előtt.

Ugy van. Ez a torony azért épittetett, hogy a kik elvesztik életök utját, megtalálva hazatérjenek a biztos kikötőbe.

III.

Ez a torony villanyvezető. Ha megdördül az ég, czikázik a villám, még a föld kebele is reszketni kezd, s az embert elfogja a félelemnek és gyengeségnek az az érzete, a melyet azelőtt soha sem érzett. A görögök, kik pedig bölcs, tudós nép voltak, legfőbb istenök, Zeus hangjának, az ő keze munkájának tekintették a mennydörgést, és ha addig nem is, mikor ezt meghallották, azonnal készek voltak az áldozatra.

Ez volt a félelem müve, mely után következett a tudományé. A tudomány egyik felől kitalálta módját, miképpen lehet megfékezni a villám hatalmát, másik felől, miképpen lehet szolgálatra kényszeriteni. A szolgaságnak egyik legnagyobb felszabaditója a villany volt, mely nemcsak a gyárakban ezernyi ezer munkás kezet szabaditott fel, hanem azonkivül a mezőn s utakon az állatokat bocsátotta ki igájukból s most végzi helyettük a munkát.

Ezeket a gondolatokat juttatja eszünkbe afiai a torony, mely egyszersmind villanyvezetőül szolgál arra az esetre, ha vihar környezi e templomot s annak vidékét.

De nemcsak védelmez a felülről jövő villanyáram ellen, hanem fel is vezeti azt, a mi itt e hajlékban a buzgó lelkek érintkezése alatt keletkezik.

Istennek titkos utai vannak kedves afiai, melyeket szem meg nem lát, értelem fel nem foghat, de a hitnek, mely a lélekből és a lélek által meriti táplálékát, tudni adatott, hogy a lélek áramlata valamint az isteni lélektől le, ugy az emberi lélektől felfelé is közlekedik és midőn ezt meggondolom és ki is fejezem előttetek, én ugy képzelem, nekem az a megnyugtató érzésem támad, hogy miután ez az égbetörő torony e templom mellé foglaltatott, mintha inkább, mintha könnyebben emelkednék fel innen Istenhez az imádság, a kérés és a hálaadás. Ugy van afiai, valamint a torony vas sodronya a villanyt összefogja és lehozza a földbe, ugy a harangok hangja keblünkben felébreszti a hit szavát s Istenhez emeli.

* * *

Ugy van afiai, e torony a hitbuzgóság villanyvezetője. És milyen különös játéka a sorsnak, hogy éppen most, midőn ezt a villanyfelvezetőt felavatjátok ugyanakkor avatjátok fel a hitbuz-

gósághnak, a lelki élet villanyáramának őrét s táplálóját, ifju lelkésztöket.

Ne vegyétek gyengeségnek tőlem afiai, ha itt ismét egyéni érzelem hangján kivánok szólani; mert ő kit ti ezentul magatokénak vallotok, eddig enyém volt, mint a lelkiekben egyik kedvelt s szeretett tanitványom. Egyik felől a tanitó, de másik felől a gyermek jól eső érzésével gondolok arra, hogy ő hü és igaz élesztője lesz annak a buzgóságnak, a mely e gyülekezet kicsinyét, nagyját felemeli Istenhez, s igy a gyülekezetben gyakorta megvigasztalja azt az anyai szivet, a mely már annyi aggodalmat érzett.

Ma nem népszerü, nem is keresett hivatal a lelkészé, de ez a nap a tanum, hogy jogtalanul, félreértésből, tudatlanságból vagy kicsinyes közönyből beszél az, a ki ellene beszél. Kérem, mutasson valaki olyan, vagy hasonló magasztos szerepet, mint a milyen a lelkészé, kinek joga és módja van behatolni a sziv legmélyebb redői mögé, a ki egy szavával, egy intésével, egy tekintetével megvigasztalja a bánkodó szivet, visszaadja az elveszett reményt, felébreszti a lankadó gyermeki szeretetet s eloszlatja a kételkedést. És ennek a magasztos szolgálatnak nemcsak egyoldalu a hatása, mint a milyen a legtöbbé, a mely a türelmes papiron, a durva szerszámmal, a törvény kuszált czikkelyei között végzi zsibbasztó napi munkáját.

A lelkész munkája nemcsak hogy áldó, hanem áldott is. Az ő emberei, ha nem is egyenlő készséggel, legtöbbször hálával és köszönettel fogadják a szolgálatot, elannyira, hogy a lelkész boldogitva boldog és ez a boldogság feledteti, vagy legalább megenyhiti a napi élet elkerülhetlen aggodalmait és fájdalmait.

Csak bizó lélekkel hát előre a megkezdett szép pályán ifju barátom, én hiszem, hogy ez a nap kedves, boldog és emlékezetes lesz egész életén keresztül, mint a milyen volt nekem, hogy kitárnom engedte e gyülekezet előtt lelkemnek egy pár gondolatját, szivemnek kiolthatatlan forró érzelmeit.

K. afiai! Nektek van már templomotok, papi és tanitói lakotok, van iskolátok és ime tornyotok is. Az épités külső munkája egy időre be van végezve, a belső munka bevégezhetlen, az folytonos. Ehhez a munkához Isten megáldott ifju erőkkel, lelki vezetőitekkel. Rajtatok áll, hogy azt a jó hirt, a mely eddig környékezte Tordátfalva nevét, tovább növeljétek. Eddig kőfalat építtettetek, ezután épitsétek a lélek, a sziv várait, hogy azok erősek legyenek az idő minden viszontagságai között. Kövessétek

vezéreiteket hittel, bizalommal, szeretettel, tőlem pedig fogadjatok forró köszönetet a hálás alkalomért.

„Ennek okáért hálát adok neked Uram a népek között és éneket énekelek a te nevedért, Ő az ő királya, szabadulásának tornya, a ki irgalmasságot cselekszik a megkenetett Dáviddal és az ő magvával mindörökké." Amen.

XLVII.

Mi segit a czélra?

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: **Györfi Ferencz** szentmihályi lelkész.

Filipp. 3 : 12. Nem hogy immár elértem volna a czélt, avagy hogy immár tökéletes volnék; hanem igyekezem, hogy ha elérhetném.

Keresztény atyámfiai! A jelen időnek összehasonlitása a multtal, kétségbevonhatatlan adatokat szolgáltat affelől, hogy az emberiség haladott és halad szüntelenül. Azok az alkotások, azok a találmányok, melyekről a régieknek még álmaik sem voltak, melyek a mostani kort oly magasan helyezik minden más idők fölé; azok az eszmék, melyek — mint sebes áradat — bejárják az egész világot s elmossák a régi csökönyösség, a régi kiváltságok partjait, megtermékenyitik az ujhodásra vágyó sziveket és lelkeket, testet és alakot öltenek nagy czélu intézményekben; az a miveltség, melyet mint egy csillogó ruhát öltött magára a mai világ — mind azt mutatják, hogy az emberész nem ismeri a pihenést; forrong, mint egy vulkán, ujabb-ujabb tüzet vet felszinre; forrongásától rázkodásba jőnek az emberiség nagy egyetemének különböző rétegei, a társadalmak; tüzével világosságot áraszt még ott is, a hol sötétség uralkodott. Az emberész — mint erős fuvalom — bejárja a világ minden zugát; magával söpri, elsodorja — mint a falevelet — azokat a dolgokat, a melyek elévültek, a melyekből az ember — mint a ruhából a gyermek — kinőtt már; helyet készit uj intézményeknek, melyeket a kor, a miveltség igényei, a jövő érdeke kivánnak.

Mindezekből az látszik — atyámfiai — hogy az ember az elért eredménynyel teljesen és véglegesen kielégitve nincs; az látszik, hogy a haladás, a fejlődés utján még nem érte el azt az utolsó állomást, a hol megpihenhetne; pedig bizonynyal erre törekszik; bizonynyal olyan állapotra vágyik, a melyen többé változtatni nem kell; a melyben minden jó és helyes; a melyben minden szükséges megvan; a mely teljesen kielégit és megnyugtat. Mikor éri el ezt az állapotot? mikor jut oly magasra, hogy fennebb emelkedni már nem lehet? azt megmondani senki sem tudja. Ne is vágyakozzunk hiába annak a kérdésnek megfejtésére; nekünk elég, ha tudjuk és beismerjük azt, hogy még messze vagyunk a tökéletességtől s igy tudunk szólni az apostollal: „nem hogy immár elértem volna a czélt, avagy hogy immár tökéletes volnék"; nekünk elég, ha átérezzük és meg vagyunk győződve arról, hogy ama czélra, a „tökéletességre kell igyekeznünk; nekünk elég, ha megmutatjuk, ha bebizonyitjuk azt, hogy akaratunk is van arra, vagyis az apostollal ezt is elmondhatjuk: „hanem igyekszem, hogyha elérhetném." Minket csak az a kérdés érdekel: mi az ut, a mód, az eszköz a tökéletességre?

Erre a fontos kérdésre akarok megfelelni ez alkalommal. — Kérlek figyelmezzetek.

I.

Egyik eszköz a tökéletességre az értelem világossága.

Sok kiváló tehetsége van az embernek, a mi által más teremtmények felett áll, a mi jogot ad a elsőségre a látható világban; de e tehetségek között is a gondolkodó képesség, az értelem az, a mi „valódi koronája" az embernek; „ékessége", a milyennel semmi más lény nem bir akkora mértékben; „fundamentum", melyen az emberi méltóság nyugszik. S ha ez az ékesség elvész, mi marad meg az emberből? csak az, a mi állat . . . . . hus és vér; ha ez a fundamentum megromlik, mi lesz az emberrel? lesülyed a porba, elveszíti nevét s egyenlő lesz azokkal, a melyeken uralkodni volna hivatva.

Ezt az ékességet tehát megőrizni, ezt a fundamentumot szilárdan megtartani emberi nevünkkel összeforrott kötelesség. De ezt ugy kell érteni atyámfiai, hogy folytonosan gyakorolni, folytonosan mivelni kell az értelmet, mert a fényt, a világosságot csak ezen folytonos csiszolás által nyeri meg. A mekkora különb-

ség van a nappal és az éjszaka között, épen akkora a különbség az emberek között az értelemben, a szerint, a mint azt mivelik, vagy parlagon hagyják s mint a föld mivelés nélkül csak gyomot és dudvát terem, de miveléssel alkalmassá lesz a legjobb magvaknak befogadására is, épen igy az értelem magára hagyatva nehezen teremhet jót, mig ellenben mivelve megszámlálhatatlan áldások mezőjévé válik. A természeti munkásság sikeréhez világosság kell, hogy megválaszthassuk munkásságunk helyét és eszközeit, — hogy megitélhessük, mit kell tennünk s mit kell elhagynunk, — hogy elhatározhassuk azt, egy vagy más dologban miként kell eljárnunk? Hát a lelkimunkásságban hogyne lenne szükség a világosságra! ..... Felismerni helyzetünk követelményeit, — megválasztani a jót a rosztól, — különbséget tenni a hasznos és káros között, — megérteni az intő szót, mit a kor az idő kiált füleinkbe, — meglátni a veszélyt, mely életutunkban van, — megismerni a hálót, melyet virágok közé rejtenek az emberek, — felfogni a kötelességek mértékét és becsét, — tanácsot adni önmagunknak az élet keresztkérdései között, szóval: az életet ugy rendezni be, mint egy jó gazdaságot, a honnan semmi sem hiányzik, a hol mindennek megvan a maga czélja és helye, ezt — atyámfiai — csak az értelem világossága teheti. Ez igazságot érezve kérte a Zsoltáriró király is Istent: „adj énnekem értelmet, hogy élhessek.“ Ez igazságot hirdeti Hoseás próféta is: „az értelem nélkül való nép elvész.“

Oh miveljétek hát az értelmet; ragadjatok meg minden hasznos eszközt, használjatok fel minden üdvös alkalmat, mely az értelmet világositva a tökéletesség felé vezet. Szeressétek és szerettessétek meg gyermekeitekkel az iskolát, mert ez az életbölcseség egyik forrása, a tudomány első melegágya, a lelki világosság egyik tüzhelye. Szeressétek és becsüljétek azokat, a kik ti közöttetek e világosság érdekébeu munkálkodnak; mert e munkásságnak csak veritéke övék, — — haszna ti reátok tér. Senki sincs még, a ki őszintén meg ne vallhatná az apostollal: „nemhogy immár elértem volna a czélt, avagy hogy immár tökéletes volnék“ és senki sincs, a ki fel volna mentve az alól, a mit az apostol tovább igy fejez ki: „hanem inkább igyekszem, hogy ha elérhetném.“

II.

Másik eszköz a tökéletességre az érzelem nemessége. A milyen jellemző tulajdona az embernek az értelem, az

okosság, épen olyan jellemző tulajdona emberségének az érzelem nemessége; sőt az elsőt a második egésziti ki; egyik a másik nélkül csak fél emberré tehet. E tekintetben ugy vagyunk az emberrel, mint a legjobb szerkezetü géppel, melyet önmagában meg lehet bámulni, mely lehet szép és értékes, de tüz, vagy más inditó ok nélkül használhatatlan. Azt a bámulandó gépezetet is, a melyet embernek nevezünk, csak az érzelem nemessége, ez a belső, szent tüz teheti hasznossá; az erények rugóit csak ez indithatja jótékony munkásságra; mindaz, a mi által nagygyá, dicsővé lehet, az érzelem nemességéből származik.

Az értelem világossága felfedezheti a titkot; de azt felszinre, napvilágra hozni, annak megismeréséhez az utat járhatóvá tenni minden lélek előtt, csak az érzelem nemessége szokta tenni. Az értelem világosságával az ember felemelkedhet magasra, ragyoghat, tündökölhet; azt hinnők, hogy valóságos csillag, de mit ér, ha megközelithetetlen, ha csak kápráztató fénye van?! De hogy leszálljon mélyre, hol az embereknek még milliói vannak, hogy közöttök járjon — keljen, — hogy valóságos cselekvő életté váljék, ahoz az érzelem nemessége kell. Az értelem világosságával az ember vezethet másokat nagy dolgok felé, el tengereken tul, pusztákon keresztül; de a vándortársaknak az ut fáradalmait türhetővé tenni — az epesztő szomjuságban forrást fakasztani a sziklából is, — a kinzó éhségben megosztani az utolsó falatot is, — elvenni a terhet vállaikról, ezt — atyámfiai — csak „az érzelem nemessége“ teheti. Azok a nagyok, azok a dicsők, a kiknek emlékét századok sem tudták eltörölni, a kiknek neve a multak homályából is átragyog, nem csupán az értelem világosságában, hanem az érzelem nemességében lettek nagyok; ragyogások nem lidérczfény, melyet elérni nem lehet, hanem tüz, mely szivünkbe száll. — Sőt nézzük a legnagyobbat, az Ur Jézust, mikor legbámulandóbb? Talán akkor, mikor a boldogság tanát oly meggyőző erővel hirdeti, — vagy akkor, mikor a papság hatalmas táborával bátran szembeszáll, — vagy akkor, mikor a keresztet remegés nélkül viszi?? Oh nem, nem! . . . . akkor nagy, akkor legnagyobb, mikor asztalt terit a pusztában az éhező sokaságnak; mikor a vaknak szemvilágot ad; mikor a szégyenében remegő bünös asszonyra szeliden tekint; mikor a kereszten ellenségeiért imádkozik!!

Valjon mi az atyámfiai? Talán magas tudomány, vagy mély bölcseség, a melyeknek annyi szószólója volt már a világon?! Egyik sem, hanem „az érzelem nemessége.“

És mi sugallja nekünk is, hogy szeressük az erényt; hogy kövessük az igazságot? Mi indit könyörületre a nyomor és inség felett? Mi szül lelkünkben bocsánatot a bántalomért? Mi késztet a közügyek oltáraihoz? Mi lelkesit dijtalan szolgálatokra? Talán tudomány, bölcseség, a melyekkel valósággal tömve tömik az embereket, — a melyeknek tételei a föld egyik sarkától a másikig érnek már? Nem, nem atyámfiai, az érzelem nemessége ez! az a szent tüz, mely melegségével egész valónkat eltölti; melyben felolvad a közöny, az önzés; megtisztul az érdek, a szenvedély.

De hát honnan nyeri keblünk ezt a szent tüzet? mi adja azt a szikrát, mely meggyujtja érzelmeinket? Nem egyéb, mint a vallás, az a dicső tudomány, a melyet csak szivvel lehet megérteni és a melyet semmi földi bölcselkedéssel pótolni nem lehet.

Oh szeressétek hát a vallást, ápoljátok a hitet; használjatok fel minden alkalmat, mely az Istennek igéje előtt megnyitja sziveteket. Gyakoroljátok a templomot, hogy vehessétek a szikrát ama lelki tüzhöz; mert a mig e földön éhező lesz, — a mig sóhajtást hallunk és könyet látunk, — a mig fennállanak a közügy oltárai, mindaddig az érzelem nemessége egyik eszköze lesz a tökéletességnek. Ne szabjatok keskeny határt a sziv munkásságának, az érzelem nemességének. Bármily sok jót tettetek is, ne higyjétek, hogy el van érve a tökéletesség mértéke; szóljatok inkább igy az apostollal: „nemhogy immár elértem volna a czélt, avagy hogy immár tökéletes volnék, hanem inkább igyekszem, hogy ha elérhetném.“

És hogy elérhessétek, vagy legalább közel juthassatok hozzá: keressétek a tudományt, szeressétek a vallást. Amen.

XLVIII.

Állits őrállót!

— Egyházi beszéd. —

Irta: Gál József recsenyédi lelkész.

Alapige: Ésaiás 21 : 6.

E szent igék Izrael történetének egy igen szomoru korszakára vezetik vissza képzeletünket. A választott nép fiai és leányai elfordulták Istenüktől, erkölcstelenségbe merültek annyira, hogy „az Urnak szava gyalázatban volt náluk és az utálatosságot nem

szégyelték, mert nem tudták micsoda a szégyen." Hiába intette őket az Ur, mondván: „menjetek és tudakozzátok a régi ösvényeket, hogy mi légyen az igaz ut és azon járjatok," — a nép makacsul ezt felelte: „nem megyünk."

De az Ur igazságos, a bünt büntetlenül nem hagyhatja. Elfajult népét ez alkalommal az Assyrok által akarja megbüntetni, amit előre megjósol, mondván: „Halld meg oh föld! ime én hozok e népre veszedelmet, az ő gonosz gondolatainak gyümölcsét, mert az én beszédemre nem hallgattak és az én törvényemet megutálták!"

Azonban nemcsak igazságos, hanem jó és kegyelmes is az Ur. A mikor bölcsesége és igazsága büntetést javasol, jósága és kegyelme még akkor is megbocsátásra vagy legalább a büntetés enyhitésére gondol. E czélból most is, midőn a bünhődés ideje már nem messze volt, midőn az Assyrok ellenséges serege már Izrael határához közeledett, — az Ur látva, hogy az ő népe a közelgő veszély hirének hallatára lélekjelenlétét vesztve nem tudja mihez kezdjen, — mintha az önvédelmi harczra készülődés legelső teendőjét s a győzelem legfőbb biztositékát akarná megjelölni népe előtt, eképen szól: „Állits őrállót, aki, amit lát, mondja meg."

Azért-e, mert a nép az isteni parancsot megvetve őrt nem állitott, vagy talán azért, mert az őrálló nem volt elég éber s igy nem látta meg az ellenséget, vagy ha meg is látta, de nem mondotta meg, amit látott, - a megjósolt veszedelem csakugyan bekövetkezett. Izrael népe az ellenség által leveretvén, fogságba hurczoltatott, országa az ellenség martaléka lett.

Szomoru, de igaz történet. Keserü, de méltó bünhődés volt ez Izrael elfajult népére nézve. Az utókor számára pedig tanulságos leczke, mely komolyan intette a multban s inti a jelenben is az emberi társadalmat: Állits őrállót, aki, a mit lát, mondja meg!

Bár az államok jól felszerelt, hatalmas hadsergei és bölcsen megalkotott törvényei mellett, őrállók állitását sürgetni korunkban feleslegesnek látszik — mindazáltal a szent leczkében foglalt komoly intés ma is érdekli s még beláthatatlan időkig érdekelni fogja az emberiséget.

De lássuk, hogy mennyiben és mily értelemben?

I.

Akár a boldogság, akár a tökéletesség legyen az emberi

élet végczélja, mindkettő csak békés uton érhető el; mindkettő megvalósulásának egyik elmaradhatlan feltétele a békesség. Nem lehet ugyan kétségbe vonni azon elv igazságát, mely szerint a küzdelem fejleszti, tökéletesiti az erőket s hogy a tehetségek nemes versenye nélkül sem az egyes ember, sem az egyetemes emberi társadalom örök czélja felé nem közeledhetnék. De másfelől az emberiség történelméből meritett tanulság győz meg bennünket arról, hogy a czéltalan versengés, háboruskodás a mennyit edzi, ugyanannyit lankasztja az egymás ellen küzdő feleket s igy békesség nélkül a mennyit előre halad, ugyanannyit esik vissza az emberiség. Mióta az emberiség, gyermekkorából kilépve, ez igazságot valamennyire megismerte, nagy gondot kezdett forditani a béke biztositására. Az egyes ember hajlékot épitett magának, mely neki ugy a természeti csapások, mint embertársai ellen oltalmul szolgáljon s melynek védelme alatt zavartalanul munkálhassa boldogságát. A nemzetek kijelölték országaik határát s hogy a béke külső és belső támadásoktól egyaránt védve legyen, őrállókul felfegyverzett hadserget állitott s ezen kivül bölcs és szigoru törvényeket alkotott minden nemzet magának.

De vajjon ez által el volt-e érve a czél? Vajjon a legszilárdabb anyagból készült hajlék, a jól felfegyverzett hadsereg s bármily szigoru törvények is elégségesek-e az általános, az igazi béke biztositására? Van-e béke a nemzetek között s a társadalmi életben? Az igazi béke nyugalmat, zavartalan biztonságot ad. Hát ez a fegyveres béke megadja-e ezt az országoknak? A nemzetek békés nyugalma nincsen-e veszélyeztetve minden egyes elejtett szóval, a melyet sorsuknak intézői egymásközt váltanak? Hát nem gyenge hajszálon függő kardhoz hasonló-e ma is egy világháboru kitörése? . . . Bizony erőszakolt béke ez, a mely kellő biztonságot, nyugalmat nem nyujt a nemzeteknek.

De a társadalmi élet békéjével talán jobban vagyunk, mert nemcsak fegyveres hatalom, hanem emellett bölcs és szigoru törvények is őrködnek felette? . . . Igen, volna itt is béke, ha mindenki nemcsak jogokat vitatna s követelne magának, hanem kötelességeket is ismerne és teljesitene. Volna béke itt is, ha az erősebb a gyengébbet elnyomni s az önző kapzsiság, az igazság és szeretet szent határát átlépni nem igyekeznék. Igen, volna béke társadalmi életünkben, ha sorsukkal elégedetlen elemek nem áhitoznának jogtalanul a becsületes munka és takarékosság igaz keresményére; ha minden isteni és emberi törvényeket lábbal tapodó anarchisták a békés polgároknak élete ellen nem lesel-

kednének; ha nem kellene szünet nélkül attól félnünk, hogy az ámitóknak, kitanult csalóknak ujabb és legujabb fajtáival találkozunk, kik ellen a legügyesebb védekezés is gyakran sikertelennek bizonyul.

Nem igazi béke tehát az, a melyet csak fegyver és paragrafusok tartanak fenn a nemzetek és társadalom életében, mert ez a kivánt nyugalmat, biztonságot nem adhatja meg. Nem igazi, hanem hazug béke az, a milyen lehetett Izraelben akkor, a mikor az Ur Esaiás próféta feljegyzése szerént ezt mondá: „ámitjátok az én népemet hazugsággal, mondván: békesség, békesség! de ugyan nincsen békesség."

Ugy van k. afiai! nincs békesség: nincs biztonság sem a magán, sem a társas életben. S midőn ezt elismerjük, kételkedhetünk-e abban, hogy a béke biztositása korunkra is komoly kötelességet ró? S miként volna ez elérhető, ha nem a béke várainak czélszerü és alkalmas őrállókkal való megerősitése által? Ezért mondám, hogy időszerü intés foglaltatik a szent igékben: Állits őrállót, a ki, a mit lát, mondja meg!

II.

De hogyan kell értelmeznünk a szent leczke intését ma? Minő őrökről kell a mai társadalomnak gondoskodnia, hogy a béke meghonosuljon, s ennek ölében az élet kettős czélja: az általános boldogság és tökéletesedés biztositva legyen?

Készséggel elismerem a már fennebb is érintett őrállóknak, a polgári hadsergeknek és törvényeknek elkerülhetetlen szükséges voltát s a béke és rend fentartása körüli fontos szerepét ugy az állami, mint a társadalmi életben; de jól tudom, hogy a békének ily külső hatalommal való biztositása, ha ez lehetetlen nem volna is, nem egy ily gyülekezet hatáskörébe tartozik.

Nem is ily fegyveres őrök állitására, sem a törvények rideg paragrafusainak szaporitására, hanem olyan őrálókra gondolok, a kik az általános, az igaz béke valódi ellenségeit egyebekkel össze nem tévesztik, hanem tisztán és biztosan felismerik, s aztán azoknak is felfedezik, akik még nem, vagy csak tévesen ismerik. Mert a hiba az igazi ellenség félreismerésében áll. A védelmi harcz sikertelenségét épen az okozza, hogy az ellenséget nem ismerjük, mert nem is ott keressük, a hol van, hanem egyebütt. E tekintetben, mintha mindnyájan messzelátók volnánk: távol, lakásunk keritésein kivül, hazánk határain tul keressük s véljük megtalálni ellenségeinket. Holott közelebb, hozzánk egészen közel:

sziveinkben laknak leghatározottabb ellenségeink. Igen, ker. afiai! Az emberi szivben forrongó vad szenvedélyek, féktelen indulatok: a mértékletlenség és önző kapzsiság, a nagyravágyás és kevélység, az irigység, harag és bosszuállás — ezek legveszedelmesebb, legvakmerőbb ellenségei a békességnek. Ezek az emberi szivben lakozó ellenségek dobnak üszköt a béke hajlékaira; ezek robbantják fel s teszik romhalmazzá a tudomány és müvészet remek alkotásait; ezek döfnek gyilkot a társadalom oszlopembereinek szivébe. Ezek hoztak a multban s hoznak a jelenben minden veszedelmet a népekre és országokra. Ezek az emberi szivben lakozó ellenségek okozták nemzetünknek is a soha el nem feledhető mohácsi gyászt, melyről oly találóan, oly fájó visszaemlékezéssel mondja a költő:

Hajh! s ezt visszavonás okozá mind s durva irigység;
Egységünk történ törve hanyatla erőnk . . .

Ezekre az ellenségekre czéloz a Hymnus költője is, midőn a nemzetünket ért csapásokra gondolva a késő bánat keserü érzetével eként imádkozik:

Hajh! de büneink miatt gyult harag kebledben
S elsujtád villámidat dörgő fellegidben . . . .

Ezekre a bennünk lakozó ellenségekre figyelmeztet a példabeszédek bölcs irója is e szavakkal: Minden őrizésnek felette a te szivedet megőrizzed, mert a szivből származnak az életnek cselekedetei.

Igenis, k. afiai! a sziv gonosz szenvedélyei, bünös indulatai azok a veszedelmes ellenségek, melyek az emberi társadalom békéjét feldulják, boldogságát, előhaladását akadályozzák. Bármily éles karddal vagy bármily szigoru törvénynyel harczoljunk ezekkel szemben, ugy harczolunk, mint aki — Pál apostol szavai szerint — hiába vágja a levegő eget. A szurony a bünös indulat kitörését késleltetheti, bizonyos időre megfékezheti s a törvény a már elkövetett bünt megtorolhatja, - de a békének az emberi szivben lakó ellenségeit végkép kiirtani egyik sem fogja soha! — Gyomok ezek Istennek országában, melyeket nem levágni, hanem gyökerestől kitépni kell, ha csak némi sikerrel is akarunk irtani. Vad csemeték ezek a vallás-erkölcsi élet gyümölcsös kertében, melyeket a maga idején és módja szerint beoltani, nemesiteni kell, hogy egykor nemes gyümölcsöket teremjenek. Ily ellenségekkel szemben sikerrel csak olyan őrállók har-

czolhatnak, a kik az erőszak ócska fegyverei helyett a hit, a tudomány és szeretet legyőzhetlen fegyvereivel küzdenek s kiket e nemes küzdelemben az emberiség örök czélja lelkesit.

Oly őrállók, a kik engedelmességgel, készséggel veszik és erkölcsi bátorsággal, de az emberi sors iránti meleg érdeklődéssel teljesitik ez isteni megbizatást: Emberfia! Őrállótoronyba helyeztelek téged az én népem között, hogy megtudjad és megvizsgáljad az ő utakat és a mikor hallod az én szájamból az én beszédemet, megintsed őket!

Ily értelemben és ennyiben érdekli ma is társadalmunkat ez az intés: állits őrállót, a ki, a mit lát, mondja meg!....

*

Van-e szükség ily őrállókra, igehirdetőkre? És lesz-e sikere ezek őrködésének, munkálkodásának?... Ezt komolyan csak azok kérdezhetik, a kik nem biznak az emberiség örök czéljában, vagy azt hiszik, hogy az, az ember közremüködése nélkül is megvalósul.

Majd, ha az emberek szivét, lelkét s egész életét áthatja az emberszeretet és Isten-tisztelet szent érzete; majd, ha eljön az a boldog kor, a mikor lészen egy akol és egy pásztor, a mikor a farkas és a bárány, az erős és a gyenge békén megférnek egymás mellett; majd ha megvalósul a szent nép, királyi papság magasztos eszméje s a testvéremberek milliói önkényt szólanak eképen: Jertek, menjünk fel az Urnak hegyére, hogy tanitson minket az ő utaira: — akkor nem lesz szükség őrállókról, papokról gondoskodni, mert őrállója, papja lesz mindenki önmagának.

De, a mig Isten országában lesz munka, a mit elvégezni, lesz gyom, melyet kiirtani, lesz ellenség, mely ellen harczolni kell: mindaddig az emberiség békéje, boldogsága, tökéletesedése érdekében hirdetnünk, meghallgatnunk és követnünk kell az isteni parancsot: állits őrállót, a ki, a mit lát, mondja meg!... Amen.

XLIX.

Mily áldás az emberre nézve a munka!

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: Dombi János homoród-szentmártoni lelkész.

Alapige: Csel. 18: 1., 2., 3.
„És mivel hogy azonféle míves vala, azoknál marada és munkálkodik vala, azoknak pedig mesterségök vala a sátorcsinálás.“

Pál apostol, ki fáradhatatlan vala a világosság, erény, erkölcsiség és vallásos buzgóság, szóval: a szellemi élet mezején; kitartó szorgalommal munkált az anyagiakért is. Ime! egy igen megragadó és tanuságos példa Athenéből, a hol a filozofusokkal vagyis a bölcsekkel, kik tagadták az isteni gondviselést s a lélek halhatatlanságát, vetekedik vala, kimenvén, méne Korinthusba s ott egy istenfélő kedves családra talált, kik sok megpróbáltatás, üldöztetés után, Olaszországból jutottak oda. Látva, hogy ez a munkában keresi az életnek örömét és boldogságát s látva véleményeiknek, munkásságuknak szoros összeköttetését, azonosságát „azoknál marada és munkálkodik vala.“

Kinek ne kötné le figyelmét ma is egy munkás család, hol az istenifélelem s szorgalmas munka összpontosulva van?! Mi is, mintegy elragadtatunk s önkénytelenül sietünk, — bár különböző mezőkön — munkálni; mert ez táplál mindnyájunkat becsülettel, ez ad szabadságot, függetlenséget, ez óv meg a bűntől, ez szerzi meg az életnek alkonyán az óhajtott nyugalmat.

Jertek azért atyámfiai, elmélkedjünk ez ünnepélyes órában arról, hogy mily áldás az emberre nézve a munka!

I.

Csak a munka egyedül táplálja becsülettel az embert.

„A te orczádnak veritékével egyed a te kenyeredet.“ I. Mózes 3: 19. Igy szólt maga az Isten hajdan Ádámnak. És ezen szavakban nem átok, hanem áldás rejlik.

Mig a munkátlanság a testet megbénitja, a lelket szabad szárnyalásában, nagyratörekvésében meggátolja, mig életgyülöletet szül, vallástalanságnak alapokozója, az erény és erkölcsiségnek megrontója, szóval: minden bün szülője; addig a szorgalmas munkásság czélt tüz az emberiség elébe, boldoggá varázsolja a kis kunyhó lakóját, épen ugy, mint a palotákét, széppé teszi a mezőket, járhatóvá a járhatatlan utakat, a kősziklából vizet fakaszt; a pusztán kenyeret termel, a megnyugvás olajágát, az önérzet tiszta jellemét, a feddhetlen élet drága gyöngyét, a lélek szabadságát, becsület legszebb táplálékát, az erény virágát nyujtja osztályrészül a hiv és igaz munkásnak.

Avagy miben találtak volna a próféták és az apostolok testileg és lelkileg oly sok örömet, kitartást és lelkesültséget, a nehéz körülmények között erőt, ha nem a becsületes munka édes érzetében s a meggyőződés tiszta tudatában! Ez táplálta Dánielt, az oroszlánok vermében, Jézust a kereszten; Husz Jánost a máglyán, Socinust a hontalanság keserveiben; Pált és Dávid Ferenczet a börtönben és annyi vértanut a kivégzés pillanatában. Jól mondja a haza bölcse: „Minden megelégedés csak munkásságunk eredménye s a legboldogabb ember az, kinek legtöbb dolga van a világon.“

A becsületesen folytatott kitartó munkásság legyen mindnyájunknak mindennapi táplálékunk. A nagyok, dicsők, lelkesitsenek szép és nemes tettekre; a kötelesség hü és nemes teljesitésére, szabadságunk megőrzésére, mert: „a munka nemcsak becsülettel táplálja az embert,

II.

hanem függetlenné és szabaddá teszi.“

Azt mondja az apostol: „a hol az Urnak lelke van, ott vagyon a szabadság.“ 2. Kor. 1 : 17. s hol ismerünk az isteni lelkekre? a munkás kebelben!

Tekintsünk a történelem lapjaira. Nézzétek! ezelőtt ezer évvel egy vándor nép kel utra, megelégelve az ázsiai nyomasztó helyzetet; kibontakozva a sötétség homályából, eszmélni, élni, munkálni akar! Tettre szólitja az isteni erő, mely a kebelben munkálkodik. Kezébe veszi a vándorbotot, nem tartóztatja vissza semmi, hazát, szabad hazát keres! Oh, mint küzdi le az akadályokat, mint harczol meg ezer, meg ezer csatát, mint ontja vérét a közös munka kivitelére, mint hatol át Kárpát szent bérczein: mint teszen fogadalmat Árpád vezérlete alá! Mi tartotta fenn e népet, őseinket ezer éven át; mi ad győzedelmet annyi nép

felett; jogot, szabadságot, függetlenséget; mivel biztositotta lételét, életét? Ugy-e a kitartó munkával.

S hitelődeink, kik annyi megpróbáltatáson mentek át, s kiállották börtönt és halált, vérpadot és kinzást, kiknek nem volt annyi helyük, hová fejüket lehajtsák, mivel biztosittották jelen s jövőjüket; a szeretet, testvériség, egyenlőség eljövetelét; eszméiknek terjesztését; a tiszta meggyőződést, a lelki szabadságot s függetlenséget? A nemes lelki munkával.

Ez a lelki munka költötte föl az áldozatkészséget, hogy a hit jó cselekedetekben nyilvánuljon.

Ez épitett templomokat s iskolákat az egy Isten imádására.

Hát az egyeseknek, családoknak mi adja a függetlenséget, szabadságot, mely ment minden leigázástól,... önkénytől és zsarnokságtól feloldozza? a kitartó szorgalmas munka a szellemi és anyagi élet mezején, mert hiszen „A fa veszteg áll, az ember ugy gyarapszik, ha dolgozik."

III.

Azonban a munka nemcsak becsülettel táplálja, nemcsak szabaddá és függetlenné teszi az embert, hanem megóvja a bűntől is.

Mi az előre elrendelést nem hisszük, mert az ellenkezik Isten örök igazságával. Isten az embert szabaddá teremtette, felruházta értelemmel, halhatatlan lélekkel s koronként bölcs prófétákat, birákat, vezéreket s apostolokat küldött, kik világositsák, serkentsék a mély álomban levőket. A lélek kész felfogni az emberi hivatás magasztosságát, oh! de a test erőtelen!

S mit ér az igyekezet, az intés? ha felettünk ki van mondva hogy rosszak vagyunk?

Nem atyámfiai, hisz irva találjuk: „Valamit ember vetend, azt aratja" Gál. 6: 7. „Mindenik az ő jutalmát veszi az ő munkája szerint." Ján. 4: 36. „Az Isten kinek-kinek megfizet az ő utai szerint." Jer. 32: 19.

Ha előre elrendelés volna, nem lehetne sem jutalom, sem büntetés. Nincs előre elrendelés, de van jutalom és büntetés. Az ember megsérti az erkölcsi törvényt, az emberi jogot, vagyont, s cselekszi a sötétség cselekedeteit. Áthágják Isten parancsolatait, megfeledkeznek rendeltetésükről, s arról hogy őket Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtette. Készakarva, vagy hanyag mulasztásból bünt követnek el. Megmérgezik a társadalmi életet, önkezükkel tépik szét boldogságuk virágait. Ezek mind-

annyian a testi élvezetek emberei, a muló javak barátai, kik könnyen engednek a kisértő szavainak, midőn világi dicsőséggel, magas kitüntetéssel kinálja.

És mi óv meg a bün ezer nemeitől; mi erős védelmiszer a kisértetek ellen? A munkásság, mely elfoglalva tartja az embert, a rosz társaságtól, a hizelgők táborától; az önhaszonlesők seregétől. Visszatartja a hitetlenségtől a csufolók székében való üléstől. A munkásság adja meg a jól folytatott életnek alkonyán a kivánt és óhajtott nyugalmat.

Bizony nagy áldás a munka az emberen! Megtartja fején a becsület koronáját. Megadja a lelki és testi szabadságot, függetlenséget. S a munka barátait megóvja a büntől.

Keressétek fel ti is, mint Pál apostol azokat, kik hiv munkások az Ur szőlőjében, kik hiv sáfárok a reájok bizottakban s legyetek követői azoknak!

Ne szégyeljétek a munkát! Sőt hathatós beszéddel intsetek mindeneket arra. De ne legyetek felettébb szorgalmatosok, hogy erőteket, egészségeteket s munkakedveteket el ne veszitsétek! Kérjétek Istent, a jó és alkalmatos időért! Reggel és este imádkozzatok az ő jótéteményeiért és áldásaiért. Mondjatok hálát az ő segedelmeért! Jót tegyetek mindenekkel! Maradandó javak legyenek a ti gazdagságtok s a mint irva van „Isten megfizet a munkáért" mindörökké. — Amen.

Ne szeresd az álmot, hogy ne légy szegény; nyisd fel a te szemeidet, és megelégszel kenyérrel

L.

Elégitsd meg magadat kenyérrel!

— Nyári beszéd. —

Irta: Göncz Károly szentmiklósi lelkész.

Alapige: Péld. 20. r. 13. vers.

Mintha csak most üdvözöltük volna a megujult természetet s a szép kikeletnek atyját! Már is az idő nagyot haladott velünk, beléptünk a nyári időszakba.

Ha még a tavasz is, mely lombot és virágot hoz, annyira örvendeztet embert és állatot, mennyivel inkább a nyár, mely

gazdagon megteritett asztalához ültet gazdagot és szegényt, hogy eledelt és örömet vegyen minden. S még is, tejjel és mézzel folyó Kanahánunkban, hét sovány esztendő, egyiptomi csapások nélkül is, annyi ezer meg ezer ajakról hangzik: „Rosz időket élünk, rosz csillagok járnak," s mint siralom völgyében, szükségeink, életterheink sulya alatt roskadozván, égi és földi segitség után sóhajtozunk.

Az ily elégedetleneknek panaszára a példabeszédek irója a felolvasott szent leczke szavaiban azt válaszolja: Ember! „ne szeresd az álmot, hogy ne légy szegény, nyisd fel a te szemeidet és elégitsd meg magadat kenyérrel." Vagy más szavakkal élve: midőn az idő kedvezve fordult feléd, midőn a természet megnyitotta előtted kebelét, melyben, mint kimerithetetlen tárházban sok ezred milliárd éveknek kincse, kenyere van lerakva, ébredj álmaidból, tekintsd meg ezt; „légy okosan előre látó", használd fel a kedvező időt; „légy szorgalmatos munkás, légy takarékos", hogy megelégitsd magadat kenyérrel.

Mig a kenyérszerzésnek, a megelégedésnek három feltételét tárgyalnám, becses figyelmeteket kérem.

I.

„Ne szeresd az álmot, hogy ne légy szegény", vagyis „használd az időt," légy körültekintő, ez a felvett igék első intelme.

Mindennek meg van a maga ideje, azt mondja a példabeszéd. Sok ember nem igen gondol azzal, bár megmondatott, hogy minden időnek meg van a maga terhe is: minden elővigyázat, okos előrelátás nélkül a mit a tavaszban kellene végezni, azt a nyárra halasztja, a mit a nyárban kellene tenni, azt az őszre bizza s igy nem végezve semmit a maga idejében s nem szakitva le a kedvező idő virágait, az idő sebes szárnyakkal tova röpül s nem is veszi észre a jámbor halandó, mig egyszer, mint a beteg ágya mellett a halál, megjelenik, eljön hideg, sápadt arczczal a tél, komor tekintetével megöli a földnek munkásságát, bezárja áttörhetetlen zárral a természetnek kincses tárházát, melyen tul aratni és takarni többé nem lehet, vagy pedig az élelmezés sokba, nagyon drágába kerül; akkor aztán megjelenik ama paizsos férfiu, a szegénység, az inség s gyermekeinek kenyeret kérő szavára fájdalmasan kell az apának a nincsen szóval felelni. Mikor a nyomor e szomoru jeleit látja, elkezd gondolkozni

az ember s nem akarja tudni. nem akarja elhinni, hogy miért is történt mindez?

Én az ilyent a bölcs prédikátor eme szavaira figyelmeztetem: ember! ébredj, kelj álmaidból! nyisd fel a te szemeidet s lásd meg, hogy egy hosszu esztendő áll előtted szükségeivel, követeléseivel; családodban nőd, gyermekeid kérnek tőled táplálékot, ruházatot; egy egész esztendő fekszik előtted, melynek csaknem mindenik napján szegény szerencsétlen, vagy sorsüldözött, szükölködő jelenik meg, ajtódon zörgetve a kegyelem és szeretet filléreiért. De ez még nem minden, ott van az egyház, a társadalom, a haza oltára, melyek mind áldozatot kivánnak s ezeknek rád eső terheit erőd és tehetséged szerint hordoznod, szükségeit vagyonodhoz mérten fedezned kell, fedezni keresztényi, hazafiui kötelességed. Ezeket mind lásd meg s vess számot magadban fölöttök, midőn az áldás forrásához értél, midőn az áldásokkal megrakott természet kebele megnyilt előtted.

A jó Isten, a teremtő, ki az ág madarait szántás, vetés nélkül táplálja, a mezőnek virágait fonás és szövés nélkül oly szépen ruházza, a legszegényebbről, mint teremtése remekéről sem feledkezik meg, a legelhagyatottabb emberre is kiterjeszti, kinyujtja megáldó kezét. Igyekezz megragadni e megáldó kezet, csókold meg azt hited szent csókjával, hivd segitségül a te nyomoruságodnak napjaiban, hogy szálljon hozzád édes erejével, ha majd munka, gond, törődés közt erőd fogyni, kitartásod lankadni kezd. S ha igaz hittel kéred őt, segedelme nem fog elmaradni. Ember! most, midőn a mindenség Ura az ő kincses tárházának ajtaját te előtted is felnyitotta, elégitsd meg magadat kenyérrel, de necsak magadról, a tiéidről és holnapról gondoskodjál, hanem jussanak eszedbe azok is, kik szerencsétlenség, nyomoruság, vagy más ok miatt sirnak. Ker. afiai! a tavasz és nyárban vesd meg alapját egy egész évi jövődnek. Biztositsad magadat mindennemü beállható szükségek ellen. Most az ideje, nyisd fel a te szemeidet és légy okos, előrelátó, hogy ne láss szükséget s ne légy szegény, megelégitvén magadat kenyérrel.

II.

Nyisd fel a te szemeidet, vagyis légy szorgalmatos munkás, ez a további intelem. A nappal a munkásságra, az éj a pihenésre rendeltetett. Szükség nekem munkálkodnom, mig nappal van, mig el nem jön az éjszaka, melyen

senki sem munkálkodhatik." A teremtő Isten, midőn kezdetben ezt a nagy mindenséget alkotá, munkálkodott, munkálkodik ma is a megtartásban és igazgatásban; mindenekre kiterjedő munkássága soha nem szünetel, mindenek felett atyáskodó szeretettel őrködik. Munkálkodott, fáradott és törődött az emberiség boldogitásáért s a világ megváltásáért kint szenvedett Jézus is. Munkálkodtak az apostolok, midőn tanitójuk meghagyása szerint tanitottak minden népeket. Munkálkodtak régen, munkálkodnak ma is a jók, igazak, szorgalmasok családjuk, vallásuk felvirágzásáért, a haza boldogságáért. Munkálkodnak igen sokan azért, mert tudják, hogy a munka áldás, tudják, hogy minden igaz munkában bővelkedés vagyon.

Óh! de ezen sok hiven küzdő mellett hányan vannak Istenem, kik a tétlenség puha párnáján henyélve semmit sem dolgoznak, kik egyik napot a másik után, melyek munkára vannak rendelve a teremtőtől, ellopják; hányan vannak olyanok, kik az apróbb, csekélyebb munkát szégyenlik, lerázzák nyakukról s készebbek napestig ellézengeni, mások munkáját végignézni, mint saját dolguk után látva, gazdaságukban a végzendőket teljesiteni, vagy az elmulasztottakat kipótolni igyekeznének. Hány ember van, ki, ha teszen is valamit naponta, csakhamar belefárad, árnyékot keres, feje alá teszi a restség kényelmet nyujtó párnáját s elszendereg. Hány ember van a világon, ki azt hiszi, hogy ő urnak született, azért rendeltetése a dobzódás és heverés s ezen tudatban rendesen későn kél, korán fekszik és elsatnyult lelke küzd, háborog nehéz álmokkal, mig a szorgalom embere kincset gyüjt kincsre s éléskamráját tölti halomra. Mily sokan vannak, kik a testet edző, az egészséget fenntartó munka helyett korcsmákban dőzsölés közt töltik idejöket s a helyett, hogy megtartanák ama parancsot, hat napokon munkálkodjál, minden napot ellopnak, melyen elverik vagyonukat, rontják egészségüket és siettetik halálukat. Csoda-e aztán afiai! ha az ilyeneknek az örökölt vagyon elfogyása után elébb-utóbb az inség, a nyomoruság nyakukba szakad? csoda-e, ha a henyeség és tétlenség puha földje egy darab szurós fát növel számukra, melynek neve koldusbot. Csoda-e, ha ezeknek ajkairól sürün hangzik a panasz: elfogyott a kenyér, nincsen pénz, nagy az adó.

Munkálkodjunk szorgalmasan aai! mig nappal van, mig el nem jön az éjszaka; vegyük eszünkbe, hogy semmi munka meg nem szégyenit, legyen az kicsiny, vagy nagy, egyik vagy másik körbe tartozó. Álljanak serkentő példa gyanánt előttünk azok

a hiv sáfárok, kik a nekik adott tálentumokat megsokszorozták s éléskamrájukat szorgalmuk által a kincsek garmadájává tették. Különös munkaidőnk nekünk a tavasz, nyár és ősz, ekkor kell fáradnunk, gyüjtenünk, mert ezután következik a rideg tél, melyen megtakaritott gyümölcsünkre vagyunk utalva. Nyissuk fel hát a mi szemeinket s elégitsük meg magunkat kenyérrel. Végre

III.

Elégitsd meg magad kenyérrel, vagyis légy takarékos, ez az utolsó intelem. Hogy van az aai! miszerint némely ember fut, fárad reggeltől estig, söt az éjet is nappallá teszi, csakhogy mentől többet gyüjthessen össze, takarithasson meg s mégis e szorgalom gyümölcse igen sokszor, hamar s minden eredmény nélkül oda van? Miért van az, hogy a tavasz, nyár és ősz betakaritott kincseit annyira fölemészti egy rövid tél, hogy már a jövő tavasz szükségnek néz elé? Én azt hiszem azért, mert egyes családok nem ismerik a takarékosság elvét; a gazda rosszul, felületesen számit; a gazdasszony nagyobb mértékkel ad ki, mint a hogy bevett.

Az ember minttársas lény nem élhet — igaz — remetei életet, nem zárkózhatik el a világ örömei elől, mint hajdan János, hogy szőrcsuhában járjon, vad mézzel és gyökerekkel táplálkozzék s nem is lehet Diogénes, hogy a vizet markával igya s hordóban lakjék, de ki hagyhatná helybe ama fényes lukullusi pazarlásokat, melyek ezerekbe kerülnek. Nehogy félreértsetek aai, nem azt akarom én ezzel mondani, hogy teljesen elitélem, kárhoztatom azt, ki sorsát, vagyonát, állását megillető házban lakik, ruházkodik és vendégeskedik, söt ez szükséges, hogy az ily magas helyekről terjedjen a világosság, a fény az alsóbb néposztályra is, én csak azt itélem el és kárhoztatom, ki vagyonát, állását tulhaladó módon erőlködik s hogy fényesen járhasson, öltözködhessék, adósságokat csinál. Annak tettét helytelenitem, kinek minden napja kontóra vásárolt vigasság, háza belsejében pedig sir a szegénység. Én azt itélem el, kinek, ha ma van, megfeledkezik a holnapról s igy szól az evangeliumi gazdaggal: „egyél, igyál én lelkem", — ki egy-két nap, hét vagy hónapig, minden kitelhető gyönyörben és vigasságban él, hogy azután a boldog napokat, heteket, hónapokat szomoruak kövessék. Ker. aai, nem elég a nap izzasztó hevében futnod, fáradnod, nem elég a tavasz, nyár és ősz áldásait halomra gyüjtened, mert hidd el, mindez nem ér semmit, ha nincs meg a takarékosság,

mert elszáll minden, mint a füst és pára, elpárolog, mint a kámfor, vagy harmat takarékosság nélkül.

Ugyanazért ker. afiai, legyetek takarékosok. Ha látjátok a jobb móduak élését, állását és ruházkodását, azokat ne irigyeljétek, ne kivánjátok utánozni, hogy romlásba ne jussatok. Elégedjetek meg helyzetetekkel, töltsétek be állástokat hiven s higyjétek el, hogyha meg lesztek elégedve, a mivel birtok, boldogok lesztek. Ha takarékosságtok a tavasz, nyár és ősz áldásaival bőven megjutalmaztatik, ha szorgalmatok után megtöltitek éléskamrátokat, nehogy elbizakodjatok, hanem jusson eszetekbe, hogy egy év 365 napjának a maga követelései és terheivel állotok szemben s ha e napokon kétszer kell is asztalt teriteni, a sok is elfogy: azért a takarékosság elvét — jusson is maradjon is — figyelmen kivül ne hagyjátok, a holnapra valót pedig a ma kényelmének fel ne áldozzátok, mert higyjétek el, jobb éhen lefeküdni, mint jóllakva, adóssággal kelni fel.

Ime afiai! a fennebb kimutatott eszközök, *az okos előrelátás*, *a szorgalmas munkásság* és *takarékosság* segélyével az előttetek felnyitott természet gazdag tárházából gyüjthettek magatoknak kincseket a mennyit akartok. Azért afiai ne szeressétek az álmot, hogy ne legyetek szegények, nyissátok fel a ti szemeiteket és elégitsétek meg magatokat kenyérrel. Amen.

LI.

Emeljétek fel szemeiteket, lássátok meg a tartományokat!

— Aratási egyházi beszéd. —

Irta: Simó János sepsi-köröspataki lelkész.

Alapige: János ev. 4. rész, 35. vers.

A nagy lelkek iskolája mindig a természet volt. Ez az igazság lesz nyilvánvalóvá, a próféták, népvezérek, az evangelisták, az apostolok, a költők s általában a vallási és polgári nagy férfiak irataiból és életéből. Mózes próféta, hogy bölcs törvényeit megalkothassa, a természetből veszi azoknak alapját.

Mikor „szép virágok láttatnak a mezőn és a gerliczének szava hallatik, mikor a hegyek és a halmok dicséretet énekelnek s a mezőnek minden fái kézzel tapsolnak", bölcs Salamon is — lelkét ez a tavaszi szépség ragadván meg — int, hogy „menjünk ki a mezőre" a természet kebelére.

Isai fiának, a zsoltáriró Dávid királynak lelkében is ott a természet ölén születnek meg költeményei, melyeket gyülekezeteinkben ma is annyi áhitattal éneklünk s a melyek a vallásos költészetnek mindenha gyöngyei fognak lenni.

Nincs egyetlen próféta az ó-testamentumban, kinek könyvén meg ne látszanának a nagy, a dicső természetnek nyomai. Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel, Joel, Ámos, s a többiek is mind, a költészetnek nagyon sok melegségével, a prófétai léleknek egész fogékonyságával ragadják meg a tavasz nyiló virágát, a nyár érő kalászát, az ősz hulló falevelét, hogy azokról a népnek prófétiát mondjanak, és utasitást adjanak.

A Jézus Krisztus meg valósággal a természet gyermeke. Folyton az édes anya ölében szeret időzni s ennek emlőiből szivja nagy lelkének üditő táplálékát. Itt keres enyhületet az élet fáradalmai, az emberek bántalmazásai s a kötelességteljesités terhei után. Innen, a természetnek kebeléről ragadja el utánozhatatlan hasonlatait és példázatait. A Genezáreth tavának háborgása, a Libánon czedrusainak levélzörgése, a pusztának zajtalan magánya, a magvetőnek tanulságos munkája, mind megkapják lelkét.

Arany Jánosnak, Petőfinek s a magyar nemzet több más nagy halhatatlanjának költeményei mind azt mutatják, hogy ők a természet kebelén szerezték lelkük zománczát, s ez szolgált forrásul, honnan a költészet mennyei italát folyton meritgették.

S hogy az emberiség nagyjai mindig a természetben találták meg lelköknek valódi táplálékát s ennek kibeszélhetetlen szépségeiben keresték szivöknek eszményeit, azon ti, kik édes testvérei vagytok a földnek, ti, kik a természet ölén nőtök fel, legkevésbé csodálkozhattok. Hiszen — mondjátok — a megnyilt természetnek tavaszi bimbói, kerteitek fakadó virágai, erdő rügyezése, kristály patak tiszta csörgedezése, madárdalnak mesterkéletlen zenéje, mezőitek érő, hullámzó kalász tengere, a lehulló levelek elmulása s általában a természetnek örökszép és utánozhatatlan rendje, nem hatja-e meg a ti lelkeiteket is, nem emelnek-e fel barázdáitok porából olykor egy magasabb, egy

szentebb, egy tisztább légkörbe? Nem támaszt-e sziveitekben nemes érzelmeket, szép eszméket és az Istennel összeolvadó gondolatokat?

Hogyne hatna meg, hogyne emelne fel a természet szemlélete, különösen nyárban, mikor mezőinket érett kalászok oczeánja önti el? mikor sok fáradsággal megmivelt s verejtékkel harmatozott barázdáink az igaz munka megjutalmazásához közelednek?!

Hogyne hatna meg minket, mikor a próféta is, a ki pedig csak szemlélője, de nem közvetlen munkása a természetnek, látva az arany kalászszal ékes téreket, igy szól népéhez: „vessetek sarlót a gabonába, mert megérett az aratásra“? (Jóel) Hogyne hatna meg, hogyne emelne fel minket is, mikor az evangelista lelkét sem hagyja érintetlenül a tartomány pompája? Hisz ő mondja: „emeljétek fel a ti szemeiteket, lássátok meg a tartományokat, mert megértenek az aratásra.“

Egészen meg vagyok győződve afiai, hogy sziveitekben meg van a kellő aratási hangulat s nem is azért vettem a felolvasott evangeliumi figyelmeztetést aratási beszédem alapjául, hogy annak hangoztatása által titeket kötelességeitekre figyelmeztesselek, mert valamiképpen a „fecske, a daru tudják, mikor kell elmenniök“; akképpen ti is tudjátok, hogy az évszaknak micsoda munkássága vár reátok, tudjátok, hogy „mindennek rendelt ideje vagyon“ s igy az aratásnak is, — hanem azért, hogy jelen beszédemmel kikisérjelek titeket az aratómezőre s figyelmetekbe ajánljak egy pár igazságot, melyeket a megért mező ellenállhatatlanul prédikál nekünk. Emeljük fel hát szemeinket s lássuk meg a tartományokat, mert az első igazság, mit az aratásra váró mező prédikál, ez:

I.

Az Isten nem személyválogató. Ennek az igazságnak beszédét ti a szószékekről igen gyakran hallhatjátok, mert nem egyszer van alkalmunk idézni Máté evangeliumából, hogy „Isten az ő napját feltámassza mind a gonoszakra, mind a jókra s esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak.“ — Az Isten irgalmának, jóságának és mindenekre kiterjedő szeretetének szemléletébe elmerült evangelistának csakugyan igaza van. Mert Isten soha sem parancsolta meg az eső cseppeknek, hogy Pálnak avagy Péternek barázdáit áztassák meg; soha sem parancsolta meg a nap sugarainak, hogy a gazdagok ablakain bevilágitsanak, a szegényekét ellenben hagyják sötétségben.

Az esőcseppek és napsugarak osztogatásában igazságos és jó Istent feltaláljátok aratás közben is afiai. Figyeljétek csak meg, hogy Isten választás nélkül minden ember földére kalászokat parancsolt. Figyeljétek csak meg, hogy mindazok, kik jól müvelt földbe vetettek ... aratnak. Figyeljétek csak meg, hogy a ki messzekiterjedő területeket vetett el, az sem arat külömb áldást, mint az, ki alig nehány ekenyomba hintett magot. Figyeljétek csak meg, hogy ki nagyszámu munkás népnek osztogatja napi parancsait, nincs különben megáldva, mint ki maga végzi munkáit! Figyeljétek csak meg, hogy sem Pál-é, sem Péter-é nem maradott éretlenül s mindenikén sürün rakott szem terhe alatt hajlik meg a gabnaszár.

Sőt figyeljétek meg azt is, hogy Isten, midőn áldásos nyomait otthagyta a termő mező barázdáin, nem előnyösitette sem azokat, kik a romai katholikus, sem azokat, kik a református, sem azokat, kik lutheránus, sem azokat, kik az unitárius, sem azokat, kik a zsidó templomban imádkoznak hozzá, hanem mindeniket egyenlően megáldotta. Itt az aratómező áldásai között hivom fel hát figyelmeteket arra a roppant hittani tévedésre, mintha joga volna valamely egyháznak „az egyedül idvezitő" nevet kizárólagosan hordozni. Itt a mező áldásai között akarom azt a megnyugtató igazságot hirdetni, hogy Isten nem a külső hamist és gyarlót, hanem a belső tisztát és tökéletest, a lélek őszinteségét, a sziv tisztaságát nézi és jutalmazza. Itt a mező áldásai között akarom bennetek erőssé tenni azt a meggyőződést, hogy Istennek egyforma gyermekei vagyunk, bárhol imádjuk is őtet, csakhogy lélekben és igazságban imádjuk. Hisz ha igy nem volna, akkor az áldások is külömböznének. Azt se nézi ő, hogy micsoda nemzetiségből származunk. Pogányt és zsidót, görögöt és rómait egyaránt gyermekeinek tart s megáld.

Annyira nem személyválogató, hogy még azokat is megáldja, kiket mi emberi felfogás szerint méltatlanoknak tartunk Isten jóságára. Nincs nap, melyen törvényeit meg ne szegnék, szent nevét káromlással ne illetnék s panaszokkal ne busitanák. Nincs pillanat, melyben az erkölcsi, vallási, polgári és társadalmi törvények lábbal ne tiportatnának.

Nagyon sokan vannak, kik egész esztendőn keresztül az Ur házának küszöbét át nem lépik. Olyanok is vannak, kik szájokon dicsérik az Urat, de szivök gondolata más irányban tétováz!

Ki tudná megszámitani azokat, kik egyéb gyengeségeik mellett, még az isteni hatalom létezését is kétségbe vonják s a

tehetetlen emberi erőnek vagy a vak sors véletlenségeinek tulajdonitják a nagyszerü jelenetek létrejöttét, a világrendszer szépségét, a teremtett világ mindent fölülmuló pompáját? Lábainkat, kezeinket, szemeinket, gondolatainkat óh hányszor hozzuk ellentétbe a becsület, a jellem, a tisztesség követelményeivel!?

És az Isten még igy is, még e sötét esetekben is, még nagy tévedéseinkben is áld... áld... és áld! Ugy teszen, mint az édes anya, ki gyermekét — kit szivvérével táplált — még büneiben is szereti; s ki nem a büntetés szigoru paragrafusaival igyekszik megjavitani eltévedett, megromlott fiát, hanem anyai szeretetének melegségével, gondosságainak odaadásával, jóságainak soknemü megnyilatkozásaival óhajtja visszaédesgetni az elhagyott hajlékhoz, a gondtalanul megtagadott és megsértett szülői kebelhez.

Igen — igen afiai, Isten utai, melyeken az áldást viszi az emberekhez, mindenki hajlékához elérnek. A jót azért áldja, hogy álhatatos legyen; a rosszat, hogy megtérjen; de mindenkit, mert nem ismer, nem ismerhet személyválogatást. Ez nem fér össze lényével, Atyaságával. Istennek ezt a mindenekre kiterjedő szeretetét hirdeti nekünk az aratásra kész mező.

Mily nagyok Uram a te cselekedeteid! „Hová mennék a te lelked előtt és a te orczád előtt hová futnék, ha mennybe megyek ott vagy, ha a koporsóba vetem ágyamat ott is jelen vagy, ha hajnalszárnyaim volnának s messzi tengerekre repülnék, oda is a te jobb kezed vinne engemet." Te mindenütt vagy.... mindenütt áldott vagy! mindenütt nagy vagy...! mindenütt jó vagy...! mindenütt szerető Atya vagy.... s mindenkinek áldást adsz! mert a személyválogatás messze-messze tőled!

II.

Második igazság, melyet az aratásra kész mező kétségbevonhatatlanul hirdet ez: ki a mit vetett, azt aratja. A szentkönyv sok és találó kifejezéseit adja ezen igazságnak. „A kik hamisságot szántottak, gonoszságot vetettek, ugyanazt aratják", ugymond Jób. „A ki vet álnokságot, arat nyomoruságot" állitja bölcs Salamon. Hóseás pedig igy szól „Ki szelet vet, vihart arat." „Vessetek igazságot, hogy kegyelemnek mértékét arassátok" buzdit ismét Hóseás. „Ki szükön vet, szükön arat, a ki vet az ő testének, a testből arat veszedelmet; a ki pedig vet a léleknek, lélekből arat örökéletet" ugymond Pál apostol. És igy tovább... a szent könyv számtalan helyen beszéli ez igazságot. De ti ezt az aratómezőn kézzelfoghatóan is bebizonyitva látjátok, mert —

hogy teljes közvetlenséggel szóljak — nemde, hová buzát vetettetek, onnan buzát, hova rozsot vetettetek, onnan rozsot arattok? Sőt a ki szépen tisztitott magot vetett, az kevés konkolyt arat; a ki ellenben tisztitatlan magot hintett el, az kénytelen magát Máté evangelista utasitásához tartani, ki igy szól „szedjétek össze először a konkolyt és kössétek kévékbe, hogy az megégettessék.“ A vetés és aratás törvényének igazsága az erkölcsi világban is minden téren látható és észlelhető. Az a nehány eset, hogy olykor a rosz diadalt ül s áldásokkal van körülvéve, ellenben az igaz törekvés, a becsületesség nem részesül kellő méltánylásban; nem változtat e törvény általánosságán. Mert végre is arra a gonoszságra, mely e földön mindig elkerülte a tőrt, s arra a tiszta erényre, mely hiába kereste a győzedelmet e földön, egy más, egy szentebb, egy tisztább, egy tökéletesebb világban elkövetkezik az érdem szerinti számadás órája. Ha e földön a gonosz arat s a jóság angyala könnyezik, csak az isteni bölcsesség belláthatatlansága mellett bizonyitanak, de a jutalmazás és büntetés általános törvényén nem változtatnak.

Láttam egy ifjut. Szemeiből az engedelmesség és jóság angyalai beszéltek. Mozdulatain a jámborság és szerénység jelentek meg. Arczvonásain az egészség rózsái ültek. Az emberekkel való érintkezése csupa kellem és kedvesség volt. Látszott rajta a szülői szeretet gondos nevelésének minden nyoma. Az ifju növekedett. Érintkezése az emberekkel mind gyakoribbá vált. Sőt olykor kimaradt a szülői háztól a barátok vidám körében. Az is megesett, hogy a jó tanácsok reá nézve pusztában kiáltó szónak maradtak. A többszöri kimaradás, az örömek mértékletlen élvezése, az élet kéjeinek vadászása, a gyönyörök poharának gondolatlan üritgetése az ifju arczára egyszerre, váratlanul halványságot hoztak. Nőttön-nőtt a romlás. A kicsapongás véznává tette. Nemsokára ágyba döntötte. Nehány hét mulva gyászkocsi halad az utczán, kisérve a szülők által, bánatba merült szivvel, könnybe lábbadt szemekkel. Az ifjut kisérték a temető legfrissebben ásott sirjába. Kicsapongása, mértékletlen és könnyelmü életmódja temették oda. Ilyen az ifjui könnyelmüség vetésének aratása. Vigyázzatok és óh óvakodjatok az ily aratástól gyülekezetem ifju tagjai!

Olvastam egy férfiuról.. Messze kiterjedő vagyonnak volt örökösse. Családjában békesség és öröm, megelégedés és boldogság lakozott. Házában a kényelemnek minden eszköze feltalálható volt. Künn a társadalomban, az egyházi és polgári életben magas kitüntetések osztályosa lett. Birtokain és udvarában száz

meg száz embernek osztogatta parancsait. Az élet boldogságából nem hiányzott semmi. A boldogság magaslata azonban szédítő lett. Szükségtelen fény után sovárgott. Szeszélyei mind több kiadásba kerültek. Most száz, majd ezer forintot kölcsönözött. Napról-napra sokasodott a baj s az ősi vagyon terhes lett. A kényeztetett család elhanyagolva. Azok, kiket boldogságának fénye magához vonzott, ismerői, jobban . . . czimborái elkerülték. Régi barátai elhagyták. A vagyon dobra került, gyermekei, családja földönfutó nyomorulttá lettek!... Mi egyéb ez, mint a meggondolatlan életmódnak, a szeszélyek által ápolt pazarlásnak szánandó következménye, a fölületes élet vetésének . . . nyomorult aratása.

Ott az utczán rongyokba öltözve egy külömben erőteljes kinézésü férfiu halad. Tekintetén látszanak egy jobb kornak nyomai. Szavaiból némi ismeret sugárzik. Ki vagy? — kérdem. Kérdésemre tétovázva beszéli el, hogy „derült napjaim is voltak, de reá léptem a bünnek, az erkölcstelenségnek utjára s eldobva őseim vagyonát, megtagadva a becsületet, — gonosz emberek társaságába vegyültem s ime most üldözöttje vagyok a becsületes embereknek s megvetettje a társadalomnak. Erkölcstelen életemnek, bünös hajlamaimnak, kicsapongó tetteimnek aratása e rongyok, melyekben ime az utcza tekergője s haszontalan életü lakója vagyok!“ Mi egyéb ez, mint a bünnek, a téves életnek aratása?!

Egy öreg nővel találkoztam. Arczairól, hová a nagy idő redőket vont, látszott a boldogság. Kérdém . . . miben áll nagy boldogsága, mely megaranyozza életének alkonyát. Feleletében egy sokat mondó sohajtás után, boldog házasságát, családi életét mondá el, melyet az Isten több gyermekkel áldott meg. Éllettársam rég nyugszik oda lent, a hol nem fáj semmi. Én pedig öregségem napjait gyermekeimnél töltöm, kik egymással versenyeznek hogy számomra kényelmet biztositsanak s öregségem bágyadt napjának fényt adjanak. És milyen boldog vagyok én!!

Mi egyéb ez, mint a jó és gondos nevelés méltán megérdemlett aratása?!

Ott e kapu előtt megőszült férfi ül s reszkető kezeiben könyvet tartva olvasgat. A szentkönyv megsárgult leveleiről, talán éppen a hosszu élet feltételeinek egy részletét olvassa! Hogyan, hát jut ideje arra – kérdém hogy órák hosszáig olvasgasson? Hát a mindennapi kenyér? Ki szerzi azt? Ifju és férfi koromat — mondá — erős munkával töltöttem. Minden órámnak leszakitván virágát, oly vagyonkát gyüjtöttem, hogy annak jövedelméből szükösön bár, de tisztességesen megélhetek. S mit akkor

elmulasztottam, lelkem mivelését most némileg pótolni igyekszem." Mi egyéb ez, mint a munkásság által jól értékesitett ifju és férfi kornak méltó aratása?!

Szóval afiai, a hü munkának, a becsületes törekvésnek, a nemes és istenes életnek, az erkölcsi és lelki élet minden nyilvánulásának, az erény törvényei megtartásának, valamint a restségnek, a bünnek, az igazság elnyomóinak, a törvény tipróinak mind meg volt, még van és meg lesz a maguk aratása. Ki mint vet, ugy arat. Az erény julalmat nyer, a bün ellenben erkölcsi és lelki nyomort arat.

Emeljétek fel hát a ti szemeiteket és lássátok meg a tartományokat, mert az aratásra megért mező sok igazságot tanit, melyek közül ma csak azt a kettőt óhajtottam elötökbe terjeszteni, hogy Isten nem személyválogató s hogy ki a mint és mit vet, ugy és azt aratja. Elégedjetek meg ma e két igazsággal. Ha alkalmam lesz, arató mezőnk többi igazságait is majd előadom.

*

Most pedig el, kibocsátlak e szent hajlékból. Az Ur legyen veletek hü munkáitokban. Arassatok nagy örömmel. Ott künn is dicsérjétek a személyválogatást nem ismerő Istent. Vigyétek oda a mezőre is őtet. Ő lesz a legjobb és legerősebb segitségtek. Cselekedeteitek zsinormértéke legyen a tiszta erkölcs, hogy majd a mennyben is legyen bő és vig erkölcsi aratástok. Ne legyetek a vallásosság és erkölcsösség mezején konkolyok, mert az a szentirás szerint megégetésre, a gyehennának tüzére méltó. S ha megérdemlett jutalmatokhoz a szenvedések és csalódások tüzén áttörve kell jutnotok, vigasztaljon az a tapasztalat, hogy a vetésnek is tél fagyán, szelek szigorán kell átmennie, mig aratásra készen lehet. Boldog ember, kinek földi mezejében az aratás örömének dalol. — boldogabb az, kinek a mennyországban is vig aratása lészen.

Amen.

LII.

Isten büntetése-é a természeti csapások?

— Egyházi beszéd elemi csapások idején. —

Irta: Deák Miklós ürmösi lelkész és felső-fejérköri jegyző.

Alapige: Ésa. 30. r. 30. v.

Szomoru nap lesz emlékezetünk könyvében a tegnapi afiai! „Az Ur megzendité az ő szavának hatalmasságát és az ő karjának alászállását megmutatá az ő megbusult haragjában.“

Tán soha sem volt gazdagabb a völgy, a kert és hegyek s néhány pillanat alatt a jégeső olyanná tett mindent, mint minő a takarodás utáni mező. Sirtunk a völgyben, a hegy tetején, mert egész határunk egy nagy temető; mely felett szomoruan kiáltjuk Noami szavait: „Nagy keserüséggel illetett minket a Mindenható!“

Hová lett a virágos tavasz biztatása; hová reménységnyujtotta titkos örömünk? Szellő susogása, falevél rezgése, patak csevegése azt beszélte nekünk: „Megáld minket az Isten, a mi Istenünk!“ És e remény csak azért volt, hogy elhervadott virágaink kelyhére hullassuk csalódásunk fájó könnyeit.

És most a kopár mező összetört bokrán nincsen madárdal; elköltöztek tőlünk s pedig még messze az ősz hervadása, hulló lombok, megsárgult levelek még nem kellene, hogy a természet halálát hirdessék. S lám nekünk itt az ősz mezőnkön, szivünkben! Ah, hisz kopár ez is! A halál tartott gyászos aratást. Vérző szivü édes anyák, reménységeiktől megfosztott apák, uj sirhantok, ti beszéljetek, hogy nálunk a tavasz kiesett az évből, mondjátok el, hogy egy nemzedék kihullott az emberiségből! Oh, és nem csak e fájó veszteség lángja égette sziveinket, nem rombadőlt házak, eget nyaldosó tüzvész pusztitása, a pusztitó elemből menekültek jajjai — kik többé nem látták saját hajlékukat, — oh, ezek mondák, ezek mondják: „hogy az Ur az ő karjának alászállását megmutatá az ő megbusult haragjában.“

Milyen kedves volt a tavasz biztatása: „Megáld minket az Isten, a mi Istenünk!“ — és most elcsüggedten, leverve ezt ki-

áltjátok: „Megvert minket az Isten, a mi Istenünk az ő megbusult haragjában!“

Mi ez?... Hát az elpusztult mezőn; az uj sirhantokon; a füstölgő házak romjain ti a megbusult Isten haragját látjátok?.. Hihetitek ti ezt? Látjátok, én kezembe veszek egy vihartépte levelet, s arról azt olvasom:

I. Ne tartsátok e csapást Isten büntetésének.

II. Ne zugolódjatok, hanem türjétek, keresztényi megadással, és

III. Istenbeu vetett hiteteket és bizalmatokat megingatni ne engedjétek.

Mig ez igék által a ti tanuságtokra szólanék, — ajándékozzatok meg illő figyelemmel.

I.

Ne tartsátok e csapást Isten büntetésének.

Mióta az ember gondolkodni megtanult, végtelen nagyot, sokat haladt a világ. Mennyire más ma Istenről való fogalmunk is, mint réges-régen. Az ó-testamentum Istene ártatlan áldozatok vérében gyönyörködik. Ma megbánja, a mit tegnap cselekedett. Az ember büne miatt elkeseredvén, tenger özönével önti el a világot s hullámsirba temet embert és állatot.

Ma fel mernétek-e tételezni Istenről ilyen bosszuállást?.... Arról az Istenről — kit Jézus szerető Atyánknak nevezett — illő volna-e hirdetnünk, hogy eldobja kegyelme és irgalma mérlegét s villámszóró kezeivel bosszut áll az ő gyermekein?..

Kinek ilyen hite van, az nem ösmeri a ker. világ Istenét; az ma is ott ül Mózes próféta lábainál és halálát kivánja annak az igaznak, ki megmondotta, hogy az Isten szeretet. És a ker. vallásnak nincs is ferdébben nővő ága annál, melyen igen sok ember szerint ilyen virágok teremnek: minden baj, minden szerencsétlenség az Isten haragjának eredménye, az ő büntető kezének ostora.

Elösmerem én afiai, hogy az Isten akarata nélkül semmi sem történik, hogy ő számon tartja még fejünknek hajszálait is; de róla, kinek szent könyvében ez áll: „méltó a munkás a maga jutalmára!“ — az ő megbántása nélkül fel lehetne-e tételezni, hogy megfosztja gyermekeit attól, a miért ugy megfáradtak, anynyit küzködtek. Ki hinné, hogy ő, ki esőt ád az igaz és hamis földére egyaránt: örömet tudna találni gyermekeinek éppen azon bánatában, melyet maga okozott. Még lelkem is visszaborzad

a gondolattól, hogy a bosszuállás vádjával illessem azt a mennyei jó Atyát, ki nem akarja, hogy senki elveszszen, ki a tékozló fiut is szerető keblére öleli. És, ha egy ilyen Atya büntetni akarna is, nem úgy tenne-e, hogy a mig egyik kezével sujt, a másikkal fölemel; mig egyik szavával fedd, a másikkal megvigasztal, hogy kegyelmét és irgalmát érezze még az is, ki tőle régen eltávozott!... Nem a bosszuálló Isten büntetése, hát a jégverte mező, gyermekeitek felhantolt sirja és az elhamvadt hajlékok. Nem! Az Isten ujjai, melyeknek sokan a csapást tulajdonitják, örök törvényeket irtak a természeti világ elé. E törvénynek hódol a tavasz virágzása, az ősz hervadása. E törvénynek hódol a nyár heve, a tél dermesztő hidege. E törvénynek hódol a szellő lebegése, a vihar zuzó ereje; az esőcsepp, mely jéggé fagyva sirt ás viruló völgyeknek; a halál fulánkja, mely torkunkba fojtja a lélekzetet; a tüz szikrája, mely nélkülözhetetlen kellő határok közt, s ha gyors szárnyán tova szállt helyét eltévesztve: megmérni képesek nem vagyunk pusztitó hatását.

Némuljon el hát az Isten elleni vád ajkaitokon afiai! S ha már vádolni kell e csapás okozta nyomorért valakit: nem érzitek-e, hogy ez csak titeket érhet?... A természeti csapásokat kikerülni nem lehet, de azok ellen védekezni kötelességünk. Lám e jégvihar miatt oda lett az emberek vetése, a tüz miatt sokaknak hajléka és volt-e csak egy is közöttetek, ki jég és tüzkár ellen biztositotta volna javait?!.. Nektek e hasznos intézmények nem tetszettek s most kenyér nélkül állva, nem veszitek-e észre, hogy nem az Isten, de magatok törtétek el saját kezetekben a kenyérnek botját?!.. És mit szóljak a felhantolt sirokról, hová lelketek szerelmét temettétek?... Lám a halál is természeti törvény. Az öreg meghal, az ifju meghalhat; de a midőn annyi gyermeknélküli anyát látok; el nem fojthatom lelkem keserüségét a miatt, hogy a megdöbbentő gyermekhalandóságnak oka tibennetek van.

Mig az öreg kuruzslók értelmetlen szavainak mormolása (reáolvasás), ólomöntése, tudatlanok imája — több hitelre találnak előttetek, mint az orvosok tudása: ne csodálkozzatok, ha idő előtt sirt kell ásnotok gyermekeiteknek. Én arról a vihartépte levélről azt olvasom, lelkem meggyőződése azt hirdeti: ne tartsátok a természeti csapást Isten büntetésének, de ha már megtörtént

II.

Viseljétek keresztényi megadással.

Az emberi sziv egy megfejthetetlen talány, melyben egy-

szerre ezerféle érzés születhetik. Ott az öröm forrása, ott a bánaté. Benne az Isten imádás és Isten tagadás. Abban lakik a honszerelme és a hazaárulás sötét büne. Forrás az erény tiszta vizével, a bün iszapjával. Mérleg, melyen az egyensuly oly hamar felbillen.

Szivünk mérlege most elvesztette egyenes irányát, a veszteség sulya lehuzta azt. És én kérdezem afiai, ha most fellármáznók a világot, mutogatva könnyeink záporát; ha Joel próféta bus lelkével kesergésre hivnók e gyülekezetet: „Keseregj oh Jeruzsálem, mint a gyászban járó menyasszony az ő ifjuságának férjén, mert elpusztittatott a mező!“ szereznénk-e ez által lelkünknek könnyebbülést?.. Nem könnyebb lesz-e százszorta inkább szomoru sorsunk, ha csendes megadással viseljük a veszteséget? Nem fog-e alább szállani sirva-rivó lelkünk fájdalma, ha az elé viszszük bánatunkat, kinél a fájdalom megtör; a veszteség kétségbeejt és ha eléje borulunk gyermeki bizalommal, nem fogjuk-e meghallani annak a jó Atyának hivogató szavát: „Jőjjetek én hozzám, kik megterheltettetek — én megvigasztallak titeket?!“

És nem esik-e jól nektek ez atyai szózat — holott tudjátok, hogy a mit büntetésnek gondolánk — az tulajdonképpen a mi érdemünk. Oh, mert néztem, sokszor néztem az áldást készséggel elvevő gyülekezetet, de nem láttam az imádkozó népet; embert, ki sért, ki szivet vérez, találtam özönnel, de ki engesztelésre nyujtotta volna ki kezét: hasztalan kerestem.

Embert, ki a mások széttépett boldogságának romján akarta felépiteni a maga szerencséjét, kaptam nem egyet, de százat, de beteget felemelő Samaritánust, ártatlanul üldözöttek védőjét, bántott árváknak vigasztalóját — hasztalan kerestem. Nem méltán mondom-e hát, hogy viseljük e csapást keresztényi megadással! Használ-e a lépvesszőn ragadott madárnak a vergődés?... Nem inkább még vesztét okozza-e?...

Megnyugvást hát e közös bánatban ker. barátim, megnyugvást keressünk. Keressünk és találni fogunk,

III.

Ha Istenben vetett hitünket és bizalmunkat megingatni nem engedjük.

A szenvedés az erény és hitbuzgóság próbaköve. Ki merne a világi javakban dus Jób hitében kételkedni csak egy pillanatig is? De menjetek hozzá a csapás után, keressétek fel veszteségében s meghalljátok, hogy átkot mond még születésének napjára

is. Oh bizony, könnyü dolog vallásos hittel, buzgósággal dicsekedni a szerencse napjaiban; de a nemszeretem napok között, éhezve, fázva, üldöztetve, ezer kisértés által ostromolva, itt bizonyul be: mit ér hitünk, vallásos buzgóságunk! — Péter mig veszélyt nem lát, mig az üldöztetés damoklesi kardja feje felett nem függ, kimeri jelenteni a megásott verem felett álló Jézusnak: „ha meg kell is veled halnom, soha meg nem tagadlak!“ — s lám a legkisebb felhő borulatán már elfeledi fogadását s azt is eltagadja, hogy ösmerné azt az embert.

Igen, a szenvedés próba-kövén látszik meg hitéletünk ragyogó betüje. E kövön nézzétek Jézus életét és látni fogjátok, hogy nem csak kevés öröm órája között, de a keresztet vive is, a kereszten függve is megmutatta hitének széttörhetlen sziklavárát, midőn bus fejét lehajtva, kijelenté: „Atyám, ugy legyen a hogy te akarod!“ — Nézzétek Istvánt — az első vértanut — kövek zápora alatt ömlik ki ártatlan vére, de azért Istenétől elszakadni nem tud. Luthernek nem az Istenben vetett hit adta-e ajkára a bátorság lelkét, midőn kijelenté: „máskép nem tehetek!“ Servét Mihály a máglyatüzben, Dávid Ferencz sötét börtönében nem ennek a hitnek látták-e égi fényét; és nem ez tette-e fel fejökre a martiromság örökszép koronáját?...

Igen, a szenvedés volt az a próbakő, melyen Jézus és az utánna következők hitnagysága ma is látszik és tündökölni fog az idők végéig. Ezen a próbakövön akarom én meglátni most a ti hiteteket is afiai! Dávid Ferencznek hitét a megoszthatatlan egy Istenben nem akkor keresem, mikor a fejedelmi kegy és pártfogás veszi körül, hanem mikor elhagyatva. ellenségeitől körülvéve azon a bus Golgothán is azt beszéli, mit a jólétben hirdetett. Mutassa hát a ti szenvedéstek próbaköve ezt a hitet s ha valaha a dus mezők aranykalászai között ajkatokra jött a szó, most hangozzék csak igazán: „Kicsoda szakithatna el minket az élő Isten szerelmétől?!“ És ha szivetek hangja ez lenne is: nem adja vissza a sir halottját, nem hiv aratásra a kopár mező, nem áll elő a füstölgő romokból egykori hajléktok; de erőt nyertek, hogy könnyebben viseljétek a lélek bánatát.

Nem Jóbra van nektek szükségetek, ki a veszélyben kétségbe esik. Jézusra nézzetek, kit a szenvedés teszen megdönthetetlen erőssé. Ez a hiterősség, ez a bizalom foglalja el hát sziveiteket és érezni fogjátok a szent igéret teljesedését: „minél nagyobb a veszély, annál közelébb az isteni segedelem!“

Föl hát a bánat mély tengeréből a biztatás sziklabérczére.

Ez lesz az az Ararát, hol munkára vágyó tetterőtök a romokból uj világot alkot. Föl, és a hegyeket kimozditni tudó hit biztatására Isten szavát meghalljátok ujra a kopár mezőben: „Ne féljetek, mert ujra megzöldül a pusztának mezeje; és mig föld leszen vetés és aratás lenni meg nem szünnek.“ Amen.

LIII.

A hit nyilatkozata s következményei.

— Egyházi beszéd. —

Irta Halmágyi Károly turi lelkész.

Rom. I. 17. „Az igaz ember hitből él.“

Az értelem korlátoltsága nem engedi, hogy az ember, bár a teremtésnek koronája, csupán az okosságnál fogva mindeneknek tudására eljusson; mert a mindentudó név egyedül ama legbölcsebb Atyát, az Istent illeti, a ki e világot teremtette, fentartja és igazgatja; egyedül az Isten tud mindeneket. Az ember még azt sem tudja bizonyosan, hogy mi történik vele s mi vár reá a jövő órában, honnan tudná hát azokat az igazságokat, melyeket észszel fel nem ér s melyek az ő tudása alá nem esnek, mert tudásnak csak a kézzel fogható és tapasztalható dolgok lehetnek közvetlen tárgyai.

Szemeivel sem láthat mindent, mert ekkor megkivántatnék, hogy mindenütt jelen legyen, de a mindenütt jelenvalóság megint csak az egy igaz Istennek tulajdona; igy az ember a látásra nézve is igen szük térre van szorulva, mert ő csak a körülötte lévő s szemei előtt megtörténő eseményeknek lehet tudója a látás által.

Minthogy az embert tapasztalataiban és az előtte sokszor talán csodásnak tetsző dolgokban az érzékek csak igen kevéssé és gyakran tévesen vezérlik, szüksége van egy vezércsillagra, mely őtet magasabbra emelje, az előtte addig ismeretlen tért kimutatva, czéljához vezérelje. Ez a csillag nem egyéb, mint az igaz hit, melyen alapul az egész keresztény emberiség vallása s mely elvezérel minket azon dolgok ismeretére, melyeket sem

ész, sem tapasztalat nem képes előttünk feltárni. Ez világit. Ez vezet minket a tévelygések utáról egy felsőbb czél felé s biztat egy boldogabb jövő édes reményével. Igen! a hit, ez égi adomány nem hagy minket elcsüggedni még akkor sem, midőn mindenek elhagynak s tévedező tekintetünk nem talál egy biztos pontra, mely felé menekülését intézze s az élet nagy tengerén magunkra maradva, már-már a kétségek örvényén elnyelő habokkal küzködünk.

A hit az az erősség, mely az élet minden körülményei között megtart, ezért mondja az apostol is a szent leczkében: az igaz ember hitből él.

A szent leczke szavaiból kiindulva lássuk tehát 1-ször: Mi a hit? 2-szor: Miben nyilatkozik? és 3-szor: Minő következései vannak? Mig ezekről szólanék, buzgó törekvésemnek legyen jutalma k. hallgatóimnak illő figyelme.

I.

Mi a hit? Azt mondja Sz. Pál apostol a zsidókhoz irt levelében: „A hit az olyan dolgoknak valóságok, melyeket remény-lünk és a mely dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatójuk.“ Ezen apostoli szavak értelmét elvitatni, vagy megdönteni nem lehet, hanem azokat igazaknak kell hogy tartsuk. Valóban igazak is. Mert ugyanis a világ teremtését senki sem látta, de másfelől igaz, hogy teremtve van. Hát a természeti erőket látta-e valaki? a föld forgását, a növények növését, a virág kinyilását és még ezer és ezer dolgot ugy a természeti, mint a lelki világban? Sőt magát a mindenütt jelenlevő Istent s az emberben élő lelket ki látta?! Senki! És mégis hiszszük, sőt egy részét tudjuk.

Tehát itt a nagy apostol szerént: a „hit a nem látottaknak bizonyos mutatójuk.“ A hit olyan oszlop, melyhez, mint erős támponthoz fogantozhatnak az emberek akkor, midőn nincsen többé hová menekülni, tudva azt, hogy ennél biztos kikötőre találnak, oly dolgok felől nyugtatván meg, melyeket csak remélünk.

Igen k. ai! a hit az, mely nékünk boldogságunkat és idvességünket eszközli e remény által. Ki tagadhatná jótékony müködését, midőn velünk azt a jó Atyát ismerteti meg, a ki rólunk szüntelen gondoskodik. Midőn meggyőz bennünket oly igazság felől, mely feltárja előttünk azt a mély titkot, hogy valamint a Jézus nem maradt a halálban, ugy mi sem maradunk ott örökre, hanem a halál után még egy boldogabb élet vár reánk. Ez buz-

ditson minket jó cselekedetekre, tudván azt, hogy „jó cselekedetek nélkül meghalt az ember önmagában."

Győződjünk meg arról, hogy csak a hit az, melyben gyökerezik minden, a mi minket az örök idvességre vezérel. Legyen azért erős a mi hitünk, mert hit nélkül éltünk puszta sivatag, melyen semmi sem virul számunkra; a hit nélkül kárhozat lesz életünk, a mint Márk evangelista mondja: „Higyjetek, mert a ki hiszen és megkeresztelkedik, idvezül, a ki pedig nem hiszen elkárhozik." De hogy megismerjük továbbá, kiben lakozik az igaz hit? lássuk nyilatkozatát beszédem

II.

részében.

Tagadhatatlanul igen sokszor megtörténik az életben, hogy némelyeket a dicsvágy elragadván, vakon rohannak előre, nem gondolnak Istennel, nem gondolnak emberekkel, hanem csak önhasznukat vadászva, letipornak vallást, le az isteni s emberi törvényeket, s ha igy vak rohanásukban veszedelmek és csapások sujtják, zugolódva kiáltanak fel az Isten ellen.

Oh k. afiai! ezek nem az igaz hitből élnek. Itt hiába keressük az igaz hit nyilatkozatát, mert a hol nincs meg a tiszta forrás, miképp képzelhetnénk ott kristálytiszta vizet jótékonyan szétáradva. Az ilyeneknek szive hasonló a holt tenger vizéhez, melyben nemcsak hogy magában semmi állat és semmi növény nem élhet, hanem környékén is kipusztul minden élet és elevenség a teremtett dolgokból. Ezeknek szivök rossz lévén, másokat is elrontani igyekeznek. Vannak olyanok is, kik külsőleg szájokkal vallják ugyan, hogy ők az Istent hiszik; ennyi meg ennyi jót tesznek másokkal; készek mindig az istenes, igaz ügy mellett harczolni s azért éltöket is feláldozni, csakhogy Isten törvénye sértetlen, parancsa teljesitve legyen. Azonban, ha vizsgáljuk tetteiket, ugy találjuk, hogy szájoknak vallomásaitól nagyon különböznek; mert igen sokszor Isten parancsa ellen cselekesznek. Tartózkodjunk az ilyenektől; mert az ilyenekről mondja a Jézus is: Bizony igazán jövendölt Ézsaiás felőletek képmutatók felől, mert meg van irva: E nép csak ajakkal tisztel engemet, az ők szivök pedig távol van én tőlem!"

De hála! vigasztal minket mindezek mellett az a tudat, hogy nemcsak képmutatókból s álszenteskedőkből áll a világ; mert vannak, kik szivvel és lélekkel követik és hisznek abban, mit szájokkal hirdetnek, „mert szivvel hiszünk az igazságra, szájjal lészen pedig vallástétel az idvességre" az apostol szerént.

Igen k. afiai! vannak, kik mindenütt a nyomorultakat gyámolitják azoknak szenvedéseit minden alkalommal igyekeznek enyhiteni s ha maguk vannak inségben, nem csüggednek el, hanem Istenben biznak, tudván azt, hogy „valaki segitségül hivja az Urnak nevét, megtartatik.“ Nem szegülnek az ilyenek soha az isteni törvények ellen, hanem mindig azzal megegyezőleg cselekesznek, mert tudják, hogy „ki azokat betölti, él azok által, mert a törvények vége a Krisztus, minden hivő embernek igazságára.“

Nem szavakban nyilatkozik hát a hit, hanem jó tettekben; mert a hitet ebből lehet megitélni, ha vajjon igaz-e az vagy nem? azért vizsgáljuk meg jól, hogy miben gyökereztessük az igaz hitet és hogy kiben lakozzék az valósággal, mert nem elég a a mennyek országának elnyerhetésére csak a szájjal vallás, a mint Sz. Máté evangelistánál mondja a Jézus: „Nem minden, a ki ezt mondja Uram! Uram! megyen be a mennyeknek országába, hanem a ki az én Atyámnak akaratját cselekszi, az megyen be a mennyeknek országába.“

Igy tudva, gyakoroljuk magunkat a jó cselekedetekben, mert az igaz hit csak ezekben szokott nyilatkozni s ezekből ismernek meg mindenek, hogy mi Istennek hivei vagyunk és hogy bennünk igaz hit él. Ha bennünk az igaz hit megvan, akkor bizonyosok lehetünk annak hasznos következései felől, miről lássunk végre beszédem

III.

részében.

Az eddig elmondottakból következtetve azon erős meggyőződésünk származik, hogy az igaz hitet, mintegy előzményt követi a boldogság s e szerént az Isten országának felépülése az emberek lelkében... azon országnak tudniillik, melyért az Uri imádságban mindennap könyörgünk, „jöjjen el a te országod!“

Igen! valóban meggyőződhetünk arról, hogy már itt e földön megalapitjuk Isten országát akkor, midőn a mi szivünkben igaz hit él, mert a hit oly mag, mely szüli a jó cselekedeteket, a jó cselekedetek pedig nemzik a boldogságot, mely az Isten országának felépülését eszközli.

Ha tehát k. afiai! meg van bennünk az igaz hit, mint jó mag, kikel az, s jó cselekedetben virágozván megtermi számunkra előbb, vagy utóbb a hasznos gyümölcseket. Igaz, hogy nem következtethetünk a virágról a gazdag gyümölcsözésre annyira, mint megforditva, de azért mégis bátran állithatjuk azt, hogy virág nélkül gyümölcs nem terem; a hol virág volt, gyümölcs csak ott

lehet. Igy ha a mi szivünkben megvan a hit, a jó mag, kinyilatkoztatja az magát a jó cselekedetben, mint az élet legszebb virágaiban; ezek pedig megjutalmaznak minket azon gazdag gyümölcscsel, az édes öntudattal, hogy életüket már itt a földön összekötöttük ama jobb hazával, melybe az igaz ember mindig nyugodt lélekkel költözik át. A hitnek ezenkivül követője a nyugodt lelkiismeret mellett a nyomoruságok és szenvedésekben való csüggedetlenség és az Isten akaratján való megnyugvás. E mellett vigasztal azon reménynyel, hogy ha az emberek hálátlansága nem fizeti is jótetteinket méltólag, meg lesz jutalmazva törekvésünk egy jobb hazában a Jézus szavai szerint: „És boldog lészesz, mivelhogy nem fizetik néked a jótéteményt, mert megfizettetik néked az igazaknak feltámadások idején.“

K. afiai! megmutatám, hogy mi a hit; miben nyilatkozik és minő következései vannak? Most azért még csak annyit mondok, hogy a hit az, mely minket tovább tovább vezet; mely egymásiránti szeretetre s bizalomra indit. — Hitből erednek mindazon tetteink, melyek által a magunk és mások boldogságát is elő kivánjuk mozditani. Ezekben a törekvéseinkben nyilatkozik a hit. Tegyünk tehát mindenekkel jót, hitünk mellett maradjunk állhatatosak, mert ez által jólétünkön és az emberek szeretetén kivül megnyerjük Istennek tetszését, a mint az apostol mondja: „Megigazulván a hit által, békességünk vagyon Istennel a mi Urunk Jézus Krisztus által.“ Amen.

LIV.

István király napján.

— Egyházi beszéd —

Irta: Geréb Zsigmond flatfalvi lelkész.

Ézsaiás 63., 7—8.

Ma nem mint csupán emberekhez és keresztényekhez, hanem inkább mint magyar nemzet és haza gyermekeihez akarok szólani tihozzátok; ma tanulságul oly cselekményeket akarok nektek előhozni az Isten atyai gondviselésének emlékkönyvéből, melyek titeket, mint keresztény magyarokat érdekelnek. Ma egy 1000 éves emlékkönyv ... hazánk és nemzetünk történelmének szent könyve nyilik meg lelkem előtt, melyben irva látom az elmult

ó és rosz napokat, melyeknek örömei és fájdalmai között intézte és vezette Isten a magyar nemzet sorsát kezdettől fogva mind e mai napig. Ma nemzeti történelmünk könyve lesz a mi szentirásunk, mint a zsidónak az ó-testamentum. Nekünk is van okunk dicsekedni Istenben, kit a kegyelemért, melyet nemzetünkhez kezdettől fogva mutatott, méltó hálával és szeretettel nevez a buzgó hazafi „magyarok Istenének." A zsidónak minden ünnepe nemzeti ünnep, ő minden ünnepén arról emlékezik, a mit Isten, mint Izrael Istene, az atyák ősi kora óta cselekedett velük. Nekünk bár ez az egy legyen különös nemzeti ünnepünk, István apostoli királyunk napja és emléke.

Remélem, hogy türelemmel hallgattok meg engem, midőn ma — szintugy, mint hajdan a próféta — „az Urnak kegyelmességeiről emlékezem, melyeket velünk cselekedett, midőn mondá: én népem ez!"

S már az előzmények után ma: „István kiráulynk napján," mint magyar nemzeti ünnepünken arról fogok beszélni, hogy mai napunk emlékei, mikre emlékeztetnek s mikre köteleznek minket. Figyelmezzetek!!

I.

Mai napunk emlékeztet minket általában „az Urnak kegyelmességeire, melyeket velünk — mint magyar nemzettel — cselekedett," midőn mondá: „én népem ez!"

Részletesebben szólva pedig, midőn Isten a magyart — mint kedves népét — ide „e földre vezette."

A magyar, a mi nemzetünk, nem itt született, hanem keleti faj a történelem bizonyitása szerint. Hol volt azonban az a föld, a honnan fölkeltek, hogy uj hazát keressenek, azt ma, annyi évszáz viszontagságai után bizonyosan tudni nem lehet... homály boritja. Elég az, hogy onnan Ázsiából, napkeletről jött előbb egy raj „Hun" név alatt e földre Kr. sz. után a 374-ik évben, majd a másik „Avar" név alatt az 564-ik évben, végre pedig a „Magyarok" a 888-ik év körül, tehát már jó ezer éve. Ugy jött a magyar nemzet e földre, mint egykor Izráel az igéret földére. Nemzetünk e történelmében éppen olyan emlékek ujulnak föl, mint a milyeneket a Bibliában olvasunk, midőn Isten Izráelt a Mózes vezérlete alatt Egyiptomból a Verestengeren és a Sin pusztán át 40 évi bujdosás után a Jordán folyón keresztül betelepitette Kanaánba.

Emlékkönyvünkben ugyan nincs ott, hogy a magyar nemzet előtt valamely tenger kétfelé vált volna, de ott van az, hogy „a magyarok Mózese: Árpád" fejedelmi vezérnek senki, se király, se semminemü hadsereg utját nem állhatá, ott van az, hogy sem hegyek, sem sikság, sem folyók, sem tenger jövésüket, vándorlásukat meg nem gátolhatták, abban föl nem tartóztatták; ott van az, hogy megérkezte után alig nehány évre a magyar nemzetnek hazája, országa és hatalma volt s neve fényben ragyogott és az „uj magyar haza" meg volt alapitva.

És mi ez egyéb, mint Isten különös vezérlete? . . . Isten oltá őseink szivébe azt az ellenállhatatlan vágyat, hogy régi hazájuk földjéről e földre vágyakozzanak, hol a Hun és Avar rokonokat letelepülni hallották. Isten adá nekik Árpádot vezérül, ki mint egy angyal vezette őket ide tartományról tartományra, diadalról diadalra, hogy rokonaikkal egyesülve örökségbe vegyék Atilla birodalmát. Isten nélkül mindebből semmi sem történik. És már az az egyik ok, melyért mondám, hogy „nagy volt az Ur kegyelmessége" hozzánk, szerette a magyart, midőn e földre vezérelve, diadalmas jelek által figyelmeztetve adta tudtára Európának: „én népem ez" és a magyart itt az elsőrendü nemzetek közé sorozta és állitotta.

Azonban még azzal is fokozta hozzánk való kegyelmét, hogy nemzetünket a keresztény egyházba beigtatta. Istent imádtak ugyan őseink is Hadur név alatt, de aki csak a „magyarok Istene" volt, a ki népétől hadi erényeket kivánt s áldozatul források mellett véres áldozatot parancsolt. Ez a vallás azonban a szomszéd ker. népek között, csak veszedelmére szolgált nemzetünknek. Oly vallás, mely az Istent egy nemzet külön Istenének tanitotta, csak a többi nép irigysége és bosszuja tárgyává tette nemzetünket. Oly vallással, mely Isten előtt főerényül a harczi dicsőséget tanitá, csak a nemzet száma olvadott volna alább egészen a végső kitöröltetésig. A magyar nemzet tehát, mint nem keresztény, az európai ker. nemzetek között fenn nem maradhatott volna. De Isten a ki előbb Mózest adott Árpádban, hogy hazát mutasson és szerezzen, adott később Dávidot is Istvánban, az első királyban, ki a magyar nemzetet amaz isteni Jeruzsálembe, a ker. anyaszentegyházba vezette, a ker. nemzetek közé igtatta és ezáltal annak megmaradását örökre biztositotta. Ez az alap mind e mai napig, melyen a magyar nemzet Európa többi nemzetei által elismerve áll. Ezért nevezik a magyar hazát István birodalmának, ezért ragyog István koronája, mint első

ékesség, királyaink fején; ezért van uralkodóink czimében is az „apostoli felség" dicső nevezet.

Ezeket a dicső emlékü István első magyar király hagyat nemzetének drága örökségül. Ő épitette fel a magyar Siont. Ő volt népének valódi atyja, ki országát tanitva bejárta s a magyart az Isten egyik választott népévé tette. István királynak a müve nélkül, lehet, hogy ma nem mondhatnók: „él magyar!"

Azonban ez is csak Istentől van. Ezekben is csak az ő kegyelméről emlékezünk, melyet cselekedett velünk, midőn nemzetünket a keresztények sorába állitva, atyai szeretettel mondá: „én népem ez!"

Végül mire e nap emlékeztet: „az a különös védelem, melylyel Isten a magyart oly sok évszáz viszontagságai között oltalmazta."

Isten minden nemzetre bizonyos munkát bizott, hogy azt a neki kimutatottt helyen bevégezze. Igy hivta volt Isten a zsidó nemzetet, hogy a bálványimádó népek tengerében legyen egy sziget, hol az igaz Isten ismerete megmaradjon. Igy hivta a görög nemzetet, hogy a tudományt és a müvészetet, és a rómait, hogy a polgáriasodást és mivelődést kifejtse és a késő nemzedékeknek becses örökségül hátrahagyja. És igy hivta a magyar nemzetet is, hogy legyen a ker. Európának bástyája s védje meg azt északról és keletről rárohanó miveletlen népek támadásai ellen. Csaknem 900 éves történelme nemzetünknek nem egyéb, mint szakadatlan élethalálharcz a vallás, a szabadság és fölvilágosodás szent ügyéért a babona, szolgaság és sötétség hatalmai ellen. Mig a többi ker. nagy nemzetek belügyeiket rendezve számban és jólétben — török és tatártól nem háborittatva — előhaladtak, a magyar addig örök harczban olvadott, nem egyszer a végveszélyben forgott, de ott volt az Isten kegyelme is, megszánta nemzetünket, megmentette veszedelméből s uj életre hozta.

Igaz ugyan, hogy számunk a nagy nemzetek számához képest nem nagy szám; 8 milliónál alig vagyunk többen, de elég ennyi, ezek az élő milliók mind megannyi emlékoszlop, élő tanui annak, hogy a magyar nemzet élete kedves Isten előtt s valahányszor megmentette, mindannyiszor kegyelmességének ujabb tanubizonyságát adta, mintha mindannyiszor mondotta volna, „én népem ez, én e népnek Istene vagyok!"

Ezek azok, a mikkel Isten jelét adta nemzetünk iránti különös kegyelmének, hogy nemzetünket e földre vezette, a ker. nemzetek sorába igtatta és ellenségei ellen megvédte. Ezekre emlékeztet István apostoli királyunk napja. Megvan a magyar

nemzetnek is a maga Mózese, Dávidja, Salamonja és Gedeonja: megvannak makkabeusi harczosai is. Méltó, hogy ezekről emlékezve, bár egy napunk legyen nemzeti ünnepünk.

II.

Szólanom kell egy-két szót arról is, hogy mai napunk emlékei mikre köteleznek minket.

Röviden szólok: „önérzet, Isten iránti hála és nemzeti kegyelet“ azok, mikre e napunk emlékei köteleznek.

Azért soha se téveszszétek el szemetek és lelketek elől annak nemes tudatát, hogy ti egy oly nemzet gyermekei vagytok, mely nevét kitörülhetetlenül irta be a történelem lapjaira s azon legyetek, hogy a magyar név ősi dicsősége tovább éljen bennetek. Magyarok vagytok! óvakodjatok minden aljastól és nemtelentől, a mi a magyar népre homályt vonna. Magyarok vagytok! a nemzet és haza szeretete lelkesitsen titeket minden szépre és jóra, a mivel a magyar névre valami fényt áraszthattok. Magyarok vagytok! nemes, lovagias nemzet gyermekei; tettben, lélekben nemesek legyetek. E nap emléke int az „önérzetre.

Távol legyen azonban, hogy az önérzet üres büszkeséggé váljék bennetek. Azért „Istenre“ tekintsetek és gondoljatok! mert Ő általa vagytok, a mik vagytok; alázzátok meg magatokat előtte s az legyen legfőbb érdemetek, ha nemcsak szóval és névvel, de valósággal is az Ő választott népe lévén, ugy fénylik világosságtok, hogy a kik reátok néznek, dicsőitsék Istent érettetek. Ez pedig csak ugy lesz, ha akarjuk és tesszük is azt, amit Isten akar általunk e földön, hogy t. i. a magyar, mint nagyobb testvér szeresse az egy atya és anya közös gyermekeit, testvéreit, védje a hitet s vigye elől a szabadság, egyenlőség és testvériség lobogóját erényes, de erélyes és tiszta kézzel. A magyar ezzel mutatja meg, hogy ő az a nép, melynek Isten mondá: „én népem ez!“ És ez lesz már az Isten iránti tettleges hála, a melyre a mai nap emléke int minket.

De a mai nap emlékei arra is komolyan intenek minden magyart: hogy tanusitsa kegyeletét mindazok iránt, kik a magyar névre eleitől fogva becsületet és tisztességet hoztak s magukat az utókor hálájára érdemesitették. Evégre pedig mulhatatlan kötelessége minden magyar embernek, hogy hazája és nemzete történelmét ismerje. Ebből fogja aztán látni mindenikünk, hogy mily szent örökség a haza és nemzet, melyeket atyáink reánk hagytak; mily sokat áldoztak elődeink? hogy ezeket reánk hagy-

hassák és a ki ezeket látja, lehetetlen annak a dicsőültek példáira nem lelkesülni, hogy ő is ugy cselekedjék, mint azok cselekedtek.

Higyjétek meg! a mely nemzet gyermekei ismerik hazájuk s nemzetük multját; a mely nép nem feledi el Isten kegyelmességeit, melyeket ősi idők óta hirdetnek az emlékkönyvek: annak a népnek önérzete lesz, melylyel fölemelt fővel jár a világ előtt; azt a népet tisztelettel és szeretettel veszik körül a többiek; annak az Isten is ad hosszu életet e földön, melyen lakását kimutatta, hol megőrzi székét örök időkre s megszaporitja számát, mint a tenger fövényét. Amen.

LV.

Három intés a tanuló ifjusághoz.

— Egyházi beszéd iskolai év kezdetén —

Irta: **Mózes András** kolozsvári lelkész és papnöveldei tanár.

Alapige: Rom. 12. r. 11. vers.
„A jó igyekezetben ne legyetek restek, lélekben buzgók legyetek, az Urnak szolgáljatok."

Tárva az élet nagy mezeje afiai! rajta a tökély és haladás utja kijelölve, megvilágitva a tudomány, hit és kijelentés szövétnekei által s az embernek, kinek rendeltetését isteni kéz irta meg: „Legyetek tökéletesek (5. Móz. 18: 13.) és minden fogyatkozás nélkül épek" (Jak. 1: 14.) kötelessége és rendeltetése, hogy ezen szövétnekeknek szivében és lelkében való fölgyujtása által, azaz: külső és benső mivoltának fejlesztésével: „megszabaditva az értelmet a tudatlanságtól, tévelygéstől, — az akaraterőt a tétlenségtől, elpuhultságtól, — a lelkiismeretet az aluszékonyságtól, érzéketlenségtől" s megedzve a lélek szolgálatában álló testet is — a rendeltetés utján előbb meg előbb haladjon, hogy a nagy és nemes czél, a „tökéletesedés czélja" hovatovább mindinkább elérve — illetve megközelitve legyen.

Fönséges czél ez afiai, s magasztos elhivatás! Fogalmában egy egész életirány, melynek neve krisztusi élet. Határai tágasak,

messze terjedők, melyek az örökkévalóság birodalmával ölelkeznek s kötelességei a phisikai és erkölcsi élet összes alkotó részeit, szabályait és törvényeit foglalván magukban, összhangzatos működésük által Isten országa épül fel a keblekben, miért milliók meg milliók imája kél: „Mi atyánk jöjjön el a te országod." (Mát. 6: 20.) s a jog és erkölcsi szabadság emelkedik e földön örök és dönthetetlen igazsággá, „hogy ott legyen szivünk, a hol vagyon kincsünk." Luk. 12: 34.

S oh mily sokat mondólag s szivrehatóan hangzik önérzetes emberre nézve e fönséges rendeltetés és kötelmekkel szemben a költői sziv merengő dala, melyben a muló idő borus érzelmei mellett, az idő használásának lélekből fakadó intelme is szól: „Az idő halad, az idő eljár, cserebogár, sárga cserebogár!"

Ugy van, az idő halad, az idő eljár! A napok születnek, enyésznek, jőnek, mennek nagyméretü, sebes röptü lebbenéssel, mint viharzó tengeren az egymást üző és kergető hullámok, vagy a magas szikláról tovacsörtető patak. Közöttük különbség, válaszfal, határvonal nincs, — egy természetüek, egyöntetüek azok, egymásból folynak, egymást követik észrevétlenül, megszakadás nélkül, hogy a mulandóságnak és enyészetnek egymásra gyülemlett rétegeit — az emberiség édes vagy fájó emlékeinek világát szaporitsák — és az emberre nézve mégis annyi a különbség a nap és nap, az évek és évek, a századok és századok között nem csupán az emlékezet, vagy képzelet világában, hanem magában a valóságban, az életben is. És az idő e mulandósága, az élet örök változandósága nagyon fontosok az emberre nézve az idővel való komoly számotvetés tekintetéből.

Emberre nézve az idő fogalmát a benne lefolyt mindennapi események alkotják, ezeknek fölvert hullámai szolgáltatják ugyszólva a keresztség vizét, mely által az idő szakaszai megjelöltetnek, elneveztetnek, s oh minő különböző nevek kerülnek ki az idő e keresztségi vize alól: nyomor, boldogtalanság, jóllét, megelégedés, hanyatlás, fölvirágzás, tespedés, haladás, sötétség, felvilágosodás korszakai nevezetekkel s minő éber figyelem, gondosság és előrelátás kivántatik ahhoz, nehogy a sötét és nemszeretem napok árnya reánk vetődjék vissza s tanu, vagy éppen szüleként szerepeljen nevünk ott, a gyászos keresztségi lapon, hol: „a szülött ellene van s boszuval illeti az ő atyját." (Mik. 7: 6.) „A szülő átkozza a születés napját." (Jób. 3: 1. 3.) s az emberiség gunyos megvetéssel kiált: „Emlőiden szoptatád, mert az atya nemzi az ő fiát a maga képére." (1. Móz. 5: 3.)

Oh! de az Isten szolgálatában álló idő nem hagyja magát az emberre nézve tanuság nélkül afiai! A mindennapi eseményből alakul a tapasztalatok gazdag könyve megirva a szivnek vérével, a lélek égi szikráinak tüzével, folytatódva tovább és tovább, ujabb és ujabb események füződésével, hogy egyik nemzedékről a másikra maradva, az legyen a jelennek kalauza és a jövőnek talizmánja, mint a melyben az Isten igéje és rendelése szól: „Minden dolognak rendelt ideje van az ég alatt, ideje van a vetésnek, aratásnak, keresésnek, vesztésnek, ideje van a születésnek és meghalásnak, az ültetésnek és kiszaggattatásnak.“ (Préd. III · 1. 2. 3.) És a hol az ifjui büszkeség és gondatlanság, a férfiui önteltség és elbizakodottság előtt, a tapasztalatok e gazdag könyve talán hitelt, tekintélyt vesztett volna, mert eseményei már multtá váltak, ott az embert hozza közelebb az élethez és az életet az emberhez, a multat cseréli fel a jelennel — a képzeletit és emlékezetit a valóval; — oda állitja az embert a mindennapi, oskolázó események terére, „hogy lássa“ a tovatünő idő hullámaival szemben az előre törő élethajót és a hozzátapadó millió meg millió reszkető kezet, „lássa“ a kinos életharczot, hol a lét küzdelme foly, —foly eszeveszetten, élet-halálra, a fölvert hullámok zajában a hajó inog, düledez, most ide — majd oda fordul, de azért mindig csak előre tör, előre halad és lássa, mert ezek látásával látnia, éreznie kell a gyászos temetkezést is — az ezer meg ezer szerencsétlennek kinos elmerülését, kik felett a tengerhullámok összecsapván azokat tengersirba temetik s helyöket uj küzdők foglalják el — a nélkül, hogy a kicserélődés még csak észre is vevődnék, — mert a hol mindenik pillanat az életből csak olyan, mint az emeltyü karján az ugynevezett „hypomoclium“, mely támpontot képez s ha az el van hibázva, elveszett az egyensuly — s bizonyos a temetkezés, ott az emberek egymásra nem gondolnak — az idő folyama megy tovább, az élet hajója előre, annélkül, hogy az elmerült szerencsétlenek tetemei — ennek, vagy amannak akadályul szolgálnának. — És a tovatünő idő szárnylebbenésének, az előretörő élethajója által fölvert hullámok zajának, az idők méhébe tapadott lélek elmélyedésére csak egy értelme van, egy oktató, utasitó tanácsa: az idővel, korral, helyzettel való komoly számotvetés intelme, hogy az ember használja az időt mig alkalma van, mert első sorban az ő érdeke s tőle is sok függ, hogy az élet hajójának támpontját megtalálva és abba belefogódzva fennmaradjon s továbbra is küzdjön a létért, vagy hogy onnan lesodortatva elmerüljön s megsemmisüljön.

E tanácsot és intelmet mondja el az embernek afiai az élet minden pillanata, a sórsnak minden változása. Ide czéloz a költő fönkelt dala: „Minden órádnak leszakazd virágát“, a szent könyv ihletett igéje: „áron is megvegyétek az alkalmatosságot.“ (Éfez. 5: 16.) És ide czéloz s erre hivja fel az embert a felolvastam alapige is: „A jó igyekezetekben ne legyetek restek, a lélekben buzgók legyetek, az Urnak szolgáljatok.“

Kedves ifjuság, szeretett hiveim! Az időnek, melyet az emberi felfogás a benne lefolyó eseményekről, mint emlitém, különböző nevezetekkel jelöl meg, egy nevezetes és fontos szaka érkezett el. Uj iskolai év kezdetén vagyunk és találkozunk ma itt e szent helyen, az Isten dicsőségének csarnokában. Az idő, a helyzet és a kor szellemének hatása alatt állunk s azoknak lelkünkre nyomódását megtagadnunk, nem éreznünk nem lehet. Mint hajdan a nagy népvezetőhez, Mózeshez a puszták kietlenében egy édes hangzásu ige szólott: „Gyüjtsd össze a népet, hogy számláljam eleikbe az én beszédeimet s az ő gyermekeiket azokra megtanitsák“ (5. Móz. 4: 10.) ugy hangzik ma mihozzánk is szellemében a haladó kornak méhéből, ezer év diadalteljes multjának egy hang, egy lelkesitő, utasitó szózat: „Mindenek tanuljanak!“ (1. Kor. 14: 31.) S ha ott, csucsán a Hóreb szentesitett halmának, egy nép érdeke emelteté ama szót, mely a zsarnok Faraó kinzó iskoláját átszenvedve esdő reménynyel állott a jövő előtt, itt egy a multakat megbünhödött, de a megpróbáltatások alatt meg nem tört nemzet érdeke. Ha ott égő csipkebokor lángolása érzékité a nép érdekében megszólalt ige nagyságát — itt! — itt a nemzet életében a kényszer nyomatások és fosztogatások miatt keletkezett hiány, fogyatkozás és hátramaradottság. S oh ha az a nép ércztáblákra vésve szent ereklyeként őrzé hiven, odaadólag a jövő boldogságát magokban foglaló igéket, nekünk is szivünkbe kell vésnünk és megvalósitanunk a kor szellemének szózatát, mely haladásra és munkára int.

És éppen ezért és az alkalomból, melynek hatása alatt állunk, lelkemben feltör és megelevenül ez órában az az ünnepélyes pillanat, midőn a remény és aggodalommal vegyült édes atyai és anyai szeretet bucsuzik s meleg ölelések, forró csókok s könyáztatta szemekkel mondá el veletek szemben, mint Izsák a Jákób megáldását — a megáldó bucsu „Istenhozzádot.“ A szülői sziv megáldó Istenhozzádjában a legnemesebb indulatu utasitások, tanácsadások intelme szólott s annak megfelelőnek kell lennie az „Istenhozottnak“ is. Legyenek tehát szavaim, melyeket

ma e szent helyről a magam és szülőket helyettesitő tanári-kar nevében hozzátok intézek, a szülői szeretet szavainak megfelelő visszhangját adó utasitások, melyeket leghivebben Jézus evangeliumának e szavaival fejezhetek ki: „A jó igyekezetekben ne legyetek restek, lélekben buzgók legyetek, az Urnak szolgáljatok.“ Én ezek értelmében szólok.

I.

A jó igyekezetekben ne legyetek restek! Az alapige ezen szavainak értelme elég világos afiai mindenrendü és foglalkozásu emberre alkalmazva, mert abban általában a kötelességekben való hiv és odaadó eljárás követtetik, de annál világosabb és érthetőbb a tanulóifjuságra vonatkoztatva, kiktől a szorgalom és igyekezet, azon korban és helyzetben, mely egy egész életirányra van elhatározó befolyással s a hol a kötelesség mulasztása oly keserü következményekkel jár, legjogosabban megvárható.

Az év áldása, vagy áldástalansága a tavasz fejlődésén sarkallik afiai. De a tavasz fejlődésének, virágzásának kimaradása csak egy év gyümölcsözését vagy áldását vonhatja el, mig a szivnek és léleknek csak egyszer van tavasza, virágzása egy egész életre szól s ha az kimaradott, az egész élet áldástalan.

Mondják ugyan, hogy „ha az ifjuságot megrabolják, elkinozzák, utólagosan az aggkorban virul, mint a rózsatő, ha leveleit tavaszkor letépik, télben hajtja rózsáit.“ (Jean Paul.) Oh de a késő virágzás és gyümölcsözés ritkán jut megérésre „s a redős homlokon a virág és koszoru, mint Byron mondja — csak olyan, mint a hervadt virágon a ragyogó őszi dér — hideg is, nehéz is.“

A szentkönyv örökigazságot hirdető igéje: „Mindennek rendelt ideje van“ az élet egyes rendkivüli és természetellenes esetei által meg nem dönthető.

A gyermek- és vele kapcsolatos ifjukor van hivatva az alapvetésre, ekkor legfogékonyabb az elme, sziv és lélek minden szépre, jóra és nemesre; innen indul ki a férfikor, a tevés, alkotás időszaka s itt kell, hogy elvettessék s gyökeret verjen az élet fája, vagy hogy szárnyakat neveljen a lélek, lángszárnyakat az ismeret és tudomány szellemszikráiból a felemelkedhetésre, hogy midőn eljött az idő s megnyilt előtte az anyag és szellemvilág birodalma s fölkelt a lélekben a vágy és akarat a fölebb és fölebb való törekvésre, hogy bejárja a messze multat, a késő jövendőt, hogy ölelkezzék a jövő eszményképeivel s a mult idők dicső alak-

jaival, ne legyen kinos tehetetlenség s keserü csalódás s vergődés szerencsétlen nyomorékja.

Hisz oly szép az isteni eszmék magaslatán a föld gyermeke, midőn „érti az Isten utait“ (Jób. 37: 15.) s a képtelenség nyüge által nem akadályozva fönnszárnyalhat mint saskeselyü, midőn az ész és ismeret világával bemélyedhet a természet törvényeinek titkaiba, az emberi lélek mivoltának bonczolgatásába s az isteni akarat és kijelentés megértésében s felfogásában közel érezheti magát Istenéhez, kinek remeke és képét hivatott hordozni e földön. S mindezekhez embernek az erőt, képességet a tudomány és ismeret adja, a mi meg az igyekezet és szorgalom eredménye. Oh, mert a restség nyomában inség, pusztulás jár „s mint a ruha szüli és neveli a molyt, ugy nemzi és táplálja a restség is az életuntságot, a mi aztán minden rosznak szülőanyja.“ (Chrysost.)

De miért emlegetem én ezt? hiszen gyászos példái — fájdalommal mondom ki e szót afiai — sokkal ismertebbek az egyéni és társadalmi élet minden rétegében, mintsem arról tüzetesebben kellene szólani s talán annak kimondásával, hogy az a legnagyobb bünök egyike, kimondottunk jellemzésére mindent — kimondottuk, hogy abban benne van: „a csalárdság, gonoszság, hamisság, romlottság, nyavalya,“ — általa a sziv és lélek érzése elfajul, „az értelem meghomályosodik, balgatag dolgot gondol“, (Péld. 24: 9.) „az akarat megromlik,“ (Kom. 7: 18—20.) „üldöz fegyverrel, éhséggel, döghalállal“ (Jer. 5: 25—29. 18.) „s Isten haragját, ostorát szállitja reád,“ (Solt. 106: 29.) hogy végre életunttá légy s önkezüleg végy elégtételt magadon, menekülj a világ és emberek szemei elől — kimondottuk a bünnek való elnevezéssel — a restségről azt, hogy az az ember rendeltetésével és teremtetése czéljával a legellentétesebb.

Az ember munkára, szorgalomra van teremtve kedves ifjuság! ezt mutatja alkotása, erre vallanak szükségei, testi lelki erői, gyönyörei — értelem, sziv, lélek — s azok isteni megnyilatkozásai, de erre vall és utal az isteni parancsolat mellett: „Arczod verejtékével egyed kenyeredet,“ (1. Móz. 3: 17.) maga a nagy mindenség kitárt könyve, az anyag világbirodalma is, melyet igazságában megtagadni nem lehet, a hol minden teremtmény tesz, hat, alkot, munkál: nap, hold, tüz, viz, állat féreg, csillagok, mert munkásságban nyilatkozik az élet s értéke, becse, fenmaradása, mindennek munkája szerint van. (Ján. 4: 36.)

Ugy-e a viz* mig medrében mozog s tisztán, zavartalanul

* A hasonlatok eszméje Drummonds angol müve után.

folydogál, addig szolgál éltető elemül a partján s körülötte tenyésző állatoknak s növényeknek? büzhödt mocsarakká válva pedig halálos mérget rejt magában s megfertőzőjévé válik a légnek, az életnek. A lég mig langyos szellő mérsékelt mozgása által hajtatik ide és oda lágyan, szeliden, addig hord szárnyain életet, egészséget, a mozgás megszüntével pedig elveszti éltető képességét s ölő miasmát rejt magában. Ugy-e a föld addig hozza az áldást dusan, kielégitőleg, mig rétegét az emberi kéz munkaeszköze töri, mozgatja, forgatja? a mozgatás, forgatás megszüntével pedig megszünik rajta a nemes tenyészet is, s legfölebb gyom és dudva lesz az, mi rajta felburjánzik. S igy van ez afiai az emberrel is, nemcsak külső, hanem a benső lelki erőket illetőleg is, mert miként a test egészségét a testnek foglalkozásban tartása tartja fenn ez életelemeknek megosztása s az ártalmas nedveknek eltávolitása által, ugy tartja fenn az ész foglalkoztatása a lelki és szellemi erőket ruganyosságukban s elevenségükben, melyek által az ember boldogulni képes.

S oh hányan vannak mégis, kikre nézve hatástalanná és semmitérővé válik a természetnek példákban dus oktató könyve! Hányan feledkeznek meg rendeltetésükről s állanak utjába az isteni bölcs oktatásnak és intézkedésnek! A családapa és anya azzal, hogy a gondjaikra bizott gyermekeikkel szemben gondatlanokká, közönyösökké lesznek s bezárják füleiket az Isten bölcs intése előtt: „Neveljétek gyermekeiteket a tudományban és az Ur beszédének intésében,“ (Éfez. 6: 4.) a gyermek vagy ifju pedig azzal, hogy a szülőivel szemben tartozó kötelességről megfeledkezik, a sziv és lélekbeli hálát nem ismeri „s a szülői őrködő szemek elől való távozást, vagy az atyai házból való kilépést saját önkénye s akarata felszabadulásának tekintvén“ — tétlenség, gondtalanság karjaiba sülyed, semmittevéssel vesztegeti el a szép aranyidőt, jövőjének alapját, fejletlen, miveletlenül hagyja tehetségeit, erőit s a szülői gond, törődés s véresverejték árán szerzett s reá forditott áldozatokkal szemben elég jutalomnak s hálának tartja „ha évszámaival vágyai, követelései, zsarolásai nőnek s saját önteltségében ur lehet.“

Oh nem igy kedves ifjak! A puszták szele ma már fürjeket táplálkozásra ingyen nem hajt s csupa imádkozásra a mindennapi kenyér se adatik meg.

A siker, az áldás és előmenetel — Isten után — minden időben a munka és szorgalom eredménye volt és a haladás korszakában ez annál inkább igényeltetik, mert ez az, mivel Isten

bölcsessége az áldást egybekötötte „annak izt, táplálékonyságot adott“ — összeköttetésbe hozván mindezt, az azok megnyerésére irányuló törekedésben, az ember testi és lelki erőinek fejlesztésével is.

Ugy-e a nyugalom akkor édes, ha a testet és lelket előbb a szorgalom és munkásság kifárasztotta, mint az élet nyelve is kifejezi: „munka után édes a nyugalom.“ (1. Móz. 49: 15.) A forrásviz akkor enyhitő, ha szomjuság visz a kutfőre, mint a fáradt és elepedett Izraelt a megérintett Hóreb hegye sziklavizéhez. (2. Móz. 7 : 6.) Az éhség kielégitése akkor élvezet, ha előbb annak epesztő kinjait átéreztük, mint Ezsau, vagy a hollók és Sareptabeli asszony által táplált Ilyés. (Kir. 17: 15.) S a dicsőség magaslata is akkor boldogitó és megnyugtató, ha annak tetejét önnön szorgalmuk és törekedésünkkel értük el. Méltán mondja tehát a nagy Apostol: A jó igyekezetekben ne legyetek restek!

De az apostal intelme tovább megy afiai! Az élet általános kötelességet, a jóigyekezetet, a lélekre vonatkozó kötelemmel hozza kapcsolatba:

II.

Lélekben buzgók legyetek! S nekünk is tovább kell mennünk, a jelent a jövővel, az iskolát az élettel kell összeköttetésbe hoznunk, mert az iskola ajtaja az életbe nyilik és az élet a mult idők birálata és a lélek sulyosabb mérlege.

S oh! minő más a mérték itt, a társadalmi élet terén, hol a munka, szorgalom jutalmát, az ipar, kereskedelem felvirágzását, a tudomány és ismeret koszoruját keresi és várja s annyiszor kell csalódnia, mert a világ itélete részrehajló s nem azt nézi, mint Isten, a mi a szivben van, hanem a látszatot, a külsőt. (1. Sám. 16: 17.) S igen gyakran eltér a törvény igazságától. Minő más a mérték itt az életben, hol az emberek oly közel állanak egymáshoz, minden talpalatnyi hely és állás elfoglalásáért s birhatásáért ezeren meg ezeren versenyeznek s oly különbözők a jellemek, tulajdonok, tehetségek, melyek egymással szemben állanak: „csuszás, mászás, hajlongás, — születés, gőg, hatalom, — hizelgés, ámitás, vesztegetés, tudomány, ismeret, képzettség, szerénység, alázatosság, jellemesség“ s a hol, ha netalán eddig feledni tudtuk volna is, el kell ismernünk, megtanulnunk a latin iró szavainak igazságát: „hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk“, mert az élet nem alkalmazkodik hozzánk, hanem nekünk kell

hozzá alkalmazkodnunk s a hol elvégre is csak az tud boldogulni, a ki birja a boldogulás eszközeit, alapelemeit, a mit már magában az iskolában kell megszerezni, elsajátitani.

S mi ez kedves ifjak?! Tudomány? mely visszamegy a történelmi fejlődés gyökérszálain az eredetre, az ősidők legrégibb birodalmába s az ember eredetét az Éden kertjében Ádám és Évában keresi, vagy a Darwin theoriájával köti össze? Ismeret? mely megnyitja az emberi tudás legrégibb csarnokát s leolvassa, vagy megszólaltatja az elmohosodott falakra följegyzett szabálytalan vonásokat, az emberi elme kezdetleges megnyilatkozásait? Tudás, bölcsesség? mely előtt a természet kebeléről lehull a titokzatos zár, annak sötét méhe kitárul, megvirrad s a nehézkedés, vonzás, taszitás, hatás, ellenhatás elvein kibékül és rokonszenvet nyer az oly sokáig meg nem értett és remegett ellentét, világcsoda?

Ugy van kedves ifjak! tudomány és ismeret, de nem ama száraz és egyhangu ám, mely ugyszólva az agy tölteléke csupán és a kevélység és önkórság gőzében fulladoz. Tudás és bölcsesség, de nem az az elbizakodott balga, mely a Káldeusok leányát megcsalta, (Ésai. 47: 10.) a „Nikolaitákra“ az „Ur gyülöletét vonta, mert álnok és csalfa“ volt (Jel. 1: 5.) s még az uralkodásban elkevélyedett Salamon királyé sem, mely uralkodása végét megszégyenité, ősz fejére Isten átkát vonva: „Mivelhogy ilyen gonoszság találtatott benned és meg nem őrizted az én szövetségemet és az én rendeléseimet, melyeket parancsoltam neked, elszakasztván, elszakasztom tőled az országot és adom a te szolgádnak.“ (1. Kir. 11: 11.) Hanem az a tudomány és bölcsesség, mely az ifju Salamon király lelkét ékesité s melynek szellemében mondja ki a bölcsességre vonatkozó érzését: „Hogy az drágább a fényes kárbunkulusoknál és minden te gyönyörüségeid nem hasonlithatnak hozzá. Napoknak hosszusága van ennek jobbján, az ő balján gazdagságok és tisztesség. Az ő utai gyönyörüségnek utai és minden ő ösvényei, kik egészségnek ösvényei, életnek fája ez azoknak, a kik magukhoz kapcsolják és a kik megtartják, azok boldogittatnak. (Péld. 3: 15—18.)

Igen, igen! tudomány, ismeret és bölcsesség, de a mely a szivben gyökeredzik, annak vérétől, érzelmeitől kapja nedvét, táplálékát és a melyet a lélek napja érlel és melegit s mely a lélek erejére támaszkodva s az önérzetet s világi helyzetet szemelőtt tartva, müködése terén minden nemesebb érzést felkelt és mozgósit szóval: „lelkimiveltség“, mely összesiti magában a

világ és emberismeret tudományával a jellemet, becsületet, erényt. szeretetet, igazságot, áldozatkészséget s minél fontosabb és nélkülözhetetlenebb köre, hivatása, — munkássága körében annál szerényebb és önfeláldozóbb.

Ez a krisztusi tudománynyal vegyült világi bölcsesség kedves ifjak! s e nélkül az élet szinpadára lépni annyi „mint tengerre kelni mentő csolnakok nélkül," vagy keresni a jóllétet és boldogságot, melyhez embernek a jogot siron innen és siron tulra nemes mivolta és rendeltetése kilátásba helyezte, keresni a jóllét és boldogság eszközeinek tekintetbe vétele nélkül.

Jól tudom én nemes ifjuság, hogy az efajta bölcsesség és tudomány, melyet én „lelkimiveltségnek" jelzék, a világ figyelmét, a mi elég elszomoritó, kevésbé vonja magára, — mert alázatos, szerény, nem követelő, nem kiábál, nem tolakodik, nem üt sátort s tüz czégért árulgatására s a világ figyelme, ha megakad is, tultekint rajta ezen gunyoros kicsinyléssel: „félrevonul és hallgat, mert semmit se tud, hajlik, mert gyenge, simul, mert erőtelen." Jól tudom én, hogy sokszor nem nyeri el a maga idején érdemlett helyét s keservesen kell éreznie, hogy a mérlegelés és sorakozás rendében miként lépik elébe a „születés, rang, csuszzás, mászás, hizelgés, vesztegetés," vagy ama másik ugynevezett Bárjérus-féle kevély, álnok tudomány, a tudákosság. (Csel. 13: 7. 10.) Oh! mert a világnak — fáj kimondanom — de kimondom, hiszen nem a magam, hanem nálamnál sokkal tekintélyesebb egyének tapasztalata és nyilatkozata, — kimondom, - hogy a világnak mindig szüksége volt az ugynevezett: „Eladó emberekre, pátentált csalókra, zsoldosokra, hizelkedőkre, bérenczekre s szomjas olcsó néptömegre,"* melynek tudománya az erkölcscsel ellentétes uton jár, hogy általuk boldoguljon, illetve akaratának bármely uton érvényt szerezzen.

Sulyos vád, kemény elitélés ez afiai s nemes ifjuság! s a mi még elszomoritóbb, hogy a tudomány és miveltség közé, melyeket Isten egymásra utalással ikertestvérekké tett s egyiknek a létezése a másik nélkül lehetetlennek kellene lennie, oda kell huzni a megkülönböztető elválasztó határvonalat s beszélni lehet és kell tudományról lelki miveltség nélkül és valódi lelki müveltséggel párosult tudományról.

De a világnak ezen sötét iránya, téveteg utja s itélete titeket ne tántoritson meg kedves ifjak jövőtök és a tudományra

* Term. tud. társ. kiadv.

vonatkozó rokonszenves véleményetekben, a mint részemről se hadizenés volt e nyilatkozat a tudomány iránt, sőt legyen inger és talizmán ez kebletekben a tudomány és lelkimiveltség együttes ápolására és szent békéjére.

Az idő méhe elvégre mindent megérlel, az itélet a tények és események felett napirendre tér, az ámitás és tettetés álfénye lekopik, a valódiság napfényre kerül s ezen fényből egy pár sugár a valódi becsületes jellemre is jut, hogy erényei s lelki miveltsége megláttatván, érdemük szerint méltányoltassanak.

Ne feledjétek, hogy a világ nagyjai és halhatatlanjai, kiket az elismerés és tisztelet századok multán is hódolattal övez, a halhatatlanság magaslatát a lelki miveltségben nyilatkozó tudomány által nyerték el, mert halhatatlanság csak a becsülettel és jó erkölcscsel ékeskedő lelki miveltségben van, e nélkül a tudomány semmit ér, mint az apostol is kifejezi: „Ha jövendőt tudnék is mondani, ha minden titkot, bölcsességet tudnék is, ha szeretet nincsen én bennem semmi vagyok.“ (1. Kor. 13: 2.) Avagy „a léleknek tudománya nélkül nincs semmi jó.“ (Péld. 19: 2.)

Tanuljatok tehát és gyüjtsetek tudományt, ismeretet, de a lélek és sziv fájába oltva, hogy idegen gyümölcsöt ne teremjen. Adjatok életet neki a becsületérzés és kötelességtudás által, mely nem hajlik a tudománynak akármely szele által ide s tova. (Efez. 4: 14.) Szóval: „Ragaszszatok a tudomány mellé mértékletességet, a mértékletesség mellé türést és a türés mellé isteni tiszteletet, a hová vonatkozik végül az Apostol harmadik intelme:

III.

É s a z U r n a k s z o l g á l j a t o k. Igen, az apostol ezen intése, melyben az igyekezetet és lélekben való buzgóságot az Ur szolgálatjára viszi — szerintem a vallásosságra int, vagy a tudomány és erény szavaiban (Musis et virtutibus) az oskolák homlokzatára a vallást is fölirja, mint a valódi miveltség nélkülözhetetlen eszközét.

Azt mondhatná talán ezen szavakkal szemben a józan gondolkozás és önérzetes nézet: de hát miért a továbbmenetel? és a mivelődés csarnokára s tanuló ifjuságra vonatkozva a lelkimiveltség kellékéül a vallásosságnak külön is ajánlása? hiszen a lelkimiveltségben már benne foglaltatik az erény s vele a vallásosság és istenitisztelet.

Ugy van nemes ifjuság! És ha a felirat és vallásosságra nézve s annak helyes voltát illetőleg, a világ itélete felett, annak

hallgatása utján napirendre lehetne térni; mert a nyilvános fellépést és támadást, — talán restelli és hallgat — akkor a továbbmenetelt a bizonyitgatásokkal — én is szükségfelettinek tartanám s elhallgatnék, — de mert tudom, hogy találtatnak olyanok, kik ha nem is nyiltan, de önmagukban kérdésessé teszik, hogy a leczkeóra mellé hogy illik oda a lelkióra? a tanterem mellé a templom? a külső szolgai kényszermunka mellé, hogy ugy fejezzem ki magamat, — a benső vallásos s lelki nyugodtságot igénylő önkéntes, Istennel való foglalkozás, istenies munka? hiszen a sulyos és terhes teendőknek napról-napra, óráról-órára való hordozása által a testtel együtt kimerül a lélek is, elveszti ingerét az ég, a szellem, az isteniek iránt s terhes munkává válik az, minek csak lélekből s önkéntességből jövén, van meg égi zománcza s jótékony haszna, áldásos volta.

Mivel tudom, hogy vannak olyanok, kik a lélek és elme rokonságát s egymásra való utalását tagadják, — a vallásnak az emberi természetben való gyökeredzését kétségbe vonják, — ugy vélekedvén, hogy a vallás és Isten eszme csak agyrém, kitalálta az emberiség gyermekkora s az azzal járó félelem, irtózás és tudatlanság attól, a mit nem értett, magának megmagyarázni nem tudott, fentartotta s megőrizte pedig — a mint már sokan kifejezték — magának a hatalom és gőg, a világ vakitására s a maga kényszer hatalma s méltósága bálványoztatására és tiszteletben tartására... egy pár lépéssel tovább kell mennünk kedves ifjuság s a világ téveteg itéletét, gondolkozását a miveltség és hit, a tudomány és vallásosságra nézve a maga rendes utjára és mértékére vonnunk.

Ha az oskolában a vallásosság s isteniekkel való foglalkozás alatt a külső kényszerből keletkezett szerfeletti vallásórák, töredelmezések értetnének. Ha a testet és annak szükségleteit el lehetne választani a lélektől és annak szükségeitől. Ha a földet és anyagvilágot az ember egyetlenének és mindenének tudnám tartani s azon tul annak az örökkévalósággal való egybeköttetésének hitét keblemből kitagadhatnám. Ha arról volna szó, hogy az élet elhivatása csak az, hogy együnk, igyunk, élvezzünk, mert az élet és világ egyszer elmulik s csak az a miénk abból, a mit élvezetek utján osztályrészünkké tettünk s nem kellene tapasztalnom, hogy néha a nagy bőség közepette is éhezik az ember. Ha biztositva hinném és látnám az embert az élet szenvedéseitől s fájdalmaitól s nem látnák szemeim, hogy a csapás, látogatás, megpróbáltatás kiméletlen durva kezével a királyok, hatalmasok

ajtait is benyitja s a lélek keservekbe fojtódik. Ha elfojthatnám keblemben az erkölcsi érzést s annak szavát a lelkiismeretet elnémithatnám s nem kellene szüntelen annak itélő széke előtt állani ekkor — ekkor talán el lehetne hallgatni a világ téveteg itéletét, ha nem meggyőződésből is, legalább szánalomból „mert a szánalomban gyakran több gyötrelem van, mint az elitélés és megvetésben.“ S különben is a tudomány, ismeret, bölcseség már maga hatalmas eszköz és kincs szükségeink, vágyaink kielégitésére s az élvezetek és örömek megszerzésére.

De itt nem külső vallásos órák gyakorlásáról van szó kedves ifjak, vagy az Uram, Uram szó érzéstelen hangoztatásáról, hanem a Krisztus minden követőit kötelező erényről, a sziv vallásos érzéséről, melyben oly szépen találkoznak egybe, különösön az ifjuságtól legméltóbban megvárható erények: szelidség, alázatosság, jámborság a Krisztus tanitása s példaadása értelmében: „Tanuljátok meg én tőlem, hogy én szelid és alázatos vagyok.“ Mát. 10: 16. Itt Isten-országa felépülése és megnyilatkozása van czélozva az ifju szivek és lelkekben, melyekben Isten törvénye uralkodik, igazság, béke és szeretet lakoznak s „a mely ország nem ételben és italban áll, hanem békességben és Isten akaratjának követésében,“ mint Jézus kifejezte — a ki ennek ajtaját, melyet a farizéusok az emberek előtt bezártak volt Mát. 23: 13. a test kivánságain uralkodni és az igazságért szenvedni tudók előtt felnyitotta, hirdetvén: „Keressétek először az Isten országát és annak igazságát és egyebek is megadatnak nektek.“ Mát. 6: 33.

Itt a lélek szükségletei várnak kielégitésre s azok kielégitéséről van kérdés, melynek forrása eredetben Istennél, égben vagyon s melynek eredeti kutfejéhez csak a vallás s Krisztus szavai vezetnek el, ki ezt mondá: „Az én eledelem az, hogy cselekedjem annak akaratát, ki engemet elbocsátott“ Ján. 4: 34. és „az igaz eszik és megelégszik az ő kivánságának megelégedéséig“ Péld. 13: 25. szóval – itt az emberben lévő Isten eszme és erkölcsi érzet nyilatkozik meg, mely érzés az örökkévalósággal való egybeköttetését s a miről a puszta értelem és tudomány a megnyugtató feleletet: erkölcsi érzés, Isten-hivés, vallásos érzés s az életben előforduló szenvedések s látogatások megadni nem tudja, égtől várja, hová a sziv és lélek csak a vallás fényénél tekinthet be, melynek utját a Jézus nyitotta meg tudománya által, mert senki nem mehet az Atyához, hanem ő általa, Ján. 14: 6. s a lélek, mely Krisztust követi, örömtelten kiált fel a megnyilt ég dicsősége előtt: „Látok megnyilatkozott egeket.“ Csel. 7: 56.

Oh mily szép bizonyitékai ezek a vallás szükségének az ég és földre nézve egyaránt! Miért mondja tehát a balga ész, hogy a miveltség nélkülözheti a vallást, a tudomány és annak csarnoka a templomot és annak szellemét? Hiszen vallásos szellem nélkül a tudomány fénye az éggel szemben elhomályosul; az értelem ereje az élet megfejthetetlen kérdéseire nézve megtörik s nincs ihletés és hatalom szavaikban, mely a gonoszt az erkölcstelenség utján megállithatná és a sir szélén álló haldoklónak hitét, bizalmát felemelné e jézusi szavakban: „Bizzál és ne félj! A halál álom — nem halsz meg." Bir. 6 : 23. „A Krisztus azoknak, kik elaludtak, lett első zsengéjük." 1. Ker. 15 : 20.

Miért az elhidegülés és érzéketlenség a vallás iránt, mi a tudománynak tüzét, fényét adja? s mi nélkül olyan az egeket hasogató ismeret is, mint: „a tömjén, melynek ha tüz nem járul hozzá, nincs szaga, vagy mint a mustár, melynek törés nélkül erejét érezni nem lehet."

Ugy van kedves ifjuság! A tudománynak vallásos szellem adja az erőt és lángszárnyakat, hogy küzdjön, diadalmaskodjék s a föld undok porából föl — föl az égbe szálljon vele a nemes lélek. Vallásos szellem nélkül az igazság érdeke megvivásánál elgyengül, csatát veszt a tudomány, vagy ha győz, sötétben támadott s lopja a győzelmet, melyet a világ elitél és megvet, mint megvetette és hidegen visszautasitotta a világhóditó Nagy Sándor vezérének Párménionak ajánlatát, hogy éjjel támadják meg az ellent: „Nem akarom lopni a győzelmet." Plut. Vallásos szellem nélkül az ismeret, tudomány föltekinthet az égre, vizsgálhatja, nyomozhatja a csillagok utját, de földön jár, megbotlik és szemébe találja mondani a világ gunyoros itélete, mint az egyszerü asszony Thalesnek, a miletusi bölcsnek: „Mit tudsz te az égről, midőn azt se tudod, mi van a lábad alatt?"

Nemes ifjuság! Egy ország akkor hatalmas és virágzó, ha népe szabad és mivelt, de a szabadság és miveltség akkor képezi egy ország nagyságának és népei boldogságának dönthetetlen alapját, ha az a vallásosságból eredő erkölcsre van alapitva, mert a mint a költő is kifejezi: „Ha az erkölcs megvész, Róma ledül s rabigába görnyed."

Az erkölcs alapja körüli őrködés minden országban és államban a tanult és mivelt emberekre volt ruházva mindig „mert a kinek sok adatik, attól sok kivántatik." Luk. 12 : 48. És e drága kincs körüli őrködés a tudomány, ismeret, bölcsesség és vallásos szellem lángfegyvereit együttesen igényli.

Ti is az erkölcs őreivé képzés pályáján állotok kedves ifjak! Az elhivatás szép, magasztos, de erős odaadást és igyekezetet is igényel, mert a kincs, mely őrizéstekre vár, drága és nemes, melyért felelősséggel tartoztok a hazának, a nemzetnek, szülőiteknek, önmagatoknak és Istennek, ki e fenséges rendeltetést az ember elébe irta s csiráit a sziv és lélekbe beoltotta. Oh a felfegyverkezésnél ne legyetek tehát lelkiismeret nélkül ámolygók, tétovázók, ide-oda hajlók, midőn a felelősség, mely reátok vár, oly nagy.

Ne feledjétek, hogy a haza vár és remél, — a szülői sziv eseng és kér, a tanitói jóindulat őrködik és int — nógat és figyelmeztet, — ne éljetek vissza ennyi sziv érzelmeivel és szép kilátásaival! Ne balkézzel nyuljatok a fegyverekhez, melyek ékesitenek, hanem jobbal, — nehogy alkalma legyen valaha a tanitói lelkiismeretességnek — titeket illetőleg ugy nyilatkozni, mint az athenei bölcs nyilatkozott azok előtt, kik szemére vetették, hogy tanitása által sokan rosszabbak lesznek: „Nem a tudomány hibája ez, hanem azoké, kik az én tudományomat balkézzel veszik, midőn én jobb kézzel nyujtom nekik!"

Fölmutattam előttetek nemes ifjak az idő sebes röptü eltünését s vele szemben a kötelességek fontos és terhes voltát. Elötökbe állitottam — az élet nehézségeit, melyek az élet poharát talán csalódás, méltánytalanság keserü italával tölthetik meg számotokra, de lelketek elé állitottam a győzelem és boldogitás eszközeit is: a jóigyekezetben, szorgalomban — a tudományismeret gyüjtésben, főleg a lelki miveltségben: erény és jellemességben való ékeskedésben s a mindezeket megkoronázó vallásosságban. Véssétek be azokat lelketekbe, irjátok föl szivetek táblájára, hogy szüntelen emlékezetben legyen s a nemes törekvés és igyekezet utján előre vigyen. Főleg ne feledkezzetek meg arról, hogy a tudományok minden ága egy eszmét szolgál, egy czélra törekszik és a találkozási végső pont, melyben összejön — s végokát találja föl a mathematika kétszer kettőjének igazsága, a történelem megdönthetetlen itélete, a bölcsészeti vizsgálat fokról fokra vezető eszmesugara, a dogmatikai nyomozat. Isten eszméjének szellemfénye és a természet buvárlatának legparányibb atoma és sejtecskéje — az a végpont és legvégső ok, az Isten, kinek oka önnön magában van, kinek örök és végetlen szellemében — minden elenyész és a kiben mégis mindnyájan „vagyunk, élünk és mozgunk." Csel. 17: 25., 28. Ő reá vessétek gondjaitokat — s Istennel, észszel, szorgalommal boldogultok. Amen.

LVI.

Senki sem szolgálhat két urnak!

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: **Péter Sándor** maros-szentbenedeki lelkész.

Alapige: Máté ev. 6. r. 24. v.

„Szolgálj nekem,“ a világ, az ember követeli. A nagy Mester szavai szerént, ha valakinek szolgája van, nem azt mondja neki: „Jer ide tüstént, telepedjél asztalhoz“, hanem azt: „Szolgálj nekem.“ (Luk. 17: 8.) A zsidók azzal dicsekednek, hogy ők soha senkinek nem szolgáltak. (Ján. 8: 33.) Igaz ugyan, hogy a szolgálat nehéz állapot, mert ekkor az ember tulajdon szabadságát adja el valami jutalomért és maga magával szabad nem lévén, kénytelen a más rendelkezéseinek alávetni magát s annak mindenekben szolgálni; mindazáltal mi ne szégyeljük dolgozni, szolgálni, sőt tegyük az apostol utasitásából „magunkat mindeneknek szolgájokká, hogy minél többeket nyerjünk meg Krisztus szolgálatának.“ (1. Kor. 9: 14.)

Midőn igy elhatároztuk magunkat a szolgálatra, akkor vessük fel ama kérdést, hogy kinek? Vajjon a bálványoknak? Ne; mert azt mondja Pál apostol, hogy „a bálványimádók az Isten országának örökségét nem birják.“ (I. Kor. 6. r.) De kisebbségére is volna ez az Isten képére teremtett embernek, ha vagy magához hasonló embert imádna, vagy tehetetlen fa és kő isteneket, avagy arany borjukat, mint az Izraeliták. II. Móz. 32.

Vajjon a világnak szolgáljunk-e? Ne; mert azt mondja János: „Ne szeressétek a világot“ I. Ján. 2. r. 15. v. „mert elmulik a világnak ábrázatja.“ I. Kor. 7: 31. és mi semmivel maradunk, semmi jutalmat nem kapunk, miért szolgálnánk hát a világnak? Van egy ur, a ki — Pál apostol szerint — e világ istenének neveztetik. Vajjon ennek szolgáljunk-e? Ne, mert igen kegyetlen ur ez, kinzással szokott azoknak fizetni, a kik neki szolgálnak. — Jézusnak ugyan a világot igéri, „ha leborulva imádandasz engem“ Máté 4: 9. de ezt is csak hazudta, mert ez az ur „a hazugságnak atyja.“ Ján. 8: 44.

Mit csináljunk hát es kinek szolgáljunk? E kérdésre feleletet ad Pál apostol, midőn igy szól: „Szolgáljatok az élő és igazi Isten-

nek“, I. Thess. 1: 9. feleletet ad Jézus, a midőn igy szól: „A te Uradat és Istenedet imádd, és egyedül ő neki szolgálj.“ Máté 4: 10. De talán haboztok, ingadoztak egyikről vagy másikról lemondani, jobb szivvel közlitek meg az utat s akartok mind az Istennek, mind a világnak szolgálni? De ez nem lehet. Előtted a pálya, előtted a küzdés. Az erős megállja, az erőtlen csügged. Jézus szól: „Senki sem szolgálhat két urnak.“ A szent igék elég világosak magokban is, de én azért bővebben igyekszem bebizonyitani, a szentirás és józanságunk alapján, hogy

I. Senki sem szolgálhat két urnak s hogy

II. Egyedül Istennek kell szolgálnunk! Figyelmezzetek.

I.

„Senki sem szolgálhat két urnak: mert vagy egyiket gyülöli, a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, a másikat semmibe nem veszi. Nem szolgálhattok Istennek és a világi gazdagságnak“ mondja Jézus a felvett igékben; nem, mert egy a sziv s a sziv csak egy tárgyhoz ragaszkodik. Hoseás azt mondja: „Elhasonlott az Istentől az ő szivek“ és majd elvesznek Hos. 10: 2. Halljad mit vet a népnek szemére Ilyés próféta: „Meddig sántáltok kétfelé? Ha az Ur az Isten, kövessétek őt, ha pedig a Baál, kövessétek azt.“ I. Kir. 18: 21. Lehetetlen egyszerre egy saruba két lábat tenni, egy kalappal két főt eltakarni, egy hüvelybe két kardot elrejteni; igy lehetetlen egy szivvel az Istennek, is a világnak is szolgálni. Pál apostol azt erősiti: „Nem ihatjátok az Ur poharát, és az ördögök poharát. Nem lehettek az Ur asztalának és az ördögök asztalának részesei.“ I. Kor. 10: 21. „Mert micsoda szorosabb viszony van igazság és törvénytelenség között? vagy mi közössége világosságnak sötétséggel? vagy mi köze hivőnek hitetlenhez? És mi összeillése van Isten templomának bálványokkal?“ II. Kor. 6: 14., 15., 16.

Nem adatott az égből manna az Izraelnek, a mig el nem fogyott a liszt, melyet Egyiptomból hoztak volt, II. Móz. 16. r. igy a mig el nem bucsuzol a világtól, addig nem szolgálhatsz az Istennek. — A Dágon nevü bálvány az Istennek ládájával egy, helyben meg nem állhatott. I. Sám. 5. r. Igy van az Istennek és világnak való szolgálat is, egy helyen, egy szivben, egy főben egy akaratban nem lehet mindkettőnek szolgálni.

II.

Miután meggyőződtünk arról, hogy két urnak egy időben

szolgálni nem lehet, nézzük meg azt is, hogy ezen két ur közül melyiknek szolgáljunk? Az okosság azt mondja, hogy a melyik jobb, annak. Hogy az Isten jobb a világnál, az bizonyos, a mint az alábbiakban is ki fog tünni. Találkoznék-e valaki, a ki ezt tagadni merészelné?! Szolgáljunk hát az Istennek.

A világ csalárd, és szüntelen való törekedése az, hogy minket tőrbe ejtsen, de az Isten igaz és mindenkit érdeme szerint jutalmaz; a világ tehetetlen, szükségeinket sem tudja magára kipótolni; de az Isten hatalmas, parancsol az égnek, hogy harmatot hullasson a földnek megkövéritésére; a földnek, hogy teremjen gyümölcsöt, hozzon mindenféle terményeket az emberek és állatok táplálására; parancsol a tengereknek, hogy drága gyöngyeiket adják ki az emberek hasznára.

A világ könyörületlen, a szenvedők kiáltásaira füleit bedugja, és a nyomorultak, elesettek nyögéseire, hivó szózataira — kiket esetleg ő tett szerencsétlenekké — megkeményiti szivét; de az Isten könyörülő, a ki az ő napját nemcsak a jókra, hanem a gonoszokra is felhozza, és a midőn a mi sok büneink miatt ezer szavára is csak egyet sem tudnánk felelni, Ő akkor is kegyelemmel tekint bünös fiaira és leányaira; a világ tudatlan, azt sem tudja mi jó magára nézve is; de az Isten bölcs, a ki a legjobb czéloknak elérésére a legjobb eszközökkel tud élni, és ha mi a halálnak árnyékában járnánk is, tud módot találni, hogy az életre ismét visszahozzon; a világ rosz, a jóért roszszal fizet és a nyomorultnak segédkezet nem nyujt; de az Isten jó, és az ő jósága az egeket is felülmulja, az ő haragja nem sokáig, csak egy szempillantásig ha tart, de jósága az Őt félőkön ezer izig is is fennmarad és áldásaival megkoronázza.

A világ boszuálló, és ha csak erőtlenségből is megbántottuk, retteghetünk boszuálló haragjától; de az Isten hosszutürő, sokáig várakozik a megtérő bünös után és csak a megátalkodottak, az istentelenek érezhetik büntetésének sulyát; a világ véges elméjü, még csak a legközelebbi jövendő pillanatot sem tudja; de az Isten véghetetlen, a ki előtt a jövendő is olyan világosságban áll, mint a jelen, és a jelen, mint az elmult idő; a világ mulandó, az ő ábrázatja elváltozik; de az Isten megmarad mindörökkön örökké.

Ime ker. afiai! mi a külömbség világ és Isten között, mire és mennyire terjed ki a hatalma a világnak és az Istennek! Ugy-e a kettő közt nagy külömbség, óriási távolság van? Azért mondj le — ha szereted magadat — a világ szolgálatjáról, s járj szün-

telen a te Istened előtt — alázatossággal; mert azt mondja a zsoltáriró nagy király: „A ki lakozik a felséges Istennek rejtekében, a mindenható Istennek árnyékában nyugoszik. Az ő szárnyaival fedez be tégedet és az Ő szárnyai alatt lészen oltalmad; mivelhogy a felséges Istent választottad hajlékodnak: Nem illet téged a veszedelem és az ostor nem közelget a te hajlékodhoz; mert az ő angyalinak parancsolt te felőled: hogy őrizzenek tégedet minden utaidban. Ezt mondja az Isten: Mivelhogy ez engem szeret, meghallgatom, vele vagyok, megmentem és hosszu napokkal betöltöm őtet." (Zsolt. 91. r.)

Ha tehát a világnak is, az Istennek is egyszerre nem szolgálhatunk, jobb a jó Urnak, a mindenható Istennek szolgálni, mint a rosznak, a bálványnak, annál is inkább, hogy az ő oltalmában legyen mindenkori lakozásunk. Amen!

LVII.

Az Ur előtt kedves ajándék.

— Őszi hálaünnepen. —

Irta: **Pál Ferencz** okländi lelkész.

Alapige: „A hogy kezdetek enni a földnek kenyeréből, adjatok ajándékot az Urnak." IV. Mózes: 15: 19.

A hálaadásnak ez ünnepén, midőn felhoztuk ajándékunkat, hogy áldozatunk oltárán bemutassuk azt a mi Urunknak, Istenünknek, — keresztényi szeretettel köszöntelek titeket kedves afiai! — Arczáitokról olvasom, hogy örvendezésre indit titeket is e pillanat, a mely nagy és kedves dolgoknak hirdetője.

Betelt a félelemnek, a mindennapon való aggodalomnak ideje, melyben oly sokszor elszorult szivvel tekintének mezeinkre, a hol nehéz küzdelemmel megmüvelt barázdáinkon óhajtva vártuk, nyugtalanul figyeltük az áldás fejlődését, az elvetett magvak után előállott „uj élet" termékenyülését. Ismételten fordult egyet az idő nagy kereke és e forgásában — a látásunk előtt sorban megjelent oldalakon alkalmunk volt észlelni, hogy a természet

mint küzd önmagával. Az enyészet és ujraébredés küzdelme vonult el szemeink előtt. E küzdelem ujabb igyekezetre, munkásságra buzditott és serkentett minket is naponkint. S midőn az elmulás, hervadás és enyészet képét szemléltük és ezekben saját sorsunkra gondolni intett a természet: akkor engedtünk az ujulás bennünk élő reménységének s hintettük el magvainkat, hogy lenne azokban megujulás és ujabb aratás. Aztán láttuk a nagy téli álmot, mely uj elevenséget, erőt és uj életet volt adandó a természeti világnak. Majd a tavaszban — látásunk előtt — megujultak mindenek. Virágos ruhába öltözött az erdő, mező. . . A mi barázdáink is virágos bársony takarót nyerének a tavasz lágy fuvalmára. Fejlődött és a fejlődésben meg is termékenyült. A nyár leérlelte az áldást. A munkás csürébe takarván azt, elvette jutalmát.

De a mig betelt ezen idő, és fejlődésben volt a természet s ennek ölén vetéseink, mint minden igyekezetünk, munkásságunk és verejtékezésünk reményének tárgyai, oh! hányszor elborult kedélyünk, vidám hangulatunk! hányszor foglalta el szorongó rettegés sziveinket — látván a természet elborulását; levegő égen a homályok összeverődését és hallván a természetnek csudálatra hivó, de sokszor remegésbe ejtő csatáját..! A mennydörgés szava, a czikázó villámok s a hol ezek bizonyságot tesznek hatalmas erejökről — a fellegek kebele — oh hányszor zuditnak csapást a földre, romlást a gazdag áldást igérő terményekre?!

Ezenkivül is — a földben és a föld felett mennyi ellensége van az emberi igyekezetnek, különösen a földmivelő munkásnép igyekezetének! A multak emlékei hirdetik, hogy mily sokszor lett semmivé a szépen fejlődő gabona, a mezőknek minden disze, ékessége rövid pillanatok alatt.

Ne mondjátok afiai! hogy kebletek mindennapon nyugodt volt, midőn jártatok, vagy munkálkodtatok a mezőben, hogy nem remegtetek munkásságtok ellenségeitől, s nem gondoltatok a kenyér botjának virágzása alatt pl. észak derére, vagy később a tornyosuló fellegek látásán a romboló viharra. Igen! volt alkalmunk, vetéseink növekedését látva, határaink diszes állapotában gyönyörködve — félelmes érzések között — a veszedelemnek csapásáról is megemlékezni s elgondolni a nép helyzetét, amelyről szólottak, vagy a melyre — a későbbi időkben is — oly nagyon ráillettek a próféták szavai: „a te aratásod felől való vig éneklésed elesett“ (Esaiás. 16 : 9.) mert „a te nyári gyümölcsidre rájött a veszedelem.“ (Jer. 48: 32.) „Eltörött a kenyérnek botja“

(Ezek. 4: 16.) és „elvetett magokat fel nem aratod.“ (Mik. 6: 15.) Oh, de ezzel szemben volt alkalmunk látni s megismerni, ugyancsak a szentirás lapjain olvasható, igéreteket is: „a vetés és aratás lenni meg nem szünnek“ (I. Móz. 8: 22.) „megáld minket a mi Istenünk“ (Solt. 67: 7.) s „parancsol csüreinkbe áldást, hogy áldott legyen a mi kenyértartó edényünk.“ (5. Móz. 28: 5., 8.) És különösen e hálaünnepen vig szivvel hirdethetjük, édes örömmel vallhatjuk, hogy „a föld megadta az ő gyümölcsét.“ (Solt. 67: 7.) „Az Ur megőrizte az aratás törvényének heteit“ (Jer. 5: 24.) s eszünkbe vehetjük, hogy „az Ur adott nekünk buzát“ (Hos. 2: 7.), mert az ellenség, ha fenyegette is földjeinket, de el nem boritá és meg nem semmisité annak áldását. Közel volt az isteni oltalom . . . s nemcsak életünket és egészségünket tartotta meg, nemcsak kezeinket emelte fel a munkára s lépéseinket erősitette a járásban, hanem javaink és határaink felett is szétárasztotta a gondviselésének hatalmát, mely előzte a tél fagyát, hatalmat vett észak erején, parancsolt a viharnak, hogy „ne törje el a kenyérnek botját.“ — Mint valóság áll előttünk, hogy nemcsak életünk, de mezeink felett is Isten oltalma volt, mely alatt az elvetett magvak a rothadásból életre keltek s megáldatott a mező, melyen van örökségünk, a barázda, melyben munkálkodhatunk, sokszoros kamatot fizetett a mag, melyet elhintett volt munkás kezünk.

Ugy van keresztények . . . ! elmult a félelemnek, a rettegésnek ideje. Munkánk, törődésünk megnyerte jutalmát. Az áldás learatva, betakaritva. Csüreink telvék. Ettünk már a föld uj termésének kenyeréből . . . Szorongás és gyötrő aggodalom nélkül tekinthetünk mezeinkre! De a midőn e megnyugtató tudatban, lelkünk örvendez, ne felejtsük el, hogy ez az öröm csak akkor leend teljes, kenyerünk édes, ha lelkünk készségével, keblünk vallásos buzgóságának minden erejével, szivünk legnemesebb érzelmeivel emlékezünk meg, a hálaadásnak ez ünnepén, teremtő Istenünkről, ki hozzánk való nagy szeretetéből parancsolt a földnek, hogy teremjen áldást, az időnek, hogy szolgáljon az ő népeinek és ha mint betöltendő szent parancsolatot, ugy vesszük ezen mózesi intést: „a hogy kezdetek enni a földnek kenyeréből, adjatok ajándékot az Urnak.“ Ez mint kötelesség áll előttünk ker. afiai! mert nem elég csak betakaritni a föld áldásait, nem elég csak enni annak kenyeréből, vagyis táplálni és ruházni testünket. Többre hiv ennél az emberi élet magasztos czélja, hazafiui, társadalmi és családi helyzetünk és összeköttetéseink; többre,

magasztosabbra kell hogy inditson és buzditson vallásos hitünk!

E szent kötelességek betöltésére buzgalmat meriteni jöttünk e szent sátorba, a mi Istenünknek szine elé. Felhoztuk ajándékunkat, hogy letegyük azt a mi hitünknek oltárára ker. afiai! De mert a szentkönyv s a régi idők más emlékei is, az ajándékadásnak idejét és különösen az ajándék mibenlétét s bemutatásának módját, oly sokszor emlitik és sokféle alakban hagyták — mintegy örökségül — a késő időknek: engedjétek meg, hogy ez alkalommal mutassam fel előttetek: az Ur előtt kedves ajándékot még pedig:

1. lényegét és bemutatása módját és
2. a bemutatás idejét — tekintve. Figyelmezzetek!

I.

Az emberiség minden időben a mindenségben hitt egy felsőbb erőt. Hogy milyen alakkal ruházta fel és néven nevezte s állitotta maga elé képzelete, ez alkalommal nem czélunk fejtegetni ker. afiai. A régi emlékek, a népek őstörténelme, főképpen a szentkönyvek hirdetik Isten lételét, a mai idő is naponkint bizonyságot teszen róla. És hirdetik, hogy a népek hitök Istenétől vártak és reméltek fennmaradást, küzdelmeikben segedelmet, fáradtságaik után áldást. Igen azt is, hogy a szenvedéseket és látogatásokat ugy nézték, mint büntetést, melyeket büneikért rájok bocsátott hitök Istene. Minden nép az ő Istene iránt tisztelettel volt, neki áldozott külömböző módon. Ajándékot vittek Istennek a népek minden időben.

Az ó-szövetségben a zsidó nép s más ős népek szentkönyveiben azok áldozatai olvashatók örök emlékezetül hátrahagyva. Olvassuk ezekből azt is, hogy a népek vallásosságokat s Istenökhez való ragaszkodásukat bemutatandók: nem voltak fukarok az áldozat tárgya tekintetében. Állatok, termények s más drágaságok vitettek föl az áldozat helyére ajándékul Istennek. Sőt áldoztak embert is, bizonyságául annak, hogy az áldozatnál csak a czél s nem a tárgy jött tekintetbe, melyet szentté avatott azon óhajtás, hogy az áldozat kedves legyen Isten előtt. Lám Ábrahám egyetlen fiát is kész feláldozni, csakhogy engedhessen Istennek. Az áldozat bemutatásánál pedig a tüz vitte a főszerepet. Égő máglya volt az oltár, melyen elhamvadt s jóillatu füstölgésben az Ur szine elé emelkedett a népek ajándéka.

Igy áldoztak a mi őseink is afiai. S vannak még most is

népek, kik ilyen hitben és óhajtással áldoznak hitök Istenének. Igy volt ez minden népnél, mindaddig, mig hite a mennyei világosság fénykörében meg nem fürdött, mig a vallás, csak az anyagi élet körében birt befolyással az emberre s ily czélból fogta fel és tanitotta, vagy, ha külső érdekei úgy kivánták, módositotta Isten hitét. Mennyei világosságra volt szüksége minden népnek, hogy annak fénykörében megismerje az ember valódi czélját; meglássa teremtőjét s felfogja annak hatalmát és erejét, de különösen lényegét: hogy ezek alapján eszményi alakot nyerjen hite, vallása, mely az Istent, mint az emberiség közös Atyját, tanitsa s foglalja az emberi lélek öntudatába. Mennyei világosságra volt szüksége az emberiségnek, melynek fénykörében megismerje, az önmagában müködő lélekben Istennek képét, és meglássa, hogy megkülönböztetésül a többi teremtményektől, lelki életre van elhiva, tehát mint ilyennek, kell élnie, járnia, éreznie és cselekednie, hogy a midőn anyagi javakért fárad s azokat megnyerve hálára gyul szive: öntudatos hittel ismerje meg a mennyei Atya segedelmét s ahhoz méltóan nyilatkozzék meg keblének hálája; és hogy ama fénykörben megismervén az Istent valódi lényegében, megértse, miszerint nincsenek annak testi szükségei s igy az oltárokon bemutatott ajándékok, a füstölgő áldozatok, csak külső szertartások, melyek helyét az örök tökéletességü Istenhez méltó áldozat kell, hogy elfoglalja és hogy rájöjjön az ember arra is, hogy Isten örök szeretet, nem illik hozzá az égő áldozat, hanem az emberi keblekben van helye az áldozatok tárának s azon a szivnek és léleknek kincsei mutatandók fel ajándékul az Urnak.

Megelégitette az Isten mindenkoron az ő gyermekeit szükségeikben. Igy mennyei világosságot is árasztott körükben, hogy abból meritsenek lelki táplálékot s megerősödvén, megértsék elhivatásokat s képesittessenek felfogni az emberi élet czélját. Jézus Krisztusban tündökölt e fényár legragyogóbb sugárzással s azok között, a kik felismerték benne „az ő mennyei Atyja által neki adott isteni erőt munkálni“, midőn szólott, tanitott, jót tett, példát adott, eltöröltettek az áldozatoknak régi oltárai s helyökbe minden sziv az Ur oltárává avattatott. Nyilvánvalóvá lett, hogy a Jézus Krisztusban fénylő és müködő lélek, mily közel rokonságban van a más emberekben lévő lélekkel és hogy azok eredetöket egy forrásból vették s onnan tápláltatnak szüntelen, e forrás pedig maga a mindeneket teremtő Isten.

E fényesen tündöklő világosságnak az emberi lelkeken lett

szétáradása következtében tanulta meg az emberi lélek, hogy az ő Istenének nem tüzben és füstben, nem is állatokban avagy terményekben, nem drágaságokban vagy épen embertársaink élete feláldozásával: hanem a sziv és lélek teljességéből fakadó hálaadó imádságban és éneklésben s az ember egész életének hivségét és nemességét tanusitó jócselekedetekben kell áldozni, illetve ajándékot adni.

Ezen mennyei világosság fényében járni, vagyunk hivatalosak mi is ker. gyül. ked. afia! A vallás, alkotmány, a mely igazságaival magához kapcsol s kebelén táplál és növel; sorsunk minden viszonyaiban erősit és vezérel; a Jézus által hirdetett elvekre és igazságokra van felépitve, s arra tanit, hogy az Isten lélek, nincsen testi formája, sem testi szükségei s a kik őtet imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. Tanitja, hogy ő benne élünk és ő is mibennünk van szüntelen, hogy mindeneken megnyugszik kegyelme, hogy megáld mindeneket s az ember minden javait ő tőle nyeri, következőleg áldozatra kell, hogy induljon minden lélek s az Isten magasztalásában kell hogy egyesüljön a szivnek minden érzete, a léleknek minden indulata s az észnek minden gondolata. S midőn vallásunk erre buzdit, szüntelen figyelmeztet egyszersmind, hogy a puszta szertartás nem kedves Isten előtt és hogy az Isten kedvesebben fogadja a félénken meghuzódó publikánus áldozatát, mint az ezt büszkén letévő farizeusét.

Lélek szerint való ajándékokat kell tehát vinnünk a mi Istenünknek, s ezek felmutatásában kell áldoznunk az ő oltárinál. És ezt mindenek felett élő hitből eredő lelki buzgósággal és készséggel kell tennünk, mert nem elég, ha az evangelista szerént szólja szánk: Uram! Uram! Csak a gyümölcsöző hit származik a szivnek és léleknek teljességéből, a mint hirdeti és tanitja ezt szent vallásunk. Szükségtelen szószaporitás s nem is alapszik az Uri imádságon.

Az evangeliumban olvassuk: „ha ajándékodat az oltárhoz akarod vinni s eszedbe jut, hogy a te atyádfiának valami panasza vagyon ellened: menj el és békülj meg először a te atyádfiával és azután vigyed fel a te ajándékodat.“ (Máté 5: 23—24.) Ime az utmutatás – az Urnak viendő ajándék — bemutatására! Az emberi kebel hálaáldozata nem lehet igaz, ha érzelmei nem tiszták, ha abban nemtelen indulatok dulnak. Le kell „vetkőzni a gyarlóságnak cselekedeteit“ ... A szentirás szerint az áldozat helyére vitt tuloknak és kosnak, vagy bármely más áldozati tárgynak is,

makula nélkülieknek kellett lenniök, mennyivel inkább kell tisztának és igaznak lenni a lélekben való áldozattételnek?

Ilyen ajándékokkal jelentetek-e meg az Ur oltáránál? Szivetek készségét, lelketek teljességét hoztátok-e fel a ti Uratoknak bemutatandó ajándékul e hálaünnepen? Erős-e elhatározástok, hogy a ti hiteteket, ha szükség, tettekben is készek vagytok megbizonyitani? Békességben vagytok-e embertársaitokkal? Jézusi szeretet heviti-e kebleteket? Éreztétek-e, hogy e szeretet könyörületre, jó cselekedetekre buzditott volna pályafutástokban? Erős-e kebletek hő vágyában, édes óhajtásában, hogy e szeretetben akartok tenni, hatni, alkotni és gyarapitani s ezek által a természetnek most elvett javaiból sáfárkodni? Ez alkalommal, erről megfeledkezni nem szabad afiai, annyival inkább, mert az egyháznak, hazának, a társadalomnak és szükölködő embertársainknak keze szüntelen kérőleg van kinyujtva. A közmüvelődés intézetei, a szeretetnek és könyörületnek hajlékai, az erkölcsi és lelki tökéletesedésnek kisebb és nagyobb körre kiható templomai állanak fenn, melyek mindenkinek alkalmat adnak arra, hogy az ő hitét, vallásos készségét gyümölcsözővé tegye, hogy a jó cselekedetekben meg ne restüljön, hogy áldozzon az Urnak oltárán, lévén mindazon intézmény -- az Urnak oltárai és az azokra tett áldozat az Urnak adott kedves ajándék!

Oh! boldog, sokszorosan boldog azért az, a ki, midőn elvette évi fáradalmainak jutalmát s a már betakaritott áldásban meglátja a feléje nyujtott áldó kezet s szivének teljességéből adja ajándékát, teszi le áldozatát a nemes ügy oltárára! a ki önkéntes szeretből tettre kész elhatározással tekint a szenvedőre és szerencsétlenre, az árvára és ügyefogyottra s az ilyeneken segitve gyümölcsözteti hitét, hozza meg ajándékát az Urnak!

II.

De mikor kell adni ajándékunkat? Igéretem szerént megfelelek e kérdésre is röviden.

Az apostol arra int, hogy „minden dolgokban, mindenkor hálákat adjunk“ (Eféz. 5: 20.) A zsoltáriró is arra buzdit, hogy „áldozzunk Istennek dicsérettel naponkint.“ (Zsolt. 44: 9.) Ezen intelmeknek enged is a legtöbb ember s az ezeiránti készség tagadhatatlan szép tulajdonsága az emberi kebelnek. Hiszen, hogy egyebet ne emlitsek, avagy ti is nem minden napon sóhajtotok-e Istenhez segedelmét kérvén munkáitok kezdetén? és nem emel-

kedik-e lelketek ismét csak ő hozzá, a nap elmulásával, midőn napi munkáitokból pihenőre tértek?

Oh igen! még a hitetlen is a ki szivében azt mondja: nincs Isten, az sem tudja elfojtani lelkének vágyódását és reménységét, melyek az Istent szüntelen keresik s tán épp azon pillanatban is, midőn szájával ellene mond, lelke titokban ő reá gondol.

Mindennap hálákat kell adni Istennek, hiszen az Isten is mindennapon velünk van. Kegyelmével éltet, gondviselésével megtart, szeretetével megáld, könyörületével és irgalmával fölemel és megerősit; mindennapon megáldja igyekezetünket, édesiti fáradtsággal szerzett kenyerünket; szól hozzánk lelkünk öntudatában s buzdit, hogy szemeinket az égre függeszszük s megemlékezzünk arról, hogy onnan jön az áldás, a gondviselés és ne felejtsük el, hogy áldást harmatoz az ég, életet szórnak szét a napnak sugarai az Isten jóságából.

Mindennap hálákat kell adnunk .... És oh! hogy is ne adnánk, mikor önmagunk életében ugy, mint a természetben mindennapon alkalmunk van megismerni ugyanazon teremtő és megtartó Istent. Hogyne adnánk hálákat, mikor a természeti világ minden szépségeit és gazdagságát felülhaladó kincseket és gazdagságokat önmagunkban birjuk a léleknek tehetségeiben, mert Mózes próféta szerint: Teremté Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára.

A hálás érzelem édes vágyódásával kell járni szüntelen az Ur előtt, és ezzel kell fogadnunk nemcsak áldásait s gondviselésének annyi bizonyságait, hanem a szenvedések, kisértések és megpróbáltatások, a veszteségek, csalódások és fájdalmak idejében is a hálás érzelem kell, hogy Istenhez emeljen, mert akkor is kincsünk, gazdagságunk a mindig felemelő öntudat, hogy a teremtmények koronájává tétettünk.

De bár a hálaadásnak érzelmeivel kell is járnunk mindig és mindenütt, tudván, hogy Isten szemei előtt van mindenütt az ember s igy a tiszta szivnek hozzá röppenő érzelmei az isteni félelemben gazdag léleknek, Istent kereső gondolatai mindig és mindenütt eljutnak ő hozzá, mindazonáltal vannak pillanatok, midőn az emberi lélek ennél többet kiván s többet kell kivánnia, mert oly közvetlen és oly nagyságban tünik fel Istennek segedelme és áldása, hogy azt egy felemelkedett nemes érzéssel vagy Istenhez bocsátott forró hála sóhajjal, vallásos hite nem tartja meghálálhatónak. Az isteni jóság és gondviselés ily látható megnyilatkozása, az el nem muló szeretet s ebből fakadt áldások

sokasága ébresztették s tartják fenn az emberiséget azon buzgalmában, mely nemcsak hajdan népesitette meg az áldozati oltárok környékét, hanem ma is szent elmélkedésekre inditja a sokaságot, megnépesiti a Sionnak utait, felinditván a hivők sergeit, hogy az Ur templomainak dolgaiban gyönyörködjék. Ezeknek látásán buzdit fel ma is az emberek sokasága résztvenni a nyilvános istentiszteleteken és különösen, hogy a jelentősebb dolgok emlékére hálaadó ünnepeket is üljön.

A mi Istenünknek segedelméért és áldásáért, melyeket nyujtott nekünk is bőmértékben, hálával áldozni hive pillanat ker. afiai! Minden nap áldjuk a mi Urunkat, Istenünket; oh de ez időben, e hálaünnepen különösen kell, hogy hálára buzduljunk! A maga idejében tett áldozat és bemutatott ajándék valóban kedves Isten előtt. Most van az alkalmas idő, most áldozzatok a ti Uratoknak a hálaadás kedves áldozatával.

Nyilván van előttetek, hogy a föld megtermette gyümölcsét ez esztendőben is. A munkás aratott vetése után, jutalmát vette fáradságának. „A vető és arató összetalálkoztak és együtt örvendeztek, mindkettő megismerte, hogy munkáját az Ur őrizte." Ezért zeng hegyen és völgyön, erdőn és mezőn az Ur dicsérete. Ezért kell, hogy magasztalásában egyesüljenek az ő gyermekei is e napon, hogy a szivek igaz érzelmei, a lelkek nemes indulatai, az elmék nemes gondolatai egész teljességökben tétessenek az áldozat oltárára s onnan jó illatu füstölgéssel emelkedjenek Isten szine elébe.

Igen! most van az ideje a hálaadásnak, most kell bemutatni a ti ajándékaitokat, a ti Uratoknak kedves afiai! Most különösen nektek, kik mint a mezőknek munkásai ugyszólva egyszerre vettétek el évi fáradalmaitoknak jutalmát. S midőn elvettétek, örömmel tehetitek azon bizonyságot, hogy az Ur segedelmetek volt minden napon, minden dolgaitokban, vezérelt kies mezőkre s most kezetekbe adta jövő biztonságtoknak anyagi eszközeit.

Ez azon idő, melyben beteljesült ismét az Ur igérete, hogy az aratás meg nem szünik; hogy ettünk már a földnek uj kenyeréből: most buzduljon azért szivünk igaz hálaadásra, most vizsgálódjék lelkünk hogy megismerje a kinálkozó alkalmat, melyre meghozván áldozatunkat, kedves ajándékot adhattunk abban az Urnak.

Most erősitsük meg magunkat ama szent óhajtásban, hogy mi is épiteni vágyunk az Ur hajlékait s a vallásnak nemes intéz-

ményeit virágoztatni s gyümölcsözővé tenni nemes akaratunk. Most, a midőn az elvett javak kezeink között vannak, tegyünk fogadást, hogy az ő utaiban járunk, törvényeit betöltjük: akkor lehet reménységünk, hogy hálánk, mint áldozatunk jóillatu füstölgése, hozzá emelkedik s igaz életünk hiv sáfárkodásával, a mi Urunk, Istenünknek tetsző s általa kedvesen fogadott ajándékadásra mindig erősek és készek leendünk.

És ezzel beszédem végére is jutottam ker. afiai! Vajha czélom sikerült volna s figyelmeteket haszonnal foglalkoztathattam volna ez órában! Szándékom nemes volt s ezen tudat megnyugtat engemet. De ajkaimra adja ismét az alapige szavait s buzdit, hogy intselek ujból: „a hogy kezdetek enni a földnek kenyeréből, adjatok ajándékot az Urnak.“ Hallottátok, hogy mit és miként kell tennetek, és hallottátok, hogy most van az idő, melyben tennetek kell. Ne késsetek. . . ! Vizsgáljátok meg önmagatokat: képesek vagytok-e megtenni és most megtenni azokat? Nem indit-e pirongásra a visszaemlékezés? felidézvén emléketekben az önzésnek cselekedeteit, melyek tán hidegekké, szeretetlenekké és könyörtelenekké tettek embertársaitokkal szemben és részvétlenekké a vallás és társadalom közügyeit illetőleg.

És hogy megismerjétek: vajjon ez ünnepen telve van-e szivetek a nemes elhatározás szent tüzével, mely minden nemes ügy láttára áldozatra kell hogy gyulaszszon titeket? Vajjon képesek vagytok-e? a harag és gyülölség, a bosszuvágy és irigység, az erőszak és nagyravágyás indulatait levetkőzve, — felöltözni a szeretet, a könyörület, az igaz részvét, az alázatosság, szelidség és megbocsátás, az igazság és jogtisztelet ékes ruháiba, gondoljatok vissza még egyszer az elmondottakra és szivleljétek meg azokat.

Ha kebleteknek az az óhajtása, hogy ajándékotok kedves legyen a ti Istenetek előtt, önmagatoknak ezen megvizsgálása nagyon is szükséges, különösen e pillanatban. Mert im . . . ! a szeretet vendégsége hiv, hogy megpróbáljátok magatokat s élvén az uri szent vacsorával — megpecsételjétek a ti hiteteket . . . Ne késsetek! Tépjétek ki kebleitekből az idvességnek ellenségeit! Jézus tanitása, hogy erős hittel ujjászületik a bünös ember. Vegyetek erős elhatározást, öltsetek mennyegzői ruhát, ugy mutassátok be ajándékotokat a ti Uratoknak s ebben való állandóságtok bizonyságául járuljatok az Urnak asztalához. Amen.

9

LVIII.

Az eszmény diadala.

— Egyházi beszéd.* —

Irta: **Józan Miklós** toroczkói lelkész.

Alapige: „Nem azokra nézünk, a melyek láttatnak, hanem a melyek nem láttatnak: mert a melyek láttatnak, idő szerint valók, de a melyek nem láttatnak, örökkévalók.“ (2. Kor. IV. 18.)

Igaz az a közmondás, hogy a történelem ismétlésbe szokott esni. Az emberiségnek ugy politikai, mint mivelődés-történetében, hasonló helyzetek és események gyakran fordulnak elő: hasonló harczok és hasonló békekötések, hasonló czélok és hasonló eszmények. Különösen az átmeneti korszakok, mint a minő éppen századunk is és a minő a kereszténység első százada lehetett, nyujtanak e tekintetben számos olyan jellemvonást, melyek a lelki rokonságnak kétségbevonhatatlan jelei. Hogy csak egyet emlitsek, az általános elégületlenségre mutatok rá, a mely a mai kornak éppen ugy, mint a hajdaninak társadalmát öreg ifjakkal népesitette be. A hol hiányzik a kellő határozottság és állás-foglalás a kor uralkodó, vagy inkább egymással folytonos határvillongásban álló eszméi mellett; a hol követik ugyan az uj igazságot, de a réginek, a megszokottnak emléke folyton feljár kisérteni: ott az elégületletlenség rásüti szégyen-bélyegét a tehetetlen gyáva nemzedékre. Mindkét századnak, aránylag véve, fénye nagy; mindkét századnak aránytalanul, árnya mély.

Az eszményi és anyagi, illetve ezeknek zászlóvivői, vivtak akkor, mint ma életre, halálra, hogy a győzelem babérát, az osztatlan igazságot, magukénak mondhassák. Csakhogy egyenlőtlen erővel mentek a küzdelembe, s előre lehetett látni, hogy melyik fél javára fog eldőlni az ütközet. Akkor az eszme győzött; ma, mint sokan szeretik hinni, az anyag.

Mikor, ugyanis, a görög és római bölcselet, bár ujabb tápot meritett az egyptomi és zsidó géniuszszal való érintkezéséből, megszünt vonzani és kielégiteni a küzdelem hevében eltikkadt

* Mondva Kolozsvártt 1896. évi Főtanácsgyülés alkalmával okt. 25.

lelkeket, s a természet és anyagimádás papjai tehetetlenül tördelték kezeiket a porba omlott bálványok előtt: megcsendült a kiáltó szó a pusztában — egyszerü és tiszta, mint a puszták harangja — „Térjetek meg!“ ... „Az én országom nem e világból való ... „Nem azokra nézünk, a melyek láttatnak, hanem a melyek nem láttatnak: mert a melyek láttatnak, időszerint valók, de a melyek nem láttatnak, örökkévalók!“ .... Az eszme mindig nagyobb tért hódit magának, áthatja a köz- és magánéletnek minden rétegét, felvillanyozza a zsibbasztó álomba merült bölcsészetet, befolyása alatt az államszervezet uj alakot ölt s a sziv és lélek összes régióiban „uj világot teremt mindenhatósága.“

A kereszténység, sok áldozat és vértanuság árán bár, diadalt ül, az „eszmény diadalát.“ Azóta sok elpárolgott, meglehet, a diadal mámorából, de annak érzete a hivő lelkekben ma is csak olyan biztos, mint valaha. A határozatlanokat és ingadozókat megnyerni kivánjuk ügyünknek, a midőn hirdetjük, hogy a kereszténység ma is az eszmény diadala

I. a természeti,

II. az erkölcsi és

III. a szellemi világban egyaránt.

Nem ismeretlenek előttetek, kedves atyámfiai! ezek a világok; de, ha megengeditek, leszek ez alkalommal egy rövid órára hü kalauzotok.

I.

Az eszmény diadala a természeti világban.

Alaptalanul érte és éri a kereszténységet az a vád, hogy önmagával és a lelkiekkel annyira el van foglalva, hogy e miatt a külvilágot s főkép azt, a mit természetnek nevezünk, elhanyagolja, tekinteten kivül hagyja. Hiszen testünknél fogva, mi is helyet töltünk be a természeti világ keretében s igy minket annak minden mozzanata, minden egyes jelensége, minden egyes törvénye érdekel. Csak a szélsőségbe átcsapott, mesterkélt kereszténység lehetett annyira elragadtatva a mennyországtól és annak kincseitől, hogy megvetve a földet és annak örömeit, elveszitse a szilárd talajt lábai alól. A józan elvekből kiinduló kereszténység korántsem akar ilyen kedvezőtlen szinben tünni fel: vizsgálja, ismeri és szereti a természetet. S ha nem is csüng rajta annyi rajongással és álmélkodással, mint a hajdankor pogány vallása és müvészete, mégis kedvez a külvilágnak és a természetnek, a midőn azt saját benső világának mennyei fényével

özönli be. A kereszténységet tehát a természet iránt való hálátlansággal és szeretetlenséggel vádolni nem lehet. Avagy honnan meritette a nagy Mester is, a tanaiban foglalt vallás-erkölcsi igazságok szemléltetésére, a hasonlatokat és a képeket, ha nem a sokoldalu természetnek kimerithetetlen gazdag kincstárából?...

A pogány lélek, hajdan és ma, szépnek találhatta a természetet általában és annak egyes nyilvánulásait külön-külön. Szép volt előtte a váltakozó évszakok körforgása; a tavasz rügyei, a nyár virágai, az ősz gyümölcsei s még a tél szendergő álma is. Szép az erdő, mező, liget; a tenger nyugalma és háborgása, a virágok ezreitől illatos, s a madarak dalától hangos völgy éppen ugy, mint az égbe meredő hegyóriások alig megközelithető hó- és jégsivatagjai. Bizonyos áhitattal ült ő is a természet lábainál s igyekezett előbb ellesni, később rendszerbe foglalni annak törvényeit. Játszi képzelete benépesitette a természetet a jó és rosz szellemek ezerféle alakjaival: megelevenitette azt, a mi élettelennek látszott. Élvezte ugyan a sphaerák zenéjének egyes hangjait. de nem fedezte fel az egybeolvadó összhangot. Kutatta mindezeknek okát; de vagy igen távol, vagy igen közel kereshette. mert nem találta meg: azokra nézett, a melyek láttatnak s a melyek idő szerint valók. Megelégedett azzal, a mit érzékei nyujtottak az érzékelhető világból s a mi e földet és annak örömeit illeti, boldog is lehetett.

A keresztény hivő lélek — s ilyen nem mondom, hogy ne lehetett volna a pogányok között is; hisz Plátónak a kereszténység sok tekintetben majdnem annyit köszönhet, mint az ó-testamentumnak — szintén gyönyörködött és gyönyörködik mindezekben; csakhogy más és magasabb a szempont, más és magasztosabb az öröm, a midőn hit- és érzelemvilágunk összes vágyaival teszszük fel a kérdést:

„Ki ruházta fel a mezők liliomát?
Ki visel hü gondot az égi madárra?“

s a kétkedésnek legkisebb árnya nélkül nyerjük meg rá a feleletet: „Él még a jó Isten“ ..... Elfogadjuk tehát a benyomást, a mely kivülről jön; de azt saját érzelmeink és lelki tehetségeink szingazdagságával vonjuk be, teszszük élénkebbé és maradandóbbá. Bizony, szegények és korlátoltak volnánk, ha a jelenségeknél meg kellene állanunk s a változóról nem tudnánk a változhatatlanra, a végesről a végtelenre, a láthatóról a láthatatlanra, az érzéketlen természetről az élő Istenre következtetni! Akkor a nappal

világában is setétség uralkodnék körülöttünk; igy pedig a setétségben is ő a mi világosságunk, az isteni akaratnak és szeretetnek ama lelke, mely rokon a mi lelkünkkel s mely az emberiségnek örökre legszentebb eszménye: „Isten a természetben!“

Nézzünk hát azokra is, a melyek nem láttatnak, mert azok örökkévalók. Ne legyünk se szin-, se lelki vakok, se közönyösek, se határozatlanok! Lelkesitsen és erősitsen meg bennünket kereszténységünkben az eszmény diadala, egy lépcsővel fennebb.

II.

az erkölcsi világban is.

Ha a lélek e szerint befolyásolja a testet, az eszme az anyagot, a hatás itt is visszahatást szül s a befolyás érvényesül megforditva is. A szerint, a mint a természeti világról való fogalmunk tisztultabb és emelkedettebb, lesz tisztultabb és emelkedettebb a felfogás és az arra épitett jellem, az erkölcs birodalmában. Más az ember jogairól és kötelességeiről alkotott törvénykönyv a görögök, más a zsidók és megint más a keresztények között. Különbözik az alap, eltérő az épitmény. S ha mégis megtörténik, hogy a felszinen főbb vonásaikban megegyezni látszanak, — az, a mi egyiket a másik fölé helyezi, nem más, mint a szellem, a mely mindeniket külön-külön áthatja.

A pogány világ erkölcstana megelégedett, mint ma is sokan megelégesznek a cselekedetek végeredményével. Méltatta, ha jó, elitélte, ha rosz volt. A mi, ha nem is volt kifogástalan az elméletben, bevált a gyakorlatban s olyan dicső, hősies jellemeket szült az emberiségnek, a melyek a világot ma is bámulatra ragadják. Csakhogy, mivel a látszatra épitett s azokra nézett, a melyek láttatnak és időszerint valók, tág tért nyitott az önbizalomnak, de egyszersmind a képmutatásnak is; mert nem törődött azzal a forrással, a honnan származnak az életnek cselekedetei, nem vizsgálta a sziveket és a veséket, megtudandó, hogy abban, a mi a világ előtt hőstett számba megy, mennyi az önérdek, önhaszonlesés, s mennyi a valódi önzetlen jóindulat. Ám a nyers önbizalom, a melynek tudatában sok és nagy dolog véghezvitelére képeseknek érezzük magunkat, elhagyhat bennünket a válságos pillanatban, a midőn arra legnagyobb szükségünk lenne, s megejt a kisértő, mivel nem rendelkezünk az önfeláldozásnak azzal a mértékével, hogy a megaláztatás porából is, a szelid önmegadás és hősi lemondás tiszta légkörébe emeljen, magasztaljon fel bennünket. Ez már csak a krisztusi keresztény jellem tulajdona.

Krisztus és a keresztény erkölcstan, ugyanis, felelőssé tesz minket cselekedeteinknek mind végeredményéről, mind inditó okairól. Magában a rosz gondolatban, már az elkövetett cselekedetet kárhoztatja, s az erkölcsiséget, a jó és rosz közötti szabad választást illetőleg, oly követeléseket támaszt velünk szemben, a melyek az önbizalom és képmutatás kegyeltjeit, legfeljebb csak szánó mosolyra inditják: hogyan béküljek ki én az én atyámfiával? ..... hogyan szerethetném ellenségeimet, mikor az az általános felebaráti szeretet is a hiu ábrándok sorába tartozik?.. hogyan tegyek én jót azokkal, a kik rosszamat akarják s életemre törnek?.. hogyan imádkozzam én azokért, a kik engemet háborgatnak és engemet üldöznek?... S ki tudja, hányan nem ismétlik ugyanezeket a kérdéseket azoknak sorából, a kik hivő keresztényeknek látszanak és ilyen számba akarnak vétetni! Pedig, ha egyszer eszményről van szó, hát legyen eszmény!

Jusson eszünkbe, hogy a kép és hasonlatosság, a melyre teremtettünk s az emberi méltóság, mely ezen alapul, nem üres szóbeszéd, hanem erkölcsi tény; s ha eszményünk mindjárt olyan elérhetetlennek látszanék is, mint „legyetek tökéletesek!“ — minden nemesebb vágy, minden buzgó fellángolás és minden jó cselekedet, egy-egy lépéssel közelebb viszen a magasztos czélhoz.

Csak az a fődolog, hogy azt a szellemet, mely ezt lehetővé teszi, elsajátitsuk, abba időről-időre mindinkább beleéljük magunkat s azokra nézzünk, melyek nem láttatnak, mert azok örökkévalók. Örökkévaló vagy, oh eszmény, mely kiemeled az embert az állatok sorából; saját kezébe teszed le sorsát, üdvét, avagy kárhozatát; magasztos igazságaid vonzó erejével egyengeted az utat ég és föld között; megjelented nekünk — „Istent a lelkiismeretben!“ s igy neveled testi és lelki erőinket, hogy elősegithessük és élvezhessük

III.

az eszmény diadalát a szellemi világban.

Sokan azt tartják, hogy a természeti és erkölcsi világ megtekintésével kimeritettük mindazt, a mi minket e földi életben érdekelhet. Hangoztatják is, hogy az a mi szellemi világunk bizonyosan olyan hatodik világrész-féle lehet, a melyről álmodozni ugyan álmodozhatunk, de komolyan nem beszélhetünk. Hát hiszen annak idejében az Ujvilág létezését is kétségbe vonták az emberek s a merész vállalkozót, a ki annak felfedezésére indult, éppen ilyen álmodozónak tartották. Ez a világ pedig, a melyet most

bejárni készülünk. tulajdonképpen nem is uj; ez egyidős magával az emberiséggel.

Hogy test és lélek vagyunk, nem puszta feltevés; söt a legrégibb időktől kezdve, annyira meggyökeredzett bennünk ez a hit, hogy felette manapság nem is vitatkozunk. Testünket s ennek vágyait a föld kielégitheti és ki is elégiti; de lelkünk, magasabb származásánál és természeténél fogva, olyan czélokat és olyan vágyakat táplál, a melyek a korlátolt földi lét szük határai közé nem szorithatók, itt meg nem valósithatók. Ugy érzi magát a lélek itt, mint a kalitkába zárt madár, a mely, mindamellett, hogy kedvelik és jó gondját viselik, busong és kesereg, mert szabad röptében akadályozva van.

Ennek a végtelen czélok és magasztos vágyak által sarkalt léleknek köszönhetjük, hogy egyéniségünk, a mely az anyagias felfogás szerint a sirnál teljesen megszünnék, továbbra is fenmarad s egy olyan lelki országnak, szellemi világnak lesz örökös polgára, a melyben büszkén visszhangzik a keresztény hit győzelmi jelszava: „Hol vagyon halál a te diadalmad? hol vagyon koporsó a te fulánkod?“ Erről a lelki országról, erről a szellemi világról többé-kevésbé homályos képet alkottak ugyan maguknak majdnem minden nagyobb és általánosan ismert vallásrendszernek követői, de olyan eszményi magaslatra, a honnan a halhatatlanság fényénél áttekinthetjük az örökélet mezőit, csupán a kereszténység és Krisztus példája emelte. S mi is tulajdonképpen csak sejtünk és vágyódunk; „mert most látunk tükör által és homályos beszéd által, de akkor szemtől szembe.“ Ám ez a sejtelem és ez a vágyódás sokat boldogit, sokat kiengesztel a földi lét kiáltó ellentéteivel és keserü csalódásaival s a veszteség és gyász miatt ejtett könycseppeken visszatükröződik a szivárvány-szinekbe törött reménysugár. Ez a sejtelem és az a végnélküli vágyódás virágokkal hinti be a kedves hantokat, annak jeléül, hogy „él még a sir felett is egy remény; uj életet varázsol a romok fölé s a legegyszerübb munkást épp ugy, mint a királyokat, hervadhatlan dicsőség fényével övezi körül.“

Eszmény és szellemi világ! Eszmény diadala, diadal eszménye! Fogalmainkban is mily rokonok vagytok: egyikre a más nélkül alig gondolhatunk. Vezessetek tehát minket az élet göröngyös utain, a hol nem egyszer a kétely s tudatlanság setét éjszakája borul reánk. S bár nem láthatunk át a jövendőnek titkos fátyolán, a ti itt-ott átrezgő, átderengő fényetek jelölje ki nekünk a helyes irányt, melyben haladnunk kell. Hogy igy a

mi eddig csak sejtelem és vágyódás vala, menjen át a buzgó hittudatba: „ha meghalunk is, élünk"; hozza friss lüktetésbe ereinkben a vért, fokozza keblünkben a szeretetnek melegét, tisztitsa meg ugy testi, mint lelki szemeinknek látását, aczélozza meg izmainkat, hogy földi és mennyei hazánk szent ügyének diadaláért mindent megtegyünk! Eszmény diadala a szellemi világban, te az eszmények eszménye vagy, midőn megjelented nekünk — „Istent az emberiségben!"

A kereszténység hát hármas diadalt ül: az eszmény diadalát a természeti, az erkölcsi és a szellemi világban. Emeljen fel most e három eszmény minket a földi lét fojtó gőzköréből abba a szabadabb és tisztultabb légkörbe, a honnan a magasságos Istennek dicsőségét szinről-szinre láthatjuk, s még ott is, hiven az eszményhez, csak Pál apostol szavait hangoztassuk: „Nemhogy immár a czélt elértem volna, vagy hogy tökéletes volnék, hanem igyekszem, hogy azt elérjem." Amen.

LIX.

A hit Isten ajándéka.

— Dávid Ferencz halála évfordulójára.* —

Irta: **Boros György** papnöveldei tanár.

Alapige: Eféz. 2. r., 8. v.

Ker. ai. Egy bölcs államférfi ifju korában elhatározta volt, hogy meg fog ismerni minden jeles embert és minden jeles könyvet, hogy azoknak jó tanácsát meghallgatva maga is majd jó tanácsot adhasson polgártársainak. Az emberek között lehetőleg minden alkalommal megfordult, és a nevezetesebb könyveket mind elolvasta, de az eredménynyel nem volt megelégedve, mert ugy tapasztalta, hogy azok, a kiknek kezében van a kormánypálcza, nem elég bölcsek, azok pedig, a kik tudósok, nem jó kormányzók. Miután ez a fáradozása nem vezette sikerhez, arra szánta magát, hogy felkeresi azokat a helyeket, hol a régi idők

* Meghalt 1579 november 15-én.

bölcsei és kormányzói pihennek s a hol azokat nem szavaik, hanem tetteik után kell megitélni. Az ifju utra kelt, bejárta a keresztény és pogány sirokat, s azoknak néma beszédéből annyi bölcseséget tanult, hogy nemcsak hazáját, hanem az egész müvelt világot ellátta gondolatokkal sok száz esztendőre.

Ezt a férfit* bölcsnek neveztem, de nem azért, mivel nagy tudománya, széleskörü ismerete és helyes itélete volt, hanem azért, mivel átlátta, hogy a mindennapi élet kábitó zajában s gyors változatai közt nagyon nehéz olyan igazsághoz jutni, a mely állandóságra számithasson.

Mi ahhoz szoktunk, hogy minden dolog csak mai vagy holnapi. Mi azt látjuk, hogy bármily fényesen és tisztán süt a nap, mégis sötét árnyat vetnek a tárgyak.

És mindezekből azt következtetjük, hogy körülöttünk és bennünk, alattunk és felettünk minden csak részszerinti, mint az élet, csak muló s változó, mint a természet. És valóban ki vehetné rosz néven tőlünk, ha most, e késő őszi napon a leggyászosabb gondolatok szállanák meg elménket. Ime, nemcsak hogy a nyár utolsó rózsája elhervadott, hanem azok a sárgult falevelek is, melyek a sirhantokra hullottak volt, elveszitették már az élet utolsó sóhaját a sápadtságot is, összehajtották száraz tagjaikat, igazságot szolgáltattak a prófétának, a ki ezt mondotta: megszárad a fü, leesik a virág, mikor az Urnak szele fuvall arra. Bizony olyan a nép, mint a fü!“ (Ezsaiás 40. r. 7. v.)

Oda van a mező disze, eltüntek a fák lombjai s még maga az ég királya, a nap is, mint egy fáradt vándor, alig hogy utra kél, csendes lassu lépteivel mindjárt pihenőre tér.

Csupán mi emberek s egy nehány hü állat, melyeknek sorsa a mienkhez van füzve, csupán mi bolyongunk itt busan, némán, csendesen, mint a ki legkedvesebb halottját gyászolja.

Olyan megható ez a gyász, mert néma, mert csendjét nem zavarja zokogás, fátyolát nem áztatja köny.

Ugy van, mi most a sirok között járunk, de nem temetni, nem siratni, hanem bölcseséget, életet keresni. Érezzük, hogy egy kevés édes vigasztalásra volna szükségünk. Vágyunk a bölcs atyai intésre, félünk bár, de várjuk Mesterünk feddő kérdését, melyet a Gethsemanéban tanitványához intézett: „Péter aluszol-e? Nem vigyázhatál-e egy óráig?“ (Márk 14. r. 37. v.)

A magányt keressük mi is, mint ő, a Mester. Csendre

* Castelar Emil spanyol államférfi és iró.

vágyunk, hol nem hallszik a sebzett szivüek zokogása, hol elnémult az ajak, mely reményében megcsalódva, panaszt emelve keresi a vigaszt. Ott a régi, néma ősök között, ott van a bölcseség, ott a tanács és a bátoritás!

K. afiai! ha megengeditek, ha követni fogtok engem, én ez alkalommal vezéretek leszek itt a sirok között s elvezetlek ahhoz, a melynek utját benőtte a moha, siriratát lekoptatta az idő, sirhantját elnyelte az enyészet.

Kövessetek engemet és lássátok: ime ez az! Előcsarnoka egy hajdan büszke vár, melynek multjáról most már a rege szól, falait benőtte a repkény, a moha s a penész. Azt az irást, melyet egykor egy reszkető, hideg kéz karczolt a kövek oldalába, csak a képzelet ha visszavarázsolja ujra! Csak lépjetek előbb, ki oda a szabadba, a domb oldalába, a hol egy száraz haraszt rezeg, a kuszált fü alatt, hol nem látszik sirhely, ott pihen egy férfi, a kit mi keresünk: Ez a Dávid Ferencz sirja! De mintha félelem jeleit látnám arczotokon! Nekem ugy tetszik, hogy titeket a halál borzalma szállott meg s szaladni késziiltök.

Balga félelem! Jöjjetek bátran közelebb. Avagy nem tudjátok-o, hogy a sir a nagyoknak csak kikötő egy uj, egy szellemvilágba, hol életök és uralkodásuk állandó és örök. A nagyoknak az az ismertető tulajdonságok, hogy mindig a dolgokban tündökölnek. Őket éppen az teszi nagygyá, hogy éles szemükkel azokat a csekély dolgokat, azokat az elrejtett titkokat látják meg, a melyek a közönséges emberek szeme előtt ugy nem tüntek fel, mintha nem is lettek volna. Ők a kis gyermekeket ölelik keblökhez, mert azok szemében meglátják azt az országot, mely nem e világból való. Ők az elenyésző napsugarat veszik vizsgáló üvegük alá, mert a földet elárasztó szintenger annak fehér kebelében rejtőzik.

Több bizalom a nagyok iránt, több őszinteség magunkkal szemben, és a félelem elenyészik, a tátongó mélység fölött szemünk elébe varázsolódik az a szilárd lánczhid, mely a keletet összeköti nyugattal, s biztonságban visz át arra a magaslatra, melyről tisztábban látszanak a mult alakjai s a jövő képei.

Több bizalom különösen vallásunk alapitója Dávid Ferencz iránt, hiszen valóban ideje már megértenünk azt a nagy igazságot, melyet ő az apostol ajakáról eltanult s életével megbizonyitott, hogy a „hit Isten ajándéka“, melyet a féltékenység, az irigység és a félelem hiába temet sirba.

Ime a kő már régen elvétetett a sirról, s a hit apostola

Dávid Ferencz itt van közöttünk. Jöjjetek és lássátok életét halljátok profecziáját és azoknak varázsa alatt teremtsetek magatoknak uj és erős hitet, melyen a halál félelme többé diadalmat nem vehet.

I.

Az élet.

Minden ember életében először azokat a vonásokat szoktuk keresni, a melyek a magunkéban is megvannak.

Innen van az, hogy a kortársaknak első helyen születése érdekel. Órákat elidőzünk ezzel a kérdéssel, a mig valamennyire tisztába jöhetünk, hogy kitől, mikor, hol s mily körülmények között született emberünk. Ha a régi kor embereivel akarunk ismeretséget kötni, már azonnal szeretünk tisztába jőni a halállal is. És ez egészen természetes, mert ha egyéb nem, ez a két pont, a születés és a halál, minden embernél megtalálható. Minden ember éppen olyan, mint mi annyiban, hogy született és meghalt, vagy meg fog halni mint mi. De mégis milyen végtelen nagy a külömbség csak e két pont között is, a szerént a mint egyik szegénységben, észrevétlenül, nyomorra, nélkülözésre és azért születik, hogy meghaljon, a másik a gondosság és kényelem ölében és hosszu élvezetre jelenik meg. Amaz reménytelenül, ez nagy reményekkel kezdi az életet és még is a valódi külömbséget nem ez teszi, mert mindez a véletlen müve csupán. A külömbség alapja az a szellemi adomány, a melyet nem itt alant nyer, hanem onnan felülről töltetik ki rá, melynek erejével a pásztorból próféta, az ácս fiuból megváltó és reformátor lesz. A szellem teszi az embert. Az éltet, lelkesit, táplál és ujakat teremt.

El kell ismernünk, hogy a szellem csak ritkán jelenik meg oly szerencsés, oly feltünő módon, hogy a közönség szeme feléje irányuljon. A mikor megjelenik is, csak olyan a szerepe, mint a bolygó csillagoké, alig hogy láthatóvá lett, azonnal letünik. Miért? Talán azért, mert fél, hogy ő is közönségessé lesz, mint a többi, melyet mindenki, mindennap lát?

Valóban a nagy szellem sorsa olyan, mint a napé, felkeléskor mindenki bámulva csodálja, sőt gyakran imádattal hajolnak meg előtte, de midőn delelőjére és kimerithetlen fényében, emésztő melegében az imént bámulók ellankadtan rejtőznek el gyengeségök érzetével, mintha várnák, hogy tünjék le már a láthatárról. A mi Dávid Ferenczünk élete homályban kezdődött. Csak annyit tudunk, hogy Kolozsvártt (1510-ben) született, de gyermekkoráról talán csak azt mondhatnók, a mit az evangelium

Jézusról mondott: „növekedék testben és lélekben. Isten és emberek előtt való kedvességben.“

Első éveiről hallgat a történelem muzsája, de ezen ne aggódjunk. Nem rövidebb ezzel az ő élete, hanem jóval hosszabb. Ránk nézve, sokkal érdekesebb, sokkal meglepőbb, hősiesebb, hogy ő egyszerre ugy jelenik meg a küzdők között, mint kész harczos, s első kisérletével is győz.*

Az első győzelem nem diadal. Dávid Ferencznek ez nem vált előnyére, mert a tisztább felfogás az ő részén volt, hanem azért, mivel nagy tudása, kitünő irói és szónoki tehetsége próbára tétetett, s mig egyikfelől ő megismerte önmagát, másikfelől a közönség megismerte őt. Akkora lett hire, hogy egyszerre három város** hivta meg papjának. Szónoklata, hangja, alakja, gondolata és tudása mind páratlan és elragadó. Elméje oly éles, emlékezete oly gazdag, hogy ellenfeleit legyőzi, barátait meghóditja. Lelkesedni és lelkesiteni tud, mint senki más kortársai közül. Hire nemcsak hazájában, hanem a külföldön is elterjedt. A kolozsvári főiskolában, melynek igazgatója volt, menedékhelyet nyitott a külföldről elüzött szabadelvü tudósoknak.*** a kolozsvári nyomdában könyvet adott ki a müveit támadó külföldi ellenfelek ellen. Nagyságát mi sem jellemzi inkább, mint az, hogy nagy barátai és nagy ellenfelei voltak. A fejedelem és udvara az ország nagyjaival együtt hódolnak nagy szelleme előtt. Nemcsak, hogy udvari pappá teszik, hanem reformmunkáiban résztvesznek. Nemcsak hogy vallási vitatkozásaira elmennek, hanem azokon nyilatkoznak s azon kivül bőkezüen adják pénzöket munkái költségére.**** Csak egy teremtő és hóditó erő mivelheti azt, hogy egyetlen évben hat müve jelenjék meg.

Nemcsak a mivelt emberek, a nép is engedelmeskedik szavának.

Nézzétek átszellemült arczát, midőn ott áll a fejedelem és az ország rendjei előtt Torda város gyüléstermében.***** Mintha nem e világból való volna, mintha az égiek beszédét hallgatná, mintha azoknak feleletül mondaná: „a hit Isten ajándéka.“ Látjátok a hatást, látjátok, hogy éppen mintha megnyilatkozott volna az ég,

* Stancaró, olasz theologust az urvacsora kérdésében legyőzte.

** Kolozsvár, Nagy-Szeben, Kassa.

*** Paleolog Jakab, Sommer János.

**** János Zsigmond fejedelem és Békés Gáspár is beleszólottak a históriába. Lásd: Nagy-váradi disputáczió.

***** Czélzás az 1568. évi tordai országgyülésről, Krish Aladártól festett képre.

mintha kiöntetett volna rájok a lélek, annyira el vannak ragadtatva. Akaratjuk egy: hogy őtet kövessék, hitök egy: az, a mely az övé. Halljátok büvös beszédét, midőn a nép előtt feláll ama kerek kőre*, mely lett vallásunknak egyetlen oltára. Látjátok, hogy ujjong, látjátok miként lelkesedik, vállára felveszi, templomába viszi, hallani akarja az igét, mely ajakáról jőve üdv és boldogság.

Egy ember körül forog egy ország, egy szellem uralkodik széltében, hosszában s ez az ember Dávid Ferencz, ez a szellem az övé. Ime a Dávid Ferencz élete a delelő ponton! Valóban ott! s mi természetesebb mint az, hogy most vissza kell térnie.

Az emberi élet pályája egy olyan iránytü után indul, melynek mágnese mindig föl a magasba, az égbe, Isten közelébe vezeti, de egy erős horgonynyal egy hajóhoz, ehhez a testhez van kötve, már pedig a test pályája magasságilag és mélységileg is egy kör, egy aránylag kis kör közé van határolva, a melyet a öld gömbje kitölt és levegője beölel, ezen tul jutni emberi testnek nem adatott.

A Dávid Ferencz napja is a delelőről nyugovóra indult, a mennyiben az emberek között és azokkal szemben helyzete sokat változott, mihelyt fejedelmi ura meghalt. Az addig fejedelmi pap most csak szülő városáé, a hatalmas püspök, kinek egyháza a napkeltétől a folyóig terjedt** most két városban*** hivhatott össze gyülést, s mi ennél is lesujtóbb, kivétetett kezéből legnagyobb hatalma: a szabad sajtó.

Azt talán gondoljátok ti is afiai, hogy a hatalmas urak, kik eddig barátságát keresték, elhagyták őt, mint hajdan bölcs Jóbot.

De nem, ne gondotjátok, hogy ez lett volna vége! A barátok között is kellett hogy akadjon és fájdalom, akadt, a ki**** elfordult tőle s eszközt nyujtott arra, hogy a közös ellenség kezére keritse, miként egykoron a Jézust, elitéltesse miként őt.

Emlékeztek-e még a dévai várra? Ez volt Dávid Ferenczünknek gyászos Golgothája. Szabadságtól fosztva, betegség kinja közt, két nyomorult szolga kisérte a várba, mely siralom háza, zordon halálágya lett e nagy embernek épp e gyászos napon, november 15-én 1579-ben.

Ez az ember pályája. Születés és halál. Ez a kettő mind-

* A kolozsvári templom mellett őriztetik az a kerek kő, melyről predikálva, Kolozsvárt az unitárius hitre téritette.

** Erdély keleti szélétől a Tiszáig.

*** Kolozsvártt és Tordán.

**** Blandrata György orvos, olasz származásu.

nyájunkkal közös. Ezért jő szemünkbe a köny, midőn sirok között járunk. E miatt fog el a félelem, midőn zord romokat látunk, de most az egyszer ne aggódjatok, ne csüggedjen hitetek, mert a kit kerestek, nincsen itt, hanem feltámadott. Halljátok proféczióját.

II.

A proféczia.

A sokaság forrong, nyugtalan és türelmetlen, mint a vihar által felkorbácsolt tenger. Jelt keres, jelt kiván és mihelyt ujabb fénysugárt lát, ujabb hangot hall meg, azonnal irányt változtat s ma irgalmatlan kézzel szétrombolja azt, a mit tegnap ő maga épitett arcza verejtékével. Olyan ez, mint az éhségtől felbőszitett vadak csordája, mely saját életét sem veszi számba, a másokét önelégültséggel, szörnyü hidegvérrel tiporja a sárba, vagy rakja máglyára, hogy megsemmisitse. Az a mit a költő képzelete a föld sötét gyomrában épitett fel, a pokol, az elesett embereknek ez a börtöne, itt van a föld szinén a kisértő sátánnal, a bünös emberekkel együtt és oly kegyetlenül dühöng, hogy a beteg kedélyü apostol apókalipsisét magad előtt látod a hétfejü sárkánynyal és a szenvedő báránynyal egyetemben és a midőn azt vélnéd, hogy a rettegett végitélet napja elközeledett, a zajongó tömegből felemelkedik előtted egy egyszerü ember, megszólal ajakán a még egyszerübb ige: a „hit Istennek ajándéka“ és arra a szóra, arra a varázsra, mely a hang csodás zenéjében rejlik, arra a tekintetre, a mely elfeledte, hogy földön áll: elnémul a zaj, megszünik a harag, s mintha a béke szelid angyala terjesztette volna ki szárnyait, csendes, nyugodt és boldog minden.

Ez az eredménye a földi elemek és az égi szellemek harczának. Ezt az eredményt érte el ezelőtt több mint háromszáz évvel Dávid Ferencz, a hitszabadság prófétája. Ugy van, próféta volt, mert nemcsak önmagát, hanem korát is tulszárnyalta, mert belátott a láthatatlan jövőbe, a midőn meg fog valósulni a názárethi jóslata, hogy lészen egy akol és egy pásztor.

Ezt Dávid Ferencz értette a keresztény egyházra, értette az emberre és értette az egész emberiségre. A keresztény egyházból annak érdekében — szerinte el kellett távolitani mindent, a mi annak utjában állott, de nem az embereket, hanem az intézményeket. Az embereket meg kell győzni a felvilágosodás, az értelem, a tiszta tudás fegyvereivel arról, hogy nem az igazság utján járnak azok, a kik emberi találmányokkal, szavakból össze-

kovácsolt hittételekkel, külső czeremóniákkal akarják felépiteni az Istenházát, mert a hit Istennek ajándéka. Az embereket meg kell győzni, hogy azoknak az intézményeknek legnagyobb része, a melyekkel az egyházak a magok hiveit éltetni akarják, a mult idők gyarló találmányai. Az uj bort uj edénybe kell tölteni. Az embereket fel kell világositani, hogy nem a test kinzása és szenvedtetése, hanem a lélek táplálása és felépitése vezet az Isten országa felé: mert az Isten országa ti bennetek van. A mit másoktól kivánt, maga tette meg. Az isteni tiszteletet egyszerüsitette minden lehető módon, és a tisztelet tárgyát, Istent, kiemelte abból a zürzavarból, melybe az emberek juttatták, hogy Isten legyen mindenekben minden, az a tökéletes szellem, melyhez mindenki eljuthat, miként eljutott a Jézus Krisztus. A Jézust nagynak, uj világ teremtőjének látta, olyannak hirdette, mint a ki által Isten megujitotta e világot, megbékéltette az embereket önmagával és az örökéletre elkészitette az ujonnan születés által, mert a régiek elmultak, mindenek megujultak.

Az embert megszabaditotta az örök kárhozat, az öröklött bün terhétől, attól a büntől, a melyet nem követett el, hogy érezhetővé tegye azt, a melyben saját hibája miatt el van sülyedve. A szertartásokat, összhangban reformator elődeivel egyszerüsitette és levonta arra a csekély számra, melyet maga Jézus alapitott, mert ő mindenben a Jézust akarta követni és szolgálni, arról lévén meggyőződve, hogy az Isten igéje és Jézus példája elégséges arra, hogy az emberiséget boldogitsa és egyesitse.

Az egység - szelleme prófétánkat nemcsak a világalkotó isteni szellemre nézve hatotta át, hanem az emberre és az egész emberiségre nézve is. Az ember önmagában egy teljes egész, kit a Jézus Krisztus a törvény rabságából a fiui szabadságra vitt. Az emberiség egygyé lehet az evangelium ereje által.

Ez volt a prófétai gondolat világa és midőn ezt igy felfogva magam előtt látom, többé nem csodálom azt a szent legendát, a mely azt hirdeti róla, hogy a nép egyetlen beszédére hive lett hitének, s mintha mindig ezt az uj igazságot hallotta volna, meghódolt annak s papjának vallotta a prófétát s apostolává szegődött az uj hitnek, hogyha szükség leend, ő is haljon meg azért, mint egykoron a Mester, mert a „hit Isten ajándéka.“

Többé nem kételkedem abban, hogy varázsolni és bűvölni lehet. Én látni tudom, miként csendesedik le a zajongó tenger, mihelyt a próféta kitárja felette kezeit. Én értem, hogy olvadnak egygyé a testvériségben, szeretetben és életben azok az embe-

rek, a kik csak kevéssel azelőtt meghasonlásban villongtak a faj kérdése miatt,* azok a kik nehány évvel azelőtt rongálták le azokat az épitészeti diszeket az Ur házáról, melyeket saját elődeik teremtettek volt meg.** Értem, mert tudom, hogy a hit miveli ezt. Ha uralkodni akartok a népek milliói felett, ha azt óhajtjátok, hogy a halász elhagyja hálóját s a szántóvető félbehagyja barázdáját, a publikánus megbánja bűneit, adjatok szivökbe hitet és ők csodákat fognak mivelni.

A hit meggyógyitja a beteget, lábra állitja a bénát, kimozditja a sziklát helyéből, legyőzi a világot, mert a hit Istennek ajándéka.

Jőjjetek afiai, ennek varázsa alatt teremtsünk magunknak uj hitet.

III.

Uj hit.

Hogy Dávid Ferenczet elitéltethessék, egy szót találtak ki, ezt: ujitó. Ujitott, mert a régi tanokat elhagyta s azokat vallotta magáénak, a melyek megegyeztek lelkiösmeretével, tudásával és eszméivel.

Dávid Ferencznek az volt legfőbb büne, hogy ujitott.*** Ezért életével fizetett. Nekünk, ha követői akarunk lenni, ugyanazt, a mi neki bünéül tudatott, erényünkké kell tennünk. A természetnek van uj tavasza, uj bimbója és uj virága, a léleknek is meg kell, hogy legyen mindez. Meg kell ujulni a természetnek, meg kell ujulni az embernek. Meg kell ujulni az öltözetnek, meg kell ujulni a beszédnek.

Mikor gyermek voltam, ugy szóltam, mint gyermek, ugy gondolkoztam, mint gyermek, de most, hogy férfiuvá lettem, elhagytam a gyermekhez illő dolgokat. Ezeket mondotta Pál önmagának, mondotta tanitványainak és mondotta nekünk, és nekünk meg kell értenünk, meg kell cselekedni azért, mert az isteni ajándék az emberi kézben elveszti fényét, üdeségét, erejét, ha gyakorta meg nem ujittatik.

A Dávid Ferencz halála után háromszáz év hazánkban a

* A kolozsvári magyar és szász nemzet Dávid Ferencz befolyása alatt egyesült s az utóbbi megmagyarosodott.

** A kolozsváriak a reformátió felvételekor a kolozsvári templomunknak ékitményeit, szobrait lerombolták volt.

*** Vádolói innorátornak, ujitónak mondották, mivel a saját felfogása és meggyőződése szerinti vallást alkotott.

hitéletben csak olykor olykor mutatta meg a tavaszi nap elevenitő sugarait, de a nyár éltető melegét vagy nem érezte senki, vagy csak a kiváltságosok.*
Az a szellemi élet, melyet Dávid Ferencz és társai irodalmi és szószéki munkássága teremtett, lehanyatlott, mert a szabad szónak szárnya volt szegve.

A küzdő felek többé nem szabadságért, hanem egyik a másik szabadsága ellen törtek. A protestáns szellemnek itt Erdélyben egynehány évig volt élete, de azután itt is a szellem helyett a hagyomány, az egyéni hit helyett a papi rend lett az uralkodó. Csupán a nép szabadságnak erős geniusa tudott szabadságot teremteni a hitnek is. Midőn 1848-ban kimondatott a három nagy jelszó: egyenlőség, testvériség, szabadság, a korszellem megadta az unitárius vallásnak az egyenlőséget a többi egyházakkal Magyarországon is,** azóta ha balsors és viszály között is él, hat és éltet a hit mint isteni ajándék, s a közeli évben megérte teljes diadalát, midőn törvénybe iktattatott*** az, a mit Dávid Ferencz alaptörvényül tétetett le: kiki azt a vallást kövesse, a mely neki tetszik.

Milyen átláthatlan puszta, milyen megmérhetlen tenger ez a szabadság! Ugy érezzük vele szemben magunkat, mint az a madár, a melyet fogságából váratlanul szárnyra bocsátottak. Csak most tudjuk felfogni és méltányolni annak a szellemnek a nagyságát, mely ugyanezt ezelőtt háromszáz évvel törvénybe iktatta volt, most látjuk azt is, hogy ha nem száll meg minket és hazánk népét egy hatalmas szellem, mely tud alkotni és boldogitni, ha nem nyerünk az uj szabadság mellé uj hitet, akkor mi magunk fogunk halálitéletet mondani saját magunk felett.

Uj hitre van szükség az emberiség iránt, olyanra, a mely azt vallja, hogy a bünbe esés minden nap lehetséges, de a megváltás állandó és örök, mert kiki megválthatja önmagát, ha meghozza az áldozatot a munkában, a türelemben, a szeretetben; megválthat másokat a példaadás, a könyörület, a tudás eszközeivel.

Uj hitre van szükség Isten iránt. Ha eddig azt vallottuk, hogy Isten a világ ura, annak teremtője és gondviselője, ezentul higyjük, hogy az ember teremtője önmagának, teremtője az élet-

* A katholikus fejedelmek és a kálviniak s csak a saját felekezetüknek kedveztek, a többit elnyomni igyekeztek.

** A pozsonyi országgyülésen az unitárius vallás Magyarországon is bevett vallásnak nyilvánittatott.

*** A vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895. évi törvény értendő.

nek, a társadalomnak, a földnek és annak virágainak és növényeinek.

A milyen az ember, olyan a világ körülte, azért, mert a világteremtő Isten az emberbe saját teremtő lelkét adta, hogy az Isten legyen mindenekben minden. Ki kell békülni Istennel, bizalmat kell vennünk Isten iránt a félelem és aggódás helyett, hogy többé ne csak Isten legyen közel hozzánk, hanem mi is Istenhez.

Ezen közelség érzetére főleg azért van szükségünk ma, hogy megérthessük Jézust teljesen és tisztán. Eddig azt hirdette a keresztény egyház, hogy a Jézus Krisztus legjobban megismerte az atyát, s mi csak általa ismerhetjük meg őt, kezdjük ezentul azt hirdetni, hogy minden ember megismerheti az atyát, mert ő kijelentette magát nekünk. Nem azt kivánom mondani, hogy hagyják el a Jézust, hanem azt, hogy higyjük, hogy miként a Jézus, ugy más is eljuthat arra a szellemi egységre, a melyben elmondhatja: én és az Atya egy vagyunk. Nem félelmet, hanem bizalmat kell ébreszteni az emberekben és önmagunkban, bizalom a nagyok iránt, szeretet és őszinteség a nagy és nemes erény iránt.

Dávid Ferencz ujitó volt és a miatt meg kellett halnia, mi is legyünk ujitók, hogy annak következtében éljünk. Ő egységet kivánt a hitben, az egyházban, mi kivánjunk azt az életben és a munkában. Dávid Ferencz áldozat lett, mivel azt hirdette, hogy egy az Isten, mi hozzunk meg minden áldozatot azért, hogy egy legyen a hit. Miért kell külömbséget keresni mindig és mindenben? Miért kell azt hangoztatni Dávid Ferenczről, a mivel ellenségei szerették vádolni, hogy Krisztus tagadó volt. Nem a Krisztust, hanem a hamis bálványt tagadta. De tett volna bármit, én nem őt kivánom védeni, hanem védem magunkat és óvom a hütlenség és a hálátlanság vádja ellen. Óvom és követelem, hogy legyen több tisztesség a nagyok iránt azért, hogy nagyobbak legyünk mi.

Nyissátok ki sziveteket és fogadjátok be oda őket, a kik az igazságért, a lélek szabadságáért, a hit tisztaságáért éltek, haltak.

K. afiai. Egy sir felett állunk, a sir csendes, a hely néma, ne keressétek holtak között az élőt,... nincsen ott, mert feltámadott. Jöjjetek és lássátok sebeit, halljátok szavait, kövessétek őt; emlékezzetek meg tetteiről, emeljetek oszlopot sirhelyére, hol az anyafölddel egyesült, állitsatok emléket oda, hol szelleme táplált és teremtett.

Ez lesz a ti ajándékotok a nagy szellemnek! A boldogitó hit lesz Isten ajándéka nektek. Ugy légyen! Amen.

LX.

Az élet ártatlan örömeitől nem tilt Jézus vallása.

— Közönséges egyházi beszéd.* —

Irta: **Rédiger Géza** szabédi lelkész és marosközi jegyző. —

1. Timoth. 5. r. 23. vers.

A felolvasott igét a nagy apostol az ő szeretett tanitványához, Timotheushoz intézi. Ez egyszerü szavakból is a nagy apostolnak tiszta, felvilágosult józan gondolkodása és atyai szeretete sugárzik vissza — melyből magunknak lélek-nemesitő tanulságot és életünk jólétére szóló tapasztalatokat merithetünk.

Első tekintetre nagyon különösnek látszik, hogy éppen akkor, midőn szeretett tanitványát inti, hogy miként feddje meg az erkölcstelen életüeket, miként buzditsa őket megjobbulásra, józan életre, éppen akkor javasolja tanitványának, hogy „bort igyék . . .“ Előttetek tán még különösebbnek tetszik, hogy én is titeket, miként Pál apostol szeretett tanitványát, igy biztatlak: „ne igyatok mindig csak vizet, hanem éljetek kevés borral is! . . .“ de mielőtt a nagy apostollal engemet is elitélnétek: vizsgáljuk meg afiai! miért? és minő körülmények között mondotta a nagy apostol s mondom én is a felolvasott igéket?...

Röviden szólok: figyelmezzetek!

I.

Tessalonikában — Thimotheus tartózkodási helyén — voltak az ugynevezett Essenusok egynémely követői. Ezek az Essenusok husevéstől, szeszes italok használásától megtartóztatták magukat, mint a mostani vegetarianusok, mert ezeknek élvezését szigoruan tilalmazta „együgyü“ hitczikkelyük. Timotheus gyenge testalkatu, jámbor, szelid lelkületü ember volt. Ő, noha gyengélkedő állapota azt követelte, hogy kevés borral éljen, még is megtartóztatta magát a borivástól, nehogy az Essenusok szemére vethessék s ez által botrányt idézzen elő saját keresztény hivei között.

A keresztény egyház Tessalonikában, melynek Timotheus feje volt, nemrég alakult. Hivei között többeket számlált olyakat

* Esetleg szüretkor és farsangban is mondható.

is, kik nemrég még az Essenusokhoz tartoztak:, ezért volt Timotheus oly tartózkodó, ezért volt készebb még egészségét is feláldozni s ifju lelkének szent rajongásával életét is koczkára tenni, csakhogy mind az Essénusok, mind a keresztények becsülését kiérdemelhesse s ez által a nemrég alakult keresztény egyházat a korai enyészettől megmenthesse.

Eszélyes magaviselete Timotheusnak elismerésre méltó bizonyos tekintetben, de minthogy eszélyességét végletekig vitte: kárhoztatandó!... mert éppen a keresztény erkölcs törvényeit sértette meg általa, melynek ő buzgó apostola volt.

Ő az élet apróbb örömeibe se vegyült. Kerülte minden mulatságot, hol a kedélyek lázasabban nyilatkoztak, — sőt még „eledelében is essenusi“ szigort tartott. Kizárólagosan csak a tudománynak és a keresztény vallás terjesztésének élt... Lehet-e hát csudálkozni, hogy a különben is gyenge testalkntu ifju, mint a dérütött virág hervadozni kezdett?... Napról napra mind veszélyesebbé kezdett válni állapota, elannyira, hogy betegségének hire Pál apostolhoz is elhatott, ki pedig távol volt Timotheustól. Pál apostol, kinek őrködő éber figyelme mindenre egyaránt kiterjedt, mihelyt értesült, rögtön levelet intézett beteges tanitványához, kit alapos ösmereteiért és hitbuzgalmáért rendkivül becsült és szeretett. E levélben irja a nagy apostol Timotheusnak, hogy az ő folytonos betegeskedése miatt: „ne éljen mindig csak vizzel, hanem igyék kevés bort is“...

Mintha mondaná: fiam Timothé! te keresztény vagy:. élj tehát ugy, mint egy keresztényhez illik. Ne vond meg magadtól az élet örömeit. Isten boldogságra teremtette az embert: minek „sanyargatod“ hát testedet, lelkedet?... Keresd fel a jó emberek társaságát, végy részt azoknak mulatságaikban, élj, örülj az életnek, hiszen még ifju vagy s a természet maga megköveteli, hogy ama tulvitt szigort, melyszerint jelenleg élsz: elhagyd!...

Tekints hitünk nagy mesterére, Idvezitőnkre! Ő nem tilalmazza minekünk az élet apróbb örömeit, „sőt példát mutatott minekünk, hogy a szerént éljünk.“ Nézd! ő maga is résztvett a kánai mennyegzőben s utolsó vacsoráján, ama szomoru napok előestéjén lakomát szerez és a lelki eledeleken kivül — kenyérrel, hussal és borral vendégeli meg szeretett tanitványait. Ne hallgass hát te se — sem a Gnostikusokra, sem az Essénusokra: „élj kevés borral a te gyomrodért és gyakorta való betegségeidért.“ Gondold meg, hogy az egyháznak szüksége van reád, kötelességed őrködni egészséged felett.

Ily értelemben mondom én is nektek afiai! — „ne igyatok mindig csak vizet, hanem éljetek kevés borral is! . ."

Az az: fogjátok fel az életet a maga valóságában, se „tulzottak" ne legyetek az élet örömeinek használatában, se erősen „szigoruak," egyik, mint másik hiba, bün! hanem kövessétek a középutat s azon édes Idvezitőnk nyomdokát: ki példát hagyott minekünk, hogy a szerint éljünk. Ő is ett, ivott, résztvett az élet örömeiben: ti se tagadjatok meg magatóktól mindent! A test, lélek — kifárad a folytonos munkában; a nyugalmon kivül szükség van a nemesebb mulatságokra is, hogy mindkettő felüdüljön és uj erőt kapjon munkáink tovább folytatására.

Balgatag ember az, a ki kárhoztatja mindazon ételek és italok „mértékletes használatát", melyeket a jó Isten testünk táplálására, lelkünk vidámitására adott. Balgatag ember az, a ki kárhoztatja azon nemes mulatságokat, melyeket a munkás nép egy hét terhes fáradalmai után rendez magának teste és lelke felüditésére . . .

„Egyed vidámsággal annak okáért a te kenyeredet és igyad vidámsággal a te borodat, mig a te cselekedeteid kedvesek az Isten előtt . . ." Éljetek, örüljetek, mulassatok — csakhogy mértékletesen és nemesen, mint a hogy egy „müvelt keresztényhez illik", mert az élet örömeinek rendkivüli használata ép ugy árt testnek, léleknek, mint a soha meg nem szünő terhes munka.

Ily értelemben mondom én a nagy apostollal: „ne igyatok mindég csak vizet, hanem éljetek kevés borral is."

De a felvett igének vizsgáljuk meg másik felét is és meritsünk abból is tanulságot maguknak.

II.

Ne igyál mindég csak vizet, hanem élj kevés borral is a te gyomrodért és gyakorta való betegségeidért.

Van egy megbecsülhetetlen kincs, mely Peru minden kincses bányáinál többet ér. E kincset sem az ezüstöt és aranyat termő hegyek, sem pedig a gyémántot rejtő mezők nem adhatják az embernek. A ki e kincscsel bir, ha ráadásul erkölcsös, gazdagabbnak tarthatja magát Krözusnál. E kincs birtokosa előtt: kékebb az ég, zöldebb a föld, és sugarasabb annak még a nap is és a mi legfőbb, e kincs nincsen ranghoz, születéshez kötve: a rongyokban tengődő koldus ép ugy mint a biboros király — birhat azzal. . . Azt hiszem mindnyájan kitaláltátok, hogy ez a megbecsülhetetlen kincs: az egészség. Csak a valódi egészsé-

ges ember élvezheti az élet gyönyöreit, a mindenség szépségeit. Az egészséges az élet bajait: mosolyogva viseli; terheit könynyünek találja munkáját élvezettel végrehajtja; elméje vidám; életkedve derültebb, szóval: fogékonyabb az örömre és boldogságra.

Mindenki tudja ezt és mégis vajmi kevesen törekednek a megbecsülhetetlen kincset megszerezni, vagy megőrizni. Pedig mi könnyen lehetne! egyetlen feltétele: „a mértékletesség!“

Nézzétek meg és kisérjétek figyelemmel az emberiség azon részét, kik beesett szemekkel, sápadt, elhervadt ábrázattal, elgyengült nyomorék testtel, élőhalottként lézengenek a világban, kik képtelenek örömre, boldogságra, munkásságra, kik örökös panasz és zugolódásban élnek — bizonyára azt fogjátok tapasztalni a legnagyobb résznél, hogy „mértéket“ nem ismertek semmiben, vagy pedig, hogy nyavalyáiknak oka szülőik bűneiből származott. „Ha vétkezel: fiadban bünhödöl: köszvényedet ő benne folytatod!“ igy int a költő. A szentirás pedig világosan mondja; „megbüntetem az atyáknak vétkeit a fiakban harmad és negyed iziglen!“...

Mindazonáltal nem tagadom, hogy vannak betegségek, melyek sem szülőink, sem önhibáinkból nem származnak, hanem a mint mondani szokták: a levegőből szivjuk bé! Ezt is eltávolithatjuk magunktól „elővigyázat“ által, hiszen Isten néha éppen azért bocsát veszedelmet, hogy lássa mennyire használjuk azon okosságot, „melylyel az ő hasonlatosságára vagyunk teremtve.“

Minden tapasztalat, minden tudomány: a szükség és veszedelem szüleménye, miből világosan láthatjuk, hogy Isten még a megpróbáltatásokkal is javunkat akarja, mert „azok által tökéletesit!...“ Hanem az a baj kedves afiai! hogy van egy „balhit“, a mely fájdalom a „keresztény“ dogma ellenére, annyira és oly mélyen el van terjedve, hogy kiirtása szinte lehetetlen. És a hit annál veszedelmesebb, mert nemcsak önvesztünkre elhanyagoltatja egészségünket, hanem igen gyakran a legkegyetlenebb szinben tünteti fel a jó Isten atyai szeretét is. E balgatag hit: „az előre elrendelés hite!“.. Ennek következménye az, hogy most midőn naponta ujabb, meg ujabb gyógyerőket fedeznek fel az egészség megóvására: a szerfeletti halandóság az emberek között még se csökken!

Az emberek bármi betegség, bármi szerencsétlenség érje, még ha önhibájukból is származtak azok: a jó Isiennek tulajdonitják... s a helyett, hogy magukon, mint józan okossággal fel-

ruházott emberekhez illenék, segitnének, a legnagyobb rész azt várja tétlenül, hogy a mindenható Isten szabaditsa meg; pedig mindnyájan tudják ama köztapasztalatból meritett igazságot: „segits magadon s az Isten is megsegit!

Hány szomoru példát nem láthatunk az életben, hogy az emberek fájó szivvel ugyan, de mégis tétlenül nézik, mig szeretteik a betegség iszonyu kinjai között a halál jégkarjai közé hanyatlanak, a helyett, hogy a maga idejében orvoshoz folyamodva mindent elkövetnének életök megmentésére.

Az emberek nagyobbrésze ugy okoskodik, hogy: „a kinek Isten elhozta végóráját, annak meg kell halni!“ s e hitben megnyugodva egészségükre mitsem gondolnak, „mert hiszen, ha Isten ugy rendelte, ha életet igért: nem árthat a legnagyobb betegség is... s ha nem árthat: minek akkor az orvos, vagy orvosság?...“

Igaz, hogy „Isten akarja“, hogy az embernek legyen végórája s e végből az „emberi élet véghatárát hetven, vagy nyolczvan éven tul nem igen tette,“ de balgatag, a ki nem hiszi, hogy az életet meghosszabbithatjuk éber vigyázat és mértékletes élet által.

Én azt sem tagadom, hogy „minden, a mi következményeiben történik: Isten akarata!... mert Isten akarja, hogy az oknak okozatja legyen; de Isten akaratja az is, hogy az okok okozatait ösmerjük meg s józan okosságunknál fogva használjuk azt saját javunkra.“

Vagy világosabban szólva: „Isten akaratja, hogy a ki gyilkot merit szivében — az meghaljon ... de azért az Isten azt nem akarja, hogy öngyilkosok legyünk! .. Isten akaratja, hogy a bün büntetést vonjon maga után, de azért az Isten azt nem akarja, hogy mi bünösök legyünk!“ ... Szóval Isten józan okosságunk által tudtunkra adta szent akaratját az okok következményeiben; felmutatta az erény és bün következményeit és „szabad akaratunknál“ fogva szabad cselekvéssel ruházott fel, az emberi erőtlenség határai között és ezen cselekedeteinkkel munkáljuk, vagy döntjük a sirba egészségünket, jóllétünket és boldogságunkat.

Ne tulajdonitsuk hát e hibánkból származott szerencsétlenségeinket is a mindenható Istennek! Egészségünk megőrzésében legyünk vigyázók! és ha mégis minden vigyázat mellett, a betegség meglep: folyamodjunk a maga idejében orvoshoz, mert igaz ugyan, hogy a valódi keresztény emberhez az Istenbe vetett erős bizodalom illik, - de viszont keresztényhez nem illő bün az olyan bizodalom, mely „tétlenül“ Isten természetfeletti csodatevő

hatalmára vár ott és akkor is, midőn vagy önmaga, vagy embertársai szabadulását eszközölhetik.

Lám Pál apostol is Istenbe vetett erős bizodalma mellett orvosságot ajánl szeretett tanitványának. Pedig, ha ő is ama balhitbe lett volna, melyben az emberek egyrésze él, orvosság helyett, csak azt irta volna: fiam Timotheus! ha Isten ugy rendelte, hogy életben maradj: akkor nincs szükséged orvosságra! .. ha pedig ugy rendelte, hogy meghalj: akkor mire való az orvosság?..

De nem igy Pál apostol, hanem orvosságot rendel: „élj kevés borral a te gyomrodért és gyakorta való betegségeidért.“

* *
*

De nem folytatom tovább! Azt hiszem kedves atyámfiai, elég világosan szóltam, hogy mindenkit meggyőzzek arról, hogy már itt e földön a mennyország boldogságát élvezhetjük a keresztényi ártatlan örömekben és a test egészségében.

„Vigyázzatok hát és imádkozzatok, hogy kisértetbe ne jussatok!“ vigyázzatok, nehogy a vakhit babonás szigorával essénusi, vagy áskétai életre kárhoztassátok magatokat és összedöntsétek mintegy készakarva egészségeteket; hanem Pál apostol életbölcsességét követve, annak nyomdokain haladjatok: „a ki lett minekünk Istentől igazság, szentség és váltság!“ Amen.

LXI.

Az ősz profetiája.

— Őszi egyházi beszéd. —

Irta: **Nagy Lajos** hódmezővásárhelyi segédlelkész.

Ezsaiás 15: 6. „Elszárad a pázsit, elfogy a fü és semmi zöldelő nem lészen.“

Ha a sziv nemes érzéseit, a közöny és megszokás hatalma eljesen meg nem bénitotta; ha a lélek mélyreható tekintetével a hitetlenség utját nem állta; ha bennünk a szép érzékének csak parányi része maradt is, lehetetlen, hogy a természet bámulatos változásai reánk hatás nélkül maradjanak. A magasröptü lelkek, a nemesen érző szivek, táplálékukat a természet iránti hódolat

és rajongó szeretet vegyes érzetéből kölcsönözték. A próféták, a vallásalapitók, a lánglelkü költők, a természet gyermekei. A profetiák megrázó, fenyegető, avagy vigasztaló, szabadulást igérő jóslatainak a természet hatalmas vagy gyöngéd megnyilatkozásai adtak életet. Jézus lelkének tökéletesitője, megerősitője, magasan szárnyalásra késztetője, uj világot teremtő eszméinek dajkája a természet és annak változásai voltak. A költők lelkének ihletséget, szeplőtlen, mesterkéletlen érzelmet, mely a gyönyörködtető daloknak forrása, a természet és annak változása adott. Ha a társadalom bóditó zajában, ha a mindennapi élet csalódásaiban kifáradunk; ha a rágalom és irigység sara az ihlettség szárnyait beszennyezi, megujulni, felfrissülni, erőt és lelkesedést, vigaszt és kárpótlást nyerni, a természethez folyamodnak. Igen! mert ők, a nagy lelkek, a nemesen dobogó szivek értik a természetnek néma és mégis oly sokat mondó beszédét:

„Oh természet, oh dicső természet!
Mely nyelv merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy te: mentől inkább hallgatsz,
Annál többet, annál szebbet mondasz!"

De hogy az ember, ki tán a szerencse és boldogság tulságos élvezete közben már-már elfeledkezett méltóságáról, hivatásáról, annak tudatára jusson; ki tán szépségében, ifjusága erejében, hatalmában vagy gazdagságában elbizakodva, magát mindenhatónak gondolja, hogy önmaga mélyebb vizsgálatába merülve felismerje erőtlenségét, törpeségét; ki tán reményt remény után vesztve a csalódások miatt keservében megátkozza születésének perczét, hogy megértse a költő vigasztaló szavát: „fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze"; ki tán megborzadva a halál gondolatától, kétségbeesett a sir éjének örök sötétjétől, hogy az elmulás és örök megsemmisülés gondolatáról lelkét a feltámadás boldog reményére vezesse, – hatásában nincs biztosabb eszköz, mintha rámutatunk a természetnek ama változására, mit ősznek nevezünk. Lássuk! egy emberben, kinek szive hurjait a természet változásai megrezegtetik, kinek lelke a természet nyilvánulásaiban feltalálja bölcsessége, jósága tökéletesitésének feltételeit, ki érti a természet beszédét, minő gondolatokat és érzelmeket ébreszt a haldokló természet szemlélése?

I. Mulandó az ifjuság, szépség.

II. Mulandó a hatalom és gazdagság.

III. Mulandó az öröm, boldogság.

• IV. Megmarad a feltámadás és örökélet reménye. Figyelmezzetek!

I.

Csak most vala, midőn kimondhatatlan, gyermeki örömmel ujjongott lelkünk a tavasz szépségének nagyszerüségén; csak most vala, midőn a fájó, sebzett sziv gyógyirt, balzsamot talált a mezők virágainak illatárjában, a lég madarainak fönséges dalaiban; csak most vala, midőn lelkünk a nyár dús kalásztengerén boldogan elmerengett; csak most vala, midőn gazdag áldásban, bőségben usztak mezőink; és ime letarolva a mezők és erdők minden ékessége. Az elevenitő, éltető napsugarak ereje megtört, s a nap bágyadt mosolylyal tekint a földre, mint a hosszas virrasztásban elfáradt édes anya beteg gyermekére. A szellőt, mely gyenge enyelgéssel játszott a fák zöld leveleivel, lelkünkben titkos borongást keltő, utjában minden szépséget elsorvasztó őszi szél váltotta fel! Hova lett az égnek ragyogó azurja? Hova lett a légnek dicshymnust zengő dalnoka? a hajnal pacsirtája és az est csalogánya? Hova lett az erdők és mezők utánozhatatlan szépségben pompázó öltönye? Hova lett az Isten beszédét titkon tolmácsoló lombsusogás? Hova lett a nagy természet millió meg millió kicsiny munkása?

Eltüntek, megszüntek; a mulandóság szele reájok fuvallt, az ősz hideg lege elmulást parancsolt. Nem ad enyhet, szállást a bokor lombja dalos lakóinak, a pusztán maradt liget nem rejti el többé dalnokát; és ők megértették a természet néma beszédét, elszállottak más, szebb hazába, hol virul a természet, pompázik a mező, melegit a napsugár. Elszálltak ők, itt hagytak minket, hogy lássuk a természet néma haldoklását, hogy érezzük a mulandóság szelének fagyasztó hatását.

Mint a természetnek minden ékessége, a tavasznak minden szépsége, ugy semmisül meg a mi ifjuságunk, szépségünk. Szépségben, virágokban, dus áldást igérő reményekben gazdag tavasz az ifjuság. A szem mindent átható, élénk tekintete, tavaszi nap éltető sugara. Az arcz derült mosolygása, ujult mezők lengő délibábja.

A legyőzhetetlennek látszó erőt rejtő egyenes alak, erdők örökzöld, karcsu fenyője. A fejlődő erényekkel teljes sziv, tavaszi napsugár, üde harmat dajkálta virágos kert. Az ide-oda csapongó érzelmek, viránydus mezők aranyszárnyu lepkéi. A ifju lélek vágya és reménye, fellegekkel játszó sas merész szárnyalása.

Az ébredő szerelem hangja, bokor sürüjébe rejtőzött csalogány kedves éneke.

Miként a természet szépsége és ékessége megsemmisül az ősz rideg szelének fuvallatára, ugy enyészik el ifjuságunk és annak szépsége. A szem sugarai elvesztik gyujtó hatásukat; az erőteljes alak meghajlik; az arcz rózsái lehullanak: a csapongó érzelmek, messze kiható remények eltünnek; a sziv boldogitó dala fájó sóhajban megtörik. Ha van a tavasznak ellensége, van az ifjuságnak is. Miként a természetben „elszárad a pázsit és semmi zöldelő nem lészen“, ugy tünik el „ifjuságunk minden szépségével.“ Korunk ifjusága! e gondolat hassa át lelketeket, mikor kiméletlen kezekkel szaggatjátok le ifjuságtok tavaszának virágait; mikor ifju lelketek drága kincseit az erőt, akaratot, ártatlanságot, szivnemességet, mint hitvány rongydarabokat dobjátok oda a gyönyörök martalékául! Bár tudjuk, hogy a tavasznak virágai, szépségei elmulnak, de mégis áldásteljes nyarat remélünk. Hogy az idő majd megfoszt ifjuságtok kincseitől, az még nem elég ok arra, hogy oktalanul fecséreljétek jövő boldogságtok reményeit. Jegyezzétek meg, hogy „nem lesz gyümölcs a fán, melynek nincs virága!“ Becsüljétek meg ifjuságotok drága kincseit, mert mielőtt az ősz megérkeznék, nagy feladatot kell, hogy betöltsetek!

II.

Mulandó a hatalom és gazdagság. Bámulatos a napnak ereje: megváltoztatja a természet arczulatát; megsemmisiti a télnek hatalmát, elüzve annak zord fagyát; feloldja a földet jégbilincse alól, életet lehel a halottnak tetsző természetbe s mintegy hatalmas szózatra megmozdul az élet alant és fenn! És lám e nagy hatalmasság ereje meg van törve, s mint országából számüzött király tehetetlenül nézi egy hatalmas zsarnoknak, az enyészetnek pusztitó hatalmát. A természet megalkotja csodás müveit, melyek szemlélete áthatja szivünket és létöknek örökidőket jósolunk.

Megjön egy vihar és játszva rombolja szét csodálatunk tárgyait. Ma még látjuk a fellegekbe nyuló hegyet, mint nézi le a lábainál elnyuló teret, mint daczol viharral, szélvészszel; megjön a földrengés és holnap helyére sem ismerünk. Harcz, egy végtelen harcz a természet élete, melyben egyik hatalmasság a másikat semmisiti meg. Harcz, kegyetlen harcz az ember élete, melyben az idő, e végtelen hatalom vivja mindig győzelmes har-

czát. Ha a természet bámulatos hatalma nem alkothat állandót, mi emberek, kik oly kicsinyek, oly parányok vagyunk, ugyan miképen bizhatunk erőnk, hatalmunk és gazdagságunkban. Pedig bizony mily sokakat vakit meg egy-egy kis győzelem, melyet — csak látszólag — kivivtak a természet, az idő felett. Dicsekszel, hogy megfékezted a fellegek lángostorát, a villámot? Hisz parányi alkotmányoddal együtt lesujt. Büszke vagy, hogy népek ezreinek élete kezedben van letéve és hatalmad ostorával végig sujthatsz egy félvilágon? Egy pillanat és hatalmad királyi székének roncsai eltemetnek. Dicsekszel, hogy messze kiterjedő vagyonod van? hogy kincsed, pénzed nagy halommal, melylyel megvásárolhatod az emberek hitét, becsületét? Rabszolgáid tőre kioltja hatalmas éltedet és be kell érd annyival, mint utolsó szolgád, kit koldussá tettél. Nagyságod jeléül a természetet fölülmulva hatalmas alkotmányokat teremtesz? Neveddel együtt a mulandóság martalékai lesznek. Nincs hatalom — Istenét kivéve — nincs gazdagság, mely magában nem hordozná a mulandóság feltételét. Avagy hova lettek a hajdan nagy, hires családok, melyek évszázadok uralmát irányitották, melyek nem kimélve emberi életet, egy örökkévalóságot akartak maguknak biztositani? Hova lettek a büszke, égbenyuló, fellegekkel daczoló várak, alkotójuk hatalmának hirdetői? Mivé lettek Egyptom királyainak a természet erőit kigunyoló, csoda gulái? A mulandóság szele megemésztette, a dönthetetlennek látszó alkotmányok romjain a feledés moha zöldül. Hova lett Carthago, Babylon, Görögország vagy Róma világverő hatalma? Eltüntek, az idő, e leghatalmasabb ur megemésztette, csak a századok felett őrködő emlékezet ejt egy-egy közönyös szót a hajdani nagyságról és hatalomról.

Földi hatalomban, gazdagságban vakon bizni, birásuk által büszkének lenni oktalanság, Gyüjtsetek kincset a lélek számára, azok felett az időnek nincsen hatalma. Igyekezzetek ama hatalom magaslatára emelkedni, melyen Jézus volt, mert az ő hatalma örökidőkre szól. Épitsétek a szeretet és könyörületesség alkotmányait, azok felett az enyészet szele soha nem zug; rendületlenül állva fogja hirdetni hatalmatokat és gazdagságtokat!

III.

M u l a n d ó a z ö r ö m, b o l d o g s á g. Felettünk a kék ég szeliden mosolyog, mintha a természet örömmámorban uszna, minden bokorból kedves dal üdvözöl, a fák levelei tapsolnak a szellő érintésre, a nap tündöklő fénye megaranyozza a dus mezők

kalásztengerét; millió meg millió teremtmény sürgése egésziti ki a fönséges panorámát; öröm künn a természetben, öröm benn a szivben. Fájdalom, az ég irigy az ily nagy boldogságra, viharos felhők takarják el a napot, zugó vihar számüzi a természet szépségét, gyönyörét. A boldog egyveleget a félelem és rettegés, a pusztulás és kétségbeesés rémes hangjai váltják el. Oda az öröm, oda a boldogság! Vagy pedig, midőn a nyár gyönyörein andalgunk, sivitő, avart kergető őszi szél ráz fel boldog álmunkból. Miért is oly kegyetlen az enyészet, elmulás hatalma?! Ime! ezt tapasztaljuk a természet életében, ezt érezzük szivünkben is. Örömünk, boldogságunk mulandó, csak látogató vendég, mely gyorsan távozik körünkből s hálátlanságának bizonyitékául, megsebzi szivünket. Mi a boldogság, az öröm? szappanbuborék, mely gazdag szinvegyületével gyönyörködtet, de mely egy szellő érintésre szétpattan, fájdalmasan érintve gyors eltünésével. A szerencse egyik pillanatban megkoronáz, a hatalom és boldogság magaslatára emel, a másik pillanatban testvére, a csalódás töviskoszoruval vérzi meg homlokunk, koldusbotot nyom kezünkbe s helyzetünk magaslatáról könyörtelenül ledob. Vagy nem igy van?

Láttam a férfit, ki boldogságának kincsét, élettársát teszi a sirba, remény, jövő boldogság hite mind kevés megvigasztalni őt.

Láttam a gyermeket édes szeretettel ölelni szülőit; láttam miként varázsol a szeretet égi fénye mosolyt ajkaira; de fájdalom! az ősz, a mulandóság szele fuvall s szülői helyett érzéketlen sirkövet ölel át; szülői helyett az érzéketlen sirhalomra borul s hullatja szenvedéseinek könyzáporát.

Láttam a szülőt, az édes anyát édes gyönyörrel keblére szoritani egyetlen boldogságát, gyermekét; láttam a boldogságtól átszellemült arczon az öröm mosolyát, midőn dédelgette öregsége leendő gyámolát: oh de aztán láttam, a mulandóság szele mint hervasztja el még bimbójában a virágot, láttam a szülők reményeinek romhalmazát, drága kincsük felett a sirdombot.

Láttam, hogy az ember miként küzd, verejtékezik, harczol az igazság, a szabadság szent eszméiért. Harczol, mert boldogsága függ azok győzelmétől. Már-már babér övezi a büszke győző homlokát, már-már remélt boldogsága gyorsitja szive dobogását; de a szerencse, az öröm — e tündérleány, mely mikor karjainkba ölelnők, akkor tünik el szemünk elől. — a csalódás fegyverével lesujtja, halálra sebzi.

A férj megalkotja békés otthonát, megépiti a megelégedés

és szeretet oltárát, de az irigy sors ledönti az oltárt, békétlenség és egyenetlenség dulják fel a földi paradicsomot.

Az állandó szerencse és boldogság nem lehet a mi osztályrészünk. A vihar, a zivatar megtisztitja a levegőt; a vészterhes fellegekből lehulló esőcseppek megujitják az eltikkadt természetet. A sorscsapás, a szerencsétlenség megbecsülni tanit a kis örömöket, melyeket addig könnyelmüen megvetettünk.

„Az örömnek levegőjét
Megtisztitja bánat
A kizajlott búfelhőkön
Szép szivárvány támad."

Lám a természetnek egy-egy elkésett őszi virága, mely kiállta a viharokat s melyet a tavasz virág-özönében észre sem vettünk — mennyire kedves, mennyire boldogitó. Szerencsénkkel bánjunk kiméletesen, de ha elhagy is, kétségbe ne essünk, mert, habár a hervadó természet sok elszomoritó, fájdalmas érzést idéz fel szivünkben; van vigasztalása is, mert

IV.

Megmarad a feltámadás és örök életreménye.

„Nincsen olyan puszta inség
Hogy magának benne
A halandó egy tenyérnyi
Zöld virányt ne lelne;
És ha ezt a szél behordta
Sivatag fövénynyel:
Megsiratja . . . de tovább megy
Örökös reménynyel."

Igy énekel a költő, bár foszszon meg a sors minden kincsünktől; tegye semmivé boldogságunkat; üzze el a rideg való boldog álmainkat; semmisitse meg a csalódás minden örömeinket; zárja be a sir kedveseinket; zugjon bár körültünk az enyészet vihara, de megmarad számunkra egy mindennél drágább kincs, mely veszteségünket pótolja; a feltámadás és örökélet hite, reménye.

„Elszárad a pázsit, elfogy a fü és semmi zöldelő nem lészen." Tudjuk ezt, mert látjuk: tudjuk, mert fájdalmas érzést kelt az őszi hervadás; oh de mennyire fájdalmas és kétségbeejtő lenne akkor, ha uj tavaszt nem remélhetnénk. Megsárgul, elhull a falevél, elszárad a virág, kihal a természet; de

ez enyészet, látszólagos elmulás és nyugalom egy ujra ébredésnek csiráját rejti magában.

„Mit remegsz? él, bár lekötve
Szunnyad olykor téli nedve,
Természetben nincs halál;
Nyugalom csak mély alélta,
— Mindig uj az ősi példa —
A mi rég volt, most is áll.

És ha jő sugár, mely csábit
S el-elrugja csalvirágit:
T e r m ő-e l v e ép marad;
Legjavából nem fecsérel,
S mely gyümölcsöt ápol, érlel,
Ád az Isten uj nyarat!"

S ha minden ősznek van tavasza, ha a hervadást ujjászületés, virágzás követi; ha az életelv a természet életében örök, ugy bennünk is kell legyen valaminek, a mi el nem mulik soha; mert az lehetetlen, hogy Isten az ő teremtményeinek koronáját, az ő édes gyermekét enélkül teremtette volna. Ugy miért születtünk? Miért tanultuk volna szeretni ez életet? Azért-e, hogy a kegyetlen sors játéklabdái legyünk? Azért-e, hogy a boldogságot, csak mint édes mérget igyuk? Azért-e, hogy a sok szenvedés, küzdés és fájdalom jutalma örök megsemmisülés legyen? Nem! nem! ez ellen beszél Isten jósága, a természet élete és a bennünk lakozó lélek!

„Nem sötét a sir:
Szemünk vakul el,
Ha rátekintünk, fényességitől,
Mely oly szokatlan varázsözönnel
A más világból arczainkra dől."

Igy bátorit, igy vigasztal a költő. Ember ne félj a sirtól, „a z e g y ö r ö k é l e t a j t a j a, m e l y e n á t e g y b o l d o g a b b h a z á b a j u t s z", igy szól hozzánk Idvezitőnk. Ha a koporsó, az elmulás e borzasztónak tetsző zsarnoka kedveseidet zárja be s felette fájó könnyeket sirsz, emeld fel szemeidet az égre, s könnyeiden át keresd a hit vigasztaló fényét, mert

„Nem az enyészet
Rideg tanyája
A koporsó; de vidám sajka ez.

A mely velünk e
Szép életből egy
Még szebb élet partjára evez."

Zugjon hát az ősz zord szele, hervadjon el a természet minden ékessége; haljon el a dal az ég lakóinak ajkán; tudjuk, hogy még lesz rügyfakadás, lombsusogás, madárdal, tudjuk, hogy még lesz tavasz. Hervadjanak el ifjuságunk rózsái, maradjanak valósulatlan földi reményeink, veszitsük el bár földi hatalmunk és gazdaságunkat, de megmarad egy drága kincsünk, mely felett hatalma nincs őszi hervadásnak, sors zivatarának; s melynek birása oly hazát biztosit, hol nincs csalódás, fájdalom, keserv... de van jutalmazás, van örökboldogság, öröktavasz. Amen!

LXII.

Vallásunk alapja, a Jézus tanitása.

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Nagy János** nyárádszentlászlói lelkész.

Szt. Pál Eféz. IV. 14—15. vv.

A történelem, a mult idők tanitómestere arról győz meg minket, hogy nem volt egyetlen nép is, melynek vallása ne lett volna. S ez az Isten képére formált, halhatatlan lélek és okos észszel felruházott embernél másképpen lehetetlen is, mert ha világi gazdagság, öröm és boldogságban él is, még ezen gondnélküli napok mámorai sem képesek egészen elfeledtetni éltünk végének s jövőnk nagy kérdésének gondolatát; ha pedig az életben megpróbáltatásokkal, fájdalom és aggodalommal teljes napokat élünk, akkor ezek juttatják eszünkbe, hogy felzaklatott kedélyünknek nyugalomra, belső békére van szüksége s ezt semmi másban feltalálni nem lehet, mint a hit tárgyaiban, a vallás vigasztalásaiban.

De melyik vallásnak van ilyen hatása? és mikor teljes e hatás?

Annak a vallásnak, a mely tisztán tanitja azon égi tudományt, menten minden emberi találmányoktól és a józan ész

előtt nem igazolható hitnézetektől, melyet hitünk fejedelme Jézus tanitott, melyből meriteni lehet az örökélet hitének vizét, és a melyen alapszik az egész erkölcsi élet. Hatása pedig akkor teljes, akkor lelkesit teljes hittel és buzgósággal, a mi dicső elhivattatásunk elérésére, akkor adja meg a léleknek az ő óhajtásait, az ő nyugodalmát, ha értelmünk kielégitést talál, s ha tisztán áll előttünk imádásunk szt. tárgya s tisztán ismerjük meg azon viszonyt, mely köztünk és a szellemi örök főválóság közt van. E tekintetben előttünk áll Jézus evangéliuma, mint oly biztos alap, melyen kivül mást senki sem vethet, mint a mely egyszer vettetett a Jézus Krisztus által.

Ne engedjük magunkat a Jézus által kijelölt ösvényről eltántorittatni, ne hódoljunk oly tudománynak, mely nem ezen az alapon van felépülve, mely nem egyezik meg az ő világos tanitásával, mely által a hitet, az értelem kizárásával magunkra erőszakolnók. Szóval Szt. Pál szerint: „Ne legyünk gyermekek, kik habozzunk s ide s tova hajtassunk a tudománynak bármely szele által, az emberek álnokságok által, álnokul való elhitetésre megrögzött csalárdságok által, hanem az igazságot követvén szeretetben, mindenestől nevekedjünk abban, a ki fő, t. i. a Krisztusban.“

Hogy ennek eleget tehessünk:

I. Ismerjük meg Jézus világos tanitását.

II. Csak a Jézus tanitását fogadjuk el vallásunk alapjául.

I.

Az Ur Jézus valódi ismeretére legbiztosabban azon az uton lehet eljutni, melyet az evangelium és az apostolok mutatnak.

Szükséges e végből, hogy a Bibliát, kivált az Evangéliumot ne tekintsük rideg törvénykönyvnek, se ne értelmezzük annak tartalmát holt betü szerént, „mert a betü megöl, a lélek megelevenitt,“ vizsgáljuk a józan ész világánál, mivel ez Istennek ajándéka, nem ellenkezhetik a kijelentést tartalmazó szent irással, ezt nyertük ismeretünk szerzésére, azt ismereteink tökéletesbitésére és megértésére, vagy Kant a hires bölcsészszel szólva: „Van az emberi szellemben bizonyos erkölcsi alaptörvény, mely bennünk született és igy az észnek joga van közremüködni azon alapszabály megteremtésében, melyen hitünk s egész erkölcsi életünk alapszik“, vagyis: „semmit igaznak nem ismerünk el, a mit a józan ész előtt igazolni nem lehet.“ Hase.

Ennélfogva az evangelium és a józan ész együttes vezérlete alatt kell Jézus világos tanitását megismerni, kikeresni az isteni tudomány tiszta talaját, mely ment legyen a száraz okoskodás — a lélek képzelgős tulhajtásai — a vak és észszerütlen buzgóság és a materialismus vegyülékeitől, melyben jelen korunk szenved; hanem lerázva a lélek lánczait, megismerve az igazságot, tegyük azt szabaddá. Lám mily szépen ismertet meg az evangelium azon biztos vallási alappal, melyből születni, felépülni kell azon hitnek, mely az emberiség szellemi és ezzel anyagi előhaladását, üdvét és boldogságát czélozza, midőn abból ily hitnevelő igazságokat olvasunk: „Nincs több jó, hanem az egy Isten. Az én Atyám mindeneknél nagyobb, az Atya nagyobb én nálamnál. Egy a ti Atyátok, a ki mennyben van.“

Hasonlóan megismertet az evangeliumból Önmagával és e szavai által: „Az Urnak lelke van rajtam, mivelhogy megkent engemet. Azért küldött engem, hogy a szegényeknek az evangeliumot hirdessem, hogy meggyógyitsam a töredelmes szivüeket, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek, hirdessem az Ur kedves esztendeit. Hogy az Atya, ki bennem van, az cselekszi a cselekedeteket, hogy Önmagától semmit sem cselekedhetik.“

Ime ily alapra helyezkedve lehet-e állitani a tiszta meggyőződés hangján: hogy az, a ki Önmagáról ezt mondja: „magától semmit sem cselekedhetik“, magát alárendelt személynek tekinti, egyenlő legyen azzal, a kitől elküldetett az evangelium hirdetésére. Viszont azzal, a kiről igy tanit: „Mikor pedig eljő az igazságnak lelke, nem szól önmagától, hanem a melyeket halland, azokat szólja. Én pedig kérem az Atyát és más vigasztalót ád néktek, hogy veletek maradjon mindig.“

Szóval az evangélium s az abban letett jézusi elvek helyes értelmezésére, mely egy igazi, meggyőződésen alapuló tiszta vallásossághoz s igy az emberi élet (problémáinak) kérdéseinek lehető megoldásához juttat. De nem adja meg ezt a külömböző egyházak felekezeti hitrendszere, mely a vallást annyiszor sülyeszté az anyagi élet eszközévé. Azért mondá az apostol is, azért kérlek én is: „Ne legyünk gyermekek, kik habozzunk, ide s tova hajtassunk a tudománynak bármely szele által, az emberek álnokságok által, álnokul való elhitetésre megrögzött csalárdságok által, hanem az igazságot követvén, szeretetben, s mindenestől fogva nevekedjünk abban a ki fő t. i. a Krisztusban.“ „Csak az ő világos tanitását fogadjuk el vallásunk alapjául.“

Van-e tisztább, magasztosabb valami, mint az a tudat, hogy

van az embernek és mindennek, a mi a magasságban és a mélységben létezik, egy szerető édes Atyja, a ki legbölcsebb, legigazabb, legtökéletesebb, aki minden teremtményeinek javát, boldogságát akarja, a ki irgalommal és könyörületességgel bővelkedik, a ki még a bünösnek sem akarja elvesztét, hanem megtérését és idvezülését, ki mindig kedvesen fogadja az áldozatot, ha az lélekből és igazságból származik, a kit Jézus igy szólit meg: „Mi Atyánk, ki a mennyben vagy“ ...

És hogy ezen mi kereszténytudatunk az egyetlen egy Isten hitében alapja lehessen jelen s jövő boldogságunknak, más szóval, hogy a vallás a kivánt hatást elérhesse, hogy mély gyökeret verhessen a szivbe, hogy azt a mennyei érzés melegével élénkithesse, azért kell a kegyességnek egy tökéletesebb fogalomra irányulnia, mert ha ehez még hasonlók képzeltetnek, már nincs legtökéletesebb, a lélek fennakad a kétkedés és bizonytalanság zátonyán, a vallás csak dogmatikai formulává sülyed alá. Nem, ez nem lehet a vallás alapja!

S van-e a hivő lélekre nézve magasztosabb és felségesebb, mint ismerni Jézust, tudni róla azt: hogy „az ő szivében is az a vér lüktetett, mely a fájdalom érzésére megsajdul“, hogy sorsának sorsosa, dicsőségének osztályrészese lehet mindenki, ha van elég lelki ereje, erős, elszánt akaratja meggyőzni az anyagiasságot, követni őt a tettek mezején, élni az ember legszentebb, legmagasztosabb elhivatásának, mint élt, mint példát adott ő, a szilárd és őszinte lelkületü Jézus.

Ily felemelő tudat, ily megnyugtató hit ömlik ki az ő evangeliumából, azért lehet és kell elfogadni a vallás alapjául, azért volt s leszen minden idők követendő példányképe. Boldog, ki ugy imádhatja az Istent, mint ő imádta, ugy szeretheti embertársait, mint ő szerette; feláldozhatja életét, mint ő feláldozta másokért.

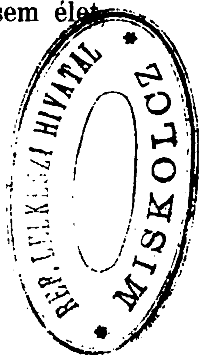
Boldog, ki a meggyőződés hangján énekelheti: „Hiszem az ember Ur Jézust, és nem ismerek más Krisztust...“ „Holtig e Jézusban bizom, tudom meg nem csalatkozom.“

És végül azon lelkierőt, azon isteni törvényt is, mely szivünk táblájára van irva, melyet az Isten ád minékünk, hogy éltünk komor napjaiban vigasztalónk legyen, hogy figyelmeztessen szentebb elhivatásunkra, a bün megvetésére, az erény szeretetére, nem ugy hirdetni, nem ugy tanitani, minthogy az mi bennünk élő, mi bennünk müködő isteni lélek — az oly tudomány nem lenne, nem lehetne a vallás alapja, — mert ily tudomány szolgálatában az ember lelki életét tagadnók, lealacsonyitanók az álla-

tok sorába, minek pedig ellenemond az egekbe törő, a halhatatlanságra hivott lélek, ellentmond a történelem, mely a tudomány minden ágában, a családi, társadalmi, egyházi életben a lelki élet magasztos vivmányait mutatja.

Azért az a hit lehet vallásunk alapja, mely Jézus tanitásából kiindulva, a megrögzött csalárdságok, az emberi álnokságok megvetésére, az igazságban és szeretetben való megmaradásra és jóltevő munkásságra juttat a mi fejünk az Ur Jézus Krisztus által.

Ime k. afiai! láthatjátok, hogy a vallás helyes alapja a Jézus tudománya, fogadjátok ezt el helyes értelmezéssel vallásunk alapjául is. E tiszta és egyszerü hitelvben segitve és gyámolitva a józan ész által is, keressük lelki békénket, boldogulásunkat és majdani idvezülésünket. Ez egyszerü tiszta hitért türtek és szenvedtek őseink. Mint szent örökséget, nékünk is ezt hagyták hátra. Legyünk hivek Jézus, az apostolok és őseink hitéhez: „Nevekedjünk abban, a ki fő, t. i. a Krisztusban“, hogy tőle sem élet sem halál el ne szakaszthasson. Amen!

LXIII.

Én a Jézus Krisztust prédikálom.

— Beköszöntő beszéd. —

Irta: Siménfalvi György toroczkó-szentgyörgyi lelkész.

Alapige: I. Kor. II. 1—2.

K! Midőn e helyen s körötökben, — mint lelkipásztorotok, — először szólok; nem titkolhatom, hogy mély megilletődés és elérzékenyülés fogja el egész lényemet.

Egyfelől az isteni gondviselés utainak elgondolásából ered az; mely eddigi csendes munkálkodásom helyéről ide vezérelt, hogy ez egyházkör szélbástyáján, — mint amott is, — őrálló s figyelve munkálkodó szolgája legyek, az „Izrael e házának“; másfelől feladatom nagyságának elgondolásából, — mely itt, „hol az aratni való sok“ (Mát. 9.) reám, mint igehirdetőre várakozik . . !

Ezért, e reám nézve nagy és ünnepélyes pillanatban, mélyebben érzem, mint valaha a felelősség sulyát s a nehézségeket. melyek az itteni viszonyok között feltünnek. S félek, hogy tán nem fogom helyemet ugy betölteni, a mint kellene s a mint óhajtanám is.

Mindenek előtt arra kérlek hát k. h! legyetek elnézéssel. ha annak elgondolásában, hogy egyh. történelmünk erős uttörői u. m. a jeles szónok Kénosi Tőzsér János, a nagytekintélyü pap és esperes Uzoni Fosztó István, a nagynevü Brassai Sámuel, a szeretve tisztelt Gál István nyomaikba lépve; nem találom el hirtelen a hangot, melylyel szivetekhez férhessek. Annyi jeles helyét elfoglalni, a multak emlékeihez méltó tevékenységet kifejteni s küldetésemhez csatolt reményeket megvalósitani, oly feladat: hogy gyengeségem öntudatában, — tartok tőle, — hogy nehézségeit vállaim meg nem birják.

De bizva Isten segedelmében, — ki utamat ide vezérelte, — s ki előtt az erőtlen is erős lehet, eljöttem hirdetni a Krisztus evangeliumát.

Mert, nekem is lett mondva, a régi kor profétájához adott ez utasitás: „Embernek fia, eredj, menj el az Izrael házához, és szólj neki az én számmal, mert nem valami mély beszédü és nehéz nyelvü néphez küldetel, hanem az Izrael házához." (Ezék. 3: 45.) E szózatot hallván, engedtem a küldetésnek. És mikor:

„Eljöttem hozzátok .... Nem végeztem volt magamban egyebet, valamit tudni ti közöttetek, hanem a Jézus Krisztust, azt pedig a ki megfeszittetett." Vagyis: Krisztus szellemének engedni, s a benne való hitet terjeszteni.

Az alapige szavai, e pillanatban, titeket és engemet érdekelnek, mivel közöttünk ez alkalommal lelki atyafiság és szövetség veszi kezdetét.

Kivánjátok-e, hogy a hit és erkölcs tudományban épülést nyerjetek? én igérem, hogy jó lelkiismerettel eljárok, az idvesség munkájának terjesztésében. De tán, egymástól tudakozván, kérditek: „én vagyok-é kit vártok s kiben megnyugodni kivántok, s mi legyen küldetésem czélja és iránya?!" Én pedig ezekre felelve, igérem, hogy „nem az Isten bizonyságtételét hirdetni jöttem, hanem a Jézus Krisztust, azt pedig, a ki megfeszittetett."

Isten szentelje meg együttlétünk első óráját, kegyelmével és segedelmével kisérje szent országa érdekében meginditandó munkásságunkat. Figyelmezzetek.

I.

Bárminő irányt vegyenek a világi események, az emberek gondolkozása és vélekedése,... az én küldetésem czélja és iránya: „prédikálni a Jézus Krisztust, az igazság és erkölcs országát s ezt lehetőleg ugy kell munkálnom, hogy értelmetek világosodjék; akaratotok szentelődjék; a törvényeket, értsétek és tiszteljétek; a hitetlenség homályából felserkenjetek; az evangeliumi tudományban épüljetek. Boldog leszek, ha munkámban igy eljárva ti bennem meg nem botránkoztok.

Azért tehát kérve intlek: „Keressétek először az Istennek országát és annak igazságát s azután minden egyebek megadatnak tinektek.“ (Mát. VI.)

Én vigyázok lelkeitekre, de félre ne értsetek: a mikor valakire vigyázunk, azt veszedelem, vagy nyavalyától kell megvédenünk; vannak a léleknek is veszedelmei, nyavalyái. Ámde nagyon bajos, szellemileg egy gyülekezetet ugy gyógykezelni, hogy ugyanazon egyidőben: „tejnek italát“ nyujtsunk a gyengéknek s „kemény eledelt“ adjunk: „az erőseknek.“ Ugy alkalmazni tanitó beszédeinket és tetteinket, hogy el tudjuk választani a vallásban a lényegest a lényegtelentől; a magburkot a benne levő csirától, a mulandót az örökkévalótól. Lehetőleg ugy haladni a korszellemmel, hogy a fődologra nézve az ősök szelleméhez hütlenek ne legyünk.

És én nem akarok köztetek egész pályámon mást tudni, hanem: „a Jézus Krisztust, azt pedig: a ki megfeszittetett“, sem szolgálni, — kizárólag a régi, — vagy az uj szellemnek; sem gazdagoknak, sem szegényeknek; sem egyik sem más párttöredéknek; sem felsőknek, sem a népnek; hanem szolgálni az Urnak, — az által, hogy az apostollal: „hirdetem az Istenhez való megtérést és a Jézus Krisztusban való hitet.“

Feltárom tehát, az evangeliom mezejét, hogy lássátok, halljátok és értsétek, a vallás vigasztalásait; Isten igéreteit idvességtek felől. Sz. Pállal szólva: „Kivánom veletek közleni nemcsak az Istennek evangeliumát, hanem az én lelkemet is, mivel hogy szerelmeseim vagytok“ I. Thes. 2: 8. De ha szavaimban — az igazság hangja — valami módon — sokakra, tán sértőleg hatna s ha néha ellenkezésbe jőnék is a világ érzelmei s gondolataival: jusson eszetekbe, hogy megszünvén az okok, melyek a papi állást kellemessé tehetnék, s hogy én — ha lelkiisme-

retemmel békében élek, kész vagyok hordozni pályám terheit, a ti javatokért; „és semmivel sem gondolok, az én életem nekem nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat és a szolgálatot, melyet vettem az ur Jézus Krisztustól, hogy bizonyságot tegyek Isten kegyelmének evangeliumáról“, s távol legyen tőlem, hogy én emberek előtti kedvesség, vagy félelemből, lelketek sorsáról megfelejtkezném; azt a tudatlanság, vagy bünök homályába s kétségek árjába merülni engedném.

Egész odaadással kivánok eleget tenni elhivatásomnak, érezvén annak méltóságát, áldását és jutalmát boldogságtok érdekében.

II.

Megemlékezve és állandóan szem előtt tartva a Jézus Krisztusnak, a ki megfeszittetett, de a ki feltámadott, ezen szavai örök igazságát: „Nem azok, a kik kiáltják Uram, Uram! hanem azok kedvesek Isten előtt, a kik cselekszik az ő szent akaratját“, küldetésem legfőbb iránya és czélja leend: hogy életem tanitásommal megegyezzék. „Abban gyakorlom magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkiismeretem legyen, mind az Isten, mind az emberek előtt mindenkor.“

Isten előtt és segedelmével a gyenge is erős lehet. Igaz és hü szolgálatot óhajtok tenni az Urnak. Azokat hirdetem nektek: „melyek hasznotokra valók, tanitani titeket közönségesen és házanként.“ Csel: 20: 20. A mit jobb kezem mivel, a bal nem fogja lerontani. Arra is gondom leszen, hogy: „Jézus evangeliumának igaz világossága és az idvesség magvából, egy is kősziklára, vagy utfélre ne essék“ és „hogy minden lélek a felsőbb hatalmasságnak engedelmes legyen.“ Mert szent Pállal szólva: „Keveset gondolok vele, ha emberektől vagy angyaloktól itéltetem is, sőt: magam sem kárhoztatom, mert tiszta az én lelkiismeretem, mind Isten, mind emberek előtt mindenkor.“

Rajtatok áll, hogy ezeket örömmel s odaadással tegyem. A papi hivatal sokoldalu munkásságot igényel. Uj pályatéren ismeretlen viszonyok, különféle szokásokkal ellenkező eljárás, — habár törvényes is gyakran botránkozás köve a hallgatók előtt; s épen azért vettem hivatalom zsinórmértékéül, a „Jézus Krisztust, azt pedig: a ki megfeszittetett.“ Különösen és átalában is az ő evangeliumát.

Én, tehát, e szerint tanitlak, intelek, jobbitlak és vigasztallak benneteket és ti „boldogok lesztek, ha hallgatjátok Istennek beszédét és meg is tartjátok.“

Látjátok. én sok éven át megszokott helyemet otthonomat, viszonyaimat elhagyám érettetek; hol tisztelve volt személyem és hivatalom; elhagyám... engedvén az Ur szavának „hogy őrállója legyek az Izrael e házának“ Ezék. 3. hogy ezentul többeknek nyujtsak vigasztalást.

Bizodalommal vagyok felőletek, hogy nem fogtok bennem megbotránkozni, mert ama békességes évek, melyekben két utóbbi elődöm, — mint tudva van, — félszázadot meghaladt időn át, békességben szolgált; s e gyülekezet buzgóságáról, csendességéről, tanuskodnak mindazok, kik jobban ismerik mint én, és azt mondják: „nincsen az Izrael e házának küszöbén, üldöztetett próféta lábairól leveretett por“...

Hinni akarom hát, hogy olyanok közt hirdetem a Krisztust és az ő evangeliumát, kik „meghallgatják és meg is tartják azt.“ S ti boldogok lesztek, ha „ugy itéltek felőlem mint Krisztus szolgája felől, s Isten titkainak sáfára felől.“ 1. Kor. 4: 1.

Milyen leend, minden rendü hivek! munkám s igyekezetem sikere, az, nagyrészben, a ti közremüködéstektől függ.

Én kötelességemet a törvény és fennálló szabályok szerént törekedem végezni; — lehet ugyan, hogy az itteni szokásokkal megegyezni nem fognak mindenkor. Itéljetek azért kimélettel felőlem. Fogadjátok egyenként és összesen, ama jó kivánatomat: Adjon Isten tinéktek lelki testi békességet!

Ezen egyháznak t. elöljárósága, kebli tanácsa! Ama szövetségben, mely titeket — ma — hozzám s engemet hozzátok csatol egy akarattal, egy értelemmel munkáljuk a gyülekezet javát, előmenetelét, hogy „mindenek ékesen és jó renddel legyenek közöttünk.“ Én részemről kimondom ez ünnepélyes pillanatban, hogy a mit ennek érdekében tenni állásom kivánja, — ha részetekről némi ellentmondást tapasztalnék is, — a dicső Kossuthnak e szavaival: „Veletek és általatok, ha akartok; nélkülötök, söt ellenetek, ha kell“ — felelve — folytatom kötelességemet.

Ajándékozzatok meg azért bizalommal, jóindulattal egy czélra törekvés szándékával; én pedig buzgón kérem Isten kegyelmét, hogy áldja meg minden munkáinkat óhajtott sikerrel: hogy mások is látván jó cselekedetünket, dicsőittessék szent neve; s általunk is terjedjen szent országa. Ti is imádkozzatok, hogy a „nagy Isten áldja meg bejövetelünket és kimenetelünket.“

Tiszt. énekvezér, kedves szolgatárs afia! Sok időn keresztül iskola-tanitó is valál; te is mai szövetségünk részese vagy. Azért hát fogadj bizalommal és szeretettel; részeltess a soknemü

s irányu kétes ügybajokban hasznos tanácsoddal. Ne feledjük, hogy szövetségünk s testvérségünk csak akkor lesz áldásos, ha szereteten alapszik. Egyesitett buzgalommal, — légy még sokáig fáradozó szolgatársam az Ur oltárán e nép lelki üdvéért. Áldjon Isten lelki-testi békességgel.

Más felekezetek lelki tanitói, előljárói! a vallásbeli jogegyenlőség szent elvéért s annak dicsőségéért, veletek is szövetségre lépni akaratom s elhatározásom. Kössön is össze a Jézus Krisztus szeretete és szelleme. Ha utunk más irányu is, de ez elszigetelt helyen, czélunk legyen egy a közmivelődés terén, egy akarat és értelemmel; hassunk, alkossunk nemünk és nyelvünk szent ügyében. Fogadjatok szeretettel a szövetségre. Isten koronázza együttes munkánkat.

E község minden lakója s ennek érdemes előljárósága! legyen áldás, békesség, teveled; hogy előljáró és alattvaló, nagy és kicsiny, legyenek boldogok.

Végezetre: hozzád emelem fel szivemet és lelkemet oh örökkévaló, mindenek gondviselője szent Atyám! Adj erőt nekem pályámon, hogy lankadás nélkül hirdessem Jézus evangeliumát, a béke szép szózatát. Amen!

LXIV.

A gyülekezet kettős öröme.

— Papi beiktató és orgona felavató beszéd. —

Irta: **Németh István** alsó-siménfalvi lelkész.

Nem rég volt. A napokban lesz négy hónapja. Akkor kezdett megnyilni a külső természet anyai kebele. A „hegyek és halmok dicséretet énekeltek, a mezők fái kézzel tapsolának“ Esa. 55: 12. akkor uj élet, uj öröm támadott volt keblünkben. Mosolygó ajkon zengettük a koronás dalnok énekét: „Uram, ha lelkedet kibocsátod, mindenek megujulnak, megujitod a föld szinét.“ Zsolt. 104: 30. Csak e szent falak vetettek komor tekintetet Isten egyik felkent szolgájának egyszerü lakára. És tekintetünket mi is oda forditván, ott haldokló szelid arczot s azon az élet és halál angyalának élet-halálküzdelmét láttuk. Zokogó

hitves és szerető testvér, öreg szolgatárs és tisztelő barátok busongó sóhajtásai alkották a kiséretet. Aztán megszólaltak a harangok is, hogy az arra járó hivek helyett sirva beszéljék el: „a ki az ő keresett magvát vivén, sirva megyen vala.“ Zsolt. 162: 5. Sirtunk... Felkent papot, boldog férjet, szerető testvért, jó barátot temettünk: mert bucsut vett a hajlék urától, a feleség férjétől, az öreg szolga társától, a testvér a testvértől, a hivek a paptól és barátok a baráttól. Végre kivittük őt oda, hol most a hivek és feleség szerető kegyeletének emlékét látjátok.... s ott aztán ő vette bucsuját: „Bizony mondom, sirtok és jajgattok.... de keserüségtek örömre fordul.“ Ján. 16: 20. S imé! a mit akkor elhinni nem tudtunk, remélni nem mertünk: mindaz egy rövid s változatokban mégis gazdag idő alatt beteljesült!... Nézzétek csak: e néma falak most már nem oly szomoruak; e szentegyház hivei nem olyan busongók. Érzik és hiszik immár a zsoltáriró szent Dávid királylyal: „Forditottad az én siralmamat örömre; levetetted gyászruhámat s beöveztél engem örömmel!“ Zsolt 30: 12. Nézzétek csak: „a kik vetettek akkor könnyhullatással, nagy örömmel aratnak azok ma“ Zsolt. 126: 5. és megtérvén, énekszóval hozzák a kévéket, vigasztalódásuk lelki érzetét!

Ugy van! A jóságos Isten ez árván maradott.... i hitrokonainknak vigasztalót küldött N. N. papjelölt személyében, a kit én a főpásztori kirendelés alapján, illetékes megbizás folytán egyházkörünk nevében most már mint helybeli papot mutatok be.

De küldött a jó Isten, nemes áldozatkészségök utján, még egy más vigasztalót is. Küldötte azt az örömet, melyet árvaságuk idején készitett diszes és költséges orgonájuk láttára mi is érezünk és nyilvános használatra ünnepélyesen épen ma veszünk át. Legyetek azért üdvözölve kétszeres örömetek megható pillanatában...... i hitrokonaink. Légy üdvözölve ifju paptársam. A kegyelem és jóság Istene szentelje meg érzelmeinket; fogadja kedvesen áldozatunkat; áldja meg e kettős ünnepélyt, a melyet megnyitottnak nyilvánitva, kérem N. N. lelkész urat, olvassa fel az uj lelkész ur kinevezési okmányát.

(Felolvastatván, az uj lelkész a felhivásra elmondja itt beköszönő beszédét.)

Elindult a gyermek. Égő ajkán vitte a rokoni forró csókot. Álomszerü homály borult gyönge elméjére, a mint szülői házától és gondtalan gyermeki örömei tanyájától messzébb-messzébb távozott. Egyszer csak felnyitván könnyes szemeit: im tágas

csarnok áll előtte. Bevezetik oda. Vidám gyermeksereg zaja üdvözli. Föleszmél. Dobogó keblét nem várt öröm tölti el. Feledni kezdi a szülői házat.... a muzsák hajléka is örömek tanyája lett.... itt is szeretetre talált. De már innen ő tovább vágyott. Fényesebb világba, a tudomány gazdagabb tárházába kivánkozott. És ment. Látott fényes palotákat. Szemlélte a tágasabb mezőt. Szivta a tarka virágok bóditó illatát. S mit annyian tevének: gyüjtötte az édes mézet, sokat és tisztát. Nem bánta, hogy egykor sokat küzdött, sokat szenvedett. Feledte, hogy „bolygó lába száz tövisre hágott“...

Szive mégis nyugtalan volt. Szorgalma szinmézét, tudománya tapasztalatait hazavinni vágyott. És hazahozta. Megterhelten áll immár itt, a gyermekkori örömek szomszédos tanyáján; osztogatni kész összegyüjtött kincseit.

Itt van: látjuk, ismerjük már mi is. Nem gyermek, nem ifju többé. Eszmék, magasztos eszmék harczos férfia ő. Elmondotta czélját, ismerjük szándékát. A mint mondá is: örömmel jött, édes reményekkel s bizó lélekkel üdvözölt. „Fogadjuk hát az Urban minden örömmel.“

Légy üdvözölve tehát egyházkörünk nevében ifju pap, ifju lelkésztársam. Aratásod nehéz munkája kezdetén, az önálló munkálkodás első pillanatában: őszintén érző szivem teljes melegségével üdvözöllek. Egyuttal pedig köszönetet is mondok azért a lelki élvezetért, a melyet pályád kezdetén nekünk, hallgatóidnak nyujtottál.

Bocsáss meg azonban, ha ünnepélyesen nyilvánitott örömedet szándékosan megzavarom. Mert, látja Isten lelkemet, ifjui erőd, férfias kitartásod állandóságában nem kételkedem: s mégis elszorul szivem, ha arra gondolok, hogy bizonytalan a remény, melynek valósulását annyi küzdés és fáradozás után teljesülni képzeled. Sőt, ha elgondolom azokat a megpróbáltatásokat, a melyeknek te is bizonyára ki leszel téve, anyagiak között keresvén a szellemet; ha számbaveszem a nehéz gondot, a mely megélhetésünk miatt minden erőnket, kitartásunkat igénybe veszi; ha szemelőtt tartom unitárius egyházunk anyagi és szellemi haladásának minden tekintetben biztositandó feladatát; ha figyelembe veszem társadalmi és állami másnemü kötelezettségeinket, amelyek teljesitése közben igen sokszor a hiveink között megindulandott ellenséges áramlatok is hozzánk csapódnak; s ha nem feledem végül azt sem, hogy nekünk a kor anyagias törekvése daczára is a szellem harczosainak kell maradnunk: kénytelen

vagyok szorongó szivvel tenni fel a kérdést, „nem fog-e lankadni erőd a küzdelemben, nem fogod-e megbánni a lépést, melyet ma tettél: lesz-é akaratod is általában folytatni a harczot, a melyet megkezdettél s a melyet meg is vár tőled, az ifju paptól az egyház, a társadalom és a haza? . . .“

Olyan kérdések ezek, a melyeket tapasztalásomból kiindulván, fel kellett tennem, már csak azért is, mert székfoglaló beszédedben ezekre feleletet is hallottam. — És, elismerem, helyesen feleltél, — Csakhogy ilyenformán, édes barátom, sokan és sokszor feleltek már, s a gyakorlatban mégis ellenkezőleg tettek. A sok közül egyik (vagy talán több is) igy szólott a bölcs prédikátorral: „Ne mondjad azt, mi az oka, hogy a régi idők jobbak voltak, mert ezt mondani nem bölcseség“ . . . Préd. 7: 10. és a gyakorlatban mégis a jelenre panaszol; sorsával meg nem elégedve, a multat óhajtja. — A másikat korunk anyagias iránya és az eszményiek iránti közönye hangolta le: s mégis az anyagias törekvés folyamába merült be, a mivel csak az bizonyult: „uszunk mi is az árral, s nem gondolunk szentséges hivatásunk fönséges voltával.“

Jaj nekünk, ifju barátom, ha mi is csak ajkunkon hordozzuk Idvezitőnk szavait: „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével, mely az ő szájából származik.“ Mát. 4: 4. — Jaj nekünk, ha eszményi épületünk formáit csak a testi kényelemből alkotjuk. — Jaj nekünk, ha tekintélyünket, tiszteletünket igy követelvén: lelkünkben halljuk a prófétát: „e nemzetség csak szájjal közelit én hozzám, szive és lelke pedig tőlem távol van.“ Ézsa. 29: 13. Mát. 15: 8. És jaj nekünk, jaj lesz neked is ifju paptársam, ha „nem előszeretettel, ha nem lelki vágygyal léptél e pályára!“ Munkára Istenáldást, fáradozásra kellő sikert csak ügyszeretettel remélhetünk.

Szeresd tehát pályádat. Ez a siker forrása. Ennek biztositója a szelidség és alázatosság. Ebben van az erő, melyre nagyon is szükség leszen. E végből nem szabad feledned az apostolt: „mi nem magunkat prédikáljuk, hanem a Jézus Krisztust, a mi Urunkat“ ! . . . 2. Kor. 4: 5. és „a mi eledelünk az, hogy annak akaratját tegyük, a ki minket elbocsátott és elvégezzük az ő dolgát. . .“ Ján. 4: 3. a mi nem más, mint a szellem hatalmának és fölényének hirdetése.

Ez az előszeretet óvja és tartja meg a hiveid részéről nyilvánuló tiszteletet és ragaszkodást számodra, hogy „senki a te ifjuságodat meg ne utálja s a hiveknek példa lész a beszédben,

nyájaskodásban, lélekben, hitben és igazságban.“ I. Tim. 4: 12. Ez az előszeretet ösztönöz arra, hogy „gondot viselj magadról és a tudományról, s megmaradj ezekben, miáltal azt miveled, hogy mind magadat megtartod, mind pedig azokat, a kik téged hallgatnak.“ I. Tim. 4: 6. Ez az előszeretet ruház fel béketüréssel, mely a méltatlan megtámadásokban is fenntartja erődet. Ez veszi el a szurósságot, mely az igazság beszédét rendesen jellemzi.

S mindezek mellett is légy készen: „e világon nyomoruságtok lészen“ a mint van nekünk is, volt a tanitványoknak is, és lesz neked is. Csakhogy a közügy jól felfogott érdeke, pályád szerelme megtanit: „igazán is hasogatni az igazság beszédeit“ II. Tim. 2: 15. ha erre szükség lesz.

Azonban, szeretem hinni, hogy igazságtalan megpróbáltatásnak kitenni a ti papotokat nem fogjátok . . . i hivek, ker. afiai. Bizom, hogy erre nem is lesz alkalmatok, ha „valóban megtartói lesztek az igének, és ha nem lesztek csak hallgatói, hogy magatokat megcsaljátok.“ Jak. 1: 22. És hogy ne is legyen, ne is lehessen: tanácslom, a netaláni személyes ellenségeskedés között se feledjétek a közügyet és annak őrét, a ti papotokat, kinek „ajkai őrzik a tudományt, mert a seregek urának követe ő“ Mal. 2: 7. s mint ilyen, ő és tanácsa előttetek mindig tiszteletre méltó.

Tegyük fel azonban, mégis jöhetnek köztetek is nézeteltérések, a melyeket magatok elintézni, megoldani nem tudtok. Mit cselekedtek akkor? Tanácsot kértek másoktól, a kiknek befolyása az egyházi ügyek körén kivül esik? Ez annyi lenne, mint az egyetértés összhangját megzavarva, ekklézsiátok virágzását megakasztani. Annyi volna, mint ez uj és diszes orgonát avatatlan kezekbe adván, abból mégis összhangzó dallamokat remélni és várni. Hiszen, ha ez orgona kezelésében énekvezéretek a szakértő: egyházatok összes anyagi és szellemi ügyeinek alig lehet más vezére, más intézője, mint papotok. Ha ez organát drága pénzen, mondhatni véres verejtékkel állittattátok fel; ha ezáltal unitárius istentiszteletünkben a müvészetnek és szépségnek némi helyet kivántatok, igen helyesen, juttatni: képzelitek-é, hogy ez papotok nélkül és más proletár egyén által megtanit, rávezet az eszményi, a lelki harmonia feltalálására? Avagy papotokon kivül másban keresve a támaszt: kivánhatjátok-é, hogy szivből és lélekből szóljon és vezessen? Jegyezzétek meg, ő a ti hivatott támaszotok, rajta kivül mások befolyása mellett magatokat itélnétek el.

Tekintsetek hát emez uj orgonára. A mint látjátok, hosszabb és rövidebb sipjai vannak, a melyek mélyebb és magasabb han-

gokat adnak. Egyszerre több billentyüt nyomva le, több egymásba olvadó, s mégis kellemes érzésre inditó hangok hallhatók, ha a billentyük arányos távolságát a rajta játszó figyelemben tartja. Ha ez egyszerre szóló hangokat megfigyelitek, könnyen észrevesztek azok között egy a többi közül kiemelkedő hangot. Ez a vezérhang, a többi a kiséret.

Legyen meg köztetek is egy vezérhang, a kölcsönös ragaszkodásban, a szeretetben. Tartsátok meg e hangot mindkét fél. S ha találkozik, a ki nem a kellő távolságban, söt fülsértő lármás versengésen kisérné a vezért: legyen annyi lelki erőtök, hogy az összhang kedvéért a papnak, a közügynek engedni tudjatok; mert ez a nyitja az egyházi hármoniának.

„Adja béketürésnek Istene, hogy egyenlő jóakarattal legyetek egymáshoz.“ Róm. 15: 5. „A kegyelem és békesség bővölködjék rajtatok Istennek és a mi Urunknak, a Jézus Krisztusnak ismerete által.“ 2. Pét. 1: 2.

E végből kivánom Isten segedelmét reád ifju lelkész barátom. Szent és magasztos pályádon adjon Ő erőt és kitartást. Hivatalod szeretetét, mint üditő forrást, tartsa meg számodra mindig kristálytisztaságban. Egyházad és ekklézsiád jólétének folyvást hü munkálása töltse el kebledet zavartalan örömmel. A gondozásodra bizott nyáj legeltetésének terhes, de gyönyörüséges igája teremjen hiveidben irányodba tisztelő elismerést, igaz ragaszkodást.

Nektek pedig . . . . . i unitárius hivek, tartsa meg Isten a mai nap kettős örömét hosszasan. Ifju papotok által gyógyitsa be a veszteségben kapott sebeket. Az uj orgonára hozott áldozatokat pótolja ki bő áldással. Családotokban ifjak és öregek, gazdagok és szegények, árvák és özvegyek között lakozzék az összhangzó öröm. Adja Isten, hogy ifju papotok iránt viseltessetek fiui ragaszkodással és tartozásaitok pontos és lelkiismeretes lerovásával.

Téged pedig uj orgona, a vallásos buzgóság hangosan szóló jelképe: áldjon meg, szenteljen meg kisérő hallgatóid szent érzése, kegyeletes megbecsülése. A mily különbözők hangjaid s mégis egyre, a szivben, lélekben és mindenütt jelenvaló Istenre emlékeztetsz: az időnek ily különböző viharai is kiméljenek meg. Légy tartós. Méltóságos accordjaid méla hangja legyen a hivek érzelmeinek hü tolmácsa. Hirdesd nemzedékről-nemzedékre a békés egyetértést azok között, „a kik ma mint szolgatársak, mint pap és hallgatók“ szent szövetséget kötöttek Istenünk dicsőségére,

hazánk, egyházunk és a müvészet, a szellemi tökéletesedés előhaladására.

Végezetre pedig sokfelől idesereglett keresztény atyámfiai: gyuljon fel a mi keblünkben is a szomszédos baráti szeretet szent tüze. Elismeréssel adózván az ifju papnak és hiveinek: a nemesre buzditó lelkesültség kisérjen békével tüzhelyeitekhez s lakozzék köztetek.

És te égi Atyám, ki nekünk e napon kettős örömből adtál részt, midőn az árváknak uj lelki atyját és e hajléknak uj orgonáját meghallani szerencsénk vala: add rájok és reánk is áldásodat; áldj meg, hiszen mi is fiaid és leányaid vagyunk, hogy aztán mi is örömben dicsőithessünk Tégedet mindörökké. Amen!

LXV.

Dicsérjétek az Urat!

— Orgonaszentelési beszéd. —

Irta: **Kádár Lajos** gyepesi lelkész.

Alapige: Zsolt. 150 r. 1., 2., 3., 4., 5.

Az emberben mindég volt egy érzés, mely e föld határain felül emelkedett s egy magasabb lényt képzelt magának, kihez szerette sorsát kötni s annak segedelmét kinyerni. — Igy történt, hogy a milyen képet alkotott magának e lényről, a szerint fejlődött ki érzése is, de a mely tulajdonképpen bármely alakban nyilvánult is, egyben összpontosult, az Istenimádás érzésében. — Mert hogy ez az érzés ki volt fejlődve, az bizonyos a különféle népek vallásából. — Ez érzéstől vezéreltetve borult le a bálványimádó bálvány-istene előtt. — Igy imádkozott és imádkozik a keresztény is az ő szerető Atyjához, Istenéhez. És a milyen különféleképen fejlődött ki az Isten imádásának ez érzete, olyan volt annak kifejezése, alakja is. — Különféle népek és vallásu emberek más-más formát adnak ez érzés kifejezésének s innen származott a különféle vallások Istentiszteletének külömbsége is. — Egyik sok czeremoniával végezi imádkozását, a másik ellenben a legegyszerübb módon emeli fel háláját Istenéhez. S bár tudjuk, hogy az Isten nem kiván fényes

dolgokat, hisz a kik őtet imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban tegyék azt, mégis a lélek fennebb emelésére, a kedély meghatottságára, imádkozásunk mikéntjének külsejére is gondot szeretünk forditani s e czélra külső eszközöket is használunk. Igy tehát a külkifejezésre is figyelmet forditunk. Egy szép ima megszentel bennünket, egy bölcs beszéd nemes dolgokra buzdit, egy szép ének az orgona akkordjaival mesterileg kezelve Isten zsámolyához vezet, hol kifejezve hálánkat, várhatjuk a segedelmet. Már az ó-korban egész nagy szerepet játszott az ének és különféle hangszer használata. Mózes próféta meghagyta a papoknak, hogy kürtökkel hivják egybe a gyülekezeteket az ünnep és vigasság napjaira, az Istentisztelet megtartására, midőn igy szól hozzájuk: „Annak felette a ti vigasságtoknak napján és a ti ünnepnapjaitokban, és a ti hónapitoknak kezdetében kürtöljetek azokkal a kürtökkel, a ti tüzzel egészen megemésztetendő áldozatitokra és a ti hálaadó áldozatitokra: és lesznek néktek emlékezetre a ti Istentek előtt."

Salamon király, mikor az ékes templomot elvégezte, nem feledkezett meg a sok ékesség között a vigasságtevő hangszerekről sem, melyek az Istentisztelet emelésére szolgáltak. Hogy az orgona is már régen helyet foglalt mostani alkalmazásában, bizonyitja a felvettem alapige, a hol igy buzditja a zsoltáriró a népet „Dicsérjétek az erős Istent az ő szentséges lakhelyében, dicsérjétek őtet trombitáknak zengésével, lanttal, hegedüvel, dicsérjétek őtet dobokkal és sipokkal; dicsérjétek őtet huroknak zengésével és orgonákkal." E pontnál eljuték oda, hogy feltegyem azt a kérdést, mi szerepe volt a multban és van a jelenben az Istentiszteletek tartásánál az orgonának, mint a templomok egyedüli hangszerének? Mely kérdésre mig röviden felelek, figyelmezzetek.

I.

Mi szerepe volt a multban az orgonának?

Az ős nép mikor imádkozott — jól tudjuk a történelemből — nagy pompát, fényt igyekezett kifejteni s az áldozat benyujtásakor a divatozó hangszerekkel igyekezett szebbé, ékesebbé tenni azt, hogy ezáltal isteneinek figyelmét inkább magához forditsa, nagyobb kedvet találjon előttök s jobban megsegittessék harczaiban.

Nagyon egyszerü volt kezdetben a hangszer, következéskép a zene is, de ez kielégitette vágyait mindaddig, mig kezdett mi-

velődni értelemben és haladni testi ügyességben. A nép mivelődésének haladásával fejlődtek a hangszerek, tökéletesebb, ügyesebb lett azok kezelése is. Igy történt, hogy a mig a miveletlen nép megelégedett a hangszer legegyszerübb nemével, a mi csak létezik; addig a miveltebb már lelket és szivet elragadó zenekisérettel imádkozik és teszi fényesebbé ünnepeit. Igy fejlődött ki a tökéletesedés utján az orgona is, mint olyan hangszer, melyet eleitől fogva, egyházi ünnepek tartásakor és Istentiszteletek alkalmával használtak és mai napig is használnak. Ezt mutatja, erről teszen tanubizonyságot igen sok helyen az ó-szövetség könyve. S hogy a zsidó korban igen sokat adtak a lármás hangszerekre, bizonyitja a Dávid király eljárása, ki midőn az Isten ládáját Juda városából Bahalából vinné a szent város felé, ünnepélyes menettel tevé azt és összegyüjtve Izrael népét, „örvendeztek vala az Ur előtt, jegenyefából való minden vigasság tevő szerszámokkal, hegedükkel, lantokkal, dobokkal, sipokkal és czimbalmokkal, nagy ökléssel és trombitaszóval.“ S mikor behelyezték a szent sátorba, rendele olyan lévitákat oda, kik beszéddel dicsérjék az Izrael Urát, Istenét, s ismét olyanokat, kik náblumokkal és hegedükkel, czimbalmokkal, s majd olyanokat, kik szüntelen kürtölnek vala az Isten szövetségének ládája előtt, — sőt 24 rendeket állit az istenitisztelet e részének teljesitésére, kiknek e hangszerek kezelése a főtisztük. Mindezeket feltalálhatjuk az ó-szövetség azon könyveiben, melyekben a templom épitése, berendezése stb. van előadva. Hogy hatása nagy volt e hangszerszámoknak, az eltagadhatatlan. Nem azért, mintha e nélkül nem hallgatná meg az Isten a hozzáfolyamodókat, mert hiszen ő előtte a tiszta sziv imája egyszerüségében is mindig kedves, hanem azért, mert jól tudjuk, hogy az emberek természetök szerint különféle indulatokat hordanak keblükben és ezekre volt és van hatással a zene szép hangja. Meginditja a szivet, felemeli a lelket s mintegy előkésziti az ember egész lényét az imádkozásra. A legdurvább szenvedélyt is meglágyitja, a legvadabb embert is Istenhez forditja s mintegy inti, ember vigyázz! és imádkozzál! Ezért igyekeztek már kezdetben, hangszert alkalmazni, a mi nem is téveszté el hatását, megtermé a jó következményeit, szolgálván az emberiség érzelem világának nemesitésére, értelmének kifejtésére, a vad indulatok megszeliditésére. A multban ennyi szerepe volt. Kétségtelen, hogy a jelenben is meg van szükségessége és jó hatása, lássunk erről beszédem

II.

részében.

Korunk jelszava „haladás mindenben."

S valóban óriási lépéssel halad a tudomány, müvészet. A szépizléshez alkalmazkodik minden emberi találmány. S mint a müvészetnek egyik ága, a zene sem téveszté el irányát. Amaz ósdi hangszerek, melyek már-már leélték magukat, uj alkotókra találtak nagy mesterek kezeiben, kik egy megujult világban szerepelve a zenei irodalomban nagy alkotásokat hoztak létre. — Egy Bethoven, egy Mozart, Liszt — ki tudná előszámlálni e téren müködő jeleseket — mind a zenének valának hü bajnokai, munkatársai, kik a müvészetre nézve uj eget és uj földet teremtettek az emberiség kebelvilága előtt.

Az egyházi zene sem maradt érintetlenül ez áramlat hatásától; lépést tartott mindég a haladással, és a hol ujhodnia kellett, az is levetette avult köntösét és ujjal cserélte fel. — Az egyházi zene is tökéletesedett; az orgona is mindig a müizléshez alkalmazkodott. Kell alkalmazkodnia ezután is és igy nem fogja eltéveszteni hatását az istenitisztelet tartásánál soha. Midőn megszólal a templomban az orgona hangja, a hivő lélek elragadtatva siet belépni az Urnak házába és a mikor zengésével összhangzik az Istent dicsérő ének, a lélek fölmagasztosul, mintegy e testi világ fölött, és az Isten jelenlétét érzi.

Hol van a kebel, mely meg nem indul annak hangjai által? hol az ember, ki nem ismerné el annak magasztos hatását s ki ekképen merne nyilatkozni, hogy az fölösleges az Urnak házában? Igaz, sok rideg kebellel találkozunk az élet piaczán, mely mindentől irtózik, miből hasznot nem lát, de egygyel se olyannal, a mely legalább önmagában, habár titkon is, ne érezné annak fölemelő hatását s kemény keblének szivhurjai meg ne érintetnének általa. — Oh igen! az orgona szerepe nem járt le istenitiszteletünk tartásában, sőt reményünk lehet, hogy az ezutánra is fenn fog maradni; tökéletesittetni fog és a mily mértékben halad a mivelt világ, oly mértékben lesz mindig mesteri kéz, mely nem szünik meg munkálni e téren is.

Igen! az elkezdett munkának mindig lesznek bajnokai, kik életöket és tehetségeiket szentelik erre.

Egy mü, egy mesteri mü áll itt jelenleg is afiai! az Ur e szent házának ékességéül ez uj orgonában, mely a mai kor viszonyainak megfelelöen van hivatva zengeni az Ur dicsöségét, nagyságát és mindenek felett való jóvoltát. — És te állj orgona századokon

át. — Szép hangjaid messze elhassanak, érints minden szivet, hadd olvadjon fel a kebel jege; gyüjtsd az Ur házába a hivó lelkeket, téritsd a hitleneket s tanits meg mindeneket énekléssel dicsérni az Urat! Legyen egybehangzó az Istent magasztaló ama hymnus, melyet a te akkordjaiddal kisérve énekel a gyülekezet. — Légy a szépmüvészetnek hirdetője sok időn keresztül: szolgálj a hivő lelkeknek fölemelésére, világosodására; légy eszköze a tökéletesedésnek, a vallásosságnak és igazi buzgóságnak. Amen.

LXVI.

Az Istent keresők nemzetsége.

— Harangszentelési egyházi beszéd.* —

Irta: **Kiss Sándor** laborfalvi lelkész és háromszékköri jegyző.

Alapige: „Ilyen az Istent keresők nemzetsége.“ Zsolt.: XXIV: 6.

Magasztos érzés hatja át keblünket a mai ünnepélyen k. hallgatóim!

Fenn, a torony magaslatán uj harang hivott Isten tiszteléséré, melynek az eddigivel — mely mellé öntetett — összhangzó kellemes hangjába bevegyül az a jókedvü keresztény hitbuzgóság, mely a külömben szegénységben szenvedő, de minden szépre, jóra és nemes tettre lelkesülni tudó ekklézsiának tagjai adakozásában ébredt uj életre.

Azért hatja át keblünket magasztos érzés, mert tudjuk, látjuk, hogy jó dolgot végeztünk Isten nevének dicsőitésére, kit hittel imádunk és magasztalunk s a kinek jóvoltából fennáll és virágzik sok megpróbáltatást és veszteséget szenvedett kicsiny ekklézsiánk. Azért magasztos az örömünk, mert a vidéken távolban lakó hitfeleink s itt helyben lakó rom. kath. és ev. reform. keresztény testvéreink is adományaikkal uj harangunk létrehozásánál segitségünkre jöttek, hogy közös erővel állitsunk a közös

* Mondva Laborfalván 1896. okt. 25-én.

Atya dicsőitésére szolgáló istentiszteleti külső eszközt. Ezt látva, méltán vehetem ajkaimra:

„Ilyen az Istent keresők nemzetsége."

A jó alkalmat felhasználom s figyelmeteket igénybe veszem néhány gondolat közlése végett.

*

A ker. erkölcsi érzület annyira egybeforr emberi lényünkkel, hogy annak elválasztása akár az egyéntől, akár a politikától: a társadalom romlottságának főokait szüli. De legyen megengedve, hogy az emberiség szabadon kereshesse és tisztelhesse Istenét és megtalálja a természeti világban, melynek munkása; megtalálja a gondviselés utain, melyeken az örökalkotás mivei nyomról-nyomra tünnek fel. Az ember akkor bir leghelyesebb hit-erkölcsi érzékkel, ha maga saját erején szerzi meg és ismeri fel a bizonyitékokat az erényre és igazságra. Befolyásolás, vagy mondjuk igazi nevén: közbenjárás soha se lehet oly biztos eszköze az erkölcsi nevelésnek, mint szabad gondolkozással a helyes vezetés.

Azt mondották, hogy az a nemzeti reform-intézmény hazánkban, mely Magyarország ezer éves fennállásának törvényszerü szervezését az államositási törvényczikkel most, a millennáris évvel bétetőzte, szétrombolja a hit-erkölcsi érzületet s a keresztény hitbuzgóság hanyatlását idézve elé, hitetlenségre s ez által erkölcsi romlottságra mutat utat.

Kellemes hangu harang, ott az Istent tisztelők templomának tornyán! midőn áhitatosságra hivod a népet, melynek egyszerü földmives tagjai tiz-husz koronánkint hozták áldozatjokat, hogy zengésed kiegészitő része legyen a külömben hiányosnak tetsző ünnepélyességnek az egyházi életben! . . . hirdesd, zengjed, hogy meghagyta az Ur Izraelben azt a népét, melynek térde nem hajlott meg annak az előitéletes fogalomnak, hogy idegen erővel, a külsőségek hatásával — mint korbácscsal lehet buzgóságra terelni az emberi szivet! — — — S mi megértjük zengésedből, mint áldozó őseink megértették és bizonyitották, hallgatva annak a harangnak zengéséből a multban, mely mellé helyezve vagy, hogy „Isten lélekben és igazságban imádandó." Zengj és hangod legyen visszhang az ősi hitbuzgóság és küzdelem hangjára, mely ker. felekezetünknek lételt és életet adott, ezt zengve: „Az igaz imádók imádják az Atyát" teljes buzgósággal.

*

Ker. hiveim! Ha gondolataim a jelen ünnepélyességnél a multba tévedtek, ne tudjátok fel nekem!!... Ott fenn a toronyban két harang, egy régi és egy uj hirdeti nekünk és jelzi az áhitatosság óráját s az emlékek a multból és jelenből éppen oly összhangzók, mint a torony két harangja. Annak is, ennek is küzdő erény: áldozatkészség adott lételt. A jelen küzdelmeiből származó erényt ismerjük. Legyen szabad már a multba pillantani. A mult idők hantjain támadt emlékezet, mennyi fájdalommal s mennyi dicsőséggel gazdagulva lett öröksége a nemzetnek és hitfelekezetünknek. De mellőzöm azokat az emlékeket a haza és keresztény egyház egén, melyeknek eseményei hazánkat önállásától megfosztották, s a milyenek az egyházi életben támadt viszszaélések miatt a keresztény szövetséget két nagy ágra, a nyugoti és keleti egyházra, szétosztva, a reformáczió vérontásait és iszonyu próbáit idézte elé. Szorosan ezen ekklézsia történeti multjához ragaszkodom.

— Tudjátok, hiveim, hogy Laborfalva az 1725-ik év előtt, mint község se létezett. Keletkezése a mult vallásos eseményeinek emlékéhez füződik. 170 évvel ezelőtt a Szentivánban fennálló unitáriusok templomát és egyházi javait néhány főur katonai karhatalommal, karácson szenvedője estvéjén az akkori törvény ereje mellett elfoglalta, kényszeritve a hiveket, hogy a róm. kath. hitre átálljanak. Az eredmény az lett, hogy elhagyva laktelköket a Laborvölgy mellé települt 40 család s alkottak községet és uj ekklézsiát; de csak 22 év mulva (1749-ben) nyernek papot. Mig Szentiván lakói urbéresek, a laborfalviak mind szabad székelyek. Szenvednek és hisznek. Erős hitök nyilvánulása az az adomány és épitkezés, melyből a községi és ekklézsiai közvagyon, maga a templom a hitbuzgóság jelvénye gyanánt 1815-ben tornyával és harangjaival s 1862-ben az orgonával és szerelvényekkel bontakozik ki. „Ilyen az Istent keresők nemzetsége“, kik számunkra csaknem semmiből teremtettek községet és ekklézsiát.

Torony harangjai! hirdessétek: él az ősök méltó ivadéka. Él bennünk az ősi hit és zengjük: „Erős várunk nekünk az Isten“; hogy a ker. s z e r e t e t köztünk ma is munkás, és hogy a jövő békéjében, boldogságában helyezett keresztényi r e m é n y vezérel ma is és bátorit minden erényre. Ti, „az Istent keresők nemzetsége“! Legyetek megáldva és megszentelve Istentől, ma és mindörökké. Amen.

LXVII.

Harangszenteléskor.

— Orátió.* —

Irta: Székely Zsigmond kálnoki lelkész.

„Nem csinálhatsz te házat az én nevemnek, mert hadakozó ember vagy és sok vért is ontottál.“ Saját nyilatkozata szerint Dávidnak, Izrael királyának eme szavakkal tiltja meg az Ur a templom épitését.

Nagyszerü szándékát tehát végre nem hajthatja, hőn óhajtott vágyának teljesülését éltében nem remélheti. Nem is rényli. De, ha neki nem is lehet, mert nem szabad felépitnie, s ő maga meg nem is érheti, hogy annak szépségében és nagyszerüségében gyönyörködhessék, s benne szivszükségét enyhithesse: az Ur házának még is fel kell épülnie, Izrael népének közüdvére, Sion hegyének diszére, mindenek felett a nagy és hatalmas Isten dicsőségére. Ezért ő, ki őszinte áhitattal zengi a szent sátorban imádkozván: „Örvendek, mikor ezt mondják: menjünk fel az Ur házába“, (Zsolt. 122: 1.) máskor pedig igy: „Jobb egy nap a te házadban, mint ezer nap egyebütt“, — megnyitja kincstárát, s királyi bőkezüséggel adakozik, gyüjti az épitéshez szükséges anyagokat; mint a ki nem csak óhajtja az Ur házának létesülését, de tudja és érzi, hogy neki kell a tényekben is elöljárnia. Összehivja országának nagyjait, s előadja, hogy az általa tervezett templomépités Salamonra, az ő fiára és utódára bizatott, a „ki, — mondja ő, — igen gyermek és gyenge, ez pedig nagy dolog, mert nem ember háza lesz, hanem az Ur Istené“, — azok hathatós támogatását szivökre kötvén, önkéntes adakozásra hivja fel. Nehogy azonban a nyujtandó erkölcsi és anyagi segélytől visszariadjanak, s okadatolatlan félelem következtében szándéka hajótörést szenvedjen: felemliti a szent ügy érdekében eddig véghez vitt müködését. „Én“ — ugymond — teljes tehetségem szerint készitettem az én Istenem házának épitésére bőségesen aranyat az arany, ezüstöt az ezüst szerszámokra, rezet a rézre, vasat a vasra, fát a fára, sárdonika és különböző szinü és mindenféle drága köveket

* Mondva Laborfalván, 1896. okt. 25-én.

bőséggel. Még ezeknek felette, mivelhogy nagy kedvem van az én Istenemnek házához, kiváltképen való kincsem is van, aranyom, ezüstöm, melyet adok az én Istenem házának szükségére, azokfelette, melyeket ez előtt készitettem a szent háznak épületére." (I. Kor. 29: 2., 3.)

A koronás dalnok ajkáról veszem át e szavakat, ki elaggott öregségénél fogva szemrehányás nélkül vonulhatott volna félre a tettek mezejéről, de „Isten háza iránti nagy kedve" nem engedte ezt tennie. Szüknek, nem elég felségesnek és ékesnek találván a szent sátort a kebelében élő szent és felséges Isten dicsőitésére és tiszteletére, övé a templom-épités eszméje, s ha véghez nem vitte is, övé a kezdeményezés, a biztos alap, melyen felépült a hajdan oly hires jéruzsálemi templom, Izrael nemzetének főkincse.

Dávid, a dalnok király mondá az idézett szavakat, laborfalvi unitárius szentgyülekezet, k. atiai! S e helyen, hol csak a közelmultban imádkozván veletek Isten tisztelete eme szép és diszes hajlékának kijavitása, s uj toronynyal ellátása után a mindenható mennyei Atyától ennek megszentelését kérve, most egy teljesen a ti önkéntes adományaitok által létesitett uj harang felszentelési ünnepélyén, e pillanatban egyenesen ajkaitokról vélem hallani multra vonatkozó nyugodt önérzet s biztos jövővel kecsegtető lankadatlan buzgóság emez igéit: „Ennek felette, mivelhogy nagy kedvem van az én Istenemnek házához, kiváltképen való kincsem is van, melyet adok az én Istenem házának szükségére, azoknak felette, melyeket ezelőtt készitettem a szent háznak épitésére." Ugy tetszik nekem, hogy vidám arczaitokon tündököl ama belső öröm és szives készség képe, melylyel vallásos kebletek Isten háza szükségére legujabb áldozatát meghozta.

Ugy van. Ki Isten házát szereti, annak van kiváltképen való kincse, melyet örömmel ad, annak szükségére. Ez igazságot olvasom ki hallani vélt szavaitokból, főként pedig ezen szent ekklézsia némileg ismert történetéből. Jól tudom azonban, hogy nem mindenki helyesli e véleményemet. Mert látunk egyeseket, kiknek szivében a szeretet ily neménck legkisebb paránya sem található, kik csak oly érzelmek és gondolatok között képesek Isten házáról megemlékezni, mint Jézusról ama vagyon után vágyó testvér, ki eme szavakkal fordul hozzá: „Mester mondd meg az én atyámfiának, hogy oszsza meg velem az örökséget." S miután vágyaikra biztató választ nem nyernek, sőt kivánságukkal egészen ellenkező utasitást vesznek ezekben: „Meglássá-

tok, hogy eltávoztassátok magatoktól a telhetlenséget (Luk. 12: 15.) Isten házára gondolni sem szeretnek; s igyekeznek attól minél távolabb lenni, nehogy annak puszta látása is kellemetlen érzelmeket ébreszszen bennök. Aztán látjuk őket futni és fáradni, éjet napot egygyé téve törődni az anyagi javak szerzésében. Ámde felednek vallást, erényt, becsületet; a közös rend és törvények tiszteletét csak nappal, a nyilvános helyeken gyakorolják kénytelenségből; mihelyt pedig elközelit az éj homálya vagy a kedvező alkalom, midőn tanuk nélkül üzhetik önző cselekedeteiket, reájok nézve megszüntnek tekintik azokat. Igazságos és helyes előttük minden, a mi czéljaiknak megfelel; barátjok, a ki önérdekök szekerét tolja. Nem hisznek senkinek, mert önmagukról ismernek másokat s ez kételkedésre és gyanakodásra tanitja. Minden eljárásuk és tetteik a mellett bizonyitnak, hogy az ilyenek legkevésbbé sem szeretik Isten házát s nem ritkán megtörténik mégis, hogy a külső jólét és gazdagságban lépésről-lépésre, napról-napra gyarapodnak, növekednek, tekintélyre és hatalomra tesznek szert.

Másfelől látunk másokat, kik jóigyekezet és szorgalom tekintetében felülemelkednek másokon, takarékosságuk és mértékletességük példányszerü; s titkon avagy nyilván, házaik zárt falai közt, vagy Isten szabad ege alatt, a társadalomban, vagy Isten házában éreznek és tesznek nemesen. Őszinteség, szentség és kegyesség főjellemvonásuk. Hirnevük, becsületük tiszta és szeplőtelen, az irigység és roszakarat sem talál gáncsolni valót jellemükben. Nemcsak szorgalmasan gyakorolják a templomot s vesznek részt az istenitiszteletben; de fölmagasztosult érzetek között dicsőitik és imádják az Urat; s minden ily alkalmat lelkük nemesitésére, hitük és bizodalmuk erősitésére használnak. S még sem birnak a külső jólét és tekintély eszközeivel, az anyagiakban folytonosan hiányt szenvednek; mert idő és körülmények keresztül huzzák számitásaikat, meghiusitják reményeiket. Gyakran igazságtalansággal és szeretetlenséggel illetik az emberek, s a guny és megszólás mérges nyila sérti és üldözi őket.

A külső szin és méz, melyet a felületesség értékén tul becsül, gyakran nem egyéb, mint csalékony látszat. Ez az oka, hogy mig egyfelől a közvélemény szemében irigység tárgyát képezik néha oly dolgok is, melyek folytonos aggodalmat és lelki kint szereznek tulajdonosuknak, addig másrészről a valódi érték mint durva kőburkolat alatt rejlő egész vagyont érő drága fém tekintetre sem érdemesittetik. Szinről itélve mily könnyü volna a választás

a virágzásban levő konkoly és buza, tiltott uton szerzett tekintélyes birtok és szegénység között; de ki állana jót, hogy a tapasztalatlan nem tévedne ezekben?

Igy itélve meg a gazdagságot, különbséget téve a látszat és való között: kitünik állitásom igazsága, mely szerint, a ki Isten házát szereti, annak van kiváltképen való kincse, melyet örömmel ad annak szükségére. S most kérdem, kincs-e az, a mi zsarnoka tulajdonosának, s a helyett, hogy a csöndes béke és nyugalom, kényelem és jólét megszerzésére szolgálna, kint és gyötrelmet okoz? Kincs-e az, minek gyarapitására és nevelésére feláldozza lelki, testi nyugalmát, melynek rabjává lett ura? Lehet-é e között kiváltképen való kincset keresni, mely szent és nemes czélok elérésére volna fordítható? Egyesek véleménye szerint névleg lehet kincs, valóban soha.

De kincs és vagyon az, melynek alapja és gyarapitója a kitartó szorgalom mellett a fösvénységnek és fukarságnak még gyanujától is ment, egyenességgel párosult takarékosság, melyet tiszta kezek gyüjtenek, s melynek minden kis parányán a munkában elhullott verejték igaz gyöngyei ragyognak. Kincs és vagyon az, melyhez titkon, tilos utakon és módon, ármánykodással és perpatvarral szerzett fertőzött részek nem tartoznak, melyhez az embertársak áldásai füződnek. Kincs és vagyon, melynek szerzésében és gondozásában a mély, őszinte vallásosság és önzetlen szeretet megvesztegethetlen ellenőrökként őrködnek. Kincs és vagyon végül az, melyet a lelkiismeret tisztának tart, melyen Istenünk szent áldása nyugszik. Ezt hiába óhajtjuk és keressük Isten házának szeretete nélkül.

Ily kincsnek tekintem én a . . . . . . i unitárius gyülekezet tagjainak vagyonát fennállása óta napjainkig, melynek bizonyos része mindig kiváltképen való kincs volt, melyet örömmel adtak az Ur háza szükségeire. Midőn a szomszéd községben megszámláltatván, kevesebb számuk volt, mint a más felekezetnek s kénytelenek voltak templomukat átengedni, elhagyták tüzhelyeiket is, s összegyüjtvén kiváltképen való kincseiket, e helyen épitettek házat az egyetlen Isten tiszteletére. És azután is, ki tudná megmondani, hányszor áldozták fel filléreiket, melyeket ezüstté és aranynyá varázsolt az adakozók kegyes érzése, s még ezeknél is többre becsült a nyomasztó szükség. A nyár folyamán ismétlődött a szükség, s vallásos buzgóságotok a régi már megszokott hüséggel ismét összegyüjti kiváltképen való kincseiteket, s kisebb elhasadt harangotok helyén rövid két hónap mulva, ma

már a régi nagyobbnál is nagyobb áll készen, hogy a béke ölén imára hivjon és serkentsen, a vészben keresztényi kötelességeitek teljesitésére figyelmeztessen, örök álomra költözéstek idején altató dalt zengjen és elsirasson.

S még ezek felett is van kiváltképen való kincsetek? Ugy bizonynyal ti vagytok az Ur áldottai. Igaz, nagyon igaz tehát, hogy „a jókedvü adakozót szereti az Ur“ s „kölcsön ad az Urnak, ki a szegénynek ad.“ Hadd legyen ezután is mindig, ki eddig is pótolta a szentház szükségére tett költségeiteket, Isten pótolja ki most és ezután is időről-időre, hogy mindig kész örömmel adhassatok, s maradjon is. Az Ur szent háza iránti szeretetetek legujabb megnyilatkozását vegye kedvesen. Ti pedig adjatok hálát ő neki, ki megsegitett, hogy adhattatok s mondjátok ezt alázatos szivvel: „Mi Istenünk! Tőled vannak mindenek és a mit a te kezedből vettünk, azokat adtuk most neked.“ (1. Krón. 29: 14.)

Ur hirnöke, uj ércznyelvü énekes! Légy, oh légy megáldva Istentől hosszu-hosszu tartóssággal, erős, messzeható hanggal, hivjad, gyüjtsed és serkentsd buzgó imára az áldott béke idején e szent gyülekezet hiveit, mennyei Atyánk minden gyermekeit. Csendüljön meg riadólag érczkebled az ijesztő vészben s inditsd e község minden lakóját az igaz és őszinte szeretet tényei gyakorlására. S ha jőne ismét a durva önkény a lelkiismeret leigázására, a hit erőszakolására, Isten háza elfoglalására, zendüljön, zugjon át meg áthatóan kebled vihart jelző árja; hogy mint egykor tevék az elődök, önkeblüket állitván áttörhetlen védfal gyanánt, s megszégyenülve kényszerültek más utra térni, kik itt könnyü győzelemre számitottak, bizonyitsák be e gyülekezet tagjai, hogy nem félnek azoktól, kik csak a testet ölhetik meg. Mélabusan sirj a halál diadalán. Légy megáldva az egy és oszthatatlan Istentől.

És te mennyei jó Atyánk! gyermekeid áldozatát vedd kedvesen, add áldásodat mi reánk. Amen.

LXVIII.

A kik az Istent igazán szeretik.

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta : **Gábor Albert** martonosi lelkész.

Alapige: Rom. 8. r. 28. v.

Egy franczia bölcs kérdezte: a ki senkit sem szeret, hogy lehessen az boldog? S valóban a bölcs e kérdése jogos és a mindennapi élet-tapasztalatok által is eléggé igazolva van. Hiszen, lehet-e ott boldogság, hol nem az igazi szeretet virágai ékesitik a keblet? Lehet-e ott boldogság, a hol csak közönyösség uralkodik s önzésből tétetik minden; önzésből szeretik a hazát, áldoznak az egyház oltárára; könyörülnek a szegényeken, árvákon. Van-e ott boldogság, a hol számitásból történik minden?

Hiában keresünk itt boldogságot, nem ilyen helyeken honol az.

Mert, mi a valódi boldogság, ha nem ama megnyugtató lelki élvezet, a mit a mások szeretete — mint viszontszeretet — ébreszt fel az önzéstől teljesen ment emberi szivben. Önzéstelen viszontszeretet! Álljunk meg egy kissé e gondolatnál afiai! Jőjjünk tisztába e nagy fogalommal. Kiről mondhatjuk ezt; kinek tulajdonithatunk valódi szeretetet? Elég merész vagyok kimondani, hogy ily valóban szerencsés keresztény a mai anyagi világban ritka, mint a fehér holló. Korunkban az önzés, a mások előtt való önfitoktatás, a világnak való tetszés viszi a főszerepet.

Korunkban — ha anyagi haszonnal van összekötve — a legnagyobb dolgok is létesülnek, bár mennyi küzdelem árán is. De ha szellemi, lelki haszonról van szó, ez után kevesen futnak. Oh pedig mily nagy a külömbség a lelki és anyagi haszon között! Oh mily nagy a külömbség a tisztán isteni és csak emberi dolgok között! Amazok mindig tartók, ezek mulandók.

Azt hiszem, nem kell mondanom, hogy a szeretet nagy apostola, e javak melyikére figyelmezteti a római keresztényeket s igy minket is. Elég világosan beszél alapigénk: „Akik az Istent igazán szeretik, azoknak minden javokra van.“ Az Isten iránti sze-

retet gyakorlása ama nemes, lelki foglalatossága a valódi keresztények, melyet örökkétartó lelkihaszon követ. Előbbi szavaimból önként következik, hogy én e szent órában „az Isten iránti szeretetről“ beszéljek, mig részletesen tárgyalnám, hogy hogyan szolgálnak javokra mindenek az Istent szeretőknek? legyetek kérlek, a szokott keresztényi figyelemmel.

* * *

Az emberi szivben, mintegy természetszerüleg van meg ama nemes indulat, mely a jóltevő iránt mindenkit szeretetre buzdit. A kis gyermek egy kevés ajándékért szülőinek ölelő karjai közé siet, játszi enyelgéssel, vidám mosolylyal fejezi ki irántok való szeretetét. A mások gyámolitására utalt szerencsétlen koldus egy néma tekintettel bár, de kifejezi jóltevője iránti hálàját. Ha a földi jóltevők iránt is annyira megvan bennünk a hálás szeretet; oh mennyivel inkább meg kell lenni a mi menynyei jóltevőnk iránt, a kitől életünket, s mindenünket vettük. Lépten-nyomon érezhető afiai! az Istennek irántunk való jósága. A szerencse napjaiban, ugy mint a legnagyobb mepróbáltatások közepette velünk van.

Lehetetlen, hogy legyen oly elfajult ember, kit Istennek annyi jósága, annyi atyai kegyelme hálàdatos, tiszta gyermeki szeretetre ne inditson!? De tán kérditek, miben áll az Isten iránti szeretet? Szent törvényei, atyai akarata szerint való élésben. Istent szeretik azon keresztények, kik iránta gyermeki bizodalommal viseltetvén, akaratát a magoké fölibe helyezik. Oh mily fölemelő, mily boldogitó Isten gyermekeinek lenni, gyermeki bizodalommal viseltetni Isten iránt, a ki soha mást nem akar, mint, azt a mivel gyermekeinek javát s boldogságát előmozdithatja. Igen. Szeretet továbbá felebarátaink iránt, kikkel egy czélra vagyunk hivatva. Mert az Isten iránti szeretet felebarátaink szeretete nélkül nem is képzelhető, mert a mint János evangélista nagyon helyesen jegyzi meg: „hogyha valaki mondandja: szereti az Istent és az ő atyjafiát gyülölendi, hazug az; mert a ki nem szereti az ő atyjafiát, a kit látott, mi módon szeretheti Istent, a kit nem látott.“ Tehát az emberek iránti szeretet alapja és gyökere az Isten iránti szeretetnek! A ki embertársában az emberi méltóságot, az Isten képét felismeri s megbecsüli, az Isten iránti szeretét nyilvánitja ki ezáltal.

Nagy örömét leli az Isten, a mi édes jó Atyánk abban,

mikor látja, hogy gyermekei egymást szeretve boldogok. Szeressük hát egymást keresztények, mint Isten gyermekeihez illik, testvérileg, hiszen ez az Isten legkedvesebb akaratja.

A nagy apostol szerint: „a szeretet soha el nem fogy.“ Igen ai! mert a szeretet olyan, mint a terhekkel megrakott pálma, mennél jobban igénybe veszik, annál erősebbé, annál terebélyesebbé válik; vagy mint a csörgedező forrás, mely a folytonos merés által nem csak tisztul, hanem növekszik is, ugy a szeretet, ha folyton igénybe veszed és jótéteményit életszükségeid kielégitésére használod: gyarapodni és tisztulni fog; az önzés utolsó fövényétől is megszabadul. Ezerszer szerencsések vagyunk mi keresztények az által is, hogy az Isten iránti szeretetben van egy eszményképünk, egy biztos kalauzunk: a Jézus Krisztus, a ki életét áldozta fel, de Isten akaratát mindenekben betöltötte. Mint késziti elő tanitványait közelgő halálához s nagy elhivatásukhoz, mint vigasztalja őket, mint gondoskodik anyjáról, a keresztfán is mint könyörög ellenségeiért! Tiszta szeretetének oly jelei, a milyennel kivüle senki sem dicsekedhetett!

Oh kövessük hát Jézus Krisztust s szeressük az Istent, szeressük felebarátinkat, mint magunkat, mert a kik az Istent szeretik, azoknak mindenek javukra szolgálnak. Vajjon mindenek? kérdhetné a kishitü, az önző. Vajjon az élet csalódásai, a nyomor külömbféle megpróbáltatásai is javukra vannak az Istent szeretőknek?

* *
*

A nagy apostollal egyértelmüleg ellentartás nélkül kimondom: hogy igen is. Hiszen ai! a zivatar, a villám, a tüz, sőt még a vihar is néha szükséges épp ugy, mint a napsugár és harmatcsepp.

Az Isten azokat látogatja meg, kiket szeret; a megpróbáltatások s a szükölködések által is csak javunkat akarja, mert megment a szükölködés által sok büntől, melyek erkölcsi romlásra juttatnának.

A szükölködés ugyanis megment az elbizakodástól, nagyzolástól, mértékletlenségtől. A szükölködés napjaiban látjuk át azt is, hogy hol tévedtünk, midőn jól volt dolgunk? Igy teljesedik be Pál apostol ama szava: „A kik az Istent igazán szeretik“ stb. Igen, mert azok az élet szomorunak tetsző pillanatában sem csüggednek el, nem esnek kétségbe, mert tudják, hogy egy édes szerető jó Atya őrködik felettök, a ki mindeneket atyailag intéz.

Ugy bánik Isten gyermekeivel, mint a jó orvos betegeivel,

akármit kivánjunk, csak azokat adja meg, melyeket reánk nézve hasznosoknak itél, legyenek azok kedvesek vagy fájdalmasok.

Eddig azt igyekeztem felmutatni, hogy az élet szenvedései és nyomorai is javukra vannak az Istent szeretőknek. Hogy a nagy apostol szavai teljesen kimeritve legyenek, jónak látom röviden megemliteni azt is, hogy a világi javak, földi örömek, vagyon, dicsőség is csak Isten szeretetével párosulva szolgálhatnak valóban boldogságunkra. Mert ha gazdag vagy s tudod, érzed, hogy Isten után vagy az, oh mennyivel boldogabb vagy. Vagy, ha a dicsőség fényes polczára jutottál s megismered, hogy nem e gyarló emberek s önszorgalmad emeltek oda, hanem ebben az isteni gondviselés vitte a leghatalmasabb szerepet; akkor dicsőségesebb, fényesebb lesz állásod. Igy ... csakis igy szolgálnak javokra mindenek az Istent szeretőknek. Az Isten mindenekben minden!

Ime atyámfiai felmutattam előttetek, hagy egy valódi keresztények minő kötelességei vannak: Istennel, mint szerető Atyával s felebarátaival szemben. Felmutattam, hogy egy valódi keresztények, mint kell szeretni Istent s miként szolgálnak javokra mindenek az Istent igazán szeretőknek! Oh afiai! szálljunk önmagunkba; ismerjük meg emberi hivatásunkat. Viseltessünk gyermeki bizodalommal Isten iránt, ki minden körülmények közt javunkat akarja.

Szeressük embertársainkat, mint önmagunkat.

Legyünk mélyen meggyőződve: hogy „érzeményünk tárában nincs szentebb érzet, mint ez: Isten velünk van, az Isten szeretet.“ Amen.

LXIX.

Távozz tőlem sátán!

— Homilia. —

Irta: **József Lajos** kilyén-sepsi-szentgyörgyi lelkész.

Alapige: Máté IV. 1—11.

A felolvasott igékben Máté evangelista Jézus életéből azt a nevezetes mozzanatot irja le, midőn magasztos elvei hirdetésének idejét elérkezettnek látva, lelkében lángra gyult az eszme, hogy

azokért küzdjön, szenvedjen s ha kell meg is haljon. S mint irva van, mielőtt fellépett volna, háromszor kisértette meg a sátán, hogy magasztos czéljától visszariassza. Mert mit akart a Krisztus? A babona és vakság titkos szövevényeit akarta szétvágni, mint a nagy hóditó a gordiusi csomót; a szellemi sötétségben élőknek szeme elől akarta ellebbenteni a tudatlanság sötét takaróját, hogy önérzetre ébredjenek.

De kérditek talán, miképen történhetett a kisértés? Mi lehet a sátán? mely még a legtökéletesebb embert sem félt csábos hizelgéssel körülhálózni. Képzelitek-e milyen lehet e kisértő szörnyeteg? Tán képzeletetekben már sokszor alkottatok ördögöt fekete idomtalan testtel és félelmes szarvakkal? Legyetek meggyőződve, hogy ily kisértő alakok nincsenek sem ezen, sem a más világon. De hát mi a kisértet, az ördög? Hol lehet feltalálni? Vagy csak az ó-kor népeinél szerepelt s azóta eltünt nyomtalanul? Nem tünt el, most is él az emberek között s épen mint Jézussal: ugy üzi most is játékát az emberekkel. Igen, a rosz lélek, a gonosz szellem az, mely lakóhelyét a szivben ütötte fel s démoni zsarnoksággal uralkodik a gyenge lelkeken. Oh, mert életsajkánk a bölcsőtől a koporsóig hosszas küzdelemmel végezi rövid pályafutását, s a kisértések sokféle örvénye fenyegeti ezer veszélylyel a gyenge ladikot. Az ifjuság szépsége, a férfikor ereje, szegénység vagy gazdagság, hatalom vagy szolgaság, nagyság vagy kicsinység mind alá vannak vetve ama lélek ostromának, mely a poklot szolgálja és a kárhozat számára gyüjti áldozatait. Megkisértetni emberi dolog tehát, mert, ha lelkünkben szenvedély és nagyravágyás honolnak, vagy szivünk nagy eszmékért lángol: eljő hozzánk is előbb vagy utóbb a kisértő s leterelni igyekszik az igaz utról, előnkbe szövi csábos hálóit, hogy hatalmába ejthessen. Épen azért czélszerünek látom a megtántorodást és megalkuvást nem ismerő Jézusnak küzdelmét, lelki harczát és dicső győzelmét feltüntetni előttetek, hogy őt követvén: „a pokol kapui se vehessenek rajtatok diadalmat.“

Mig ezt teszem, legyetek figyelemmel.

I.

A mint Jézusról irva van, Keresztelő János megkeresztelte a Jordán vizében s azután mennyei ény vette körül e szózat kiséretében: „ez az én szerelmes fiam, kiben megengeszteltettem.“ E szavakra Jézus lelkében ujra felvillant hivatásának nagysága, lelkében lángra gyult az eszme, hogy szentséges elveivel uj

világot alkosson. Látta ugyan nehéz munkájának akadályait; érezte, hogy egyedül kell szembeszállnia a babona, hitetlenség és szükkeblüség zsoldos hadaival; tudta, hogy guny, megvetés és kárhoztatás kisérik lépteit; de szent ügyének erejében bizva, elhatározá, hogy szembeszáll ellenségeivel, ha a küzdelembe vesz is. És ime! ekkor történt, hogy „viteték Jézus a lélektől a pusztába, hogy megkisértetnék a sátántól.“

Lelkében hiven le volt irva a nemes czél; érezte saját lelkének erejét. De vajjon más oldalról nem tünhetett-e sötét szinben fel a bizonytalan jövő, az üldöztetés és megvetés? Bizony afiai én nem csodálkozom, ha az Idvezitő visszavonult a puszta magányába, hogy ott megpróbálja önmagát, ha vajjon lesz-e elég ereje a nyomor, szükség és testi szenvedés elhordozására!?...

E kép tulajdonképen a komoly számvetést önmagával és a szigoru megfontolást jelenti, mely által a lélek az eshetőségeket megvizsgálja, hogy váratlanul ne lepje meg semmi, mely kitüzött czéljától eltántorithatná. Be is következett csakhamar az első eshetőség, mert, midőn Jézus negyven nap és negyven éjjel böjtölt, azután megéhezék; a kisértő pedig hozzá menvén, mondá: „Ha Isten fia vagy, parancsolj, hogy e kövek kenyerekké változzanak.“

Eme szavak hallatára, mintha előttem volna a puszták vadonjában éhező Mester! Képzeletem élénk szinnel ecseteli azt a jelenetet, midőn a kisértő igy szólitja meg az éhezőt: „Ha Isten fia vagy“ stb. S kérdem, nem rejt-e mély igazságot az esemény? Bizonyára, ha elgondoljuk, hogy oly hosszu fontolgatás után a lélekben különböző gondolatok születtek, hol az élet gondjai és jövendő sorsa, hol eszméinek diadala foglalták el szivét, kérdem: csoda-e, ha az Idvezitő gyakorta küzködött lelkében azon szellemmel, mely készteté, hogy mondjon le terveiről, mert akkor boldogság és anyagi jóllét követi lépteit; tagadja meg szentséges elveit; simuljon közelebb az önző és haszonleső világhoz; keresse az álszenteskedő farizeusok társaságát, mert akkor üldöztetés helyett barátságos előzékenység, guny helyett dicsőités, rágalom helyett magasztalás fogja körülvenni; akkor meglesz a kövér ételek sokasága s uszhatik az élvezet és kéj mámorában. De a hizelgés és csábos incselkedés nem tántorithatták el! Nem! mert elhatározása erősebb volt anyagi vágyainál s visszatért a kisértő az erős lélek szavára: „nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével.“

K. afiai! e képben nem találtok-e saját életviszonyaitokra?

nem akar-e a gonosz szellem hatalmába juttatni? Oh, mert mily sokoldalu kisértésnek vagyunk kitéve az élet utain! Ott látjuk, hogy az igazság a kereszt kinjai közt fojtatik meg, hogy a szabadságért küzdő honfi a vérpadon galádul öletik le a zsarnokság által; hogy a vallásszabadság és szellemi világosság előharczosai a máglyák izzó gőzében szenvednek martyrhalált, a gonoszak és istentelenek pedig igen sokszor kényelmes életnek örvendenek! Oh ha ezt látjuk, nem ingadoz-e meg lelkünk? nincs-e közelünkben a kisértő s nem győzedelmeskednék-e rajtunk, ha Idvezitőnk szavai nem hangzanának füleinkbe: „távozz tőlem sátán!“ Intveintelek azért afiai! bármikor lépjék az anyagi szükség előtérbe, hogy eltántoritson az igaz utról: igyekezzetek mindig a Jézus példája szerint visszautasitani azt, hogy lelketeket megőrizhessétek a tisztaság és erény számára.

II.

Az első kisértés után vivé a sátán Jézust a szent városba és helyezteté őt a templom tetejére és monda neki: „Ha Isten fia vagy, bocsátkozzál alá, mert meg van irva: az ő angyalainak parancsol felőled, hogy meg ne üsd lábadat a kőbe.“ De mi lehet e második kisértés helyes értelme? Vajjon lehetséges-e az, hogy csak ugy könnyedén röpitse egy gonosz szellem Jézust a messzi pusztából a ragyogó világvárosba? Nem! Mert, a mint elébb is megjegyzém — sátán nincsen sem ezen, sem a más világon. De hát akkor miképen jutott Jézus a főváros templomának tetejére? Megmondom. Minthogy minden embernek vannak vágyai, óhajai s legtöbb ember lelkében kisebb-nagyobb mértékben gyökeret ver a hiuság és nagyravágyás: önként következik, hogy e vágyai elérésére sokszor oly utakat választ, melyek félre vezetik a becsületesség mezejéről, mi ha megtörtént, a sátán győzedelmeskedett rajta. Jézusnak is voltak vágyai, óhajai, Főczélja az volt, hogy lerázza az emberiségről a tudatlanság és vakság bilincseit s kiemelje a posványból a szellemesség fényes nappalára! Ily körülmények között, ily elhatározás után lehető-e, hogy melléje ne huzódott volna egy álszenteskedő farizeus s ezt ne mondja neki: Te együgyü! mit akarod te a népet a tudatlanságból kivezetni? Hagyd őket! és jőjj velünk; mi a templom tetejére helyezünk és karjainkon hordozunk, csak te is hozzánk hasonlóan cselekedjél. De Jézus hamar készen volt a felelettel: „távozz tőlem sátán, mert meg van irva, csak a te Uradat, Istenedet imádjad!

Oh afiai! ha hozzánk is eljőne a kisértő s kecses igéretekkel el akarna tériteni az igaz utról, el tudnók-e utasitani Jézus szavaival? Nem hajolnánk-e gyakran a bün felé, ha füleinkbe nem hangzanának Jézus szavai: „Isten látja a ti cselekedeteiteket és a szerint jutalmaz.“ Mily sok példáját lehet látni a sátán győzelmének az életben! Vannak sokan, a kik a népszabadságért lelkesültek, feláldozták vagyonukat, koczkára tették életüket, de midőn elmult a vihar, lecsendesedett a küzdelem s elveszett a szabadság: hitvány bérért, felsőbb kegyért eladták önmagukat lelkestől együtt. Lelkem borzadálylyal telik el, midőn a társadalomnak ily haszonleső tagjaira gondolok, a kik egy értéktelen kitüntetésért, mely czégére eladott lelköknek, megtagadják előbbi szent elveiket. Az ilyenek nem értették meg Jézus szavait, ki nem cserélte el a Golgotha keresztjét az uralkodói koronával. De a valódi szellemnagyságok, kiket elveik szentségétől el nem tántorithatott semmiféle igéret és kegy, mindig a Jézus szavaival felelték: „távozz tőlem sátán.“ Ilyenek igyekezzünk lenni afiai és „a pokol kapui sem dönthetnek meg.“

III.

A hatalom és uralkodásvágy hasonlóképen nagy csábitó erővel birnak az emberi gyarlóságra és épen ennek képét tárta fel Jézus előtt utoljára a sátán, midőn a világ minden országát megmutatta neki, mondván: „mindezeket neked adom, ha leborulva tisztelsz engemet.“ Tudjuk, hogy a zsidó nép hite az volt, hogy jőni fog egy hatalmas uralkodó, a ki neki jogokat és hatalmat szerez; s midőn Jézus eljött, mindenki azt hitte, hogy ő az a jövendölt földi uralkodó és a nép ujjongott utána. Ily körülmények között mily könnyü lett volna Jézusnak fellépni és magához ragadni a kormány gyeplőjét s fényben, hatalomban uralkodni milliók felett. Igen, de ő mélyen érezte lelkében hivatásának nagy czélját; jól tudta, hogy nem fegyverzörej ad népének szabadságot, hanem az igazság, melyre vezérelni akarja. Afiai! nemes felemelő példája-e ez a tiszta és magasztos erkölcsnek? Nem esik-e jól lelkünknek, tudni azt, hogy volt egy példánykép, a ki a világi hatalmat, az arany koronát kevesebbre becsülte, mint a Golgotha keresztjét; a kit egyfelől a dicsőités és magasztalás vett körül, másfelől pedig guny, rágalom és megvettetés s mégis elutasitotta a sátánt kecsegtetéseivel; igen, mert ő többre becsülte meggyőződését az egész világnál s dicsőült arczczal mondá:

„Távozz tőlem sátán; a te Uradat, Istenedet imádd és egyedül neki szolgálj."

Többé-kevésbé minden embert megpróbálhat ezen oldalról is az élet, a világ. Kerülhet minden ember oly helyzetbe, hogy kettő közt kell választania. Lehetne nagy, lehetne hatalmas és dicsőitett; de elveinek, meggyőződésének, erényének, vagy becsületének feláldozásával; ha ezt nem teszi: kicsinynek és alárendeltnek marad, a kit rongyai miatt megvet és eltapos az, ki eladott elveinek dijával vette fényes ruházatát. De hát mi mit választanánk, ha csakugyan ily helyzetbe jutnánk? Én azt mondom: elveinkért, hitünkért, meggyőződésünkért áldozzuk fel boldogságunkat s ha kell életünket is; mert inkább „veszszen az élet, ha a becsület marad." Hisz erre utal a Jézus példája is, hogy ne fogadjuk el a sátán ajándékát, mert akkor nyugodtan mondhatjuk szemébe a kisértőnek: „Távozz tőlem sátán, a te Uradat Istenedet imádjad és csak ő neki szolgálj."

Ker. afiai! menjetek és vigyétek magatokkal e nemes példát a kisértésekkel telt világba. Igyekezzetek, bárhol találjon a kisértő, legyőzni azt. Legyetek meggyőződve, hogy csak az első kisértés legyőzése nehéz, a többire önként segit az ég angyala, mely a nyugodt lelkiismeret. Jőjjön bármikor hozzátok a csábitó gonosz szellem, üzzétek el magatoktól Jézus szavaival s tanuljátok meg, hogy önmegtagadás, alázatosság és Istenben való rendületlen bizalom az, mely megtart minket és üdvösségre vezérel. Amen.

Megkérdeztetvén pedig a farizeusoktól, mikor jő el az Isten országa, felele nekik és monda: Az Isten országa nem szemmel láthatólag jő el. Sem azt nem mondják: Imé itt vagy: Imé amott van; mert imé az Isten országa ti bennetek van.

LXX.

Isten országa mi bennünk.

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Demeter Dénes** polgárdii segédlelkész.

Lukács XVII. 20., 21.

Kezeinket összekulcsolva, szemeinket égre függesztve imádkozunk naponként: „mi Atyánk, jőjjön el a te országod!"

S vajjon értjük-é, tudjuk-é, hogy valóban mit kérünk, miért imádkozunk?...

E kérdésem első pillanatra sokaknak feltünhetik, de ha elismerjük ama tétel helyességét: az ember azt sem tudja, hogy tulajdonképpen mi szolgál az ő javára, akkor e kérdés is egyszerre igazolva van. Mert, mi gyarló emberek — valljuk meg az igazat — igen-igen sokszor nem tudjuk, hogy mit cselekszünk. Olyanokat óhajtunk, olyanokért vágyódunk, melyek a külvilágból erednek s melyek külsőleg, láthatólag gyakorolnak reánk jótékony hatást. Olyanokért imádkozunk, melyek a testre vonatkoznak, éjet és napot feláldozunk annak javáért és kivánságaiért s könnyen feledjük, hogy nekünk lelkiekről, szellemiekről is kell gondoskodnunk. Kérdem: nem állhat-e ez az eset akkor is, midőn dobogó szivvel, rebegő ajakkal esedezünk Isten országáért? Nem várjuk-e ennek eljövetelét, mely egy mosolygó hajnallal felvirrad reánk, mely egyszerre gazdaggá teszen s mely bizonyos előjogokat biztosit még azok számára is, kiknek azokhoz semmi joguk nem lehet?

Ha ily értelemben veszitek ajkaitokra e magasztos kérést: „jöjjön el a te országod!“ bizonyára tévedtek és a ti kéréstek soha be nem töltetik. Mert ne higyjétek azt, hogy Isten országa akkor jön el, mikor szegények, szenvedők és szükölködők nem lesznek többé köztetek, mikor senki nem éhezik és nem szomjuhozik és ne gondoljátok azt se, hogy Isten országa ott van, a hol a föld évenként kétszer is terem, vagy a melynek folyója kimossa a drága érczet a sziklák tömegéből, vagy a hol aránylag elenyésző csekély munka és küzdelem árán lehet kincshez és gazdagsághoz jutni. Isten országa nincs sem a kedvező égaljhoz, sem a mosolygó tájakhoz kötve, azt az emberek a zordon sziklás észak vidékein is megteremthetik, mert az Idvezitő szerint is: „az Isten országa nem ugy jön el, hogy azt az ember képzeli... az ti benetek, emberekben van.“

Az Isten országa ti bennetek van: azért annak eljöveteléért nektek, saját magatoknak kell küzdenetek, fáradnotok, mert csak akkor jön el hozzátok, csak akkor fogjátok boldogitó hatását érezni, ha eljövetelének feltételeit sziveteken hordozva, ha eszméinek diadalát elősegititek, ha ti, önmagatok teremtitek meg.

Ha, tehát Isten országa nem ugy jön el, mint a hogy azt az emberek gyarló észszel képzelik és nem áll sem ételben, sem italban, sem a testnek felruházásában: miben áll? — kérdezitek ti.

Én kérdéseitekre erős meggyőződéssel felelem nektek, hogy Isten országa:

I. a szabadságban.
II. az egyenlőségben,
III. a testvériségben áll. Figyelmezzetek!

I.

Az Isten országa a szabadságban áll. A szabadságért pedig ugy az egyeseknek, mint a nemzeteknek tusakodni és törekedni kell. Nagyon tévednétek azonban, ha azt hinnétek, hogy a szabadságért, mely az Isten országának föltétele, fegyverrel kell küzdeni. A tökéletes szabadságot háboru árán soha sem lehet megszerezni. Az a szabadság, melyet vérrel és élettel vásárolnak meg az emberek, csak szépitése a szolgaságnak. Sőt minél több vért ontunk azért, az annál tovább, messzibb megyen.

„Keressétek az igazságot és az igazság szabadokká teszen titeket“ — ezt mondja a szentirás. A tökéletes szabadságot tehát csak ugy lehet megszerezni, hogy megismerjük az evangeliumi igazságot, azt követjük. Ez felszabadit minket a bün sulyos járma alól, mert mi a bün rabságában nyögünk. Ezt kell megismernünk tehát, befogadnunk és tökéletes szabadok leszünk; nem lesz közöttünk sem ur, sem szolga, sem parancsoló, sem engedelmeskedő, mi mindannyian szabadok lévén, ugy szólunk és ugy cselekszünk, a mint a krisztusi igazság parancsolja. Ezért az igazságért kell, hogy éljünk és haljunk, hiszen csak az szabad nép, melynek trónján az igazság kormányol . . .

Ha „egy uj csillag lakója, ki nem ismeri a bünt, e hatalmas zsarnokot, látná, hogy miképpen élünk mi; egy parancsszóra százezerek miképpen fognak fegyvert, ontanak vért, miképpen hordják össze milliók keserves keresményeiket egy szeszélynek“, bizony nem hinné el, hogy Isten ezekbe lehelt okos és halhatatlan lelket.

De ezeknek igy kell lenni s igy is fog lenni. Hasztalan terveznek a bölcs tudósok, ha a gyarló emberek, önmagok nem igyekeznek megszabadulni a zsarnokság hatalma alól. Hasztalan imádkozunk áhitatosan Isten országáért, az nem jön el addig, mig az emberiség az evangeliomi igazság fegyverével meg nem szerzi a tökéletes szabadságot. E szent szabadságot megszerezni egyszerre erőszakosan nem lehet, idő kell ahoz. Ha szolga vagy, szolgálj, ha a bünnek rabja vagy, viseld békével annak sulyát, de törekedj naponként, óránként megszabadulni annak sulya alól.

És ha azért valaki, az emberek közül igy szólna hozzád: „szabadságra teremtettél, Krisztus is azt igérte neked, ne légy

rabja, szolgája senkinek, lázadj fel és tipord el a parancsoló hatalmát!" Ne higyj neki, csak ámitó, hamis próféta, lehetetlent, kivihetetlent akart!

Ez nem az igazság szerint van, önkebledben kell a zsarnokot meggyilkolnod, saját magadat s vétkes indulataidat legyőznöd. Vetközd le naponként bünödet s ha nem nyomja, nem terheli szivedet semmi, akkor te szabad vagy. A büntől való megszabadulás az Isten országába való lépés. Ugy-e nagy feltétel, tulszigoru kikötés. Lehet, de ne ijedjetek meg, ne rettenjetek vissza. Ti szabadságra vagytok hivatva, szivetek és lelketek erejével igyekezzetek szabadokká lenni.

Ismerjétek meg az evangeliumi igazságot, mely szabadokká teszen benneteket! Isten országa pedig a tökéletes szabadságban áll. De áll

II.

Az egyenlőségben. E földön nagyok és kicsinyek, hatalmasok és tehetetlenek, gazdagok és koldusok mindig voltak s mindig is lesznek. S tán az idő minél messzibb halad, az emberiség annál több osztályokra szakad. Ez osztályozásnak aztán az az áldatlan következménye van, hogy mindenik a magáéhoz huz, a magáét pártolja s az hosszu sorait alkotná meg az elkeseredett harczoknak. A sors inkább kedvez az egyiknek, mint a másiknak s a szerencse kegyeltje lenézi, megveti a másikat.

Egyik születésére, rangjára büszke, a másik gazdagságára, kincseire, a harmadik tudományával, müveltségével kérkedik, mig a negyedik s ki tudja hányadik szépségével, bájaival. S mi gyarló teremtései a bölcs Teremtőnek annyira hiuk vagyunk, hogy ez és ilyen előnyeinkkel nem ereszkedhetünk le azok közé, kikhez a természet mostohább lévén, nem áldott meg ezen tulajdonokkal. A daróczba öltözött szegény „pór" emberrel tiltja rangunk, czimünk megjelenni egy társaságban s az iparost nem nevezhetjük barátunknak, mert az mindennapi gép és alattunk áll jóval.

Oh! büszkélkedő emberbarátom, mennyire sajnállak tégedet, a ki még e nagynevü század utolsó tizedében is igy itélsz, igy gondolkozol . . .

Te imádkozol az Isten országának eljöveteléért és te óhajtasz annak polgára lenni? Talán azt hiszed, hogy ugy jön el az, mint te képzeled gyarló eszeddel és ott lesz, a hol neked tömjéneznek embertársaid? Csalódol és ha ebben a hitben, ebben a meggyőződésben veszed ajkaidra e fohászt: „jöjjön el a te orszá-

god" hasonló a te imádkozásod „a zengő érczhez, pengő czimbalomhoz." Az érczet széttörik, tüzbe dobják, sok próbán megy keresztül, mig kiválik belőle a tiszta, szinarany. Az embernek is sok és nehéz próbát kell kiállani, mig Isten országának örököse lehet. A legfőbb, a legnagyobb próba, melyben a többi próbák ugy egyesülnek, mint gyupontban a nap sugarai, az igazság megismerése, az igazság megtartása. Ezt kövessétek ti s kövessük mindannyian, kik Isten országáért vágyódunk és epedünk. Az igazság az egyedüli mérték, melynél minden ember egyenlő. Ez egy szent szövétnek a föld vándor gyermeke előtt, mely mindenkinek egyenlő jogot ád. Az igazság előtt nincs nemes, nincs jobbágy, nincs ur, nincs szolga; minden ember — kit e fenséges névvel és méltósággal ruházott fel a Teremtő — egyenlő.

Vetkőzzétek le azért magatokról a büszkeség és dölyfösség ruháját, dobjátok el a czim és rangkórság szymbolumait — azaz nincs miért eldobni — csak ne éreztessétek ez üres semmit másokkal szemben, akkor imádkozzatok Isten országáért! Hisz mindnyájan egyenlők vagyunk, előjoga senkinek sincs a másik felett. Egy az eredetünk, egy a végünk, egy az elhivatásunk és egy a czélunk.

Nemzetileg és vallásilag Isten országának e feltételéért: az egyenlőségért mennyit szenvedtünk. Hála a gondviselésnek, hogy élünk még! Ha a multban volt jogunk szenvedni, ma annál büszkébben tarthatunk jogot Isten országához, bizzunk annak eljövetelében!

Ismerjük meg és kövessük az igazságot s az igazság árán szerezzük meg az egyenlőséget, mert Isten országa az egyenlőségben, de

III.

A testvériségben is áll. Mig a szabadságot és egyenlőséget az igazság fegyverével lehet megszerezni, addig a testvériséget a szeretet gyakorlásával. Ez a másik alapköve az erkölcsiség országának, az emberiség boldogságának, az embertársainkhoz való viszonyunkra, kötelességünkre emlékeztet: „egy a ti Atyátok, ti annak gyermekei vagytok, szeressétek egymást, mint testvérek!"

Magasztos elv, fenséges eszme! mely ledöntötte az emberi fajokat szétválasztó falakat, Isten nevében egy közös czél elérésére hivta fel a népek millióit — mint a szentkönyv is mondja: „a közbevetett falakat elrontotta, ugy hogy nincs már külömbség zsidó vagy görög között, mert mindeneknek egy Urok van, ki kegyelmes mindazokhoz, valakik őt segitségül hivják."

Ez fogadta oltalmába a szegény, szerencsétlen vad népeket, ez törölte el az emberi nemet lealacsonyitó rabszolgakeres-

kedést, ez segitette diadalra a népek és nemzetek törvényes jogait az egyesek önkénye felett.

Kérdem: nem ez lágyitotta-é meg a külömböző hitfelekezeteknek egymás irányában gyülöletet dobogó szivét s hogy ma nincs egyiknek is kiváltságolt, üdvözitő hite? S nem ez öleli-é boldogitó karjaira a szegény özvegyeket, siránkozó árvákat? Nem ez épit-é jótékony intézeteket s fogadja be ölébe kor-, nem-, faj- és vallásfelekezeti külömbség nélkül a szenvedőket, a nyomorultakat? Bizonyára, igen!

Ezek a testvériségnek mindmegannyi élőjelei, melyeket a szeretet gondol ki és a szeretet hajt végre. Erről ismernek meg minket, hogy mi a Krisztus igaz tanitványai vagyunk s azt munkáljuk elhivatásunk legmélyebb érzetével, hogy mi az Isten országának méltó polgárai lehessünk.

Akarod-é tehát ker. emberbarátom, hogy Isten országa mielőbb elközelitsen s az kimondhatlan áldásaival boldogitson téged, bocsáss meg az ellened vétetteknek, fogadd testvéredül s oszd meg vele utolsó falat kenyeredet, utolsó ruhadarabodat. Öleld kebledre mindazokat, kiket eddig még egy barátságos szóra sem méltattál, azért, mert az nem a te nemzetségedből, vallásodból való. Ez igazi, meghamisithatlan jele annak, hogy te az Isten országáért szivből imádkozol. A fát gyümölcséről itélik meg s a te gyümölcsöd a testvériségnek e nemes cselekedete legyen. Ragaszsz a te hited mellé jó cselekedetet! „Nem az megyen be a mennyek országába, ki igy szól: Uram! Uram! hanem, ki cselekszi a mennyei Atya akaratát!“

Ime atyámfiai, mik tehát alapjai az Isten országának! A mint előadtam, nem ugy jön el az, a mint ti képzelitek s nem is ott lesz, a hol gondolhatnátok: itt vagy ott, az ti bennetek van. Azaz bennetek van, lelketekbe oltva az erő, melyet ki kell fejtenetek, hogy elérhessétek. Nem függ az sem a titokszerü lény akaratjától, sem senkiétől, csak egyedül tőletek!

Ti magatok legyetek azért munkásai annak, ismerjétek meg az evangelium világánál az igazságot, a szeretetet, annak fegyverével, ennek gyakorlásával szerezzétek meg a szabadságot, vivjátok ki az egyenlőséget, alkossátok meg a testvériséget. Ha ezeket elértétek, vagy törekesztek elérni, csak ekkor remélhetitek, hogy betöltve lesz kéréstek: jőjjön el a te országod! Csak igy lesz uj ég és uj föld, melyben az igazság és szeretet lakozik s melyet Isten országának hivnak.

. . . Boldogok lesztek, ha igy cselekedtek! Amen.

LXXI.

Ki a boldog ember?

— Közönséges beszéd. —

Irta: Gálfalvi János gagyi lelkész.

Alapige: Zsolt. 128. r. 1. v.

Ez a kor, melyben mi élünk, a haladás kora k. afiai. Haladás van a politikai életben, haladás a társadalmi téren, haladás mindenütt. A jótékonyczélu intézmények szaporodnak, a népnevelés szent ügyét a kormány és társadalom előre viszik; az emberi ész a természet titkos erőit bámulatosan hóditja meg és hasznositja. Igen, ha ezekre tekintünk, lelkünket bámulat ragadja el s csudáljuk az emberi szellem és természeti erők közremüködésével előhaladó világot. Azonban afiai ne ragadjon a haladó világ szemlélete arra, hogy magunkat azért, mert a 19-ik század gyermekei vagyunk, minden tekintetben boldogoknak mondjuk, mert az emberiség nagy czélja, az egyetemes boldogság még nagyon messze van.

Szomoruan tapasztaljuk, hogy a nagy haladás mellett ott van a nagy hanyatlás is a vallási és erkölcsi élet mezején. Ugyannyira, hogy méltán van okunk fájdalmas sóhajtásokban törni ki igen sokszor a világ szomoru ábrázata miatt. Mikor lehetett annyi vézna alakot látni, annyi egészségtelen arczczal találkozni, mint manapság? Mikor volt több vagyoni, erkölcsi tönkremenés, mint a mai világban? Tán soha! S mi ennek az oka? Az, hogy az emberek hozzá vannak ragadva a földhöz s oly dolgokban keresik a boldogság feltételeit, melyekben soha meg nem találják. Az emberek a földiekben, muló javakban keresik a boldogságot s midőn látjuk, hogy soha nem lelik meg ott, önként jön ajakunkra a nagy kérdés: ki hát a valódi boldog ember? Ez a kérdés lesz az én mai beszédem s a ti figyelmetek tárgya, melyre a zsoltáriró koronás dalnok igy felel alapigénkben: „Boldog ember, ki féli az Urat és jár az ő utaiban.“ — Tehát a valódi boldogságaak két feltétele van s ezek közül az első

I.

Az Ur félelme, vagyis **az igaz, őszinte, hiv vallásosság.**

A vallásosság, mint a valódi boldogság első és főfeltétele mélyen az emberi szivben lakozó nemes szent érzemény. S a ki ez érzemény, e drága kincs hiányában is boldognak merné mondani az életet, az tagadhatatlanul ellentétbe jön az igazsággal.

Ha felnyitjuk a vallási és polgári élet történelmi könyvét, az ott tündöklő nagy emberek életében és cselekedeteiben mindenütt meglátszik az Ur félelmének nyoma. A régi idők prófétáinak életét és cselekedeteit az Ur félelme, az Isten iránti tisztelet, szeretet és bizalom hatja át. A polgári és társadalmi törvényeknek régen is, ma is az Ur félelme, a hit ad valódi becset és értéket. Ha a napnak melegsége nem volna, bizony félértéke sem volna a tenyészetre nézve. Az emberszivben is az Ur félelme teremt melegséget. Jézus Krisztust egész életében ez a szent, ez a nagy, ez a nélkülözhetetlen érzemény vezette s ennek törvényét tiszteletben tartani élete legnagyobb feladatának tekintette. Ez nem engedte, hogy midőn embertársai felvilágositásáért küzdve harczolt, az ellenszenv s megvettetés miatt elcsüggedjen. Ez adta lelkének a kitartást. Ezzel keblében, türte békével a fejére tett töviskoronát. Ez emelte az emberi nagyság azon magaslatára, hogy kik őtet félreismerték, lenézték s megfeszitették, azokért is imádkozzék. — Az Urnak félelme kell, hogy lakozék a mi változatos életünkben is bennünk, hogy mikor nyomor, szerencsétlenség, megvettetés és üldözés érnek, akkor erőt adjon. De az Ur félelme nem szolgai, hanem gyermeki bizalommal párosult félelem kell hogy legyen.

Valamiképpen testi életünk nem nélkülözheti a táplálékot és az üditő levegőt, azonképpen szivünk-lelkünk sem élhet az Ur félelme nélkül. — Az Urat félni azt teszi, hogy őtet ismerjük el minden javaink adójának és forrásának. Ismerjük el, hogy nélküle és segedelmének hiányában, mily semmik, mily gyengék, mily parányok vagyunk. Ismerjük el, hogy hiába épitik, hiába őrizik az épitők, az őrizők a várost, ha az Ur nem épiti, ha az Ur nem őrizi azt. Ismerjük el, hogy megmivelt földeink barázdáiba áldást, gyümölcsfáinkra virágot, lelkünkbe békét, boldogságot az Isten adhat. Ismerjük el, hogy ez a teremtett világ Isten

nélkül csak olyan, mint a Prometeus embere, melyben nincsen tüz, élőlélek. Ismerjük el, hogy mindazt, a mit a földi életben örömnek és boldogságnak nevezünk, az mind Istentől származik. Ismerjük el, hogy egyedül ő mi erőnk és szabaditásunk. Mert ezeknek megismerésében áll az Urnak félelme és tisztelete.

Ezeknek megismerésében áll a valódi igaz vallásosság. Igyekezzünk hát vallásosoknak, Istenfélőknek lenni teljes szivvel. Érző szivvel inkább, mint fontoló észszel legyünk vallásosok, mert a valódi vallás, az érző vallás, a jót cselekedő vallás lakhelye a sziv, mert „szivvel hiszünk az igazságra." Józan eszünk világitson, szivünk melegitsen ott, hol nyomor, szenvedés van. E világosság és melegség alkossák lényünk tisztult, vallásos részét. Az Istent a száraz ész hiába keresi, meg nem találja, de induljon a sziv segélyével keresni s bizonynyal megtalálja. A vallás a sziv tudománya. E mennyei tudományt ápoljátok. A hit galambját őrizzétek, az Isten félelmet szoritsátok csak magatokhoz, mert ebben van a boldogság. Ezt fejezi ki az alapul felvett szent ige is, igy szólván „boldog ember, a ki féli az Urat." A boldogság ezen feltételét a keresztény vallás ápolja leghivebben és legtisztábban. Mert a bramanismus és buddhismus, a görögök és rómaiak, a chinaiak vallása mind tartalmaznak és tartalmaztak szép és fölemelő, megnyugtató és boldogitó igazságokat, de a fejlettség, a megtisztulás oly magas fokára egy sem jutott s jutni sem fog, mint a mi keresztény vallásunk, a Jézus tudománya. S mert ez, a mi boldogságunk feltételének, az Ur félelmének hü és hivatott ápolója, legyünk ehez mindig hivek. Imádjuk, féljük az Urat, mert „az Urnak félelme minden bölcseségnek — s hozzátehetjük — minden boldogságnak kezdete s nélkülözhetetlen kelléke. — Feltett kérdésünkre, hogy ki a boldog ember, a zsoltáriró igy felel továbbá

II.

Boldog ember, ki jár az Urnak utaiban. De hát, melyek az Urnak utai, melyekben járnunk kell? Oh az Urnak igen sok utja van; boldog, ki azokon járhat. Az erkölcsi tisztaság, a szivnemesség, a humanismus, a könyörület, a hüség, a jellem, az alázatosság, az igazságosság s általában az erény, mind az Ur utain járásnak ismertető jelei.

A ki azt a családot, melynek gondjait az Ur reá bizta, hüséggel gondozza, gyermekeit az istenes életben neveli s érzi a felelősséget, melyolyel mint családapa tartozik: az Ur utaiban jár.

A ki a hüséget megtartja s nem hazug szó a szeretet ajkain, sir az övéivel, örvend az övéivel, ... az Ur utain jár. Ki a küzdéstől nem fél, sőt annak árán akarja megnyérni a legfőbb jó áldásait s ki a harczok hevében szilárdan megmarad hite, meggyőződése és elvei mellett .... az Ur utaiban jár.

Ki szegénységét békén türi s erényesen éli át nyomordus életét, az Ur utaiban jár. A ki nemesen érez azok iránt is, kiket világi felfogás szerint ellenségnek szoktunk mondani. . . . az Ur utaiban jár. Ki soha nem lépi át a szabad és nemszabad határait s a fennálló törvények iránt kellő tiszteletet tanusit .... az Ur utaiban jár.

Ki a nyugodt öntudatot a kötelességek pontos és hü teljesitésével óhajtja megnyerni s ki mások boldogitásában keresi magának az élvezetet .... az Ur utaiban jár.

Kik küzdenek nagy, istenes, nemes, szent czélokért, az emberviIág szellemi, lelki fellendüléséért ... az Ur utain járnak.

A ki önmagában az okos lelket és Isten képét soha sem igyekszik gyászbaboritani, ki az Isten által adott kiváltságokat erősen őrzi és félti, ismeri elhivatását , . . az Ur utaiban jár.

Ki azon tulajdonokat, melyek az Isten más teremtményei fölé emelik az embert, fejleszti, jól értékesiti, Isten czéljainak megvalósitására forditja .... az Ur utaiban jár.

Ki midőn lelkében ürt érez, ennek kielégitését, nem földi, hanem mennyei felsőbb kincsektől várja . . . boldog az.

Ki másokban a jót mindig megbecsüli s a rajta kivül állók hite, meggyőződése iránt is kellő tiszteletet érez . . . boldog az.

Ki a könyörületesség erényét az élet nyomorultjai, Lázárai s utfélen elesettei iránt gyakorolja . . . az Ur utaiban jár s boldog az.

Kit vak szenvedély, kéj és boszuvágy, harag és boszuállás nem gyötör . . . az Ur utain jár s boldog az.

Ki szelidségben és jámborságban tündöklik, boldog az.

Ki távoltartja magától korának nagy hibáit s tévedéseit s az emberi nem megjobbulásához csak egyporszemmel is hozzájárul . . . az Ur utain jár . . . boldog az.

Ki letörli az özvegynek, az árvának, a nyomorultnak, a szenvedőnek könnyeit; s általában a krisztusi szeretet törvényei szerint irányitja életcselekedeteit . . . az Ur utain jár és boldog az.

Az alázatosok, az igazságkeresők, az irgalmasok, a sirók, a tisztaszivüek, a békességre igyekezők . . . mind az Ur utain járnak s Máté evangelista szerint boldogok is.

Szóval ker. afiai, boldogok, a kik nem járnak a hitetlenek tanácsán és a csufolódóknak székében nem ülnek, kik erkölcsösen, erényesen élnek, vagyis alapigénk szavai szerint: „kik az Urnak utaiban járnak.“

Akartok-é boldogok lenni afiai? Halljátok meg, hogy az a boldog, ki féli az Urat és az ő utaiban jár. Legyetek vallásosok. Kövessétek az erény angyalát. Bármi sors és állapot érjen, bizzatok Istenben. Bármi csábitás vegyen körül, ne ingadozzatok az igaz uton. A hol csak tehetjük, hassunk oda, hogy erősbüljön az Ur félelme s terjedjen a jógondolkozásuak köre. Igyekezzünk kevesbiteni a hütlenek és cselszövők, a gonoszok és istentelenek számát, hogy legyen kellő biztonságban a jellem és becsület. Hol a vallásos érzést meggyengülve, az erkölcsitisztaságot üldözve látjuk, lépjünk bátran közbe az Isten és emberek szent ügyéért s emeljük fel az elesett becsületet s vigasztaljuk meg a siró lelki nagyságot. Hassunk oda, hogy azok az emberek, kikkel mindennapi érintkezésünk van, a boldogságot ott keressék, a hol csakugyan feltalálhatják „az Ur félelmében és az ő utain való járásban.“ Amen!

LXXII.

Jézus kikhez megyen be?

— Adventi. —

Irta: **Máté Lajos** bethlen-szentmiklósi lelkész.

Alapige: „A ki engemet szeret és hallgatja az én beszédemet, ahhoz megyek be...“ Ján 14: 23.

Még csak nehány nap a különben is hanyatló esztendőből s reánk virrad Idvezitőnk születésének emlékünepe. Várnunk kell és készülnünk arra. Izrael népének értelmesebbjei és jobbjai, kikben erős hitté, szent meggyőződéssé fejlett volt a Messiás eljövetele; az ó-szövetség lánglelkü prófétái, kik oly sok szépet, annyi biztatót jövendöltek felőle; a királyok, kik kivánták látni és hallani Jézust, de nem láthatták és nem hallhatták: nem várhatták és

nem óhajthatták nagyobb érdeklődéssel mint mi. meggondolván: „e napon lett üdvössége a világnak.“

De vajjon a mi keblünket ama forró vágy égeti-e, mely betöltötte és illette az agg Simeont s mely kelet bölcseit a bethlehemi jászol-bölcsőhöz vezette? Hiszen, ha a nép akkor nem figyelt eléggé a próféták jövendöléseire; az irástudók kevélysége pedig éppen megvetette vagy félremagyarázta azokat; ha keresztelő János kiáltó szavai: „Tisztitsátok meg az Urnak utait, egyengessétek ösvényeit“ hiába hangzottak el a pusztában s Jézusnak, az idő teljességében megjelent emez erkölcsi nagy királynak oly kevés sziv hódolt meg: bizony, bizony ma is tud a nép szórakozott lenni; most is vannak kevély, felfuvalkodott lelkek, kiknek hirdethetjük: „Térjetek meg, mert elközelgetett a mennyeknek országa“, prédikálhatjuk a megfeszitett, de feltámadott Jézust, mert a Jézus életeczélját, munkássága magasztos feladatát nem tudják felfogni vagy felfogni nem akarják s igy azzal merőben ellenkező dolgokat cselekesznek.

Ugy van, ugy afiai! Csak egy komoly pillantást vessetek a magukat Krisztusról nevező keresztényekre és azonnal átláthatjátok, hogy azoknak, kik már többször megülték s most is jó reménységgel tekintenek a küszöbön levő nagy ünnep elébe: nem hiában és oknélkül prédikáljuk: „A ki engemet szeret stb.....“

Jézus kikhez megyen be? e kérdés leszen mai beszédem tárgya; jertek azért kedves ker. afiai! a mig e kérdésre röviden megfelelek: a tárgy fontossága pótolja ki az én gyengeségemet s annak az életre kiható tanusága nyerje meg becses figyelmeteket.

I.

Lássuk meg előbb, hogy kikhez nem megyen be a Jézus, hogy annál inkább megtudhassuk, hogy kikhez megyen be.

Jézus azokhoz nem megyen bé afiai! a kiknek, mint Máté evangelista, evangeliomos könyve 13. r. 15. v. mondja: „szivök megkövéredett, hogy meg ne térjenek, kiknek szemeik és füleik bezárultak, hogy ne lássanak és ne halljanak.“

Ezek azok, a kiknek a keresztelő Jánosok mind beszélhetnek: „Térjetek meg“, mert nem térnek meg. Ezek azok, kiknek prédikálhatunk a Jézusról, az ő fenséges élete magasztos céljáról s páratlan példaadásáról; kiknek hivatkozhatunk az apostolokra s a világ Megváltójának más, szilárd jellemü követőire.

Ezek azok, kiknek hozhatunk fel a kereszténység első századából, söt az egész szent tönténelemből szebbnél-szebb megható példákat a hitre, erényre, áldozatkészségre; a kiknek mondhatjuk, hogy Wald P., Huss, Servét és Dávid F. vértanui halált az örök és megdönthetetlen igazság, az Isten-egység hite mellett szenvedtek. Ezek azok, a kiknek mutathatunk fel századunkból is női és férfiui fönséges jellemeket, halhatatlan jóltévőket, kik Istent és az embereket szerették s mint ilyenek ott ragyognak az örökemlékezet könyvében. Egyszóval afiai! a lelki vakok és süketek azok, a kiknek emlegethetjük, hogy a mult századoknak vérzivatarja közt az Istenben való hit, az egymás iránti szeretet s az áldozatkészség isteni erénye tartottak fönn, éltettek napjainkig, s fognak megtartani a jövőben; a kiknek beszélhetünk a legegyszerübb nyelvezettel, mert nem értik meg; Isten, lélek, vallás, tudomány, emberhez illő nemesebb élet ismeretlen tárgyak előttük; miért? szivök megkövéredett, betelt a muló világ javaival, ezeknek csillogása elvette szemeik látását, füleik hallását, hogy ne lássanak és ne halljanak.

De nem is megyen be hozzájuk Jézus, mert a kik félnek az igazságtól, irtóznak a világosságtól, a kik nem akarják, hogy a világ a keresztény vallás szellemében Isten országává, boldogság paradicsomává átalakuljon — „a kik megtisztitják a tálnak és pohárnak külső részét, belől pedig rakva hagyják undok ragadmányokkal“, egy szóval. a kik ragadozók, paraznák, nemtelen életüek, a kiktől ered minden rosz, de nem származhatik semmi jó: „Jézus azokhoz nem közelithet. . .“

Oh vajha az ilyenek meghallanák a kiáltó szót: „tisztitsátok meg az Urnak utait és egyengessétek meg ösvényeit.“ Vajha megértenék az igét és megtérnének, mert bizony-bizony a mint meg van irva, „Jézus csak azokhoz megyen be, a kik őt szeretik, a kik beszédeit hallgatják és a kik az ő parancsolata szerinti életet élnek!“

II.

Kik ezek? vagy más szóval: kikhez megyen be Jézus? Lássuk meg röviden beszédem második részében.

Az alapul választott igék mondják — egyszerüen és mindenki által könnyen érthetően mondják meg, hogy csak azokhoz megyen be Jézus, a kik őt szeretik, beszédeit hallgatják és azok szerint élnek.

Jézus e szerint csak a jó és nemes lelkekhez megyen be. a kik befogadják keblökbe az igét, a kik a földiség ködén felülemelkedve, mennyei kincsek gyüjtésére törekednek.

Bemegy, ellátogat a bünösökhöz is, szól, hivja őket: „Kövessetek engem." Elhagyja a 99 igazat, hogy fölemelje, megmentse a 100-dikat, ki lélekben elveszni látszik Isten országára. Mert az ő hivatásának czélja. egyetlen föltétele: a lelkek megmentése. Azért nem hatott reá a város pompája, a nagyszerü templomban a kufár lelkeknek ihletés nélküli zsivaja, mert ő is a nagy idők emberével érzett: „szivből származnak az élet cselekedetei." A szivek mezőin, a lelkek kietlen pusztaságain keresett, tarlózott, gyüjtött kortásával, hogy megmentse és megtartsa, a mi még megmenthető. Fájdalom! miként a multban, ugy jelenben is a nagy többségre a hivó szózat pusztában elhangzó szózat marad. „Kemény beszédek azok, kicsoda hallgathatja?"

De hála a jóltevő égnek, akad mindig egy vagy kettő, kik az emberiség nagy egyetemét, mint kovász a tésztát, megmozgatják, föllenditik, lelki tevékenység, közhasznu munkásságban tartják. És rólatok méltó joggal lehet mondani:

Ti igaz gyémántjai, drága gyöngyei; „ti mennyország örökösei, Isten képviselői e földön!" ti vagytok, a kik által fentartatik az igaz hit s az igaz miveltség e földön; kik által megnemesül lassankint s leszen paradicsommá a földi élet. Ti vagytok, a kik „örültök az örülőkkel, sirtok a sirókkal"; kik letörlitek a szenvedők könyüit s felemelitek az elesettet; „kik áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak s imádkoztok még ellenségeitekért is." Ti vagytok, a kik az erényért, igazságért szenvedni, ha kell, meghalni is tudtok; a kik, midőn mindenek elhagynak s szivetek csordultig tele van keserüségekkel, még akkor is elég lelki erővel birtok felemelkedni hitetek „Nébójára", hogy egykor be is mehessetek az igéret földére, ama mennyei Kanahánba.

Igen, igen ti kevesek! kik olyanok vagytok Isten legnemesebb teremtményei sorában, mint enyhitő forrás-viz tikkasztó nap hevében, mint csillagfény sötét éjszakában, ti vagytok azok, a kik szeretitek, a kik igazán várjátok az idvezitő Ur Jézus Krisztust, a kikhez azért bizonynyal be is megyen, mert ő mondotta, hogy „a kik őtet szeretik, a kik ő beszédeit hallgatják és megtartják: azokhoz megyen be."

Oh vajha mi is afiai! e kevesekhez tartoznák! Vajha a mi keblünk is égő vágygyal nyilnék meg az örökigazságok befogadására! Oh vajha ne lenne közöttünk egyetlen egy se, a kit Jézus

kishitünek, elvtagadónak, nemtelen életünek nevezhetne, mer akkor hozzánk is, mindnyájunkhoz bejöhetne!

Hallgassunk azért mindnyájan a kiáltó szóra: „A nagy király, a lelkek nagy királya jön: tisztitsuk és egyengessük meg az ő utait, hogy hozzánk is bejöhessen." Szenteljük állandó lakhelyül neki keblünk templomát; neki, az idvezitő Ur Jézus Krisztusnak, a ki „békével és jóakarattal jön"; a ki e szókkal köszönt be azokhoz, a kik őt befogadják: „ma lett üdvössége e háznak." Amen.

LXXIII.

Mire int a tél.

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Osváth Gábor** hévizi lelkész és felső-fejérköri esperes.

Alapige: Solt. 147: 16. „Dicsérjétek az Urat, ki a gyapjuhoz hasonló havat adja."

Bevégzett dolog k. afiai, hogy minden mi e földön létezést nyert, véget is érjen. Kimutatta a nagy Alkotó, hogy „a mig e föld lészen, a hideg és meleg, a nyár és tél meg nem szünnek, s hogy a világalkotó parancsának miként engedelmeskedik minden, azt e pillanatban szemeinkkel láthatjuk. Láthatjuk, hogy minden véget ér, s fájdalom leghamarább az, a miben legnagyobb volt örömünk és gyönyörüségünk. Mily boldogok valánk, mint nőtt reményünk a tavasz zöldelő szinével, mint telt be szivünk édes örömmel a nyár szépségében és gazdagságában; mint telt be keblünk édes reménynyel, hálaadó érzéssel, midőn igy szólhatánk: menjünk a mezőre, hol „a hegyek és halmok dicséretet énekelnek és a mezőnek minden fái kézzel tapsolnak."

Eltüntek e szép napok. Elhervadt a tavasz mosolygó képe, elmult szépsége, vidámsága. Eltünt a nyár gazdagságával, s az őszi szél fuvallatára sárgultan hullottak alá a fák ékességei. A meleget hideg, a gyümölcsözést a hervadás váltotta fel; tél van, puszta körülöttünk minden, olyan mint egy halottas ház; halott a föld, szemfedő ratja a hó.

Midőn elmerengve megállunk az ékességnélküli természetben, önkéntelenül sóhajtunk fel: hová lettek a tavasz ékes virágai, miért némultak el a dalos madarak, hová lett a nyár gazdagsága s miért zárta be a föld a munkáskéz előtt az ő kebelét? olyan kérdések ezek afiai, melyekre a hitetlen nem tud feleletet adni, s következésképen boldogtalannak érzi magát, a tél kietlensége sivárrá tette lelkét; de a hü lélek megtalálja a feleletet: mindez Isten müve „ki az ő fuvallásaival csinál jeget és a vizeknek szélességét beszoritja.“

„Dicsérjétek az Urat, ki a gyapjuhoz hasonló havat adja“ mert igaz ugyan, hogy „nyugszik és csendes az egész föld“, de „a telet Isten formálta“, hogy megpihenjen a föld, s ujabb erőt nyerjen egy gazdagabb gyümölcsözésre. Nem tagadhatjuk, hogy házunk szük falai közé szoritott a zord tél, s munkásságunk körét nagyon kicsinyre szabta, de mégsem azért formálta Isten az emberre nézve a telet, hogy tétlenül, henyélve töltsük időnket s igy káros életet éljünk. A természet pihen, nyugszik, de pihenése nem meddő. Munkálkodnunk kell nekünk is, erre int a téli természet, de erre figyelmeztet Idvezitőnk is, midőn azt mondja: „az én atyám mindig munkálkodik, én is munkálkodom.“ Jól lehet nem szánthatunk, nem vethetünk, de épen ebben rejlik az Isten mélységes bölcsesége, hogy időt rendelt, a melyben a lélek eledelét keresheti a vallásos ember, mert „rendelt ideje vagyon minden dolognak.“ A tél nem kötötte meg lelkünket, az minden időben szabadon szárnyalhat. A gondolatnak nincsenek bilincsei; szabad tért hát lelkünk gondolatainak, hadd járja be a teli természetet, hogy elmélkedjék s oszlassa el a borut, lelkünk egéről, melyet a tél homálya elboritott, hogy keresse az Istent, kit a tél fagya, a jég pánczéla az elhervadatt mező el nem fedhet lelki szemeink elől. Nem, mert Isten velünk van a tél kietlenségében is. Ezt tudva k. afiai fogadjuk örömmel mindenkor a telet, melyet Isten formált. Itt van alkalmunk elszakadni az anyagi világtól, élni egyházunknak és családunknak. A tél kietlensége inditson Isten iránti bizalomra, élessze a szeretet melegét, táplálja reménységünket egy jobb jövő iránt. Lássuk a téli természet ezen intéseit rendre.

I.

A téli természet int, ember bizzál az Isten gondviselésében.

Ha a tavasz uj életre serkentett, ha a nyár kibeszélhetetlen gazdagságával lélekben Istenhez emelt; ugy a kietlen - de

Isten által formált — tél is bizalommal kell, hogy betöltsön Isten iránt. Mert ha csak nehány héttel tekintünk is vissza a természetre, mikor oly szép volt minden, mikor vidám arczczal gyönyörködve jártunk a mezőkön; s látva, hogy a föld mindez ékességei elmultak, a napok megrövidültek, az éj meghosszabbodott: az emberi lélek busongva néz el a kietlen téli pusztaságon, melyben oly néma, oly csendes minden, mintha csak egy halottas házban volnánk. E néma csend akaratunk ellenére is arra emlékeztet, hogy az emberi életben is egyszer a halál szelének fuvallatára bekövetkezik a tél, s mindezek elgondolása kétszeres erővel kell, hogy Istenhez vezessenek, mert ha az élet tele kisért, csak egyedül Istennél találunk megnyugvást.

Most midőn a természet bezárta tápláló kebelét, most midőn kezünk megkötve s csak a meglévők fogyasztására van utalva az ember, igen könnyen aggodalommal telik el a lélek s még a felebaráti szeretet is szükebb körü lesz, a mint a betakart áldás naponkint fogyatkozik. Szükölködő, ki — családodra tekintve — a holnapra gondolással is gyötröd lelkedet, hogy „mit együnk, mit igyunk, mivel ruházzuk magunkat" ne csüggedj el, de bizzál az Isten gondviselésében, „kinek akarata és tudta nélkül egy hajszál nem eshetik le fejetekről." Csak a pogányok, a hitetlenek szoktak ily gondolatokkal foglalkozni, a valódi keresztény a tél kietlenségében is vigasztalást talál eme szavakban: „jól tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mi nélkül szükölködtök s megadja azt nektek mielőtt kérnétek." Tekintsetek az ég madaraira, azok „nem vetnek, sem csürökbe nem takarnak s mégis eltartja őket a ti mennyei Atyátok, oh mennyivel inkább gondot visel ez égi Atya ti rólatok, kik sokkal drágábbak vagytok amazoknál." Csak bizalommal járuljatok az Istenhez a tél kietlen pusztaságában is találtok jólételt, „mert az Urnak keze nem rövidült meg, hogy meg ne szabadithatna, és meg nem siketült az ő füle hogy meg ne hallgathatna."

A tél pihenteti a földet, de azért munkálkodik, gyüjti az erőt. Az embernek sem szabad tétlenül benyélve tölteni az időt, mert a henyeség az ördög párnája, s jaj ki azon nyugszik, mert az veszedelembe jut. Mivelnünk kell szivünk érzéseit, lelkünk gondolotait s erre legálkalmasabbak a téli napok. A mit a nyári szorgalmatoskodás közben elmulasztottunk, most visszaszerezhetjük, most van alkalmas idő, hogy járjunk szüntelen az Urnak utaiban, most kell, hogy erős hitünk legyen az Istenben, mert a kisértetek, a roszra való hajlamok és bünös érzelmek ez időszak-

ban ostromolják leginkább az embert. Most kinálkoznak a testi örömök gyönyörüségei s ha megfeledkeztél Istenről s átadod magadat a testi élvezeteknek, ha gond nélkül ürited a gyönyörnek poharát, ha Isten nélkül foly az élvezet, az öröm; akkor lelked előtt elkietlenül a világ, zivataros, hideg télhez lesz hasonló élted, melyre tavasz nem jön többé.

Rendithetetlenek legyünk az Isten iránti bizalomban, mert csak igy állhatunk meg az élet és sors küzdelmeiben. Ez legyen fegyvere lelkünknek s meggyőzzük a világot, mint egykor a nagy Mester. Ez legyen védpaizsunk a bün ellen, vezérünk az erényre. Ha bizunk Istenben, ha a vallás szavára hallgatunk, akkor a téli sötét éjszakákon is a világosság honában járunk s megtaláljuk az Istent, a mennyei Atyát. Ez erős hit és bizalom hatotta át hitelődeinket az üldözések korában. E hit adott nekik erőt, hogy az igaz tudomány hirdetésétől vissza ne rettenjenek. E hittel és Istenben helyezett bizalommal lépett Servét Mihály, — az egy Istenség eszméjének buzgó apostola — a máglyára. A máglya lángjai közül is égfelé tört a hit és bizalom s ujabb bajnokokat teremtett az unitárius eszméknek, hirdetve, hogy nincs több Isten, hanem csak egy. E rendithetetlen bizalommal Isten iránt állott meg Dávid Ferencz első püspökünk Nagy-Váradon, Gyula-Fehérvártt a vallás felett vitatkozók sorában, védve az Isten egységét oly lelkesedéssel, hogy mint egykor az első pünköst alkalmával a Péter apostol beszédére, az ő szavaira is háromezeren tértek az unitárius vallásra. Az unitárius vallás e nagy apostola e hittel és bizalommal lépett be a felekezeti gyülölség által megnyitott dévai vár börtönébe, hol korszakot alkotó élete véget is ért.

Érzitek-e lelketekben az erős hitet és bizalmat Isten iránt? Óh boldogok vagytok, ha birjátok s még boldogabbak lesztek, ha megőrzitek azt, mert akkor a kételkedés ördöge nem fészkelheti be magát szivetekbe, s teljesithetitek kötelességeiteket egyházunk és hazánk iránt, ha pedig nem birjátok e bizalmat Isten iránt, akkor lelkileg szegények vagytok, oly szegények, hogy a föld minden gazdagsága sem pótolhatja azt.

II.

A téli természet int továbbá, hogy legyen szeretet szivünkben.

A mi a füszer az ételben, az a szeretet az életben. Valamint a füszerrel élvezhetővé, izletessé tehetjük mindennapi eledelünket; ugy tehetjük széppé és kellemessé életünket még a

téli természetben is a szeretet gyakorlása által: mert a szeretet illatot ad örömeinknek, enyhitő balzsamot bánatunkra, életet a társadalomnak. A téli természet legalkalmasabb arra, hogy megtelve szivünkben szeretettel, elüzzük annak unalmait, s élvezetessé tegyük hosszu estéit.

Nem tagadhatjuk, hogy életünk nyugalmát, gyakran kisszerü dolgokból származó surlódások és bántalmak zavarják meg, melyeket kölcsönösen adunk egymásnak. Tapasztalati tény, hogy a társas életre hivatott embernek gyakran legnagyobb ellensége az ember; s mentől közelebbi viszonyban állanak az emberek egymáshoz, annál nagyobb lesz a távolság, mely őket egymástól a vett sérelem miatt elválasztja. A földi élet örömvirágai csak a szeretet által áthatott családi, egyházi és társadalmi élet kertjében virulhatnak. Ha fájdalom dulja szivünket, csak a szerető rokonsziv, az önzetlen baráti szeretet gyógyithatja meg. Ha a csalódások utain veszteségek érnek, a vallás vigasza mellett ismét csak a rokon keblek vigasztaló részvéte enyhitheti fájdalmunkat. Ha becsületünket, ártatlanságunkat sárral dobálja a gonoszság keze, hol találunk megsértett önérzetünknek elégtételt? talán a világ előtt!? Óh nem, ez gyakran siket, vak és érzéketlen; de megtaláljuk saját lelkiismeretünk megnyugtatásán kivül, rokonérzelmü barátaink között, kik szeretettel és szivjósággal feledtetik a sérelmet, mert „a szeretet erős, mint a halál, kemény mint a koporsó“, sőt „elfeledteti még a vétket is.“

S mégis nem látunk-e példát arra, hogy legmeghittebb barátok, kik jóban és roszban őszintén osztozó társak voltak, kicsiny dolgok miatt a legnagyobb ellenségekké lettek. Békés szomszédok nyugalmát, hányszor nem zavarja meg egy elejtett szó, mely miatt a gyülölség pokoli tüze gyulad ki közöttök. Testvérek hányszor válnak egy barázda föld miatt halálos ellenségekké, pedig — „ki nem szereti az ő atyjafiát, kit látott, mi módon szeretheti az Istent, a kit nem látott“ — mondja az evangelista. S miért e szomoru képek a családi és társadalmi életben? miért a tél sivárságát még kietlenebbé tenni az életben? mert nincs a szivekben önzetlen tiszta szeretet, mert feledik eme parancsolatot, „szeresd felebarátodat, mint magadat“, vagy „valamit akartok, hogy az emberek ti veletek cselekedjenek, ti is azt cselekedjétek azokkal,“ vagy a mint az apostol mondja: „minden mérges beszéd, káromlás közületek kivettessék.“

De legyen szeretet szivünkben, egyházunk iránt is. Ama szeretet hassa át szivünket, mely az első tanitványokról van

irva, hogy „mindnyájan nagy szeretetben valának.“ Ez volt ama kapocs, mely az első keresztényeket összetartotta, nemcsak az örömben, hanem a szenvedésekben is. Ennek köszönhetjük, hogy a a Péter által elhintett mustármagból terebélyes élőfa lett, melynek árnyékában mindnyájan megférünk, kik a szeretet lelkétől vagyunk áthatva. Igaz, hogy sokszor a szeretet helyett gyülölséget látunk s csak a jóslatok világába tartozik ama profétai jövendölés, hogy „leszen egy akol és egy pásztor“, de azért a keresztény szeretet mindig munkálkodott, ma is munkálkodik. Ezt igazolja kicsiny unitárius egyházunk küzdelmes, de annál szebb élete. Ha az első keresztények erdők sürüjébe, hegyek barlangjaiba menekültek az üldözések elől, bizony hitelődeink megfosztva vallásunk szabadgyakorlásától, rejtekhelyeken, félreeső házakban imádták az egy igaz Istent, s hagyták szent örökség gyanánt nekünk. E határtalan szeretetnek köszönhetjük, hogy az unitárius vallás végképen el nem enyészett. Szivből származnak az életnek cselekedetei; a szeretet is a sziv gyümölcse, a sziv pedig minden időszakban gyümölcsözik, csak mivelni kell! E gyümölcs érett meg egyházunkban is, mikor iskoláink létkérdése fordult elé. Ez a szeretet támasztott nekünk Zsukiakat, Augustinovicsokat, kik egész vagyonukkal jöttek egyházunk megmentésére. Ez a szeretet tette halhatatlanná Kovács Dénest, Dersi Jánost és Berde Mózest, kik egyházunk iránti szeretetöknek oly fényt adtak, mely soha el nem homályosul. Ezek valóban betöltötték „ne nézze kiki csak a maga hasznát, hanem nézze a mások hasznát is“, „jót tegyetek, kölcsönt adjatok.“

Látjátok a szeretet mily nagy dolgokat tud mivelni! Áldjátok az Istent, ki szivetekbe a szeretet drága virágát ültette. Dicsérjétek az Urat, ki formálta a telet s alkalmatossá tett titeket, hogy a szeretetről elmélkedhessetek. Ápoljátok a szeretetet szivetekben, nem feledve „ha angyaloknak vagy embereknek nyelvén beszélnék is, szeretet pedig nincsen bennem, olylyá lettem, mint a zengő ércz és pengő czimbalom“, de jusson eszetekbe „ne szeressétek egymást csak beszéddel és nyelvvel, hanem cselekedettel és valósággal.“ Szeressétek vallásunkat, olvassátok egymásnak vallás és erkölcsnemesitő „Közlönyét“, mert sok oly dolgok vannak abban, melyek áthatnak szeretettel és gyönyörüséggel. Ne feledjétek a tél intését, legyen szeretet szivünkben.

A téli természet int végre, hogy legyen reményünk egy jobb jövő iránt.

III.

A remény az emberiség közös kincse; egy révpart, hová a szenvedő lélek megpihenni tér. Itt pihen meg az élet küzdelmeiben elfáradt munkás; az elhagyott árva itt talál megnyugvást; az ártatlan üldözött és a méltán bünhödő, mind itt keresik a szabadulás utját, remélve sorsuk jobbra fordulását. Mindenik a remény birtokosának érzi magát, s nagyon helyesen; mert az élet kietlen utain, hol annyi csalódás és veszteség éri az embert, szüksége van az éltető reményre, mely biztassa, hogy ne csüggedjen, mert az élet utain illatos virágok is nyilnak s az öröm rózsái is megteremnek. Oh, ha mindig csak a roszabb oldalát tekintenők az életnek s felednők annak szépségét és örömét; ha mindig csak a jelen szenvedéseit és csalódásait néznők s nem remélnénk boldogabb és szerencsésebb napokat: ugyan hová lenne az ember? aláhullana emberi méltóságának magaslatáról, mert remény hiányában lemondana a küzdésről, pedig abban van az élvezet és öröm, ezért hangzik felénk is: ember küzdj és remélj!

Erre int a téli természet is. Igaz, hogy most a földet bilincsbe verte a fagy s ugy tetszik, mintha minden élet kihalt volna, s minden elszáradt kóró egy-egy élet kimulását jelezné; oh, de a komor képek megett nem látunk-e egy vidám mosolygó képet is, a tavasz képét? Nem látjuk-e a föld fehér takaróján visszaverődni a nap fényében azon reménysugarakat, melyek egykor ismét megnyitják a bezárt természet nagy és dicső templomát, melyben a hivő és a hitetlen leborul az Isten előtt, hálát adni a szabaditásért s könyörögni az ég áldásáért. Oh, a kinek lelkében él a remény, az a tél kietlenségében és az élet szenvedésében sem csügged, mert Isten után jobb jövőt remél.

Nézzétek a zsidó nemzetet egyptomi szolgaságában, mily megnyugvással hordozzák az emberi erőt meghaladó terhes munkát és méltatlan bánásmódot; miért nem támadnak fel a kegyetlen zsarnokok ellen, vagy miért nem fojtják magukat a Nilus folyó hullámaiba, hogy temessék el abban magukat és szenvedéseiket örökre? azért, mert táplálta a remény, hogy ütni fog a szabadulás órája; várták a szabadító Mózest. S ime nem csalatkoztak, az Isten kihozta őket a fogságból s beteljesült rajtok: „boldog, kinek reménysége a Jákóbnak Istene.“ A keresztények, kik annyit szenvedtek a kegyetlen Neró üldözése miatt; miért nem dobták el kezükből a szent könyvet, s miért nem borultak le inkább a császár bálvány-isteneinek oltárai előtt, minthogy

kegyetlen kinzások között vértanui halált szenvedjenek? azért, mert erős volt reményök, hogy „az Ur el nem hagyja az ő szenteit, hanem örökké megőriztetnek.“

Mikor egyházunk az elnyomatás korszakát élte, midőn a katholiczizmus teljes erővel igyekezett megsemmisiteni az unitárius vallást; midőn a reformátusok a Bethlen fejedelem idejében ravaszsággal és cselszövésekkel elvették egyházaink nagyrészét; midőn még a mások bünei miatt is nekünk kellett szenvednünk; valjon miért nem mondottak le hitelődeink az egy Istenség magasztos eszméjének terjesztéséről s miért nem csatlakoztak a háromság téves tanához, mely tan miatt nem kellett volna annyit szenvedniök? azért, mert az elnyomatás sötét, gyászos egén, a reménység szivárványát látták feltünni lelkükben, mert remélték, hogy a kik nemes eszmékért küzdenek, azoknak győzniök kell; s e biztató szózat hangzott füleikbe: az Isten a mi oltalmunk és erősségünk, ez okért nem félünk, ha a föld megindulna is.“ S ime a reménység nem szégyenitette meg, az utókor hálás elismerése jutalmazza küzdelmöket.

Sokan a téli természetben a halál képét szemlélik, s mintegy busan kérdik önmaguktól, miért küzdjek, miért áldozzak a közjó oltárán, hisz a sirnál ugyis vége lesz mindennek, örökös tél borul az ember életére is a halál után. Balgatag vagy, ki igy gondolkozol. Miért veted magodat a földbe, ha nem remélsz kikeletet? Hogy várhatsz aratást, a természeti világban, ha a sirtól, melybe saját magad vettetel, megdöbbensz? Avagy nem tudod-e, hogy „a mit te földbe vetsz, nem elevenedik meg, hanem megrothadand; és a mit te elvetsz, nem azt veted el a mi azután kikel, hanem puszta magot, de az Isten ad annak testet, mint akarta! Avagy mondjátok meg, melyik télnek nem volt tavasza? melyik éjnek nem volt hajnala? Minden álomból van felébredés, s ha a téliternészet ujjászületik tavaszszal Isten szavára, ha a legkisebb féreg is uj életre kél a kikelettel, csak az ember, ki Isten akaratának teljesitésére hivatott, s ki Isten képét viseli e földön, csak ő maradna örökre a sirban? Nem afiai, a te sorsod nem egy a természeti tárgyakéval, tégedet halhatatlan lélekkel ruházott fel az Isten; a halál meg nem foszthat önállóságodtól, neked egy szabadabb tér nyilik egy jobb hazába, hogy munkásságodat tovább folytathasd, mert „tudjuk hogy ha a mi földi házunknak hajléka elbomol: épületünk leszen Istentől, nem kézzel csinált házunk, hanem örökkévaló a mennyben.“

* * *

K. afiai! a tél kietlen pusztasága ne bántson titeket, mert a télnek is megvan a maga haszna, megvannak örömei, csak okosan kell felhasználni. Használjátok ti szivetek mivelésére, s avégett hasznos könyvek olvasása legyen főgondotok. Bizzatok mindig Isten gondviselésében, ápoljátok szivetekben a szeretet virágát s legyen reményetek egy jobb jövő iránt, legyen hitetek az örökéletben. Amen.

LXXIV.

Mit kér tőlünk a hit s nekünk viszont mit ad?

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: **Nagy Sándor** kis-solymosi lelkész.

Alapige: Zsid. XI. 1.

Korunk sok tekintetben szerencsés időszakot képvisel. Méltán tekint önmagára elegedett büszkeséggel. Sok benne a fény, mely a munka és nyugalom, lakás és ruházat, étel-ital, szórakozás és élvezet ezernyi nemeit körülfolyja. Ipar, müvészet, tudomány s ezeknek segédeszközeik naponként hoznak elő ujabb és ujabb vivmányokat, miket az ember eléggé megbámulni nem tud. A haladás rohamos. Megszédül az agy, ha nyomról-nyomra kisérni akarja, az anyagi és értelmi erő lázas munkáját s az egymásra felmutatott eredményeket, melyekkel már annyi dicsőséget nyert korunk a multak felett s oly nagy reménynyel tekint a jövő sejtelmes méhébe.

Szerencsés kor . . . de más kérdés: vajjon boldog-e egyuttal?... Mert vannak időszakok, melyek szerencsések s mégis boldogtalanok; a mint kimagasló példákat mutat rá az emlékezet, mely ott virraszt a messziség fátyolködében a hajdani dicső Róma és Athén, a hatalmas Ninive meg Babylon romjai felett. És mintha elválhatatlan volna mindenütt a fénytől az árny, rohanó korunk vivmányait is nyomon követi egy sötét, mély vonal . . . A tevékenység csak az anyagi téren sikeres. A lelketlen anyag uralja a többség sziv- és értelemvilágát. Ezenfelül egyébbel alig van törődés!.. Ez a természetellenes állapot az embert félszeggé

teszi. Kebelében csodás vágyakat költ s mi azokat megszentelje hiányzik: a hitélet melegsége, a szivnemesség s erkölcs. Örökös a viaskodás a természettel, gondviseléssel, a társadalmi és erkölcsi világrenddel s ezek törvényeivel. Sorsával elégedett ember alig van. Itt beteges nagyzás, tul gyáva kétségbeesés és mindenfelé csak a nyomasztó erőlködés. Ostorozzuk az eget, a háborgó tengert. Zuzzuk, törjük a föld szinét, keble mélységét. A gazdagság mégis kevés. Az eszközökben nem válogatunk. Koczkára teszünk életet, becsületet, vallást, hitet, lelkiismeretet, mindent, mi e földi létben drága, szent. És aztán még csodálkozunk, hogy az ipar kényelme, a müvészet gyönyöre, a tudomány hatalma együttesen sem elég erősek felvert öntudatunk békéjének és felzaklatott idegrendszerünk nyugalmának tartósabb biztositására!..

Szomoru jelenség ... de alkalmas arra, hogy az embert a dolgok mélyéig komolyabb vizsgálására sarkalja; hogy éreztesse az örök igazságot, mely szerint a lelketlen anyag csak muló érdekeket szolgál s vele az ember nem elégedhetik meg. Alkalmas arra is, hogy az önvesztére törő embert egy-egy pillanatra megállitsa s fülébe sugja: ember, ember! te erkölcsi lény vagy, nagy mértékben szellemi valóság; örök életre, halhatatlanságra teremtve!

Hol vannak hát bizonyságaid: az erkölcsi elvek, égi eszmények, örök igazságok, melyekre kézen fogva vezérel a hit, mely az apostol meghatározása szerint az „oly dolgoknak valósága, melyeket remélünk és a mely dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatója!..“ Hol vannak a bizonyságok?!.. Ugy-e, elhullattad, megtagadtad, elárultad és most nincs, a mi kiterjeszsze életed felett áldó karjait, megszentelje törekvéseidet s emelje lelked szárnyait?!.. Lám-lám, ezért szomjas lelked olthatatlan s éhezik a jólét karjai között is. Ezért kebled olyan, mint a megháborodott tenger. Egész életed ezért oly sivár, kietlen, szomoru, mint a mező arcza, melyen emésztő haraggal vonult át az égiháboru!..

Eszmélj hát oh ember, szerencsés kornak nyomorult gyermeke te! Ha elkábitott a világi fény, a hiuság káprázatja, vagy e földi lét rideg valósága, jer, kitárva reszkető karod, öleld alélt kebledre a hit angyalát és hallgasd égi szavát!... S hallgassuk mi is keresztény társaim! mit kér tőlünk a hit s nekünk viszont mit ad?

I.

Mit kér tőlünk a hit?

Kér..! Ugyan, hát már a hitnek is van kérnivalója? Nem menekülhetünk sehol, még itt e helyen sem a kérők elől? Máshol ugyis megtalál nemzet, haza, vallás, egyház. Nyomunkban mindenütt a szánakozásra méltó nyomor s tettetett képmutatás, a kárvallott szerencsétlen és bünös lomhaság. S a mi mindezeken felül van még: a mindennapi életérdekek és a közterheknek annyi járuléka! Hová lesz el az ember, mi marad neki, ha ezeket mind megelégiti?!...

No, de ker. társaim! kérlek az apostollal: „ne háborodjék meg szivetek.“ A mit a hit kér tőletek, azt nem érzi meg erszényetek. Nem foszt meg világi kedvteléseitektől. Nem gátol az öröm és vigasság utain, sem az anyagi gyarapodásban, sem a szellemi emelkedésben. Nem kéri kölcsön a divatos, fényes rongyokat. Azt se kéri, hogy megoszszátok vele a mindennapi kenyeret, sem a vagyonfelesleget... Nem volna evangeliumi a hit, ha elvonná attól, mi tiszta, emberi s megrabolna attól, mihez természet szerint jogotok van. Hallátok, a „hit oly dolgoknak valósága, melyeket remélünk és a mely dolgok nem láttatnak, azoknak mutatója.“ Nem veszitek-e észre, hogy a hitnek e szavakban kifejezett lényege, természete valami egyebet kér annál, a mit előle annyira rejtegettek? Egészen mást! Azt kéri, a mit rangra, sorsra, vagyonra, korra, állapotra, méltóságra való tekintet nélkül ember adhat, mig keble dobog s foly a kis patak, mely a szivet hajtja. Kér helyet, békés lakhelyet szivetekben...

És ez oly egyszerü, olyan természetes. Önbecsérzettel ezt tőle megtagadni nem lehet. Nem, mert vallásos lény vagyunk. A hit velünk születik. Karjai közt nevekedünk. Nem emberi érdek szüleménye, nem papi találmány: ősi érzés, élet, való ez mi bennünk, — Isten törvénye a szivben!

Innen ered a sugallat a természeti ember kebelében, midőn oltárt épit, bálványt farag s kit lelke sejt, kit látni vél, kitől a nap fényözöne, zugó szélvész vad moraja, élet, áldás, halál támad, — imádja a szent hatalmat. Innen a szülői szeretet meleg szava, ha gyermeke boldogságáért epedve, a költővel tanitja: „Kis kacsóid összetéve szépen, imádkozzál édes gyermekem.“ Itt a forrás, melyből merit a próféta lelke s a költői ihlet: „Léted világol mindenütt mint az égő nap, de szemünk bele nem tekinthet.“ Innen

jön az égi fény, mely a bölcsek, nagy szellemek eszmevilága felett őrködik hiven s ha keresik és nem találják az ős-sejtet, melyből napok égő tüze, csodás világok rendszere kifejlett, rámutatott legott a Teremtőre, „kitől mindenek vannak s mi is ő általa vagyunk, élünk és mozgunk.“ Itt a szivben, itt kér békés hajlékot, itt — a honnan jőnek, emelkednek égi vágyak, hová vissza-visszatérnek az érzeményszálak, hódolni a mindenség Urának!.. Ki tagadná meg hát e kérést, mely ép oly jogos, a mily egyszerü s természetes?! Ki tagadná meg épen most, midőn előttünk áll ujból a régi törekvés, mely a hit kérdéseit a nyilvánosság teréről levenni s a Muzsák hajlékából is kiüzni anynyira kész?! Most, a midőn már annyian vannak, kik a hit kérdéseivel együtt önmaguk is visszavonultak a nyilvánosság elől: a közös oltártól, hol eddig forgolódtak s a honnan oly fenségesen emelkedett a közös buzgóság szent áldozatja, ha zendült a hit szava: „Jó dolog téged Uram dicsérni s hirdetni mindörökké a te irgalmasságodat!“ Most, a mikor oly sokan vannak még, a kik féluton tünődve állanak s magukban e kérdést fontolgatják: menjünk-e, maradjunk-e, hol van az igazság?.. S aztán vezetve a szirénhangoktól, nyomatva a kor szellemétől, tovább mennek, bár utjuk a bizonytalanság sürü ködében aggodalmak közt vezet, hol többé már nem mosolyg szeliden reájuk a fény: a hit! Ki tagadná meg e kérést, mely kivétel nélkül mindnyájunkhoz szól?.. Ki tagadná meg közülünk, a kik értjük a nekünk adott fenséges parancsot: „Isten lelkét magatokban meg ne oltsátok! a kik értjük és ismerjük Idvezitőnknek ide vonatkozó e szavait is: „Vagyon. a ki adakozik s annál inkább gazdagodik, a ki megtartóztatja magát az adakozástól és annál inkább szükölködik?!“

Helyet, békés lakhelyet tehát szivünkben a hitnek! Legyen keblünk templom, felépitve élő kövekből: a ker. hit örök igazságaiból. Isten, erény, erkölcsi szabadság, felelősség, halhatatlanság és az ezekhez füződő nemes vágyak, szent törekvések, égi eszmények, melyek minden életképes vallásnak lényegét teszik, vallásos szükségleteinket kielégitik, együttesen hadd emeljenek ama magaslatra, melyen átértve és átérezve vehetjük ajkainkra a jelentős szavakat: „Élek többé nem én, él bennem a Krisztus.“

Ime, ker. társaim! milyen csekélység az, a mit kér tőlünk a hit. Csak azt kéri, hogy békés hajlékot engedjünk neki szivünkben, hol az ő természetes, jogos helye van. És e csekélységgel szemben oh milyen sokat ad!..

II.

Lássuk tehát, mit ad nekünk a hit?

Mit adhatna a hit, mire nekünk, e kor gyermekeinek szükségünk van?.. Jőnek és kérdezik kicsinylő mosolylyal a kételkedő bölcsek, kik maguknál nagyobb hatalmat nem ismernek, kiket fogva tart a világ lelke, a nagyzás félszegsége, vagy nem tudom mi. Ad-e a hit nekük a tudomány mezején vezérelveket, megfejteni a lét nagy titkait? Ad-e kezünkbe eszközöket, megmérni a világür végtelen téreit; átvizsgálni a csillagvilágok ezreit, melyek már kihaltak, talán elzüllöttek vagy most állanak az élet és tenyészet első fokán, hol a földieknél más törekvések, más vágyak, más remények lesznek mozgatói az életerőnek?... Ha ezeket adja, jó, ezekre szükségünk van. Oh, mert oly szép és boldogitó a munka, melyet szolgálunk!!! Napfényre hozni mély titkokat; felmutatni a közönséges halandóknak uj világokat, melyek egy-egy csillag képében békésen ragyognak; világolni a szellem éjszakája felett és vezetni előre az egymásután jövő nemzedékeket, oly szép e hivatás és oly boldogitó!..

Igen, ugy van. A tudomány hatalma nagy és hivatása nemes. Megbecsülhetetlen a bölcsesség drága köve!.. De mondjátok csak, mindaz együttesen, miket egybehordtak eddig a jelen s mult századoknak nagyjai, mi is csak az ismeretlenek végtelenéhez viszonyitva! Vajjon egy-egy ismeretfoszlány képes-e kielégitően megfejteni az őserő titkait, a természet életfolyamának, a szellemi munkásságnak örökös hullámzásait? És — ki áll jót érette — nem fog-e már a jövő század gondolkozója nevetni a mai tudományos elvek, a természet- és lélektani törvények alapján tett meghatározások felett, melylyel ma annyira dicsekszünk és sokan a vallásos hit követelményeit is helyettesiteni akarnák?.. Mondjátok csak, jó emberek! kik oly könnyen tudnátok nélkülözni a hitet s kicsinyleni adományait, midőn szárnyakra kapott és magasra emelt a tudvágy, nem jutottatok-e el már a megismerhető véghatáraihoz, hová ezt irta egy titkos kéz: „Eddig és nem tovább"?! Nem döbbent-e meg itt bennetek a sziv és egy perczre nem fagyott-e meg ereitekben a vér: hát ezért áldoztuk fel életünket?! ily közel a véghatár?! És a nagy csalódás közepette, midőn kebletekben már tanyát ütött a rideg lemondás, világ és embergyülölet; midőn keserü kiábrándulással kelle megvallanotok, hogy: a „bölcsességben busulás vagyon": ugyan, nem éreztétek-e szükségét egy ismeretlen titkos erőnek, szaba-

dító kéznek, mely a vergődödés kietlen mélységéből felemeljen, uj reménynyel, uj erővel más utra vigyen, tovább vezéreljen?.. No lám, önként nyujtja itt nektek mentőkarjait a hit, készséggel emel fel és adja az égi erőt, mely kéznél fogva vezet tovább, tovább az ismeretlen határain tul mélység és magasság felett és adja a melegséget, a melynek nyomán uj forrás, tenyészet, áldás fakad ott is, hol a rideg tudás egymagában csak dermeszt, miként a jéghegyek s örökös hómezők kietlen határa. Vegyétek hát s ne kicsinyeljétek ez égi adományt. Vigyétek magatokkal s a tudomány magas várain, a bölcseség meredek bérczein jártok békén, bátorsággal és az öreg bölcseség mélységes titkain elelmerengve az ajkak önként nyilnak meg: A te világosságod által látunk Uram! világosságot. Nagyok és csodálatosak a te munkáid! Értjük, hogy — a bölcseség kezdete az Isten félelme!

És jönek tovább a gyakorlatiasság hivei. Nagyon sokan vannak. Életczéljaikat mindannyian az anyagi erőkben látják megdicsőülve, törekvéseiket a földi érdekek által határolva. Kérdezik: ad-e a hit hatalmat, melynek szavára szolgai engedelmességgel hajol meg az anyagparány? ad-e hirnevet, dicsőséget, érdemjeleket és a mi ezek mellett főbb: vagyont, gazdagságot eleget?... Ezek nélkül ma az ember nyomorult, ügyefogyott teremtmény, — boldogságát ezek emelik! Ha ezeket nem adja, ám, vegye a kinek kell, nekünk nincsen szükségünk reá!

S mint a ki jól oldotta meg mindegyik feladatát, elégülten haladnak tovább.

De megállj embertársam! megállj csak egy szóra! Vajjon eddig terjed-e az ember munkaköre, egész hivatása? Addig-e, hogy az anyagot gyurja, meg parányokra bontsa, az erőmütan törvényeit ismerve: a legtökéletesebb géprészeket szerkessze, egybealkossa s tetszetős formába verje és azután — gazdag jutalmát zsebre vágja?.. Vajjon megelégedhetik-e ezekkel az ember, mig érezni kénytelen, hogy halhatatlan szellem, lélek munkálkodik benne, melynek szintén van hivatása, szükséglete, vágya és reménye?...

Ne csalnók meg valahogyan magunkat! Lehet más felfogása a gyakorlatiasságnak és más világnézlete a vallásnak; de végeredményeikben kiegyenlitődnek, mert egy forrásból jönek és egy czélra eveznek. Igen, a hit és tapasztalati ismeret, a vallás és gyakorlati tudomány jól megférnek egymás mellett; sőt egymást segitik, vezetik előre a czél felé békés kikötőbe, hol a végeredményt nem maga az anyag, nem is az anyagerő vagy annak

munkája és nyeresége adja: sokkal inkább az egyéni jellem, az erkölcsi fenség és szellemi emelkedettség, mely a földiség ködös légkörében és lázas küzdelmeiben is az örökkévalókra néz, melyeket remélünk, melyek bár nem láttatnak, mégis ugy érezzük, hogy valóságok. Ezt az erkölcsi és szellemi fenséget adja nektek a hit, gyakorlatiasság hivei! Fogadjátok el és őrizzétek hiven, hogy törekvéseitek legyenek megszentelve s hivatástok szentségének boldog érzetével tegyetek bizonyságot arról, hogy mi „mindnyájan Isten fiai vagyunk a Krisztusban való hit által."

Mit ad nekünk a hit?.. ad-e kezességet az élet szenvedései és csalódásai ellen? ad-e biztositékot a gyönyör és kéj örökös mámorához? Ad-e befolyást, kényelmet, hogy az emberek közt csak ugy könnyüszerrel, a munka és küzdelem törődései nélkül lehessen élni, kéjelegni a külső fény, pompa, hiuság karjain?.. jőnek s emigy kérdezősködnek az élv- és gyönyörvadászók, kik folyton csak a má-nak élnek, még sokan-sokan mások, a kiknek életutaik egymást keresztezik. S a hitnek mindenikhez van egy-egy szelid szava, drága kincs mindenki számára...

Ha a világ élvezetekben kifáradva, elszóródásai közt megbágyadva, az örömek többé már nem izlenek; ha a gyönyör édes bora ajkaidon méregkeserüvé vált s érzed, hogy „kéjt üz. a ki kéjt szórakozva kerget" és tapasztalod, hogy a „vigan való lakás is csak hiábavalóság:" ne essél kétségbe; van számodra még e földön élv, gyönyör, a mely nemes, tiszta, boldogitó. Ez „öröm a lélek gyümölcse," melyet a hiv munka és jótétemény virágos kertjében a hit fénye nevel.

Ha az önfeláldozó, nemes küzdelemben sebet kapott szived, melyre gyógyir nincsen Gileádban; ha szenvedni kell, szenvedni sokszor méltatlanul s hol jutalmat vártál, emelsz nehéz keresztet: a hit a tiszta öntudaton át az igaz biróhoz, égi Atyánkhoz vezet, „ki megfizet kinek-kinek az ő cselekedetei szerint" s a fájdalom nem ver le; uj erőt véssz ujabb küzdelmekre: „a te hited téged megtartott."

És ha elszakadtak keblünkről szerelmeseink, kikkel együtt csendes, békés, boldog volt életünk s a küzdelem igája könnyü és gyönyörüséges; ha egyedül magunkra maradva, néma fájdalommal, édes keservvel sóhajtunk, sorvadunk, mint az őszi tájhervatag virága és már közel van az est: a hit gyujt szövétneket, mely fénysugárával átvilágit egy boldogabb hazába; a hit éleszti reményünket: „lenni kell egy jobb világnak, itt vagy más bolygótekén"; a hit adja a megnyugvást: „Boldogok, a kik az Urban halnak meg!"

Ime, ker. h.! felmutattam a hit lényegéből és természetéből önként folyó kérést és vázoltam főbb vonásaiban az adományokat. A kérés csupán az, hogy biztositsunk a hitnek békés lakhelyet szivünkben és ezért viszonzásul adja nekünk mindazt, a miknek hiányával a legszerencsésebb kornak is boldogtalan, nyomorult gyermekei leszünk; mindazt, miket szóval kifejezni nem, csak érezni lehet. És a hivő kebel érzi is. Én nem ismétlem. „A kinek füle van a hallásra, hallotta.“ Vajha, mindnyájatoknak tanuságára és üdvére szolgálna! Vajha, keblünkben hordoznók szüntelen a hit angyalát, hallgatva és teljesitve kérő szavát, hogy birhatnók — minden adományát!...

... Ez lenne egy boldogság a földön!... de ez lenne lelkünknek üdv az örökkévalóságban is!! Amen.

LXXV.

Miként emlékezzék meg egy ifju az ő teremtőjéről?

— Közönséges beszéd. —

Irta: Ütő. Lajos dombói lelkész.

Alapige: Préd. 12. r. 3. v.

Az egész természet, s annak minden egyes jelenségei, az azokban uralkodó szép rend és czélszerüség, fennszóval hirdetik, hogy lenni kell egy bölcs alkotónak, ki a világot teremtette, fenntartja és igazgatja. A csak alig látható porszemtől kezdve, a teremtett dolgok egész lánczozatán egy megfoghatatlan hatalom bölcs intézkedéseinek csakis jótakaró munkái ömlenek el.

E lánczozatnak itt a földön végpontját képezi az ember, mint a teremtőnek saját képére alkotott remeke, kit okos lélekkel, szabad akarattal, nagyratörő lélekkel ruházott fel. Kiről születésünk első perczétől, az örök nyugalom eljöttéig, mig földi szemeinket be nem hunytuk, atyailag gondoskodik. Ki mindezen jókért nem kiván egyebet mitőlünk, hogy róla megemlékezzünk, őt lélekben és igazságban imádjuk és tiszteljük. S ez kötelességünk is, mert, miután az Isten, a bölcsőtől a koporsóig gondosan kiséri lépteinket, illő, hogy mi is eszméletünk első perczétől, öntudatunk megszakadásáig emlékezzünk meg róla. S ezt fájda-

lom! mégis sokan nem teljesitik. Nem, mert némelyek eljátszák gyermekségöket anélkül, hogy tudnák, ki teremtette őket.

Fiatalságukban az annyira eláradott rosz szokások miatt, a kicsapongások fertelmes ölébe adják magukat, nem gondolják meg rendeltetésök czélját. melyre hivatva vannak. A férfikorban, már nyomorusággal kell küzdeniök, mely időnapelőtt megvéniti őket; s mikor tehetetlenek lesznek s nincs mihez fogódzniok, ekkor folyamodnak Istenhez erőért; s tehetségért esengve borulnak elébe. Vajjon helyes-é az, hogy csak akkor emlékezzünk meg teremtőnkről, midőn elhagyatva látjuk magunkat? Nem! mert életünk minden idejében rá kell emlékeznünk, különösen pedig ifjuságunknak idejében, mert ki jó alapot tesz házának, az biztos abban, hogy nem omlik az össze. Ki ifjuságában a jó utat szokja meg, meglett korában sem tér el arról. Ezért mondja bölcs Salamon „Emlékezzél meg teremtődről ifjuságod idejében, mig a veszedelem napjai el nem jőnek és mig el nem jőnek az esztendők, melyekről ezt mondjuk: Nem szeretem ezeket."

A szentleczkéből kiindulva, igyekszem megmutatni, hogy egy ifju miként emlékezzék meg teremtőjéről, s miként kell viselnie magát, mig a gonosz napok eljőnének?

1. legyen vallásos,

2. értékesitse jól a jelent,

3. legyen előrelátó. Kérlek, ajándékozzatok meg figyelmetekkel.

I.

Legyen vallásos.

Mint az évszak négy része között legszebb a tavasz, ugy éltünk szakaszaiban is legszebb az élet tavasza, a fiatalkor. Ekkor vettetnek el azon magvak, melyeknek egykor gyümölcsöt kell teremniök, jót, vagy rosszat, a mint szivünk és tetteink érlelék. Ekkor kezdi ismerni az Atyát, ki őt teremtette, okos észszel s ép testtel megáldva főméltóságra emelte. Ekkor csirázik meg lelkében a jó vagy rosz, mely kiirthatatlan s egész a sirig kiséri lépteiben.

Nézz körül oh ifju! az egész természetben s azonnal látni fogod, hogy az Isten, ki semmit hiába nem teremtett, elődbe is kötelességeket szabott, melyeket ugy kell bevégezned, mint a nap bevégzi az ő pályáját; mint minden állat, minden fü, fa, megfelel saját rendeltetésének; kötelességed neked is megfelelni

azon rendeltetésnek, melyre hivatva vagy, t. i. hogy az Istent imádjad, tiszteljed és ő benne bizzál. S hogy az Isten lételében semmi kétséged ne lehessen, előtted a természet egy nagy nyitott könyv, melyben Isten jósága, szeretete, bölcsesége, hatalmat világosan olvashatók. Még azok is olvashatnak abból, kik más könyvből olvasni nem tudnak. A ki a természetet fogékonysággal vizsgálja, megismeri Istent, az vallástalan nem lehet. Fogadjátok el hát az én tanitásomat s emlékezzetek meg a ti teremtőtökről ifjuságtok idejében. Vallásosság nélkül olyan kietlen az ifju kebele és disztelen, mint a tavasz virágnyilás nélkül.

II.

Értékesitsd jól a jelent.

Gondold meg a sok jót, melylyel az Isten megáldott, különösen pedig azért, hogy tégedet minden teremtett állatok urává tett. Azért a mig érzésed tiszta, mint a tövisek rózsája, mint a hegyi patak vize, a mig gondolataidat a testi világ le nem lánczolta, a mig egeden nincs homály, hanem napod tiszta üde fényben ragyog, addig emlékezzél meg teremtődről és mig el nem jönek az esztendők, a vénség esztendei, melyekről azt mondhatod: „nem szeretem ezeket.“

A teremtőnek mindig szép remeke egy nemes ifju, a ki az erényben s tudományban van nevelve, ki az Istent napról-napra jobban igyekszik megismerni, sőt müveiben bámulni és tisztelni. S valamint egy szépen virágzó fa mellett senki el nem megyen ugy, hogy szemeit rá ne vesse s annak illatján, szépségén ne gyönyörködnék; ugy egy oly ifju, ki az erény utján igyekszik haladni, mindenekelőtt kedves s mindenkitől tiszteltetik.

Azok a szerencsétlenek vagyunk k. h. minden földi jóra nézve, hogy midőn birtokunkban van, nem ismerjük s csak akkor sóhajtunk utánnuk, mikor már elvesztettük.

Vagy pl. számba sem vesszük azt, a mi már elveszett, jobb jövő után sovárgunk. Mert a mit a fátyol rejt el szemeink elől, azt mindenkor jobbnak és szebbnek képzeljük. Semmire sem igazabb ez, mint ifjuságunk idejére nézve. Igy csapongva a multnak elpusztult s a jövőnek ismeretlen vidékein a közöttük eső boldogságot nem ejtheti birtokába. Használd oh ifju a jelent! emlékezzél teremtődre. ne feledd a sok jót, melylyel Isten megáldott, tiszteljed, imádjad ifju éltedben, mig a gonosz napok elöjönének, melyekről már régen el volt mondva, hogy „nem szeretem ezeket.“ Élj az idővel!!

III.

Légy előrelátó.

Ha azt akarjuk, hogy éltünk hanyatló szakában a keserü fájdalom szavaival ekként ne kiáltsunk fel: nem szeretem ezeket, szükség, hogy „ifju korunkban hozzá szoktassuk magunkat minden jóhoz, széphez és nemeshez, mindenekfelett pedig hogy az Istent szeressük, tiszteljük.“

És ezt annyival is inkább kötelességünk teljesiteni, mert ifju korunkban kell kiérdemelnünk és biztositanunk az erőteljes férfi- és nyugalmas öregkort s mindenek felett az Isten jó tetszését. Mert vajjon méltán tarthat-é számot Isten kegyelmére az az ember, a ki, mig ifjusága nappala tartott, magát a gyönyörnek és testi ösztönöknek karjaiba engedte s megfeledkezve szellemi részéről, egyedül a testnek szolgált? S vajjon lehet-e kedves az Ur előtt az olyan ember, a ki, miután eljátszta ifjusága szép napjait, elhervasztotta lelki és testi épségét, csak akkor tér meg Istenhez, mikor minden gyönyöröktől meg van fosztva? Mert az Isten egész, tiszta szivet kiván az emberektől és azt mindvégig állhatatosan kivánja egy életen keresztül. Vannak sokan az emberek között, kik igy szólnak ifjuságukban: éljünk az örömnek és élvezzük az ifjukor örömeit, mert elmulik az hirtelen és lesz idő még a megtérésre. Szánandó az olyan ifju, a ki eképpen vélekedik. Mert nem azért adá Isten az ifjukort, hogy azt eljátszodjuk, hanem lássuk el magunkat mindennel, a mi az öregkorban testi és lelki táplálékul megkivántatik. És valjon Isten a tavaszt csak azért adá-e, hogy kellemes szinével gyönyörködtesse az embereket és állatokat? Oh nem! Hanem azért, hogy gazdag aratásunk, dus őszünk legyen, hogy ne oknélkül várjuk az őszt, hogy áldásaival kielégitsen. Igy van ez reánk nézve is, ha ifjuságunkban semmi jót, semmi nemest nem tettünk, ok nélkül várjuk jutalmunkat mind a jelen, mind a jövő életben. Ellenben „boldogok“ leszünk.

Emlékezzél azért ifju a teremtőre, ne téveszd el azon utat, melyen hozzá akadály nélkül haladhatsz. Ne mulaszd el ifjuságodban, mit az okosság és kötelesség parancsol és légy előrelátó. Ki életének tavaszát, ifjuságát lelki virágokkal disziti s megbecsüli, annak férfikori aratása dus és öregsége nyugodt s boldog leszen. Amen.

LXXVI.

A templomi szószék.

— Közönséges egyházi beszéd. —

Irta: Lőrinczi István felsőrákosi lelkész.

Alapige: Máté V. 1. 2. Mikor látta volna Jézus a sokaságot, megnyitván száját, tanitja vala őket."

Az erkölcsi és lelki életre kiható áldásteljes forrást, gazdagabbat, mint a Jézus Krisztus evangeliuma: nem ösmerek és nem is képzelek. Az az eszme, mely átlengi, megszenteli minden egyes lapját: az emberi lélek és sziv azon mélyéből fakadt, hol mintegy összpontosulva vannak a legszebb és legmagasztosabb eszmék, a legnemesebb és legtisztább érzelmek; azok a kijelentések, melyek mint örömizenetek hangzanak a mennyei édes Atya ajkairól földi gyermekeihez: a legszentebb vágyak, édes remények és boldogitó hit élő bizonyságai. Azért nagy, bámulatosan fölséges a Jézus Krisztus alakja az emberiség dicsőivel gazdag történelemnek világában, mert az eszmének és kijelentésnek evangeliumát az ő csodálatosan tiszta és megragadó beszédével, tökéletes és nagyszerü életével ő alkotta meg, hogy legyen az az emberiség lelki és erkölcsi életére örök időkig áldásteljes forrás.

Mily megragadó, igazságával egész valónkat átható, életünket gondolkozásban és érzésben, hitben és cselekedetben ujjáteremtő hatalom nyilatkozik meg azokban a beszédekben, melyekben Jézus az Isten akaratát és emberi életünk nagy czélját kijelenti, tudtul adja a sokaságnak, mindeneknek, a kik hallgatják az ő beszédét!

Mily magasztos az az élet, melynek történeti eseményei egész munkásságánnk tényei a mi a nyilvános élet szinterén kezdődik, folytatódik és ér véget s aztán végeredményében ugy áll előttünk, mint amaz élő példánykép, a kit hogy megközelithessünk, legelső és legkedvesebb kötelességünknek kell tekintenünk. És épen ezért egyszersmind kötelességünk az is, hogy a Jézus Krisztus evangeliumát örök igazságaival és boldogitó eszméivel és elveivel, az ő csodálatra méltó életét, üdvözitő és bol-

dogitó munkálkodását minél ismertebbé, mindenek közkincsévé tegyük. Ez volt a Jézus Krisztusnak is főtörekvése, hogy igy az Istennek édes atyai szava, szeretetének megnyilatkozása, melyet Jézus Krisztus teljes mértékben fölfogott, megértett: legyen világosság mindenekelőtt. Hiszen ebben rejlett ama bámulatos hatásnak titka, melyet Jézus Krisztus gyakorolt kortársaira, midőn szélylyel járt, hogy hirdesse az Istennek akaratját, az evangeliumot, az Atyának gyermekei iránt való szeretetét; ezért lettek annyira emlékezetessé, tiszteltté azok a helyek, a hol „Jézus megnyitván az ő száját, tanitja vala a sokaságot“: mert mindenki előtt kedves, minden szivre fölemelő, minden lelket tökéletesitő eszmék és elvek, kijelentések és igazságok hirdettettek. A puszta, hol öt kenyérrel ötezer embert elégit meg; a Genezaret tava, a hol megcsendesülnek a háborgó szelek, elsimulnak a hánykolódó hullámok szelid békét hirdető szavaira, a hol a csüggedt halászok, biztató és lelkesitő szavaira ujra bevetvén a hálót és imé „a halak sokasága miatt szakada vala hálójuk; a Jákob kutja, a hol az emberi szenvedély, gyülölet, gőg és büszkeség támasztotta ellenségeskedésben égő lelket megenyhiti, az élő és mindenütt jelenlévő Isten szeretetének kijelentésével; a jeruzsálemi templom, hol igazságot s ebben enyhitő balzsamot szolgáltat a megvetett s önmagát megalázott publikánusnak; fölmagasztalja az egy fillérével áldozó szegény özvegy asszonyt; a „hegy“, hol a boldogság enyhitő harmatja hull a sirók, szegények, alázatosok, irgalmasok, békességszeretők és igazságért üldözöttek szivére és lelkére; az utcza, hol a kövezésre itélt bünös asszony bünbocsánatot nyer: mind egy-egy emlékezetes hely, hol megjelent Jézus, hogy bizonyságot tegyen az ő nagy, nemes és üdvözitő munkájáról; mind egy-egy eszmét képviselnek, melyeknek üdvös, boldogitó és tökéletesitő befolyását előmozditani szükséges. Szükség, hogy a Jézus Krisztus evangeliuma prédikáltassék; hogy legyenek helyek, melyekről szétáradjon amaz áldásteljes forrás, melyből merithet mindenki lelke és szive szerinti éltető vizet.

És hála az Istennek — áll szilárdan, a tisztelet védbástyával körülvéve a Jézus evangeliumának hirdetésére szentelt hely — áll a templomi szószék. És álljon is mig az evangelium, a Jézus Krisztus hirdettetik róla, hogy legyen:

I. a békességnek őrizője,

II. az igazságnak vára,

III. a tökéletességnek utmutatója!

I.

A Jézus Krisztus evangeliuma: a békesség kijelentése. A békesség magasztos tanait, föltételeit hordozta szélylyel Jézus messiási utjában s azokat hirdette minden helyen, a hol megjelent, hogy tanitsa az embereket. Mélyebb és szentebb vágyát, igazabb és nagyobb érdekét nem is munkálhatta volna az egyes és az összes életének, minthogy élővé és munkássá legyen bennök és közöttök a békesség. És ez a nemes és magasztos erény, a mely első feltétel arra, hogy az emberiség nagy és dicső czéljai eléréséért eredménynyel küzdhessen; az egyén pedig a boldogság és zavartalan öröm áldásaiban részesüljön: a Jézus evangeliuma által megvalósitható. Mert habár a Krisztus tudományának, kijelentéseinek a keresztény vallásban diadalomra és győzelemre jutása után is irtóztató háboruk, öldöklő csaták vonultak végig szorgalom, tudás, mesterség, ipar és müvészet remek alkotásain, rombolva, égetve és megsemmisitve azokat; habár nemzetek, népek és államok, a melyek pedig a Jézus Krisztus evangeliumát fogadták el hit és erkölcsi életök alapjául: egymásra törtek s ezrek és milliók életén és vérén keresztül gázolva nyerték meg a győzelem dicsőségét vagy a legyőzetés megaláztatását: azért távolról sem illethetjük a Krisztus evangeliumát a gyanunak még amaz árnyékával sem, hogy az emberiség legszentebb és magasztosabb czéljának, az általános békességnek megvalósitásáért megszünt volna valaha küzdeni; hogy ne ápolta volna a szivekben és lelkekben azt a biztató reménységet, hogy el fog jőni az idő, midőn a békesség, az egyetértés lelkétől vezéreltetve küzdenek a népek és nemzetek közös és mindnyájok által óhajtott dicső czél eléréséért. Mert, bár igaz, hogy már csaknem 2000 esztendeje, hogy hirdettetik az emberek között a Krisztus evangeliuma, mégis az általános békét öldöklő fegyverek s rémületes hadsergek biztositják: ki merné mindamellett tagadni, hogy hova-tovább, nagyobbszabásuvá kezd lenni az a mozgalom, mely a milliókat a béke barátjaivá megnyerni erős elhatározással és nemes fegyverekkel küzd? S lehetne-e kétségbevonni, hogy az emberi gondolkozás és érzés ezen nemes irányban való fejlődésére, a Krisztus evangeliuma, az igaz keresztény vallás kiszámithatatlan befolyásánál is hatással ne munkált volna?

Mert, gondoljuk meg csak azt k. afiai, hogy a Krisztus evangeliumának, az igaz keresztény vallásnak ismertető jegye: a szeretet, a testvériség, melyeket kitörülni az evangelium lapjairól

semmiféle hatalomnak, erőszaknak nem sikerül soha. A szeretet és testvériesség szent elveit a Jézus Krisztus nevével kapcsolatosan emlegette, hirdette minden korszak, mert azokat egymástól elválasztani még azok a kezek is megremegtek, a melyek elég vakmerők és merészek valának a krisztusi hitelvek örök igazságait saját gyarló gondolataik hozzáadása által meghomályositani. Bármily hitelvek és magyarázatok hozzáadásával prédikálták, hirdették is a Krisztus evangeliumát: a szeretet és testvériesség egy-egy sugára, még a legnagyobb sötétség fellegén keresztül is átvilágolt éltetve és ápolva a szivekben a legnagyobb és ellenségesebb időkben is a békesség utáni vágyat.

Igy és ezért volt, a kathedra, a szószék, melyről hirdettetett a Jézus Krisztus evangeliuma: a békesség őrizője.

Szent hely ez afiai! Az emberiség nagy érdekeinek szolgálatában megbecsülhetetlen és áldott munkát, hivatást teljesit. Ha most, az emberiség dicső elhivatásának megvalósithatásához szükséges amaz első és leghatalmasabb biztositékért, az általános békéért, nem egyedül, önmagára hagyatva hirdeti a Krisztusi evangeliumot: azért még most is fontos és szent kötelességet, szolgálatot teljesit s ki merem mondani, hogy egyedül és önmagára támaszkodva csupán.

A Jézus Krisztus evangeliuma az egyesek, az egyén életére is kiárasztja áldásos sugarait; a miképen Krisztus azt akarta, hogy legyen békesség a földön, azonképen munkálta azt is, hogy a szivben, az emberi kebelben lakozzék a békesség, mert Isten előtt épen oly kedves az egyes, mint az összes; ő nem akarja hogy egy is elveszszen az övéi közül.

De hát békében élünk-e önmagunkkal? Nem zavarja-e meg lelkünk nyugalmát, csendjét az életnek, a sorsnak ezer meg ezer változása? Nem teszszük-e érzéseink, gondolatunk, vágyaink, reményeink és cselekedeteink által akárhányszor semmivé keblünk békéjét, összhangját?

Ki tagadná, hogy azok a válaszfalak, melyeket a társadalmi félszegségek, születés, rang, mód és több más alapon fölállitanak; a mostoha sors kiméletlenségei, a szerencsétlenségek és csapások nehézségei, melyek összetörik legszebb reményeinket, meghiusitják vágyainkat, megbénitnak törekvéseinkben: mind egy-egy villámcsapás, mely békességünk fájára sujt! A bün és vétek, mely nyomon kisér s hálójába keritve ellenségévé tesz nemesebb természetünknek: avagy nem békénk, nyugalmunk és lelki csendességünk megsemmisitői-e?

Hol találjuk fel a megvettetés, lenézés és kigunyoltatásunk miatt megsértődött önérzetünk és öntudatunk megnyugtatását, kibékitését, hogy elkeseredésünkben meg ne átkozzuk sorsunkat, mely önhibánkon kivül kiszolgáltatott az emberek lenézésének? Ha reánk nehezedett a szerencsétlenség, csapás minden megpróbálásával; miben találjuk fel a vigasztalás és enyhület balzsamcseppjét, mely gyógyitani képes? Ha a büntudat sötét árnya kisér és rémitget, honnan hallunk biztató, hivogató szót, mely kegyelmet és bocsánatot igér?

Ugy hiszem kedves afiai! egyedül az evangelium, a Krisztus tudománya, az igaz keresztény vallás az a forrás, melyből hogyha meritünk, lelkünk békéjét, a mit oly sokszor elveszitünk, ismét visszanyerjük. Az igaz keresztény vallás, melynek tanitása szerint, az előtt, a ki mindeneket megjutalmaz, nincsen befolyása születésnek, rangnak és hatalomnak; a kinek elég nagy hatalma és kiapadhatatlan szeretete, hogy minden veszteségünkért kárpótoljon; a ki hosszutürő, irgalmas és kegyelmes, megbocsátani gyermekeinek, eltörölni bünét és vétkét az igaz megtérőnek!

Az az evangelium nyujt békét nekünk, a melynek hirdetésére és predikálására állittattak a kathedrák, a templomi szószékek. Az az evangelium, mely egy szerető mennyei édes Atyáról tesz kijelentést, a legnagyobb és fölségesebb igazságról, mely kijelentetett valaha az emberi lélekben és tudásban.

Ezért a szószék, a békesség őrizője, de

II.

Az igazság vára.

Jézus Krisztus evangeliumának kijelentései a teljes igazság és világosság. Az emberiségnek erre van szüksége, azért az, a ki megtámadja és kétségbe vonja az evangeliumban kijelentett igazságokat; a ki ezeket mellőzve, kicsinyelve talán ki is gunyolja, a lelki életre nézve nem kevesebb veszélyt rejtő munkát folytat, mint lenne az a természeti életre, ha a világosságot és meleget bocsátó napot igyekeznék korlátozni áldásthintő sugarainak szétöntésében.

Minő gyarló semmivé törpülne, a most magát nagynak, az Istenhez hasonlónak hivő ember, ha megfosztatnék azoktól a nagyszerü igazságoktól és elvektől, melyeknek tudatában kiolthatatlan lánggal ég keblében a nagyratörekvés, előrehaladás iránti lelkesedésnek tüze; minő félénk és gyáva lenne a most bátor és merész sziv és értelem, melyek a magasság csodás világába

hatolnak érzelmet és tudást szerezni. hogy ha sötétség borulna arra a világosságra, mely oly csodás fényben ragyogott föl a Krisztus evangeliumában s most áldott fényével besugározza a végtelen messziséget is!

Minő kétségbeesés fojtogatná a lelket. hogyha a Krisztus evangeliumában kijelentett hit-igazság megszünnék vezére lenni lelki életünknek! Minő értéktelen lenne maga az élet, hogyha az evangeliumba kijelentett igazságszolgáltatás, a maga teljes igazságában nem volna tudásunk sajátja.

Az igazság áll! A világosság fénylik! Volt pedig idő, midőn az igazság hatalmától és erejétől megfélemlettek a hatalmasok. kik a világ és emberek feletti kormányzás hatalmát és jogát hitték. hogy kezökben tartják s a szolgaság és rabság igáját és bilincseit rakták a lelkekre; midőn az ezrektől és millióktól megtagadták a legszentebb igazságnak – az öntudatnak és önérzetnek, a szabadságnak és emberi méltóságnak – jogát: midőn elhomályositották az élő Istennek képét. megtagadva benne azt. a mi annyira közel hozza az emberi szivhez, mely oly kimondhatatlan bizalmat. élő hitet ébreszt a kebelben: az Atyaságot. a gyermekei iránt való kimondhatatlan szeretetet; midőn megtagadták az emberben azt, a mi lelkében nagyszerü. Istenhez emeli s vele az örök életnek polgára. a halhatatlanságnak részese lehet; midőn a kétség éjjelét boritották a hit ama bátoritó és biztató világosságára, melynek fényénél a hithősök és vértanuk a mennyei igazságszolgáltatás isteni tényét látták: és mégis az igazság áll és a világosság fénylik! A Jézus Krisztus evangeliumát nem lehetett megsemmisiteni! Az apostolok ezzel indulnak világhóditó utjokra; Péter apostol ezeket hirdeti és prédikálja Jeruzsálem piaczán az első keresztény pünköst nagy napján; a hitüldözések borzalmas századaiban elrejtett barlangokban. erdők mélyein, kinzó padokon. az emberi lélek örök jogait, az evangeliumban kijelentett igazságokat hangoztatják. Luther Worsmban. Servét a genfi Golgothán. Dávid Ferencz Déva börtönében ez igazságok mellett tesznek bizonyságot. Megvolt. fönállott a Jézus Krisztus evangeliumának szószéke és az igazság megmentetett.

A mult veszélyes napjai – hála a gondviselő Istennek – elmultak; a máglyák kialudtak, a hitüldözés fegyveres üldözése elcsendesült. A hitszabadság áldott idejét éljük és még is ugy tetszik nekem, most is. mint valaha. szükség van a szószékre. a kathedrára az igazság megvédelmezése érdekében.

Nem jár-e ma is tekervényes utakon az önhaszonlesés. mely

kijátszodva a legéberebb figyelmet. félrevezetve a leggyakorlottabb itélő tehetséget: szerencsétlenséget, kárt és bánatot okoz felebarátjának? nem kisért-e nyomon az élvezetek és a gyönyörhajhászat szenvedélye, mely tiltott és becstelen eszközök fölhasználására vezet sokakat? nincs-e hát szükség a Jézus Krisztus evangeliumának hirdetése helyére, honnan hangozzék s a lelket zsibbadt érzéketlenségéből fölébresztő amaz igazság: „a mit cselekesztek titkon, megfizet azért az Isten nektek nyiltan.“

Nem állanak-e fenn ma is a válaszfalak, melyek ember és ember között külömbséget tesznek? Nincsen-e meg a lenézés, a megvetés, a melyek embert embertársával állitanak szembe sokszor ellenséges indulattal, legtöbbször meghunyászkodással és gőggel, szolgalelküséggel és zsarnoksággal? s van-e hely, melyről az igazság beszéde leplezetlenül hangzanék: „mindnyájan Istennek gyermekei vagyunk, nincs külömbség zsidó és görög között; a szegény és igaz Lázár becsületesebb Isten előtt, mint a felfuvalkodott keményszivü gazdag? Nincs más és több, csak a kathedra, a szószék, melyre a Jézus Krisztus evangeliuma azért bizatott, hogy legyen az igazságnak vára, megmentője, védelmezője. Nem terjed-e mind rohamosabban a társadalomnak épen azon osztályainál a hitben való közönyösség, könnyelmüség, a kiknél van a tanács, az értelem, a bölcsesség és igazgatás, a kiknek erkölcsben és jellemben példányképül kellene, hogy álljanak a nagy sokaság előtt, hogy igy meging az Isten iránt való szeretettel a jellem, becsület, erkölcs és erény! Hangozzék hát az ige, a Jézus Krisztus evangeliuma, te rólad szószék, mely az Istenben való hitet, az erényt és erkölcsöt, mint az emberi léleknek drága és mert igazságait, nemcsak hirdetted századoktól fogva, hanem mint megvivhatatlan vár, meg is tartottad, hogy nemzedékről-nemzedékre, az idők örök folyamán legyen az emberiségnek vezérfénye.

Ezért mondom a kathedráról, hogy az az igazság vára de

III.

A tökéletesség utmutatója.

Jézus Krisztus evangeliuma nem csak azért becses az emberiség életére nézve, mert a békességet hathatósan előmozditja, az igazságot velünk megismertette, hanem főképen azért, mert példányképet állitott előnkbe, hogy a legmagasztosabb eszme: a tökéletesség ne csak ott lebegjen lelki szemeink előtt a messzi távolban, hanem megközelithető és elérhető is legyen. Jézus Krisztus nem

csak beszédeiben, kijelentéseiben és elveiben, de főképen az ő életében magasztos és dicső. Nem csak parancsolatokat adott, de példát is mutatott. Ott áll előttünk, megelevenedve, megdicsőülve.

A mi szép, megragadó, fölséges és tiszteletre, szeretetre méltó jellemvonást ösmerünk az emberi lelken, benne és rajta mind kidomborodva, megdicsőülve. Oly fölemelő tudat őtet magunkénak tudni. Mintha visszahangzanék szivünkben annak a merész állitásának igazvolta: „én és az Atyám egyek vagyunk“, mintha nem lenne megvalósithatatlan a parancs: „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.“ Hiszen a mit elért Jézus, mind annak a léleknek, erőnek, tehetségeknek kifolyása, mely mibennünk is lakozik, melyekkel mi is birunk. A harcz, melyet ő nemesen megharczolva, az emberi dicsőség, a tökéletesség magaslatára jutott: embernek adatott czélul és hivatásul s igy nekünk is.

És mégis kedves afiai! meg kell vallanunk, távol nagyon, messze alatt vagyunk még attól a magaslattól, a hol a mi példányképünk, a Jézus Krisztus, a tökéletesség dicsőségében felettünk áll.

Lemondjunk azért a reményről, mely azzal biztat, hogy Jézushoz mi is fölemelkedhetünk? hogy az emberiség folytonos és szakadatlan küzdelmének ne lenne meg várva-várt diadalma és győzelme — valaha?

Kishitüség, emberi nemesebb természetünknek megtagadása lenne. Kioltanók keblünkből az isteni szikrát, megtagadnók, hogy bennünk Isten lelke lakozik. Lemondanánk az emberi lét és küzdelem legszebb és dicsőbb czéljáról.

Nem, k. afiai! a Jézus Krisztusról mi le nem vehetjük lelki szemeinket. Rajta csüngünk, feléje és hozzá vágyódunk, mert mélyen beoltva, mert örökségül nyertük a tökéletesség utáni vágyat, szomjat és akaratot. S mind e mellett, hogy mégis nagyon messze állunk a tökéletességtől, annak oka önmagunkban keresendő. Meg is találjuk. Vajha megismerve az akadályokat, melyek a tökéletesség felé való haladásunkat megnehezitik, legyőzhetnők. Jézus diadalmaskodott. Ő is megkisértetett. A szenvedések ostromolták. Éhezett, fázott, busult és szenvedett. A dicsőség, hirnév s világi gazdagság csábitó fénye előtte is megjelent. Ellenségei gunyolták, a hatalmasok rágalmazták, megfenyegették. Nemes szándéka és törekvése közönyre talált. Hazugság és álnokság állották utját. A sokaság rajongása ma hozsánnát kiált s holnap halált, „feszitsd meget“ ordit. Ma hirdeti az élő igaz Istennek szeretetét, kinek

akarata és tudta nélkül egy hajszál is le nem esik fejünkről. a ki gondot visel még a verébfiókákról s holnap kinos fáradtsággal viszi keresztjét, a melynek borzalmasságától nem szabaditja meg az Atya kinek dicsőségét munkálta.

Jut-e több kisértés, veszély a mi életünkre!? Az Isten senkit ereje felett meg nem próbál. De megpróbáltatás és küzdelem nélkül, a tökéletességhez nem juthatunk.

Jézus példát adott nekünk! Az ő lelkét, az Istenben való erős, föltétlen gyermeki bizodalom, az emberek iránt való mély és igaz szeretet: győzelemről győzelemre vezérelte. Csüggedés, kétség, ingadozás és habozás föl nem tartották nemes pályáján. Keblében az élő Istenben való hit erőt és bátorságot adott neki szembeszállani a legnagyobb megpróbáltatásokkal, de egyszersmind hatalmat, tehetséget kölcsönzött arra is, hogy magasztos czélját megvalósitsa. Adott hatalmat megösmerni magát azt a mindenható Istent, a ki az övéiről nemcsak hogy gondot visel, de egyszersmind Atyai szeretetének áldásával jutalmazza földön és égen gyermekeit.

Az emberek iránt való igaz és föltétlen szeretet, nem számitva és várva a hálát, az elismerést, a világi dicsőséget, nem esve kétségbe, hogyha találkoznia kellett a hálátlansággal, elfogultsággal és rosszakarattal: tett, munkált a közös czél elérése érdekében. Ebből az igaz szeretetből érthetjük meg azt az önfeláldozó munkásságot, melyet Jézus az emberek boldogitásáért folytatott.

Előttünk áll k. afiai a példa! Hit az Istenben, szeretet, önzéstelen, tiszta, krisztusi szeretet mindenki iránt s megnyilik előttünk a tökéletesség utja, megnyerjük mi is azokat az erőket, melyek által utólérhetjük a mi példányképünket, a Jézus Krisztust.

Félelem, kétség nélkül emeljük fel szemeinket, hogy lássuk az Isten csodálatosságát, hogy megvizsgáljuk és megösmerjük a mélység és magasság fönséges dolgait; kitárul előttünk a menny s látjuk mindenütt az örökbölcseséget, szépséget és világosságot és a hit által fölemelkedve ott találjuk magunkat abban a magaslatban, hol mi is elmondhatjuk: „a fiu nem cselekszik egyebet. mint a melyet az Atya akar.“

A szeretet által pedig fölemelkedünk az erkölcsi magaslatra, hol már nem kisért az önzés, önhaszonlesés, a hol megértjük a nagy és dicső czélt, mely közös mindnyájunkkal — a kik Isten gyermekei vagyunk.

A hit világánál kitárul a tudás a végtelenség határáig, hogy

magasztos lelkesedéssel vizsgálva az Istennek mélységeit is: legyünk a világosságnak fiai. A szeretet fölépiti a mennyeknek országát, hogy legyünk egyek, mert Istennek gyermekei és egymásnak testvérei vagyunk.

Ezekben adott példát nekünk a Jézus Krisztus! s ezért ezek által a tökéletességet megnyerhetjük: lett a mi vezérünk utmutatónk és példányképünk.

A kathedra, a templomi szószék a Jézus Krisztus evangeliumának, sőt több, Ő magának hirdetéséért áll fenn.

Ha a sok elv zürzavarában tévelyegnek az emberek: a szószék az, mely Jézus Krisztus hirdetése által az igaz és helyes utra mutat. Ha kétség és csüggedés szállja meg a lelkeket, látva a tökéletességnek messziséget; a szószék az, mely a Jézus Krisztusban igazságot szolgáltat az emheri vágyak legfönségesebbje, a tökéletesség megvalósithatása mellett.

Ezért mondom én k. afiai, hogy a szószék a tökéletesség utmutatója.

* * *

A Krisztus evangeliumának hirdetésére lettek és lesznek felavatva a szószékek! Igen, mert az emberiségnek szüksége volt és van még ma is, hogy legyen a békességnek őrizője, az igazságnak vára és a tökéletességnek utmutatója.

Jézus e magasztos eszmék hirdetéséért és megvalósitásáért lett elküldve. Nemes és dicső czélját fölfogta, mert mindig és mindenütt, a mikor és a hol talált érző szivet, gondolkozó értelmet viselő embert: „Megnyitván az ő száját és tanit vala.“ Szóljon hát tovább az örömizenet az emberekben; hangozzék az evangelium, predikáltassék minekünk a Jézus Krisztus.

Álljanak a szószékek hivatások és rendeltetésök magaslatán. Krisztus tudománya, az igaz keresztény vallás predikáltassék róluk mindaddiglan, mig a békességet őrizni, az igazságot védelmezni, a tökéletesség utját megvilágositani szükség lesz; hogy fölépittessék az Istennek országa, megvalósuljon az emberi léleknek legforróbb vágya: „légyen békesség a földön“; „meghalván a bünnek, éljünk az igazságnak“; „legyetek tökéletesek mint a ti mennyei Atyátok tökéletes!“ Amen.

LXXVII.

Elvész a nép, mely tudomány nélkül való.

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Hadházi József** deésfalvi lelkész.

Alapige: Hóseás 4. r. 6. vers.

Azon korban, melyben a próféta a felolvasott igéket mondá, szomoru sorsa volt Izrael népének. Sok oka volt a prófétának arra, hogy nemzetének, lelkének egész erejével, s a nemzeti jövőn méltán aggódó szivvel oda kiáltsa „elvész a nép, mely tudomány nélkül való."

A nép világi gondokba merülve járt a bünnek, a sötétségnek, a lelki elmaradottságnak utain, mikor Hóseás keserü kifakadásban adja tudtára, hogy minden nemzetnek éltető eleme, létfeltétele a tudomány, a fölvilágosodottság.

Az a szánandó sötét állapot, mely a próféta korára árnyékot vetett, sötétséget boritott, mint örökség szállott át a kereszténység korára is. Voltak, kik szivesen fogadták. Mert a lelketlen népvezetőknek a néptudatlanság, a lelkisötétség mindig jó jövedelmező forrásuk volt. Krisztus szellemével azonban ez soha sem fért össze. Mert ő világ világosságául jött, hogy senki ne maradjon sötétségben. Nem czélja mai beszédemnek, hogy a tudománynak fényét hirdessem. Fénylik az önmagától is. Én ma titeket keresztény atyámfiai, hangoztatva a felvett igéket, hogy „elvész a nép, mely tudomány nélkül való", ha figyelmesen meghallgattok, két dolog felől akarlak megvilágositani

1-ször: hogy miként tanitottak a sötét századokban?

2-szor: hogy micsoda kötelességeink vannak nekünk, melyeket felvilágosodásunk érdekében tennünk kell?

I.

A tudatlanságnál nincs nagyobb rossz, nagyobb szerencsétlenség. Legnehezebb kereszt az, mit nevünk előtt nyomunk el. mert az a tudatlanság keresztje, ugymond Channing, a világhirü északamerikai unitárius pap. Az embernek rendeltetése, hogy irtó

háborut folytasson az előitéletek és babonák ellen, melyeket a sötétség letünt századaiban annyi gonddal ápoltak a vakság prófétái. Irtani mindazt, a mi a józan észszel meg nem egyezik, s törekedni minden terén az igazság után, ez rendeltetésünk. Sokáig áldoztunk a lelki vakság oltára előtt. Elménket nem kellett fárasztani a dolgok szemléletével, csendes tétlenségben maradhatott jobb részünk, elzughattak felettünk a világesemények. Nem voltunk sem világosságnak, sem önmagunknak urai és birtokosai. Mások gondolkoztak helyettünk.

A sötét századoknak az volt tanitási rendszere, hogy békót vertek az emberi lélekre s czikkelyek fojtották a gondolatot. A tudatlanság könyvéből, a babona lapjairól tanitották az embert. Ne vizsgálódjál, ne kutasd a dolgok rendjét, hanem tégy, a mint mondják, higyj, a mi előirva van s idvezülsz. A tudomány eretnekség, rendeltetésed a gyarlóság, a föld porába sülyedés. Lelked ügyeit elintézik nélküled. A világosság vakit, megárt. Ne keresd hát! A szellemi dolgokban mindent végzünk helyetted, csak kövess és fizess, még imádkozunk is, hisz a mennyország kulcsa minálunk! Ismerd el felsőbbségünket és hatalmunkat! Rakd oltárainkra javaidat. Ez volt a középkor s általában a Krisztus utáni meghamisitott kereszténység sötét évszázainak neveléstani rendszere. A fölvilágosodásnak, mit a Jézus igért, semmi nyoma e rendszerben. Ez szülte a vallás sok véres harczát. Pedig minden idők gondolkozói jól tudták, hogy elvész a nép, a mely tudomány nélkül való s igy a kereszténységnek sem lehet, nincs jövője, veszedelme van, ha a sötétség, a tudatlanság uralma tart.

A sötét századok apostolai kihuzták a haladás törvénykönyvéből azt a szabályt, hogy a népet nevelni kell és felvilágositani hivatásáról, kötelességeiről.

Az emberiség sorsa azok kezében van letéve, kik a népet tanitni vannak hivatva. S mi sors vár arra a nemzetségre, a melyről közbeszéd is azt mondja: „vak vezeti a világtalant." Elvész. Beteljesül Hóseás jóslata, elvész a nép, mely tudomány nélkül való.

Hála Istennek, ma már lejárt a sötétség kora. A felvilágosodás napsugarai behatolnak még a kunyhók ablakain is.

Ma, a ki sötétségbe akarja vezetni az emberiséget, követők nélkül, egyedül marad. Nevelés, erkölcsös és vallásos nevelés, felvilágosodás és nem sötétség kell ma sem a népnek, sem a vezetőknek. Világosságban és tudományban van ma a hatalom és erő. Éppen ezért beszédem második részében

II.

arról fogok nehány mondatban szólani, micsoda kötelességeink vannak nekünk, melyeket felvilágosodásunk és haladásunk érdekében tennünk kell? Legszentebb kötelességünk az igazság, az ismeretek és a világosság terjesztése, a nép vallásos és erkölcsös nevelése, hogy terjedjen köztünk az Isten országa s legyen egyenlőség, szabadság, testvériség a népek között, dicsőség Istennek a magasságban s boldogság az emberek között.

Abból a régi görög parancsolatból kiindulva, hogy ismerd meg önmagadat, nekünk nem szabad megfeledkezni arról, hogy mily felséges elhivatásu lény az ember. Mi nem arra vagyunk teremtve, hogy a sötétség görnyedő rabszolgái legyünk, hanem arra, hogy a lelkiszabadság és világosság gyermekei legyünk! A Jézus vallása az embert a sziv melegével, az ész fényével koronázza meg. Előnkbe örök czélul azt irta a Jézus, hogy legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes. Nekünk mivelnünk kell az észt, létünk e fáklyáját s nem kioltani a tudatlansággal.

Az iskolákat, a tudomány és világosság melegágyait meg kell becsülnünk; mert a szépet és a jót, az igazat és a nemest itt ültetik a kebelbe.

Üldöznünk kell azokat, kik a babona, a tudatlanság, a népbuditás, a gonosz és rosszakaratu ámitás zászlóját akarják az emberi felvilágosodás épületének homlokzatára tüzni. A tudományhoz, a világossághoz mindenkinek joga van. Igy tanitotta ezt, igy kivánja ezt a Jézus tudománya és szelleme.

Meg kell tanitani a népet arra, hogy mi szolgál javára. Tudtára kell adni, hogy szabadakarata van. Föl kell nyitni előtte a tisztességes boldogulhatás minden sorompóját. Életbölcsességre utat adni szent kötelesség. Necsak az ég üdvösségét igérjük, de mutassuk fel a földi kötelességeket is.

Ostromoljuk, irtsuk az ész fegyvereivel a sötétséget, a butaságot, a vallásbeli lágymelegséget s igyekezzünk ledönteni azon válaszfalakat, melyek az embert eddig is gátolták a világosság csarnokába jutásnál. Igyekezzünk feljebb emelni lelkünket, a nép lelkét a világossághoz s közelebb vinni a földet a szeretet, a tudomány országához. Csakis ekkor leszünk igaz tanitványai a Jézusnak, ki mindig a nép ügyéért s ügyének élt, minden önző érdek nélkül s kiben az emberi fenség oly szépen megdicsőült.

Ha a felvilágosodás szelleme s erkölcsi nemesség gyökeret verhetnek az emberiség kebelében, eljön Isten országa e földre. Az emberiség tudatlansága a pokol, felvilágosodása félmennyország. Oh legyen hála az Istennek, hogy a mi nemzetünket is a 19. század fényével bevezette ebbe a mennyországba s nem engedte, hogy tudomány és világosság nélkül maradjunk. Élünk s élni is fogunk, mert mindig barátai voltunk és leszünk a tudománynak és felvilágosodásnak. Amen.

LXXVIII.

Istennek nincsen kiválasztott népe!

— Egyházi beszéd. —

Irta: **Gálfalvi István** haranglábi lelkész.

Alapige: Ap. Csel. 10 r., 34. v.

A szerencsének abban a kegyében, hogy fájdalmat ne érezzen, szükséget ne érjen, hogy mindig békesség karjai között éljen, nagyon kevés ember részesül a földi életben. Az életnek oly beczézett gyermekei, kik mindig csak virágokon járnának ugy, hogy a tövis soha se szurja meg, igen kevés van. Az embereket a földi intézmények gyarlósága miatt születési előnyök, rangfokozat, anyagi állapot, elválasztja egymástól igen gyakran. A koldus rongy és királyi bibor, az egyszerü kunyhó és hatalmas palota a föld felületének mindig látható tárgyai voltak. E külömböző jelenségek és viszonyok, a gondolkozásmódnak és érzelemvilágnak külömbözőségei az embereket egymástól elválasztották mindig. De van egy felsőbb lény, ki mind e külömbségek felett áll. Kinek hatalmában van a szegény és gazdag, az erős és gyenge. Ki mindeneket teremtett. Ki a szegényben is meglátja a jót. Ki a gazdagon is észreveszi a bün szennyét.

Ez a lény az Isten, kiről Pál igy szól: „Isten előtt nincs személyválogatás.“ Ez igék alapján azt fogom bebizonyitani, hogy Istennek nincsen kiválasztott népe, nincs egyedül idvezitő ekklézsiája. Ajándékozzatok meg figyelmetekkel!

* * *

Jézus, idvességünk nagy Mestere az anyaszentegyházat a tiz szüzekhez hasonlitotta, melynek öte eszes, öte bolond. Máskor pedig a tengerbevetett hálóhoz, mely mindenféle tárgyat, tisztát és tisztátalant, jót, rosszat, hasznost, haszontalant magához vesz. Majd ismét a szántóföldhez, melyben a buza a konkolylyal együtt van s marad a világ végezetéig. E hasonlatok azt mutatják, hogy Krisztus anyaszentegyházában nincs oly felekezet, melynek tagjai vagy mind erényesek, vagy mind bünösök volnának. Együtt vannak ott a hivők a hitetlenekkel, az igazak a gonoszokkal; sőt ha vészt jelez az idő, a szerencsétlenségek idején még egymást segitik s a vérében heverőt nem hagyják az utfélen elpusztulni. Ha benyitunk a börtönök ajtain, ugy fogjuk tapasztalni, hogy ott a romlottságnak képviseletében minden felekezetből vannak. Ha Ha vizsgáljuk a humanismus szép tényeit, ugy tapasztaljuk, hogy annak gyakorolhatása nincs sem ezek, sem amazok gyülekezetéhez kötve, mert mindenütt vannak nemesen gondolkozó emberek.

Ha a képmutatók és alakoskodók során nézünk végig, azt látjuk, hogy mindenik templomban az imádkozók között vannak ilyenek. Ha a vallást, az erkölcsöt, az erényt, a jellemet vizsgáljuk, bizony a statistika sem az egyik, sem a másik felekezetet nem helyezi előnybe.

Kik a Jézus tanitásait kevés, majd semmi figyelemben nem részesitik, azok mindenütt kelleténél többen vannak.

S mert ez kétségbevonhatatlanul igy van, nyugodtan merem állitani, hogy Istennek nincs kiválasztott népe és felekezete, melyhez az idvességet hozzákötötte volna, mert ő a jót bárkin megjutalmazza, a rosszat bárkin megbünteti. A térdeplő és messze bucsura vándorló bünös épp ugy nem kerülheti, épp ugy nem hazudhatja le büneinek büntetését, mint nem marad el jutalma a mellét verő Publikanusnak.

Nagyon téved az a missionárius, a ki azért hirdeti és terjeszti a keresztet s hitet, mert az azon kivül állók nem idvezülhetnek. Ma nem ily értelemben kell a vallási küldetést felfogni. Ma a szeretetnek, a könyörületnek missionariusai kell hogy legyünk, hogy az emberek idvességét munkáljuk.

Ki az oktalan lélekhalászatban s hiveinek a bünös lelkek által való szaporitásában keresi vallásának munkakörét, igen nagy tévedésben van. Minden társulat, legyen az polgári vagy vallási, hiveinek lelki és szellemi előbbrevitelében keresse valódi elhivatását.

Ma már lejárt annak a kora, hogy a körünkön kivül állókra

rákiálthassuk, hogy kárhozzatok, mert könnyen visszakiálthatják ugyanezt nekünk is.

Nem ott kell keresni a hivatáskört, a hol az emberek szeretik a sötétséget, hanem ott, hol világosság után vágyakoznak. Sőt rá kell a világosságtól irtózókra is kényszeriteni a lelki, a szellemi fény elfogadását, hiszen „elvész a nép, mely tudomány nélkül való."

Legyen vége már annak az ósdi hitnek s csaléteknek, hogy ez vagy ama társaság tagjai közelebb vannak az idvességhez, mint a másiké. Isten előtt nincs személyválogatás. Neki nincs kiválasztott népe sem az egyik, sem a másik nemzetségben.

A ki ennek ellenkezőjét hiszi, szánalmasan tévelyeg, a ki pedig ezt hirdeti is, bünös. Bünt követ el jóhiszemü embertársai, bünt az igazságos Isten ellen.

* * *

Mint előző szavaimból kiérthettétek, az idvesség nincsen egy felekezethez is kötve, sőt mindenikben megtalálható, de csak ugy, ha a szükséges feltételeket betartjuk, teljesitjük. De hát, melyek azok?.. A hit, párositva jó cselekedettel. Mert a hit jó cselekedetek nélkül meghalt állat, ugymond Jakab apostol. A hol a tiszta erkölcs teszi a lélek táplálékát, ott idvesség is lesz. Isten országa elnyerésének boldogsága tőlünk függ. Olvassuk az evangeliumot. Hitünk ebből erősséget, cselekedeteink pedig tisztaságot nyernek. Jézus példája előttünk. Ő hitt és cselekedett. De mindig Isten akarata szerint s lelkiismeretének sugallatára.

Vannak sokan, a kik a jócselekedetes hiten kivül idvességes feltételnek tartják a keresztséget is, mivel a szentirás szerint is a ki hiszen és a ki megkeresztelkedik, az idvezül. Mi magunk is elvárjuk, hogy minden tisztességes gondolkozásu ember megkereszteltesse gyermekét, hogy ez által is kimutassa Krisztus parancsolatai s a keresztény vallás törvényei iránti tiszteletét s nyilvánvaló jelét adja annak, hogy gyermekét Krisztus tanaiban, erkölcseiben és hitében akarja neveltetni s hogy ő maga is hiszen az erkölcs, erény és vallás erejében; de magát a keresztelkedés külső tényét nem tarthatjuk az idvesség elkerülhetetlen feltételének. Hisz igy a keresztény szülők kereszteletlenül elhalt gyermekei mind elkárhoznának. De hát ki volna oly kegyetlen, hogy ezeket az ártatlan lelkeket oda a kárhozat tüzére tegye, megfelelő bün nélkül. Ez ellen tiltakozik jobb érzésünk s gondolkozásmódunk. Sőt tovább megyek s azt állitom, hogy a pogányok sem

kárhoznak el, a kik pedig soha meg nem keresztelkedtek. Sőt ezeknek irataiban is szép elveket, tiszta életü s példányszerü embereket találunk. Lehetetlen dolog, hogy Brama, Buddha követői, a chinaiak s izlam gyermekei mind elkárhoznának. Hát a pogánykor bölcsei a megdicsőülés helyett poklokra szállottak volna? Nem, ezerszer nem!

Ha olvasom a pogány Socrates életét, nemes halálának példás történetét, épp, mintha evangeliumot olvasnék! Szeretnék ugy halni meg, mint ő halt meg. Epaminondás pogány létére még tréfából sem hazudott. A 85 éves Focion igazságtalanul halálra itéltetvén, fogadást tétetett fiaival, hogy ellenségein, halálának kimondóin boszut nem állanak.

Lehetetlen, hogy ily nemes pogányok elkárhoztak volna.

Istennek nincs kiválasztott népe. Előtte nincs személyválogatás. Zsidó, görög, pogány és keresztény mind kedvesek előtte, ha szépen, nemesen, hittel és szentül élnek.

Hittel és jó cselekedetekkel ékeskedjünk, mert ez a szó „keresztény“ még nem jelenti az idvességet. Ez csak utmutató a czél felé. A ki meghallgatja, nemcsak, hanem követi is parancsait, idvezül az, bármi felekezetü legyen.

Az Isten nekünk közös Atyánk. Egyformán szereti kis és nagy gyermekeit, ha erényesek. Rajtunk áll, hogy idvezüljünk! Amen.

LXXIX.

Keresztelő János.

— Adventi. —

Irta: **Lőrinczi István** felső-rákosi lelkész

Alapige: Ján. evang. V. 35. „Ő égő és világos szövétnek vala.“

K. afiai! A jelen alkalommal Keresztelő Jánosról, az ő munkásságáról, a valláserkölcsi élet módosulására való befolyásáról akarok megemlékezni. Kinálkozó s egyszersmind kötelességparancsoló e tekintetben az adventi alkalom. Szükségesnek látom kijelenteni azt is k. afiai, hogy azon jellemvonásokat, melyek oly hüen kidomborodva jelennek meg előttünk a Keresztelő János

életéből, közösöknek ismerem mindazokkal, a kik egy nagy, a történelemben kiemelkedő korszak eljövetelének előmunkásai, hirnökei, uttörői voltak. Valamint el kell ösmernünk hogy ezek iránt a nagy munkások, hasznos szolgálatot teljesitett férfiak iránt a tisztelet és méltánylás, elismerés és kegyelet érzelmeinek ápolására és növelésére nagyobb gondot kell forditani, mint a milyet az emberiség s maga a történelem is tanusitott. Hiszen, hogy csak Keresztelő Jánosra hivatkozzam, nem azt tapasztaljuk-e, hogy vele a történelem nagyon mostohán bánik. Kortársai s azok a kik közvetlen tanuktól hallottak róla, nagyon kevés adatot jegyeztek fel az utókor számára, vagy meglehet a kegyeletlenseg áldozatai lettek azok a lapok, a melyeken az ő dicsősége volt megörökitve; de bizonyos mértékben a jelen kort is illetheti a hálátlanság bélyege, mert alig foglalkozik valamit érdeme szerint Keresztelő Jánossal és a hozzá hasonlókkal, pedig alig hiszem, hogy azok nagyságát, dicsőségét kisebbitené, a kik kezökbe véve a zászlót, diadalra és győzelemre juttatták az eszmét. Aligha ugy nem vagyunk, mint egy remek épülettel: megbámuljuk, dicsérjük a szép kivitelü falakat, gyönyörködünk a mesteri fedélzetben s azonközben elfeledjük, hogy mindezek a fundamentumon állanak. A maga mivoltában pedig fontossága és becse van egyiknek mint a másiknak. Követnünk kelle a mi Mesterünket, a ki e tekintetben is a legszebb példát adta. Jézus a maga nagyságában méltányolta Keresztelő János szereplését, elismerte az igazságot s ő maga tette homlokára a dicsőség koronáját. A Jézus kijelentéseiből, jellemzéseiből ismerjük mi is Keresztelő Jánost s mondhatom az a nehány vonás elégséges arra, hogy a teljes képet megalkothassuk. Vezérfonalul, világosságul szolgálnak arra nézve is, hogy megtudjuk, megismerjük azokat az elemeket, melyek mintegy elkötelezik az uttörő, az előkészitő pályára, hogy megépitse a nálánál nagyobb, merészebb által fölemelendő épület fundamentumát; hogy bepillantsunk lelki világába, a hol buzognak az erők forrásai.

Jertek k. afiai, ismételjük Jézus Krisztusnak Keresztelő Jánosról tett ama szép és elismerő nyilatkozatát: „Ő égő és világos szövétnek vala“ — a mint azt szent leczkénkben is olvastuk s ennek tudatában letéve mi is az emlékezésnek koszoruját, tanuljunk meg hálával és tisztelettel viseltetni az uttörő, a nemes küzdelem előharczosai iránt, mert ők az „égő világosság és szövétnek“ még pedig azért, mert:

I. a mult nagyjai a jelenkor eszméivel,

II. a korok küzdő bajnokai a jövő lelkesedésével és

III. a jövő prófétái a mult tapasztalataival.

Ezek bővebb magyarázatával óhajtom az úttörő iránti tisztelet és elismerés jogosultságát indokolni, kérlek azért k. afiai, figyeljetek keresztényi buzgósággal.

Midőn Keresztelő Jánosról szólok, annyi, mintha a hozzá hasonló uttörőkről emlékezném meg, épen azért elégségesnek tartom e kijelentést: Keresztelő János azért égő világosság és szövétnek, mert

I.

a mult nagy alakja, kora eszméivel.

A mult dicsősége kedves és lelkesitő, minden lélekre és szivre. Midőn a jelen sivár, puszta és közönséges, midőn csak törpe lelkek, a föld porában vergődő gondolatok és érzelmek; meghunyászkodó jellemek, gőg és fölfuvalkodottsággal telitett értelmek szerepelnek: akkor olyan jól esik, mint tikkasztó forróságban az enyhe árnyék, oly üditő a mult nagy jeleneteit, kimagasló eseményeit föleleveniteni, társalkodni a nagy lelkekkel, a kik fölemelkedtek az eszmék tisztább légkörébe; hallgatni a mély érzelmü szivek zengését, melyek keblünk hurjain édesen rezegnek keresztül. A mult gazdag forrásához zarándokol a jelenkor gyermeke, hogy ihletet nyerjen, lelkesedésre gyuljon, az elhatározás és bátorság felébredjen keblében.

És a ki a mult nagyjainak lábainál növekedett fel, a ki örökölte a formák és külsőségek által elburkolt eszmét és nagyratörő elveket: abban ellenállhatatlanul fölébred a vágy, az akarat és elhatározás, hogy a dicső harczot fölvéve elődeinek nyomdokaiba lépjen, hogy életre ébreszsze, jogosultságának magaslatára emelje az eszmét, hogy lelket leheljen az üres és élettelen formába.

Keresztelő János a mult légköréből, gazdag eszmevilágából nyerte lelke táplálékát. Bizonyosok lehetünk a felől, hogy Zakariás és Erzsébet -- az ő szülői nem rejtették el előle a mult eseményeinek történelmét. Izrael prófétáit, Juda dalnokait tisztelni tanulta. Az eszme, szivéhez, agyához férkőzött s lelkét magával ragadta.

Hozzájok hasonló lenni; a munkát fölvenni és tovább folytatni; melléjök csatlakozik vala lelkének hő vágya, buzgó törekvése. Nem egyedül állott. Többen valának, kik a jóslatok és a remények beteljesedését a próféták félbeszakadt küzdelmének

fölelevenitésétől lettek függővé. De a cselekvés szinterére kilépni, a zászlót kibontani: nem találkozék elég merész és bátor sziv.

Valának sokan, a kikben megelevenedett a dicső mult, de a megváltozott kor, idő és viszonyok követelte uj harcztérre áttenni a küzdelmet nem rendelkeztek a megkivántató fegyverekkel. Keresztelő János megértette az idő intő szavát. Mint a próféták, Izrael dicső nagyjainak iskolájában fölnevekedett, fölkent próféta; a mult hagyományai, törvényei és czeremoniái teljes ismeretében elhivatott, hogy népének derék oktatója legyen; akkor egyszersmind ráfüggesztette tekintetét a jelenkorra is, fölkutatta vágyait, reményeit: meghallgatta szivedobogását, elleste gondolatait s fölfedve a társadalmi élet viszonyait, szokásait, jellemző tulajdonságait, ismertető jegyeit ugy a legmagasabb, mint a legalsóbb rétegekben: tiszta fogalmat nyert azok felől az eszmék, elvek és gondolatirányzatok felől, melyek a jelenkor életét áthatották.

Keresztelő János a multat s annak kiemelkedő eseményeit annyira szerette, azok hatásának, vágyait, reményeit annyira befolyása alá engedte, hogy bizonyos mértékben a külsőségek, a puszta czeremonia gyakorlásától nem hogy menekülni, azokon felül emelkedni akart volna, de sőt épen szigoru következetességgel fentartotta. Pusztába vonul, a testi és társadalmi élet vágyait és követelményeit a lehető legszükebb határok között, egész a nélkülözésig, a sanyargatásig és különczködésig menve, tölti be és gyakorolja. „Öltözete vala teveszőrből és derekának övezője bőrből; és eszik vala sáskát és erdei mézet.“ Márk. I. 6. Böjtöl, félrevonul a társadalom zajos életétől; künn a pusztában hirdeti Izrael reménységének közelgő beteljesedését s midőn a sokaság fölkeresi pusztai magányában, fenyegetések, dorgálások között tanitja, inti a megtérésre, büneiket számon kérve azok elhagyására fenyegetésekkel inditva, kereszteli meg őket.

Ha születésével járó jogosultsága utat nyit a király palotájáig, igy talán — jobban mondva — prófétai lelke oda vezeti őtet is, mint hajdan Ilyést, hogy az igazság ostorával fenyitse meg a bünt, Izrael törvénye által kárhoztatott erkölcstelenséget, fenn a társadalmi élet legmagasabb polczán ülő személyében is: akkor az elszántság, a szigoru igazságszeretet, a kérlelhetetlen erkölcsbiró ő, ki az Izrael Istenének törvényét, nemcsak hogy megvédje, hanem azért is küldetett, hogy annak áthágóit megfenyitse. „Nem ingadozó nádszál; nem gyenge ruhájába öltözött

ember. hanem nagy próféta, kinél nagyobb nem támadott az asszonyoktól születtettek közül." Máté XI. 7. 8. 11.

Nem támadott nagyobb próféta Izraelben Ker. Jánosnál, mert mindazok között, a kik Izrael történelmében.mint nagyok és dicsők, Istennek választottai küzdének, Keresztelő János volt az, a ki a hagyomány, a zsidók ama reménységével szemben, hogy ők egyedül Istennek választott népei, hirdeti, kijelenti és előkésziteni kezdi a sziveket és lelkeket annak a nagy igazságnak, fölséges eszmének a befogadására: hogy Isten minden népeknek Istene. „ingyen se gondoljátok, hogy Ábrahám csak nekünk Atyánk: mert mondom néktek, Isten a kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak. Máté III. 9.

Ez az az eszme, mely Ker. János korában a lelkekre mind nagyobb fényt vet. Ezt fogta fel ő is akkor, a midőn a mult nagyjainak dicső erényével, erkölcsével és hitével, de mindanynyiénál mélyebb és fölemelkedettebb gondolkozásával, lelki nagyságával: egyengetni kezdette az Urnak utját. Ezért, Keresztelő János: égő világosság és szövétnek, mert a mult nagy alakja ő kora eszméjével.

II.

Kora küzdőbajnoka a jövő lelkesedésével.

Keresztelő János, bár születése és társadalmi állásánál fogva, miután a papi osztályhoz tartozott, a mely nemcsak arra volt hivatva, hogy az erkölcsi hit és vallásos élet tisztasága felett őrködjék, hanem bizonyos mértékben a politikai és társadalmi kormányzás és uralkodás eszközeit is kezei között tartotta: tekintélyes és anyagiakban dusan jövedelmező pályát biztosithatott volna magának, mégis lemondott mindezekről az előnyökről, akkor, a midőn az uralkodó osztályok politikájával, hagyományos szokásaival s épen a papi osztály önkényüleg kezei közé ragadott kizárólagos elvekkel és gyakorlatokkal ellentétes küzdelmet kezdett. Nagy és kitünő lélekerő nyilatkozik már ebben is k. afiai! Lemondani a tekintélyről, mely alulról, a nagy sokaság részéről vette körül; elvetni a felsőbbek jóakaratát, kegyét, nem mindennapi jelenség az emberiség történelmében!

A léleknek amaz ereje szükséges ehez a nagy és merész elhatározáshoz, mely felülemelkedve minden önzésen, önérdeken, világi dicsőség és haszonvágyon: csupán az eszme és igazság iránti szeretet és lelkesedés forrásaiból táplálkozik. Csakis az ilyen lélek veszi fel a küzdelmet és határozza el magát arra,

hogy korának küzdő bajnoka, az eszme és igazság utkészitője, előharczosa legyen.

Keresztelő Jánosban tiszteletre méltó ez a jellemvonás, lelki nagyság és elhatározás.

A nagy sokaság tiszteletét, rajongását és bámulását rendszerint azoknak viszi áldozatul, a kik dédelgetik, simogatják, érzéki és gyönyör vágyaikat kielégithetni utat és módot nyitnak; vagy pedig a kik a hatalom polczán korbácscsal és skorpiókkal, zsarnok kegyetlenséggel uralkodnak. Mondd szemébe bünét, leplezd le erkölcstelenségét s indits háborut érzéki gyönyöreinek forrásai ellen; légy hozzá szelid, jóakarattal, bizalommal és őszinteséggel, védd igazát, de ne háborgasd bünét; s meglásd a nép, a nagy sokaság félreért, benned ellenségét látja s gyöngének tart arra, hogy vezére légy.

A hatalmasok hizelgést, meghunyászkodást, szolgalelküséget várnak, követelnek; nézd el jó kedvvel s nyugodt lelkiismerettel, ha merész lábakkal tapodja a szent hit, erkölcs és vallás törvényeit, ha kijátszodja, megveti és megalázza a jogot, igazságot és mindazt a mit a közönéges embernek tenni vétek s akkor ott sütkérezhetel fénye, nagysága árnyékában, megnyered kegyes mosolyát, kegyét és bőkezüségét, de meglátod, hogyha az igazság szava van ajkadon, kezedben annak mérlege s azzal itélsz felette is: kegyvesztett és eltaszitott üldözött börtönre méltó lész szemei előtt.

Nem ezt tette Ker. János. A sokaságnak, midőn hallgatá prédikálását Judeának pusztájában, szemébe mondja tévelygésének, önmagáról és emberi méltóságáról való megfeledkezésének bünét, a társadalom nagy osztályát ostorozza meg s kiáltja nekik: „Térjetek meg! Tegyetek vallomást a ti büneitekről és keresztelkedjetek meg!“ A kik előljárói valának a népnek, érizői az Isten törvényének, de saját önző czéljaik érdekében meghamisitották, merészen, nyiltan és őszintén mondja szemökbe: A farizeusoknak és sadduczeusoknak, midőn hozzája menének, hogy megkereszteltetnének: Mérges kigyóknak nemzettségei, kicsoda intett meg titeket, hogy az Istennek következendő haragját eltávoztatnátok! Teremjetek azért, megtéréshez illendő gyümölcsöket.“ Máté III. 7: 8.

Hérodes — a fejedelem — nagy hatalmával nem riasztja vissza attól, hogy bünös, közerkölcsiséget sértő és törvényellenes cselekedetét szemére ne lobbantsa s nyiltan ne mondja meg: „Neked ezt tenned nem szabad.“ Máté XIV. 4.

Szóval k. afiai! Keresztelő János kora minden osztályával szemben felvette a küzdelmet: azaz a bünt, az erkölcstelenséget, a romlottságot és elaljasodást fent és alant egyformán ostorozta, megfenyitette; hirdette a megtérést, a megjavulást, az Istennel való kibékülést, hogy egyengesse, előkészitse az utat annak „a ki nagyobb hatalommal, világossággal jövend, hogy mindeneket megkereszteljen nemcsak vizzel, hanem szentlélekkel és tüzzel." Máté III. 11. És ő bizonyos, hittel teljes vala abban, „hogy jönni fog", és ez a hit, a jövőben vetett teljes bizodalma emelte oly magas fokra benne a lelkesedés erejét, hogy nehéz, küzdelemteljes uttörői pályáján csaknem egyedül, annyi ellenséggel szemben, korának küzdő bajnoka, „égő szövétnek és világosság vala."

III.

A jövő prófétája a mult tapasztalataival.

A sötétség hosszu ideje alatt tehetetlenségre kárhoztatott lélek: világosság, fény, derü után vágyakozik. Fogságának falait a bebörtönzött szellem összerombolni törekszik. A gondolatot, eszmélést és a törekvés vágyát, nincs hatalom, mely örökre lebilincselhetné. De ezek nélkül az emberiség nem is élhetne, hivatása, czélja életének nem is volna. A mult minden nagy eszménye azt bizonyitja, hogy a szellem világát kioltani, a lélek nagyra törekvését megsemmisiteni nem sikerült. Csakhogy ezt az igazságot, nem annyira fölfogni, mint a köztudatba átvinni, nagy időközökben születik egy-egy hatalmas lélek.

De — áldott érte az emberiség gondviselő szelleme — támadtak mindannyiszor hatalmas és nagy lelkek, kik a sötétség éjszakájának idejében nemcsak teljesek valának hittel és reménynyel az uj reggel felvirradta iránt, hanem ezt a hitet és reménységet az ezrek szivében is fölébreszteni törekedtek; a kik lelki szemeikkel beláttak a közel és messzi jövőbe s a sokaság figyelmét és érdeklődését is oda irányitották.

Keresztelő János ezen kiválasztott, gondviselésszerü férfiak közül egy vala. Midőn korának szellemi, erkölcsi, társadalmi és politikai tekintetben egyaránt káros és veszélyes irányzatu megváltoztatása, megujitása érdekében uttörői munkáját, küzdelmét megkezdette; midőn a sziveket és lelkeket a zsibbadtság és tétlenség álmából ébresztgetni, az erkölcstelenség és elfajulás vastag burkaiból bontogatni, kiszabaditani megkisérlette, hogy előkészitse, fogékonynyá és érzékenynyé tegye azok iránt az eszmék, igazságok iránt, melyeket az emberiség megszabaditása és meg-

váltása megvalósitásáért kijelent, az, a kit megigért az ősatyáknak Izrael Istene, a kit megjósoltak a prófétált, és a ki után ma is teljes reménynyel az igazak keble: a Krisztus, a Messiás: akkor belátott a jövőbe és prófétiált lelke erős meggyőződésével arról „a ki utánna jő és nálánál erősebb s nem méltó arra, hogy sarujának kötőjét megoldja“ Ján. I. 27; akkor egy szebb és jobb jövő előkészitésén munkálva ugy kell tekintsük őtet, mint a jövő prófétáját, mint az uj reggel, melylyel a világosságnak kora veszi kezdetét, előhirnöke.

És János a jövő prófétája is! a ki biztató, reményre és hitre ébresztő szavaival, eszméivel és lelkesedésével, a jövőnek számára késziti a fundamentumot, az alapot. A jövőnek prófétája, ki ezért munkál, küzd oly odaadással, önfeláldozással a jelenben, azért száll szembe oly sok ellenáramlattal, hogy az emberek szivében fölébreszsze a bizalmat, a hitet és reménységet a mult ama nagy tanuságai iránt, hogy az eszmét és igazságot megsemmisiteni, az emberiséget a haladás és tökéletesedés utjától örökre elzárni nem lehet. Mint a jövő munkása, előhirnöke egy jobb kornak, nem rettent vissza semmi áldozattól, mert szintén a mult tett bizonyságot, hogy áldozatot kell hozni a jövőért. Önmagát, életét tette áldozatul, ezzel bizonyitván be, hogy a munka, melyet megkezdett, a küzdelem, melyet felvett, nem az önzés és önérdek harcza; ezzel tett bizonyságot a mellett, hogy ő valóban próféta volt, égő világosság és szövétnek.

Kevés mondani valóm van még k. afiai! Keresztelő János mellett Jézus tett bizonyságot. Ő személyesen, közelről ismerte. Messiási, megváltói pályáján meggyőződött arról, hogy Ker. János nagy szolgálatot tett, megkönnyitette feladatának keresztülvitelét, mert a sziveket és lelkeket a krisztusi eszmék és kijelentések befogadására előkészitette. Tegyük mi is azt, a mit Krisztus! Emlékezzünk tisztelettel és elismeréssel Keresztelő Jánosról s az ő személyében mindazokról, a kik mint uttörők, szivek és lelkek előkészitői, az emberiségnek nagy és hasznos munkásai voltak. Önmagunkat tiszleljük, midőn hálával emlékszünk meg rólok. Isten küldötte, fontos és jelentőségteljes szerep jutott osztályrészül nekik az emberiség történelmében: legyen azért tisztelettel és elismeréssel felujitva az ők emlékezetök most és mindörökké. Amen.

LXXX.

A sirnál.

— Oratio.* —

Irta: Székely András kaáli lelkész.

A sirbolthoz értünk, ide e csöndes, néma hajlék elé, hogy bezörgessünk ajtaján és nyugvó helyet kérjünk ott e koporsóban nyugvó tetemeknek.

Micsoda világ kezdődik itt, oh nagy Isten?! Hiszen itt oly néma minden; nem hallom itt az egymás ellen küzdés csattogó fegyverzaját, nem látom itt a nagyok és kicsinyek tolongását, nem az irigyek sápadságát, nem a hamisak fortélyát, hiszen itt oly békés minden! valóban a halál és enyészet világában kezdődik a közös béke, az örök nyugalom.

Ebbe a csöndes országba hoztuk el a te fáradt tetemeidet is, megfáradt vándortársunk! hogy nyugodjál és pihenj már az élet harcza után; mert harczoltál te is, és nem keveset! vivtál te is és nem sebek nélkül. De nekem ugy tetszik, hogy most már ki vannak egyenlitve reád nézve az élet sebei és kérdései. Vettél a jókból annyit, a mennyi a sulyos napokban is fenntartotta hitedet, bizalmadat; és vettél a bajokból is annyit, a mennyi megőrzött a kevélységtől. Az, hogy valaki a szerencsében el ne kevélyedjék, a szerencsétlenségben pedig el ne csüggedjen, csak a nagy lelkek tulajdona; e küzdelmet nem birják meg a gyöngék, mert a szerencsében ép oly erő kell a győzelmi zászló fentartásához, mint a bukásban a sebeknek türésére és a fájdalmak elhordozására.

E koporsó lakója az élet erősebb és nehezebb küzdelmeit kereste. A természet oly kiváló szellemi tehetségekkel áldotta meg, melyek kimivelve csodákat tettek volna országszerte; de csodákat tettek igy is, csodákat azon körben, melyben élt, azon téren, melyen munkált. Élénk vérmérséklete, fáradhatatlan szorgalma, kitartó munkásság, mind többre ösztönözték, mind magasabbra emelkedni késztették s nem engedték pihenni sem éjjel, sem nappal. A munkásság volt mindennapi kenyere, s tán nem

* Más vallásu, de buzgó és tisztes öreg koporsójánál.

esem tulzásba, ha mondom, hogy életének nem volt az a napja, sőt órája, melyet számitás és munka nélkül töltött volna el. Azonban, ha a szerencse ellen nem is lehetett sok panasza, mégis elmondhatjuk, hogy az nem mindig járt egy nyomon érdekeivel, törekvéseivel s innen származtak leverő csalódásai, melyeket türt anélkül, hogy elcsüggedett volna, türt anélkül, hogy munkakedvét elvesztette volna. Mint a máglyához kötött mythologiai sas, csak addig várt, a mig kötelekei elégtek, hogy ismét magasba emelkedhessék.

Ő életbölcs volt a szó valódi értelmében! Fogékony volt az élet küzdelmei iránt, de ha sebeket kapott a harczban, eltürte azokat erős lélekkel; kereste a szerencsét, de edzett kebellel fogadta a csalódásokat is.

Kifáradt vándortársunk! tán nem sértem a te szerénységedet, midőn ezeket koporsód felett röviden elmondám; te ugyan nem óhajtottad, hogy emléked szavakkal hirdettessék, mert az üres dicséretek szóáradatától a te egyszerü lelkületed mindig idegenkedett; de engedj mégis nekem, ha sirod ajtajánál nem bocsátlak el kegyeletünk és tiszteletünk kinyilatkoztatása nélkül; mert bár nem voltam neked lelkipásztorod, de annyiban mégis hivem voltál a mennyiben a mindnyájunk közös Istenének egy szolgáját láttad és tisztelted bennem, kinek ajkairól többször és örömmel hallgattad Isten igéjét. Én bizonyságot tehetek arról, hogy belőled egy vallásos, buzgó lélek költözött el. Nem óhajtottad, mondom, hogy emléked szavakkal hirdettessék, mert láttál siriratokat, melyekkel az ember benső értéke ellenkezett; és hallottál oly emberi itéletet, mely kárhoztatást kiáltott oly dolgokra, melyeknek benső alapját nem ismerte. Közös gyarlóságunk lévén: többre becsülni az aranyozott port, mint az aranyat, ha kissé poros.

Sokat nem látott a világ a te tetteidből is, mert annak zajától, egyszerü munkássági körödbe vontad magadat; itt hoztad létre azon családias erényeket, melyeket az emberek nem mindig ismernek fel. Sokat nem látott a világ a te szived történetéből, de annak áldásos tényei maradtak azon körben, hol éltél és munkálkodtál. Mi az eredménye egy ily áldásos életnek? Ha mi nem ismernők el, ott van nyugodt öntudatod, melylyel Isten itéletére támaszkodva nyugodtan hunytad le szemeidet 76 év sulya alatt a pihentető végálomra. De mi is elismerünk, mi is méltánylunk, sirba-térő agg vándor! Van őszinte emlékezés is, van igaz kegyelet is, mely áldást hoz, azok sirhalmához, kiknek életük áldást

terjesztett. Én hát nem is szólok! legyen kivánságod szerint, nem hirdetjük szavakkal emlékezetedet, hanem csak könynyel: a szeretet és kegyelet őszinte könnyeivel. Ime itt vannak kedveseid, ők akarnak szólni hozzád. Jer, jer ide gyászbaborult özvegy: jer, jer ő hallgat reád. 24 éven keresztül osztád meg vele a szerencsét és balsorsot; a te könnyeid tiszták és igazak; jer hullasd a koporsóra, mert az emlékezetnek ily könnyei mutatják meg, mily drága volt neked az elhunyt élete, ki hü volt hozzád családi éltetek örömeiben, fájdalmaiban egyaránt. Most végy bucsut a kifáradt élettárstól a viszontlátásig, midőn többé nem váltok el egymástól.

Jőjjetek ide ti is szerető gyermekei, unokái s mutassátok meg a kegyelet könnyeiben, hogy mi volt ő néktek, mint atyátok; példa a fáradozást nem ismerő munkásságban; hü gyámola gyermekéveiteknek, vezére ifju korotoknak s éltetek minden körülményeiben apa, a ki szeret, a ki tesz, áldoz gyermekei boldogságáért. Oh hiszen ő még akkor is, midőn a halállal való harczában eszméletlenül feküdt, akkor is távollevő gyermekei után sóhajtott.

Jertek mutassátok meg, hogy él ő tovább is szivetekben. Mondjátok: áldás, béke, a jó atya emlékére.

Jőjjek, szegények, kikkel annyi jót tett, kiknek szeméről annyiszor törölte le a nyomoruságtól kisajtolt könnyeket. Jőjjetek, áldozzatok a jóttevő emlékére, ejtsetek egy könnyet koporsójára, áldjátok őt még a sirban is.

Ezzel a szeretettel bocsássátok el mindnyájan az elhunytat. Szép és nemes példáját kövessétek, hogy hozzá és érdemeire ti is méltók legyetek. S a mig elmétek öntudatosan gondol s szivetek nemesen érez, keresztényi szeretettel mondjátok: Isten legyen övele. Isten legyen mivelünk.

LXXXI.

Ima év utolsó estéjén.

Irta: Györfi Ferencz szentmihályi lelkész.

Örökké való Isten, mennyei Atyánk! Béjöttünk a te kapuidon hálaadással, hogy fogadásinkat megadjuk te néked, a ki felül állasz az időnek minden változásain. — A te lételedben nincsen kezdet és vég; mi csak tegnapiak és maiak vagyunk. — Te voltál, mielőtt formáltatott a föld s lettek a hegyek; mi az időben születtünk. — Te lészesz még akkor is, midőn az ég és föld elmulnak; minket a gyorsan siető idő sirunkhoz is közelebb viszen. — Muló éltünk egy rövid szakaszának végére jutottunk s lelkünket megilletődés szállja meg. — A napnak alkonya s egy esztendőnek utolsó pillanatai számadásra szólitanak minket s mi gondolatainkkal és emlékezésünkkel még egyszer megjárjuk az utat, melyen kézen fogva vezettél.

Visszatekintünk lefolyt időnkre s ott látjuk a te hatalmadat, mely teremt és növel; bölcsességedet, mely igazgat; gondviselésedet, mely megtart; jóságodat, mely táplál; kegyelmességedet, mely megbocsát. — — — Az ég s a föld: amott ezernyi fénylő test, itt megszámlálhatatlan áldás; az élet és elmulás: abban a munka, itt a nyugalom; az idő és örökkévalóság: ezekben a pálya és jutalom gondolatainkat hozzád emelik. — Lelkünknek pihenője e szent ház; a végső nap ez évből utunkban révpart s mi vándorok — pillanatra bár — megállunk, hogy vissza és előre nézzünk; hogy emlékezzünk és sejtsünk; hogy tanuljunk és reméljünk; hogy lássunk és higyjünk; hogy nyugodjunk s ismét tovább menjünk. — Óh de „hová mennénk a te lelked elől Uram! Ha a mennybe megyünk, ott vagy; ha a koporsóba vetjük ágyunkat, ott is jelen vagy; ha olyan szárnyaink volnának is, mint a hajnalnak és a tengernek utolsó határánál laknánk is; oda is a te kezed vinne minket és a te jobb kezed megfogna minket.“ — Óh érezzük és megvalljuk Atyánk, hogy egyedül „benned s általad élünk, mozgunk és vagyunk.“ — Érezzük és megvalljuk, hogy tőled jött az erő és támogatás, mely fárasztó utunkban gyámolitott; tiéd volt a hatalom, mely egy muló esztendőnek változásai

között megoltalmazott az enyészettől s ha oly sokszor borult is reánk éj homálya, bánat fellege, a te gondviselésed ragyogott felettünk. — Óh legyen neked szentelve e pillanat; emelkedjék feléd ajkaink hálája a te nagy jóvoltodért, melyet e muló esztendőben is megdicsőítettél rajtunk.

Életünk a te hatalmadban volt s az enyészet törvénye még elkerült, hogy össze ne romoljunk, mint gyenge cserépedény. — Tagjainkban erő és egészség boldogitanak s nem kell sóhajtanunk nehéz kinok között. — Barázdáinkon láttunk „idején és későn való esőt" ; asztalunkon kenyeret, táplálva éhségünkben ; földünk szinén hüs forrásokat, enyhitve szomjuságunkban. — Láttunk virágzást és gyümölcsözést ; teljesülését nagy törvényednek : „vetés és aratás, tél és nyár meg nem szünnek."

De nemcsak testi életünkben, nemcsak földi javainkban, hanem lelki világunkban is velünk volt — Atyánk! — a te jóvoltod. — — — Tápláltál az örökéletnek kenyerével; a te „beszédednek tiszta tejével" itt e szent házban és házadon kivül. — Oh mily sokszor hallottuk e helyen a „te parancsolatidat, melyek megelevenitenek" ; a te igéidet, melyekbe idvességünket irtad. — Oh mily sokszor szólottál nekünk munkásságunk órái közt ott a mezőn s nyugvó párnánkon hajlékunkban. — Oh hányszor nyugodott meg itt a mi lelkünk, melyet künn az életpályán zaklatás vett körül; hányszor erősödött meg itt akaratunk, ujult meg reménységünk, melyek az élet vészei és kesergései között meglankadtak! — — Óh, mert visszaemlékezésünk fényében látunk sötét órákat is, melyek sorsunktól elválhatatlanok. — Látjuk a gonoszságnak tusáit az igazság ellen; látunk méltatlanságot az érdem nyomában; gyülölséget a szeretet mellett. — Látjuk a bünnek kisértéseit a lelkek körül: meghódolást a föld tartományaiért s vesztegetését az örök javaknak. — Látunk könnyeket hullni apák s anyák szeméből; gyászfátyolt özvegyek fején; halljuk az árvák sirásit; jó barátok bánatos sóhajtásiban látjuk a vérző sziveket; az inség porában a segélytelent. — — De e keserü emlékek mellett is ott látjuk a te nagy nevedet, mely „erős vár minékünk" ; halljuk a te biztatásidat, melyek az elesettet felemelik. — — — — Legyen hála és magasztalás te néked — óh Atyánk — még e nehéz próbákért is, melyekkel tisztitottad a lelkeket; készitetted a te népedet.

Te tudod — óh Uram! mi hasznos nekünk s ha mi kár és vesztés talált bölcseségedből, tudatlanságunkban ne engedj zugolódást ajkainkon. És ha békételenek voltunk ellened; reményte-

lenség fogott el szivünkben s lelkünk hitet veszitett: bocsáss meg nekünk, mint jó Atya gondatlan gyermekének s most, tul ez esztendő veszélyein, értesd meg velünk, hogy csak te voltál paizsunk s még a te vessződ érintése is javunkra szolgált.

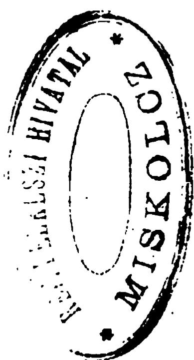
Igy békéltess meg minden lelket; gyógyits minden sajgó szivet; nyugtass minden háborgó indulatot. — Szólj a munkáshoz biztatással; állj az özvegyek mellett erőddel; az árvát vedd gondjaidba s teljesitsd rajta eltartásod igéretét; a nyomorultnak mutass segélyt, az utazónak jó irányt; a haldoklónak adj könnyebbülést s kik végálomra hunytak el, sirjokban csendes nyugovást.

A mult verőfényében s árnyai közt járva még, tudásunk fája mellett neveld reménységünk virágait, hogy a közelgő éjhomály ne rettentsen s a felderülő hajnal boldog uj évvel köszöntse népedet.

Óh hallgasd meg könyörgésünket. Amen.

TARTALOM.

MISKOLCZ

MISKOLC

